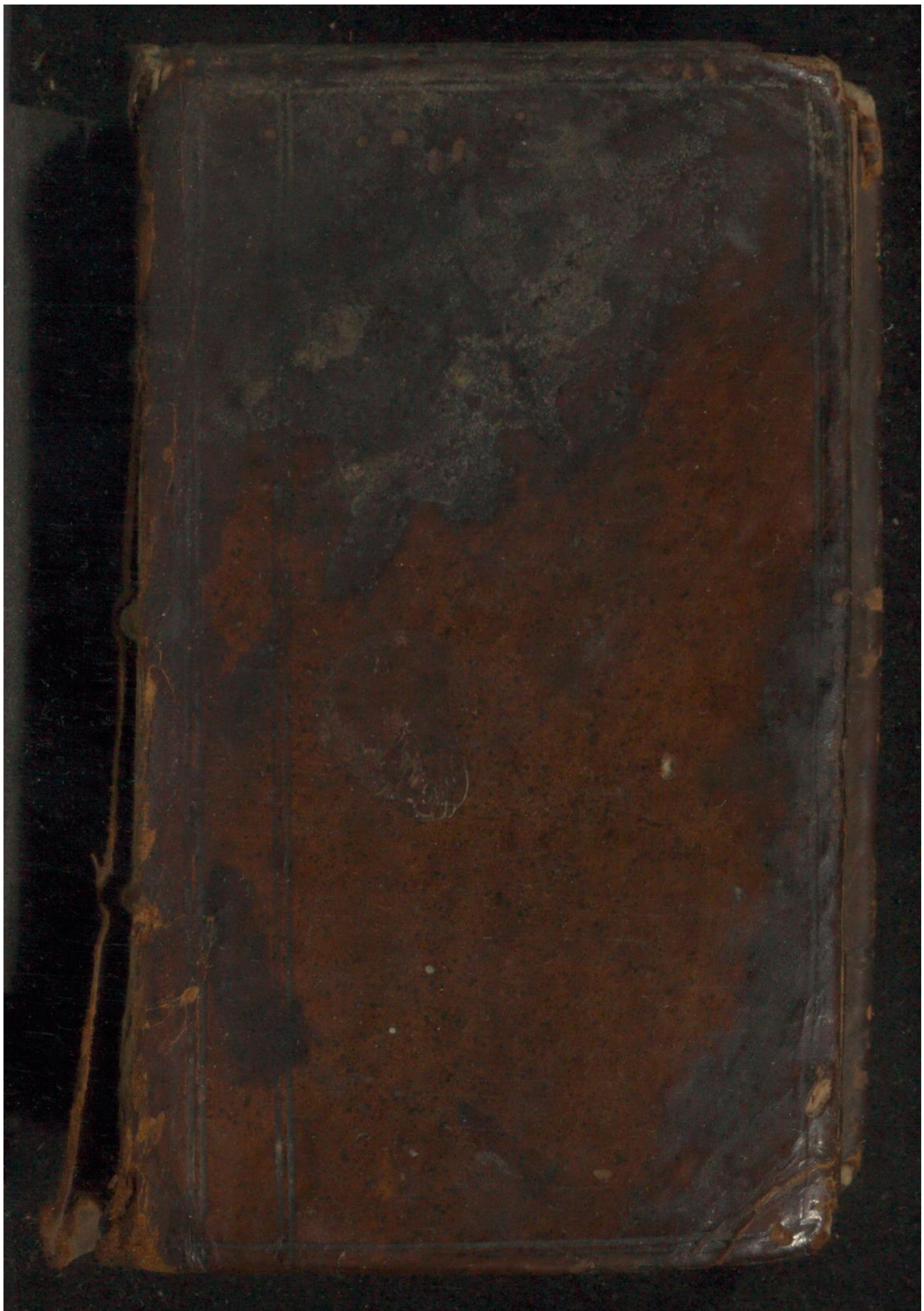
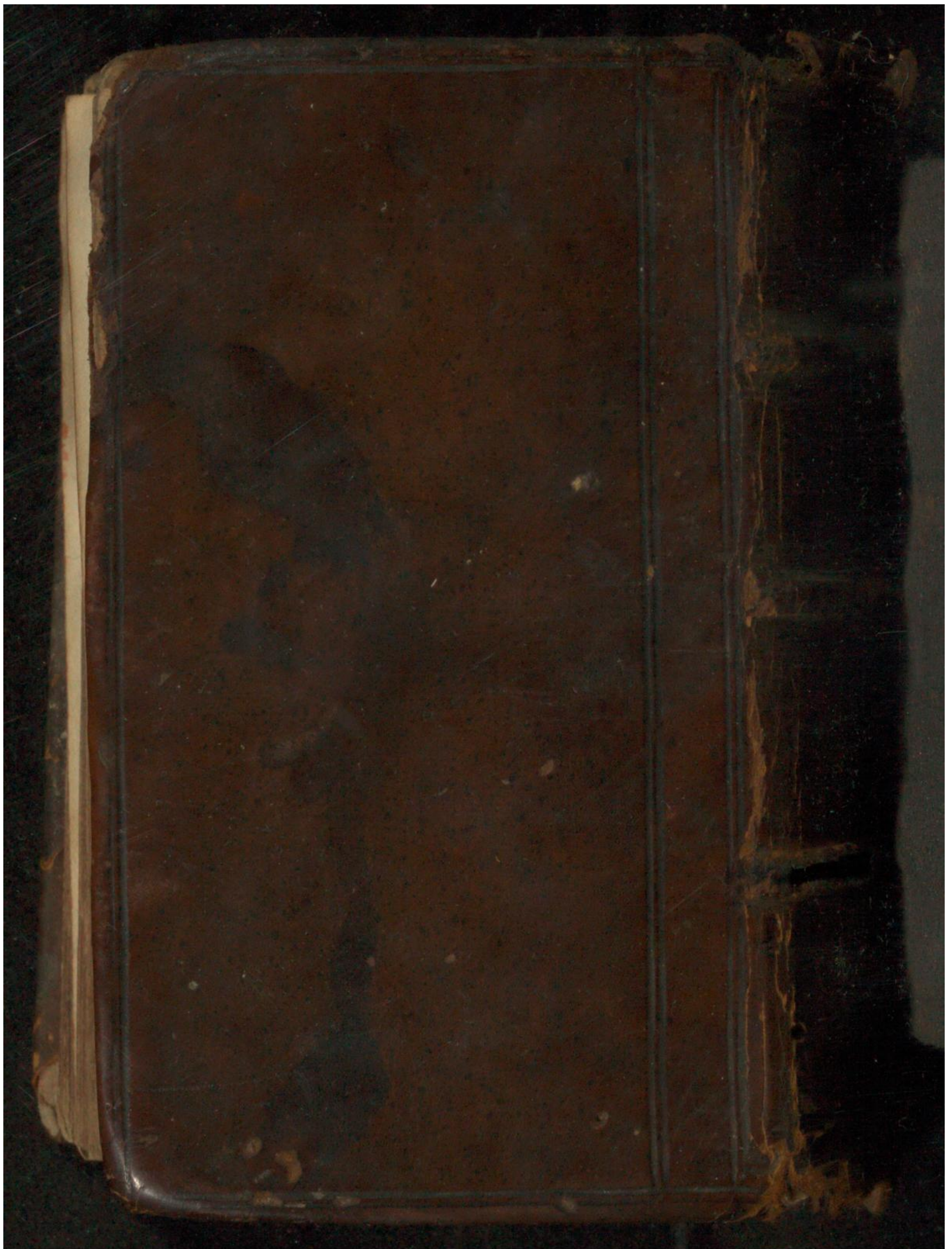

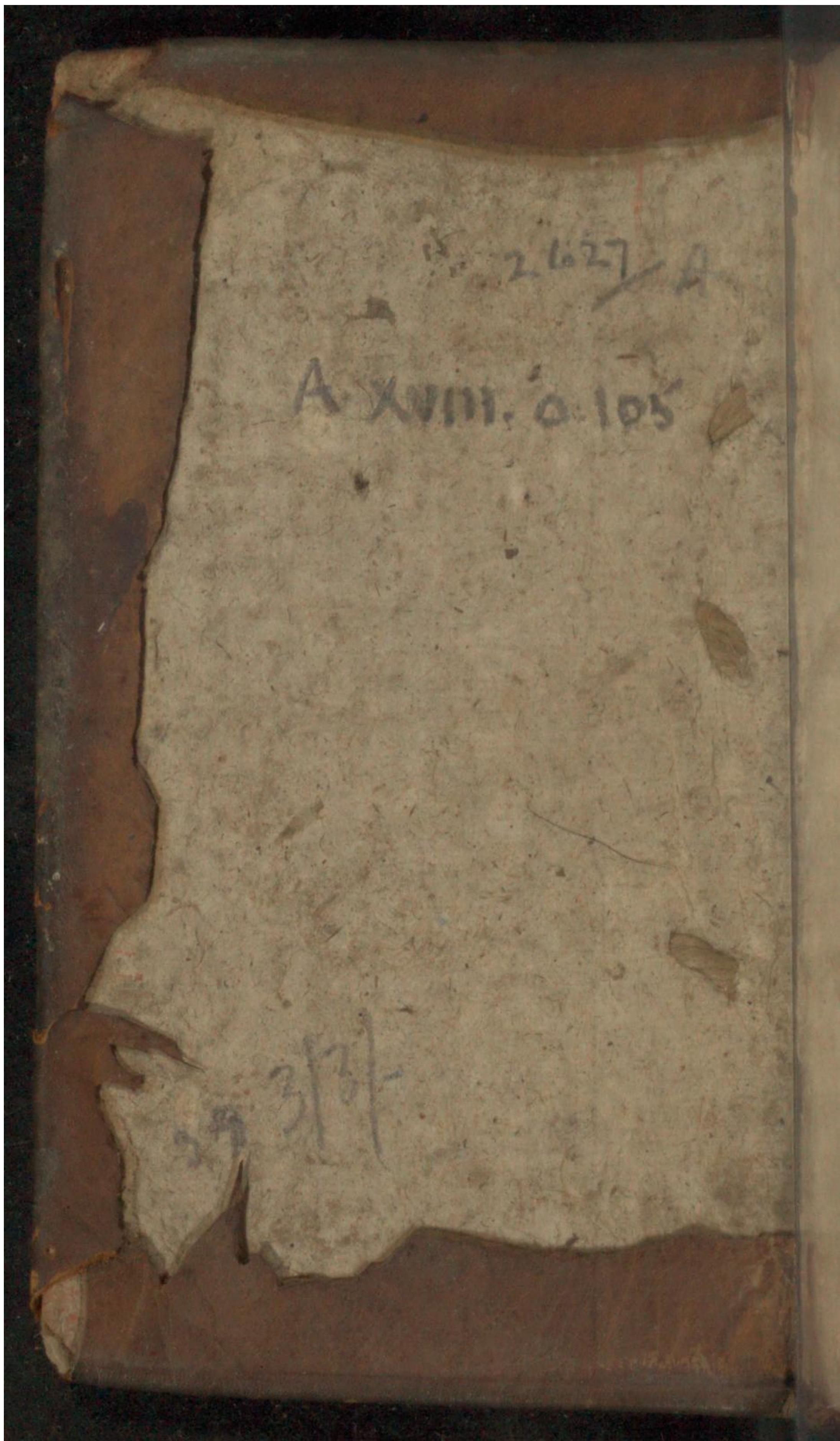

2627/A
A XVIII. a. 105
3/3/-

Pt. C.8

h—y

Galen

Virtute summa; caetera fortuna.
Lud. Southcomb. jun.

CLAUDII GALENI
IN
APHORISMOS HIPPOCRATIS COMMENTARIA:

Ex Interpretatione ANVTII FOESII, & GVLIELMI PLANTII, cum Annotationibus Ejuſdem.

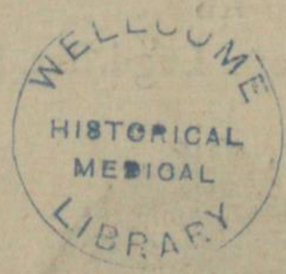
Editio noviſſima, à multis, quibus antea ſcatebat mendis, diligenter repurgata

Ab

ADRIANO TOLL Lugd. Bat. M.D.

LVGDVNI BATAVORVM,
Ex officinâ IOANNIS MAIRE.
cIɔ Iɔ c XXXIII.

WELLCOME
HISTORICAL
MEDICAL
LIBRARY

ADRIANVS TOLL
Medicinæ Doctor, L.S.

N benigne Lector, librum vobis do, argumento quidem, & re magnum, mole tamen exiguum. Divini Senis HIPPOCRATIS Cor, Medicæ artis, Medicorumque parentis Aphoriſmi ſunt, vernaculo, hoc eſt Græco, ac deinde gemina verſione loquentes ſermone Latio. Una ANVTII FOESII, viri in hac arte noſtra verſatiſſimi, Altera GVILIELMI PLANTII Cenomani eſt, hominis ad amuſſim docti, quo Interprete etiam hic adjuncta CLAVDII GALENI τῶν ἄλλων ἀντάξια Commentaria habemus, totam Aphoriſmorum ſeriem illuſtrantia, In commendationem

 multa

multa dicere, Soli lucem esset fænerari. Hæc ut & nitidissima, & quam emendatissima jam lucem aspicerent, sedulo operam dedi. Menda, & errorum monstra quibus editiones antehac datæ, passim scatebant, fideliter sustuli. Denique ea mei animi fuit intentio, ut Apollinis, & Æsculapij Candidati, sanctisque Medicinæ studijs devota juventus enchiridium haberet, quod nec onere gravaret, & scientię nostræ κειμήλια, & mysteria contineret: quibus qui serio initiatus, & imbutus non est, næ ille Mortę potius minister, quam Hygieiæ sacerdos audiat, in quem jure, meritoque festivum Poëtę quadret epigrammation

Qui fuerat Medicus, nunc est vespillo Diaulus,
Quod vespillo facit, fecerat hoc Medicus.

Vale, scriptum Lugd-Bat. XIV. Kalendas Majas CIↃ IↃ CXXXIII.

CLAUDII

CLAUDII GALENI IN APHORISMOS HIPPOCRATIS COMMENTARIVS PRIMVS,

GVLIELMO PLANTIO Cenomano, interprete.

I.

Βίος βραχὺς, ἡ δὲ τέχνη μακρὴ, ὁ δὲ καιρὸς ὀξὺς, ἡ δὲ πεῖρα σφαλερὴ, ἡ δὲ κρίσις χαλεπή. Δεῖ δὲ οὐ μόνον ἑωυτὸν παρέχειν τὰ δέοντα ποιέοντα, ἀλλὰ καὶ τὸν νοσέοντα, καὶ τοὺς παρεόντας, καὶ τὰ ἔξωθεν.

FOESII INTERPRETATIO.

VIta brevis, ars longa, occaſio præceps, experientia fallax, judicium difficile. Neque vero ſatis eſt ad ea quæ facto opus ſunt præſto eſſe, ſed & ægrum, & eos qui præſentes ſunt, & res externas, ad id probe comparatas eſſe oportet.

PLANTII INTERPRETATIO.

Vita brevis, ars longa, occasio volucris, experientia periculosa, judicium difficile. Nec vero satis est, medicum suum fecisse officium, nisi suum quoq; ægrotus, suum astantes faciant, sintque externa rite comparata.

Quod hæc oratio, sive unus sit aphorismus, sive plures, proœmium sit totius operis pro confesso habetur apud omnes fere ipsius interpretes. Quid vero sibi Hippocrates tali proœmio velit, dictu difficillimũ est: forte id ipsum inveniemus, si singulas orationis partes prius consideraverimus. Quod itaque vitam dixerit brevem artis comparatione, constat inter omnes fere libri explicatores. Artem vero ipsam hac ratione abitror longã putare, tum quia omnium fere operationum particulariũ occasionem habeat momentaneam, & ob id captu difficilem: ut nemo eam internoscat, nisi qui diu in hac fuerit exercitatus: tum vero quia ex duobus instrumentis ad artes inveniendas necessariis unum, experientia scilicet, offensatrix sit & periculosa, alterum, per rationem iudicium

dicium haud quaquam facile exiſtat,ſed ſiquid aliud, maximam habeat difficultatem.Eſt volucris occaſio,quia materia circa quam ars verſatur,fluxa eſt. Corpus ſiquidem noſtrum mutationibus eſt obnoxium, neque à cauſis externis tantum, ſed etiam ab internis facile alteratur.Experientia vero periculoſa,propter materiæ dignitatem, non ob eiuſdem mutandæ facilitatem:hæc enim occaſionis volubilitate momentanea continetur.Iudicium autem ſi quis (quæ mea eſt ſententia) pro ratione accipiat, conſtat profecto ipſam eſſe difficillimam,quum ad hanc uſque ætatem ambigua permanſerit: ſi vero, quo modo Empirici nonnulli, per iudicium intelligat de rei eventu iudicationem per experientiam, ſic quoque conſtat, eam maxime eſſe perplexam. Sed libri auctorem dogmaticum eſſe toto oſtenditur opere. Atque ita prior procemij pars ad hunc locum terminatur.Secundam ſcribit non quaſi pronunciet, ſed conſulat hoc modo, Nec vero ſatis eſt medicum ſuum feciſſe officium,niſi ſuum quoque ægrotus,ſuum aſtantes faciant,nihil adhæc rebus externis officientibus: quo-

rum verborum vis est eiusmodi, Si placet eorum quæ in hoc libro scribuntur, explorare, & examinare veritatem, non modo medicum ipsum oportet omnia rite gerere, sed & ægrum, & ministros, nec esse præterea quod de rebus externis quæri possis. Prior itaque pars orationis hoc unum summatim complectitur, vita brevis, ars longa, nam quæ sequuntur reliqua artem longam esse demonstrant, postquam secunda pars quoddam veluti consilium continet, vel quoddam pactum cum iis faciendum qui librum lecturi sunt, & de eo sententiam laturi, quasi ita diceret, paciscor vobiscum & spondeo, quæ dicturus sum omnia vera esse, modo nihil à medico, ægro, ministris, aut externis peccetur. Sed quidnam sibi vult dum statim initio libri brevem esse vitam scribit, si cum artis magnitudine conferatur? nam & hoc ipsum quærere ab initio proposueramus. Sunt qui volunt id egisse Hippocratem exhortandi hominum causa ad artem sedulo exercendam. Nonnulli contra dehortandi gratia. Quidam veluti eorum animos periclitandi, & internoscendi causa qui vel

gnavi-

gnaviter, vel ſecus in arte eſſent verſatu-ri. Alij cenſent cauſam attuliſſe quam-obrem oportuit ſcribere commenta-rios: quidam addunt, aphoriſticos. Sunt & qui hoc ſermone velint ipſum cauſas reddidiſſe, propter quas hæc ars ſit con-iectatrix. Alij quot de cauſis contingat medicos fine ſuo fruſtrari. Hi igitur mi-hi (ut à poſtremis incipiam) nihil omnino ad rem dicere videntur. Quis enim eſſe poſſet doctrina, aut digna Hippocrate ſententia, ſtatim initio operis docere, vel quod ars quædam coniectatrix ſit me-dicina, vel quod eius fruſtremur fine, ſi-ve id noſtra accidat ignorantia, ſive ar-tis magnitudine fiat? Sed vel verba illa, Nec ſolum medicũ opertet ſuum feciſſe officium, niſi idem ab ægrotante quoq; & miniſtris fiat, una conſpirantibus re-bus externis, contrarium omnino de-monſtrant. Hæc omnia ſcribere eum magis deceat, qui profiteatur omnia quæ continentur hoc libro vera eſſe, quam qui ob multas cauſas fateatur ſe propoſitum finem non attingere: neque enim dixiſſet, Nec vero ſolum medicum oportet, ſed poſt illa verba, Vita brevis, ars longa, occaſio volucris, experien-

tia periculosa, iudicium difficile, statim subiunxisset, Sed & medicus ipse delinquit, & ægri, & eorum ministri. Sed nec illi qui dicunt voluisse avocare à studio medicinæ, quum diceret vitam brevem esse, artem longam, videntur consentanea proposito dicere. Nam extremę esset dementiæ, conscripta commentaria simul tradere posteritati ad vitæ utilitatem, simulque initio statim non à legendo solum atque discendo quæ scripseris dehortari, sed ab arte universa cuius tute doctrinam profitearis, abalienare. Qui vero voluisse aiunt, homines ad artem maiore studio capessendam excitare (neque enim aliter longam ipsã, brevi tempore totam perdisci posse) ij etsi veri aliquid dicunt, mihi tamen videntur procemium nec viri sententia dignum, nec iis quæ scribuntur hoc libro satis congruens reddere: quemadmodum & qui arbitrantur hoc genus sermonis fuisse ab Hippocrate usurpatum eorum tentandi gratia qui ad artem accederent. Etsi enim verum est quod à Platone quoque est traditum, hac maxime via periculum cuiusque animi fieri qui artem quamlibet sit percepturus, si ma-

magnam & difficilem eius perceptionem ostenderimus, mutuis tamen id colloquiis non per librum agi solet: cum eo quod præsenti commentationi congruere non videatur. Siquidem procœmium debet iis quæ toto libro scribenda sunt, consentaneum esse. Nisi forte velit Hippocrates omnium primos esse legendos aphorismos, atque ideo libri principio communem fecerit de universa arte sermonem, quo ostendat non omnes pro arbitrio tam longam artem medicam posse discere, sed illos duntaxat quibus & ad discendum tempus abunde suppetat, & adsit ad eam rem apta, idoneaque natura. Et ut omnino probabile appareat, hanc totius artis communem præfationem esse, non tamen protinus sunt reprehendendi, qui causam explicasse aiunt Hippocratem, cur commentari de re medica oporteat. Præmisit autem ei libro qui de Medici officina inscribitur, omnium quę tota arte leguntur commune procœmium, quemadmodum in eiusdem libri expositione demonstravimus. Quicunque igitur, vel cur genere docendi aphoristico usus sit, vel omnino de re medica

ſcribendum ſibi eſſe duxerit, cauſam in procœmio attuliſſe volunt, ij profectò mihi cæteris rectius ſentire videntur. Nam & genus doctrinæ aphoriſticum, (a) ut pote omnes rei proprietates pauciſſimis verbis circumſcribens, utiliſſimum iis eſt, qui brevi longam artẽ docere volunt: & velle denique ſuas propterea commentationes literis mandare, qua vita ſit brevis, ſi eam cum artis longitudine conferas, ea demum mihi ratio ſcribendi juſtiſſima eſſe videtur. Nemo enim noſtrum queat eandem artẽ inchoare ſimul & abſolvere, ſed ſatis videri debet, ſi quæ multorum annorum ſpatio maiores invenere, iis velut per manus acceptis, poſteri addant aliquid, noſque ita aliquando artem abſolvamus. Nam vel propter horum alterum, vel utrunque mihi videtur tali uſus eſſe procœmio, ac ſi ita ſcripſiſſet, Quandoquidem artis magnitudo vitam ſuperat humanam, adeo ut ab homine quantumvis diligenti, ac induſtrio nequeat & inchoari, & ad finem uſq; perduci, propterea operæprecium fuerit, quæ quiſque didicit, ea mandare literis, & eo ſcri-

(a) *Aphoriſtica doctrina veluti ſeminariũ medicinæ.*

ſcribendi genere poſteritati tradere, quod rerum docendarum naturam omnem exacte, & breviter, & aperte explicet. Longam porro artem eſſe oſtendunt verba ſequentia, Occaſio volucris, experientia periculoſa, judicium difficile. Propterea enim etiam ars longa, quoniam occaſionem agendorum habet admodum volucrem, hoc eſt anguſtiſſimam, & vix temporis momento durantẽ. Adhæc quum duo ſint inveniendorum remediorum inſtrumenta, ratio, & experientia, hęc periculoſa eſt, illa difficilis, quoniam non cuivis innoteſcat. Atque ſingula hæc quam vera ſint, facile paucis oſtendere licet. Occaſio enim volucris eſt, propter materiæ circa quam ars verſatur, fluxum, & inconſtantiam, puta corporis quod continenter fluit, & momento temporis mutatur. Experientia vero periculoſa materiæ etiam dignitatis ratione. Neque enim lateres, lutum, ligna, lapides, tegulæ, coria, artis medicæ, ſicuti aliarum, ſunt materia: in quibus multifariam citra cuiuſquam offenſam, licet quid poſſis experiri, & circa eam materiam ad theorematum meditationem, & confirmationem verſari:

quod in lignis fabri lignarij faciunt, in coriis coriarij. Ligna enim & corium si male tractando labefactaverint, nullum inde cuiquam imminet periculum. a In corpore autem humano ea tentare quæ non sunt experientia comprobata, periculo non vacat, quum temerariæ experientiæ finis sit totius animantis internecio. Quinetiam iudicatio (quæ certe ipsa est ratio: quod tanquam arbitra quædã, de iis quæ gerenda sunt censeat, & iudicet) difficilis & rara inventu res est, minimeque vulgaris, vera certe quidem illa ratio, quod sectarum multitudõ, & opinionum diversitas in arte medicinali facile ostendit: neque enim si veritas esset inventu facilis, tot ac tanti viri in ea quærenda occupati, in tam contrarias sectas fuissẽt unquam dispertiti. Verum Empiricis non videtur ratio dici iudicium, sed eorum quæ per experientiam inventa sunt auxiliorum quidam delectus. b Nam ut verum fateamur hæc difficilis quoque res est, & rara inventu, quum post multa remedia adhibita

a *Receptis potius quam novis utendum.*

b *Concurrentibus variјs causis, quænam ex omnibus vel obfuerit, vel profuerit dijudicare difficile.*

bita ægrotanti, quoddam ex iis in causa fuisse dicitur, ut melius, peiusve habeat, ut si exempli causa is bene dormierit, deinde unctus fuerit, postea emplastrum adhibitum, deinde clyster iniectus, vel sponte naturæ secuta fuerit alvi deiectio, postquam comederit, & tales cibos sumpserit, & post hæc omnia senserit iuvamen, aut nocumentum, non facile inquam dictu est, quodnam ex iis, quæ circa eum sunt gesta, aut iuverit, aut nocuerit. His igitur de causis omnibus iudicium perdifficile. Iam itaque sermonem totum in pauca contrahamus, Ars longa est, si eam unius hominis vita metiamur. Quare operæpretium est in posterorum gratiam libros scribere, compendiosos præsertim, atque aphoristicos. Nam tale doctrinæ genus, & ad ipsã primam disciplinam, & ad ea quæ didicerimus memoria retinenda, vel si forte exciderint in memoriam revocanda, longe est utilissimum. Astipulatur his quod subiũgit: postquam enim operi ipsi atque iis quæ toto opere dicerentur præfationem prætexuisset, convenientem orationi clausulam addidit his verbis, Oportet autem non solum sedulum

ſe rebus rite adminiſtrandis præſtare, ſed & ægrotum, & aſtantes, una cum his conſentientibus rebus externis: quaſi ita diceret, Si quis ſcire velit quam vera ſint ea, quæ hoc libro ſcribuntur, is non ſolum ſeipſum præſtare debet diligentem rebus recte gerendis, nihilq; quod ægro poſſit conducere, prætermittere, ſed & æger ipſe parere medico debet, nec quicquam propriæ indulgere voluptati: miniſtri etiam idonei aſſideant oportet, ad hęc probe ſint res omnes externæ comparatæ. Nam per eas plerumque vel prognoſim, vel curationem, vel utramque interpellari, atque impediri contingit. Externæ res ſunt habitationes idoneæ, vel turbarum plenæ, vel turba vacantes, & tumultu: adhæc ea quæ nunciantur, aut aguntur, iram, triſtitiā, aut alium quempiam affectum ægrotanti adferentia: ſimiliter & quæ ſomnum noctu interrumpunt, quæ infinita poſſunt accidere. Si igitur, inquit, recte atque ordine ſe habuerint hæc omnia, nihil eorum, quæ hoc libro ſcribuntur, falſum eſſe comperietur.

II.

II.

Ἐ'Ν τῇσι ταραχῇσι τῆς κοιλίης, καὶ τοῖσιν ἐμέτοισι τοῖσιν αὐτομάτως γινομένοισιν, ἢν μὲν οἷα δεῖ καθαίρεσθαι καθαίρωνται, ξυμφέρει τε καὶ εὐφόρως φέρουσιν· ἢν δὲ μὴ, τοὐναντίον. Οὕτω δὲ καὶ ἡ κενεαγγείη. ἢν μὲν οἵην δεῖ γίγνεσθαι γίγνηται, ξυμφέρει τε καὶ εὐφόρως φέρουσιν· ἢν δὲ μὴ, τοὐναντίον. ἐπιβλέπειν οὖν δεῖ καὶ χώρην, καὶ ὥρην, καὶ ἡλικίην, καὶ νούσους ἐνῇσι δεῖ, ἢ οὔ.

In alvi perturbationibus, & vomitionibus quæ ſponte eveniunt, ſi qualia oportet, purgentur, conducit, & facile tolerant, ſin minus, contra evenit. Itidem & vaſorum evacuatio, ſi qualis debet, fiat, conducit, & facile tolerant, ſin minus, contra fit. Adhibenda igitur conſideratio, & loci, & tempeſtatis anni, & ætatis, & morborum in quibus hæc fieri debent, necne.

In turbationibus alvi, & vomitionibus, quæ ſponte naturæ fiunt, ſi qualia oportet, purgentur, confert, & facile ferunt, ſin minus, contra fit. Sic & vaſorum depletio, ſi qualem fieri oportet, fiat, confert, & facile ferunt, ſin minus, contra accidit. Proinde & regionis, & temporis, & ætatis, & morborum

borum habenda est ratio , pro quibus talia vacuari conveniat, necne.

Non de quantitate vacuandorũ Hippocrati sermo est, ut nonnulli sunt arbitrati, sed de sola qualitate: quod indicāt duo verba qualia, & qualem. Nam in iis quæ sponte naturæ fiunt vacuationibus dixit, si qualia oportet purgentur, cõfert & facile ferunt: in iis vero quæ medici opera fiunt, dixit, Si qualis fieri debeat, fiat vasorum depletio. Alioqui poterat dicere, si quantum oportet purgetur: & rursus, si quanta debet, vasorum fiat vacuatio. Idẽ etiam ostenditur per verbum purgari. Neque enim abs re est, quod non dixerit, si qualia oportet vacuentur: sed si qualia oportet purgentur. Est enim purgatio, humorum qualitate molestorum vacuatio. In his itaque quum multi errant interpretes, qui neque verba, neq; hominis mentem assequuntur, tum vero maxime peccant, quum vasorum depletionem nonnulli pro inedia, alij pro venæ sectione accipiunt. Omnem siquidem vacuationem Hippocrates solet ab eventu appellare vasorum depletionem, quoniam in omnibus vacuationibus va-

sa depleri contingat. Est igitur nunc ipsi sermo de qualitate eorum, quæ vacuantur. Porro quemadmodum passim adhortatur quæ recte à natura fiant, ea a artis operibus imitari medicũ, sic nunc à spontaneis vacuationibus suam exorsus est orationem: In quibus si qualia oportet purgentur (ea autem sunt quæ corpus infestant) confert, & leviter ferunt. Nam si aliorum quorundam fiat evacuatio, non eorum quæ corpora nostra male habent, contrarium solet evenire. Neque enim confert, & graviter ferunt ægrotantes. Eodem sane modo siquam medicus moliatur humorum vacuationem, eorum fieri debet, qui corpora nostra gravant, quemadmodum ipse alibi iubet, ubi humorem duntaxat noxium non pro eo alium consulit vacuandum esse. Si itaque pituita redundet, hanc modis omnibus vacuare oportet. Si alterutra bilis infestet, abstinendum à pituita, & infestans bilis vacuanda. Sic & humor sanguineus in corpore modum si excesserit, sanguinem vacuare oportet, ut & eius serum, si in corpore abundaverit. At vero ex humoribus qui re-

a *Medicus imitator naturæ.*

redundet, ex colore licet coniectare, præterquam quum in corpus altum quidam se receperunt. Color enim in cute similis efflorescit humoribus contentis, nisi intro refluxerint. Atque in iis maxime qui intro recesserunt, nec ęquabiliter sunt per totum corpus diffusi, spectanda regio est, & tempus, & ætas, & morbi in quibus conveniat, necne huius, aut illius humoris vacuationem suscipere. Quanquam enim habet humor quisque in corpore abundans propria indicia, de quibus infra dicturi sumus, ad maiorem tamē rei cognitionem tum pars anni præsens, tum regio in qua degunt ægrotantes, tum ipsorum ætas, tum denique morbi species consideranda. Sint, exempli causa, flavæ bilis in corpore redundantis indicia, una cum iis videndum an tempus sit æstivum, an locus calidus, an æger ætate florente. Eadem de pituita quoque ineunda est ratio, an hyems adsit, an regio frigida, an homo senex. Pręter hæc omnia ipsam morbi speciem considerare oportet, ut quod tertiana (si ita sors tulit) à flava bile fiat modum excedente, quartana ab atra, quotidiana à pituita, cācer ab atra bile,

bile, eryſipelas à flava, atque eodem modò ſingula aliorum morborum genera. Si enim hæc omnia diſtinxerimus, cum maiore, & certiore animi fiducia ad noxij humoris vacuationem accedemus. Interpretes porro illi alieniſſima à propoſito loquuntur, qui Hippocratem de ſola inedia, quæ in febribus imperatur, verba facere arbitrantur, quum tamen febrium nominatim non meminerit, ſed de omnibus generatim habeatur ſermo, quæ ſunt præter naturam, quorum nos docet indicationes, ad quas reſpicientes, non quantitatem, ſed qualitatem vacuationis inveniamus. Nam de quantitate proximo aphoriſmo diſſerit. Quo autem morbi tempore aggredienda ſit vacuatio, & quo modo facienda, in aliis ſequentibus aphoriſmis explicabitur. Quare in præſentia de iis dicere non habeo neceſſe. Sic enim noſtra doctrina nemo evaderet prudentior, & noſtrę cõmentationes ad immenſam, minimeq; neceſſariam prolixitatem devenirent.

III.

ἘΝ τοῖσι γυμναστικοῖσιν αἱ ἐπ᾽ ἄκρον εὐεξίαι σφαλεραὶ, ἢν ἐν τῷ ἐσχάτῳ ἔωσιν. οὐ γὰρ δύναν-

ται

ναται μένειν ἐν τῷ αὐτέῳ, οὐδὲ ἀτρεμέειν. ἐπεὶ δὲ οὐκ ἀτρεμέουσιν, οὐδ᾽ ἔτι δύνανται ἐπὶ τὸ βέλτιον ἐπιδιδόναι, λείπεται ἐπὶ τὸ χεῖρον. τουτέων οὖν εἵνεκεν τὴν εὐεξίην λύειν ξυμφέρει μὴ βραδέως, ἵνα πάλιν ἀρχὴν ἀναθρέψιος λάβῃ τὸ σῶμα. μηδὲ τὰς ξυμπτώσιας εἰς τὸ ἔσχατον ἄγειν· σφαλερὸν γάρ· ἀλλ᾽ ὁκοίη ἂν ἡ φύσις ᾖ τοῦ μέλλοντος ὑπομένειν, εἰς τοῦτο ἄγειν. ὡσαύτως δὲ καὶ αἱ κενώσιες αἱ εἰς τὸ ἔσχατον ἄγουσαι, σφαλεραί. καὶ πάλιν αἱ ἀναθρέψιες αἱ ἐν τῷ ἐσχάτῳ ἐοῦσαι, σφαλεραί.

Bene habita athletarum valetudo ad ſummum progreſſa, ubi ad plenitudinis extremum pervenerit, lubrica eſt, cum non poſſit eodem ſtatu permanere, neque quieſcere. Quandoquidem vero non quieſcit, neque jam poteſt in melius progredi, reliquum eſt ut in deterius labatur. His igitur de cauſis pleniorem illum corporis habitum haud cunctanter ſolvere expedit, quo corpus alterius nutricationis initium ſumat. Neque tamen eo deveniendum, ut vaſa extreme concidant (periculoſa enim) ſed qualis fuerit eius qui ſuſtinere debet natura, euſque progrediendū. Eadem vero ratione evacuationes ad extremum deductæ, periculoſæ, contraque refectiones

ad

ad summum progressæ, periculosæ.

Athletarum plenior corporis habitus, si ad summum sit plenitudinis gradum perductus, lubricus est. Neque enim eodem permanere, aut consistere potest: quum vero non consistat, nec jam possit in melius proficere, superest ut recidat in deterius. Quamobrem plenior illa corporis habitudo haud cunctãter est solvenda, quo corpus novæ nutricationis initium capiat. Non tamen usque eo vacuando pergi velim, ut vasa in se considant, hoc enim tutum non est: sed quatenus natura feret, eo usque progredi oportet. Sic & extremæ vacuationes periculosæ: contraque repletiones extremæ si fuerint, similiter periculosæ.

Præcedentem aphorismum fuisse de vacuandorum qualitate ostendimus. In hoc autem, & sequentibus de eorundem humorum quantitate agit, ab immodica repletione, & evacuatione sumto initio, atque in hoc similiter, ac superiore aphorismo, quodam proposito exemplo, a ad quod tanquam normam (qui

a *Consuevit Hippocrates exemplo proposito rem quam docere vult ostendere, quod evidentissima sit eiusmodi probatio.*

(qui ipſi faciendi mos eſt) orationem dirigat: id autem ipſi eſt Gymnaſtica εὐεξία: qualis eorum eſt, qui per totam vitam in gymnaſticis exercitiis verſati, nullũ aliud ſtudium habuere, quã ut alios ſupplantarẽt, & deijcerent, quales ſunt Athletæ: nã quæ abſolute εὐεξία nominatur (qualem habitudinem complures agricolæ habent humo fodienda, metendiſq; ſegetibus, & aliis ruralibus laboribus exercitati) ea ad immodicam repletionem non pertinet. Athletarum autem plenior ille habitus in hanc non levem reprehenſionem incurrit, quod ipſi carnis molem corpori adijcere, & proinde humorum quoque cumulare copiam ſtudeant. Hi enim apparatus quidam ſunt ad totius corporis nutritionem, qui niſi ipſi præſto adſint, fieri non poteſt ut corpora in tumorem attollantur immodicum; quo fit, ut neceſſario eiuſmodi ſit corporis affectio periculoſa: quum enim vaſa cibo, ac potu fuerint ſupra modum repleta, periculum eſt, ne aut ipſa rumpantur, aut calor ipſe nativus ſuffocetur, atque extinguatur: quod iam Athletis quibuſdam uſuvenit, qui ad ſummam corporis plenitudinem perducti, derepente

pente ſunt mortui. Verum quæ ad naturæ functiones utilis eſt habitudo, & εὐεξία, imminens nullum eiuſmodi habet periculum, quia nunquam ad extremam venit repletionem, quare nec eam ſolvere oportet, ſicuti Athleticā, quum ad extremum pervenerit: hanc enim ſolvere oportet haud cunctantes, ſed antevertentes ſolutione periculum. Quamobrem vero ipſam ſolvere oporteat, ipſe his verbis cauſam attulit, neque enim eodem permanere, aut conſiſtere poteſt. (a) Quum enim ſemper natura coctionem alimenti, diſtributionem, in ſanguinem mutationem, adiectionem, agglutinationem, & aſſimilationem moliatur, quando nihil adijci poteſt ſolidis corporis partibus, & refertæ venæ non habent iam quo diſtributum alimentum recipiant, tum neceſſario periculum adfertur ne aut vas aliquod rumpatur, aut ſuffocato calore nativo, mors ſequatur repentina. Ut igitur in corpore alteri ſit nutricationi locus, pleniorē illam habitudinem oportet ſine mora ſolvere:

(a) *Calor multitudine ſubito obruitur, & ſtrangulatur, aut paulatim contabeſcit, & emoritur, aut aëris communione privatus, ſuffocatur.*

vere: quæ nimirum eius ſolutio per evacuationem fieri debet: ſed cautio adhibenda ne vacuando ultra modum progrediamur. Immodica nanque vacuatio non minus, quam immoderata repletio periculoſa. a Quantum autem vacuare oporteat, non humor abundans modo, ſed & natura, id eſt vires indicabunt eius, unde eſt vacuandum. Alij enim aliis minus magiſve ferunt vacuationes. Atque hæc ipſi de Athletica euexia ſunt dicta: quæ ipſa per ſe utilia ſunt iis, qui genus vitæ Athletarum ſequi volunt, medicis vero ſunt velut exemplum rei, quam ſequenti oratione docet. Inquit enim, Similiter & evacuationes, quæ ad extremũ ſunt perductæ, periculoſæ: & contra virium, & corporis reparationes, & recreationes ſi extremæ fuerint, parum tutæ: toto eo ſermone nihil aliud nos docere volens, quam quod nec vacuare, nec replere præter modum oporteat. Cui rei documento eſſe poteſt Athletarum euexia, quæ alioqui ipſa nihil habens, quod quæri poſſis (nam & probis abundant humoribus Gymnaſtæ, & virium robore valent) hoc
ſolum

a *Vnde indicatio petatur humoris vacuandi.*

ſolum malum habet maximum , quod ad extremam venerit repletionẽ. Quapropter brevi eam ſolvere expedit. Et rurſum quemadmodum qui tali ſunt habitudine præditi, ad extremam non ſunt vacuationem perducendi , ſic nec qui alia quavis vacuatione egent , ſunt præter modum vacuandi. Et ut in univerſũ præcipiatur , ægrotantis vires ſpectare & ſolerti cõiectura æſtimare oportet: & quoad ſuſtinere, necdum fatiſcere videbuntur , omne ſtudium, & operam conferre ad exuberantis humoris vacuationem. At ſi deficere ſentias, etiamſi reſtet ſuperflui aliquid , vacuatione ea ſuperſedere debes. Iam vero illud, contraque repletiones , & refectiones corporum ſi ad extremum pervenerint periculoſæ, ſi quis ad exemplum paulo ſupra de Athletis poſitum referat tanquam ei reddi, iungique debeat, ne imperfecta, & membro uno defecta oratio eſſe videatur, id de extrema repletione dici videbitur , quam iubeat vitari , nec adeo uſque refici corpora , ut ad extremam veniant repletionem. Si vero ad dicendi formam diligentius attenderis , ut ex interpretibus quidam fecerunt , de eadem

dem re bis ipſum locutum fuiſſe ſuſpicabere: ut quũ diceret, ſic & vacuationes, quæ ad extremum pervenerunt, periculoſæ, ibi ſolum præcipere, fugiendas eſſe immodicas evacuationes, quoniam admodum ſint periculoſæ: Quum vero ut conſequens adderet, Et rurſus corporum refectiones ſi extremæ fuerint, parum tutæ, tum interdicere immoderatas vacuationes, quoniam & refectiones ſequentes haudquaquam ſecuræ exiſtant, quia natura nimia vacuatione imbecillior facta, iam non poſſit alimentum probe coquere, diſtribuere & aſſimilare. Verum ſiquis ita accipiat, altera doctrinæ pars de extrema ſcilicet repletione, omnino prætermittenda erit, & exemplum de gymnaſtica habitudine fruſtra fuerit allatum. Quin vel particula, rurſum, ſeu contra orationi addita, ſententiam noſtram indicare videtur, quum diceret, Et rurſus, ſeu Contraque refectiones corporum, ſi in extremo ſint, periculoſæ. Quaſi enim de re alia loqueretur, ſic orationem extulit, Contraque.

IV.

Αἱ λεπταὶ καὶ ἀκριβέες δίαιται, καὶ ἐν τοῖσι μακροῖσιν αἰεὶ πάθεσι, καὶ ἐν τοῖσιν ὀξέσιν,

οὐ μὴ ἐπιδέχεται, σφαλεραί. καὶ πάλιν αἱ ἐς τὸ ἔσχατον λεπτότητος ἀφιγμέναι δίαιται, χαλεπαί. καὶ γὰρ αἱ πληρώσιες αἱ ἐς τὸ ἔσχατον ἀφιγμέναι, χαλεπαί.

Tenuis, & exacta victus ratio, cum in morbis longis ſemper, tum in acutis ubi nõ admittitur, parum tuta eſt. Ac rurſus victus, qui ad ſummam pervenit tenuitatem, gravis, ſi quidem ad extremum perductæ plenitudines graves ſunt.

Victus tenuis, & exquiſitus in morbis quidem longis ſemper, in acutis vero, ubi non conveniat, parum tutus. Rurſumque victus qui ad extremam pervenerit tenuitatem, moleſtus. Siquidem quæ ad ſummam plenitudinem perductæ ſunt repletiones, moleſtæ.

Quum ſuperiore aphoriſmo generatim de omni immodica repletione, & vacuatione ſit locutus, in hoc de ægrotantium victu diſſerit, iubens in morbis quidem longis ſemper victum vitandum eſſe tenuem, in acutis vero non ſemper. Ex iis ſiquidem complures tenui, quoſdam etiam ſumme tenui victu indigere videmus: fuerit autem ſumme

tenuis victus, quum sola se inedia, aut melicrato ægrotantes tolerant ad crisim usque: tenuis vero, quum paucis, aut parum nutrientibus cibariis se sustentant, qualis est ptisanæ succus. Victus porro tenuitatis finis esse debet virium imminutio: harum siquidem tuendarum gratia alimus ægrotantes. In sanis itaque corporibus servandum semper est naturæ robur, aut augendum alimentis, non frangendum. Ac vires quidem auget cibus plenior, tuetur, & conservat moderatus, quem symmetrum Græci vocant: imminuit tenuis. Hunc igitur secunda valetudine semper fugere oportet. At reliquorum alterutro, sive is sit plenior, sive reficiendis, tuendisque viribus proportione respondeat, uti conveniet, prout præsens status postulare videbitur. In ægrotantibus autem raro fit, ut vires, quam invenerimus, maiores reddamus: sed fere semper operam damus, ut in longis quidem morbis easdem retineamus, ac tueamur. In acutis vero modice imminutas conservemus: nam si in iis semper vel quales accepimus servare, vel etiam augere studuerimus, morbum proculdubio augebimus. Cæterum qui-

nam ſint acuti morbi, qui victum requirant ſumme tenuem, & qui tenuiſſimum quidem, ſed non ſumme, & qui tenuem eo libro, qui de victus ratione, quę morbis acutis debeatur, vel ut nonnullis placet, de ptiſana inſcribitur, pluribus docuit Hippocrates, & ipſi noſtris in eundem librū commentariis, ut tota ea res, & planior, & abſolutior eſſet, perfecimus: nunc itaque ſatis ſit monuiſſe in morbis omnibus quibus intra primam tetrada plenus morbi impetus, & iudicatio ſit futura, modo natura robuſta ſit, in perpetua inedia ægrotum eſſe continendum: qui victus eſt ſumme tenuis. In quibus autem criſis primam hebdomada non ſit ſuperatura, valida exiſtente natura, ſolo utendum eſſe melicrato, quæ vivendi ratio fuerit tenuiſſima, non tamen ſumme tenuis. Si vero non ſatis fidimus viribus, ptiſanæ ſucco utemur: & hæc quoque victus ratio tenuis merito appelletur, quemadmodum & quæ hordeacea ptiſana conſtat, non iā proprie tenuis, niſi omnino pauca ſumatur, dici poteſt, non tamen propterea iam plena fuerit, qualis quæ ovis, & alica, & piſcibus, & id genus aliis cibariis

perficitur. Quod igitur in mentione morborum acutorum addidit, ubi non conveniat, id propter morbos peracutos factum est: ipse enim de iis dicet, ubi morbus est peracutus, protinus sævissimi affligunt dolores, & victu summe tenuissimo est utendum.

V.

ἘΝ τῇσι λεπτῇσι διαίτῃσιν ἁμαρτάνουσιν οἱ νοσέοντες, διὸ μᾶλλον βλάπτονται. πᾶν γὰρ τὸ ἁμάρτημα ὃ ἂν γίνηται, μέγα γίνεται μᾶλλον ἐν τῇσι λεπτῇσι, ἢ ἐν τῇσιν ὀλίγον ἁδροτέρῃσι διαίτῃσι. διὰ τοῦτο καὶ τοῖσιν ὑγιαίνουσι σφαλεραὶ αἱ πάνυ λεπταὶ καὶ καθεστηκυῖαι καὶ ἀκριβέες δίαιται, ὅτι τὰ ἁμαρτανόμενα χαλεπώτερον φέρουσι. διὰ τοῦτο οὖν αἱ λεπταὶ καὶ ἀκριβέες δίαιται σφαλεραὶ ἐς τὰ πλεῖστα τῶν σμικρὸν ἁδροτέρων.

In tenui victus ratione delinquunt ægri, ob quod magis læduntur. Quodcũque enim peccatũ, in tenui quã in paulo pleniore victus ratione gravius esse solet. Iccirco etiã sanis parum tuta est tenuis, & certo præscripta, ac accurata victus ratio, parum tuta est, quoniam errata gravius ferunt. Eam igitur ob causã tenuis, & accuratus victus paulo pleniore

niore maxima ex parte periculosior est.

In tenui victu peccant ægroti, quo fit ut magis lædantur. Siquidem quodvis peccatũ gravius hic, quã in paulo pleniore victu solet esse. Eadẽ de causa sanis etiam valde tenuis, stataque, & exquisita victus ratio parum tuta, quia errata gravius ferunt. Quare tenuis, exactusque victus paulo pleniore existit maxima ex parte periculosior.

Huius Aphorismi initium etiam aliter scriptum invenitur, hoc fere modo. In tenui victu duo plerumque ab ægrotis peccantur, unde fit ut magis lædantur: atque plerisque hoc initium altero magis placet, per id sibi voluisse Hippocratem arbitrantibus, quia in tenui victu bifariam peccetur ab ægrotis, propterea eos magis offendi: nam & quia à medicis tenuis imperatus est victus, clam ipsis cogi eos cibum capessere, indeque accidere, ut maius capiant detrimentum, quam si tali victu usi non fuissent. Deinde etiã quod debilitatis iam, & laborantibus propter superiorem cibi indigentiam viribus, plus cibi capiant, sic quoque ab ipsis peccari graviter. Mihi tamen melior videtur superior lectio,

utpote quæ & hanc complectatur, & generaliorem efficiat orationē, de omni ſcilicet errato intelligendam, ſive id volentibus ægrotis, ſive nolentibus accidat, ut talis ſit orationis ſententia, Quodcunque peccatum fuerit eorum qui ita tenui victu utuntur, id tum propter vires per talem diætam debilitatas, tum propter inſolentem in eam mutationem, gravius eſſe ſolere: ſuffragantur huic lectioni ea, quæ de ſanis ſunt dicta, in quibus tenuem diætam parum tutam eſſe confirmat, quia errata gravius ferant, non quod propter eiuſdem tenuitatem delinquere cogantur. Quæ ſequuntur in aphoriſmo ſunt manifeſta,

VI.

ἘΣ δὲ τὰ ἔσχατα νοσήματα αἱ ἔσχαται θεραπεῖαι ἐς ἀκριβείην κράτισται.

Ad ſummos morbos, ſummæ ad unguem curationes adhibitæ, optime valent.

Ad extremos morbos, extrema exquiſite comparata remedia, optima.

Morbos extremos appellavit maximos, ultra quos alij non ſint: itaque in

in iis iubet universam curationem adhiberi exquisitissimam, & victum nimirum tenuissimum. Eiusmodi autem fuerint omnino morbi peracuti. Propterea tanquam huius clausulam sequentem subdit aphorismum.

VII.

ὉΚου μὲν οὖν κάτοξυ τὸ νόσημα, αὐτίκα τοὺς ἐσχάτους πόνους ἔχει, καὶ τῇ ἐσχάτως λεπτοτάτῃ διαίτῃ ἀναγκαῖον χρέεσθαι. ὅκου δὲ μὴ, ἀλλ' ἐνδέχεται ἁδροτέρως διαιτᾶν, τοσοῦτον ὑποκαταβαίνειν, ὁκόσον ἂν ἡ νοῦσος μαλθακωτέρη τῶν ἐσχάτων ᾖ.

Cū ergo morbus est peracutus, extremos protinus obtinet labores, & extreme tenuissima victus ratione necessario utendum. Cum vero non est, sed pleniorem victum adhibere concessum est, tam à tenui victu se subducere oportet, quam morbus ab extremis recesserit.

Quum itaque morbus peracutus est, extremos protinus labores habet, summeque tenuissimo victu est utendum: Quum vero minime, sed pleniorem victum licet exhibere, tantum de extrema victus tenuis ratione remittendum, quanto extremis morbus fuerit remissior.

Quemadmodum morbos extremos appellavit maximos, ita in præſentia labores extremos maximos vocat, per labores intelligens aut cõcitationes morborũ, ſeu irritationes, aut omnia abſolute ſymptomata: morbus ſiquidẽ peracutus primis ſtatim diebus motiones concitatas, quas paroxyſmos Græci appellant, & omnia abſolute ſymptomata: habet maxima. In eos ſiquidem morbi vigor incidit, qui aliud quicquam non eſt, quam morbi maximum ſymptoma, atqui peracutus morbus is fuerit, qui ſtatim adultus viget, per ſtatim autẽ intelligendũ, circiter primos quatuor dies, aut paulo poſt. Hoc igitur nomine convenit ſumme tenuem victum prçſcibere, ſiquidem morbis vigentibus ægroti tenuiſſime ſunt habendi, ut ipſe libro de ratione victus in morbis acutis, & hoc ipſo aphoriſmo docuit: at morbi peracuti vigor primis ſtatim diebus conſiſtere ſolet. Optima autem ratione fieri, ut vigentibus morbis tenuiſſimus imperetur victus, alibi nos multis demõſtravimus. In præſentia ſatis ſit monuiſſe hoc tantum, Si propter inflammationes, aut febres, quç ſẽper comitantur morbos acutos,

tos, cibi vereatur aliquis prębere pluſculum, in vigore certe morbi hoc facere multo magis verebitur. Tũ enim maximæ ſunt inflammationes, quas ipſe in libro de ratione victus in morbis acutis phlegmaſias appellabat, ſive eo nomine proprie appellatas phlegmonas intelligi velis, ſive una febres quoq; complectaris, ſecundũ veterem nominis acceptionẽ. Adhęc pręſtat naturam ſinere coctioni morbi vacare per eius vigorem, quam inde eam ad cibum modo ſumptum mitigandum, conficiendumque abſtrahere. His igitur de cauſis, morborum certe durante vigore, tenuiſſime ægrotum alere oportet. Hoc poſito, hinc iam in aliis morbis, qui poſterius ſuæ naturæ perfectionem, & vigorem ſunt aſſecuturi, longe tenuiſſimum ſtatim ab initio victum imperare non licet: ſic enim prius homo morietur, quam ad vigorem morbus perveniat. At in quibus primo quoque tempore, id eſt, primis quatuor diebus vigor eſt futurus, in iis ſumme tenuiſſimo victu uti poſſis, modo vires, vel meram inediam, vel ſolius melicrati ſorbitionem, vel ptiſanæ omnino exiguum ferre poſſint. Eiuſmodi ſiquidem eſt vi-

ctus ratio tenuiſſima: quæ vero hac minus eſt tenuis, quam pleniorem ipſe appellavit, eorũ morborum qui poſterius ſunt ad ſummum ſui incrementum perventuri, eſt propria, in quibus tantum de tenuitate victus remittendum eſſe dicit, quanto ab extremis, id eſt, vigore morbus abfuerit longius: qui vigor prope ſi adſit, paulo plenius, quam ſi iam adeſſet, alere oportebit: ſi vero longius abſit, plenius tanto alendum erit. Denique quanto tardius, citiuſve idque paulo, multove fore vigorem ſperabimus, tanto plus, minuſve victus formam immutabimus.

VIII.

Ὁκόταν δὲ ἀκμάζῃ τὸ νόσημα, τότε καὶ τῇ λεπτοτάτῃ διαίτῃ ἀναγκαῖον χρέεσθαι.

Cum morbi ſumma eſt vehementia, tum vel tenuiſſimo victu uti neceſſe eſt.

Quum morbi vis eſt maxima, tum vel tenuiſſimo victu eſt utendum.

Et hic aphoriſmus pars Hippocrati eſt artis diæteticæ, ſic Græcis dictæ, quod debitum ægrotis victum preſcribat: qui-

qui-

quidem à quibuſdam per ſe ſcribitur, ut habet paulo ſupra poſita dictio : ab aliis ſuperiori annectitur aphoriſmo, quo loco ab ipſis ſcriptus invenitur: nos autem utrobi ſcriptus inveniatur unam, eandemque præſcribendi victus rationem docet, bono præcipiēte(a) Sene per morbi vigorem tenuiſſimo utendum eſſe victu, idque nimirum tum propter ſymptomatum magnitudinem, tum morbi concoctionem : neque enim ad alteram novam coctionem abſtrahere oportet, vehementer in humorum morbidorum coctione occupatam, & quam primum, niſi impediatur, ſuperaturam. Sic enim demonſtravimus in commentariis de Criſibus : quo opere nobis tota de iis morbis conſumpta eſt oratio, in quibus diæta omnino, & curatione nitimur, & confidimus, quales ſunt in quibus vigorem remiſſio excipit : nam in quibus vigorem mors ſequitur, ſola artis præſagiendi parte utimur, ſcilicet id quod futurum eſt, prædicentes, ne rei eventus nobis poſtea imputetur. Una igitur hæc tibi erit ad victus formam conſtituen-

(a) ὁ παλαιὸς, *& ætatis, & eruditionis prærogativa Hippocrates intelligitur.*

dam ex temporibus morbi sumpta indicatio: altera ab ęgrotantis viribus sumetur, de qua sequenti agit aphorismo.

IX.

Συντεκμαίρεσθαι δὲ χρὴ καὶ τὸν νοσέοντα, εἰ ἐξαρκέσει τῇ διαίτῃ πρὸς τὴν ἀκμὴν τῆς νούσου, καὶ πότερον ἐκεῖνος ἀπαυδήσει πρότερον, καὶ οὐκ ἐξαρκέσει τῇ διαίτῃ, ἢ ἡ νοῦσος πρότερον ἀπαυδήσει, καὶ ἀμβλυνεῖται.

At conjectura etiam ex ægro facienda, an cum eo victu satis esse possit ad morbi vigorem usque, an non prius ille deficiat, neq; cum tali victu satis esse possit, vel prior morbus deficiat, & obtũdatur.

Sed enim vero ægrotum medici coniecturam adiuvare oportet de eo, an cum præscripto victu perstet ad morbi usque vigorem, & an ipse prius deficiat, imparque cum tali victu succumbat, quam cedat morbus, & obtundatur.

Quum superiore aphorismo tantum de extremo victu tenui remittendum esse iussisset, quanto tempore morbus vigore ipso esset remissior, nunc alteram hoc loco addit indicationem, ut certius nos, & perfectius quantum de extrema

victus

victus tenuitate recedendum ſit, percipiamus: ea autem indicatio ab ægrotantis viribus ſumitur, quarum gratia alere licet: neque enim morbi ipſius cauſa. Nam quum eius ea fuerit naturæ firmitas, & robur, ut ſpes ſit toto eo tempore quod ad vigorem intercedit, poſſe ſuſtinere cum tali victus forma, tum exacte quantum concedendum ſit, tenebimus. Si vero imbecillior appareat, aliquid adiiciendum ad ſuperiorem victũ, & tanto alendum plenius, quantum virium imbecillitas ſuadere videbitur. Ea ſiquidem de cauſa interdum in ipſo etiam morbi vigore alere cogimur, quum ſcilicet tale ſymptoma ſupervenerit, quod vires reſolvat. Atque hæc oratio pars eius eſt univerſæ, quæ de victus ratione præcipit. Quod ſi quis ex omnibus, præſenti ſcilicet aphoriſmo, & eo qui præceſſit, & qui ſequitur unum faciat, is non male agat. Ego vero qua potui facilitate diviſos particulatim explicare malui.

X.

ὉΚόσοισι μὲν οὖν αὐτίκα ἡ ἀκμὴ, αὐτίκα λεπτῶς διαιτᾶν· ὁκόσοισι δὲ ἐς ὕστερον ἡ ἀκμὴ,

ἀκμὴ, ἐς ἐκεῖνο καὶ πρὸ ἐκείνου μικρὸν ἀφαι-ρετέον· ἔμπροσθεν δὲ πιωτέρως διαιτᾷν, ὡς ἂν ἐξαρκέσῃ ὁ νοσέων.

Quibus igitur ſtatim vigor adeſt, iis protinus victus tenuis exhibendus. Quibus vero poſtea vigor futurus eſt, iis ſub ipſum vigoris tempus, & paulo ante cibus ſubtrahendus. Antea vero uberior cibus exhibendus, quo æger ſatis eſſe poſſit.

Quibus itaque vigor ſtatim futurus eſt, tenuiter ſtatim habere oportet: quibus autem poſterius, & in ipſo vigoris tempore, & paulo ſub ipſum cibus adimendus: Antea vero plenius alendum, ut ægrotus perferre queat.

Eandem quoque ſententiam habet hęc litera, ſed generalius elata eſt, quam ſuperior. Supra enim in morbis peracutis dicebat, protinus tenuiſſimo victu eſſe utendum. In hac vero de omnibus abſolute pronunciat morbis, quorum ſtatim futurus eſt vigor: id eſt, non ita multo poſt primum inſultū morbi, alendum eſſe tenuiter. Quæ ſequuntur ſunt manifeſta eandem indicantia ſententiā.

XI.

XI.

ΕΝ τοῖσι παροξυσμοῖσιν ὑποστέλλεσθαι χρή· τὸ προστιθέναι γὰρ βλάπτει. Καὶ ὁκόσα κατὰ περιόδους παροξύνεται, ἐν τοῖσι παροξυσμοῖσιν ὑποστέλλεσθαι χρή.

In exacerbationibus cibum refugere oportet, exhibere enim noxium. Et quæcunq; per circuitus ingraveſcunt, in ipſis acceſſionibus reformidare oportet.

In ipſis tamen exacerbationibus cibum adimere oportet, nam præbere, noxium. Et cum per circuitus irritantur morbi, in ipſis acceſſionibus abſtinendum.

Univerſam præſcribendi victus formam, & rationem ex duabus indicatiobus ineundam eſſe præcepit, morbi ſcilicet totius vigore, & ęgrotantis viribus. Nunc in hac oratione quo modo etiam ſigillatim cibum dare conveniat, docet, concitatiores morbi motus (paroxyſmos Græci appellant) ſine cibo habendos eſſe iubens. Sed evidentius id libro de ratione victus in morbis acutis dixit, nimirum ne quũ iam adſunt paroyſmi, aut iamiã ſunt adfuturi, cibum præbeamus: ſed quum inclinantur, ac deſinunt.

XII.

XII.

TOὺς δὲ παροξυσμοὺς καὶ τὰς καταστάσιας δηλώσουσιν αἱ νοῦσοι, καὶ αἱ ὧραι τοῦ ἔτεος, καὶ αἱ τῶν περιόδων πρὸς ἀλλήλας ἀνταποδόσιες, ἤν τε καθ' ἡμέρην, ἤν τε παρ' ἡμέρην, ἤν τε ἢ διὰ πλείονος χρόνου γίγνωνται. ἀτὰρ καὶ τοῖσιν ἐπιφαινομένοισιν, οἷον ἐν πλευριτικοῖσι πτύελον, ἢν αὐτίκα ἐπιφαίνηται ἀρχομένου, βραχύνει· ἢν δ' ὕστερον ἐπιφαίνηται, μηκύνει. καὶ οὖρα, καὶ ὑποχωρήματα, καὶ ἱδρῶτες, καὶ εὔκριτα καὶ δύσκριτα, καὶ βραχέα, καὶ μακρὰ τὰ νοσήματα, ἐπιφαινόμενα δηλοῖ.

Morbi, & anni tempeſtates, & circuituum collatæ inter ſe viciſſitudines, ſive quotidie, ſive altero quoque die, ſive etiã per majora intervalla fiant, acceſſiones, & morborum conditiones indicabunt. Quinetiam & per ea, quæ mox apparent, eadem indicantur, quale quid in morbo laterali laborantibus, ſputum ſi ſtatim circa initia ſubappareat, morbũ brevẽ, ſi vero poſterius videatur, longũ futurum denuntiat; Urinæ quoq;, & alvi excrementa, & ſudores, ubi apparuerint, judicatu faciles, vel difficiles, & breves, vel longos fore morbos indicãt.

Morbi

Morbi vero ipsi, & anni tempora, & periodorum inter se proportionis observatio, sive ea quotidie, sive alternis, sive majore intervallo fiant, paroxysmos, & statum morborũ indicabunt. Sed & ex ijs quæ postea apparent, indicia sumuntur, velut in pleuritide sputũ, si statim initio appareat, brevem fore denunciat, si vero posterius conspiciatur, longum. Quinetiam urinæ, alvi fæces, sudores, & judicatu faciles, aut difficiles, & breves, aut longos morbos fore, quum superveniunt, demonstrant.

Si quæ supra de victus ratione dixit, recordemur, in quem usum ista nunc dicat manifestum evadet, erant autẽ ejusmodi. Universæ diætæ instituendæ formam ad duos referebat scopos, ægrotantis videlicet virtutem, & (a) morbi statum, seu vigorem. Nam an morbus sit peracutus, aut acutus, aut diuturnus futurus, & quo maxime tempore vigorem assequi debeat, si quis consideret, is proprie conditionem morbi, & statum spectare dicetur. Singillatim vero, & particulatim præbendi cibi occasionem ex singulis captabat accessionibus. Quum igitur

(a) *Morbi* κατάστασις.

igitur ad recte, & perfecte (a) victum instituendum, & ordinandum tria sint, quę spectari debent, vires primum ægrotantis, deinde morbi status, postremo singulæ accessiones, ex ijs primo statim ad ægrotum aditu medicus vires de pulsu, & alijs signis, quæ ipse in prognosticis explicavit, deprehendere potest. Unde nullus virium magnitudinem negavit teneri posse: sed si minus possumus exacte earum mensuram invenire, at conjectura certe artificiosa proxime accedere posse, nemo non fatebitur. Conditionem vero morbi qualis sit futura, & singulas accessiones medicis compluribus visum est dignosci non posse, non tamen Hippocrati. Sed in iis, ut & in alijs exacte sæpe, propeque dixerim scientia certa, sæpe etiam conjecturis, sed non citra artem factis, à veritate non longe abfuimus, sed prope, atque etiam proxime accessimus, futurum vigorem, & quales accessionum futuræ essent inter se vicissitudines, providentes. Verum hæc latius tum in prognostico, tum libris Epidemian docuit: & nos Senis verba in primum

(a) *Præscribendi victus ratio ad tres veluti scopos omnis est referenda.*

primum librum de crisibus transcripta, iuxta eius sententiam explanavimus: nunc vero quicquid ea de re breviter dici potuit, summatim comprehensum est ab Hippocrate, id quod & ipsi sumus, quam fieri poterit brevissime, declaraturi. Si cui vero diligentius hæc omnia discendi incessit cupiditas, is se ad ea, quæ de crisibus scripsimus, conferat. (a) Morbi igitur ipsi, tum quam inter se proportionem servaturæ sint accessiones, tum suam ipsorum conditionem, & speciem indicabunt: exempli gratia, inter febres quæ intermittunt, tertianam celerem obtinere iudicationem, longam vero esse quotidianam, eaque longiorem quartanam. Inter continuas autem, ardentes (quas καυσώδεις appellant Græci) acutas esse, fumantes vero cum incensi humoris copia, quas iidem (b) τυφώδεις dicunt, iis diuturniores esse, & inter has medias esse semitertianas: quas omnes febres quo modo quis, vel primo statim insultu noscitare possit, ipsi secundo de crisibus copiosissime disseruimus. Quare minime necessarium esse duxi-

(a) *Morbi ipsi* (b) Τυφών ἡ ἐκ τῆς ἀναθυμιάσεως συστροφή, παρὰ ἐκ τοῦ τυφοῦσθαι.

duximus, quæ in aliis locis prius recte à nobis ſunt dicta, huc transferre, ne ſæpius eadem inculcandi ſtudio diverſis locis videamur dicere voluiſſe, ſed ſolum in memoriam redigere oportet, ſi initio tertiana ſimul, ut invaſit, agnoſci queat, ex ea ipſa licere ſumere, tum citam eius fore criſim, tum etiam acceſſiones tertio quoque die redituras: atque hoc ipſum eſt quod ab Hippocrate dicitur, acceſſiones, & ſtatum morborum indicabunt morbi ipſi: nam & nos ſæpe quartanarum initia primo ſtatim die, quum cognoviſſemus, nihil iam acceſſionis alternationem morati, protinus ab initio victus modum conſtituimus, qui morbo deberetur, plurimo poſt tempore ad vigorem, ſuique ſummum incrementum perventuro. Sic in quotidiana, & tertiana fecimus, pro cuiuſque proprio, & ſtatuto vigoris tempore convenientem victus formam imperantes. Et ut in febribus, ſic in aliis quoque morbis ſe res habet. Pleuritis enim, & peripneumonia, & phrenitis acuti ſunt morbi: ſynanche, quam anginam vocant, & cynanche, & cholera, & tetanus, peracuti, Hydrops vero, & melancholia, & empyema,

ema, & tabes phthoë Græcis dicta, affectiones sunt diuturnæ. Ac pleuritidi quidem, & phrenitidi tertio fere quoque die fiunt paroxyſmi: iis vero qui ventre male affecto, & hepate morbi committuntur, item empyemati, & tabi quotidie, magisque ſub nocte. Splenicis vero, & omnino melancholicis quarto quoque die. Quod deinde additum eſt, & (a) anni tempora, ad ea quæ ſunt de morbis dicta, referri debet. Nam & morbi naturam, & paroxyſmos anni tempora una cum morbo poſſunt indicare: neque enim ſolum ſcire quartanam eo die invaſiſſe, ſatis ſuerit ad victus formam, rationemque ab initio adverſus morbum diuturnum providendam, ac conſtituendam, ſed hyemene etiam, an vere, æſtate, an autumno febris inceperit, ſimul conſiderare oportet. Æſtivæ ſiquidem quartanæ magnam partem breves, autumnales longæ, præſertim ſi ad hyemem pertineant, ſolent eſſe, ut ipſemet poſtea nobis eſt traditurus. Quinetiam tertiana, licet ipſa ſit alioqui celeris iudicationis, æſtate tamẽ celerius multo quam hyeme iudicari ſolet.

(a) *Anni tempora.*

let. Singulisque adeo aliis morbis celeritatem æstas, tarditatem hyems addere solet. Paroxysmi etiã in totum fere dixerim tertio per æstatem quoq; die, quarto per autumnum, per hyemẽ singulis diebus, aut noctibus fieri consuevere. Porro autẽ ut in partibus anni, sic in temperamentis similiter se res habet. De quibus Hippocrates ipse quum sępe disseruisset, hic quicquam dicere noluit, nostræ permittens prudentiæ, ex uno recordari reliqua: nam quæ tempestas æstiva, eadem quoq; corporis ægrotantis temperatio, si ea natura calidior extiterit, & siccior, eadem ætas si integra, & adulta fuerit, eadem deniq; locus indicabit si calidus sit, & siccus. Institutum etiam vitæ, & consuetudo, & aëris nos circunstantis præsens status, eadem si similiter habeant, indicabunt: de quibus ipse postea. Similiter quæcunque de tempestate autumnali indicia ad morbi statum providendum, & accessionum iterationem sumebantur, eadem etiam ab ægrotantis ætate, natura, seu temperatione, vitæ genere, consuetudine, & regione, ubi ægrotat, & præsenti cœli statu sumere possumus. Ex iis igitur constat nos, &

morbi

morbi ſtatum conditionemve, & acceſſiones cognoſcere poſſe: ut per ſtatum, utrum peracutus morbus ſit, an diuturnus (quæ res etiam ad vigoris providentiam eſt neceſſaria), (a) per acceſſiones, an, tertio, quartove quoq; die, aut quotidie, & qua diei, noctisve hora invadere debeant, intelligamus. Deinceps autem expendamus id quod ad finē aphoriſmi eſt additum, an noſtram ſententiam comprobare videatur: nam quum ait Hippocrates, & commutationes periodorum inter ſe, ſive quotidie, ſive alternis, ſive maiore intervallo fiant, conſtat eum per periodorum commutationes, paroxyſmorum, qui in ipſis periodis fiunt, incrementa intelligere, quæ & tempus augeſcentis morbi, & certum, ſtatumque futuri vigoris diem oſtendunt. Et quo rem facilius aſſequaris, ſecundæ acceſſionis ſupra præcendentem incrementum, in tribus hiſce ſpectatur, hora qua incœpit, longitudine acceſſionis, & magnitudine, nec quicquam refert ſi pro magnitudine, acceſſionis vehementiam dixeris: ambo ſiquidem apud medicos recepta ſunt nomina, & pro

(a) *quid* σύστασις νόσου.

pro eadem re ab ipsis sæpe usurpata , ut quum maiorem interdum febrem quam antea , interdum vehementiorem fuisse dicunt. Usu porro venit ut vehementior hæc febris totidem horis , atque antea, aut paucioribus , aut pluribus affligat ægrotantem : quæ longitudo paroxysmi erit , non magnitudo , seu vehementia. Hoc autem loco per paroxysmum , totius circuitus deteriorem partem intelligere par est , quæ iam inde à prima invasione ad vigorē extendi solet , quemadmodum reliquam inde inclinationem , periodi meliorem partem dicere convenit. Quum itaque paroxysmus, sive tertio, quartove quoq; die, sive quotidie fiat , proportionem anticipaverit, eaque anticipata , & in longius tempus productus , & vehementior factus fuerit , tum manifestum erit morbi incrementum, qui quantum inauctus sit, singula hæc, quæ retulimus , indicabunt. Paroxysmus enim qui maiore tempore anteverterit, & plus duraverit , & vehementius afflixerit , haud pœnitendum indicabit morbi incrementum, celeremque eius motionem esse , & in proximo vigorem ostendet. Neque enim magnas

additiones paroxyſmi ſortientur, & non erit vigor proximus. Contra paroxyſmus qui horum ſigillatim parvas ſibi fecerit acceſſiones, quod ad eam rem attinet, longius vigorem abfore indicabit. Hoc igitur ex periodorum incremento diſcemus, nempe coniecturam facere quanto poſt tempore morbi ſit futurus vigor, ſimulque certam, & præſtitutam invaſionis paroxyſmi horam tenebimus: quorum prius, ad conſtituendam univerſæ victus rationis ideam, & formam quandam, poſterius, ad ſingula cibo dando accommoda tempora cognoſcenda, eſt utile: quorum indicationes docere ab initio eius erat propoſitum. Quod autem (a) periodum vocet, eodem ſimilem reditum neminem latere puto. (b) Sed & ex iis quæ poſtea apparent, & conſequuntur, tum paroxyſmi, tum totius morbi ſtatus, & ſpeciei coniecturam ducendam eſſe ait: quæ quidem ſive ſymptomata, ſive ſigna appelles, intererit prorſus nihil. Sed illud potius de omnibus, & ſymptomatis, & ſignis ſtatuere præſtiterit, nempe quod ex iis nonnulla ſint pathognomonica, id eſt, affectio-

(a) *Periodus quid.* (b) *Quæ ſuperveniunt.*

num indicantia, alia morbos comiten-
tur, alia ſint decretoria, alia coctionis,
cruditatiſve indicativa, quædam item ſa-
lutaria, contra, exitialia nonnulla. Ac pa-
thognomonica quidẽ una cum morbo
invadunt, comitantia vero interdum ſi-
mul cum morbo una adoriuntur, inter-
dum ſuperveniunt, nonnunquam omni-
no etiam abſunt: neque enim à morbo
ſunt inſeparabilia, neque eius eſſentiam
conſtituunt, ſed proprias differentias
efficiunt. Criſima vero Hippocrati dicta,
id eſt, decretoria ſymptomata, omni-
no primo ſtatim morbi initio invadere
non ſolent, ſed una cum duobus aliis
principiis (de quibus paulo poſt) accide-
re poſſunt: quanquam ne in iis quidem
ſæpe, ſed in morborum potius augmen-
to, & vigore apparere conſueverunt.
Coctionis pariter ſigna nunquam mor-
bi primo initio conſpiciuntur, ſed prin-
cipium illud, quod veluti pars eſt totius
morbi, terminant. Cruditatis autem ſi-
gna, & primo morbi initio apparent, &
interdum poſtea, ſicut & exitialia ſpe-
ctantur: nam & horum ortus morbi
principium ſubſequitur. Morbi autem
appellandum principium (ut in com-
menta-

mentariis de crisibus demonstravimus) (a)tum invasionem primam illam latitudine vacantem, tum illud, quod tanquã totius morbi pars est, quum scilicet in principium, augmentum, statum, & declinationem fit divisio, tum illud, quod in tertium usque diem extenditur. In eodem quoque opere, symptomatum, quæ recensuimus omnium facultates docuimus, interpretatione ad id necessariorum Hippocratis verborum adiecta: de ipsis tamen in præsentia quantum compendio licet, dicemus. Totam vero si quis de his Hippocratis artem perdiscere velit, is ad eam se conferat commentationem. Consulit igitur ex iis quæ in morbis apparent Græcis ἐπιφαινόμενα dicta, coniecturam de toto morbi statu faciendam esse: deinde ex ipsis quoddam in medium proferens, exempli gratia inquit, in pleuriticis sputum si statim appareat morbi initio, eum breviat, si vero posterius conspiciatur, eundem trahit. Verum quo res sit manifestior, ego tibi ex tertio Epidemιων huc tran-

(a) *Morbi principium quoddam est plane indiviiduum, quoddam tanquam totius morbi pars, & quoddam in tertium usque diem pertinet.*

ſcribam quæ eo loco, de Anaxione pleu-
ritico prodidit Hippocrates, quem ęgro-
tum Anaxionem in primo etiam de cri-
ſibus mea interpretatione illuſtravi. Sic
habet Hippocratis dictio, Abderis (quæ
Thraciæ eſt civitas) Anaxionem, qui ad
Pylas Thracias decumbebat, febris cor-
ripuit acuta, lateris dextri dolor conti-
nuus, tuſſis ſicca, nihil per primos dies
ſpuebat, ſitibundus, pervigil, coloratior
urina, multa, tenuis. Sexto delirabat, nec
quicquam ad fomenta levabatur. Septi-
mo gravius habuit: tum enim & febris
invaleſcebat, nec dolores remitteban-
tur, & tuſſes infeſtabant, atque ægre ſpi-
rabat. Octavo in cubito venam ſecui,
ſanguis copioſus, qualem oportebat,
manavit, labores remiſſiores: ſiccæ tamē
tuſſes perſeverabant. Undecimo febris
remiſſa eſt, parum circa caput ſudavit:
tuſſes, & quæ ex pulmone educebantur,
humida. Decimoſeptimo cœpit pauca
quædam concocta excreare. Viceſimo
ſudavit, febreque levatus eſt. Poſt criſim
levius habuit, ſitibundus tamen erat, &
quæ ex pulmone expurgabantur, mini-
me bona. Viceſimo ſeptimo revertit fe-
bris, tuſſiit, cocta multa expuit. In urinis
hypo-

hypoſtaſis multa, alba, omninoq; ſiti levatus eſt, & ſpirandi difficultate. Triceſimo quarto, toto corpore ſudor manavit, atque in totum modo decretorio, febre eſt levatus. Quum itaque ab initio pleuriticus eſſet hic Anaxion, nihil initio ſpuebat, ſed octavo etiam die tuſſis ipſi ſicca perſeverabat, ut ait Hippocrates. Quo factum eſt, ut bona ratione totius morbi ſolutio in trigeſimum quartum diem ſit reiecta, licet pleuritis plurimum habeat quartumdecimum criſeωs terminum: aut ſi non hunc, at certe omnino viceſimum. Quod ſi ante tertium ſpuere contigiſſet, circa ſeptimum, aut nonum, aut tardiſſimum, undecimum, ſoluta fuiſſet. Ac ſi ipſo tertio die cœpiſſet ſpuere, non ultra fuiſſet decimum quartum diem progreſſa. Uſu enim in omnibus venit inflammationibus, duntaxat quæ denſo operimento non teguntur, quales in externa cute exiſtunt, quoſdam exudari ichores, id eſt, ſaniem initio tenuem, poſtea ſi coquatur, & proficiat in melius, craſſiorem: quam ipſam craſſiorē factam magis, minuſque concoqui accidit: hoc ipſum in omnibus oris, & oculorũ inflammationibus cer-

nere eſt, nec hiſce minus in alia etiam quavis parte, quando ſimul cum totius cutis diviſione, pars quæpiam interior inflammatione laborat: talis enim ab eiuſmodi ulceribus profluit ſanies, qualem modo commemoravi. Si quando vero cum tali pororum coarctatione inflammatio fuerit, ut nihil foras effluat, tum & coctu difficilem, & diuturnā eam inflammationem fore, eſt neceſſe. Quæ quum ita habeant, in pleuritide quoque (quando & ipſa de genere eſt inflammationum) coctionis ſignis animum diligēter advertere oportet. Crudiſſima ſiquidem eſt, in qua nihil omnino ſpuitur: ſecundum cruditatis locū obtinet in qua ἰχῶρες tenues: tertium, in qua craſſiores: quartum, in qua perfecte cocti apparuerint: qui ſi circa tertiū aut quartum diem exiſtant, ut ſeptimum morbus ſuperet, fieri non poteſt. Sic in ſingulis aliis morbis pro coctionis modo, temporis conſequatur menſura eſt neceſſe. Quemadmodū igitur ſputum perfectæ coctionis eſt ſignum, quum album, læve, & æquale, nec ſupra modum humida, aut craſſa eius cohærentia fuerit: ſic ſummam cruditatem ſignificat, quum omnino non ſpuitur,

ſpuitur. Quod ſi ſpuatur, ſed tenue adhuc ſit, debilis, & obſcuræ coctionis eſt ſignum. Si ſincerum, minimeque permixtum fuerit, vel flavum, vel rufum, improbandum: ſi lividum, aut ærugini ſimile, aut nigrum, pernicioſiſſimum. Quum itaque nobis diſtincta ſint tum coctionis, tum cruditatis ſigna, tum etiam exitialia: ex iis tenendum memoria coctionis ſigna ſemper bona eſſe, ut quæ morbi ſolutionem brevi fore oſtendant, quemadmodum exitialium ſignorum genus, ægrotantis mortem brevi fore minitari ſolere. Cruditatis vero ſigna diuturnum neceſſario futurum morbum protendere quidem, non tamen moriturum, aut evaſurum hominem, quod quidem in ipſis eſt, indicare: diligentius tamen ſi ante vires ægrotantis expenderis, iſta etiam licebit providere. Aliud quoque ipſi eſt ſignorum genus, quæ criſima, id eſt, decretoria appellatur, cuiuſmodi ſunt ſudores, hæmorrhagia, horror, alvus copioſe deiecta, vomitus multus, capitis dolor derepente natus, dyſpnœa inopinata, & vehemens, cardiogmus, id eſt, cordis vellicatio, hypochondrij indolens contentio, nox

præter rationem molesta, paroxysmus anticipans, lachrymæ etiam involuntariæ nullo oculorum affectu, nec ulla re tristi percepta, rubor item faciei, & labri inferioris motitatio, & quædam velut à sole illustrata, vel tenebricosa, & obscura ante oculos obversantia, aut splendores quidam oculos perstringentes, quos Græci μαρμαρυγὰς appellant, genæ item, aut nares repentino rubore suffusæ, tumores ad aures παρωτίδας Græci dicunt: denique abscessus cuiuspiam in articulum decumbentis generatio. Hæc igitur universa, & præterea eiusmodi alia multa, quæ secundum propriam eorum naturam symptomata dicuntur, quia tamen mutationem subitam significant, signa decretoria solent appellari, duplicem tibi adferent providendi rationem, tum salutis propinquæ, siquidem ea post morbi coctionem accidant, tum crises improbę, id est, quę perniciem ægrotanti, aut temporis longitudinem sit allatura, si quidem ea morbi cruditatem fuerint subsequuta. (a) Aliam porro esse horum decretoriorum signorum naturam,

(a) Τῆς ἀκρισίας nomine nihil refert, sive crisis privationē, sive pravitatē cum Galeno intelligas.

turam, aliam coctionis ſignorum, ex iis maxime diſcas, quæ primo Epidemion ait Hippocrates, Morborum inquit maturitas, ſeu concoctio criſis accelerationem, & ſalutis certitudinem ſignificat. Cruda vero quæ ſunt, & incocta, & quæ in malos abſceſſus vertuntur, vel criſeωs fruſtrationem, vel dolores, vel diuturnitatem, vel mortem, vel eorundem fallacem reflexum, & tergiverſationem fraudulentam denunciant. Atque generaliter hic morbi coctionem laudavit: In prognoſtico vero particulatim, ipſius etiam ſignis traditis, hoc fere modo, Optima urina, cuius hypoſtaſis alba, lævis, & æquabilis toto tempore perſtiterit, donec morbus criſi ſolvatur: talis enim tum certam indubitatamque ſalutem, tum celerem morbi ſolutionem ſignificat. Sic etiam urinam laudavit, quæ humorum in venarum genere contentorum coctionem indicat. Rurſum quum ſic ait, Alvi excrementum optimum, ſi molle, ſibique conſtans, & figuratum, qua, per ſecundam valetudinem hora conſueverat, eſt redditum, ventris coctionum notas laudat, & docet. Pariter quum partium reſpirationi ſervientium

coctionem simul nos doceret, & laudaret, ita est locutus, In omnibus pulmonis, costarumque doloribus celeriter, & facile sputum excreari, in eoque quicquid flavi apparet, exacte commixtum esse oportet. Coctionis itaque signa, quovis tempore se prodiderint, semper sunt bona: Crisima vero non item. Inquit enim, Crisima signa, si non decernant, partim sunt mortifera, partim iudicatu difficilia. Eandem quoque ipse sententiam præ se fert, quum ait, Quæ in melius decernunt signa, protinus apparere non solent. Quocunque igitur tempore se prodiderint coctionis signa, bona sunt: totum siquidem ipsorum genus semper bonum. Nec vero ista pugnant cum eo quod dixit, in pleuritide sputum si statim appareat, & cætera: nam crisima signa interdum mala sunt, coctionis autem nullum unquam malum, sed bona sunt semper omnia, tantoque celerius pristinæ sanitati restituendum hominem pollicentur, quanto celerius apparuerint. Atque hactenus ista velut compendio, & breviter nobis dicta, pro præsentis aphorismi explicatione satis fuerint: nam de iis totam Senis mentem plu-

pluribus aperuimus in commentatione de Crisibus. Verum ut modo dicta signorum divisio sit absolutior, quid pathognomonica, & comitantia signa à superioribus differant, libet commemorare, prolato exempli gratia morbo, de cuius nominatim meminit Hippocrates ipse. Igitur in pleuritide acuta febris una cum spirandi difficultate, tussique, & lateris dolore punctorio, signa sunt pathognomonica. Dolorem vero, vel ad hypochondrium, vel claviculam pertinere, itemque facilius in latus affectum, quam in sanum ferre decubitum signa sunt morbum comitantia. Verum de signis comitantibus duoslibros scriptos reliquit Praxagoras Nicandri filius, & tertium de iis, quæ superveniunt, ob id ἐπιφαινόμενα Græce dicta, quasi τῶν ἐπιφαινομένων librum inscripsisset: quæ quidem Hippocrates ipse morbos iudicatu faciles, aut difficiles, breves, aut longos, quum apparuerint, indicare dicit. Nec vero sputi solum, sed & urinæ, & alvi excrementorum, & sudorum fecit mentionem, nimirum qui exemplis eiusmodi in memoriam nobis redigere vellet, quæ in

prognoſtico ſcripta reliquit, quæ huc tranſcribere foret ſupervacaneum. Abunde ſiquidem de iis quum in libro de criſibus, tum multo etiam accuratius noſtris in prognoſticum editis commentariis diximus, in quibus de iis Senis ſententiam interpretati ſumus.

XIII.

Γέροντες εὐφορώτατα νηστείην φέρουσι, δεύτερον οἱ καθεστηκότες, ἥκιστα μειράκια, πάντων δὲ μάλιστα παιδία, τουτέων δὲ αὐτέων ἅπερ ἂν τύχῃ αὐτὰ ἑωυτῶν προθυμότερα ἐόντα.

Senes facillime jejunium tolerant, ſecundum eos, qui cõſtantem ætatem degunt, minimum adoleſcentes, ex omnibus vero, præcipue pueri, atque inter ipſos qui ad actiones obeundas, promptiores exiſtunt.

Iejunium Senes non decrepiti ferunt facillime, ſecundum hos qui conſtantem ætatem agunt, minus adoleſcentes, minime omnium pueri, atque inter eos maxime qui acriore ſunt, & vividiore ingenio præditi.

Æta-

Ætatum quoque diſcrimen aliquid ad inſtituendam in morbis victus rationem conferre planum eſt. Senes ſiquidem facile inediam ferunt, contra pueri difficulter.(a) Spectatur eiuſmodi ferendæ inediæ facilitas in non appetendo, nihilque inde noxæ capiendo: ex contrariis æſtimatur difficultas. Nam & vehementius appetunt pueri, & longa inedia magis offenduntur. Media vero inter ſenes, & pueros ętate qui ſunt, quo ætati horum alterutri propinquiores fuerint, eo gravius, faciliuſve longam cibi abſtinentiam ferunt, eaque magis, aut minus offenduntur. Huius porro aphoriſmi cauſam docet eo aphoriſmo qui proxime ſequitur, cuius eſt initium, Augeſcentia corpora inſiti caloris habent plurimum. Quare hunc ſi placet ſuperiori copulare, & cum particula cauſæ redditiva efferre, una, eademque fiet, & manifeſta hoc modo habens oratio, Iejunium ſenes ferunt facillime, deinde qui plena ſunt, & confirmata ætate, minus adoleſcentes, omnium minime pueri. Nam qui creſcunt plurimum habent

(a) *Iuventus, quia bilioſa eſt, inedia maxime offenditur, ſed non admodũ appetentia cibi laceſſitur.*

(a) caloris nativi. Confirmatam vero, ſeu conſtantem ætatem appellat eam, quæ inter perfectam, adultamque ætatem, & ſenectutem eſt media, ita ut iam præcipitet ætas illa florida, necdum ullum adſit ſenectutis ſignum manifeſtum. Sic Thucydides appellavit eos qui conſtantem ætatem agerent, inter quam & adoleſcentium ætatem, alia quædam intercedit, quæ ut ordine, ſic facilitate quoque, aut difficultate ferendæ inædiæ eſt media: neque enim per eam ætatem tam facile inediam ferre poſſumus, atque ſolent ij, qui iam confirmata, aut ſenili ſunt ætate: nec rurſum tam ægre, ac faciunt adoleſcentes, & pueri. Sed huius ætatis non meminit Hippocrates, quia ex iis poſſent, quæ dixit, intelligi. Nam quum diceret, atque inter eos maxime qui acriore ſunt, & vividiore ingenio præditi, naturarum diſcrimina nobis aperuit. (b) Ex pueris enim qui copioſum habent

(a) *Calor enim eſt qui digerit & diſsipat, & promptius humidum, quam ſiccum corpus. Hæc Græce* νεότης, *Latine iuventus videtur dici poſſe.*

(b) *Calidæ & humidæ naturæ prompte multumque digeruntur, quo fit ut tam animali, quam naturali fame facile inceſſantur.*

habent naturalem calorem, ij ad capessendum cibum promptiores, & avidiores aliis existere, meliusque conficere, & percoquere, & nisi sumpserint, maius detrimentũ capere solent. Atque hæc est Hippocratis dictionis sententia: quæ parvam quandam adhũc, quo sit perfectior, desiderat accessionem. De iis enim qui in prima, aut media sunt senectute, recte dictum est longam ferre inediam, non etiam de iis, qui ultima sunt senectute recte pronunciari potest, quando ne brevem quidem illi inediam ferre possunt. Aut igitur ad aphorismum addendum est exiguum quiddam, & efferendum hoc modo, facillime senes ieiunium ferunt, præter eos, qui extrema sunt senecture, quos ἐσχατογήρως Græci dicunt: post hos qui constantem ætatem agunt: aut vocabulum ieiunium convertendum in cibi paucitatem, id est, oligositiam; & sic dicendum, Paucitatem cibi senes ferunt facillime, secundo loco qui constantem ætatem agunt. Nam ut longam inediam non ferant, qui ætate sunt decrepita, paucitate certe cibi cõperientur indigere: ipsis siquidem simile quiddam accidit, quod lucernis olei defectu

sensim

ſenſim extinguendis, quæ licet pinguis cuiuſpiam aſſidua affuſione indigeant, multam tamen, & confertam non ferunt. Sic ſane & his qui ſenectute ſunt ultima, convenit cibi copiam dare in univerſum non magnam, eamque in plures partiri portiones, non unam ipſis longam imperare inediam.

XIV.

ΤΑ' αὐξανόμενα πλεῖστον ἔχει τὸ ἔμφυτον θερμόν. πλείστης οὖν δεῖται τροφῆς· εἰ δὲ μὴ, τὸ σῶμα ἀναλίσκεται. Γέρουσι δὲ ὀλίγον τὸ θερμόν. διὰ τοῦτο ἄρα ὀλίγων ὑπεκκαυμάτων δέονται· ὑπὸ πολλῶν γὰρ ἀποσβέννυται. διὰ τοῦτο καὶ οἱ πυρετοὶ τοῖσι γέρουσιν οὐχ ὁμοίως ὀξέες· ψυχρὸν γὰρ τὸ σῶμα.

Quæ increſcunt plurimum calorem innatum obtinent, plurimo igitur indigent alimento, alioqui corpus abſumitur. In ſenibus vero cum paucus calor inſit, iccirco ſane paucis fomitibus indigent, à multis nanque extinguuntur: eandem etiam ob cauſam neque ſenibus, quod eorum corpus ſit frigidum, febres perinde acutæ contingunt.

Qui creſcunt plurimum habent calidi

nativi

nativi: (a) itaque copioſo quum egeant alimento, abunde ipſis ſuppeditare oportet. Alioqui corpus conſumitur. In ſenibus vero ineſt caloris parum. Paucis propterea ſuccendiculis egent. Exiguus namque ignis fomitis extinguitur multitudine. Ob eandem cauſam nec febres ſenibus perinde acutæ fiunt: frigidum enim eorum corpus.

Qua ratione iuvenes cæteris calidiores viſi ſint medicis quibuſdam, & qua pueri, abunde nobis dictum eſt in iis etiam commentariis, quos de temperamentis edidimus. Illi enim acriorem, hi copioſiorem calorem obtinent. Nunc vero quod ad præſentem attinet aphoriſmum repetere non abs re fuerit, quoad fieri poterit pauciſſimis longam ea de re diſputationem complexos. Nomen igitur hoc calidum ad eam interdum accommodamus qualitatem, cuius proprium nomen eſt caliditas, interdum ab ea qualitate denominantes, totum appellamus corpus calidum: qui modus appellandi, quum in omni vita, tum etiam

(a) Hoc loco calidi nativi nomine intelligendum humidum primigenium, caloris vitalis, & ſpiritus ſubiectum, & ſubſtantia à ſemine orta.

iam apud veteres in uſu fuiſſe frequenti, ſatis indicat Theophraſtus eo libro, quem de calido, & frigido inſcriptum, poſteritati reliquit: nam quum caliditatem frigiditatem, ſiccitatem humiditatem qualitates contrarias corporum ſubſtantia viciſſim recipiat, ſi propter eam ſubſtantiam, quæ caliditatem recepit, quidpiam appellemus calidum, eius ſubſtantiæ corpus, non ſolam qualitatẽ intelligimus, parumque, aut multũ calidi ineſſe in eo dicimus, quantitati ſubſtantiæ, non qualitati advertentes animum: idq; duobus facimus modis, uno in ſubſtantiis non miſtis, altero in permiſtis. Exemplũ de non miſtis fuerit, ſi ſint duo, qui calentem ſimiliter aquam inęqualibus labris contentam, habeant. Horum enim unum plus calidi, cui maius eſt labrum, alterum minus habere dicere conſuevimus. De commiſtis vero, ſi paribus labris inæquali portione ex vino, & aqua fiat permiſtio, ex iis unum vini plus, alterum aquæ continere dicere ſolemus. Eadem ratio fuerit, ſi in æqualia etiam labra ſtatuamus, eadem permiſtionis proportione ſervata. Interdum vero non ad ſubſtantiæ copiam, ſed

sed ad solam qualitatem oratione relata, uni plus calidi, alteri minus adesse dicimus, veluti si ex duobus labris pari omnino magnitudine, id quod calidius est, plus habere calidi, quod frigidius, plus frigidi obtinere dixerimus, minus tamen, proprie nomen plus usurpantes. Siquidem per magis, minusve, & vehementius, aut remissius, & eiusmodi alia nomina, quum de qualitatibus agitur, loqui foret rectius: quemadmodum per parum, aut multum, quum de substantiæ quantitate. Verum non hic solum, sed quum in aliis multis, quæ fiunt in vita, tum in ipsa maxime arte medica eiusmodi committitur verborum improprietas, & loquendi abusus. Omnes siquidem morbos magnos appellant, aut parvos, quum tamen ipsi substantia non sint. Febrem enim magnam, febrem parvam, apoplexiam magnam, apoplexiam parvam, pleuritim pariter, & phrenitim, & peripneumoniam, cæterosque alios morbos omnes magnos dicunt, aut parvos. Eiusmodi igitur diligenter animadvertenda est homonymia, videndumque semper quid sibi dicentis velit oratio

univer-

universa: nam si alia significatione nomē aliquod proferat, alia nos accipiamus, ideoque eius damnemus orationem, non tam revera eum, qui dixit, redarguerimus, quam nostram prodiderimus ignorantiam. Quod hoc loco Hippocrati contradicendi studio nonnulli faciunt. Si quidem ipsi calidi nomen transferunt ad qualitatem, quam in iuvenibus vehementiorem inesse (rem Hippocrati minime ignoratam) demonstrare student. Verum ipse non ad qualitatem, sed ad substantiam hac oratione id nominis retulit. Ingeniti enim caloris substantia aërea est, & aquea: quod ex semine intelligere licet. Id enim terrenæ substantiæ minimum, aëris vero rei calidę, & humidæ in se plurimum obtinet, quemadmodum nostris de semine commentariis demonstravimus. Ad hæc menstruus sanguis alterum procreationis nostræ principium, humidus sane natura existit. Quum itaque quotidiano augmento animalis corpus siccius, terrenumque magis evadat, etiamsi tum valde calidum existat, & igneum, paucissimam tamen habet calidi nativi substantiam. Alioqui febricitantes diceremus

mas genuini calidi habere plurimum, qui tantum absunt ut copiosiorē, ut ne parem quidem, & integrum eum, quem habebant, obtineant. Siquidem est substantia caloris genuini temperata, ignea adventitij. Adhęc effluvia, quæ toto nostro corpore fiunt, fumida quidē, & fuliginosa, siccaque, & acria ascititium: Vaporosa vero, & blanda, & mitia, & temperata nativum consequuntur calorem, quæ vel tactu discernere possis. Sanorum enim calor vaporosus est, blandus, & ad tactum familiaris, gratusque, nihil quod molestum, asperumve, & mordax sit, habens: contra febricitantium calor, præsertim si febris sit hectica, aut ex humorum orta putredine, acris, ingratusque est, mordax etiam, ac tangentem manum pertundens, atque pungens. Absoluta vero omnibus suis numeris, longeque mitissima in pueris ingeniti calidi salubris illa qualitas existit. Nā ex iuvenibus quamplurimos videas qui calidū illud mordax iam habeant, nec amplius humidum, aut vaporosum, & aëreum. Id quod minime mirū videri debet. Siquidē vaporantis materię effluviū subiectæ substantiæ respondere oportet: exem-

exempli gratia, ſi humida ſit, & aërea ſubſtantia, id quod ex ea effluit, vaporoſum eſſe ſolet, & gratum: contra ſi terrea, & ſicca, id quod exhalatur, fumidum, ac fuliginoſum, & acre, tactuque triſte exiſtit: quod in externis quoque rebus fieri conſpicimus. Nam dulcis aquæ calentis halitus blandus, mitiſque eſt, & vaporoſus: contra ſolidi alicuius corporis incenſi fumoſa eſt exhalatio, acrimoniam præ ſe ferens. Quum igitur ſubſtantiæ ſint duæ, quarum una iucundo ſit, & grato calore prędita, altera moleſto, & triſti, pueri copioſum illum obtinent, hunc qui vegeta ætate ſunt, & adulta, reſpectu ſcilicet ad totius corporis elementorum proportionem ſemper habito. Sed quo tota hæc quæſtio naturaliter magis explicetur, ab ipſis elementis, tanquam à capite, rem arceſſere placet. Quatuor quum ſint elementa, unde concreta corpora omnia ſuam temperationem ſunt ſortita, puerorum corpus minimum in ſe terrenæ ſubſtantiæ obtinet, plurimum aëreæ, & aqueæ: in iuvenum contra corpore terrena præpollet ſiccitas, minor ineſt aquea, & aërea ſubſtantia: in tantum ut ſi ignem, quar-

quartum elementum, pari portione in ambobus ſtatuamus, ita ut ſimiliter calida eſſe dicantur, non tamen ſimilem in utroque calidam ſubſtantiam eſſe dicemus, quum humida ſit puerorum ſubſtantia, ſicca juvenum. Humida ſiquidem ſubſtantia eſt, quo tempore maxime nativum abundat calidum, ex humido enim ortus eſt noſtri principium: Sicca vero per adventitium calidum eſſe ſolet. Quo fit ut recens nati pueri, quia ſubſtantiam calidam, aqueam, & aëream plurimam participant, plurimum innati calidi habere dicantur: Contraquam in iis fiat tum qui vigentem, florentemque, tum qui vergentem iam, & inclinatam ætatem agunt. In ipſis ſiquidem quanto magis aquea illa, & aërea ſubſtãtia fuerit imminuta, auctior vero terrena facta, tanto minorem habent calidi inſiti ſubſtantiam. Conſtare porro inter omnes arbitror ex humida, & aërea ſubſtantia plus deffluere, quam ex terrena, etiamſi utraque ſimiliter calidæ, quod ad earum duntaxat qualitatem attinet, exiſtant: manifeſto ſiquidem hoc in rebus etiam externis cernere licet. Neque enim ex corporibus ſimili calore præditis, par,
æqua-

æqualisque materia effluere, sed minimum ex siccis, plurimum ex humidis abire videtur: veluti ex oleo, & aqua modice calfactis, plurimum effluere, & dissipari cernes, ex ferro autem, ære, & lapidibus, minimum. Proinde, aquam exempli gratia, & ferrum pari inter se pondere ad solem ferventissimum exponere si libet, ac deinde toto eo die transmisso eadem tute ad libram revocans, ponderes, aquam profecto multo minorem redditam, ferrum vero sibi par omnino, suiq; simile comperies. Oleum pariter si placet cum ære, ferro, & lapide committere, illud multum imminui, suique non parvam facere iacturam, hæc vero eadem, qua erant antea substantiæ mole, persistere deprehendes. Si ab istis te ad ceram, picemque, & bitumen, & resinam convertas, aliaque id genus quæ substantia plurima humida abundant, etiam ea sub ardente sole conspicies multo magis consumi, & diffluere, quam æs, aut ferrũ, aut alia similiter sicca corpora. Quare si alimento propterea opus habemus, ut quod ex corpore abiit, effluxitque, instauretur, ac restituatur, effluat autem plus ex humidioribus, &

aëreæ ſubſtantiæ plus habentibus, hinc neceſſario fit, ut eiuſmodi corpora copioſiore alimento egeant: at eiuſmodi eſt puerorum corpus, humidæ ſcilicet, & aëreæ multæ ſubſtantiæ particeps, non ſiccæ, & terrenæ, qualia eorum, qui florente, & qui vergente, & qui ſenili ætate ſunt, corpora. Quum igitur Hippocrati propoſitum eſſet aphoriſticam hoc libro, & compendioſam doctrinam tradere, non quo modo feci, rem explicavit, ſed pro eo quod dicere poterat, Qui creſcunt, parem licet cum iuvenibus ſubſtantiam habeant, calidam, & igneã, at aquoſæ certe, & aëreæ ſubſtantiæ plus habere fatendum, ita is dixit, Qui creſcunt calidi innati habent plurimum, eadem opera nobis in memoriam eorum ſubſtantiam redigens, & propoſitum demonſtrans. Nam quum plurimum humidæ, & calidæ ſubſtantiæ habeant qui adoleſcunt, plurimum ex ipſis fluere, & diſſipari, proptereaq; plurimo egere alimento eſt neceſſe. Alioqui corpus conſumi ait, idque bona ratione. Vbi enim plurimum eſt, quod effluat, & paucum quod influat, hic multum de ſubiecta ſubſtantia decedere, & deperi-

re est necesse. Quod vero ait in senibus parum calidi inesse, id utraque calidi significatione accipi debet. Parum siquidem calidi, sive tu ad qualitatem, sive ad substantiam id nominis accommodes, in ipsis inesse cernitur. Nam & qualitatis imbecillitas, & substantię inest paucitas, siquidem adhuc memoria tenemus ea, quæ nobis supra sunt dicta. Propterea, inquit, pauco indigent fomite, fomitem, cibum appellans, suam, & aliorum fere omnium celebrium Philosophorum secutus sententiam, qui inter omnia elementa animantium corpora constituentia (a) calorem vitę primarium auctorem esse arbitrantur. Ut enim lucernarum flammula oleum pro pabulo habeat, ipsum tamen confertim si affundas, extinguitur potius, quam alitur: eodem sane modo, & senilis calor pro fomite, & tanquã succendiculo quopiam habet cibos, quibus tamen affatim, & confertim congestis si obrutus fuerit, ne prorsus extinguatur metus esse debet, non aliter, quam si scintillæ ignis exiguæ lignorum struem adgeras. Quod autem velut

(a) *Caloris vi animantium vita continetur, & regitur.*

velut orationis clausulam, & appendicem addit, Propterea senibus febres non perinde acutæ fiunt, argumēto & ipsum profecto est, quod frigidum sit senum corpus, quodque mutatione maxime caloris nativi in igneum facta, febris committatur. Sed tantam posse senibus accidere caloris conversionem, ut ad eum, qui in iuvenibus fit caloris mutationis gradum pervenire queat, res est factu imprimis rara. Copiosum siquidem calidum quam longissime quoquoversum tolli, succendique potest, paucum vero non facile, sed causam, quæ ut exuscitaretur, coëgit, magnam fuisse oportet. Quare fere fit ut non similiter acutis febribus senes corripiantur, ac iuvenes. Ac si quando (quod raro fit) seni febris accidat, qualis iuveni solet, ea omnino in perniciem ægrotantis finitur. Immensitatem enim quandam causæ committentis indicat. Atque hæc satis erunt ad intelligenda, & confirmanda ea, quæ scripsit Hippocrates, iis certe quidem, qui natura non fuerint perversa: nam adversus eos, qui citra rationem reprehendere Hippocratem voluerunt, de quorum numero Lycus est,

integrum ſcripſimus librum, in quo re-
felluntur ea, quibus aphoriſmum con-
vellere conantur. Inſcriptio libri eſt, Ad-
verſus Lycum de eo quod nihil pecca-
tum ſit in eo aphoriſmo, cuius ſit ini-
tium, Qui creſcunt plurimum habent
germani calidi. Sed quia ſcriptis iam
hiſce commentariis mihi datus eſt Lyci
liber, hoc loco iſta addere, quæ priore
editione non habebantur, non abs re
fore viſum eſt. Separatim vero edito li-
bro refutavi, quæ Hippocrati Lycus ob-
iecerat.

XV.

Αἱ κοιλίαι χειμῶνος καὶ ἦρος θερμόταται
φύσει, καὶ ὕπνοι μακρότατοι ἐν ταύτῃσιν
οὖν τῇσιν ὥρῃσι καὶ τὰ προσάρματα πλείω δο-
τέον· καὶ γὰρ τὸ ἔμφυτον θερμὸν πλεῖον ἔχουσι.
τροφῆς οὖν πλείονος δέονται· σημεῖον αἱ ἡλι-
κίαι, καὶ οἱ ἀθληταί.

Per hyemẽ, & ver ventres natura cali-
diſſimi, ſomniq; longiſſimi. Per ea igitur
tempora copioſiora cibaria exhibenda,
ſiquidem plurimus eſt calor nativus,
ideoque copioſiore indigent alimento.
Quod indicant ætates & athletæ.

¶(a) *Ventres hyeme, ac vere natura calidissimi, & somni longissimi. Per ea igitur tempora plus cibi dare oportet, siquidem plus nativi caloris habent. Quo fit ut copiosiore alimento egeant. Argumento sunt ætates, & Athletæ.*

Non parum ad victus rationem constituendam conferunt tempora anni. Hyeme siquidem hominibus cibi appetentia maior, & eiusdem concoquendi facilitas: contra fit per æstatem. Cuius rei causam adfert Hippocrates ipse, quum cibi conceptacula hyeme, & vere pronunciat calidissima esse natura. Quid autem sibi Hippocrates velit per vocabulum natura, quodque hoc aphorismo non temere sit adiectum, ipse paulo infra exposuit his verbis, Innatus siquidem calor multus: plurimo itaque indiget alimento. Cibi igitur, & sanguinis conceptacula, (τὰς κοιλίας Græci dicunt) hyeme, & vere calidissima sunt, non simpliciter, sed naturali calore abundante calidissima; cuius quidem caloris substantiam superiore ostendimus aphorismo.

(a) *Intus coërcitum, ideoque vegetiorem calorem intelligit, in sanguine, & arteriarum spiritu contentum.*

mo. Sed quamobrem per hyemem idem calor augeatur, causam etiam Aristoteles aëris antiperistasi acceptam, retulit. In profundum siquidem corpus calor per hyemem circunstante extrinsecus frigore refugere, atque se recipere, quemadmodum ęstate, contra per summum corpus ad cognatum externum expandi calorem solet: atque eius ita substantiam per æstatem digeri, ac dissipari, retineri vero, & constringi per hyemem, atque altum subire contingit. Propterea concoctio quoq; hyeme, ac vere melior, & exhæmatosis, id est, chyli in sanguinem mutatio, & nutricatio fieri solet. Addidit & aliud quiddam, quod tum quoque usuvenit, longissimos videlicet per ea tempora somnos esse, propter noctium nimirum longitudinem: quæ res etiam non parum ad functiones naturales confert. Illud vero quod ad finem est appositum, indicio esse possunt ætates, & Athletæ, satis magno argumento esse debet cibi indigentia, ubi caloris adest abundantia: nam & pueri, quia calore abundant, propterea copiosiore alimento egent, & mitigatum facilius concoquunt: & Athletæ, quia motu, & exerci-

tatione corporis nativum exuſcitant, & augent calorem, ideo cibariis pluribus frui poſſunt. Atque abunde, quod ad ſingularum aphoriſmi partium explicationem attinet, ſatis diximus. Earum vero veritatem diligentius ſi quis diſpiciat, is hac oratione animantia omnia non complectatur, ſed excludat ea, quæ ſubter terram in latibulis degunt: hæc enim quandiu ſub terra latitant, copioſiore alimento non egent: ſiquidem ſola ſe tolerant inedia. Quod ſi alimenti tantum, quantum antequam ſe ſub terram abderent ingerere conceſſerimus, ipſum profecto male concoquere fuerit neceſſe: nam quod frigidæ lavacro hominibus uſuvenit, idem animalibus ſub terra degentibus, per hyemem ſolet accidere. Illi enim, ſiquidem corpus imbecillum nacti fuerint, refrigerari frigidæ lotione, & læſionem accipere ſolent: ſi vero robuſto, & firmo ſint corpore, calorem protinus in altum refugere, & cogi, poſteaque collectum, & multo quam antea ampliorem redditum, ad externam remeare contingit corporis ſuperficiem. Eodem modo animalium natura frigidiorum calor naturalis à frigore hye-

mali vincitur, adeo ut propemodum extinguatur. Unde ex ipsis complura mortuis non dissimilia, sine sensu ullo, aut motu in suis latebris cernere est. Quædã etiam tali per brumam frigore omnino intereunt. Quibus vero tum sanguinis, tum caloris adest copia maior, iis simile quiddam per hyemem usuvenit, quod propter frigidæ balneum robustis corporibus: ipsorum nanque in profundum calor compelli, colligique solet, non mehercle carnibus eo fugientibus, & unaquaq; locum quem prius habebat, deserẽte, sed una cum sanguine eo se recipiẽte spiritu. Tria porro erant corpora, quæ nostri substantiam primigeniam absolverent, spiritus, sanguis, & seminalis humiditas: ex qua primo quidem ortu solidæ animantis finguntur partes, ut in libro de semine docuimus, postea vero in ipsis augmentatio, & nutritio perficitur. Quod igitur per hyemẽ melior fiat cibi concoctio, intro scilicet sanguine, & spiritu in altum subeuntibus, neminem latere puto: neque enim solum hoc dicit Hippocrates, sed etiam quod cibum capere oporteat copiosiorem. Per hæc enim, ait, tempora, hoc est, hyemem, ac ver

ver ad comedendum plura dare oportet. Sed forsan quærat aliquis, si per hyemem è corporibus parum defluat, & foras digeratur, dissipeturque, qui fit ut tum corpora multo egeant alimento? siquidem definitur nutritio, eius quod vacuatum est instauratio. Unde fit ut alimenti mensura ad proportionē ei quod corporis perspiratu discussum, dissipatumque est, respondere debeat. At vero per hyemē non solum nos melius cibos coquere, sed etiam paucis contentos perfrigerari, indeque detrimentum accipere: contraque plures si capessamus, in nullum propterea nos plethoricum morbum incidere, vel ipse rei eventus aperte testatur. Atque huius rei causam investigandam in medium proponamus. Neque enim contra Hippocratem solum, sed alios quoque omnes repugnare eiusmodi quæstio videtur. Siquidem nullus eo perspiratu qui per occultos, & sensum fugientes fit cutis exiles meatus, animantium digeri corpora non fateatur. Nam inde ipsa vacuari fit manifestum, quia continenter alimento opus habeant. Alioqui si de nostro nihil decederet, flueretve assidue, sed pristina sem-

per eadem ſervaretur ſubſtantiæ noſtræ moles, nulla profecto nobis ſumēdi alimēti eſſet neceſſitas. Hoc igitur loco reputare licet, Tametſi cæteri omnes tanquam deprehenſi hęſitent hac quęſtione propoſita, non habentes quod reſpōdere debeant, Hippocrati tamen eſſe, eiuſque ſectatoribus ad ſolvendum facillimam. Neq; enim aliud quicquam præter calidum hoc innatum, quo de nunc agitur, animal ab initio finxit, formavitque, nō aliud poſtea ad iuſtam magnitudinē perduxit, non aliud deniq; ad finē uſque vitę aluit, ac ſuſtentavit. Siquidem omnium actionum naturaliū cauſa exiſtit. Quum igitur idipſum hyeme fiat copioſius, cibi profecto appetentiam, coctionemq; augere, plus ſanguinis cumulare, corpus craſſius, habitiuſq; efficere, deniq; modis omnibus ne alimenti inutiles reliquiæ in corpore retineantur, providere putandum eſt: nam calor iſte noſtra undique ambiens corpora, non quę reſtant ſolum ſuperflua, ſed promiſcue omnia vacuat, una cum iis, quę inutiliter in animantis corpore redundāt, etiam ea, quæ in eo ſecundum naturā ſe habent, digerens eo vacuandi genere, quam ἄδηλον

διά-

ἀδιαπνοὴν id eſt, obſcurum, & noſtros ſẽſus latentẽ cutis perſpiratum vocant medici, cuius auctor eſt calor hic nativus: neque enim ſecundũ Hipp. præter hunc aliud quicquam eſt animantium natura: quam quidem naturã in libris de facultatibus naturalibus non ſolum appetere, & conficere, & agglutinare particulis ſuum cuique, & familiare alimentũ, ſed huius quoq; inutiles reliquias digerere, & foras expellere demonſtravimus: quãtoque fortior calor inſitus fuerit, tanto magis ſenſum eiuſmodi cutis perſpiratio fugit: ideoque ſudores præter naturam eſſe dicebat Diocles, quod rite omnibus in corpore diſpenſatis, probeque cocto à natura, & victo cibo, nequaquam per cutem humor, qui ſenſu percipiatur, excerni debeat: nam ſudores ii, quibus per balnea, & vehementes exercitationes, concitatoſq; corporis motus, & calores æſtivos toti manant homines, cauſas conſequuntur violentas. Recte igitur in animãtis corpore omnia hyeme geruntur, ſiquidem ea ſit moderatior. Nam immoderatas cæli intempeſtates ipſemet Hippocrates in ſequentibus damnat. Belle autem geri omnia in animali per

hyemem, ſatis indicat naturæ per id temporis operum robur: nam & cibus optime coquitur in ventre, quia plurimus ineſt naturalis calor, & corporis recrementa longioribus ſomnis repurgantur, nonnulla per cutim, quæ exacte tenuata fuerint, quædam efflatu, qualia quæ halituoſa ſunt, & vaporoſa, alia per urinas, quæ craſſiora. In ipſis enim multo copioſius, quam per æſtatem ſedimẽtum conſpicitur, atque ipſa adeo tota urina per id tempus auctior multo fieri ſolet. Iam vero corpora aluntur magis, & craſſiora, habitioraque fiunt hyeme, & ſanguinis probi cumulant copiam, modo ratione victus non utantur omnino improbanda: nam ſi corpus noſtrum propemodum ſanguine exhauriri, attenuarique, & imminui per autumnum, idemque excipientem hyemem ſucco, & ſanguine incorrupto, & corpulentia replere fueris recordatus, tum demum facultatis nos gubernantis vim intelliges, qui utique eſt calor nativus: qui ſi largo alimento non fruatur, is primum à frigore ambiente tam eo quod extrinſecus corpus afficit, quam quod inſpirantes ducimus, vincetur: deinde una cum eo

ciba-

cibariorum quoque debilitata coctio, probique ſanguinis generatio, & animantis partium nutricatio, & excremẽtorum vacuatio parum procedent. Si vero quantum alimenti ſubigere, vincereque poteſt, benigne ei ad fruendum detur, inde adauctus facile, quæ modo commemoravimus in corpore animalis perficiet: nam quod ex cibi copia, quæ non ſolum in ventriculo, ſed in venis quoque, ſingulisque adeo animantis partibus probe concoquatur, conficiaturque, unuſquiſque carnoſior multo, habitiorque fiat, & copioſiore, quam antea abundet ſanguine, ſatis id oſtendit quod homines non in ſeipſis ſolum, ſed in equis quoq; experientia certum, compertumq; habent. Siquidem ipſi poſtremo vere, antequã æſtas incipiat, & ſibi, & illis ſanguinẽ minuunt, recordati ſcilicet morborũ, quibus ubi derepente calores æſtivi advenerint, corripi ſoleant. Æſtatis ſiquidem ardores ſanguinẽ amplificant, & fundunt, & velut quandam eius ebullitionem, & fervorem excitant, adeo ut qui antea venis facile capiebatur, amplius contineri nequeat, ſed aut rumpat, aut erodat: quumque immo-

immoderatius in corporis partem quã-
piam, quæ cæteris ſit imbecillior, fluxe-
rit, phlegmonem excitat, aut eryſipelas,
aut eiuſmodi quempiam in ea morbum
committit: nam plures, & graviores quã
ſint plethorici morbi ex humorum fu-
ſione oriuntur. Quæ omnia ad proba-
tionem eorum faciunt, quæ hoc apho-
riſmo docuit Hippocrates, quodq; non
ſolum per hyemem poſſimus cibos plu-
res concoquere, ſed pluribus etiam in-
digeamus. Siquidem pro caloris nativi
copia cibaria ingerere oportet, niſi ali-
quando, ut dixi, aëris nos ambientis ca-
lore ſoluta natura de cibo demere co-
gat. Quapropter de vere, quia indiſtin-
ctè locutus eſt, ego iam diſtinguam. Pri-
mum veris initium hyemi potius, quam
æſtati ſimile eſſe, finem contra æſtati,
non hyemi ſimilem exiſtere: deinde ſæ-
pe numero frigiditate hyemem, inter-
dum calore æſtatem referre. Eius itaque
primis partibus ſi quando frigidum fue-
rit, eandem quam hyeme conſtituemus
victus rationem, Poſtremis vero ſi cali-
dius interdum ſit, eandem quam æſtate:
media autem temperie ſi exiſtat, victus
rationem tenebimus tempeſtati præſen-
ti re-

ti respondentem. Atque hæc omnia de ratione vivendi eorum, qui secunda sunt valetudine, dicuntur, deinceps de ægrotantium victu differit.

XVI.

Αἱ ὑγραὶ δίαιται πᾶσι τοῖσι πυρεταίνουσι ξυμφέρουσι, μάλιστα δὲ παιδίοισι, καὶ τοῖσιν ἄλλοισι τοῖσιν οὕτως εἰθισμένοισι διαιτᾶσθαι.

Victus ratio humida, cum febricitantibus omnibus, tum pueris maxime, atque alijs, qui eiusmodi victu uti consueverunt, confert.

Victus humidus quum febricitantibus omnibus, tum pueris maxime, atque aliis, qui tali victu uti consuevere, utilis.

Superioribus Aphorismis quantum cibi dare conveniat, docuit, nunc qualem esse oporteat, edisserit, perquam breviter multa, & utilia perstringens, quę artis sunt propria. Primum quo modo febricitantes alere conveniat: deinde salubris victus indicationes in iis quidem, quæ sunt præter naturam contrarias, in iis vero quæ secundum naturam habent, similes sumere oportere, nam in febre,

febre, quia calidus, ſiccuſq; morbus eſt, (eſt enim nativi caloris in igneum converſio) humidum imperat victum: his vero qui natura ſunt humidiore, ſive id ratione (a) ætatis, ſive conſuetudine fiat, non contrarium victum, ſed familiarem inſtituit. Eorum ſiquidem naturam ſervare oportet per humida, non ut morbos tollere per (b) contraria. Cæterum qui febrem cum hydrope coniunctam in medium proferentes, ſe propterea aphoriſmum Hyppocratis reprehendiſſe putant, quia talis affectionum colligatio non humidum, ſed ſiccum victum requirat: ij profecto mihi in arte curandi caput imprimis neceſſarium ignorare videntur: quod utique nos in ea tractatione, quæ methodus therapeutica inſcribitur, pluribus explicavimus, unumquemque ſcilicet morbum ſimplicem, propriam, & peculiarem poſtulare curationem, colligatos vero quatenus inter ſe ſunt implicati, eatenus communem habituros curationis indicationem: nobis videlicet, vel obſiſtentibus, & repugnanti-

(a) *Niſi exceſſum habeat: neque enim ſenectus frigidis, ſed calidis bene afficitur.* (b) *Factus morbus ſuo tollitur contrario: futurus vero non ſuo, ſed cauſæ potius extirpatur contrario.*

gnantibus ei qui magis urgeat, interim tamen prorſus non neglecta alterius curatione: vel ambobus pari ſtudio auxiliantibus. Nihil autem intereſt, ſive tu hydropis, quę febrem conjunctam habeat, ſive pleuritidis, quæ cum ſanguinis excreatione affligat, meminiſſe malis. Siquidem pleuritis, & ſanguinis rejectio contrarias exigunt curandi rationes: qui affectus, ſi cui ſimul accidant, ei qui urgere videbitur, magis obſiſtendum, altero tamen non neglecto. Si itaque febricitet aliquis, & ſimul hydropica affectione laboret, nos ad utrumque affectum contrariam curationem flagitantem reſpectu habito, ambobus ſolerter, & ingenioſe obſiſtemus: quod in cæteris colligatis morbis facere conſuevimus. Neque igitur nos tale aliquid adverſus Hippocratem ſumus dicturi, neque cum eo qui dixerit, diutius rixaturi. Si quid vero nominatim hoc aphoriſmo dictum non eſt, cujus cum iis quæ dicta ſunt idē ſit judicium, dictum id quoque poteſtate fuiſſe putandum. Ætatis enim meminit, & conſuetudinis, unde tu, & naturalis temperamenti, & partis anni, & regionis meminiſſe facile potes: quæ ipſe

inter-

interdū Hippocrates adjungit, interdum unius, aut alterius mentione facta, reliqua, quia ejusdem cum alijs naturæ sunt, & ordinis, silentio prætermittit. Ex quibus etiam sumuntur indicationes, quemadmodum ab ætate, & morbo peti supra diximus: quæ scilicet inculpata sunt nobis victu temperationi simili servantibus, quæ vero reprehensione non vacant, contraria victus ratione emendantibus. Verum de omnibus indicationibus exactius in libris methodi curandi sumus locuti.

XVII.

Καὶ οἷσιν ἅπαξ, ἢ δὶς, καὶ πλείω, ἢ ἐλάσσω, καὶ κατὰ μέρος. δοτέον δέ τι καὶ τῇ ὥρῃ, καὶ τῇ χώρῃ, καὶ τῇ ἡλικίῃ, καὶ τοῖς ἔθεσι.

Animadvertendi sunt etiam quibus semel, aut bis, & quibus copiosior, aut paucior, aut per partes cibus offerendus est. Aliquid autem tempori, regioni, ætati, & consuetudini concedendum.

(a) *Quos etiam semel, aut bis, & plus, minusve, & minutatim alere conveniat, spectandum*

(a) *De modo dandi cibi.*

ctandum. Dandum vero aliquid tempori, regioni, ætati, & consuetudini.

Supra de quantitate, & qualitate victus verba fecit, deinceps quo modo eundẽ dare conveniat, docet: neque enim satis est nosse huic plus, minusve dandum, aut alimento utendum desiccante, aut humectante, sed semel, ne an sæpius in die, aut nocte conveniat cibum apponere, considerasse plurimum interfuerit. Huius autem rei indicationem tum ab anni parte, tum ætate, tum consuetudine sumit: quod etiam in quantitate, qualitateque victus faciendum esse iubebat. Nam primæ dandi cibi modi indicationes à morbo ipso, & ægrotantis viribus sumi debent: deinde etiam ab ætate, tempore, consuetudine, cæterisque eandem rationem sortitis. Propterea Hippocrates ipse illud addidit, dandum vero aliquid regioni, tempestati, ætati, & consuetudini: manifesto per orationem illam, dandum vero aliquid, ostendens se neque totum, neque maximum ab eiusmodi petere: nam sive sępe, sive raro, sive etiam omnino alere oporteat, tum à morbo, tum ęgrotantis viribus primum,

ac præcipue ſumi debet: deinde etiam à tempore, ætate, & ſimilibus. Nam ſi ægri vires fuerint infirmę, & corporis affectus ſit ex humorum corruptione, aut defectu ortus, alimenti parum, & ſæpius dabimus ita affectis: parum quidem, quia univerſim magnam copiam virtus infirma ferre non poteſt: ſæpius autem, quia multis affectus indiget: nam & adiectionem defectus, & attemperationem, τὴν ἐπίκρασιν Græci dicunt, corruptio poſtulat. Si vero laborantibus viribus humorum non adſit inopia, nec corruptio, ſed ſymmetria, & modus humorum naturaliter ſe habentium, aut etiam abundantia, tum & raro, & parum cibi (a) præbebimus, multoq; magis ſi cum humorum copia adſit virium robur. Contra ſi virtus valida cum defectu, aut depravatione

(a) *Hinc collige in peſtilente febre, & Hiſpanica lue, & ſimilibus ex incipiẽte corruptione citra plenitudinem morbis (nam & plenitudo, & abſoluta corruptio vacuationem potius, quam à cibo temperationem poſtulant) & ſæpe, & multum alendum eſſe forti exiſtente virtute. Contra vero morbis à cacochymia, & cruditate, aut plenitudine ortis, quo virtus fortior fuerit, eo parcior victus eſſe debet. De his enim ſcriptus eſt aphoriſmus,* Impura corpora, quo plus alas, eo magis lædas.

ne humorum sit coniuncta, & multa cibaria, & sæpe sunt sic affectis, adhibenda, nimirum multa exigente affectu, & ea concoquere, & evincere potente virtute. Quod si tum forte per paroxysmos sæpe dare non liceat, sed dando cibo raras ipsi præbeant occasiones, tum multum, & raro dandum erit. Verum si cum plethorica affectione virtus valida existat, raro, & parum dandum erit: quãquam enim virtutem cibi coctricem habemus robustam, & validam, quia tamẽ affectio multum non postulat, par profecto fuerit parum exhibere. Ad hunc igitur modum tum ex morbo, tum ab ægrotantis viribus indicationes, quo modo cibum dari conveniat, sumere oportet. Ex tempore vero, ętate, consuetudine, & similibus indicationes sic erunt petendæ. Æstivo tempore, si solam eam tempestatem spectes, sæpe, & parũ dandum, quia & accessione alimenti maiore indigeant, utpote per id temporis cute perspirabili exhausti, & quia vires solutæ sunt, & deiectæ. Per hyemem vero multum dandum, quia vires validæ, sed non sæpe. Neque enim valde multa adiectione egent ægrotantes: quippe

quippe qui per eam tempeſtatem non multum inaniantur: nam eos qui ſecunda ſunt valetudine, per hyemem abunde ſatis vacuari, ſupra demonſtravimus, quia copioſum habeant innatum calidum. Medio autem adhuc vere, & multo magis, quo æſtati propius fuerit, & paucis eduliis, & ex magno intervallo alere convenit. Siquidem videntur per hanc tempeſtatem non longe à plethorica affectione abeſſe, propter fuſionem humorum, qui ſuperiore hyeme in corpore collecti, ac denſati fuerant. Quemadmodum igitur plethoricis morbis, ſi virtus fortis fuerit, alimenti parum, & ex magno temporis intervallo damus: ſic tempore verno in iis præſertim, qui febricitant, faciendum, de quibus nunc agit Hippocrates, nam ſupra de ſanorum vivendi ratione egit. Supereſt autumnus, qui morbis ex humorum corruptione natis, ſimilis eſt. Quare qui eo tempore febricitant probi alimenti aſſidua adiectione indigere ſolent: quibus ſi fortis adſit virtus, & ſæpe, & multum, ſi imbecilla, parum, & ſæpe daturi ſumus. Eodem pacto ab ætate etiam, conſuetudine, & regione poſſis indicationes petere,

petere, ad duos illos primos ſcopos eas redigens : ſiquidem enumeratorum unumquodque vel virtutem firmam, infirmamve, vel corpus plethoricum, aut egenum, aut cacochymum reddit.

XVIII.

Θέρεος καὶ φθινοπώρου σιτία δυσφορώτατα φέρουσι, χειμῶνος ῥήϊστα, ἦρος δεύτερον.

Per æſtatem, & autumnum cibos graviſſime ferunt, per hyemem facillime. Ver poſt hyemem ſecundum locum obtinet.

Æſtate, & autumno ciborum copiam ferunt difficillime, Hyeme facillime, Vere minus.

Non eadem de re bis, ut tibi videri queat, diſſeruit, quum paulo ante aphoriſmum illum ſcriberet, cuius initium, Ventres hyeme, ac vere natura calidiſſimi, & rurſũ nunc quum inquit, æſtate, & autumno ciborum copiam ferunt difficillime, hyeme facillime, minus vere. Sed quum ad victus menſuram inveniendam, & alimentis utendi modum tam

in

in iis, qui ſecunda, quam qui adverſa eſſent valetudine, quandam ab anni partibus indicationem ſumere vellet, non abs re utrobique eorum temporum, unde indicatio peteretur, fecit mentionem, illic plus cibi hyeme ſanis hominibus dandum eſſe demonſtrans, quia calidum inſitum per id temporis ſit copioſius, quod utique ali oporteat: nunc vero etiamſi eodem ſimul tempore cibi multum ipſis præbeas, nullam inde noxam capturos, oſtendens, facile ſiquidem omnes hyberno tempore cibi copiam, æſtivo difficulter ferunt. (a) Unde fit, ut per hyemem raro, & multùm eſitare concedamus, per æſtatem vero, quia difficulter cibaria ferunt, quod calor nativus, qui ea coquere, & perficere debet, paucus habetur, ne univerſum, multumque demus modis omnibus cavendum, ſed & ſæpius, & parum cibi capere, permittendum eſt. Nam corporis affectio ſimlis, morbis defectu ortis, additione eget. Sic igitur hyeme habent, & æſtate.

Ex

(a) *Cauſa quamobrem Autumno non feramus cibi copiam, eius eſſe videtur inæqualitas, ut quod vere minus facile, quam hyeme, & minus difficiliter quam æſtate, in cauſa eſſe videtur eius moderatus calorr, & temperies.*

Et aliis vero temporibus autumnus æſtatem conſequitur, ut hyemem ver. Ac cauſa quidem eſt manifeſta: ſiquidem corpora autumno refrigerari, cogi, denſari, vere laxari, raraque fieri incipiunt. His igitur de cauſis non idem bis de partibus anni pręceptum tradidit, vel eo nomine, quod in ſuperiore illo aphoriſmo ſermo Hippocrati fuerit de iis, qui ſecunda ſunt valetudine,

XIX.

Τοῖσιν ἐν τῇσι περιόδοισι παροξυνομένοισι μηδὲν διδόναι, μηδ' ἀναγκάζειν, ἀλλ' ἀφαιρέειν τῶν προσθεσίων πρὸ τῶν κρισίων.

Quibus per cicuitus acceſſiones contingunt, nihil dato, neque cogito, ſed de ciborum acceſſione ante judicationes detrahito.

Quibus per ſtatos circuitus acceſſiones fiunt, nihil dare, nec cogere, ſed adimere oportet ante iudicationes.

Quum tribus capitibus tota victus ratio comprehendatur, quantitate, qualitateque ciborum, & ipſis utendi modo, nihil nobis ad priora duo capita acceſ-

ſionum commemoratione opus erat: ad tertium autem, quia ab ipſis acceſſionibus utilitatem aliquam percipere poſſumus, propterea opportune in tertio capite earum meminit Hippocrates, ſiquidem præcipue paroxyſmi indicant tempora cibi ſingulatim præbendi, in iis duntaxat morbis, in quibus ſtato tempore, id eſt, in orbem redeunt acceſſiones. Propterea Hippocrates ipſe dixit, Quibus per ſtatos circuitus redeunt acceſſiones nihil dandum: quippe qui certo ſciret alios etiam morbos eſſe, in quibus paroxyſmi repetant, ſed non in circuitum, id eſt, non certo, ſtatoque tempore. In his enim ad amuſſim invenire tempus dando cibo accommodum vix poſſimus: at in quibus certi ſunt, & ſtati paroxyſmi, ipſorum ſunt cibo præbendo vitanda principia, id eſt, videndum etiam, atque etiam, ne iam præſente, aut quamprimum futuro paroxyſmo, alamus ægrotum. Iam vero illud ante iudicationes, vel pro omnibus abſolute principiis, vel pro iudicationibus proprie dictis, vel denique pro vigore ipſo exaudire poſſis: vera ſiquidem ſunt hæc tria: ad propoſitum tamen magis conveniat ſi iu-

si iudicationes pro paroxyſmis acceperimus: nam de vigore ſupra dixit: in quo de iudicatione quoque dixiſſe videri queat: (a) maximam ſiquidem partem in vigore fiunt iudicationes.

XX.

TA' κρινόμενα καὶ τὰ κεκριμένα ἀρτίως, μὴ κινέειν, μηδὲ νεωτεροποιέειν, μήτε φαρμακείῃσι, μήτ' ἄλλοισιν ἐρεθισμοῖσιν, ἀλλ' ἐᾶν.

Quæ iudicationem ſubeunt, aut jam perfecte ſubierunt, ea neque moveto, neque amplius medicamentis, neque alijs irritamentis innovato, ſed ſinito.

Quæ decernuntur, decretave ſunt iuſte, nec movere, nec aliud quicquam novare, ſive id medicamentis, ſive quovis alio modo naturam irritando fiat, ſed omittere oportet.

Finita de diæta oratione, iam ad aliud caput tranſit, in quo docet, quæ circa ægrotantem gerenda ſunt, omnia naturæ interdum permittere oportere, nobis circa aliud nihil, quam victus rationem ordinandam occupatis, & ſatagentibus,

 inter-

(a) *Criſis bona omnis in ſtatu.*

interdum vero non omnia naturæ relinquenda esse, sed nos quoque agere aliquid oportere. Ubi igitur inquit, fit, factave iam plane crisis est, omnia tum naturæ permittere, nec nos quicquã novare oportet: ubi vero imperfecta crisis est, id quod deest, addere convenit. Idem quoque dicebat in libro de humoribus, his verbis, Quæ perfecte iudicantur ne moveas, nec medicamentis, aut aliter naturam irritando, quicquam novi moliaris. Nam quod hic ἀρτίως dixit, in eo libro parva nominis mutatione ἀπάρτι (a) nominavit: quod adverbium apud alios quoque veteres hac significatione reperire licet, ut pro ἀπηρτισμένως καὶ ὁλοκλήρως καὶ ἀνελλιπῶς accipiatur, id est, absolute, iuste, integre, & plane: in qua significatione etiam τὸ ἀπαρτίως nunc usurpatur ab Hippocrate. Neque enim pro diebus imparibus intelligi potest: siquidem mendacij aperte convinceretur, qui diebus imparibus, si facta esset, fieretve crisis, nihil in his novandum esse arbitraretut. Iam vero nec pro

(a) *ἀπαρτίζω verbum, unde τὸ ἀπηρτισμένως adverbium factum, ita rem absolvere significat, ut nihil desit, nec redundet.*

pro nuper audire possumus in hac oratione, quod luce clarius aparet ex eo verbo, quod subsequitur: neque enim illud, Quæ decreta sunt absolute dixit, sed quæ decernuntur, & quæ decreta sunt. Huius autem orationis pars una, nempe quæ decreta sunt, adverbio huic ἀρτίως pro nuper iuncta, consentaneum forte sensum reddiderit: altera vero, hæc scilicet, quæ decernuntur, nullo prorsus modo ipsi accommodari potest: quod profecto rei ipsius evidentia constat: neque enim si quid paulo ante est decretum, protinus hoc immutandum non venit, sed si perfecte, & consummate, & integre fuerit decretum, tum qui nihil novandũ esse dixerit, à vero haud aberraverit. Quod si aliquid ad perfectam crisim deesse videbitur, id addendum erit, nostraq; opera supplendum. Nam quæ post crisim reliquuntur, recidivos morbos faciunt. Quænam igitur perfecta erit, & consummata crisis? an in qua videlicet omnia recte gesta fuerint, nec ullus crisis perfectæ numerus abfuerit? (a) Primum enim melior quæ vacuatione, quam quę abscessu fit, deinde, quę in

(a) *Bonæ Criseως conditiones.*

festantem, & redundantem humorem, quam quę alium quempiam vacuat, melior. Tertio, quæ ex directo, quam quæ aliter fit, laudabilor: sic eam appellat quæ recto fit vasorum ductu. Quarto, quę euphoriam habet, id est, toleratu est facilis. Quinto, quæ cum humorum noxiorum coctione, & die critico fit. Hæc enim omnia si adsint, omnibus numeris absolutam, perfectamque crisim fore est necesse, unum vero ex iis, aut plura si abfuerint, non iam exacta, & perfecta crisis esse potest.

XXI.

Ἃ δεῖ ἄγειν, ὅκου ἂν μάλιστα ῥέπῃ, ταύτῃ ἄγειν, διὰ τῶν ξυμφερόντων χωρίων.

Quæ educere oportet, quo maxime vergunt, eo ducito, per loca convenientia.

Quæ educere oportet, quo maxime vergere videbuntur, ducito, vijs, (a) ac locis, utiliter eo ferentibus.

Quænam tandem ea sunt, quæ ducere oportet? videlicet, quæ nec decernuntur,

(a) *Et quæ matura, coctaque sunt.*

tur, nec decreta sunt perfecte: quæ Hippocrates, per quam partem evacuare conveniat, docet, scopum nobis geminum proponens, tum partis ipsius naturam, tum humoris momentum, seu ad motum inclinationem: quoquo enim locorum commodorum vergere videbuntur, ea ducere oportet. Commoda vero vacuationibus loca sunt intestina, venter, vesica, uterus, & cutis universa: adhæc palatum, nares: quum videlicet cerebrum libet repurgare, aut sanguinis per nares eruptione crisis fit, præsertim si κατ' ἰθὺ, id est, directo ad locum affectum fieri contingat: nam quæ contra fit sanguinis eruptio, mala. Fiunt autem in loca, in quæ non convenit infestantium humorum inclinationes, quum ea vel principalia sunt natura, & maior ex ipsis noxa futura est, quam ullum esse possit morbi ita terminati operæ pretium: vel quum ex se nullam habent ad excernendum viam, exempli gratia, si quid in iecore male nos habet, quod vacuari debeat, eius ad excretionem commodæ sunt viæ geminæ, quarum una per ventrem fert, cuius ipsius aptior quæ deorsum, quam quæ sursum ad vomitum agit:

altera per renes, & vesicam ducit: verum ea, quæ in pulmonem, thoracem, & cor evehit, commoda nequaquã esse possit. Diligenter itaque medicum oportet naturæ motum, & inclinationem observare, quæ si ad loca commoda fiat, ei serviendum est, & auxiliandum, si vero modo contrario, & incõmode eam prohibere, simulque revocare, & retrahere oportet.

XXII.

ΠΕ'πονα φαρμακεύειν καὶ κινέειν, μὴ ὠμά, μηδὲ ἐν ἀρχῇσιν, ἢν μὴ ὀργᾷ· τὰ δὲ πλεῖστα οὐκ ὀργᾷ.

Cocta medicamento purgante educito, ac moveto, minime cruda, neque per initia, nisi suopte impetu ad excretionem ferantur, quod fere non accidit.

Quæ matura, coctaque sunt medicari, ac movere oportet, non etiam cruda, nec per initia, nisi suopte cieantur impetu: id quod raro fieri solet.

φαρμακεύειν verbum usurpare solet Hippocrates pro eo, quod est medicamento purgante uti: ὀργᾷν vero id est, ad coitum incitari, ab animantibus concitatis

tatis in venerem tranſlatum eſt ad humores: quemadmodum enim animalia ſemel libidine incenſa, abſtinere non poſſunt, titillata quodammodo, & impulſa, & ſtimulata ab eiuſmodi affectus impotentia: ſic ſæpenumero humores, dum motu feruntur concitatiore, & de parte una in alteram fluunt, morbi ſtatim initio hominem interpellant, concitantes, & titillantes, nec quieſcere ſinunt. Tales ergo vacuare oportet, hoc eſt, qui moventur, & quoquoverſum feruntur per corpus, & fluunt. Qui vero parte corporis quapiam firmati, impactique ſunt, eos nec medicari, nec ullo alio auxilio movere oportet, priuſquam cocti fuerint. Tunc enim primum naturā ipſam habemus vacuationis adiutricem: ſiquidem ipſa poſt coctionem aperte videtur humores ſecernere, & quod ſupervacaneum eſt, expellere: quo tempore criſes fieri conſuevere. Quæ quidem natura ſi perfecte moveatur, medicamento locus non eſt: ſi vero intra modum, & languidius agat, id quod deſit, medicamento ſupplendum: quo utriuſque, & naturæ expellentis, & medicamenti trahentis opera fiat

humoris molesti vacuatio. Demonstravimus siquidem in commentarijs, quos de facultatibus naturalibus scripsimus, quaque corporis parte naturam quatuor adhibere potestates, tractricem eius quod parti est familiare, & conveniens, retentricem item, & coctricem eiusdem, & partem eius, quod alienum existit, & supervacaneum expultricem. Ibidem quoque singula medicamenta sibi familiarem, & proprium humorem attrahere ostendimus. Iam vero illud recte Hippocrates ad finem aphorismi addidit, id quod raro fieri solet. Nam hoc licet experientia discere, raro humores alias in aliam, atque aliam partem transferri, & fluere: sæpius namque fit, ut quiescãt, & parte quapiam firmati, tandiu maneant, donec toto morbi tractu (a) cocti tandem expellantur, ita morbo soluto. Unum restat quod sciri velim, Aphorismum hunc in quibusdam exemplaribus non scribi, in libro tamen de

(a) *Toto morbi tempore coctio fit ad crisim usque, sed in augmento se prodit, & in statu perficitur: unde tam in statu, quam augmento purgare liceret, nisi prohiberet in statu symptomatum vehementia.*

de humoribus ſcriptum inveniri in omnibus codicibus.

XXIII.

ΤΑ' χωρέοντα μὴ τῷ πλήθει τεκμαίρεσθαι, ἀλλ' ὡς ἂν χωρέῃ οἷα δεῖ, καὶ φέρῃ εὐφόρως. καὶ ὅκου δεῖ μέχρι λειποθυμίης ἄγειν, καὶ τοῦτο ποιέειν, ἢν ἐξαρκέσῃ ὁ νοσέων.

Quæ prodeunt copia minime æſtimanda, ſed ut qualia expedit, prodeant, & æger facile ferat. Atque ubi ad animi defectionem uſque educere oportet, id etiam faciendum, ſi æger ſufficere queat.

Quæ vacuantur multitudine metiendæ non ſunt, ſed ſi quæ oporteat vacuentur, & facile ferant. Atq; ubi ad animi deliquium educere convenit, faciendum, ſi ægrotus par eſſe poſſit.

Seu ſponte naturæ, ſeu noſtra opera vacuatio fiat, ei omnino modum, menſuramque ſtatuiſſe oportet. Quemadmodum enim moleſtum humorem pro qualitatis ratione vacuare oportet, ſic profecto vacuationis quantitatem, humoris vexantis copiæ reſpondere par

est. Sed qualitatis indicia, & notas supra diximus, quum aphorismum interpretaremur, cuius est initium, In turbationibus ventris: quantitatis vero nullum tale signum dicere possumus. Quare quum de ipsa ageret Hippocrates τὴν εὐφορίαν, id est, levius si inde habeant, ægroti, eius nobis iudicandæ normam, & regulam dedit. Nam si redundans vacuetur humor, tum levius, tum facilius habere ægrotantem: contra, si ex ijs, qui naturaliter habent, aliquis educatur, tunc vires solvi, & laborare, ipsumque ægrotum gravitatem sentire est necesse. Quo fit ut vulgari isti, & omnibus noto coniectandæ quantitatis modo, minime debeamus animum advertere, sed duobus potius commemoratis indicijs, si & qualia oportet, & cum euphoria, id est, ferendi facilitate vacuentur. Quod in litera deinceps sequitur, Atque ubi convenit ad lipothymiam ducere, id recte quidem est dictum, sed eius usus ascribenda sunt indicia. Quæ Hippocrates quum non dixerit, quantum ipsi experientia, & ratione sumus consecuti, affectus eos, in quibus ad lipothymiam usque vacuare conveniat, docere conabimur.

mur. Ac primum quidem ad quam usque intelligat lipothymiam ducere oportere, non abs re fuerit definire: neque enim eas dicere lipothymias putandum, quæ ægrotantibus, dum aut venæ sectionem, aut eiusmodi aliud auxilium reformidant, accidere interdum solent: nec quum in ore ventriculi quidam humores mordaces, & vellicantes, qui vel prius in eo fuerint collecti, vel dum auxilium ipsum adhiberetur, in ipsum confluxerint, lipothymiam committunt: siquidem etiam tum animo linquuntur. Sed eiusmodi lipothymia non satis apta fuerit vacuationis modi regula, quippe quæ intempestive accidat interdum: quod febricitantibus quoque nonnullis usuvenit inter exurgendum, & desidendum sæpius animo defectis: propterea ipsis resupinis iacentibus venam aperire solemus. Ea igitur, quæ vacuationis ratione intervenit lipothymia, sola nunc Hippocrati est dicta, ipsa modus, & mensura existens vacuationis, quæ in maximis inflammationibus, in febribus ardentissimis, & vehementissimis doloribus fieri debet. Verum (quod & Hippocrates quoque ipse admonuit) non nisi

constantibus, & firmis viribus ad tantam adgrediendum est vacuationem. Nam & ipsi vacuationes tales vehementer prodesse didicimus usu frequentissimo. In febribus siquidem ardentissimis ad lipothymiam usque phlebotomia illico totum corporis habitum refrigerat, & febrem extinguit, atque etiam alvus quamplurimis solvi, & sudores manare solent: quo facto nonnulli febre omnino sunt liberati: alijs magnopere inde adiutis, morbi vehementia est repressa. In maximis vero doloribus nullum præsentius novi remedium ea vacuatione, quæ ad lipothymiam usque fiat, cum ea tamen distinctione, ut intelligatur phlebotomiane, an purgatione ad defectum usque animi uti conveniat: quam rem demonstravimus in commentariis, quos de phlebotome conscripsimus.

XXIV.

Ἐ'Ν τοῖσιν ὀξέσι πάθεσιν ὀλιγάκις, καὶ ἐν ἀρχῇσι τῇσι φαρμακείῃσι χρέεσθαι, καὶ τοῦτο προεξευκρινήσαντας ποιέειν.

In morbis acutis raro, & per initia medicamentis purgantibus utendum, idque

idque diligenti ante adhibita circumſpectione faciendum.

In morbis acutis raro, & per initia medicamento purgante uti oportet. Nec vero id inconſiderate faciendum.

Dixit paulo ante, quæ matura, coctaque ſunt medicari, & movere oportere, non etiam cruda, nec per initia, niſi ſua inſtabilitate naturam ad excretionem ſtimulent, cuiuſmodi perpauca eſſe: nunc etiam per initia morborum acutorum ſolum poſſe aliquando nos purgationem moliri, utilem docet: nam in diuturnis ſemper maturationem morbi expectare oportet: In acutis vero ſiquidem materia ad excretionem ſui proritet, & gliſcat initio etiam purgare licet: ſed hoc ipſum cum magna religione, & circumſpectione facere oportet. Unde mihi Hippocratem recte illud addidiſſe videtur, Nec vero id inconſiderate, ſed cum præmiditatione, & conſideratione accurata faciendum. Nam ſive diligentem præmeditationem, ſive ægroti præparationem, ſive recti, quoad eius fieri poteſt, iudicij expectationem, ſive ex ijs aliqua, ſive etiam omnia intelligat, ſuam

cert-

certe religionem, & cautionem in talibus purgationibus aperte indicat. Neque enim parum impendet periculi, si quis in morbo acuto male medicetur, quod purgantia medicamenta omnia facultate sint calida, & febris, quatenus febris est, & sui ratione, non quæ calfaciunt, & siccant, sed ijs maxime contraria, quę humectant, & refrigerant, postulet. Non igitur propter calorem illum febrilem purgatio nobis instituitur (hãc enim scimus, quantum in se est nocituram) sed humorum qui febris causa sunt nomine. Maiorem igitur ex infestorum humorum vacuatione utilitatem consequi oportet, quam sit detrimẽtum, quod ex medicamentis purgantibus corpus necessario accipit. Maiorem autem utilitatem esse continget, si & citra molestiam, & totus humor nocivus, & infestus vacuetur: quod ut fiat, videndum primum est, an qui ægrotat, ad eiusmodi purgationem aptus, idoneusque existat. Nam qui cruditatibus ex multis, aut lentis, aut crassis eduliis abundant, quibus item flatibus sunt distenta hypochondria, aut urina supra modum calida, & ignea, aut aliqua subiectorum vi-

ſcerum ſuſpecta inflammatio, ij profecto omnes ſunt ad purgationes inepti. Hæc igitur abſint neceſſe eſt: deinde etiam ægrotantis humores, quam poteſt fieri maxime fluxiles eſſe oportet, hoc eſt, tenuatos eſſe, minimeque lentoris participes: apertos denique, reſeratoſque eſſe convenit meatus per quos purgatio fieri debeat, atque omni obſtructione liberatos. Nam iſta quoque nos providere, & præparare ſolemus, ſi quando purgare velimus. Atque hoc ipſum eſt, quod eo aphoriſmo tradit Hippocrates, Corpora ſi quis purgare volet, fluxa ea, & lubrica faciat oportet. Verum in acutis quum initio ſtatim, vel circa primum diem, aut non ultra ſecundum, ſiquidem ſua inſtabilitate materia excretionem affectet, purgatione ſit utendum, locus profecto eiuſmodi præparationi eſſe non poteſt, niſi forte quiſpiam propinandi melicrati occaſionem nanciſcatur, in quo hyſſopi nonnihil, aut origani, aut tragorigani, aut thymi, aut pulegij, aut denique id genus humores tenuantium aliquid incoxerit. Quare non ſine ratione dixit, in morbis acutis, & raro, & per initia uſum
fo-

fore purgatorij medicamenti, partim quia initio nocentes humores ſæpe non citantur, partim etſi id fiat, æger tamen ad purgationem ineptus habetur: ſed ne temporis quidem ſatis morbus nobis ad ægrotantis præparationem præbet.

XXV.

ΗΝ οἷα δεῖ καθαίρεσθαι, καθαίρωνται, ξυμφέρει τε καὶ εὐφόρως φέρουσι· τὰ δ' ἐναντία, δυσχερῶς.

Cum purgantur, quæ purgari decet, confert, & facile tolerant, ubi contra accidit, difficulter.

Si qualia oportet purgentur, confert, & facile ferunt: ſi contraria, difficulter.

Conſtat aphoriſmum hunc in eo contineri ubi dicebat, In turbationibus ventris, & vomitionibus, quæ ſponte naturæ fiunt, ſi qualia oportet purgentur, confert, & facile ferunt: ſin minus, contra accidit. Sed quum hac in parte libri, de purgationibus à medico inſtituendis, diſputaret, ac propemodum omnes ad id neceſſarias diſtinctiones recenſuiſſet, hunc quoque ſibi addendum eſſe putavit:

vit. In quo novi certe quidem nihil doceret, ſed memoriam duntaxat eorum renovaret, quæ ſupra alio loco de vacuationibus ſponte naturæ factis, dixerat: ut totam de vacuando diſputationem plenam, abſolutamque hoc loco relinqueret.

FINIS LIBRI PRIMI.

CLAU-

CLAUDII GALENI IN APHORISMOS HIPPOCRATIS COMMENTARIVS SECVNDVS,

GVLIELMO PLANTIO Cenomano, interprete.

I.

ΕΝ ᾧ νοσήματι ὕπνος πόνον ποιέει, θανάσιμον. ἢν δὲ ὠφελέῃ, οὐ θανάσιμον.

Quo in morbo somnus laborem facit, lethale; quod si juvet somnus, minime lethale.

Quo in morbo somnus molestiam parit, mortiferum: Si vero iuvet, non est mortiferum.

Quod ὁ πόνος (nos molestiam reddidimus) incommodum significet, & læsionem, constat ex commodo, quod ipsi opposuit: ait enim, si vero iuvet, non est morti-

mortiferum. Quum vero duplex sit ex somno lęsionis genus, commune unum, quum in principiis accessionum (quæ Græci ἐπισημασίας vocant, nos primum accessionis sensum, & significationem primam dicere possumus) ægroti dormiunt, alterum propriũ, ut quum in morbis quibusdam in alio quopiam dormiunt tempore: de posteriore hac per somnum læsione Hipp. loqui est existimandum. Prior enim illa, neque mortem, neq; quicquã aliud magnopere reformidandum indicat, utpote, quæ temporis naturam sequatur: siquidem accessionum principiis tum calor universus, tum humores in profundum corporis cogi solent, quemadmodum ipse nos docuit, multoque magis in quibus vel horror quispiam, vel rigor, vel vehemens est partium summarum refrigeratio: propterea ipsis, si per accessionũ initia dormierint, symptomata fiunt diuturniora, ægreque febres ad vigorem perveniunt, & si qua subsit viscerum inflammatio, eam augeri est verisimile, & in ventrem, si qui humores confluant, non perinde, ac per alios somnos concoqui, sed plures cumulari, & crudos permanere

manere putandum eſt. Quam quidem ob rem vigilare tum ægrotantes iubemus, motum qui per vigiliam foras fit ſpiritus, & ſanguinis, & una in ipſis caloris contenti, tanquam maximum præſidium ei motioni opponentes, quæ eorumdem intro per acceſſionum fit principia. Quare qui eiuſmodi læſionem id temporis fieri acceſſionis ratione dixerit, & eandem per vigiliam prohiberi, is non abſurde fuerit locutus: qua quidem vigilia ſi ægroti privati fuerint, damnum ſentiunt multo evidentius, non quod altera propter ſomnum accedat læſio, ſed quia abſit, quæ ex vigilia proficiſci debuit, utilitas. Atq; hæc ratio eorũ eſt, qui nullam acceſſionum principiis læſionem ex ſomno conciliari putant, ſed hoc ipſũ ſolum fieri, utilitatis videlicet, quæ ex vigilia percipi poterat abſentiam. Altera vero eorum eſt, qui hoc etiam tempore ſomno læſionem fieri concedentes, doctrinam tamen nunc Hippocratem tradi aiunt de iis, qui in aliis temporibus dormiunt: quæ quum manifeſta fere quædam comitatur utilitas, tum vero in declinatione maxime, ſi ſomnum obrepere contigerit, ipſa eſt multo evidentiſſima:

ma: nam in ipſo etiam vigore interdum ſomnus aperte iuvat, nonnunquam etiam in ipſo incremento poſtremo, quod utique vigori eſt proximum. Verum omnium evidentiſſima utilitas ſomni in ipſa morbi declinatione apparere ſolet. Unde fit, ut nocuus etiam ſomnus in vigore, & acceſſionis incremento minus perniciosus, in declinationem perniciosiſſimus exiſtat: nam ſi quicquam quo tempore utiliſſimũ eſſe ſolet, id præterquam quod non iuvat, inſuper etiam lędat, merito perniciem protendere arbitrandum. Ex ſomno vero, quæ oriuntur læſiones, eiuſdem ſunt utilitatibus contrariæ: exempli gratia, ſomno febris ſi non ſolvatur, ſed irritetur, ſi dolores recrudeſcant, ſi multiplicentur fluxiones, & inflammationes augeantur. Iam nonnulli inter dormiendum delira etiam loquuntur, qui excitati, poſtea in dilirio diu perſeverant. Dormientibus aliis comatis initiũ contingit, id eſt, tam gravis ſomnus opprimit, vix ut puncti, aut vellicati, expergefiant: quæ omnia propter humorum malignitatem, id eſt, τὴν κακοήθειαν accidere putandum: quos calor noſter naturalis, ſi robuſtus, validuſque

dusque existat per somnos conquoquere, si infirmior, ab illis vinci, visceraque ipsa gravescere, & enumeratis malis homo corripi solet. Siquidem extrinsecus eum, qui vigilet, calidiorem fieri, contra intrinsecus eum, qui dormiat, magis incalescere Hippocratis est placitum: quo nos docere voluit, quod & quibusdam aliis naturæ operum studiosis hominibus visum est, pro nativi scilicet caloris intro, forasve motione somnum fieri, & vigiliã. Merito igitur ubi calor hic in visceribus collectus auctores morbi causas superare non potest, mortem dennuciat: qui tamen si superet, non propterea certæ salutis est signum: nisi placet dicere, quod ad hunc affectum attinet ægrotum servatum iri, qui tamen ab alio possit morbo interire. Nam si qua inflammatio prius in parte quapiam principe esse cœperit, solutu difficilis, fieri tum potest, ut qui ita affectus sit, moriatur. Quare nos quum ex somno læsio aliqua fuerit accepta, exitiosũ signum esse, quũ utilitas, non exitiale dicere certo possumus. Porro damna quædam ex somno capi in libris etiam Epidemiωn indicavit his verbis, In iis erant veternosi, ac
deliri

deliri multi, qui ex ſomno tales facti erant.

II.

Ὅκου παραφροσύνην ὕπνος παύει, ἀγαθόν.

Vbi delirium ſomnus ſedaverit, bonum.

Vbi ſomnus delirationem ſedat, bonum.

Si hunc, & ſuperiorem inter ſe iunctos aphoriſmos pronũciaverimus, tota ex ambobus eiuſmodi fiet oratio, Quo in morbo ſomnus laborem parit, mortiferum, ſi vero iuvet, non eſt exitiale: ſomnus ergo delirationem ſi ſedet, bonum, ut velut exempli loco orationi illi univerſaliter enunciatæ, unum aliquod ex ſingularibus ſubiungeret, quaſi ita diceret, ubi ſomnus dolorem ſedat, bonum, ubi febrem ſomnus terminat, bonum: ubi ergo inflammationem ſedat ſomnus, bonum. Sed ſatis in præſentia habuit periculoſiorem morbum proferre ſolum. Univerſalium enim verborum veritas, talibus propoſitis exemplis, magis elucet.

III,

ΥΠνος, ἀγρυπνίη ἀμφότερα τοῦ μετρίου μᾶλλον γινόμενα, κακόν.

Somnus, vigilia, utraque modum excedentia, malum denuntiant.

Somnus, & vigilia modum ſi exceſſerint, malum.

Putarunt ex medicis nonnulli vigiliam modum ſuperantem, & ut ſignum, & ut cauſam malam eſſe, non etiam ſomnum. Semper enim hunc bonum eſſe, nec unquam immoderate fieri poſſe: ſed falſos eſſe complures, quod veternoſos incipiẽtes affectus, longum ſibi perſuaſerint ſomnum eſſe. Verum ij à nobis edocti, veternum, ſeu ſenſus ſtuporem (κῶμα Græci dicunt) prius dici non poſſe, quam in expergefaciendo difficultatem habeat coniunctam, nobis ſomnum recte longum appellari concedant, qui tempore quidem naturalem ſuperet moderationem, ſed nondum ad expergefaciendum difficultatem habeat. Talis vero ſomnus fit primo ſenſifico, id eſt, cerebro refrigerato: quæ refrigeratio, ſi ipſa vehemens cum humiditate miſta

fue-

fuerit, morbos lethargicos, ſi cum ſiccitate, vocatas Græcis καταλήψις, id eſt, vigilantem ſenſus ſtuporem committere ſolet. Similiter & vigiliæ fiunt propter principis partis ſenſificæ caliditatē, quæ vel ſola intemperie , vel bilioſo redundante humore orta, nataque ſit. Sed horum omnium demonſtrationes in aliis noſtris commentationibus explicavimus : in præſentia ipſorum capita attigiſſe ſatis habeatur. Porro quemadmodum arbitrantur nonnulli , ſomnum ſemper ſymmetrum eſſe, & moderatum, nec unquam extra modum fieri poſſe, ſic contra alii quidam aiunt, vigiliam nunquam intra modum conſiſtere , ſed eo nomine ſolam immoderationem ſignificari : immemores ſcilicet eius , quod in vita communi loquentium uſu receptum eſt, & conſuetum , ut mala etiam moderata appellemus interdum magnorum malorum comparatione. Sic vigiliam moderatam audire nos oportet, quaſi parvam diceremus.

IV.

ΟΥ πλησμονὴ, οὐ λιμὸς, οὐδ' ἄλλο οὐδὲν ἀγαθὸν, ὅτι ἂν μᾶλλον τῆς φύσιος ᾖ.

Neque ſatietas, neque fames, neque aliud quippiam bonum, quod ſupra naturæ modum fuerit.

Non ſatietas, non fames, neque aliud quicquam, quod naturæ modum excedat, bonum.

Quod rurſum hoc aphoriſmo, ut & ſuperiore una propoſita materia, idem de cæteris pronunciari debeat, manifeſtum eſt. Nam quum ſymmetria quadam, & iuſta proportione ſanitas definiatur, omnes exceſſus, & immoderationes, quæ quidem longiſſime à iuſta illa moderatione receſſerint, morbos iam eſſe, quæ vero non tam longe abſint, morborum indicare generationem eſt neceſſe.

V.

Κόποι αὐτόματοι φράζουσι νούσους.

Laſſitudines ſponte obortæ, morbos prænuntiant.

Spontaneæ laſſitudines morbos denunciant.

Non à labore, & motu nimiam fatigationem hoc loco ſignificat nomen

laſſi-

lassitudo, sed ingeneratam in corporibus animantium affectionem, & gravitatis sensum: neque enim de lassitudine motu contracta, sed de spontanea, mentionem facit. Quum itaque in corpore talis sine motu fit affectio, non absolute lassitudo, sed spontanea lassitudo nominari solet: quæ quum triplex habeatur, ut libro de tuenda valetudine demonstravimus, una quæ ulceris, altera quæ tensionis, tertia ex ambabus composita, quæ inflammationis sensum præ se ferat, prima ex cacochymia, altera ex plenitudine, tertia ex utraque una coëuntibus, habet originem. Sic enim de iis commentatione de tuenda valetudine diximus. Spontanea ergo lassitudo merito morbos denunciat.

VI.

Ὁκόσοι πονέοντές τι τοῦ σώματος, τὰ πολλὰ τῶν πόνων οὐκ αἰσθάνονται, τουτέοισιν ἡ γνώμη νοσέει.

Quibus pars aliqua corporis dolet, neque fere dolorem sentiunt, ijs mens ægrotat.

Qui ab aliqua corporis parte dolentes, fere dolorem non sentiunt, ijs mens ægrotat.

Doloris nomine interdum ipſas affectiones in quibus dolemus, appellare ſolet: ita enim in Epidemiis loquebatur, Cranone dolores inveterati frigidi, recentes calidi: non reipſa dolores appellans calidos, aut frigidos, ſed morbos, in quibus dolores fiunt. Eodem nunc quoque modo dolores appellavit affectiones ipſas, quæ cum dolore fieri conſuevere, exempli gratia, eryſipelas, phlegmonem, vulnus, contuſionem, ruptionem, fracturam, & quicquid eſt eiuſmodi, ex quibus, ſi unum quodpiam ægrotanti adſit, quod ipſe non ſentiat, argumento certe eſt in eo mentem laborare: nihil autem in præſentia retulerit, mentemne malis, an intelligentiam dicere.

VII.

TA' ἐν πολλῷ χρόνῳ λεπτυνόμενα σώματα, νωθρῶς ἐπανατρέφειν δεῖ. τὰ δὲ ἐν ὀλίγῳ, ὀλίγως.

Attenuata longo temporis intervallo corpora, lente reficere oportet, at quæ brevi, celeriter.

Quæ longo tempore extenuata ſunt corpora, ſenſim reficere oportet, quæ vero brevi, repente.

Corpo-

Corpora enim quæ non multo tempore attenuata ſunt, ea humidæ, & ſpirituoſæ ſubſtantiæ iacturam, non etiam ſolidæ colliquationem ſunt paſſa. Extenuatis vero longo tempore corporibus, tum carnes ipſæ ſunt conſumptæ, tum cætera acciſa per quę coctio, diſtributio, in ſanguinem converſio, & nutricatio perficiuntur: quo fit, ut ea alimenti tantum, quanto eſt corpori opus, conficere nequeant. Quamobrem eiuſmodi ſunt longiore tempore refocillanda corpora, & tenuiter, quod ipſe ſenſim dixit. At in quibus humores ſunt, & ſpiritus vacuati, nobis celeriter, & plenius reficere licet, partium nimirum ſolidarum firmitate, & robore confiſis. Quod vero ad finem aphoriſmi eſt additum, bifariam eadem prorſus ſignificatione ſcriptum invenitur, repentino ſcilicet tempore, auferendi caſu, & repente adverbialiter.

VIII,

ἪΝ ἐκ νόσου τροφὴν λαμβάνων τις μὴ ἰσχύῃ, σημαίνει ὅτι πλείονι τροφῇ τὸ σῶμα χρέεται. ἢν δὲ τροφὴν μὴ λαμβάνοντος τοῦτο γίνηται, χρὴ εἰδέναι ὅτι κενώσιος δέεται.

Si quis ex morbo cibum, capiens vires

non recipiat, copiosiore alimento corpus uti significat. Quod si cibum minime capiente istud contingat, evacuatione indigere sciendum est.

Si à morbo cibum capessens quispiam vires non recipiat, copiosiore alimento corpus onerari indicat: Si vero modice epulanti idẽ eveniat, vacuatione indigere sciendum est.

Propter brevitatem, & quendam loquendi morem, qui in hunc usque diem apud nos receptus est in multis Asiæ civitatibus, obscurior factus est aphorismus. Dicere siquidem ipsi consuevimus cibum eos non capere, qui cibum fastidiunt, & contra capere, qui cibum appetunt, seque ad satietatem usque replent: ut talis sit aphorismi sensus, Qui invitante appetentia abunde, & liberaliter epulantur, nec propterea tamen pristinam possunt virtutem recuperare, eos gravari, & obrui cibi multitudine potius, quam ali, sustentarique exstimandum est: qui vero aviditate cibi defecti modice epulantur, nec se tamen ob id recolligunt, hos pravis abundare humoribus est necesse: qui nisi vacuentur, ut pristinas vires recipiant, fieri omnino non

non poteſt. At vero non hoc tantum loco, ſed in aliis quoque ſuis ſcriptis Hippocrates, quum iuſta proportione inter ſe omnes humores inaucti ſunt, ſanguinis detractione auxilium adferre ſtudet, quum vero ex ipſis unus aliquis redundat, ipſi purgando conveniens medicamentum exhibet. Quum igitur idem hic ſentiret, quod in aliis ſuis ſcriptis dixit, recte ſequentes duos ſubiungit aphoriſmos, eandem in ipſis ſententiam continuans, quam nos in pręſenti aphoriſmo his verbis docuit, Si vero modice epulanti hoc accidat, vacuatione indigere ſciendum. Proinde duorum ſequẽtium aphoriſmorum in aliis fere omnibus exemplaribus perverſum ordinem fuiſſe arbitror: ac rectius in illis exemplaribus legitur, in quibus alter horum aphoriſmorum ſic prior ſcriptus invenitur, Impura corpora, quo plus alueris, Aph. II. 10 magis læſeris: ut tota ſit eiuſmodi oratio, Quod ſi cibum reſpuenti idem uſuveniat, vacuatione indigere ſciendum eſt: corpora ſiquidem impura, quanto plus ales, tanto magis lædes. Verum nos maximæ exemplarium partis ordinem ſequuti, eo, quo ha-

bentur ordine, interpretaturi ſumus.

IX.

TA' σώματα χρὴ, ὅκου ἄν τις βούληται καθαίρειν, εὔροα ποιέειν.

Cum quis corpora purgare volet, ea ad fluxum bene cõparata faciat oportet.

Corpora quum quis repurgare volet, ea fluxilia faciat oportet.

Medicorum certe quidem vulgus corpora εὔροα, id eſt, ad fluendum idonea fieri putat, ſi quum vomitoriis medicamentis utendum eſt, vomitum ipſi proritent, ſi quum deiectoriis, aſſidue alvum ſubducant: propterea ut his ad alvi deiectionem idoneum, aptumque corpus reddant, illis ad vomitionem præparent omnem impendunt operam. Ego vero Hippocratem arbitror in præſentia non puſillum iſtud, ſed præſtantius aliud quiddam nos docere voluiſſe, quod longa nos experientia ita habere didicimus. Nam ſi quis corporis craſſos, & lentos humores tenuarit, ſecueritque, atq; meatus, per quos ipſi medicamentorum purgantium vi traduci, trahique debent, reſerarit, ea demum fuerit longe optima in omnibus purgatio. Quibus negle-

neglectis, si aut vomitum ciendum, aut subducendā alvum curaveris, ægre, molesteque purgatio procedet, non sine ventris tortione interdum, & vertigine quadam, (a) magnaque inquietatione, & pulsus depravatione, interdum etiam corporis solutione, & difficultate. Nobis autem qui tenuante victu uti solemus (quo de integrum scripsimus librum) nihil tale accidit, sed omnium, quæ in corpore sunt præter naturam purgationes, citra ullam omnino molestiam, & celerrime peraguntur. Idcirco Hipp. ipsum orationi illud addidisse dicimus, Corpora quum quis purgare volet, euroa faciat oportet: quasi ita diceret, sive per vomitum, sive per alvi solutionem purgare velis, si totum corpus fluxum reddideris, sic demum bellissime purgaveris: fluxum vero uti modo dicebamus, fiet meatibus omnibus reclusis, & humoribus incisis, & tenuatis, si forte crassum, & lentum humorem corpus habeat.

X.

ΤΑ' μὴ καθαρὰ τῶν σωμάτων ὁκόσον ἂν θρέψῃς, μᾶλλον βλάψεις.

(a) *Corporis non præparati sollicitatio, & anxietas à purgante medicamento.*

Impura corpora quo plus nutrias, eô magis lædas.

Impura corpora quo plus nutriveris, eo magis læseris.

Mali ſiquidem ſucci in corpore prius collecti conſortio vitiatur, novum accedens alimentum: quo fit ut cacochymiæ quantitas augeatur, & retineatur qualitas: id vero maxime fieri ſolet, quum venter pravis quibuſdam humoribus refertus fuerit: à quibus certe humoribus malis fit, ut quod paulo ante dicebamus, uſuvenire iis, qui ſe ex morbo recolligunt, his ipſis eveniat, qui talibus abundant humoribus. Id autem eſt, cibum ſumere non poſſe.

XI.

Ῥᾷον πληροῦσθαι ποτοῦ, ἢ σιτίου.

Potu, quam cibo refici proclivius eſt.

Facilius eſt potu refici, quam cibo.

Quia ſupra de iis, qui educatione, & nutritione virium focillatrice indigerent ſermo fuit, propterea nunc materiæ recreandis è morbo convenientis differentiam explicat: nam & in libro de alimento

mento sic scriptum reliquit, Qui celeri alimenti appositione egent, humidum ipsis optimum colligendis viribus remedium: quod si adhuc multo celeriore egeant, odoribus sunt recreandi. Neutrobi tamen, nec eo libro humorem, nec hoc loco potum absolute, sed pro quibusvis rebus humidis, & potulentis quæ alere, & sustentare queant, accipere oportet. Nam ut hæc solidioribus cibariis non similiter alant, distributionis tamen celeritate illis longe præstant: cuiusmodi sunt vina crassiora: nam aquosa (sic alba, & tenuia appellāt) quemadmodum colore aquam referunt, sic nutriendi virtute ab aqua parum differunt: unde promovent quidem urinas, sed minimum nutriunt. Crassa vero quæ sunt, & rubra inter vina plurimum nutriunt, simulque inanita corpora, & ob id sufficiendi alimenti indigua, possunt celerrime replere. Humidum porro alimentum, præsertim si natura sit calidum, facilius corpora reficere illi demum norunt, qui, quomodo coctio, distributioque fiant, intelligunt.

XII.

TA' ἐγκαταλιμπανόμενα ἐν τῇσι νούσοισι μετὰ κρίσιν, ὑποστροφὰς ποιέειν εἴωθεν.

Quæ per morbos post judicationem intus relinquuntur, morborum reversiones facere consueverunt.

Quæ à morbis post crisim reliquuntur, recidivos morbos facere consueverunt.

Præsens etiam aphorismus superioribus iungi, copularíq; debet. Nam quum supra dixisset, Si à morbo quis cibum sumens, vires non recipiat, corpus copiosiore alimento onerari indicat: si vero cibum aversanti idem accidat, vacuatione indigere sciendum: atque ob eam causam postea de vacuando disputasset, nunc causam adfert quamobrem qui à morbo cibum fastidiunt, vacuatione indigere videantur: ac si ea de re toto ipsi hunc in modum fuisset oratio, Quod si intra modum epulanti idem eveniat, vacuatione indigere significatur, siquidem quæ post crisim relinquuntur, recidivos morbos solent committere: ita nimirum humoris pravi reliquias appellans, quas temporis interposito spatio putrescentes febres redaccendere est necesse: quādoqui-

doquidem quivis humor, alienus à corporis, quo continetur natura, ipſum alere nequeat, ac in poſterum neceſſariam habeat in putredinem mutationem: quod ſi locus, in quo cumulatur, calidus exiſtat, tum demum maxime, & celerrime putreſcit.

XIII.

Ὁκόσοισι κρίσις γίνεται, τουτέοισιν ἡ νὺξ δύσφορος ἡ πρὸ τοῦ παροξυσμοῦ. ἡ δὲ ἐπιοῦσα εὐφορωτέρη ὡς ἐπὶ τὸ πολύ.

Quibus judicatio contingit, ijs nox acceſſionem præcedens, gravis, quæ vero ſequitur, plerumque levior eſſe ſolet.

Quibus criſis fit, nox quæ acceſſionem præcedit gravis, quæ vero ſubſequitur, levior fere ſolet exiſtere.

Criſis ſubita eſt in morbo ad ſalutem, aut mortem mutatio: quæ fit dum benignam, & utilem materiam natura à prava, & inutili ſecernit, & ad expulſionem præparat. Merito itaque per hanc turbationem, & naturæ luctam ægrotantes ægre, moleſteque habent: quæ moleſtia noctu magis apparet: tum enim nobis dormiendi conſuetudo. Per hanc igitur turbationẽ interrupto ſubinde ſomno, eam

eam moleſtiam licet manifeſte dignoſcere, etiamſi dies ſimilem habiturus ſit turbationem, quando proxima ſtatim nocte criſis futura eſt. Quod ſub finem aphoriſmi eſt additum, quæ vero criſim nox ſubſequitur, præcedente levior plurimum eſſe ſolet, in multis deſideratur exemplaribus: eo autem docet noctem, quæ iudicationem proxime excipit, præcedente leviorem maxima ex parte eſſe ſolere: quia videlicet plures ad ſalutem criſes deſinant. Certo ſiquidem ſcimus ex ægrotis plures eſſe, qui ſerventur, quam qui intereant, niſi forte peſtilens ſit cœli ſtatus.

XIV.

ἘΝ τῇσι τῆς κοιλίης ῥύσεσιν αἱ μεταβολαὶ τῶν διαχωρημάτων ὠφελέουσιν, ἢν μὴ ἐς τὰ πονηρὰ μεταβάλλῃ.

In alvi fluxionibus dejectionum mutationes, niſi ad pravas commutentur, juvant.

In fluxionibus alvi, excrementorum non in deteriora facta mutatio, iuvat.

Excrementorum mutationibus, multas humorum ſpecies præ ſe ferentibus, corpus exactius repurgatur, niſi colliqua-

quationis habeant, aut putredinis signa de quibus ipse disseruit in prognostico: ubi & pinguium, & graviter olentium, & fœtidorum excrementorum fecit mentionem.

XV.

Ὅκου φάρυγξ νοσέει, ἢ φύματα ἐν τῷ σώματι ἐκφύεται, σκέπτεσθαι χρὴ τὰς ἐκκρίσιας. ἢν γὰρ χολώδεες ἔωσι, τὸ σῶμα ξυννοσέει· ἢν δὲ ὅμοιαι τοῖσιν ὑγιαίνουσι γίγνωνται, ἀσφαλὲς τὸ σῶμα τρέφειν.

Cum fauces ægrotant, aut tubercula in corpore exoriuntur, excretiones in considerationem adhibendæ. Si namq; biliosæ sint, corpus simul ægrotat. At si sanorum similes extiterit, secure corpus nutrias.

Vbi fauces dolent, aut pustularum eruptiones exoriuntur in corpore, excrementa spectare oportet: nam si biliosa fuerint, una corpus ægrotat: Si vero sanorum excrementis similia, tuto corpus alere poteris.

Quum posteriores aphorismi partes inter se opposuisset, utrobique quod consequi videbatur, prætermisit. Quare si quod deest, suppleveris, eiusmodi tota erit oratio, Vbi fauces dolent, aut in cor-

pore

pore puſtulę exoriuntur, excrementa inſpicere oportet. Nam bilioſa ſi fuerint, una corpus ægrotat, minimeque tutum ipſum alere: ſi vero ſanorum ſimilia fuerint, nec ægrotat corpus, ipſumque tuto alere potes. Ceterum quibuſnam rationibus inductus Hippocrates ita ſibi pronunciandum eſſe putaverit, dicere iam aggrediar. Animantium natura principibus partibus contentos humores pravos vacuatura, horum interdum partem quandam per urinas, aut alvum, aut vomitum excernit, alios ad cutim protrudens, ſi propter craſſitiem vacuare nequeat, eo loci ipſos deponit, indeque puſtulas in corpore fieri contingit: ſæpe etiam ſuſceptis ex capite ruentibus humoribus, fauces infeſtantur. Quo certe tempore conſiderandum eſt, ac diſtinguendum, utrum quicquid redundantis erat humoris natura iam in partes affectas depoſuerit, an adhuc reſtet toto animantis corpore peccantium humorum copia: quæ res inſpectis excrementis, fiet manifeſta. Nam ſi egregium omnino natura impetum ad corpus expurgandum ceperit, bilioſa apparebunt excrementa, propterea quod eiuſ-

modi

modi etiam pustulæ calfacto sanguine fieri ab humore bilioso consuevere. Quare eiusmodi sunt prius repurganda, quam alenda corpora, impura siquidem corpora quanto plus ales, tanto magis lædes. Si vero sanorum excrementis fuerint similia, totum corpus recte valere, nullumque ab eius nutricatione imminere periculum indicant.

XVI.

Ὅκου λιμὸς, οὐ δεῖ πονέειν.

Cum inedia premit, laborare minime convenit.

Fame dominante ab omni agitatione vacandum, & labore.

Famelicos esse dicimus eos, qui propter cibariorum inopiam, & egestatem ad extremam famem rediguntur. Siquidem Epidemiωn secundo sic ipse locutus est Hippocrates: Aëni Thraciæ, quum propter annonæ charitatem leguminibus vesci cogerentur, crurum imbecillitate laboratum est. Sed & omnem cibariorum magnam indigentiam, tametsi non inopia, sed voluntario, aut imperato fiat, famem appellare

con-

consuevit. Nam quum diceret, molli carne præditos, in fame habere oportere, siquidem corpus fames siccaret: & rursũ quum in prognostico iuberet percunctandum, num vigilasset is, qui derepente emaciatus erat, aut perhumida admodum alvus reddidisset, aut fame conflictatus fuisset: his locis famis vocabulum pro cibariorum usurpavit indigentia: qua acceptione sic nunc quoque dixit, Quum fames stimulat, labore abstinendum, & motu: quasi ita fuisset locutus, Qui esuri non sunt, nullum toto eo die laborem, aut fatigationem suscipere debent. Laboris autem nomine motionem vehementiorem, quod etiam exercitium appellant, intelligere oportet. Siquidem ipse eo sensu dicebat, Labor cibum præcedat. Est igitur ipsi tam de iis, qui secunda, quam qui adversa sunt valetudine, sermo. Nam recte valentibus imperanda sunt exercitia fame dominante, nec in ægrotantibus motum corpori ullum vehementiorem una cum fame adferre oportet, sive missione sanguinis id, sive purgatione, sive per vomitum vacuatione, sive multa frictione, sive denique forti corporis motione, aut

altera-

alteratione fiat: per hos ſiquidem motus omnes ſi cum inedia fiant, virtutẽ frangi, ac debilitari accidit, ſive ſecunda, ſive adverſa valetudine homines fruantur. At vero Hippocrates ut virtutem eam, quæ animalia regit, & moderatur validam ſemper retineat, & tueatur, omnẽ ſolet diligentiam, ac curam adhibere. Quam ipſam ſive vim ſingulariter, ſive multitudinis numero vires dixeris, nihil retulerit. Atq; illud eſt quod libro de alimento dicebat, virtus una, & non una: unam quidem genere virtutem eſſe, ſed quæ multas ſpecies habeat, his verbis indicans.

XVII.

Ὅκου ἂν τροφὴ παρὰ φύσιν πλείων ἐσέλθῃ, τοῦτο νοῦσον ποιέει· δηλοῖ δὲ καὶ ἡ ἴησις.

Ubi copioſior præter naturam cibus ingeſtus fuerit, id morbum creat.

Vbi præter naturam copioſior cibus ingeſtus eſt, morbum inde creari indicat ſanatio.

Quod alio aphoriſmo univerſaliter dixit, id nunc in una docet ſpecie. Nam univerſalis erat oratio illa, non ſatietas, non fames, neque aliud quicquam quod naturæ

naturæ modum ſuperat, bonum: præſens vero aphoriſmus de una tantũ re, ſatietate ſcilicet, pronuntiat. Copioſior ſiquidem quã pro corporis natura cibus, ſatietas appellatur. Cæterũ quum nimium omne ad aliud ſemper referatur, in noſtris id corporibus duplex, unum ad vaſorum capacitatem, alterum ad naturã nos gubernantem refertur. De poſteriore agens hoc loco Hippocrates, Nimium inquit, cibum præter naturam eſſe: ne eos, qui cibi tantam vim ingurgitarunt, ut ipſis venter diſtendatur, inde detrimentum, & læſionem omnino capturos, aut eos, quibus ad ventris explendã capacitatem cibi aliquid deeſt, parum comediſſe, atque idcirco belle omnino concocturos arbitremur: nam ut illi interdum valent ingurgitata cibaria coquere, ſiquidem eorum tale exiſtat naturæ robur: ſic hi propter eiuſdem naturæ infirmitatem etiam pauca coquere non poſſunt: idque maxime ſi coctu facilia priores edulia, poſteriores difficilia ſumpſiſſe contigerit. Similiter etiam in diſtributione alimenti facultas ſanguifex ad proportionem coctrici virtuti ventriculi reſpondens, propter imbecilli-

lita-

litatem interdum non alterabit ſuccum etiam modicum in venas diſtributum: interdum iſto multo etiam ampliorem prompte vertet in ſanguinem, tum propter proprium ipſius robur, tum propter ſucci in ſanguinem facile convertendi naturam. Eodem plane modo tertium etiam alimentum, quod profecto ipſum dicimus omnium maxime proprium alimentum, quum ſcilicet particulis animantis apponitur, pro naturæ viribus, vel largius, vel parcius dicetur: ipſumque aut belle conficietur, & alet, aut ſecus fiet, atque ita à natura aut vincetur, aut minime evictus corrumpetur., & morbum creabit. Una igitur hæc eſt aphoriſmi expoſitio, qua cibi nimiam copiam ad facultatem animantium moderatricem relatione exaudiendam eſſe dicimus. Altera eſt, qua qualitatem cibi præter naturam intelligimus, vera & ipſa. Alitur enim quæque pars à conveniente, & familiari naturæ ſuæ alimento, quod merito nos ſecundum ſuam cuique parti naturam eſſe dixerimus. Si itaque ad eam affluat ſuccus quiſpiam, qui alteri particulæ ſit ſecundum naturam, ſed huic præter naturam, & alienus

exi-

existat, malo certe quidem is particulæ fuerit, sed ita ut non necessario morbus consequatur, siquidem eius fuerit parva portio. Nam si mandragoras, papaver, & tuta pharmaca alioqui quæ corpus nostrum corrumpere possunt, sine quantitate incommodare nequeunt, multo certe minus talis succus detrimentum adferet, qui præterquam quod perniciosus non est, alere etiam potest partes alias. Alioqui neque alimentum vocaretur, nisi tali esset natura præditus. Quẽadmodum enim si exiguus per gulam flatus in ventrem delatus fuerit, aut potus pauxillum in pulmones per arteriam asperam deerraverit, venter propterea non ægrotet, nec pulmo peius habeat: sic quoque se res habet in aliarum partium alimento. Quinetiam præter has tertia à nonnullis profertur interpretatio, illud præter naturam intelligendum esse arbitrantibus pro magnopere, & præter modum, ac si ita dixisset: Vbi copiosior cibus præter modum, & exuperanter ingestus fuerit, is morbi causa existere solet. Siquidem qui non multum superet mediocritatem morbum nondum committere, sed servare cor-

pus

pus poteſt intra valetudinis latitudinem : atque hæc eſt vera quoque ſententia. Siquidem iuſtam mediocritatem, & convenientem proportionem non parum ſuperare oportet alimentum, quod morbum ſit facturum. Sed huius quidem rei cauſa medicis mos non eſt orationi diſtinctionem adhibendi, ſed ſolum genus ipſum morbi cauſam eſſe, pronunciare conſueverunt, exempli gratia, æſtum, frigus, fatigationem, cruditatem, humorum corruptelam, cæteraque id genus affirmantes morbos facere: nobis ſcilicet in quoque horum quantitatem haud parvam ſubaudientibus. Similiter quum copioſiorem cibum morbi cauſam eſſe dicunt, orationi particulam multo non adiiciunt : neque enim nos fugit, ſi drachmæ decimam quintam partem id eſſe ſtatuamus, quo iuſtam menſuram, & proportionem excedat, morbum nondum poſſe facere : ſed ubi eadem multiplicata fuerit, eundem interdum creare poſſe. De genere ſiquidem hæc una cauſa eſt morbos committentium. Unde fit ut tertia hæc interpretatio, tametſi vera quam maxime exiſtat, mihi tamen alienior eſſe videatur à

consuetudine interpretandi veterum, cum eo quod violentius explicet significationem vocis præter naturam. Porro ad finem aphorismi quod his verbis addidit, indicat sanatio, rectius haberet, si ascripta copulandi particula, & legeretur hoc modo, indicat & sanatio. Neque enim quoties præter naturam cibus sumptus fuerit, inde morbum gigni sola indicat sanatio, sed rei etiam ipsius natura eam indicationem adiuvat, una ipsi astipulante sanatione. Siquidem iis, quæ singulis artibus solerter sunt inventa, ipsum etiam ab eventu rei testimonium, & confirmatio accedit: quæ in præsenti oratione sanatio est, quæ molestorum humorum vacuationem protinus consequi solet: quod quidem ab eventu testimonium ne Herophilus quidem prætermisit in eo libro quem σημείωσιν τριχρόνον, id est, indicationem a tribus temporibus sumptam, inscripsit. Nam si quis plura quam pro consuetudine comedens, & consuetam exercitationem vel servans, vel etiam imminuens, corpus gravari, onerarique sentiat, & cum faciei rubore, & venarum tumore febricitare incipiat, eum profecto, qui ita affectus sit,

ſit, non abſque ratione ob repletionem ægrotare exſtimabis. Quod ſi is à vacuatione levari ſe ſentiat, ex reipſa protinus confirmatio accedet opinionis, quam de plenitudine conceperas, atque in poſterum in iiſdem ſimiliter audendi, & vacuandi animus addetur, minime abs te expectata illa Empiricorum obſervatione: quam ipſi dictitant eorum eſſe, quæ frequentiſſime in iiſdem ſimiliter evenire videntur. Verum addita fortaſſe in præſenti aphoriſmo fuerat copula &, quam poſtea ut ſupervacaneam ſuſtulit aliquis, aut etiam Hippocrates ipſe ab initio abſolute citra coniunctionis interventum ſcripſit hoc modo, indicat ſanatio, quaſi diceret, ubi quæ diximus ita habuerint, id eſt, copioſior præter naturam in corpore cibus contineatur, vacuatione adhibita ægrotus ſi iuvabitur, in eum morbum ob cibi copiam incidiſſe conſtabit. Porro memoria ſemper tenendum, ſolitum Hippocratem vacuationem abſolute dicere, quum æquabiliter omnes humores vacuantur, purgationem vero, quum qualitate peccantes, & moleſti educuntur. Atque ſanatio, qua de nunc agitur, quia per vacua-

tionem, non purgationem fiat, opinionem de plenitudine confirmat. Iam vero æquabilis omnium humorum vacuatio, quæ exactiſſima habetur, ſectione venæ adminiſtrari ſolet: quæ proxime ad hanc accedit, ſcarificatis, ut facere conſuevimus, fit malleolis: ſic etiam quæ exercitiis, & quæ frictionibus, & quæ balneis, & denique quæ inedia per accidens fit vacuatio: per accidens dixi, quia non per ſe, & primaria ratione vacuat inedia (quam rem faciunt ſingula, quę enumeravimus) ſed vacuatio quidem naturali perſpirationis modo fit, id eſt, perſpirabili cute latenter corpus digeritur: quia vero in materiæ vacuatæ inſtaurationem nullum ſufficitur alimentum, propterea manifeſta fit, quæ prius latebat vacuatio. Hæc igitur ad aphoriſmi expoſitionem ſatis eſſe videntur. Qui diligentius de plenitudine diſputationem legere volet, is integrum ea de re conſcriptum librum habet, qui de plenitudine inſcribitur. Nunc ſatis erit hoc tantum ſuperioribus addidiſſe, poſſe quidē abſque corruptela cœpiſſe plenitudinem eam, quæ ad vires relatione intelligitur, ſed quæ utilis, & benigna perſiſtere

ſtere nequeat. Siquidem ipſam in qualitate mutationem, atque adeo temporis ſpatio corruptelam ſubire eſt neceſſe: verum hoc licet accidat, tandiu tamen plenitudinem appellaturi ſumus, donec vacuato ſupervacaneo, reliquum utile, ac benignum reddi poſſit. Nam quod aceſcentibus vinis uſuvenit, eiuſmodi quiddam in ſanguinis alteratione fieri ſolet. Id vero tale exiſtit: ubi vina plane acuerunt, non iam ad vini naturam redire poſſunt: verum ſi tam levi momento ad id vergant, ut aceſcere quidem, ſed nondum acetum eſſe videantur, ex iis complura priſtinam recepiſſe naturam ſępius ſunt viſa. Sic in ſanguine ſe res habet: nam ſi ipſius magna facta eſt corruptio, non iam ad ſui naturam redire poteſt: parum vero à ſeipſo ſi degeneraverit, vacuato ſupervacaneo qui reſtat, ſuam recuperare poteſt naturam. Atque talem ſanguinis affectionem non corruptelam, ſed plenitudinem appellandi medicis moris eſt, ſolam eam (quod modo dicebam) corruptelam nominantibus, quæ tam magnam præter naturam mutationem eſt ſortita, ut à natura amplius vinci, ac regi ne-

gi nequeat, ut probus, & laudabilis, & utilis ſuccus fiat.

XVIII.

ΤΩν τρεφόντων ἀθρόως καὶ ταχέως, ταχεῖαι καὶ αἱ διαχωρήσιες γίγνονται.

Eorũ quę univerſim, & celeriter alunt, celeres quoque excretiones eſſe ſolent.

(a) *Eorum quæ confertim, & celeriter alunt, celeres etiam excretiones eſſe ſolent.*

Ea ſecundum Hippocratis ſententiam celeriter alere ſunt intelligenda, quæ ſtatim, paulo poſt quam ſumpta ſunt, alunt, ſecundum ſuam certe quidem naturam, quam ipſam in iis exploramus, qui inculpata ſunt valetudine: confertim vero alere accipienda ſunt ea, quæ poſtquam alere ceperunt, quicquid alimenti habent, brevi totum corpori impertiunt: Quæ itaque ſunt eiuſmodi quatenus confertim, & cumulate alunt, eatenus etiam corpus permeabunt celeriter. Si vero ipſis adſit aut acrimonia quæpiam ad excretionem ſtimulans, aut viſciditas qua morentur, & retineantur diutius, illa quidem citius ad excretionem

(a) *Quæ univerſim, & celeriter alunt, celeriter quoque corpus pervadunt.*

nem incitabuntur, hac tardius permeabunt. Citissime igitur, & confertissime alit vinum: tardissime, & sensim bubula, & cochleæ, & Spondyli marini, locustæ, carabi, gammari, & quicquid denique dura carne constat, eandem cum his habet naturam. Adhæc duri casei, salitæque carnes, lentes, bulbi, & in tantum ut dura evadant ova cocta: hęc enim omnia multo postquam partibus nutriendis sunt applicata, sensim nutriunt. Quod vero sumptus cibus iam alat, tum ex pulsus vehementia, & magnitudine, tum ex motus voluntarij firmitate, & robore partibus nutritis conciliato, poteris argumentum accipere: quam rem explorare conveniet in iis, qui vel propter vacuationē quandam manifestam, vel fatigationem, vel inediam soluti sunt, & viribus defecti. Ea igitur omnia, quæ supra commemoravimus, tarde per ventrem permeant, hoc est, multo postquā sumpta sunt tempore. Hisce vero contraria celeriter pervadunt, imprimisque vinum omnium citissime uti diximus corpus alens. Post ipsum alia suo quæque ordine subsequuntur, de quibus dicturus sum, ubi pauca prius de vinis

edisseruero. Nam aquosa perpaucum dant corpori alimentum, qualia sunt colore alba, substantiæ compage tenuia: Crassa vero, & fulva his multo copiosius impertiunt corpori alimentum, sed tanto in nutriendo cedunt nigris, quantam celeriter, & confertim præ his habent alendi prærogativam. Quæ autem alba sunt, & crassa, minus quidem quam nigra, sed plus quam alba, & tenuia alimenti impertiunt corpori, sed celeriter, & universim nutriendi potestate cedunt: qua quanto aliis antecellunt, tanto permeandi celeritate præstant. Omnium enim citissime aquosa per urinas percolantur, quia propemodum tota ocyssime ad hepar prius subvehantur, quam per alvum quicquam descendat. Alia vero omnia ex quibus manifestum quid subeat per ventrem, pervasionem habent nutriendi tempori proportione respondentem. Sic & in aliis omnibus accidit. Nam ptisanæ succum non multo postquam sumptus est, alere pauco in tẽpore universum, sed non multũ impertiri alimentũ constat. Alica vero nec paucũ, nec universum, sed & multo tempore, & multum prębet alimentum. Porro au-

tem quæ inter se comparantur similem habere debent compagem, seu concretionem, quam σύστασιν Græci appellant, nec unum exacte humidum esse, alterum summe siccum. In ptisana itaque, & alica, & cæteris eiusmodi, quæ homines ex milio, & fabis, aliisque frugibus parant, similiter secundum crassitudinis modum habeant oportet ea, quæ inter se comparantur. Carnibus vero sua cuique est, & propria compages: comparare itaque eas oportet in apparatus, & conditurae forma, utrisque scilicet vel assatis, vel coctis similiter. Succi autē si qui mordaces insint, per apparatum removeantur, quemadmodum in brassica, & leguminibus fieri solet, siquidem certam alentis substantiæ probationem es habiturus. Remotio autem fiet, si inter coquendum, ex una aqua in alteram, quæ incoquuntur, transfuderis. Si igitur his omnibus probe constitutis, & distinctis, diligenter exploraveris, quæ parvo tempore, id est, confertim, seu universim, & paulo postquam sumpta sunt, (hoc enim celeriter significat) alunt, ea ocyus etiam corpus pervadere, modo hominibus similiter habentibus exhi-

beantur (nam & hæc in omnibus adhibenda est distinctio) : quæ vero contra habeant, tarde subire comperies. Horũ porro causam si requiras, eam ex iis, quę nostris de facultatibus naturalibus cõmentariis demonstrata sunt, petere poteris. In iis enim ventriculum ex eduliis ingestis familiari, & conveniente succo attracto, quem suis tunicis reponeret, primũ omnium ad satietatem usque frui demonstravimus, postea ubi abunde saturatus esset, tum demum ipsa abs sese ad transitum demittere : quo tempore hepar quoque ex ipsis trahere par erat, si quidem alimento egeret, alioqui eo, quod in se haberet, abusurum. Eodem quoque modo ex hepate corpus quando alimento deficeretur, trahere rationi erat consentaneum. Qua ex re fit, ut in quibus totum inanitum corpus est, periculum eorum maxime facere conveniat, quæ universim, & celeriter nutriunt, quibus indidem etiam accedere dicebamus, ut celerius corpus pervaderent. Nonnulli tamen vacuationem eam, quæ ex toto quoquoversum fit corpore, pervasionis, seu excretionis nomine Hippocrati appellatam esse volunt:

sunt: ut idem nunc doceatur, quod libro de alimento his verbis dicebat, Cibus alteratu difficilis, ægre consumitur, & discutitur: cibus contra facilis appositu, facile consumitur, & exhauritur. Quod dictum, quamquam est verissimum, non proprie tamen videtur pervasionis nomine intelligi posse. Siquidem pervasio fere de transitu per ventrem intelligitur: possis tamē de eo quoque, qui quacunque corporis parte fit, intelligere: neque enim parum differt subirene cibum, an pervadere dicas: nam sola subeunt, quæ per alvum descendunt. Pervadendi vero verbum utrisque, tam iis, quæ per ventrem subeunt, quam quæ quacunque corporis datum est, permeant, potest convenire. Suilla igitur, cæteraque alia, quæ lentos, & crassos humores habent, non nisi multo tempore ex toto discutiuntur corpore. Olera vero, piscesque saxatiles, & quicquid denique distribuendo constat tenui succo, distributionis quidem, & appositionis celeritate aliis præstant, firmam vero, stabilemque naturam non habent, sed facile digeruntur, & cute perspirabili evanescunt.

XIX.

ΤΩν ὀξέων νοσημάτων οὐ πάμπαν ἀσφαλέες αἱ προδιαγορεύσιες, οὔτε τοῦ θανάτου, οὔτε τῆς ὑγιείης.

Morborum acutorum non in totum certæ ſunt prænutiationes, neque ſalutis, neque mortis.

In morbis acutis non omnino certæ ſunt mortis, aut ſalutis prædictiones.

Morbi acuti præterquam quod critice cito ſolvuntur, ſtatim etiam magnitudinem celeritati habent coniunctam. Nam febres diarias, quas ephemeras Græci vocant, celeriter licet finiantur, nemo tamen morbos appellavit acutos. Duplex porro eſt acutorum morborum natura: nam aut in (a) ſolis humoribus accenduntur calidioribus, nullum certum occupantibus locum, ſed æquabiliter quavis corporis parte genitis: aut parte quapiam affecta fiunt, veluti in (b) pleuritide fit, peripneumonia, & cynanche. Sed & morbos acutos febres fere

(a) *Acuti ex accenſa materia in venis fluctuante, & oberrante.* (b) *Acuti ex inflammatione ſtabili partis cuiuſpiam, cum febre totum corpus occupante.*

re comitantur velut continuę: raro enim ſine febribus reperiuntur, qualis eſt apoplexia. Longi vero, & diuturni morbi ratione fiunt humorum craſſorum, lentorum, & frigidorum, qui concoqui non facile poſſunt, ſed impacti, & cuneati in partibus affectis hærent: quo fit, ut ſcirrhi potius, quam phlegmones naturam retineant eorum affectus: ex quibus, qui per conſenſum, & ſine loco affecto fiant, pauci reperiuntur: in quibus æqualiter omnes venæ putreſcentes humores vel melancholicos, vel pituitoſos habeant: quorum omnium prædictionibus niti, & confidere videtur Hippocrates. Acutorũ vero non omnium, ſed in ipſis falli etiam interdum præſagitionē fatetur: id enim ſignificat negativa illa particula, non omnino, quæ idem quod non ſemper, ſeu non in omnibus, ſignificat, quod ſermonis genus uſurpare ſolent, quum pauca quædam de omnibus eximunt, ut quum dicunt, non omnes homines mali: ſignificant enim perpaucos bonos eſſe. Sic Hippocrates nunc hac oratione ſignificare videtur, non omnino certas prædictiones eſſe in morbis acutis, quum experientem etiam medicum in

his interdum, ſed raro falli contingat. Hoc autem accidit tum propter ſubitam in melius, aut deterius in criſi mutationem, quæ mutatio naturam ſequitur humorum morbos efficientium, tum etiam quia peccans humor ex uno interdum loco in alterum mutet ſedem.

XX.

Ὁκόσοισι νέοισιν ἐοῦσιν αἱ κοιλίαι ὑγραί εἰσι, τουτέοισιν ἀπογηράσκουσιν ξηραίνονται, ὁκόσοισι δὲ νέοισιν ἐοῦσιν αἱ κοιλίαι ξηραί εἰσι, τουτέοισι πρεσβυτέροισι γινομένοισιν ὑγραίνονται.

Quibus per juventutem alvi ſunt humidæ, iis ſeneſcentibus exiccantur: quibus vero in juventute alvi ſiccæ ſunt, ijs cum ſenes evadunt, humectantur.

Quibus in iuventute alvus eſt humecta, ijs in ſenectute ſiccatur: quibus contra ſicca, aſtrictaq; iuvenibus fuit, ijs ſenibus humecta, laxaque fit.

Id ſæpe numero, ſed non ſemper fieri ipſemet aphoriſmo eo, quem infra ſcripſit, ſatis indicaſſe videtur, Qui, inquit, alvum humidam habent, facilius, quam qui ſicca ſunt alvo, juventutẽ degunt, ſed ægrius

ægrius senectute defunguntur: ipsis siquidem senescentibus resiccari fere solet. Cæterum siccam, & humidam alvum intelligere oportet, non absolute, sed eadem victus ratione servata: nam si quis in iuventute salsamenta comedat, & porra, & zytum superbibat (quę victus ratio Alexandrinorum est consueta) in senectute vero nihil quicquam horum esitet, sed lente vescatur, vinumque insuper austerum potet, qui quæso possis ætatis ratione dicere, huic purgamenta alvi fuisse mutata? Rursum si quis per iuventutem lente, & mespilo, vinoque austero usus, per senectutem vero Alexandrinorum victus rationem sequutus, simul cum tali mutatione victus, alvi etiam deiectionem mutaverit, in eo profecto certum de aphorismo iudicium facere nequeas. Sed si quum cæteris omnibus, tum iis etiam, quæ ad alimoniam pertinent similiter gestis, & administratis, alvi deiectio mutata fuerit, certum tum fiet de iis, quæ ab Hippocrate dicta sunt, iudicium. Mutabitur vero alvi purgamentorum ratio, quod ad ætatum naturam attinet, mutatis corporis affectionibus, unde alvus humidior fit, aut

aut ſiccior : quæ quidem affectiones quales ſint, unum ex iis eſt, quæ inveſtigatione digna videntur. Sed ſi in præſentia ſcribere cuiuſque proprias aggrediar demonſtrationes, tam longa mihi inſtituenda erit diſputatio, ut integro libro ſit opus. Id igitur aliquando forte præſtabitur: nunc paucis rerum tantum capita perſequar, atque iis utar, quæ in commentariis tum de naturalibus facultatibus, tum de ſymptomatum cauſis ſunt demonſtrata. Alvus iuſto fit humidior, quum ex ea alimentum in chylum redactum, parcius diſtribuitur : contraque eius inde omni ad hepar elato humore, ſiccior fieri ſolet. Quamobrem autem parcius diſtribuatur, interdum in cauſa eſt copioſior, quam quo hepar egeat, ſumptus cibus, interdum etiam, quia ipſe celerius ad deſcenſum feſtinat: ex copioſiore enim cibo, poſtquam ad ſe hepar, quod ad explendam aviditatem ſatis eſt, traxerit, plures ſupereſſe reliquias eſt neceſſe. Celerius vero inteſtina pervadente, & permeante cibo, per eam deſcenſus celeritatem, alimenti tantum, quanto egeat hepar trahere non poteſt: unde eius reliquias humidiores fieri eſt neceſ-

necessarium. Porro ocyus subeunt alvi purgamenta, tum propter bilis in ventrem defluentis, & ad excretionem stimulantis copiam, tum propter facultatis retentricis ventriculi imbecillitatem, ipsiusque, & intestinorum virtutis expultricis robur. Cibi vero plus appetimus, quia os ventriculi (in eo enim maxime sita est cibi appetentia) temperamento est frigidiore: quemadmodum hepar quoq; propter frigiditatem minus attrahere solet. Sic quoq; venter propter humiditatem, imbecilliorem retentricem obtinet, ut expultricem fortiorẽ, propter siccitatem. Senibus itaque ubi frigidius corpus evaserit, in ore ventriculi humiditas usque eo frigida colligitur, ut in cibi fastidium, quam anorexiam Græci vocant, quasi inappetentiā dicas, terminetur: quo facto deiectionem alvi siccari contingit cibariorum defectu, quod certe quidem ad distributionem attinet. Pariter qui propter copiam, vel naturam humoris picrocholi humectam alvum habent, in contrarium statum senes facti, mutantur, quia in senectute talis humor non iam gignatur in corpore. Sed quibus propter retrentricis virtutis imbe-

imbecillitatem humida alvus eſt, non omnibus, ſed pro quantitate caloris cum tali imbecillitate coniuncti in contrariam fit conditionem mutatio: nam ſtatim ab ortu frigidiore temperamento alvus ſi fuerit, ea per ſenectutem in frigidam præter modum intemperiem redacta, facultatem ſimiliter imbecillam obtinebit retentricem: quia intemperies omnis immoderata actiones debilitat, & lædit: quod ſi ad multam ætatem calida manifeſto fuerit, robuſtam habebit retentricem virtutem, ut pote quæ neutram intemperiem exacte habeat, nec eam, quæ in ſiccitate conſiſtit (omnino enim alvus erat humidior natura: alioqui retentricem virtutem non habuiſſet imbecillam) nec eam, quæ in calore eſt; hoc enim ponebatur: quare propemodum omnibus, quibus alvus humidior eſt, ſeneſcentibus fit in natura humidior eſt, ſeneſcentibus fit in contrarium mutatio. Quibus vero ſiccior, iis per ſenectutem evadit humidior, idque propter temperaturas contrarias. Aut enim quia minus quam pro iecinoris virtute cibariorum comedunt, aut propter excrementorum exuctorum ſiccitatem, aut quia bilis minus in ventrem

trem derivatur , aut propter firmitatem retentricis virtutis, alvi fiunt purgamenta ſicciora. Quod autem minor ipſis adſit cibi appetentia, citiuſque expleantur, fit propter partium, in quibus ſita eſt appetentia, caliditatem. Quod exuctus cibus ſiccior evadat , in cauſa eſt hepar moderate natura temperatum , aut etiam nonnihil calidore temperamento. Quod pauca in ventrem bilis confluat, ut pote quæ pauca etiam generetur ob viſceris frigiditatem accidere putandum eſt. Fortis vero vis retentrix in iuvenibus ideo fit , quia ipſorum ad ſiccius vergat temperamentum. Non ſine ratione igitur hiſce omnibus ſeneſcentibus fiet in contrarium mutatio. Nam & qui cibi faſtidio ob caliditatem laborant, ætatis progreſſu plus appetent , quam ſubigere, & evincere poſſit hepar: & quibus propter ſiccitatem ingenitam vis retentrix erat valentior , iis ſeneſcentibus fiet ob eiuſdem ſiccitatis exceſſum imbecillior , atque inde fiet ut propter citatiorem cibariorum tranſitum, humidior evadat deiectio. Quibus vero propter bilis inopiam moratur deiectio , ac propter tardum tranſitum magna obiter

humo-

humoris pars exugitur, in iis idem etiã tum ſtatus manere poteſt: fieri tamen poteſt ut refrigerato præter modum iecore, atque ita imbecilla valde reddita diſtributione, alvi purgamenta reddantur humida. Atque hæc in præſentia habui, quæ de mutationum, quæ ætatis ratione propter alvi ſiccitatem, & humiditatem fiunt, cauſa dicerem: quæ obſcura propter brevitatem videantur iis, qui exercitati non ſunt in commentariis, de quibus nobis ſupra facta eſt mentio. Sed aliquando poſtea integrum his explicandis librum dicabimus. Quod ad artis uſum attinet, ſatis eſt tenere quod ab Hippocrate eſt dictum, etiamſi eius dicti cauſa non adiiciatur.

XXI.

Λιμὸν θώρηξις λύει.

Famem vini potio ſolvit.

Famem thorexis ſolvit.

Thorexim meri potionem Hippocrates conſueto more appellat: In opere ſiquidem de hominis natura, & victus ratione ſic ſcriptum reliquit. Eſt autem, inquit, aura, quam ducimus, reddimuſ-

que morborum popularium cauſa: Planum eſt enim cuiuſque noſtrum victus rationem eorum cauſam eſſe non poſſe, quum promiſcue omnes, tam iuvenes, quam ſenes, tam viros, quam mulieres, abſtemios denique iuxta, ac thoreſſomenos (ſic enim meracioris vini pleniore potione gaudentes appellat) malum hoc corripiat. Nam vel ex eo conſtat per thoreſſomenos merobibas intelligendos eſſe, quia aſtemiis eos è regione poſuerit. Quare thorexim quoque ab ipſo pro vini potione uſurpari eſt manifeſtum: quam quidem vini potionem famem depellere dicit, non mehercle quamvis cibi indigentiam famem appellans, quod arbitrati ſunt nonnulli, ut nec eam, quæ cibi appetentiam habet coniunctam, ſed eam, quæ morbus eſt, qua qui laborant, magna, & inſatiabili, perpetuaque cibariorum inceſſuntur appetentia: quam ex medicis quidam caninam appellarunt. Huic ſiquidem fami ſedandæ meracior potio eſt remedio, non ei quæ vel longam inediam, vel alvi profluvium, vel ſanguinis fluxum, vel quamvis aliam vacuationem conſequi ſolet. Nam qui propter horum ali-

aliquod redditi fuerint famelici, tantum abeſt, ut commodum ex meraco potu, aut utilitatem percipiant, ut eo etiam offendantur magnopere: quippe qui convulſionibus protinus, & delirationibus prehendantur, ſi ante cibariorum eſum liberaliore vini potione uſi fuerint. At quibus fames morbus eſt, iis vini potio, non cibi copia eſt remedio. Siquidem ego nonnullos qui perpetua fame laborarent ita curavi, ipſis ſcilicet liberalius vino quopiam ex iis, quæ haud ſegniter calfaciunt propinato. Neque enim acerba vina eiuſmodi famem ſanaverint, ut pote quæ ne calfaciant quidem: ſed quæ ſine aſtrictione fulvo colore ſunt, aut rubro, ea demum maximum his, qui canina vexantur appetentia, auxilium ſunt allatura. Ipſis itaque quum prandere volunt, primum cibaria apponere oportet pinguia, & ut ita dicam oleoſa, cæteraque id genus ex multo oleo parari ſolita. Sed prima cautio eſſe debet, ne quid auſteri admiſceatur, aut acerbi. Poſtea vinum ex iis, quę diximus aliquod, etiam ſi nondum ſitiant, potui dandum eſt. Protinus enim ipſis tali victus ratione fames mitigatur, in qua ſi diu-

diutius perſeveraverint, in totum etiam ſedari ſolet. Atque hanc mihi ſententiamHippocrates hoc aphoriſmo præ ſe ferre videtur. Nam quum vel propter ſolam intemperiem frigidiorem, vel propter acidos quoſdam ſuccos ventriculi os imbuentes, fieri conſueverint appetiones caninæ, quæ vitia duo perſanat vinum ſupra dictum, eaſdem merito appetentias caninas ſedaverit. Boulimum vero, qui putant famis nomine dictum eſſe ab Hippocrate, hi mihi abſurde eius verba exaudire videntur: primum quod pro generali, & univerſal oratione particularem faciant, deinde quod falſum etiam dicant. Siquidē boulimus eſt virtutis proſtratio, ab externa refrigeratione profecta, qui ab eſuritione quidem principium ſumit, ſed famem amplius non habet coniunctam.

XXII.

Ἀπὸ πλησμονῆς ὁκόσα ἂν νοσήματα γένηται, κένωσις ἰῆται. καὶ ὁκόσα ἀπὸ κενώσιος, πλησμονή· καὶ τῶν ἄλλων ἡ ὑπεναντίωσις.

Morbos ex repletione ut curat evacuatio, ſic eos, qui ex vacuatione fiunt, reple-

repletio, & in cęteris contrarietas remedio est.

Qui à plenitudine morbi fiunt, vacuatione curantur, & qui ab inanitione proficiscuntur, sanantur plenitudine. Cæterorumque contraria sunt remedia.

Non, si quid non amplius à plenitudine fiat, aut ea sublata remaneat: id curabit vacuatio: sed quo quęque tempore à plenitudine fiunt curare aggredimur, ea demum vacuatione indigere videntur: Plenitudinem certe ipsam morbum facere dictum est supra, ipsius vero curationē vacuatione fieri, ut & alias omnes causas morbos committentes per contraria tolli, monere certe quidem fuerit supervacaneum. Neq; enim aliud quicquam præter (a) contraria excogitare queas, cui earum sublationem acceptam referre possis: quemadmodum in morbis iam factis, & symptomatis eos necessario comitantibus iterum examinaturi sumus. Sed nunc de morbis, qui adhuc fiunt, habetur sermo: Unde fit ut causarum morbos facientium sublatione, una etiam morbos removeri necessarium esse

(a) *Morbus iam factus suo, dum fit, causæ suæ tollitur contrario.*

se videatur. At vero, fit causarũ morbi ferarum per cõtraria remotio : nam siquid refrigerando morbum faciat, eius calfacientia fiet curatio, si calfaciendo, per refrigerantia. Pariter si propter copiã morbus fiat, eam protinus vacuare oportet, ut si nimia vacuatione corpus ægrotet, quamprimum cibo reficere convenit. Quanquã placet quibusdam vacuatione morbum nunquam fieri posse, solam ut coniicere licet, febrem morbum esse arbitrantibus. Nam si alioqui omnem ipsi affectum actionem lædentem morbum esse, omnem insignem vero intemperantiã actiones labefactare didicissent, nunquam de forti vacuatione, quod morborum causa existat, dubitassent. Sive enim ex utero sanguis, sive ex hæmorrhoïde, sive vulnere copiose profluat, quibus ista acciderint, omnes actiones, aut earum certe maximam partẽ labefactari est necesse : nec vero eos ea sola incommoda sequuntur, sed in aquam quoque inter cutem ex his nonnulli inciderunt, quin vel longa inedia febrem, nedum alias noxas iis adferat, qui natura calorem ferventiorem habent : Quicquid igitur ad aphorismi veritatem, & utilitatem at-

tinet diximus. Supereſt ut recentiorum medicorum nugacitatis prodendæ gratia, aliquid addamus ſuperioribus: qui de nominibus altercantes inter ſe, de rebus interim ipſis ſe diſputare credunt. Quum enim cauſarum morbos efficientium ſublationem non ad curandi rationem, ſed ad prophylacticem, id eſt, cautionem, & proviſionem incommodorum pertinere dicunt, de nomine primum eos inter ſe rixari, deinde ne id quidem recte facere demonſtrandum eſſe videtur. Ubi cauſa, quę morbum peperit, abeſt, ibi tum ſola facti morbi, & eius ſymptomatum curatio reſtat: ubi contra cauſa, exempli gratia plethora, quæ ineſt corpori, morbum nondum committit, eiuſmodi tum cauſę remotio ad eam artis partem referenda eſt, quæ à providendo (a) prophylactice Græcis dicta eſt. Quando vero morbum iam facit, id tum quodammodo ex prophylactice, & therapeutice miſtum eſt: de morbo ſiquidem quantum faciendum reſtat, id ne fiat providere oportet, atque ipſum artis prophylacticæ munus eſt: quantum vero iam factum eſt propria indi-

(a) *Præcautio cauſam, Curatio morbum reſpicit.*

indiget curatione. Unde fit, quoniã ista ex prohylactica, & therapeutica, id est, ea artis parte, quæ ne morbi fiant, providet, & ea, quæ morbos curat, mista sunt, proprio hisce significãdis ut careamus nomine: propterea medici alias aliter appellant, ut quum ne morbus qui fieri cœpit ad umbilicum perducatur, cautionem adhibendam esse dicunt, & quum quicquid morbi factum est, curandum esse aiunt: veluti in iis fit, qui à rabioso cane sunt icti. Medicamina siquidem quæ ipsis adhibentur, duobus ipsi modis appellant, interdum adversus rabiem remedia, tanquam ad affectionem, quæ rabiem generat, dicerent, interdum non remedia, sed rabiei futuræ amuleta, id est, providendæ, & avertendæ rabiei vim habentia pharmaca.

XX III.

ΤΑ' ὀξέα τῶν νοσημάτων κρίνεται ἐν τεσσαρεσκαίδεκα ἡμέρῃσι.

Morbi acuti intra dies quatuordecim judicatione terminantur.

Morbi acuti iudicantur intra dies quatuor decim.

Acuti morbi censentur qui & magni

ſunt, & ad ſtatum celeriter perveniunt: unde fit ut brevi tempore magnas faciant mutationes, quod perinde eſt, ac ſi iudicentur dixeris: ſiquidem Hippocrates ipſe eiuſmodi mutationes quum in morbis derepente fiunt iudicationes appellat: idque interdum ægrotantibus ipſis ſanitatem priſtinam ilico recipientibus, aut morientibus, interdum magnam quandam ad ſalutem, vel mortem mutationem ſubeuntibus, qui tamen eveſtigio propterea non ſerventur, aut moriantur. Quibus rationibus fit, ut in totum quatuor in ipſis repentinæ mutationes fiant, quas Epidemiωn primo his verbis nos docuit, Subita ad ſalutem, mortemve mutatio, aut ad melius, deteriuſve inclinatio. Quod vero neceſſarium ſit morborum magnitudine, & ſymptomatum vehementia, vel cito virtutem ſuccumbere, ita ut moriatur æger, vel ſi ſtrenuo ad mali expulſionem impetu ſumpto natura ſuperior evadat, bonam criſim fore: ſi vero impar cedat, & laſſata det manus, malam iudicationem ſequuturam eſſe, nemo eſt qui dubitet. In morbis igitur acutis ut criſis in longum tempus differatur, fieri nullo

pacto

pacto poteſt: In talibus itaque omnibus terminum Hipp. ſtatuit duarum ſeptimanarum ſpatiũ, quod nullus ſcilicet ulterius progrediatur. Poſſunt tamẽ multi ante decimumquartum iudicari: Nam & undecimus, & nonus, & ſeptimus, & quintus multos iudicarunt, ut conſtat ex Epidemiωn libris, quoſdam etiam ſextus iudicat, ſed haud bene, quemadmodum in cõmentariis de diebus decretoriis (a) demonſtravimus, in quibus exercitatum eſſe volumus eum, qui ea ſit aſſecuturus, quæ Hippocrati breviter ſunt dicta. Imperfectis vero iudicationibus (quas Græci, quod in alteram ſint ſemiinclinatæ partem, ἡμιῤῥόπους appellant) ſequentium deinceps dierum aliquis finem imponet. Atque hi dies quinam ſint, ipſemet, in prognoſtico tradidit, iterumq; hic aliquid ſequenti aphoriſmo eſt traditurus. Sed & harum iudicationum ſemiinclinatarum alius quidam eſt extimus terminus, ultra quem progredi non liceat, quadrageſimus nimirum dies. Morbos ergo Hippocrates qui intra quartumdecimum diem integre iudicantur, acutos abſolute appella-

(a) *Sextus tyrannus.*

re conſuevit : eos vero qui aliquo dierum decretoriorum imperfecte iudicati, ad quadrageſimum uſque diem durarunt, non iam abſolute acutos, ſed appellatione ex integra oratione cōſtante, acutos intra dies XL. iudicatos nominare ſolet. Verum apertius mihi dicere videntur, qui eiuſmodi morbos, per prioris ſtatus in alium mutationem, aut à ſua ſpecie degenerationem, acutos vocitant, quos ἐκ μεταπτώσεως ὀξέα νοσήματα appellant Græci. De quibus in prognoſtico ſcribit in hanc ſententiā, In omnibus inquit, morbis acutis, qui febrem coniunctam habent, & intra dies quadraginta terminantur, ſpirandi facilitatem ad ſalutem maximam vim obtinere putandum eſt. Hic autem ubi inter aphoriſmos de morbis acutis abſolute loquitur, eos intra quatuordecim dies finiri ait, non mehercule his verbis id ſibi volens, quod putarunt nonnulli, quatuordecim ſcilicet numero dies eſſe, qui in his morbis iudicationes faciant. Eadē enim ratione etiam dies, qui morbos (a) per degenerationem acutos appellatos iudi-

(a) *Acuti degeneres, quos vulgo ex decidentia vocant,*

iudicant, quadraginta esse dicere possemus. Eadem siquidem est in utrisque loquendi forma, & hic quum ait, morbos acutos intra dies XIV. terminari, & in prognostico quum inquit, quicumque febrem coniunctam habent, & intra XL. dies iudicantur. Sed quum isti nullam invenirent rationem, qui dictiones has, tum eam quæ in aphorismis, tum eam quæ in prognostico legitur, inter se consentire demonstrare possent, ineptam hanc, & absurdam commenti sunt interpretationem. Neque enim quatuordecim sunt ad quadragesimum usque dies decretorij, sed cum extraordinariis quos (a) intercidentes vocant, plures, sine illis pauciores habentur: ut in tractatu de diebus decretoriis aperte demonstravimus. Ipsa etiam rei evidentia, & experientia eam rationem confirmat, quæ dicit morbos acutos iudicationis habere terminum quartumdecimum diem. Nullus siquidem adhuc morbus, qui statim ab initio celeriter moveretur,

(a) *Intercidentes dies, quos interrepentes, & intercalares potes dicere, quod propter erratum commissum, non propter solius naturæ motum in eos crisis incidat, atque ita legitimorum decretoriorum ordo interrumpatur.*

hunc superasse terminum inventus est, quin ex quatuor dictis diebus aliquo crisim prius subiret. Adeo ut nonnulli primis diebus tardi, & parvi circa quartum, aut quintum diem citatiores, & vehementiores facti, decimoseptimo die terminati. Alij ad sextum, aut septimum sumpto acumine, cessarint vicesimo. Unde fit manifestum morbi continuatum acumen plures XIV. dies habere non posse. Ex iis vero qui motus habent inęquabiles multos reperire licet, qui ad ulteriorem proferantur terminum, cuiusmodi sunt qui diebus quibusdam, sumpta vehementia, latenter postea eam remiserunt, rursumque postea aucti, motus continuationem acceperunt. Si quis igitur in ægrotantibus quemadmodum dixi observationem instituat, morbos qui per duas integras septimanas celeriter moti fuerint, ulterius progredi nunquam comperiet.

XXIV.

Τῶν ἑπτὰ ἡ τετάρτη ἐπίδηλος. ἑτέρης ἑβδομάδος ἡ ὀγδόη ἀρχή. θεωρητὴ δὲ ἡ ἑνδεκάτη· αὕτη γάρ ἐστι τετάρτη τῆς ἑτέρης ἑβδομάδος. θεωρητὴ δὲ πάλιν ἡ ἑπτακαιδεκάτη.

τῆς· αὕτη γάρ ἐστι τετάρτη μὲν ἀπὸ τῆς τεσσαρεσ-
καιδεκάτης, ἑβδόμη δὲ ἀπὸ ἑνδεκάτης.

Quartus ſeptenariorum index eſt: Octavus alterius ſeptimanæ principium: Undecimus etiam ſpectandus dies, ſiquidem alterius ſeptimanæ quartus eſt: Rurſus quoque ſpectandus decimusſeptimus, is ſiquidem à decimoquarto quartus eſt, & ab undecimo ſeptimus.

Index ſeptimi quartus: Sequentis ſeptimanæ octavus, initium: Spectandus quoque eſt undecimus, ſiquidem is ſecundæ ſeptimanæ quartus eſt. Rurſum decimusſeptimus ſpectandus: is enim à quartodecimo quartus eſt, & ab undecimo ſeptimus.

Indices, & ſpectabiles dies conſueto more appellat Hippocrates in quibus ſignum aliquod iudicationis apparet, alio quopiā ex diebus decretoriis futuræ, quos ipſe in prognoſtico per quaterniones digeſſit, ſingulis ſeptimanis bipertito ſectis. Primum itaque quaternarium ſeptimi diei à principio, inita ſupputatione indicatorem eſſe ait. Undecimum item decimi quarti indicem ſtatuit, quando & hic bipartito diviſus ſequentem ſeptimanam in duos dirimat

quaternarios. Pariter decimusſeptimus viceſimi index, quando tertia quoque ſeptimana hoc bifariam ſit diviſa. Cæterum hanc Hippocrates cum ſecunda copulat, quum tamen à prima dirimat ſecundam, ſecundæ ſiquidem initium octavum diem eſſe dixit, non etiam tertiæ ſeptimanæ decimumquintum, ut ex poſteris arbitrati ſunt nonnulli: quippe qui non viceſimum primum eius ſeptimanæ faciat extremum, ſed tertiæ ſeptimanæ initum quidem ſtatuat decimumquartum, finem autem, & extremum, viceſimum. Quamobrem vero priores duas ſeptimanas per diſiunctionem à ſe invicem, tertiam autem per copulationem cum ſecunda ſtatuat, diximus in opere de diebus decretoriis. In præſentia citra eius rei cauſæ demonſtrationẽ ſatis erit ſcire, quod experientia ipſa teſtatur, cum eo quod Hippocrates permultos ægros ſecundum hunc dierum decretoriorum ordinẽ, iudicatos fuiſſe ſcripſerit in libris Epidemiωn. Qui ordo talis eſt, ut tres primæ ſeptimanæ in viceſimum circumactæ terminentur, tres vero ſequentes, quadrageſimo comprehenſę, finiantur: Quo fit ut ſexageſimus etiam

etiam, & octogeſimus ſint decretorii: quod experientia quoque ipſa compertum, probatumque habemus, quemadmodum in opere de diebus decretoriis demonſtravimus, ubi eos etiam ægrotos aſcripſimus, qui iuxta præſcriptum ordinem iudicati leguntur in libris Epidemiωn quos omnes hic deſcribere quia longum foret, ſatis fuerit ſolam dictionē ex prognoſtico tranſcribere, quæ ſic habet, Febres terminantur iiſdem numero diebus, unde evadunt, aut moriuntur ægrotantes: Ex febribus enim quę minime ſunt malignæ, quæque cum ſignis tutiſſimis progrediuntur, quarto die, aut etiam ante, deſinunt: peſſimæ autem, & imprimis malitioſę, atque exitialia ſigna præ ſe ferentis, quarto die, aut etiam ante, ægrotantem tollunt de medio. Ipſarum igitur primus impetus ita terminatur, ſecundus, ad ſeptimum, tertius, ad undecimū, quartus, ad decimumquartum, quintus, ad decimumſeptimum, ſextus, ad viceſimum diem pervenire ſolet. Atque ii inſultus per quaterniones ex acutis, abſolute in viceſimum per additionem finiuntur. Hæc litera aperte docet, quod tertiam ſeptimanam per

continuationem cum ſecunda nume-
ret, diemque decimumſeptimum vigeſi-
mi faciat indicem.

XXV.

ΟἹ θερινοὶ τεταρταῖοι τὰ πολλὰ γίνονται
βραχέες. οἱ δὲ φθινοπωρινοὶ μακροὶ, καὶ
μάλιστα οἱ πρὸς τὸν χειμῶνα συνάπτοντες.

Quartanæ æſtivæ ſępe breves exiſtunt, autumnales vero longæ, præſertim quæ ad hyemem pertingunt.

Æſtivæ quartanæ plerunque breves, Autumnales longæ, & inter eas maxime, quæ ad hyemem uſque pertinent.

Non febres ſolum per æſtatem, ſed alii quoque morbi breves exiſtunt, quia per id temporis fuſi humores redundantes, quoquoverſũ per corpus ferantur, & perſpirabili cute digerantur: In quibus itaque ineſt valida virtus, in iis morbi ipſi, vacuatis ſtatim humoribus triſtificis finiuntur: quibus autem virium adeſt imbecillitas, in ipſis una cum peccantium humorum vacuatione virtus reſolvitur. Quo fit merito, ut nullus morbus æſtivus ſit diuturnus. Hippocrates vero de longiſſimo morbo ſolum verba faci-

faciens(quod propoſito quartanę exemplo eſt manifeſtum) idem de aliis quoque omnibus intelligendum nobis reliquit. Quemadmodũ autem cutis perſpiratu per æſtatem, humores digeri, vireſque reſolvi contingit, ſic contra hyberno tempore fieri ſolet, ut & humores ſcilicet intra corpus, tanquam latibulis quibuſdam deliteſcant, & vires robuſtæ ſerventur, & permaneant. Quare tum nec morbi ſolvuntur, perſeverantibus ſcilicet eorum cauſis, nec moriuntur ægrotantes, ipſis contra vim morbi abunde ſuppeditante virtute.

XXVI.

Πυρετὸν ἐπὶ σπασμῷ βέλτιον γενέσθαι, ἢ σπασμὸν ἐπὶ πυρετῷ.

Convulſioni febrem advenire pręſtat, quam convulſionem febri.

Convulſioni febrem accedere ſatius eſt, quam febri convulſionem.

Ipſemet Hippocrates infra dicturus eſt, à repletione ſpaſmum, & inanitione fieri. Quum ergo valetudine ſecunda quempiam derepente convelli accidit, talem à plenitudine proficiſci convulſionem

ſionem eſt neceſſe, ita enim nervi infarciuntut viſcidis, & frigidis humoribus, quibus etiam aluntur, ut ſpaſmum inde patiantur: cui ſuperveniens febris, frigidos illos calfacere, & lentos tenuare humores, & diſcutere ſolet: Verum ſi propter ardentiſſimas febres totum corpus, & nervi ipſi exiccati fuerint, atque propter eam ſiccitatem convellantur, tum demum hoc maximum, ac propemodum immedicabile malum evadit: ſiquidem & temporis multum ad ſiccitatis emendationem poſtulant nervi, & inducias non admittit morbi vehementia, ſed vires ſtatim deiicit, & citam mortem adfert.

XXVII.

Τοῖσι μὴ κατὰ λόγον κουφίζουσιν οὐ δεῖ πιστεύειν, οὐδὲ φοβεῖσθαι λίην τὰ μοχθηρὰ γινόμενα παραλόγως. τὰ γὰρ πολλὰ τῶν τοιουτέων ἐστὶν ἀβέβαια, καὶ οὐ πάνυ τοι διαμένειν, οὐδὲ χρονίζειν εἴωθε.

Si quę non pro ratione levant, ijs non oportet fidere, neque admodum metuere mala, quæ præter rationem eveniunt. Ex his enim multa incerta eſſe, neque mul-

multum perdurare, neque diutius perseverare consueverunt.

Non, si quid in morbis acutis fiat præter rationem levius, fidere oportet, nec turbari, si quid temere gravius acciderit. Istiusmodi enim multa sunt incerta, nec durare diu, aut persistere solent.

Quicquid de iis dici debuit, id omne est traditum in libris Criseωn: nunc quod satis sit ad præsentis aphorismi expositionē brevi oratione complectemur. Quum vehemens morbus hominē invadit, qui postea mitior derepēte fiat, & facilior, nullo vel sudore, vel vomitu, vel alvi deiectione, vel sanguinis eruptione corpore vacuato, (a) nec ullis etiamnum apparentibus signis coctionis, eiusmodi tum morbi facilitati Hippocrates putat parum fidere oportere: quemadmodum nec si præter rationem ægre spiritum duxerit, aut deliraverit, aut vehementius fuerit febre conflictatus, aut magno etiam rigore correptus, metu propterea nos permoveri debere, nam isthęc incerta sunt, tantumque abest ut mali quicquam denuncient, ut interdum bonam etiam

(a) *Allevatio morbi tuta quæ concoctionem eiusdem, & expulsionem sequitur.*

etiam iudicationem quamprimum fore significent. Quæ quo modo internoscere, & præsentiscere medicum oporteat, docuimus in libris criseωn.

XXVIII.

Τῶν πυρεσσόντων μὴ παντάπασιν ἐπιπολαίως, τὸ διαμένειν καὶ μηδὲν ἐνδιδόναι τὸ σῶμα, ἢ καὶ συντήκεσθαι μᾶλλον τοῦ κατὰ λόγον, μοχθηρόν. τὸ μὲν γὰρ μῆκος νούσου σημαίνει, τὸ δὲ ἀσθένειαν.

Corpus eorum, & qui non omnino leviter febricitant, in eodem consistere, & nihil concidere, vel etiam magis, quam ratio postulat extenuari, malum; illud siquidem morbi diuturnitatem, hoc vero imbecillitatem significat.

Febricitantium non omnino leviter corpus sibi constare, nec minui, aut etiam plus æquo colliquefieri, malum. Hoc siquidem virium imbecillitatem, illud morbi diuturnitatem significat.

Illud non omnino leviter, distinctionis gratia addidit Hippocrates, nam absolute si malum esse pronunciasset, febricitantium corpus sibi constare, nec concidere, falsa fuisset eius assertio: Fieri siqui-

ſiquidem poteſt, qui cœli ſtatu frigido propter humorum crudorum copiam, quam eius corpus non concoquat, laboret, ut is oborta febricula non emacreſcat, ſed ſi magna febris fuerit, nec eam ob rem corpus attenuetur, aut imminuatur, tum haud parvam oſtendit crudorum humorũ abundantiam. Iam vero illud plus æquo colliquefieri, etiamſi in contextu aphoriſmi pars illa, non omnino leviter, omiſſa fuiſſet, inter mala nihilominus ſigna fuerat numerandum: Sive enim leviter febricitent, ſive non, argumentum imbecillitatis eſt, facta præter rationem corporis macies. Nec vero exiſtimare oportet Hippocratẽ συντήκεσθαι, verbum hoc loco propria ſignificatione accepiſſe, pro contabefieri, & abſumi, ſed abuſum potius fuiſſe pro ἰσχνοῦσθαι, id eſt, attenuari, & imminui. Recte autem in altera aphoriſmi parte dixit plus ęquo: rectiuſque fuerit ſi id ad priorem quoque aphoriſmi partem referamus, ut eius tota ſit eiuſmodi oratio, Febricitantium non omnino leviter corpus ſibi conſtare, aut colliquefieri, magiſquam ratio poſtulat, malum: ut de utraque parte communiter il-

lud plusquam ratio postulat, prædicetur: nam sive plusquam ratio postulat perstet, idem febricitantium corpus nullatenus imminutum, sive collabatur, & concidat, malum. Quibus autẽ, & unde sumptis indicationibus, illud plusquam postulat ratio, expẽdere oporteat, & intelligere, dixisse Hippocratem præstitisset. Sed quoniam hoc est aphoristicum, id est, præcisum, & definitum docendi genus, summaque brevitate circumscriptum, nos illud explicantes referemus, tum ad febris magnitudinem, tum morbi tempus, tum ætatem, tum regionem, & anni partem, statumque cœli præsentem, ad manifestas etiam vacuationes, & vigilias, & curas, inediam etiam, & plures tum animi, tum corporis motus: Maior siquidem febris, & citius, & magis macilentos reddit: idem quoque morbi diuturnitas facit, ætas etiam tum puerorum, tum eorum, qui ultima sunt senectute, sed utraque sua, propriaque ratione. In pueris siquidem plurimum propter humiditatem, & caliditatem fluunt, & vacuantur corpora: In iis vero qui summa sunt senectute, propter virium imbecillitatem, corpus facile collabitur.

Iam

Iam vero anni pars, & regio, & tempestas calidiores, & ſicciores corpus magis vacuant, ut frigidiores, & humidiores magis aſtringunt, & denſant, & ne cutis perſpiratione digeratur, & inaniatur, prohibent. Omnibus vero manifeſtas, & ſub ſenſum cadentes vacuationes quid attinet dicere? Neminem ignorare arbitror complures vel ſanguinis eruptione, vel ſudorum multitudine, & urinarum copia, vel vomitu denique, & alvi deiectione ita exinanitos fuiſſe, ut bona ratione protinus ſint extenuati. Dictis cauſis quadam naturæ propinquitate inedia coniungitur, quæ & ipſa ut vigilia, & cura corpus emaciat, quemadmodum frequentes quoque motus, ſed ii in febribus raro fiunt: Nam qui ægrotant, quieto plerunque ſunt decubitu, ſi quis tamen (ut fit interdum) viam ingreſſus febricitare cœperit, atque neceſſitate urgente, vel domum revertendi ſtudio inceptum iter nolit intermittere, is multum eo motu attenuetur par eſt, priuſquam manſionem attingat. Sed & propter mentis alienationem, & furorem aſſidue exurgentes nonnulli, aut inter decumbendum, membrũ aliquod ſemper

per motitantes, aut loquentes, paucis merito diebus redacti sunt in corporis gracilitatem. Hæc igitur omnia ægrotos cogunt macescere: ut horum contraria corpus amplius conservant, & tuentur. Ipsorum vero nullum virtutis imbecillæ signum, sed quodque causa existit. Nam quemadmodum corpus in iis minuitur bona ratione, & attenuatur, ita virtus quoque deiicitur, & pessumdatur. Verum si nullo eorum, quæ modo commemoravimus præsente, corpus præter rationem attenuetur, id tum Hipp. imbecillitatis virium argumentum esse dicit, quam quidem virium imbecillitatē causam esse dicebamus, quamobrem per febres decrepitorum corpus cito collabitur. Nec mirum in talibus videri debet, si virium imbecillitas gracilitatis causa, & gracilitas imbecillitatis argumentum existat: sic enim in omnibus se res habet, quæ efficientium, & effectorum rationem sortiuntur, Atque hæc Hippocratis est sententia omnem autumantis factam præter rationem corporis gracilitatem, eiusdem imbecillitatis signum esse. Nos vero eius orationi aliam affectionē addemus, quæ & ipsa tanquam causa quædam

dam gracilitatis in febribus exiſtit; ea humorum eſt tenuitas, & corporum raritas, nam hæc duo coniuncta ſi fuerint, quam ocyſſime per occultam illam cutis perſpirationem, quam ἄδηλον διαπνοὴν Græci appellant, corpora vacuari contingit: quemadmodum in contrario affectu, humorum ſcilicet craſſitie, & corporum denſitate, nec humorum fieri vacuationem, nec corporis concidere tumorem, ſed ſibi ipſi conſtare videmus. Affectum hunc deſignabat Hippocrates quum in ultima aphoriſmi parte morbi diuturnitatem ſignificari diceret: Oppoſitum vero huic affectum ſilentio prętermiſit, quē ſi addamus, integrā, & omnibus ſuis partibus conſtantem efficiemus orationem, quam fieri poteſt pauciſſimis comprehenſam, hoc modo, Haud omnino leviter febricitantium conſtare ſibi corpus, nec concidere, aut etiā colliquefieri magis, quam ratio poſtulat, malum. Nam quod idē permaneat tum ob cutis denſitatē, tum propter humorum craſſitudinem accidere ſolet: qua ex re morbi indicatur longitudo. Colliqueſit vero quum propter humorum tenuationem, & cutis laxitatem, tum interdum etiam

pro-

propter virtutis ſolam imbecillitatem.

XXIX.

Ἀρχομένων τῶν νούσων ἤν τι δοκέῃ κινέειν, κίνει· ἀκμαζουσέων δὲ ἡσυχίην ἔχειν βέλτιόν ἐστιν.

Per morborum initia, ſi quid movendum videtur, moveto. Cum vero vigent, quieſcere præſtat.

Incipientibus morbis (a) *ſiquid movendum videtur, move. Vigentibus autem quieſcere multo præſtat.*

Hoc quamobrem conſulat, ipſemet conſilij ſui rationem adfert ſequenti aphoriſmo, quem ſi cum præſenti copules, totam eiuſmodi orationem efficies, Incipientibus morbis ſiquid movendum videatur, move, vigentibus enim quiete uti, melius eſt. Nam morborum initio, & fine remiſſiora ſunt omnia: ſtatu, fortiora: ubi ad dictionem omnia, addere oportet ſymptomata. De iis ſiquidem enunciavit vocem, omnia. Nam affectus qui ſymptomata gignit, quem morbum appellamus, dum viget non eſt omnino

(a) *Sub principio augmentum continet: id apparet ex eo, quod à principio ad ſtatum protinus tranſilierit.*

omnino fortior, ſed in iis qui ſervari debent multo melior, quam morbi initio, in quibus utique Hippocrates quiete utendum eſſe conſulit, per morborum initia, nobis ſiquid movendum videatur, moventibus. Nam non ſolo vigore exitialium morborum adventante, ſed nec aliis etiam tempotibus ſtatum præcedentibus quidquam movendum: nobis illud ſemper memoria tenentibus, deploratorum non eſſe ſuſcipiendam curationem, ſed cedere, abſiſtereque cum ea prædictione oportere, quiſnam ſit morbi tandem futurus exitus. Aliorum vero morborum in quibus ſalutis ægri ſit ſpes aliqua, per initia danda eſt opera, ut maiora adhibeantur remedia: nam de iis morbis dicebat Hippocrates ſiquid movendum videatur, move. Præcipua autem in his remedia ſunt, maxime quidem phlebotomia, nonnunquam vero & purgatio: quorum neutrum in vigore venit uſurpandum. Nam ut in libris criſeωn oſtendimus, tum temporis maxime fiunt morborum coctiones, quæ quo citius fiant, melius eſt per initia vacuare, ut minorem redditam eo modo materiam, facilius concoquat natura:

natura: ſtatu autem quo tempore maxime in coctionem morbi incumbit, vacuare fuerit ſupervacaneum, quum aliis de cauſis, tum quia animalis omnino virtus fatigata laborat, licet duæ aliæ vitalis, & naturalis fortes eo maxime tempore permaneant.

XXX.

Περὶ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰ τέλη, πάντα ἀσθενέστερα. περὶ δὲ τὰς ἀκμὰς, ἰσχυρότερα.

Circa initia, & fines omnia ſunt leviſſima, at circa vigores, vehementiſſima.

Circa initia, & finem morborum, remiſſiora ſunt omnia, in vigore vehementiora.

Symptomata omnia morbis incipientibus, & deſinentibus imbecilliora, vigentibus fortiora eſſe affirmat, febrium ſcilicet acceſſiones, vigilias, dolores, implacidam, moleſtamque corporis iactationem, & afflictationem irrequietam, & ſitim intelligens. Nam affectiones ad quas iſta conſequuntur, per vigorem ut meliores exiſtat eſt neceſſe, in iis certe quidem ægrotis, qui incolumitati ſunt reſtituendi.

XXXI.

XXXI.

ΤΩ ἐξ ἀῤῥωςίης εὐσιτέοντι μηδὲν ἐπιδιδό-
ναι τὸ σῶμα, μοχθηρόν.

Si cui ex morbo cibum probe ſumenti corpus nihil proficit, malum.

Si à morbo belle comedenti corpus non proficiat, malum.

Præſentem aphoriſmum, & proxime ſequentem coniungi oportuit cum eo quem ſupra his verbis poſuit, Si à morbo cibum capeſſens quiſpiam, vires non recipiat: eo enim aphoriſmo, pro ea dictione qua nunc eſt uſus εὐσιτέοντι ſcilicet, id eſt, bene comedenti, quum τροφὴν λαμβάνειν eo loco, id eſt, cibum capere dixiſſet, ſatis indicare viſus eſt ſe de ſymptomate eo intelligere quod accidit, quum corpus alimentum non ſentit, nec vires recolligit. Hic itaque illud cibum ſumere utrique commune aphoriſmo ſervavit, ſed ſymptoma vires ſcilicet non recipere nonnihil immutavit, aſcripto tamen quod ei ad proportionem reſponderet. Nam vires non recipere, & corpus non proficere inter ſe ſunt quodam modo ſimilia, illud ſiqui-

dem ad eam pertinet virtutem, quæ corpus moderatur, & regit, hoc autem corporis ipsius est affectus. Porro si nihil in eutrophiam, id est, probam sui nutricationem corpus proficiat, id tum propter ipsius altricis virtutis imbecillitatem, tum etiam interdum propter humorum peccantium redundantiam accidere putandum est.

XXXII.

ὩΣ τὰ πολλὰ πάντες οἱ φαύλως ἔχοντες, κατ' ἀρχὰς μὲν εὐσιτέοντες, καὶ μηδὲν ἐπιδιδόντες, πρὸς τῷ τέλει πάλιν ἀσιτέουσιν. οἱ δὲ κατ' ἀρχὰς μὲν ἀσιτέοντες ἰσχυρῶς, ὕστερον δὲ εὐσιτέοντες, βέλτιον ἀπαλλάσσουσιν.

Ut plurimum omnes male habentes, circa initia quidem cibum bene sumentes, neque quicquam proficientes, ii tandem rursus cibum aversantur. At qui circa initia quidem vehementer cibos fastidiunt, postea vero eos probe assumunt, ij melius degunt.

Qui adversa valetudine abunde initio comedunt, nec proficiunt, ij fere tandem omnes in cibi fastidium incidunt: contra, qui initio forti inedia usi, cibum postea appetere

petere incipiunt, in valetudine facilius liberantur.

Et hic quoque aphoriſmus de iis, qui ſeſe recreant, & recipiunt ex morbo dici videtur, ſiquidem non proficere, alimentave non ſentire, cum alij complures, tum Hipp. ipſe de convaleſcentibus dicere conſuevit. Si itaque initio quiſpiam avide comedens, corpus non reficiat, qua de cauſa is nō reficitur, eam ob rem poſtea cibum male appetet. Iam vero initio cibum appetit, nec proficit, propter partium appetentiæ ſervientium robur, & corporis totius pravitatem, & vitium, quo quidem totius corporis vitio tēporis progreſſu propter alimentorum copiam aucto, ipſum quoque nonnihil appetentiæ inſtrumentum labefactari, ac depravari par eſt: Unde fiet ut cibum reſpuant, & averſentur, qui prius magna appetentia ſumebant, quos ἐυσιτέοντας recte appellavit, quaſi cibi appetentes dicas: quod ipſum in ſuperioribus aphoriſmis in hanc ſententiam dixerat, Si vero citra modum, & parce epulanti idem accidat, vacuatione indigere ſciendum. Qui vero per initia tam forti-

ter cibum aſpernabantur, ut parum omnino ſumerent, poſtea autem in contrarium acti, appetunt, eos facilius morbo defungi affirmat: eiuſmodi autem in contrarium facta eſt mutatio, poſtquam natura quo tempore valde tenuiter, & modice vivebant, affectionem eam, ob quam initio gravatim cibo utebantur, concoxit.

XXXIII.

ἘΝ πάσῃ νούσῳ τὸ ἐῤῥῶσθαι τὴν διάνοιαν, καὶ εὖ ἔχειν πρὸς τὰς προσφορὰς, ἀγαθόν. τὸ δὲ ἐναντίον, κακόν.

Mente conſtare, & bene habere ad ea quæ offeruntur, quovis in morbo bonum, contra vero, malum.

In quovis morbo valere rationem, recteque ſe ad ea quæ ſumuntur habere, bonum: contra vero habere ſe, malum.

Non ſi quid ex iis quæ corpori accidunt bonum eſſe dicat Hippocrates, propterea hominem omnino evaſurum eſſe putandum: nec ſi malum, idcirco protinus moriturum affirmandum: nam bonum etiam ſignum, à maiore malo vinci poteſt, contraque malum à potentiore bono. Quare eiuſmodi ſententias ſic-

ſic accipere oportet, ſolum ut id quod dicitur, intelligatur, hoc ſcilicet quantum in ſe eſt ſignum bonum eſſe: & illud, duntaxat quantum in ſe eſt, ſignum eſſe malum. De hominis vero ſalute, aut morte priuſquam affirmetur quicquam, omnium ſigillatim ſignorum vires attentius reputaſſe, & perpendiſſe, ſicque demum de morbi exitu pronunciare oportet, quemadmodum facere in prognoſtico conſulebat. Sic ſane hoc loco mentem conſtare, & appetentiam permanere inter bona ſigna in omnibus morbis ſtatuit, quædam enim non in omnibus morbis bona ſunt, quod & ipſe ſignificare conſuevit his verbis, Spirandi facilitatem (quam εὔπνοιαν vocat) in omnibus morbis acutis maximam ad ſalutem vim obtinere credendum: Iam vero quod ſana mente eſſe, inter bona ſigna ſit recenſendum, hinc ſcire licet. Cerebrum enim ipſum, & meningas, dorſique medullam, & diaphragma, omnes denique generis nervoſi partes, & inter eas maxime, quæ propius cerebrum ſitæ ſunt, ſi probe ſuis muniis ratio fungatur, ſanas, integraſque eſſe teſtatur: quemadmodum etiam partes ad

ventrem, & iecur, & cor ipſum attinentes validas eſſe iudicamus, ſi ægri ipſi impigri ad ciborum ſumptionem, & parati fuerint. Quæ omnia ſi ſana ſunt, non parvam de ægrotantis ſanitate ſpem concipere licet.

XXXIV.

ΈΝ τῇσι νούσοισιν ἧσσον κινδυνεύουσιν οἷσιν ἂν οἰκείη τῆς φύσιος, καὶ τῆς ἡλικίης, καὶ τῆς ἕξιος, καὶ τῆς ὥρης ἡ νοῦσος ᾖ μᾶλλον, ἢ οἷσιν ἂν μὴ οἰκείη κατά τι τουτέων.

Per morbos minore ſunt periculo, quorum naturæ, & ætati, & habitui, & anni tempeſtati morbus magis cognatus fuerit, quam quibus in horum aliquo minime cognatus fuerit.

Minus pericuLoſe ægrotant ij, quorum vel naturæ, vel ætati, vel conſuetudini, vel tempori familiaris morbus (a) *eſt, quam quibus horum nullo affinis, cognatuſque exiſtit.*

Quum multifariam dicatur natura, in eo ſignificatu nunc accipienda eſt, quo ſæpius Hippocrates cum multis aliis locis,

(a) *Ægrotantium naturæ, ætati, conſuetudini, & tempori conſentaneus morbus, diſſentaneo minus periculoſus.*

ctis, tum maxime toto de natura hominis libro usus est, quo loco ex primis elementis temperationem appellat naturam, quasi ita nunc diceret, A morbis periculi minus impendet iis, quorum & primæ corporis temperationi, & presenti, vel ab ętate, vel consuetudine, vel parte anni acquisitæ, & adventitiæ naturæ familiaris morbus est, quam quibus horum nullo affinis, cognatusque existit. Nam & naturæ, & ætati, & habitui, & parti anni, & tempestati cœli, & regioni calidioribus familiares, propriiq; morbi sunt calidiores, ut iisipsis frigidioribus frigidiores. Eademque ratione sicciori-bus, sicciores, & humidioribus humidiores morbi conveniunt. At contrariũ dixit Diocles libro de septimanis. Siquidẽ qui eius dicta literis mandarunt, à similibus quidẽ concitari, à contrariis solvi morbos putaverunt: quando vel ipso tradente Hipp. contrariorum sint contraria remedia. Causum itaq; hybernum, æstivo autumant curatu faciliorem esse, non utique recordantes hyeme Causum non fieri, nisi affectione eum accendente maxima: neque is aliter initio conflari potuisset, nisi causæ vehementia hyemis

contrariam, & repugnantem qualitatem vicisset, ac superasset. Ubi ergo causæ magnitudinem prohibere, aut reprimere temporis non potuit contrarietas, adiutricem licet corporis sanitatem haberet, multo profecto minus in morbo (quo tempore integra illa, & incolumis corporis firmitas abest) eam vincere, domareque poterit. Sed id vel experientia compertum, probatumque est: ex duobus enim pari magnitudine Causis, qui hyeme ortum habet perniciosior: nam calidiore cœli statu si sit genitus, & repentina fiat in frigidiorem cœli conditionem mutatio, à circunstante aëre frigido talis Causus iuvatur magnopere, utroque scilicet ipsi favente tempore, priore quidem in quo initium habuit ut signo, posteriore vero in quo solutionem, ut causa. Hæc igitur omnia aphorismum probare potius, quam cum eius sententia pugnare videntur. Quin & illud, In valde senibus raucedines, & distillationes coctionem non admittunt, cum præsenti minime pugnat aphorismo, etiamsi eiusmodi sint senilis ætatis proprij, & peculiares affectus. Primum quia inter se ista differunt, coctionem
non

non admittere, & periculoſum eſſe. Deinde quod non abſolute, ſed addita particula valde ſenes dixerit. In his enim propter (a) virium imbecillitatem morbi quilibet ſuſpecti ſunt, & periculoſi: Pariter nec illud ſupradictis adverſatur, quod Epidemion primo legimus, Atque ij maxime de vita decedebant, quorum eſſet ad tabem prona, propenſaque natura, neque enim tum ex elementis temperationem, ſed corporis formam intellexit naturæ nomine, ſiquidem hanc etiam interdum naturam nominant. Et quemadmodum certo dicere poſſumus eos, qui calido temperamento ſunt calidis morbis minus periclitari, ſic qui arcto, ſtrictoque ſunt pectore (quos Græci ſtenothoracas vocant) non ſolum promptius tabe corripi, ſed correptos etiam in maiore verſari periculo qui dixerit, à vero haud diſceſſerit. Nonnulli tamen eorum, qui aphoriſmos explanarunt, hiſce & ſimilibus, quæ probabilitatem habere viderentur decepti, familiarem

 ægro-

(a) Raucedo non per ſe, id eſt, ſuæ magnitudinis ratione in ſenibus periculoſa, ſed propter virtutis imbecillitatem, cuius ratione quivis alius morbus in ipſis ſuſpectus eſt.

ægrotantis naturæ morbum interpretati sunt, qui ſit temperamento contrarius, perinde quaſi aptus, idoneuſque morbus dicatur: toto (quemadmodum demonſtravimus) cœlo, quod aiunt, & à rei veritate, & Hippocratis ſententia aberrantes.

XXXV.

Ἐ'Ν πάσῃσι τῇσι νούσοισι τὰ περὶ τὸν ὀμφαλὸν καὶ ἦτρον πάχος ἔχειν, βέλτιόν ἐστι. τὸ δὲ σφόδρα λεπτὸν καὶ ἐκτετηκὸς, μοχθηρόν. ἐπισφαλὲς δὲ τὸ τοιοῦτον καὶ πρὸς τὰς κάτω καθάρσιας.

Quovis in morbo partes quæ ſunt ad umbilicum, & imum ventrẽ, craſſitudinem habere præſtat, valde autem tenues eſſe, & tabefactas, pravum. Ad inferiores autem purgationes hoc etiam parum tutum.

In quovis morbo partes ad umbilicum, & infimum ventrem attinentes, craſſiores eſſe præſtat, harum ſiquidem extenuatio, & tabes, mala: ſed ad inferiores quoque purgationes parum tuta.

Conſtat abdominis, quod epigaſtrium Græci dicunt, univerſam regionem

nem omni affectione præter naturã vacare debere, quod in prognosticis quoq; dixerat his verbis, Hypochondriũ optimum quod indolens, molle, & ęquabile. Ea vero de quibus nunc verba facit abdominis loca, ali as craſſiora ſunt, alias macilẽtiora, quę c raſſiora, meliora, quę macilentiora, deteriora eſſe affirmat, & ut ſigna, & ut cauſas. Signa ſiquidem ſunt imbecillitatis partium macie extenuatarum: cauſæ vero, quod & in ventre propterea minus probe ciborum fiat coctio, & in iecinore chyli in ſanguinem mutatio, quæ exhæmatoſis Græcis dicicitur. Haſce enim partes ambas ſua craſſitudine fovendo iuvant inibi incubantia corpora: quibus utique macie extenuatis, earum actiones in tantum lædi, debilitarique contingit, quantum integris illis per ſanitatẽ iuvabantur. Quod eorundem corporum extenuatio ad infernas quoque purgationes parum ſit tuta, neminem latere arbitror. Nam partes infra thoracem omnes robuſtas, validaſque eſſe oportet, ſiquidem fœliciter purgationibus auxiliari debeant: alioqui magnopere offendantur, ac lædantur neceſſe eſt. Quamobrem autem de ſolis

infernis purgationibus mentionem fecerit, quærere alienum non erit, nam & quæ ſuperne, id eſt, vomitione purgationes fiunt, iis, qui eiuſmodi partium attenuatione laborant, periculoſæ. An has tanquam omnibus notas prętermiſit, illarum vero mentionem fecit tanquam notiorum ἦτρον autem privatim eam abdominis regionem appellat, quę pudendum, & umbilicum interiacet: ut totum epigaſtrium in tria dividatur, hypochondrium, ad umbilicum regionem, & ἦτρον id eſt, ventrem imum, quem & hypogaſtrium appellant.

XXXVI.

ΟΙ ὑγιεινῶς ἔχοντες τὰ σώματα, ἐν τῇσι φαρμακείῃσι καθαιρόμενοι, ἐκλύονται ταχέως, καὶ οἳ πονηρῇ τροφῇ χρεόμενοι.

Qui inculpata ſunt corporis ſanitate dum per medicamentum purgantia repurgantur, cito exolvuntur, & qui pravo utuntur cibo.

Qui corporum ſalubritate ſunt præditi, ij purgante hauſto medicamine ſtatim deficiunt, ut & qui pravo alimento utuntur.

Qui corporum ſalubritatem, integritatemque habent, ij iure optimo medicamen-

camentis purgantibus concidunt (a) ac deficiunt: ſiquidem ij colliquefiunt, non purgantur. Qui vero pravo alimento ſunt uſi, propter vitioſorum humorum copiam facile ſolvuntur, & fatiſcunt, ſi quando purgationibus (b) utantur. Sive autem intra corpus recipienda cibaria, ſive in ipſo iam contentum vitium dicat, utraque vera eſt oratio. Siquidem prava alimenta pravum gignunt ſanguinem. Vitioſa itaque edulia dicentur ad ſanguinem, qui inde gigni debet, reſpectu habito.

XXXVII.

Οἱ εὖ τὰ σώματα ἔχοντες, φαρμακεύεσθαι ἐργώδεες.

Qui bene habito ſunt corpore, ad medicationes moleſte habent.

Qui integra ſunt corporis valetudine, medicationes ægre, moleſteque ferunt.

Medicationis verbum uſurpare conſue-

(a) *Nam invita, & reluctante natura, pharmacum trahit: ex qua colluctatione debilitata natura fatiſcit.* (b) *In cachecticis, ut hydropicis morbum victu, & cæteris tenuantibus paulatim demoliri oportet, nec niſi poſt coctionem & per magna intervalla purgationes exhibere.*

ſuevit Hippocrates in iis, qui non quodvis, ſed purgatorium duntaxat hauſerunt medicamentum. Superiore itaque aphoriſmo unum ex iis, quæ ipſis ſolent accidere, indicavit, deficere enim dicebat celeriter, qui ſecunda valetudine purgans ſumpſiſſent medicamentum: nunc vero orationem de iiſdem generalius extulit, ipſos affirmans ægre, ac difficulter ferre purgationes: ſiquidem vertigine, ac torminibus vexantur, ęgreque ipſis purgatio procedit, atque exanimantur præterea, & celériter deficiunt. Quę omnia ideo ipſis accidunt, quia purgans medicamentum familiarē, propriumque humorem, exempli gratia bilem alterutram, aut pituitā, aut aqueam ſuperfluitatem nitatur attrahere, ſed eo deſtitutum ſanguinem liquet, & carnes, ut ex ipſis ſibi quicquid proprium, familiareque eſt, attrahat.

XXXVIII.

ΤΟ' σμικρῷ χεῖρον καὶ πόμα καὶ σιτίον, ἥδιον δὲ, τῶν βελτιόνων μὲν, ἀηδεστέρων δὲ, μᾶλλον αἱρετέον.

Cibus, & potus paulo peior, ſuavior tamen,

tamen, melioribus quidem, ſed minus gratis, anteponendus.

Paulo peior, ſed ſuavior cibus, & potus, meliori quidem, ſed ingrato præferendus.

Non id in gratiam ſolum ægrotantis, ſed ad maiorem quoque eius utilitatem facere medicum oportet, nam quæ libenter, & magna cum voluptate ſumimus, ea arctius complectitur, omnique ex parte appreſſus concludit, & retinet ventriculus, atque multo facilius concoquit: inſuavia vero, & ingrata ut pote nauſeam, vel inflationem, vel fluctuationem parientia, reſpuit. Quæ male cum in plurimis, iiſque euchymis cibariis accidant, paulo alioqui peior cibus, non ſolum deterior amplius non eſt iis quidem certe, qui libenter, & magna cum voluptate ſumunt, ſed melior etiam interdum redditur.

XXXIX.

Οἱ πρεσβύται τῶν νέων τὰ μὲν πολλὰ νοσέουσιν ἧσσον. ὅσα δ' ἂν αὐτέοισι χρόνια νοσήματα γένηται, τὰ πολλὰ ξυναποθνήσκει.

Ut plurimum quidem ſenes juvenibus ægrotant minus. At qui ipſis morbi diutur-

diuturni contingunt, eos fere ad mortem comitari ſolent.

Magnam partem ſenes iuvenibus minus ægrotant. Semel autem diuturnis morbis correpti, fere una moriuntur.

Senes non omnes iuvenibus minus ægrotant, ſed ex ipſis duntaxat qui moderatam, atque temperatã vitam agunt. Nam intemperantius qui vivunt, morbis magis parent, quippe qui propter ætatem iuvenibus ſint imbecilliores. Diuturnas autem ęgritudines complures ad mortem uſque comitari ſenectutem eſt manifeſtum: ſiquidẽ & virtus ipſa adeo eſt imbecilla, ut facile morbos per eam ætatem coquere nequeant, & frigidi ſunt diuturni morbi omnes: quo fit ut ſenibus frequentius, quam invenibus accidant. Sibi enim cognatis quiſque, & familiaribus morbis promptius corripitur.

XL.

Βράγχοι καὶ κόρυζαι τοῖσι σφόδρα πρεσβύτῃσιν οὐ πεπαίνονται.

Raucedines, & gravedines in valde ſenibus non coquuntur.

Deſtil-

Destillationes, & gravedines coctionem in valde senibus non admittunt.

Si hos inter se copulaverimus aphorismos, talis erit utriusque sententia, Maximam partem senes iuvenibus minus ægrotant: Qui vero diuturni ipsis accidunt morbi, fere una cum morte terminantur: siquidem in ipsis valde senibus destillationes, & gravedines coctionem non recipiunt, ut sit hic aphorismus velut quoddam præcedentis exemplum: neque enim hi soli morbi, sed nephritis quoque, podagra, arthritis, ischias, atque colli, & splenis affectus frigidi ad mortem senes comitari solent. Adhæc asthmata, tusses, spinæ item extrorsum, vel introrsum, & dextrorsum, sinistrorsumve perversio, torsioque: primum Græci κύρτωσιν, & κύρφωσιν, id est, gibbum, secundum λόρδωσιν, id est, cavitatem, tertium σκολίασιν, id est, obliquitatem spinæ vocant.

XLI.

OI ἐκλυόμενοι πολλάκις καὶ ἰσχυρῶς ἄνευ φανερῆς προφάσιος, ἐξαπίνης τελευτῶσι.

Qui crebro, & vehementer citra manifes-

nifestam causam animo linquuntur, repente moriuntur.

Qui sæpe, & vehementer sine causa manifesta animo linquuntur, iij derepente moriuntur.

Non omnes, qui animo deficiunt, repente moriuntur, nisi determinate ipsis tres conditiones addas, quarum una, eademque prima est, si sæpe, altera si vehementer, tertia si sine causa manifesta id patiantur: nam & cuidam mulieri si diutius in balneo commorata fuisset, frequenter oriebatur animi defectus, tum propter temporis longinquitatem, tum quia malis plerunque lignis balneũ succendebatur, verum hoc non erat mortis signum, quum causam haberet manifestã. Alteri, si vel per horam lavabatur idem usuveniebat, nisi panis pauxillum ante sumpsisset. Quibus profecto omnibus erat os ventriculi vel imbecillius, vel admodum sensile. Qui vero propter nullam eiusmodi causam sæpe, & vehementer exanimantur, ii propter imbecillitatem (a) animalis virtutis id mali patiuntur, quo modo is cui una cum ani-

(a) *Vitalem intelligit.*

animi deliquio cordis vehemēs palpitatio acciderat, derepente de medio sublatus eſt. Quod idem iis quoque evenire ſolet, qui acutiſſimis animi deliquiis, quas cardiacas ſyncopas appellant, corripiuntur.

XLII.

Λύειν ἀποπληξίην ἰσχυρὴν μὲν ἀδύνατον, ἀσθενέα δὲ οὐ ῥηΐδιον.

Valida quidem apoplexia nullo modo ſanatur, levis vero non facile.

Apoplexiam fortem nullo prorſus modo, debilem ægre curaveris.

Qui apoplexia (qua de hic agit Hippocrates) percelluntur, ij totius corporis ſenſu, & motu repente privantur, ſola reſpiratione excepta, nam ſi & ipſa prohibeatur, eiuſmodi maxima eſſe ſolet, & acutiſſima apoplexia: quibus vero reſpiratio ſervatur quidem, ſed cum magna violentia procedit, ea vehemens eſt apoplexia, vehemens quoque, ſed minus adeſt iis, qui neque contentam, neque violentam, inæqualem tamen, inordinatamque, & intermittentem habent reſpirationem. Siquidem in quibus ordi-

ordinem aliquem ſervat,(a) debilis eiuſmodi cenſenda eſt apoplexia, quam ipſam fortàſſe curabis, ſi quæ ad eius curationem pertinent, omnia rite adminiſtraveris. Omnis porro appoplexia fit facultate animali in partes capite inferiores influere prohibita, idque vel propter affectionem aliquam à calida materia (ſic enim hoc loco φλεγμονώδη διάθεσιν interpretari placuit) in ipſo cerebro conſiſtentem, vel eius ventriculis pituitoſo humore oppletis: Cauſæ vero magnitudinem, affectus ipſius vehemẽtia conſequitur: qui fere læſa reſpiratione incurabilis evadit. Sed mirum videtur qui fiat, ut aliis omnibus muſculis ſtupentibus per apoplexiam, & immotis, ſoli thoracem attolentes, & dilatantes muſculi ſæpe moveantur, quamvis id vix, ægreque fiat. Quod ſane propter neceſſitatem reſpirationis, vim nervis contentam excitantis ad actionem accidere videtur: Ob eamque cauſam omnino in apoplexia, qui thoracem attollunt muſculi omnes agunt, quamvis ante raro omnes

(a) *Debilis apoplexia fere in paralyſim alterius lateris deſinit, protruſa in ſpinalem medullam materia.*

omnes, exempli gratia in vehementissimis corporis exercitationibus, agerent. Siquidem propter eiusmodi motus vehementiam respiratione opus est quam maxima, secus habet in apoplecticis (quos attonitos latine possis dicere) neque enim quia respirandi aucta sit necessitas, sed propter virtutis imbecillitatem, mutuo auxiliari coguntur omnes musculi thoracem diducentes, quemadmodum alioqui in iis etiam, qui propter febres imbecillam virtutem habent, sese eadem de causa omnes movere coguntur, singulorum actiones in summam unam colligentes illam certe quidem minime contemnendam.

XLIII.

Τῶν ἀπαγχομένων καὶ καταλυομένων, μηδέπω δὲ τεθνηκότων, οὐκ ἀναφέρουσιν οἷσιν ἂν ἀφρὸς ᾖ περὶ τὸ στόμα.

Ex strangulatis, & dissolutis nec dum mortuis, ij minime ad vitam redeunt, quibus spuma circa os collectum fuerit.

Strangulati, aut suffocati, nondum tamen mortui, ad se non redeunt, quorum circa os spuma apparuerit.

Spumæ

(a) Spumæ generatio omnis duarum ſubſtantiarum miſtura perficitur, quarum ſpirituoſa una eſt, altera humida, hæ autem invicem permiſcentur, in multas partes fractis utriſque, & comminutis, atque plurimas inter collidendum parvas bullas excitantibus: quod ſi ita fractus humor (cuius cum ſpiritu circumplicatione, & complexu bullas excitari contigit) craſſitudine viſcidus fuerit, tum inde nata ſpuma ſolutu difficilis, & conſtans evadit: cuiuſmodi maxime curſu fatigatis equis, atque iracundia permotis apris, circa os colligitur. Subſtantiæ porro utriuſque comminutionis, & (b) permiſtionis cauſa alias exiſtit vel utriuſque, vel alterius tantum motus violentus, alias calor vehemens, niſi quis forte hunc ſuo quoque motu ſpumam excitare dicat. Verum rei evidentiam ſecutis cautius, & certius fuerit, ſi duplici eius generatione conſtituta, in mari quidem vento vehementius ingruente, propter verberatum, vehementem excitari ſpumam, in fervente lebete, ob calorem fieri dixerimus: ſicque corporibus animalium

(a) *Spumæ materia*. (b) *Spumæ cauſa efficiens*.

lium per convulsiones epilepticas, iactatione, & motus violentia, in apris calore spumam nasci solere: equorũ vero cursu, utriusq; causæ vehementiam locum habere. Quum enim inter respirandũ, aër intro, ac foras continenter feratur, tum salivam ipsis tenuari, tum ex pulmonibus vaporis instar elatum quiddam ipsi permisceri, & complicari accidit, quod gignendę spumæ adaugeat substantiam: nam qui spumam eiusmodi ex ventriculo efferri arbitrantur, ij profecto mihi in magno errore versari videntur. Quũ enim tum animãs nec vomat, nec omnino nauseet, citra quæ symptomata ex ventre nihil efferri queat, inde certe quidem spuma ut confertim tollatur, fieri nullo modo potest, multoque minus ut vapor ullus, similiter ei, qui respirando efflatur: quando eiusmodi nulla ex ventriculo educatur substantia, qualem inter respirandum pulmo exhalat. Nam & sanguis, qui ex pulmone reiectatur visceris colore spumosus existit, qui vero ex ventriculo effertur cum eo nullam habet affinitatem: sed quæ ex pulmone simul cum sanguine spuma educitur, ea confertim, & cum tussi reiicitur, qui vero

ro

ro paulatim ex tali humore vapor efflatur, is tusses non movet. Collo itaque arctius iniecto laqueo, efflare quidem cor, & pulmo excrementum fuliginosum habent necesse, (sic enim demonstravimus in eo libro, qui nobis de respirandi necessitate est scriptus) sed laqueo prohibitus pulmo, totum violenter ad exitum impellit, simulq; cum eo humiditatis propriæ aliquid expellit, quemadmodum in sanguinis fit reiectione. Exitiale igitur eiusmodi signum est, utpote vis, quæ pulmoni adfertur index, dum strangulatur animans, quod ipsi accidere verisimile est, calente materia in ipsum à corde compulsa. Quum igitur & fervore calidæ materiæ, & spiritus violento motu, & ipsius pulmonis vehementi contentione spuma reiectetur, signum inde sumptum merito censetur mortiferum. Nonnulli tamen, quibus strangulatis spuma circa os apparuerat, sibi sunt (quamvis id raro accidat) restituti. Ac fortasse Hippocrates nón quod necessario intereant, ita pronunciavit, sed quia aliter eveniat rarissime. Cuius rei exemplum nobis paulo supra intelligendum reliquit, quum diceret. Quibus

per

per iuventutem alvus eſt humida, his reſiccatur ſeneſcentibus: nam eo aphoriſmo ſecuritatis, & cautionis particulam plerunque prætermiſit, quam paulo infra addidit, his verbis, Qui alvo ſunt humida, iuventutem quidem tranſmittunt facilius, quam qui alvum ſiccam habent, ſed difficilius ſenectute defunguntur: ipſis ſiquidem ſeneſcentibus alvus plerunque reſiccatur.

XLIV.

OI' παχέες σφόδρα κατὰ φύσιν, ταχυθάνατοι γίγνονται μᾶλλον τῶν ἰσχνῶν.

Natura admodum craſſi, celerius intereunt, quam graciles.

Qui natura ſunt valde craſſi, breviore vita fruuntur, quam qui graciles.

Craſſos iam inde à prima ætate, & graciles inter ſe comparans, de natura craſſis affirmat, quod gracilibus minus diu vivant. Optimum ſiquidem eſt iuſto, & quadrato corpore naſci, quod quadratū Latini, εὔσαρκον Græci vocant, id eſt, inter craſſitudinem, & gracilitatem modum tenere, ut nec craſſius corpus, nec gracilius, ſed modice carnoſum exiſtat.

Quod ſi à modo recedatur, præſtat gracile, quam ſupra modum craſſum eſſe. Nam qui opimo ſunt corporis habitu, venas, & arterias anguſtas, & exiles, proindeque paucum omnino ſanguinem, & ſpiritum habent: Quo fit ut ipſis ætate provectis, levi occaſione cito extinguatur calor nativus. Qua ex re nullum impendet gracilibus periculum, ſed quia partes in his principes iniuriæ ſunt expoſitæ (quippe quæ propugnaculum, & præſidium nullum, aut certe tenue admodum habeant) propterea ab externis cauſis facile offenduntur. Si qui autem natura ſymmetri, id eſt, modice corpulenti, pleniore poſtea victu, & otioſa vita, craſſi evaſerint, etiam ſi carnis, & adipis copia acceſſerit, nihilo ſecius tamen amplas ipſi venas habent, & arterias, ob eamque rationem in ipſis plus ineſt caloris nativi.

XLV.

ΤΩ͂ν ἐπιληπτικῶν τοῖσι νέοισιν ἀπαλλαγὴν αἱ μεταβολαὶ μάλιστα τῆς ἡλικίης, καὶ τῶν τόπων, καὶ τῶν βίων ποιέουσι.

Ex comitialibus, juvenes mutatione potiſſimum ætatis, & regionum, & victuum, liberationem accipiunt.

Epi-

Epilepsia laborantes pueros quum loci, victusque, tum maxime ætatis mutatio liberat.

Apoplexia, & epilepsia inter se sunt quodammodo affines, & cognatæ affectiones: nam & eundem locum affectum, & eundem humorem habent mali auctorem: hoc differunt, quod apoplexia fiat propter virtutis ad nervos adfluentis plenam, consummatamque privationem: epilepsia ob motum vitiosum, & perversum. Quinetiam utriusque frigidus humor est, & (a) crassus. Quo fit ut adolescentium ætas, temperamento nimirum sicco, & calido, maximo sit Epilepticis auxilio. Pariter & loci ad proportionem facta mutatio iuvat, ad proportionem intelligo, si ad caliditatem fiat, & siccitatem mutatio. Par de victus ratione habetur ratio: neq; enim huius quævis mutatio Epilepsiam solvere potest, sed ea duntaxat, quæ calidiorẽ efficiat, & sicciorem corporis habitum. Illud tamen absolute exaudire possumus, victus scilicet mutationem Epilepticis prodesse, quandoquidem vitiosa

(a) *Non tam crassa materia est in epilepsia, sed sæpe tenuis, & flatulenta.*

victus ratio affectum hunc fere generet. Quare eiusdem mutatio in melius prorsus convertet.

XLVI.

Δύο πόνων ἅμα γινομένων μὴ κατὰ τὸν αὐτὸν τόπον, ὁ σφοδρότερος ἀμαυροῖ τὸν ἕτερον.

Cum duo dolores simul minime eundem locum occupant, vehementior alterum obscurat.

Ex duobus simul doloribus, non eundem locum occupantibus, qui vehementior est, alterius sensum obscurat.

Si quis locum eundem exactius, ac pressius intelligat, nunquam eodem loco duo simul dolores fieri poterunt: si vero latius, pro maiore videlicet quopiam membro, ut brachio, ulna, femore, tibia eundem locum interpretetur, simul tum dolores duo consistere poterunt, sed partis affectæ inter se una molestiam augebunt, altero dolore ægrotum minime fallente. Verum si locis diversis, exempli gratia in ulna unus, alter in tibia fiat, tum à vehementiore alterum obtundi, & hebetescere continget, tota nimirum sentiendi facultate ad id, quod magis

magis urget, converſa , & in diverſum tracta. Idem per angores quoque , & mœrores uſuvenit , qui & ipſi citra corpus ſunt velut quidam animi morbi. Nam ex iis qui vehementiores ſunt, minores diſſimulant , & obtegunt , duntaxat ſi non eadem de re hauſti ſint, & concepti. Alias enim ſe inter ſe mutuo fovent, & amplificant.

XLVII.

ΠΕρὶ τὰς γενέσιας τοῦ πύου, οἱ πόνοι καὶ οἱ πυρετοὶ συμβαίνουσι μᾶλλον, ἢ γενομένου.

Dolores , & febres contingunt magis circa puris generationem , quam eo confecto.

Dum pus fit, dolores, ac febres accidunt magis, quam confecto.

Pus ex ſanguine fit in ſemivitioſam, ut ſic loquar, mutationem degenerante. Nam quæ mala omnino eſt ſanguinis mutatio , ea cum graveolente perficitur putredine, quemadmodum contra, quæ bona abſolute exiſtit, & benigna, ea corporis partium eſt nutricatio. Harum autẽ medio poſita eſt ſanguinis in pus mutatio, utpote quæ nec à calore pręter na-

turam ſolo, nec à naturali peragatur. Proprius ſiquidem inflammationis calor ex utroque miſtus eſt quodammodo. Cęterum dolor fit tenſa ſimul, & calfacta præter naturam parte, inflammatione laborante, (a) febres ſequuntur, ubi cor ipſum vitæ princeps, una accenſum fuerit: Ipſo vero velut fervore, & crematione ſanguinis, una ſimul & dolores fiunt, & febres. Ab eiuſmodi autem ſanguinis perfecta aduſtione pus fit reliquum, quomodo in combuſtis lignis cinis. Quare per id temporis tum dolores, tum febres mitigantur, præſertim ſi pus eruperit, utpote materia iam conſumpta, & extincto calore inflammationem faciente.

XLVIII.

ἘΝ πάσῃ κινήσει τοῦ σώματος, ὁκόταν ἄρχηται πονέειν, τὸ διαναπαύειν εὐθὺς ἄκοπον.

Quovis in corporis motu ſimulac laborare ceperit, quies confeſtim laſſitudinis eſt remedium.

Quo-

(a) *Alias diaria, alias putrida febris ſuppurationem comitatur, quæ quotidie ſub noctem maxime exacerbatur.*

Quoquo modo corpus moveatur, ſimulac laborare cepit, quies ſtatim laſſitudinem levat.

Laborare verbum, & dolere, & defatigari ſignificat, atque utroque ſignificatu vera eſt aphoriſmi ſententia. Sive enim propter plures motus doleant iam corporis partes, ſive etiam ita ſint defeſſæ, ut vix functiones ſuas obire poſſint, requieſcere ſtatim laſſitudinem diſſolvit.

XLIX.

ΟΙ' εἰθισμένοι τοὺς συνήθεας πόνους φέρειν, κἂν ὦσιν ἀσθενέες ἢ γέροντες, τῶν ἀσυνήθων, ἰσχυρῶν τε καὶ νέων, ῥᾷον φέρουσι.

Qui ſolitos labores ferre conſueverunt, etiamſi invalidi ſunt, aut ſenes, eos facilius ferunt, quam qui non aſſueti, quamvis robuſti, & juvenes.

Quotidianis laboribus aſſueti, etiamſi invalidi ſint, aut ſenes, inſuetis, quamvis robuſtis, & iuvenibus facilius conſueta ferunt exercitia.

Alia alij conſueta eſt exercitatio, uni cuipiam curſus, aut quivis alius motus, qui cruribus peragitur ſolitus. Alteri

consertis manibus depugnare mos est, aut alia manuum actione uti. Alij fodere humum, alij arare, alij remigare, alij deniq; aliud quidvis agere consueverunt. Atque in eiusmodi corporis fatigationibus, & exercitiis quædam differentiæ sumuntur, tum ex eo quod pluribus, aut paucioribus corporis partibus agentibus fiant, tum etiam quia has, aut illas partes magis, minusve exerceant. Sed hoc omnibus est commune, ut exercitæ partes inexercitatis fortiores evadant, & expeditiores, atque ideo labores consuetos facilius ferant.

L.

ΤΑ' ἐκ πολλοῦ χρόνου συνήθεα, κἂν ᾖ χείρω, τῶν ἀσυνήθων ἧσσον ἐνοχλεῖν εἴωθε. δεῖ οὖν καὶ ἐς τὰ ἀσυνήθεα μεταβάλλειν.

Quæ ex longo temporis intervallo assueta sunt, quamvis deteriora, insuetis minus molesta esse solent. Quare ad insolita etiam facienda mutatio.

Consueta longo tempore etiam si deteriora sint, insuetis minus molesta solent esse. Quare ad insolita quoq; facienda mutatio.

Non de exercitatione solum ut præcedente oratione, sed absolute de omnibus

bus consuetis, suam hoc aphorismo fert sententiam, qualia esculenta, & poculenta, balnei usus, eiusdemque insolentia, vigilia, somnus, calor, frigus, curæ, & studia. Singula enim hæc, quæ commemoravimus, quia consueta sunt, minus iis nocent, quæ suapte natura innocentiora nunquam venerunt in consuetudinem. Atque exercitationis quidem consuetudo ad partium agentium robur refertur, quemadmodū paulo supra diximus. Rerum vero aliarum quid consuetudo possit aperiendum hoc loco esse videtur. Cibus, ac potus quum in aliis fere partibus, tum maxime in ventriculo acquisititiam & adventitiam naturā efficiunt: quamvis enim à corpore quoad eius fieri potest maxime vincantur, & mutentur, ipsum tamen secundum suam ipsorum naturam afficiunt quodammodo. Quo fit ut secundū ea ipsius magna longo tempore immutatio fiat, atque nutriendis cōcilietur cum nutrientibus similitudo, ut in eo libro demonstravimus, quem de consuetis inscripsimus, quo loco illud etiam probavimus, à sui simili unumquodq; alterari, & immutari promptius. Unde fit, ut quanto

ſimilius mutando corpori mutans fuerit, eo citius ipſum immutet, & alteret. Quinetiam ab aliis omnibus in quibus verſatur, & propinquat corpus quadantenus afficitur, veluti in aëre ambiente fit frigido, aut calido, hoc rarefieri, & laxari, illo denſari ſolitū. Quæ cauſa eſt, ut conſueta ferant facilius, inſolitis magis offendantur: nam ſi caloris propinquitate, aut conſortio rarefactū corpus frigori derepente occurrat, id eveſtigio altius ſubiens, & ſeſe penitius inſinuans lædit magnopere. Cuius rei cauſa ſingulorum enumeratione quibus aſſuevimus declarata eſt in libro de conſuetudine. Iam vero norunt omnes quod experientia notum, compertumque eſt, quodque Hippocrates ſcribere contentus, eius cauſam aſcribere neglexit: Sed & ipſi eius inveniendæ anſam, & occaſionem dedimus. Verum hæc ſatis ſunt ad prioris partis aphoriſmi explicationē. Quod ad finem ſcriptum reperitur, ubi ad inſueta iubet faciendam eſſe certo quodammodo mutationem, id ſanitatis certius, cautiuſque tutandæ gratia eſt additum. Siquidem uniuſmodi conſuetudo omnis Græcis μονοειδὴς dicta, id eſt, cer-

ta quædam, & ſtata, parum tuta ſolet eſſe: quandoquidem omnium hominum vita inopinatis, incertiſq; rerum caſibus ſit ſubiecta. Ne quando igitur inſolitis rebus, & ex improviſo accidentibus, aut occurrentibus graviter offendamur, nihil non tentare, & periclitari ſatius eſſe inquit Hippocrates. Quod fiet ſi non iiſdem in rebus, & conſuetis ſemper immoremur, & permaneamus, ſed inſolitas quoque interdum, & contrarias experiamur, atque periclitemur.

LI.

ΤΟ' κατὰ πολὺ καὶ ἐξαπίνης κενοῦν, ἢ πληροῦν, ἢ θερμαίνειν, ἢ ψύχειν, ἢ ἄλλως ὁκωσοῦν τὸ σῶμα κινεῖν, σφαλερόν. καὶ γὰρ πᾶν τὸ πολὺ τῇ φύσει πολέμιον. τὸ δὲ κατ' ὀλίγον, ἀσφαλές, καὶ ἄλλως ἢν καί τις ἐξ ἑτέρου ἐφ' ἕτερον μεταβαίνῃ.

Confertim, & repente vacuare, vel implere, vel calefacere, vel refrigerare, vel utcunque aliter corpus movere, periculoſum: omne ſiquidem nimium naturæ inimicum. Verum quod paulatim fit, ſecurum eſt, tum vel maxime, ſi quis ab uno, ad alterum tranſierit.

Semel multum, & repente vel vacuare,

vel replere, vel calfacere, vel refrigerare, aut alio quovis modo corpus movere, periculosum: omne siquidē nimium naturæ inimicum. Paulatim vero quod fit, tutum, cum alias, tum maxime ubi ab uno ad aliud facienda est mutatio.

Quamobrem uuiversim, & repente implere, aut vacuare, aut alio quovis modo corpus movere periculo non vacet, ipsemet causam attulit, quum omne nimium naturæ inimicum esse diceret: naturæ siquidem substantia in (a) symmetria, id est, certa, & commoda elementorum proportione consistit, quam quidem symmetriam quum omne nimium corrumpat, & labefactet, mirum videri non debet, si idem quoque animantis constitutionem resolvat. Contra vero paulatim, inquit, vel replere, vel vacuare, & cætera, quæ deinceps commemorat facere, minime periculosum, cum alias, tum maxime ubi à re quapiam consueta ad alteram mutationem facere studemus: nam in præcedente aphorismo consulebat etiam ad insueta transeundum

(a) *Quum ab hac symmetria longissime absint morbi acuti, in his solum affatim facta vacuatio prodest, si eam vires ferre possint.*

eundum eſſe. In eo igitur tranſitu, quod univerſim, & repente fit, periculoſum, quod vero paulatim, ſenſimque progreditur, tutum.

LII.

ΠΆντα κατὰ λόγον ποιέοντι, καὶ μὴ γινομένων τῶν κατὰ λόγον, μὴ μεταβαίνειν ἐφ᾽ ἕτερον, μένοντος τοῦ δόξαντος ἐξ ἀρχῆς.

Cum quis omnia recta ratione facit, neque tamen pro ratione ſuccedit, non eſt ad aliud progrediendum, ſi manet quod ab initio viſum eſt.

Non, ſi recta ratione gerenti omnia ſecundum eam minus ſuccedat, protinus ad aliud tranſeundum, modo illud conſtet, quod ab initio viſum fuerat.

Non mediocris prudentiæ munus eſt ab iis non recedere, quæ recte ſunt viſa, nec ad alia ſubinde remedia tranſire, tametſi adhuc manifeſta utilitas nulla ſit ſecuta: Quemadmodum enim gutta in ſubiectam petram caſitante, vix longiſſimo tempore ſenſibile fit cavitatis in ea vestigium, ſic in crudis morbis, & coctu difficilibus ſe res habet, in quibus, ſi quis recta ratione quod facto opus eſt, invenerit, ab eo recedere non debet, quod facien-

ciendum initio existimavit, etiam si eius usu nihil dum manifesto effectum esse videatur.

LIII.

Ὁκόσοι τὰς κοιλίας ὑγρὰς ἔχουσι, νέοι μὲν ὄντες, βέλτιον ἀπαλλάσσουσι τῶν τὰς ξηρὰς ἐχόντων. ἐς δὲ τὸ γῆρας, χεῖρον ἀπαλλάσσουσι. ξηραίνονται γὰρ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τοῖσιν ἀπογηράσκουσι.

Quicunque alvos habent humidas, ij quidem, si juvenes sunt, melius degunt, quam qui siccas habent. At in senectute peius degunt, cum ipsis senescentibus fere resiccentur.

Quibus alvus est humida, iuventam quidem agunt facilius, quam qui eandem siccam habent, sed senectute difficilius defunguntur. Ipsis siquidem senescentibus fere resiccatur.

Præterquam quod clara, apertaque est huius aphorismi sententia, etiam in eum quæ dicta esse oportuit, recordari ex eo aphorismo licet, cuius tale fuit initium, Quibus in iuventute alvus est humida, in senectute resiccatur.

LIV.

Μεγέθει δὲ σώματος ἐννεάσαι μὲν, ἐλευθέριον καὶ οὐκ ἀηδές· ἐγγηράσαι δὲ, δύσχρηστον, καὶ χεῖρον τῶν ἐλασσόνων.

Longa corporis ſtatura in juventute quidem degenda liberalis, nec indecora, in ſenectute vero inutilis, & brevitate deterior.

Vt traducenda iuventute liberalis, & ſpecioſa corporis magnitudo, ita ſenectuti inutilis moles corporis eſt, & parvitate deterior.

Magnitudo corporis proprie appellatur ea dimenſio, quæ in longum, latũ, & profundum iuſtam exuperat menſuram. Iam vero magnum quoque corpus interdum appellamus, quod ſolum in longum amplius iuſto auctum eſt, quamvis huic longitudinis nomen ſit proprium. Similiter quod in latum, & profundum legitimam proportionem exceſſit, magnum quandoque corpus nominant, quum tamen proprie ſi dicatur, craſſum vocari debeat. Si ergo eam corporis magnitudinem intelligi velit Hippocrates, quæ proprie dicitur, nihilo ſane ipſa ſenectu-

nectuti fuerit minore corporis ſtatura deterior: ſi vero longitudinem, aut craſſitudinem corporis ſignificavit, hæ ſeneſcentibus tum graviores, tum inutiles magis fiunt: ſed ne iuventuti quidem liberalis, & ſpecioſa corporis craſſitudo. De longitudine igitur ſola vere dici poteſt, quod in iuventute quidem liberalis, honeſtaque, & viſenda res ſit, in ſenectute vero inutilis, ac gravis exiſtat: incurveſcit enim ſeneſcentibus, fitque grave, & moleſtum onus, quod Hippocrates δύσφορον, id eſt, geſtatu difficile dixit.

FINIS LIBRI SECVNDI.

CLAV.

CLAUDII GALENI IN APHORISMOS HIPPOCRATIS COMMENTARIVS TERTIVS,

GVLIELMO PLANTIO Cenomano, interprete.

TERTIO *hoc in aphoriſmos Hippocratis commentario, quæ ab ipſo de anni temporibus, & ætatibus ſcripta ſunt exponemus, ea potiſſimum declarantes, quæcunque in ipſis obſcuriora videbuntur, (hoc enim proprium eſt expoſitionis munus) ſingulorum tamen quæ recte dicta fuerint, demonſtratione non omiſſa, quoniam hoc quoque in commentariis fieri conſuevit. Satis autem hoc etiam loco Lyci conſtantiam mirari non queo, qui, ut ipſe quidem ait, Quinti præceptoris interpretationes ſcribat, nec eorum, quæ de temporibus, & ætatibus dicta ſunt, demonſtrativam ullam probationem adiiciat, ſed ad*

ad experientiam omnia, & obſervationem referat: quum tamen in multorum aliorum aphoriſmorum explanationibus rationalem de contenta in ipſis veritate diſputationem adhibeat, ſola experientia non contentus: quam quidem experientiam ſolam ad congerendam eiuſmodi commentationem ſatis eſſe non poſſe, & Hippocrates ipſe oſtendit, & orationis continuatione fiet manifeſtum.

I.

Αἱ μεταβολαὶ τῶν ὡρέων μάλιστα τίκτουσι νοσήματα καὶ ἐν τῇσιν ὥρῃσιν αἱ μεγάλαι μεταλλαγαὶ ἢ ψύξιος, ἢ θάλψιος, καὶ τ' ἄλλα κατὰ λόγον οὕτως.

Tempeſtatum anni mutationes potiſſimum morbos pariunt, & in ipſis anni tempeſtatibus magnæ mutationes frigoris, & caloris, aliaque pro ratione adhunc modum.

Mutationes temporum (a) *potiſſimum pariunt morbos, & in ipſis temporibus magnæ mutationes frigoris, aut caloris, cæterorumq; ad proportionem his reſpondentium.*

Per mutationes temporum quidam au-

(a) *Magna, & frequens ab aëre morborum occaſio.*

autumant commutationes eas dici, quibus tempora viciſſim ſe excipiunt, & ſequuntur, quaſi ſucceſſiones, & viciſſitudines diceret: nam hyemis in ver commutatione morbi illi generantur, de quibus in ſequentibns ſic ipſe loquetur, Vere furores, melancholiæ, epilepſiæ: rurſuſque, Vere in æſtatem converſo (id quod prima fit æſtate) febres inquit continuæ, & tertianæ, & ardentes, cæterique morbi, quos deinceps enumeravit: ſimiliter de autumno, & hyeme ſcripſit, inquiunt illi, qui mutationes, & viciſſitudines pro eodem accipiunt. Cæterum vox potiſſimum orationi addita hanc aphoriſmi expoſitionem non admittit. Quemadmodum enim temporum commutationibus, & viciſſitudinibus morbi quidam generantur, ſic iiſdē ſolvuntur: quod & Hippocrates ipſe dixit. Quare ſucceſſiones temporum morbos nihilomagis pariunt, quam ſolvunt. Alioquin quonam modo ille ſolum ita dicere contentus non fuiſſet, Mutationes temporum pariunt morbos, ſed potiſſimum addidiſſet? Melius itaque fuerit propter huius vocis additionem per mutationes temporum intelligere eorum

rum naturæ, & temperationis alterationes. Hæ ſiquidem ſunt quæ maxime pariunt morbos, quum plures deinceps fuerint, aliaque aliam exceperit, quemadmodum in Epidemiis ſcriptum reliquit, atque hic non ita multo poſt eſt dicturus. Unius vero ſolum temporis alteratio morbos certe quidem efficit, ſed non præcipue. Quando igitur morbi fient potiſſimum temporis unius alteratione? quum eius ſcilicet magna contigerit alteratio, propterea enim dicebat, & in ipſis temporibus magnæ mutationes caloris, vel frigoris, vel alterius cuiuſdam, ut humiditatis, ſiccitatis, ventorum, horumve ſilentij, & quietis. Hæc recta eſt intrepretatio, apte præſenti lectioni conveniens. Eſt & alia eiuſmodi lectio, Mutationes temporum pariunt morbos maximos, & in ipſis temporibus magnæ præſertim mutationes: quæ ſcriptura nullam obſcuritatem habet apud eos maxime, qui ea quorum modo finem dicendi fecimus, intellexerunt. Sunt & aliæ quædam eiuſdem dictionis lectiones, quas facile ex iis quæ diximus examinare poteris, & intelligere.

II.

TΩ͂ν φυσίων αἱ μὲν πρὸς θέρος, αἱ δὲ πρὸς χειμῶνα εὖ ἢ κακῶς πεφύκασι.

Naturæ hæ quidem ad æſtatem, aliæ vero ad hyemem bene, vel male habere conſuevere.

Naturarum quædam ad æſtatem, aliæ ad hyemem (a) *bene, aut male ſe habent.*

Naturas hic appellavit Hippocrates in proprio maxime, & primario ſignificato, quod ex ipſa maxime ſubſtantia naturæ ſumitur, quam quidem ſupra dicebamus eſſe temperationem ex quatuor elementis, humido, ſicco, calido, frigido: In opere quoque de temperamentis demonſtratum nobis eſt unicum, & ſingulare temperamentum eſſe eucratum, omnibus perfectionis numeris abſolutum: dyſcrata vero, & à perfectiſſimo illo deficientia, eſſe numero octo, quatuor unica dominante qualitate, quatuor itẽ alia duabus qualitatibus præpotentibus, atque una quidem vin-

(a) *Veris, & autumni non meminit quia ſua temperie, & æqualitate ver omnibus naturis ſit commodum, ut autumnus ſua inæqualitate noxius.*

vincente, calida, frigida, ſicca, humida: duabus vero ſuperantibus calida, & ſicca, calida, & humida, frigida, & ſicca, frigida, & humida. Ad æſtatem igitur frigidæ, & humidæ naturæ optime habent, ad hyemem calidæ, & ſiccæ: Calidæ contra, & ſiccæ naturæ æſtate male afficiuntur, frigidæ, & humidæ, hyeme. Atque hæ quidem naturæ omnino, ſeu utriuſque qualitatis ratione ad dicta tempora optime, & peſſime ſe habent: quæ vero utracunque qualitate iuvantur à temporibus, aut offenduntur, hæ non omnino bene, aut male, ſed mediocriter afficiuntur, ut humida, & calida, æſtate, & hyeme: æſtate nanque ut humida, hyeme ut calida melius afficitur.

III.

ΤΩ͂ν νούσων ἄλλαι πρὸς ἄλλας εὖ ἢ κακῶς πεφύκασι· καὶ ἡλικίαι τινὲς πρὸς ὥρας, καὶ χώρας, καὶ διαίτας.

Morbi alii ad anni tempeſtates bene, vel male habere conſuevere, & ætates quædam ad anni tempeſtates, & loca, & victus rationes.

Morbi alij ad alia tempora bene, vel male

le se habent. (a) *et quædam ætates ad tempora alia, & loca, & aliud victus genus.*

Inordinatius hunc aphorismum extulisse mihi videtur Hippocrates. Nam melius ita dici potuit, Morbi, & ætates alij ad alia tempora, & loca, & victus genus bene, & male se habent. Bene itaque se habent ad tempora morbi, quod ad sui generationem attinet similes, quod ad solutionem contrarij. Hoc enim prius definivimus quum exponeremus aphorismum illum cuius initium, Periculose minus ægrotant, Ætates autem, ut & naturæ frigidæ ad calida, calidæ ad frigida tempora bene habent, ut senum ætas ad æstatem, iuvenum ad hyemem habet melius. Eadem ratione à locis quoque, non morbi modo, sed etiam ætates afficiuntur, morbi enim calidi locis calidis magis generantur, & minus sunt periculosi: meliusque valent in frigidis regionibus ætates calidiores, & in aliis ad proportionem. Sic ad victus genus alij ad aliud bene, maleve se habent, tum morbi, tum ætates. Nam calidiores ad victus rationem frigidiorem, frigidiores

(a) *Morbi alij ad alia tempora facilius, difficiliusve generantur, & solvuntur.*

diores ad calidiorem, & ſicciores ad humidiorem, humidiores ad ſicciorem bene ſe habent, & ut breviter dicam, contrarij morbi, & ætates ad contrariam victus rationem bene, ſimiles ad ſimilem male habent, niſi ætas moderatior victui, & tempori, & regioni temperatiori comparetur. Nam hoc ſolo modo ſimiles & ætates, & naturæ à ſimilibus bene afficientur: his vero quæ immoderàtius à temperie receſſerint, contraria tum loca, tum tempora, tum victus ratio magis conferunt. Iam vero morbi omnes quum immoderationes quædam ſint, à ſimilibus, tum locis, tum temporibus generantur, ſolvuntur à contrariis.

IV.

ἘΝ τῇσιν ὥρῃσιν, ὅταν τῆς αὐτῆς ἡμέρης, ὁτὲ μὲν θάλπος, ὁτὲ δὲ ψῦχος γίγνηται, φθινοπωρινὰ τὰ νοσήματα προσδέχεσθαι χρή.

Per anni tempeſtates, quando eòdem die modo calor, modo frigus ſit, autumnales morbos expectare convenit.

In temporibus cum eodem die modo calor, modo frigus, autumnales morbi expectandi.

Meri-

Merito ſane, neque enim appellationes temporum, ſed temperationes cauſæ ſunt morborum. Quum igitur à ſua natura deſciſcunt, morbos quoque diverſos parturiant eſt neceſſe.

V.

NΟ'τοι βαρυήκοοι, ἀχλυάδεες, καρηβαρικοὶ, νωθροὶ, διαλυτικοί. ὁκόταν οὗτος δυναστεύῃ, τοιαῦτα ἐν τῇσιν ἀῤῥωστίῃσι πάσχουσιν. ἢν δὲ βόρειον ᾖ, βῆχες, φάρυγγες, κοιλίαι σκληραὶ, δυσουρίαι, φρικώδεες, ὀδύναι πλευρέων, στηθέων. ὁκόταν οὗτος δυναστεύῃ, τοιαῦτα ἐν τῇσιν ἀῤῥωστίῃσι προσδέχεσθαι χρή.

Auſtri auditionis hebetudinem, & viſionis caliginem inducunt, & capitis gravitatem, corpus torridum, & languidum reddunt, cum ſic invaluerint, iſta in morbis patiuntur. Sin Aquilonia tempeſtas fuerit, tuſſes movet, fauces exaſperat, alvos indurat, urinam ſupprimit, horrores excitat, laterum, & pectoris dolores. Cum ſic invaluerit, eiuſmodi in morbis ſpectanda ſunt.

Auſter auditum hebetat (a) *calignem*

L *viſui*

(a) *Auſtro hebeſcunt ſenſus omnes, languent corpora.*

visui obducit, caput gravat, membris tarditatem, & languorem conciliat: Quum itaque is increbrescit, talia invalidis accidunt, contra (a) *aquilo tusses movet, fauces exasperat, alvum indurat, urinam supprimit, horrores excitat, lateris, & pectoris dolores facit. Hoc itaque dominante, talia infirmos expectare oportet.*

Rei quidem certe effectum significavit, quum diceret, Auster auditum hebetat, oculis caliginem offundit, caput gravat, torpentes, & languidos efficit: Causā vero indicavit, quum illud ascriberet, Quum itaque is increbrescit, talia laborantes invaletudine patiuntur: semper siquidem medicum separare, & secernere oportet id, quod propter externam aliquam causam non ratione morborum accidit, ut certius presagia capiat: Causam vero quamobrem auster graviorem auditum, & caliginosum visum efficiat, difficile non est ex eius temperamento intelligere, quippe qui calida sit, & humida natura. Eiusmodi enim omnia vim replendi capitis obtinent, quæ eadem ipsa causa est, ut sensuum in-

(a) *Aquilo nervosas, & frigidas partes lædit.*

instrumenta humiditate multa infarciat, & capitis gravitatem (quam καρηβαρίαν Græci dicunt) faciat. Iam vero principio nervorum humefacto, voluntarios motus torpere, & veluti solutum se, & languidum sentire hominem est necesse. Contra aquilonia, ut ipse inferius dicet, tempestate coguntur, ac firmantur corpora, & robustiora, vegetioraque fiunt, expeditiora item, & alacriora, promptioraque ad motum evadunt, & auditu valentiora. Sed nunc ista non opposuit iis, quæ ab austro corpori accidunt, quia hoc aphorismo sola ea, quæ ab utroque vento importantur incommoda persequi proposuit, ut perspecta ea, & cognita habentes ab iis separemus, quæ morborum ratione eveniunt. Aquilonio igitur, inquit, statu, fiunt (a) tusses propter instrumentorũ videlicet respirationi servientium intemperiem, & faucium asperitatem, inæqualitatemve, de qua loqui se ostendit, quũ fauces addidit, ut subaudiremus exasperat verbum, Nam hoc quoque pacto interdum loqui

(a) *Fiunt etiam per accidens tusses Aquilone plenius cerebrum constringente, & humiditatem ipsius in partes subiectas exprimente.*

ſolet: paulo poſt enim dicet, Autumno multi æſtatis etiam morbi, quartanæ, errones, ſplenes, Poſſumus & coniunctim iſta duo legere, Auſter fauces, alvum indurat, ut interpretes nonnulli legendum eſſe putarunt: nam & fauces per tempeſtatem aquiloniam evadunt duræ, quia exiccantur, & refrigerantur, & alvus dura excernit: tum propter temporis conditionem ad ſiccius vergentem toto ſicceſſente corpore, & propterea humidiores alimenti partes avidius ad ſe trahente, tum etiam quia diutius in corpore retenta ſupervacanea, nec permeantia tota exucta, & arida redduntur. Dyſuria præterea, id eſt, urinæ reddendæ difficultas accidit flante aquilone, propter frigiditatem offenſa veſica, nam exanguis eſt, & frigida, & idcirco pluſquam aliæ partes frigidis cauſis patens, ab iis promptius afficitur. Eadem Boreæ frigiditas, thoracis etiam dolores facit, communi cum aliis partibus noxa: accedente etiam reſpirationis læſione, quæ non pariter pulmonem, & cor attingit ob caloris in ipſis contenti copiam. Homines vero ut aquilonia conditione inhorreſcant, facit mani-

feſto

festo aëris ambientis frigida, & sicca natura.

VI.

Ὁκόταν θέρος γένηται ἦρι ὅμοιον, ἱδρῶτας ἐν τοῖσι πυρετοῖσι πολλοὺς προσδέχεσθαι χρή.

Cum æstas veri similis fuerit, in febribus copiosos sudores expectare oportet.

Quum æstas sit similis veri, sudores (a) *in febribus multos expectare oportet.*

Quemadmodum paulo ante dicebat, quum eodem die modo calor, modo frigus morbos autumnales expectare oportet, eodem nunc modo rursum ait, Quum æstas evadit similis veri, hoc est, moderata temperie naturæ veri respondente, multi in febribus sudores expectandi. Id quod ratione fit optima: neque enim sine aëris nos ambientis calore, & supervacanea aliqua humiditate contenta corporibus sudores multi manare possunt, quorum primum æstate, alterum hyeme, neutrum autumno, utrunque vere fieri solet. Merito itaque

 æstas

(a) *Causa sudoris, raritas corporis, & tenuis materiæ copia.*

æſtas ſi valde ſicca ſit, & torrida, humiditatem contentam abſumit, & reſolvit, ſi vero ſimilis ſit veri, calore quidem evocat ad cutim, ſed præ humiditate in vaporis ſpeciem reſolvere, & conſumere non poteſt. Morborum itaque criſi humiditas dum tota ſimul, & confertim excernitur, multos ſudores facit.

VII.

ἘΝ τοῖσιν αὐχμοῖσι πυρετοὶ ὀξέες γίνονται· καὶ ἢν μὲν ἐπὶ πλέον ἢ τὸ ἔτος τοιοῦτον ἐὸν, οἵην τὴν κατάστασιν ἐποίησεν, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ καὶ τὰ νοσήματα τοιαῦτα δεῖ προσδέχεσθαι.

Per ſqualores febres acutæ fiunt, & ſiquidem annus magna ex parte talis extiterit, qualem temporis conditionem effecerit, tales fere quoque morbos expectare oportet.

Magnis ſiccitatibus febres fiunt acutæ. Quod ſi annus talis eſſe pergat, qualem temporis ſtatum effecerit, tales fere morbos expectare oportet.

Siccitatibus non multas, ſed acutas febres fieri inquit. Siquidem paulo poſt dicturus eſt, In univerſum ſiccitates aſſiduis

duis imbribus salubriores, ac minus mortiferæ, rursum illud deinceps coniungens, inquiet, Humidiore, ac pluvio cœli statu plerumque morbi fiunt, & febres longæ, idque bona ratione fit. Nam aëris ambientis humiditas pituitosos humores congerit, & non parvam cumulat aqueæ superfluitatis copiam: siccitas vero humores quidem minuit, sed qualitate biliosiores reddit. Quæ causa est ut ficciore temporis conditione febres numero quidem (a) pauciores gignantur quam pluviosa, sed hæ acutiores fiant. Quæ in aphorismo sequuntur, sunt manifesta.

VIII.

ἘΝ τοῖσι καθεστεῶσι καιροῖσιν, ἢν ὡραίως τὰ ὡραῖα ἀποδιδῶσιν, εὐσταθέες καὶ εὐκρινέες αἱ νοῦσοι γίνονται. ἐν δὲ τοῖσιν ἀκαταστάτοισιν ἀκατάστατοι καὶ δύσκριτοι.

Temporibus bene, & ordine constitutis, & tempestivam tempestivitatem servantibus, morbi qui facile consistant, & solvantur, fiunt. In male vero constitutis, qui neque facile consistunt, neque facile solvuntur.

(a) *Sicca tempestas omnium fere morborum expers est, & saluberrima.*

Certis temporibus, & suam tempestivitatem servantibus certi, & tempestivi, ac iudicatu faciles morbi fiunt. Incertis autem, & alienis, (a) incertæ quoque ægrotationes fiunt, & ad iudicandum difficiles.

Καθεστῶτας καιροὺς (Latine stata, debita, ordinata, & convenientia tempora dicere possis) appellat Hippocrates, partes anni ordinatim, & tempestive suam temperationem sortitas. Quem vero annum καθεστῶτα (Latine, recte, atque ordine constitutum annum dicere potes, vel qui temporum vices bene constitutas, & tempestive dispensatas habet) idẽ Hippocrates vocet, ex eius libello de aquis, aëre, & locis discere licet. Si inquit, syderũ ortu, & occasu convenientia hęc signa appareant, si autumno fiant pluviæ, & hyems moderiatior, neque nimis tepens, & humida, neque frigore excedens tempus legitimum, si vere, & autumno imbres fiant tempestivi, sic demum annus evadet saluberrimus: Quum itaque audiveris quem annum καθεστῶτα dicat, facile quem ἀκατάστατον appellet, potes intelligere. Quæcunque enim

(a) *Quia omnium non una causa est, nec eadem humori simplicitas.*

enim tempora parte aliqua non serva-rint, anni bene constituti moderatio-nem, ea ἀκατάστατα, id est, incerta, aliena, inordinata, & intempestiva nominat, & morbos, qui in ipsis gignuntur, similiter ἀκαταστάτους nuncupat, quos δυσκρίτους etiam, id est, κακοκρίτους vocat, vel enim cum gravibus symptomatis, & periculo-sis crises in talibus morbis fiunt, vel pręsenti sunt exitio, vel restibili denique se-mine redivivi, ac reduces morbi fiunt.

IX.

ἘΝ φθινοπώρῳ ὀξύταται αἱ νοῦσοι, καὶ θανατωδέσταται τὸ ἐπίπαν. ἦρ δὲ ὑγιεινότατον, καὶ ἥκιστα θανατῶδες.

Per autumnum omnino morbi acu-tissimi, & maxime exitiales. Ver autem saluberrimum, & minime exitiale.

Autumno in universum morbi acutissi-mi, & perniciosissimi: Ver autem saluberri-mum, & minime exitiosum.

Quum anni tempora singula suam, & convenientem servant temperationem, inter ea ver est saluberrimum, ut pote quod eucratum existat, & moderatum: morbos autem accutissimos, & perni-

ciosissimos quantum in ipsis quidem est temporibus, autumnus adfert, siquidem ver magnam cœli temperiem habet: autumno vero hoc imprimis mali inest, quod eodem die modo calor., modo frigus dominetur: deinde æstatem excipiat, in qua humores multis adusti, quibusdam vires etiam sunt debilitatæ: nec vero sola hac ratione morbifer autumnus, sed quia humores etiam, qui prius ad cutim movebantur, atque eiusdem perspiratu digerebantur, per autumnum ab aëris ambientis frigore pellantur in profundum, & intro cogantur. Atq; hęc sunt omnium hominum communia. Iis vero qui vitioso victu utuntur auctarij vice poma accedunt, quibus abunde repleti facile malorum humorum copiam colligunt.

X.

TO' φθινόπωρον τοῖς φθίνουσι κακόν.

Autumnus tabidis malus.

Autumnus tabidis nocuus.

Autumnum aliis etiam de causis incusabat superiore aphorismo, eundem nunc ut tabidis eximie, & præcipue nocentem rursum damnat: Iam vero utrum

eos

eos solum tabidos appellet, qui phthoë laborant, quibus ulceratus scilicet pulmo est, an omnes quacunque occasione colliquefactos, & macilentos coniicere non possumus. Verum utrisque constat autumnum esse adversum, quum siccus simul, ac frigidus, & inæqualis existat.

XI.

ΠΕρὶ δὲ τῶν ὡρέων, ἐὰν μὲν ὁ χειμὼν αὐχμηρὸς καὶ βόρειος γένηται, τὸ δὲ ἔαρ ἔπομβρον καὶ νότιον, ἀνάγκη τοῦ θέρεος πυρετοὺς ὀξέας, καὶ ὀφθαλμίας, καὶ δυσεντερίας γίνεσθαι, μάλιστα δὲ τῇσι γυναιξὶ, καὶ ἀνδράσι τοῖσιν ὑγροτέροισι τὰς φύσιας.

Quod autem ad anni tempestates attinet, siquidem hyems plus æquo sicca, & aquilonia fuerit, ver autem valde pluvium, & austrinum, febres acutas, & lippitudines, & intestinorum difficultates ad æstatem oriri necesse est, precipue vero in mulieribus, & viris natura humidioribus.

Inter anni partes, si hyems sicca, & aquilonia, ver pluviosum, & australe fuerit, æstate necesse est febres acutas fieri, & ophthalmias, & dysenterias mulieribus præsertim, & viris natura humidioribus.

De temporum variatione, & immutatione agit his aphoriſmis, ab aquilonia hyeme, & ſicca, & vere auſtrali, & pluvio facto initio. Eiuſmodi autem mutationes quanquam parvæ exiſtunt, ſunt tamen præter naturam: quare adventante æſtate morbos fore prædicit febres acutas, ophthalmias, dyſenterias. Atque cauſam certe quidem cur poſt talem temporum ſtatum eiuſmodi morbi fiant, ipſe explicuit in libro de aëre, aquis, & locis, cuius ſic habet litera, Si æſtas ſicca, & aquilonia, ver pluvium, & auſtrinum fuerit, ut febribus ęſtas abundet eſt neceſſe, in eaque ophthalmias, ac dyſenterias fieri par eſt. Ubi enim vernis imbribus, & auſtro madefacta, & humectata terra, æſtatis derepente æſtus intervenerit, tum à terra permadeſcente, & calida, tum à ſole adurente geminari ardorem eſt neceſſe, hominum propterea neque conſtantibus, ſed potius laxatis ventribus, neque cerebro reſiccato. Neque enim fieri poteſt quin, ubi ver eiuſmodi præceſſit, corpus, & caro fundantur, & colliqueſiant, ſimulque quum omnibus acutiſſimas febres, tum maxime pituitoſis eveniant. Mulieribus

vero

vero par eſt dyſenterias fieri, & viris natura humidioribus. Atque hæc ſunt Hippocratis verba ex libro de aquis, aëre, & regionibus. Nos vero pluribus ut eius oratio apertior eſſet, & perfectior effecimus, ac imprimis illud declaravimus, quamobrem nec hyeme ipſa dixerit, nec vere eiuſmodi tempeſtatẽ ſortitis, morbos exiſtere, quum tamen ſecundo Epidemiωn eo ipſo tempore depravato Cranone carbunculos ortos fuiſſe prodiderit, atque eius ſic habet dictio, Cranone anthraces æſtivi, imbri largo per ardores aſſidue deſcendente, iique magis increbreſcente auſtro fiebant. Manifeſta itaque ex eius dictis cauſa eſt, quamobrem Cranone per æſtatem carbones ſunt facti, neque enim parum à naturali temperatione receſſerat, ſed ad talem ipſa venerat ſtatum, per quem putrent facile, quæ naturam nacta ſunt putredine obnoxiam. Poſſunt enim humiditates præter modum auctæ putrefacere, ut & ipſe dicturus eſt, Morbi pluvioſis tẽporibus fere fiunt febres longæ, alvi fluores, putredines, ſed iis ipſis caliditates magis putrefacere poſſunt: ambabus vero ſimul coniunctis, nec minus quã Crano-

ne vehementibus, & immoderatis, tempus alterum corpus ut offendatur non expectat, ſed in priore graviſſime lædatur eſt neceſſe. Ac per hyemem ſiccam, & aquiloniam corpora moleſtiis iis afficiuntur, quas ipſe prius retulit his verbis, Aquilo tuſſes movet, fauces exaſperat, alvum indurat, urinā ſupprimit, horrores exitat, lateris, & pectoris dolores facit: non tamen propterea effatu dignus morbus gignetur, nam alioqui ſicciores tempeſtates ſunt ſalubriores. In univerſum enim, inquit, ſiccitates perpetuis imbribus ſalubriores, & minus mortiferæ. Hyems itaque illa aquilonia, & ſicca homines tuſſi, alvi retentione, dyſuria, & dolore partium pectoralium ὀρθοστάδην vexabit, (id eſt, non tam male habebit ut lecto teneantur, aut ſolitas actiones intermittere cogantur) non tamen febres, aut dyſenterias, aut ſimile quidpiam eſt effectura, Sed cur ne vere quidem pluvioſo, & auſtrali morbi graſſantur? quia præceſſit hyems multum frigida, & ſicca: ipſe vero dixerat non ſolum ſpectandas eſſe pręſentes tempeſtates, ſed etiam ex quibus in quæ tempora mutationes fiant conſiderandum: Corpus

pus itaque prius per hyemem ſiccam, & aquiloniam reſiccatum tantum abeſt ut à vernis pluviis quicquam patiatur, ut aliquid etiam iuvetur, ad naturalem quadantenus rediens mediocritatem. Si vero totum ver humidum fuerit, ad aliã corpus, & contrariam ei, quam prius ſiccam habebat, conditionem redigetur, in medio poſitam ſymmetriam, id eſt, mediocritatem ſuperans. Quare paratum ipſum ad offenſionem æſtas excipiet, utpote terra adhuc humecta, atque ob id ſuffocantem æſtum, & gravem efficiente: Eteſiis nimirum nondum flare ſolitis, nam ij poſterius, & poſt Caniculam flare incipiunt: quare totum illud tempus medium febres habebit acutas, propter caliditatem, & humiditatem in corpore humoribus putreſcentibus, ophthalmias item, & dyſenterias pro partiũ habilitate facile offenſionẽ admittentium. Aliæ enim aliis pro corporum temperatione ſunt ad patiendum faciliores, aut difficiliores, nam ophthalmiæ omnibus fere ſunt moleſtæ capite repleto, niſi quibus oculi adſunt prævalidi. Dyſenteriæ vero, ut & ipſe dixit eos torquent, qui natura ſunt humidiore, & mulieres,

hæ

hæ ſiquidem viris ſunt humidiores. Si totam igitur tempeſtatem damnamus, tanquam noſtra putrefacientem corpora, conſtat utique maiorem in corporibus humidis fore putredinem, ſiquidem hoc ipſum quod in corporibus caloris vi putreſcit, humiditas eſt cuiuſdam materiæ vicem obtinens. Ambientis vero aëris humiditas, quia humores in corpore redundantes deſiccari prohibet, ea ratione adiuvat vim putrefacientem. Nihil igitur mirum ſi talibus tempeſtatibus naturæ humidiores iniuriæ magis pateant: propterea dicebat febres pituitoſis magis obvenire, talibus ſiquidem eſſe humidioribus eſt neceſſe. Manente igitur putredine in corpore febres fiunt: ſi eadem per ventrem vacuetur, dyſenteriæ. Atque hæc mala per totam erunt æſtatem, niſi circa Caniculæ ortum aliqua fiat mutatio, de qua ipſe in libro de aquis, aëre, & locis egit, ſtatim poſt eam dictionem conſequenter, quam ſupra poſuit, cuius ea fuit clauſula, Et dyſenterias mulieribus par eſt accidere, & viris natura humidioribus, nam orationem continuans, deinceps ſcribit in hunc modum, Et ſiquidem ſupervenerit

circa

circa Caniculæ ortum aqua, & tempestas, & Etesiæ flaverint, ſpes eſt eiuſmodi quieturos morbos, atque autumnum ſalubrem fore. Alioqui mortis periculum imminet pueris, & mulieribus, non etiam ſenibus: atque verendum, ne qui evaſerint, in quartanam tandem incidant, quæ in aquam inter cutem terminetur: Verum de iis quæ præterea dixit de aëre, aquis, & locis, quum eum librum interpretabimur, diligentius diſputabimus. De iis vero quæ ad præſentis aphoriſmi explicationem pertinent ſatis multa diximus, excepta dictione una, Neceſſe, quam non ſolo hoc aphoriſmo addidit, ſed etiam libro de aëre, aquis, & locis, per eam ſcilicet ſignificans, quod rei natura fiſus, non obſervatione aliqua hæc literis prodiderit. Quoties namque ipſum par eſſet vidiſſe talem temporum tempeſtatem, & quot in locis, num bis, terve, quaterve? ſed ne ſi ſæpius quidem vidiſſe dixeris, iam queas ita ſemper fore pronuntiare: quemadmodum nec ſi medicamento aliquo videris ſex, aut ſeptem purgatos homines, iam dicere certo poſſis omnes poſthac ſimiliter purgandos eſſe. Quare pro manife-

nife-

nifesto relinquitur quod rei naturam, non observationem aliquam secutus Hippocrates ita scripserit, Necesse est æstate febres acutas fieri, & ophthalmias, & dysenterias.

XII.

ἩΝ δὲ νότιος ὁ χειμὼν, καὶ ἔπομβρος, καὶ εὔδιος γένηται, τὸ δὲ ἔαρ αὐχμηρὸν καὶ βόρειον, αἱ μὲν γυναῖκες ἧσιν οἱ τόκοι πρὸς τὸ ἦρ, ἐκ πάσης προφάσιος ἐκτιτρώσκουσιν. αἳ δ' ἂν τέκωσιν, ἀκρατέα καὶ νοσώδεα τὰ παιδία τίκτουσιν, ὥστε ἢ παραυτίκα ἀπόλλυσθαι, ἢ λεπτὰ καὶ νοσώδεα ζῆν ἐόντα. τοῖσι δὲ ἄλλοισι βροτοῖσι δυσεντερίαι, καὶ ὀφθαλμίαι ξηραὶ γίνονται. τοῖσι δὲ πρεσβυτέροισι κατάῤῥοι συντόμως ἀπολλύντες.

At si hyems austrina, & valde pluvia, & placida fuerit, ver autem plus iusto siccum, & aquilonium, mulieres quidẽ quibus partus ad ver imminet ex quavis causa abortiunt. Quæ vero pepererint, imbecillos, & morbosos infantes edunt, ita ut vel statim intereant, vel tenues, & valetudinarij vivant. Cęteris autem mortalibus difficultates intestinorum, & lippitudines aridæ oriuntur, senioribus vero defluxiones brevi interficientes.

Contra

Contra vero ſi auſtralis hyems, & pluvioſa, & tepens fuerit, ver ſiccum, & aquilonium, mulieres quibus partus in ver incidit, quavis occaſione abortiunt, aut ſi pariant, tam infirmos, & morboſos partus edunt, ut vel ſtatim ipſi intereant, vel tenues, & valetudinarij vivant. Cæteris dyſenteriæ, & ophthalmiæ ſiccæ fiunt, & ſenibus catarrhi perniciem brevi allaturi.

In duobus tẽporibus ſuperiore aphoriſmo comprehenſis craſis, id eſt, qualitatum permiſtio vice verſa ſe habet, atque in duobus pręſentibus temporibus. Qualis enim illic hyems erat, tale nunc ver eſt, & quale illic ver, talis nũc hyems. Atque in illis non fuiſſe neceſſarium vere morbos vehementes exiſtere abunde diximus: nunc vero quod hyeme humida, & calida, vere frigido, & ſicco neceſſarium ſit in ipſo vero homines ægrotare, demonſtrandum eſſe videtur. Primum mulieres, quibus tempus pariendi in ver incurrit, quacunque occaſione abortiunt. Corpora ſiquidem per hyemem ἔνδιον, hoc eſt, tepidam, & clementem, humida, & mollia, & rara facta, intro facile ad intimas uſque ſui partes ambientis aëris verni frigiditatem admit-

mittunt. Quo fit ut partus qui longo iam tempore aëris tepori, & clementiæ assueverant, vehementius à frigore perculsi, bona ratione alii in ipso utero iam mortui deprehendantur, alii in ipso partu moriantur: qui vero vivi in lucem editi fuerint, non ferentes repentinam in contrarium mutationem, vel brevi postea tempore è vita decedant, vel tenues, & morbosi ægre vitam trahant. Cæteris deinde pituitosis, & mulieribus dysenterias fieri inquit, pituita nimirum à capite in ventrem defluente: hunc siquidem humorem dicto cœli statu cumulari par est, repleto scilicet per hyemem, & circa veris initium repente refrigerato capite: quandoquidem cerebrum facile pituitosa generet excrementa, quum refrigeratum subigendo non est, & perdomando alimento. Sed & hoc pituitæ generationi accedit, ut quæ à vehementi frigiditate fit, evadat acida: & quæ à calore caput replente, salsa: sicut & quæ propter exiguam fit frigiditatem, nullam ad gustum manifestam qualitatem, aut certe paucam dulcedinem præ se ferat. Quæ itaque ob præsentem aëris statum pituita fuit, propter hyemis calorem salsa eva-

ſa evadet, qua occaſione maxime dyſenterias generabit, quum mordens diutius, & radens inteſtinum labefactaverit, & male affecerit, nam quum propter lentorem in tranſitu per inteſtina hæreat, & ceſſet, ſemperque ſua qualitate aliquid abradat, deteratque, dyſenteriā merito efficit. Calidis vero natura, & bilioſis hominibus ait Hippocrates ipſe ophthalmias ſiccas accidere: Sic autem eas vocat, quæ citra materiæ affluxum fiunt. Calidis ſiquidem naturis, & ſiccis, ſicca, & frigida tempeſtate calidam, & humidam excipiente tales ophthalmias fieri rationi eſt conſentaneum. Caput enim prius per calidam, & humidam temporis conditionem repletum eſt, frigus vero ſuperveniens velut manu quapiā extrinſecus apprehenſo, & compreſſo veluti ſpongia cerebro contentam humiditatem exprimit: quæ delata alias ad alium locum iniuriæ opportunum, & ad patiendum facilem varios concitat morbos: quo modo iis qui infirmos natura, & debiles oculos habent ophthalmiæ fiunt, ex quibus propter aëris frigiditatem ſuperficiem denſantis foras nihil effluere poteſt. Iam vero quod hæc

omnia

omnia Hippocrates quæ diximus ad causas referat antedictas liquet ex iis, quæ libro de aquis, aëre, & regionibus scripsit: cuius ita habet oratio, Pituitosis itaque, & mulieribus par est dysenterias accidere, propter naturæ humiditatem pituita à cerebro defluente: biliosis autem siccas ophthalmias ob carnis caliditatem, & siccitatem. Similiter & illud quod in fine aphorismi scribitur. Et senibus catarrhi perniciem brevi allaturi, ipse eodem libro his verbis scriptum reliquit. Valde autem senibus tales propter venarum raritatem, & attenuationem catarrhi fiunt, ut repente ex iis nonnulli intereant, aliis pars dextra, sinistrave resoluta stupeat, quibus verbis Hippocrates non illos valde consuetos catarrhos appellatos, qui ex capite per arteriam asperam in pulmonem fiunt, significare videtur, sed eas fluxiones omnes, quæ ex capite per venas in partes feruntur subiectas. Unde illud, Brevi perniciem allaturi, recte adiectum esse videtur, quia fluxiones eiusmodi subita crisi terminantur, quum alij catarrhi longiore durent tempore. Nonnulli tamen interpretes eos ipsos catarrhos intelligi

telligi

telligi volunt, qui ex capite per fauces, & arteriam in pulmonem fiunt: itaq; orationem hanc cum negandi particula efferunt hoc modo, Et Senibus catarrhi, qui celeriter non interimant, idq; recte ipsi dicunt. Siquidem frigidæ in senibus fluxiones propter ætatem, coctionem non recipiunt. Verum in quibusdam exemplaribus scriptum est, brevi perniciem allaturi, quandoquidem in libro de aquis, aëre, & regionibus dixerit, Ut repente ex iis nonnulli intereant.

XIII.

ἭΝ δὲ τὸ θέρος αὐχμηρὸν καὶ βόρειον γένηται, τὸ δὲ φθινόπωρον ἔπομβρον, καὶ νότιον, κεφαλαλγίαι ἐς τὸν χειμῶνα γίνονται, καὶ βῆχες, καὶ βράγχοι, καὶ κόρυζαι, ἐνίοισι δὲ καὶ φθίσιες.

Si vero æstas plus æquo sicca, & aquilonia, autumnus vero admodū pluvius, & austrinus fuerit, capitis dolores ad hyemē oriuntur, & tusses, & raucitates, & gravedines, nonnullis etiam & tabes.

Æstate vero sicca, & aquilonia, Autumno pluvioso, & australi, vehementes capitis dolores in hyemem, & tusses, & gravedi-

vedines, & raucitates, nonnullis etiam tabes expectandæ.

Eandem crasim nunc ęstati, & autumno tribuit, quam hyemi, & veri attribuerat paulo supra quum diceret, Si hyems sicca, & aquilonia fuerit, ver pluvium, & australe. Quinetiam eo loco propter hunc temporum statum febres acutas æstate futuras dixit, ophthalmias item, & dysenterias, sic nunc capitis dolores, (cephalalgias Gręci vocant) tusses, destillationes, & raucitates hyeme expectandas esse dicit. Sed neque illic ascripsit æstatis conditionem, neque hic hyemis: quippe qui naturalem utrunque tempus temperationem servare vellet. Nam si præter alia tempora, in his etiam diversa quædam aëris fiat intemperies, propterea quiddam etiam aliud ad dictos morbos accedet, quod eius intempestatis sit proprium. Verum in eo cœli statu, quo hyemem siccam, & aquiloniam, ver pluvium, & australe esse dixit morborum qui hyeme fieri deberent causas explicuit in libro de aëre, aquis, & regionibus: sed in præsenti statu de ipsis nihil eo libro dixit. Statim enim post illas duas tempestates supra scriptas, unam qua hyemem

hyemem borealem ſimul,& ſiccam, ver pluvium,& auſtrale eſſe ſtatuit:alteram, in qua vice verſa hyems pluvioſa eſſet,& auſtralis,ver ſiccum,& aquilonium,hanc iſtis conſequenter ordine tertiam à naturali ſtatu temporum declinationem, de qua propoſito agitur aphoriſmo, eo libro non adſcripſit,ſed huius loco aliam ſubiunxit, quæ talis eſt, Si vero æſtas pluvioſa fuerit,& auſtrina,ſimiliſque ſequatur autumnus, morbis abundare hyemem eſt neceſſe:poſt quam deinceps alias quaſdam ſcripſit,ſed ne eas quidem præſenti ſimiliter. De quibus omnibus ipſi agemus, quum in eum librum commentabimur: In præſentia de propoſita ab ipſo Hippocrate inter aphoriſmos tempeſtate dicamus, diſputationis eodẽ ſumpto initio,quod paulo ante fecimus. Veriſimile enim eſt Hippocratem ipſum naturalem hyemi temperationem retinere, id eſt, humidam,& frigidam eatenus hyemem facere, quatenus utraque qualitas temperatis orbis terrarum partibus convenit, de quibus moderatis mundi tractibus ipſum verba facere memoria tenendum eſt, ut ipſe paulo poſt quum eorum nominatim faciam mentionem

tionem, dicturus sum. Servante itaque suam naturam hyeme, in ea nullus magnus morbus ortum est habiturus, sed solæ cephalalgiæ, & tusses, & raucitates, & gravedines erunt molestæ, quæ pleni capitis sunt symptomata. Quod si forte, ut ante dicebam, imbres austrini utrumque tempus tum æstivum, tum autumnale habuissent, in ipsa etiam fortasse æstate, sin minus, autumno certe frequentes omnino fuissent tempestatis humidæ, & australis proprij, & familiares morbi. Nunc quoniam æstatem siccam, & aquiloniam præcessisse, & autumnum humidum, & australem sequutum fuisse ponitur, rationi profecto consentaneum est non solum protinus neminem ęgrotare cœpisse, sed siccitatis etiam æstivæ immoderatioris, remedium non parvum fuisse autumni tempestatem humidam. Verumtamen quia totus autumnus talis secutus est, atque idcirco iis, qui humidiore sunt natura, caput præter modum repletum fuit, ut in proximam hyemem dicti morbi incurrant est necesse, quinetiam ex ipsis tabidi evadant, qui tabi erant obnoxij, quales tum qui stricto, angustoque sunt pecto-

pectore, tum quibus à capite in pulmonem fluxio defertur. His ergo tabes conciliabitur, aliis autem nullus gravis morbus, ſed tuſſes, raucitates, & eiuſmodi alia ſymptomara erunt moleſta, quæ fiunt dum hyems repleta per auſtrinos imbres capita excipit, quæ deinde ipſa in quibuſdam hoc ſolum efficit, ut in capite permanens excrementum, ipſi ſit (a) doloris cauſa: Siquidem nulla corporis parte plenitudinem ullam hyems digerit, aut diſcutit: in aliis vero auctor eſt ut vehementius coacto, & conſtricto capite expreſſum excrementum, in partes (b) feratur capite inferiores. Atq; hæc velut capitis purgatio eſt, & vacuatio. Sed in quibus præ copia gravatum prius, & debilitatum caput, hyemis frigus ferrè non potuit, in iis iam per intemperiem refrigeratum (c) maiorum partibus inferioribus fluxionum cauſa exiſtit.

XIV.

Ἢν δὲ βόρειον ᾖ καὶ ἄνυδρον, τοῖσι μὲν ὑγροῖσι ἐοῦσι τὰς φύσιας, καὶ τῇσι γυναιξὶ ξύμφορον· τοῖσι δὲ λοιποῖσιν ὀφθαλμίαι ἔσον-

(a) *Cauſa cephalalgiæ in hyeme.* (b) *Raucitatis, & gravedinis.* (c) *Tabis.*

ἔσονται ξηραὶ, καὶ πυρετοὶ ὀξέες, καὶ κόρυζαι χρόνιαι, ἐνίοισι δὲ καὶ μελαγχολίαι.

Si vero aquilonius ſit, & ſine pluvijs, ijs quidem, qui natura ſunt humidiore, & mulieribus commodus, reliquis autem lippitudines erunt ſiccæ, & febres acutæ, & diuturnę, nonnullis vero etiam melancholiæ.

Aquilonio vero, & ſicco autumno, hominibus natura humidis, & mulieribus commoditas parabitur. Alios ophthalmiæ ſiccæ, & febres partim acutæ, partim (a) *longæ, quoſdam etiam melancholiæ male habebunt.*

Orationem hanc integrum aphoriſmum non eſſe, ſed unius aphoriſmi partem alteram, cuius priorem explicandi modo finem fecimus, omnibus eſt manifeſtum. Qualis enim ſuperiore aphoriſmo æſtas eſſe ponebatur, talis utrique orationi communiter manet, ſed prior autumnum illic pluvium, & auſtralem faciebat, & poſterior nunc propoſita eun-

(a) *Loco* κόρυζαι *in Græco exemplari reponendum* μακραὶ *ut Celſus legiſſe videtur: quam lectionem comprobat locus citatus ex libro de aëre, aquis. & reg.*

eundem ἄνυδρον, id eſt, ſiccum, & aquiloniũ eſſe dicit. Nihil enim refert ſive ξηρὸν, id eſt, ſiccum, ſive αὐχμηρὸν, id eſt, ſqualidum, ſive ἄνυδρον, id eſt, pluviarum expertem dixeris. Si itaque tempus utrunque & æſtivum, & autumnale ſqualidum fuerit, & ſiccum naturæ humidæ non modo nihil quicquam offendentur ab eiuſmodi tempeſtate, ſed aliquam etiam utilitatem capient. Cuius cauſam Hippocrates ipſe in libro de aëre, aquis, & regionibus aperuit, his verbis, Pituitoſos hæc omnia juvant: Deſiccantur enim, atque ad hyemem præ nimia humiditate minime liqueſcentes, & diffluentes, ſed exiccati perveniunt. Reliquos vero, qui tali non ſunt natura præditi, ophthalmiæ ſiccæ, & acutæ, & diuturnæ febres, & quoſdam melancholiæ etiam comitantur. Quorum affectuum gignendorum cauſam, eodem ipſe libro ſupra ſcripto expoſuit, his verbis, Bilioſis vero hæc tempeſtas eſt infeſtiſſima. Nimis enim exiccantur, atque ſiccæ ipſis ophthalmiæ ſuperveniunt, & febres tum acutæ, tum diuturnæ, quibuſdam etiam bilis atra: deinde orationem continuans ait, Bilis nanque quicquid humidiſ-

ſimum eſt, & aquoſſiſſimum deſiccatur, & conſumitur, quod craſſiſſimum, & acerrimum relinquitur: quod in ſanguine quoque eadem fit ratione. Qua ex re ipſis dicti fiunt morbi, atque hęc ſatis de propoſitis tempeſtatibus. Quamobrem autem Hippocrates harum meminerit ſolum, quum & aliæ ſint multæ, dicere non habeo neceſſe. Malo viam, & rationem aperire, quam ſi ſequaris, tempeſtates omnes permiſte implicare, & committere poſſis. Atque methodus ea talis eſt, A ſimplicibus aëris nos circunſtantis intempeſtatibus, tanquam ab elementis incipiendum: quarum in parvas, maximas, & mediocres diviſione facta, de unaquaque poſtea in ſingulis temporibus dicendum, quos ſecundum ſuam quæque naturam morbos ſit generatura. Quo facto, inter ſe duorum deinceps temporũ intemperies commiſcere oportet, quemadmodum nunc Hippocrates facere eſt aggeſſus. Quibus commemoratis omnibus, poſtea trium deinceps temporum omnes cum omnibus implicandæ intemperies, atque ita demum deinceps quatuor etiam temporum copulandæ dyſcraſię. Sic enim perfecta, abſolu-

ſolutaque,& integra exercitatio evadet. De quibus intempeſtatum complexibus ipſi forte aliquando, ſi plus otij nacti fuerimus, ex profeſſo ſcripturi ſumus. In præſentia ſatis erit illud ſolum dixiſſe, valde paucas Hippocratem intempeſtatum complexiones proſequutum fuiſſe, ut exemplum potius, quam pars quædam iuſta totius doctrinæ, quæ de his tradi poteſt, videri debeant. Atque de his plura dicturi ſumus quum librum de aëre, aquis, & regionibus, & Epidemiωn primum interpretabimur. Iam vero ſi quod paulo ſupra dicere ſum pollicitus ſuperioribus attexuero, plura de his commentandi finem faciam. Tempeſtates enim omnes de quibus agit Hippocrates in temperatis mundi regionibus fieri intelligere nos oportet, exceptis iis Thracię locis, quę remotiora ſunt à mari, ea enim pluſquam par eſt, humida ſunt, & frigida: quemadmodum Ægptus, & Libya regiones iuſto calidores ſunt, & ſicciores, demptis earum tractibus illis qui ad mare ſunt ſiti. Nam frigidis regionibus, qualis Thracia, & Pontus, quia humiliores ſunt oræ maritimæ, ideo temperamento ſunt calidiores.

Calidis vero, qualis Ægyptus, & Libya, quoniam per æstatem ventis ab Arcto perflata loca maritima refrigerantur, idcirco minus calent, quam quæ à mari continentem versus recesserunt. Exacte vero temperata, & totius orbis media zona per Cnidum, & Coum insulas, & loca ea porrigitur, quæ ab his non longe ad Arctum, Notumve versus recesserunt. Intelligere autem te oportet, & cogitatione comprehendere rectam quandam lineam per quæ dixi loca ad ortum, & occasum versus perductam, quæ nihil aliud est, quam temperata illa zona appellata: quam rem exactius ab hominibus talium peritis discere poteris. Astrologi nonnulli zonas appellant, sed parallelas, id est, perpetuo ductu æque inter se distantes lineas, quæ in terra ab ortu ad occasum usque ductæ, habitationum similitudines designant: Atque de his maxime locis Hippocratis sermo est habitus: temporum autem ordo, ut & ipse passim libris Epidemiωn indicavit, & præstantissimi scripserunt Astrologi, talis est, Vergiliarum ortus ęstatis est initium: post quas Caniculæ ortus Oporam appellatam, id est, pomorum, seu fructuum corti-

cortice molliore generationem inchoat, quam ipſam eſſe volunt alteram æſtatis partem. Poſt eam Arcturus ſuo ortu Autumno dat initium. Deinde Vergiliarum occaſus hyemi facit principium: quam excipiens æquinoctium veri initium impertit.

XV.

ΤΩν δὲ καταστασίων τοῦ ἐνιαυτοῦ, τὸ μὲν ὅλον οἱ αὐχμοὶ τῶν ἐπομβριῶν εἰσὶν ὑγιεινότεροι, καὶ ἧσσον θανατώδεες.

Ex anni autem conditionibus, in totum magnæ ſiccitates aſſiduis imbribus ſunt ſalubriores, minusq; lethales.

Ex tempeſtatibus anni in univerſum ſiccitates aſſiduis imbribus ſalubriores, & minus mortiferæ.

Quod hic aphoriſmus, quem nunc explicandum ſuſcepimus, inter eos primus ſcribi debuerit, in quibus de ſtatu temporum agitur, tum ipſa rerum commentatione didicimus, quum ipſo ad ſuperiorum aphoriſmorum probationẽ indiguimus, tum neceſſitate etiam ad id nos cogente ſumus edocti. Siquidem & natura, & doctrina prius eſt ſimplex

composito: itaq; secundum illum aphorismum statim cuius initium, Auster auditum, & visum hebetat, caput gravat, corpora pigra, tardaque, & languida efficit, ordine primū locabimus eum, qui ita incipit, Tempestates quotidianæ siquidem Boreales fuerint, cogunt corpora: Secundum vero statuemus eum, qui nunc propositus est, in quo Hippocrates inter omnes tempestates anni siccitates perpetuis præfert imbribus, idque merito facit: siquidem per siccitates supervacanea digeruntur, quę imbribus in corpore collecta putrescunt, nisi quis ipsa quotidie congesta, quotidianis expurget, & discutiat exercitationibus. Neque enim ea pro magna vacuatione habenda est excrementorum vaporatio, quę balneorum consuetudine perficitur, sed fere quæ in cute hærent solum vacuat: quæ vero in profundo sunt carni, & solidioribus partibus interiecta, & sparsa, non satis abunde per balneas vacuantur. Sed nec si medicamentis purgantibus quotidianorum excrementorū procuretur vacuatio, apta, commodaque fuerit, quippe quæ magnopere egentibus, & magnis temporum intervallis uten-

utenda veniat. Adhæc ſupervacaneorum quæ quotidie in corpore generantur, vacuatio minor eſt, quam pro purgantis medicamenti efficacitate, & viribus. Quod ſi veritus quiſpiam ne multa in corpore excrementa cumulentur, purgationem bis, aut certe ſemel in menſe adhibeat, is præter quam quod in malam conſuetudinem corpus adducet, etiam ipſum labefactabit, deteriuſque reddet. Porro alimenti excrementum quoddam eſt velut ſeroſum, & humidum, quod ipſi diſtribuendo vehiculi vice eſt admiſtum: alterum eſt velut fuliginoſum quiddam reſiduum in cibariis permultis, peioribus præſertim: quod ſubactionem naturę, & coctionem effugiens, non aſſimilari alendo corpori, nec agglutinari potuit. Quę omnia quotidie quum vacuari deſiderent, ſiccis potius, quam humidis tempeſtatibus vacuari poſſunt. Atque propterea Hippocrates illas ſalubriores eſſe pronunciavit.

XVI.

Νοσήματα δὲ ἐν μὲν τῇσιν ἐπομβρίῃσιν ὡς τὰ πολλὰ γίνεται πυρετοί τε μακροὶ, καὶ κοιλίης ῥύσιες, καὶ σηπεδόνες, καὶ ἐπίληπτοι,

καὶ ἀπόπληκτοι, καὶ κυνάγχαι. ἐν δὲ τοῖσιν αὐχμοῖσι, φθινώδεες, ὀφθαλμίαι, ἀρθρίτιδες, στραγγουρίαι, καὶ δυσεντερίαι.

Per aſſiduos imbres morbi magna ex parte oriuntur, cum febres longæ, tum alvi fluxiones, putredines, comitiales, apoplexiæ, & anginæ. Per magnas autem ſiccitates, tabitudines, lippitudines, articulorum dolores, urinæ ſtillicidia, & inteſtinorum difficultates.

Aſſiduis imbribus morbi fere fiunt, febres longæ, fluxiones alvi, putredines, epilepſiæ, apoplexiæ, anginæ. Siccitatibus autem morbi tabifici, ophthalmiæ, articulorum dolores, urinæ, & inteſtinorum difficultates.

Mirum videri non debet ſi febres longæ humiditatis conſequantur multitudinem, ſiquidem ægroti ad ſolutionem morborũ coctione egent, & plures humiditates non niſi longo tempore concoqui poſſunt. Huc accedit quod pluviarũ aſſiduitate frigidiores fiunt, & humidiores humores, ſicut rurſum ſiccitatibus bilioſiores. Quare hac quoq; ratione febres pluvioſis temporibus diuturniores, contraque ſiccitatibus acutiores evadunt. Quod autem alvi fluxiones

merito

merito imbrium abundantia fiant, ex ipſa per alvum humorum expurgata redundantia, fit perſpicuum: quemadmodum & quod putredines, ſiquidem manifeſto cernuntur ſicca humidis minus eſſe putredini obnoxia. Angina autem fit interdum ipſa ſupervacaneorum copia in fauces regeſta, fit etiam magna ex parte fluxionibus à capite in faucibus impactis, & firmatis. Manifeſtum porro quod & à nobis ſæpe dictum eſt, quum fluxiones alias, tum maxime eas, quæ ruunt ex capite per multos, & aſſiduos imbres fieri plurimum. Contra morbos ait tabificos per ſiccitates multum fieri, & ophthalmias, & articulorum dolores, ac urinę, & inteſtinorum difficultates: de iis mihi quidem non ſatis diſtincte, & definite pronunciare, & ſtatuere viſus. Morbi enim tabifici duas has tempeſtates conſequuntur, tum ſumme frigidam qua vas aliquod inſtrumentorum reſpirationi ſervientium rumpatur, tum calidam humiditate adiuncta, qua caput repletum ad pulmonem fluxiones ablegat. Siccam vero tempeſtatem, quantum in calore eſt, & frigore naturaliter habentem, quidvis potius morborum,

quam

quam tabes comitabitur, Unde coacti ſunt nonnulli adiectivum nomen tabifici referre ad oculorum vitium, quod in litera proxime ſequitur, ut oratio eſſet eiuſmodi, Siccitatibus autem immoderatis tabificæ ophthalmiæ fiunt, hoc eſt, quæ in tabem oculorum deſinant, unde oculi deſtituti alimento, exucci fiunt, & plus quam eorum naturæ conveniat exiccantur, eorumque redditur pupilla anguſtior, conſumpto ſcilicet, & deſiccato humore proprio, à quo quidem mediocriter diſtenta, in naturali modo retinebatur, magis vero quam ratio poſtulat ampliata, in vitioſam, & improbandam extendebatur latitudinem. Quod ſi ipſas per ſe dici ophthalmias intelligamus, ipſis addendum ſiccas. Quamobrem vero ſiccæ per ſqualores immoderatos ophthalmię fiant, cauſam non ita multo ante explicavimus. Iam vero à fluxione morbi articulares, ſiccitatibus immodicis fieri omnino non poſſunt, nam qui humorum quandam cōſequuntur acrimoniam, ſi immoderatus quoque calor acceſſerit, tum demū fient ſolum. Quaſnam igitur arthritides ſiccitatibus fieri dixerit Hippocrates inveſtigandum: ſi enim

enim tantus fuerit ſqualor, ut articularem humorem exiccet, & conſumat, motus profecto præ ſiccitate difficultatem, & vero etiam dolorem forte fecerit, nunquam tamen affectionem arthritim appellatam commiſerit, niſi quis omnẽ articulorum dolorem ita vocitare velit, quamquam ipſe Epidemiωn ſecundo eos qui Æni per annonæ caritatem leguminibus veſci coacti in crurum debilitatem inciderant, & propter eruorũ eſum genuum dolores patiebantur, non arthriticos, ſed γονυαλγᾶς, id eſt, ab genibus dolentes appellavit. Dicat etiam fortaſſe quiſpiam non unius articuli dolorem, ſed multorum arthritim nominari, atq; eo certe modo τὰς γονυαλγᾶς, id eſt, ex genuum dolore cauſarios, nondum arthriticos appellandos eſſe. Atque hæc de arthritide in quæſtionẽ, & dubium hactenus revocaſſe ſit ſatis. Deinceps dicamus de urinæ difficultate, neq; enim hæc ſiccitates abſolute ſequitur, niſi tribus additis, & explicatis conditionibus: quarum prima ſiccitas eſt immoderata, altera eadem eſt immodica ſiccitas, quæ caliditatem, vel frigiditatem (quæ tertia eſt diſtinctio) habeat coniunctam, quarum

rum Hippocrates non meminit. Si cuipiam tamen placeat omnium anni tempestatum naturam inquirere, ſic ipſi erit faciendum. Erit autem manifeſtior oratio, ſi à propoſitæ quæſtionis exemplo non recedamus. Squalor enim immodicus aliam in temperatis naturis, aliam in ſiccis, & aliam in humidis affectionem in corpore relinquit: ſic etiam in calidis, & frigidis, diverſam in utraque efficit affectionem. Et coniugatis ſimplicibus intemperaturis, aliam cum calida, & ſicca communicat, diverſam ab ea quam frigidæ, & ſiccæ impertit: ſimiliter in reliquis duabus fit coniugationibus. Et quemadmodum ſimplicem aëris intemperiem retinentes modo dicebamus, pro quaque natura propriam quandam affectionem efficere: ſic compoſitam ſuppoſitantes ſecundum ſingulas rurſum naturas conſiderare poterimus affectiones ab ea corporibus infligendas. Fuerit autem compoſita ambientis aëris ſicca tempeſtas, quæ vel frigiditatem, vel caliditatem habuerit admiſtam, quanquam videri poteſt vel ſimplex quodam modo compoſita eſſe, miſcebatur enim aëris ſicca hæc intempeſtas cum tempeſtate

tempe-

temperata inter excessum utrunq; tam eum qui in calore est, quam eum qui in frigore reperitur media. Verum quando tradendis doctrinis habetur pro confesso simplices eas intemperies esse, quæ qualitate una à naturali statu recedant, non simplices, quæ pluribus, merito aëris si oppositione ea, quæ sicci est cum humido intẽperatus, & ea quæ calidi est cum frigido temperatus fuerit, dicemus simplicem esse intemperiem. Nobis vero ita speculãtibus omnia, & perscrutantibus, non dubiu quin oratio tam ea quæ de tempestatibus est, quam quę nunc de vesica habebatur multo sit longior evasura. Strãguria enim, id est, urinæ incontinentia, vel urinę difficultas, quod guttatim, & ægre urina reddatur, fit tum propter urinæ ipsius acrimoniam, tum propter imbecillitatem virtutis retentricis vesicæ, quæ imbecillitas rursum fit propter immodicam quampiam intemperiem: quum vero immoderationes octo habeantur, harum una quaque poterit imbecilla vesica fieri, atque idcirco eam stranguria comitari. Quinetiam urinæ acrimonia, & mordacitas ab intemperie fit aliqua, præcipue vero à caloris,

loris, deinde à caloris, & humiditatis simul, & tertio à siccitatis excessu. Stranguria igitur his etiam de causis fiet, præter vesicæ proprios, & peculiares affectus, (a) quos symptomatis ratione stranguria consequitur, veluti quum propter ulcus, aut erysipelas, aut abscessum in ea factum, aut inflammationem, aut eiusmodi aliquem affectum in stranguriam inciderit: neque enim de his in præsentia agimus, sed de iis solum, quę ab aëris proficiscuntur temperatione, quemadmodum nec de iis, quæ propter vitiosum, & improbabilem victum accidunt. Quæ de urinæ difficultate sunt dicta, eadem mihi de dysenteria quoque dicta esse intellige, de qua neque ipse cum Hippocrate consentio, neque enim dysenteria absolute siccitates sequetur, nisi distincte explices, primum siccitatis excessum, deinde aëris in calore, & frigore mutationem, postremo naturas etiam affectorum corporum consideres. De Hippocrate vero addubitare, & mirari quod tantam artem, quam primus inchoavit, & informavit, universam non excoluerit, & perfecerit, non pariter æquum

(a) *Symptomatica stranguria.*

æquum fuerit, atque de Diocle primum, deinde ſecundum ipſum de Mneſitheo quoque, & aliis poſtea multis medicis, qui veris Hippocratis viis inſiſtentes, multa ſibi particulatim expolienda, & conficienda propoſuerunt: quum enim ipſi deberent, ſi quid aliud maxime de temporibus anni diſputationem, quemadmodum nuper inſtitui, articulate explicare, & abſolutam, perfectamque reddere, prætermiſerunt omnino, atque neglexerunt. Sed nos in ipſum alio opere integro his privatim dicato præſtare conabimur, ſi quæ in manibus habemus, prius abſoluta fuerint.

XVII.

Αἱ δὲ καθ' ἡμέρην καταστάσιες, αἱ μὲν βόρειοι τά τε σώματα ξυνιστῶσι, καὶ εὔτονα, καὶ εὐκίνητα, καὶ εὔχροα, καὶ εὐηκοώτερα ποιέουσι, καὶ τὰς κοιλίας ξηραίνουσι, καὶ τὰ ὄμματα δάκνουσι, καὶ περὶ τὸν θώρηκα ἄλγημα, ἤν τι προϋπάρχῃ, μᾶλλον ποιέουσιν· αἱ δὲ νότιοι διαλύουσι τὰ σώματα καὶ ὑγραίνουσι, καὶ βαρυηκοΐας, καὶ καρηβαρίας ποιέουσιν, καὶ ἰλίγγους ἐν τοῖσιν ὀφθαλμοῖσι, καὶ τοῖσι σώμασι δυσκινησίην, καὶ τὰς κοιλίας ὑγραίνουσι.

At ſtatus temporum quotidiani, aquilonij quidem corpora denſant, valentiora, expeditiora, bene colorata, & melius audientia reddunt, alvos exſiccant, oculos mordent, & ſi thoracem dolor aliquis prius habuerit, eum magis irritant. Auſtrini autem corpora exolvunt, & humectant, gravem auditum, & capitis gravitatem, & vertigines afferunt, oculis, & corporibus difficilem motionem inducunt, & alvos humectant.

Quotidianæ tempeſtates, Aquiloniæ cogunt corpora, firmantque, mobiliora item, expeditioraque, & coloratiora, & auditu valentiora reddunt, alvum ſiccant, oculos mordent, & ſi pectus dolor aliquis prius habuerit, exaſperant. Contra auſtrinæ eadem ſolvunt, & humectant, auditum hebetant, caput gravant, vertiginem oculis, tarditatem, & languorem corporibus adferunt, alvum humectant.

Boreas ventus ſiccus, & frigidus ex corpore excrementa omnia abſumit, atque inſtrumentis ſubſtantiæ denſatione à ſe conſtrictis, & coactis robur ingenerat. Propterea enim inquit, perfectius ſuas functiones, & munia obeunt tam

natu-

naturales, quam animales facultates. Quum enim corpora dixit mobiliora, & expeditiora fieri, animales, quum coloratiora, naturales actiones ostendit, quarum utriusque communis est eutonia, id est, firmamentum, & robur instrumentis additum. Manifestum etiam est, unico auditus sensu velut exempli gratia proposito, idem quoque de reliquis sensibus intelligendum indicavisse. Atque hæc in Borealibus tempestatibus insunt bona, quibus ij maxime fruuntur, qui salubritate corporum sunt præditi, præsertim si humidiores fuerint. Adsunt tamen sua his etiam tempestatibus parva quædam mala, minimeque iis, quę auster invehit, similia. Quis enim inficias eat ista pro parvis habenda, alvum sisti, oculos pungi, inveteratos pectoris dolores irritari? sed horum parvitatem apertius intelliges, si ea cum austrinis tempestatibus contuleris, quas ait solvere, & enervare corpora, rem profecto ad omnem tum vitalem, tum animantum functionem maximo malo futurã, nec parvum etiam capitis gravitas, & auditus hebes malum. Quid de vertigine dicam, proxima epilepsię, & apoplexiæ affectione? Ea
enim

enim est ſcotodinia quædam, id est, tenebroſa obverſatio, qua circumagi videntur omnia: quæ fit dum craſſus ſpiritus humore permiſtus movetur in capite. Unde & ipſa epilepſiam, & apoplexiam (a) præcedit. Dyſcineſiam quoque, id eſt, motus perverſitatem (quam palpitationem interpretantur nonnulli) oculis, & univerſo corpori conciliari dicit: quæ & ipſa prava ſunt ſymptomata. Id ſolum ipſis moderati adeſt, quod alvum humidiorem efficiant, quod & alia omnia quum propter caliditatem, tum maxime propter humiditatem præſtare poſſunt. Initio autem orationis quod ſcriptum reperitur, præſtitiſſet commutato ordine legi, ut primo loco humectant, ſecundo ſolvunt legeretur, atque deinceps alia eo quo habentur ordine. Nam ſi humectant, aliorum etiam continuo quodque faciunt, ad id calore etiam conferente. Actiones enim fiunt per ſolidas animalis partes, quæ quidem reipſa, & vere ſunt cenſendæ ipſius particulę, hæ ſemel humiditatis copia oneratæ, & gravatæ, agunt deterius.

XVIII.

(a) *Vertigo apoplexiæ nuntia.*

XVIII.

Κατὰ δὲ τὰς ὥρας, τοῦ μὲν ἦρος καὶ ἄκρου τοῦ θέρεος, οἱ παῖδες, καὶ οἱ τουτέων ἐχόμενοι τῇσιν ἡλικίῃσιν, ἄριστά τε διάγουσι, καὶ ὑγιαίνουσι μάλιστα. τοῦ δὲ θέρεος καὶ τοῦ φθινοπώρου μέχρι μέν τινος οἱ γέροντες. τὸ δὲ λοιπὸν τοῦ φθινοπώρου καὶ τοῦ χειμῶνος, οἱ μέσοι τῇσιν ἡλικίῃσι.

Quod autẽ ad anni tempora attinet, vere quidẽ, & prima æstate pueri, & his ætate proximi optime degunt, & maxime valent, æstate vero, & quadantenus autumno senes. Reliqua autumni, & hyemis parte, qui inter has ætates sunt medij.

Quod ad tempora vero pertinet, vere, & prima æstate pueri, & his ætate proximi, optime degunt, valentque maxime. Æstate vero, & autumni ad aliquam usque partem senes. Reliquo autumno, & hyeme, qui mediam ætatem agunt.

Si orationem hoc loco Hippocrati habitam non solum in ætatibus, sed & in omnibus aliis, quæ secundum temperationem, vel moderate, vel immoderate se habent, examines, veram eam esse comperies. Naturis siquidem, ætatibus, & re-

& regionibus temperatis tempus optimum, quod temperatiſſimum, quippe quę non habitudinis quam habent mutatione, ſed conſervatione egeant, quandoquidem à ſimilibus ſervetur res quæque, mutetur à contrariis. Quare pueri, & adhuc magis adoleſcentes (ipſorum enim ætas eſt omnium optima) ætatem vere degunt optime, eadem quoque ratione temperatæ regiones, & naturæ vere habent belliſſime. Adiunxit autem veri æſtatis principium Hippocrates, latius extendens uniuſcuiuſque theorematis uſum. Exactius autem, & apertius dicere poterat, adoleſcentes vere, pueri æſtatis principio optime degunt. At vero ſenibus propter naturæ frigiditatem æſtas eſt utilis: ſicut iis qui florentem, & vigentem ætatem agunt hyems utiliſſima, hæc enim bilioſę ipſorum temperiei contraria eſt. Sic naturæ bilioſiores hyeme, pituitoſiores æſtate, temperatæ vere degunt optime. Similiter temperatis regionibus ver convenientiſſimum, ut frigidioribus æſtas, calidioribus hyems convenientior. Quin peſſima etiam cuique ætati, & naturæ, & regioni tempora ex iis quæ dicta ſunt inve-

invenire poſſumus. Siquidem quæ optimis ſunt adverſiſſima, peſſima cenſenda: eadem ratione media etiam inter optima, & peſſima invenire licet. Illud præterea diligenter animadvertendum, ver adoleſcentibus dictum optimum, aliis omnibus eſſe medium, neque enim his optimũ eſt, neq; peſſimum. Similis eius eſt ad naturas quoq; & regiones reſpectus. Contra vero omnibus & ætatibus & naturis, & regionibus malus autumnus, minus tamẽ per id temporis calidę, & humidæ naturæ lęduntur, quam aliæ.

XIX.

Νοσήματα δὲ πάντα ἐν πάσῃσι τῇσιν ὥρῃσι γίνεται, μᾶλλον δ' ἔνια κατ' ἐνίας αὐτέων καὶ γίνεται καὶ παροξύνεται.

In quibuſvis anni temporibus omnis generis morbi oriuntur, nonnulli tamẽ in quibuſdã tum fiunt, tum excitantur.

Quilibet in quibuſvis temporibus morbi fieri poſſunt. Nonnulli tamen in quibuſdam magis tum fiunt, tum irritantur.

Si aëris ambientis temperatio ſola eſſet morborum cauſa, ſingulis temporibus omnes morbis illis afflictaremur, qui ipſorum ſunt proprij, & peculiares.

Nunc vero quum etiam propter vitę intemperantiam, & alia peccata in vita admiſſa, morbi fiant, omnes in omnibus temporibus fieri poterunt, plures tamen qui cuiuſque temporis proprij ſunt, & familiares, non parum ad id conferente etiam naturarum diſcrimine. Neq; enim ſimiliter ab eadem cauſa calidus, ac frigidus, nec humidus, ac ſiccus offendi ſolet: quemadmodum nec temperatus, ac quilibet horum, aut ij qui per coniugationem aliquam ſunt intemperati, ut ſupra diximus.

XX.

Τοῦ μὲν γὰρ ἦρος τὰ μανικὰ, καὶ τὰ μελαγχολικὰ, καὶ τὰ ἐπιληπτικὰ, καὶ αἵματος ῥύσιες, καὶ κυνάγχαι, καὶ κόρυζαι, καὶ βράγχοι, καὶ βῆχες, καὶ λέπραι, καὶ λειχῆνες, καὶ ἀλφοὶ, καὶ ἐξανθήσιες ἑλκώδεες πλεῖσται, καὶ φύματα, καὶ ἀρθριτικά.

Vere quidem inſania, melancholiæ, comitiales, ſanguinis profuſiones, anginæ, gravedines, raucitates, tuſſes, lepræ, impetigines, vitiligines, & puſtulæ ulceroſæ plurimæ, & tubercula, & articulorum dolores.

Vere enim inſania, melancholia, epilepſia

psia, fluxiones sanguinis, anginæ, gravedines, destillationes, lepræ, tusses, impetigines, vitiligines, & pustulæ ulcerosæ plurimæ, tubercula, articulorum dolores.

Qui quæso iam recte ab eo supra dictum videatur, Ver autem saluberrimum, & minime exitiosum, quum in eo fiant permulti morbi? Siquidem ipsum præter quam quod universa tempora morborum quos generat, varietate adæquare videtur, suos etiam quosdam, & proprios morbos habet. Nam vesania, atra bilis, quam melancholiam appellant, epilepsiæ, anginæ morbi sunt autumnales: ut gravedines, destillationes, tusses hyemis proprij sunt affectus. Quam autem communitatem ęstas habeat cum vere ostendere volens, de ea ipse deinceps dicet, Æstate vero horum nonnulli, id est, supra commemoratorum in vere morborum. Auctarij vero vice, & ex abundanti præter aliorum temporum morbos, Ver ipsum sanguinis efficit fluxiones, impetigines quas lichenas Græci appellant, vitiligines, id est, alphos, & eruptiones in cute ulcerosas plurimas, tubercula quæ phymata dicunt, & articulorum dolores.

res. Qui quidem temporis verni proprij morbi omni periculo vacant, tantumque abest, ut aphorismum illum falsum esse convincant, in quo dixit, Ver autem saluberrimum, & minime exitiosum, ut maiorem ipsi confirmando fidem astruere videantur. Nam hoc ipso tempore profundum corpus expurgatur vitiosis humoribus, à partibus principalibus ad cutem pervenientibus. Sic enim fiunt lepræ, lichenes, alphi, & quam plurimæ ulcerosæ pustulæ. Aliter vero tuberculis enatis, & articulorum doloribus affligentibus, corpus altum purgatur, vitiosis scilicet humoribus ad extremas partes translatis. Quod autem sanguinis profusiones plenitudinem, & cacochymiam, id est, humorum pravitatem vacuando, ab his morbos fieri prohibeant, omnino est manifestum. Quod si corpus aliquod euchymum, id est, succi bonitate abundans, vernum tempus accipiat, integerrimam ipsi valetudinem tuetur, & servat, nihil ex propria innovans natura, non tamen de æstate ita, aut autumno, aut hyeme dicere possis. Hæc enim tempora licet purum corpus, & omni ex parte inculpatum excipiant, flavam

vam tamen bilem æstas iusto copiosiorem, atram autumnus, pituitam hyems generare consuevit. Porro eiusmodi aliquid in vere accidit, quale corporis exercitationibus fieri videmus. Nam etsi ipsa alioqui corporis exercitatio est saluberrima, tamen si pituita plenum hominem, aut bile alterutra, aut etiam sanguine ipso exercere volueris, ei epilepsiã aut apoplexiam tali exercitatione contraxeris: aut si ista non accidant, periculum certe imminebit ne rupto aliquo in pulmone vase, in morbum incidat incurabilem. Iam vero multi quum febricitare cœpissent propter exercitationes, acutissimis morbis sunt correpti. Quibus vero purgationis humorum in profundo latentium loco exercitatio imperata fuerit, ea ad cutem cacochymiam, id est, pravorum humorum copiam evocans, & spargens, ulcera, & scabiem excitat. Nam & hoc innuebat Hippocrates ipse, quum diceret, Impurgatum si exerceas, ulcera exorientur: sic sane verno tempore aëris ambientis calor humores fundens, evocat ad cutem persimili exercitationum effectu. Nec vero exercitationum effectis solum, sed ipsius etiam

naturæ operibus ſimilia ſunt veris effecta. Illius ſiquidem partes ſunt, tum occultam illam toto corpore perſpirationem efficere, qua corporis excernantur ſupervacanea, tum etiam per morbos variis modis corpus expurgare.

XXI.

Τοῦ δὲ θέρεος ἔνιά τε τουτέων, καὶ πυρετοὶ ξυνεχέες, καὶ καῦσοι, καὶ τριταῖοι πλεῖστοι, καὶ τεταρταῖοι, καὶ ἔμετοι, καὶ διάρροιαι, καὶ ὀφθαλμίαι, καὶ ὤτων πόνοι, καὶ στομάτων ἑλκώσιες, καὶ σηπεδόνες αἰδοίων, καὶ ἵδρωα.

Æſtate autem horum nonnulli, & febres aſſiduæ, & ardentes, & tertianæ plurimæ, & quartanæ, vomitiones, alvi profluvia, lippitudines, aurium dolores, oris exulcerationes, genitalium putredines, & ſudamina.

Æſtate vero nonnulli horum, & febres continuæ, & ardentes, & tertianæ plurimæ, quartanæ item, & vomitiones, alvi profluvia, ophthalmiæ, aurium dolores, oris ulcerationes, genitalium putredines, & ſudationes.

Ex vernis morbis quoſdam æſtate etiam fieri dicit, id eſt, ęſtatis initio. Nam æſta-

æstatis pars, quæ fini veris committitur, quemadmodũ similem habet cum vere temperationem, ita morborum etiam communem habet generationem. Nam & alios quosdam æstatis proprios morbos fieri dicit, febres continuas, & ardentes, & tertianas, & ne singula enumerem, quæcunque ex flava bile corporibus accidunt mala, æstate fieri consuevere. Nam bile sursum ad os ventriculi repente, & innatante vomitiones fiunt, ut alvi deiectiones deorsum eunte. Ophthalmiæ quoque æstate plurimæ, utpote repleto capite. Sic & aurium dolores, aliaque similia æstate corpus patitur propter repletionem capitis, alias ad aliam corporis partem excrementum deponentis. Oris etiam ulcerationes propter biliosum humorem fieri est manifestum. Genitalium vero putredines non quavis æstate fiunt, sed quando vel humidior paulo fuerit, vel vento fere vacaverit, vel ad austrinam conditionem inclinaverit. Nam ubi plurimum à statu naturali ad humiditatem, & auræ vacationem recessit, non modo naturalium, sed cuiusvis etiam alterius partis putredines facit, qualis profecto erat illa cœli

tempeſtas, quæ & tertio Epidemiωn, & ſecundi ſtatim initio deſcribitur: quæ vero parum à naturali ſtatu deſciverit ad humidius, ea naturalia tentat, ipſa alioquin ob humiditatem, & caliditatem facile putreſcentia. Quare quum propriam etiam æſtas ſervat temperationem, ſi multis excrementis infeſtentur, quæ forte occaſione aliqua ad naturalia fluxerint, ipſorum putredines patiuntur. Sudationes autem è genere ſunt eruptionum in ſummo corpore hærentium, quæ more ulcerum cutem exaſperant: Fiunt autem, ut ipſum nomē oſtendit, propter multos ſudores, qui vel bilioſiores, vel mordaciores omnino evaſerint: mordent enim hi cutem, & pruritum in ea, ardoremque excitant, & ulcerum inſtar exaſperant.

XXII.

Τοῦ δὲ φθινοπώρου, καὶ τῶν θερινῶν τὰ πολλά, καὶ πυρετοὶ τεταρταῖοι, καὶ πλάνητες, καὶ σπλῆνες, καὶ ὕδρωπες, καὶ φθίσιες, καὶ στραγγουρίαι, καὶ λειεντερίαι, καὶ δυσεντερίαι, καὶ ἰσχιάδες, καὶ κυνάγχαι, καὶ ἄσθματα, καὶ εἰλεοί, καὶ ἐπιληψίαι, καὶ τὰ μανικά, καὶ τὰ μελαγχολικά.

Autum

Autumno vero etiam æſtivi multi, & quartanæ febres, atque erraticæ, lienes, aquę inter cutem, tabes, urinę ſtillicidia, inteſtinorum lævitates, & difficultates, coxendicum dolores, anginæ, crebri anhelitus, volvuli, comitiales, inſaniæ, & melancholiæ.

Autumno æſtivi etiam multi morbi, & febres quartanæ, & incertæ, lienis tumor, aqua inter cutem, tabes, urinæ difficultas, inteſtinorum tum lævitas, tum difficultas, coxæ dolores, anginæ, anhelatio, inteſtinorum parte quapiam coarctatio, epilepſia, inſania, melancholia.

Autumno, inquit, æſtivi morbi multi fiunt, manente adhuc per id temporis humore æſtivo, flava ſcilicet bile. Neque enim quo modo æſtas veri ſuccedens, humores vacuat, ita & autumnus æſtivos, ſed modo prorſus contrario à partibus ſummis, & externis ad internas, & profundas revocat. Itaque merito æſtatem quidem nonnullos vernos morbos gignere, autumnum vero æſtivos non aliquot, ſed multos creare dicit: Quinetiam id temporis quartanas febres fieri ait, quæ ex atra bile ortum habent, ge-

minam & ipsa generationem sortita, unam ex flava bile retorrida, & perusta, alteram ex crasso sanguine. Fiunt etiam incertæ, & erraticæ febres per autumnum propter temperaturæ inæqualitatẽ. Fiunt & lienes magni, redundante excremento melancholico, & aqua inter cutem lienis vitio. Et si qua affectio est tabida suspecta, maxime autumno deprehenditur ob siccitatem, & frigiditatem, & temporis inæqualitatem, nihiloque minus etiam propter humorum vitium. Fit & iisdem de causis eo tempore maxime urinæ difficultas, stranguria Græcis, Plinio urinæ incontinentia dicta: nam & incertis illis, inordinatisque, ac repentinis caloris, & frigoris mutationibus refrigeratur vesica, & ex cacochymia, id est, humorum vitio profecta acrimonia ipsi molestiam exhibet, præsertim quum facta in frigidius mutatione humores, qui antea cutis perspiratu digerebantur, & sudoribus vacuabãtur, ad vesicam fuerint conversi. Lęvitas vero intestinorum id est, λειεντερία, subita est, & sine ulla omnino mutatione ciborum deiectio, quę fit vel propter exulcerationem ventriculi, aut intestinorum in superficie

perficie eodem modo factam, quo aphthæ in pueris, id eſt, oris ulcera, vel propter virtutis retentricis imbecillitatem, quorum prius propter mordaces, & ſubſtantia tenues humores fieri ſolet, ſecundum magnam ventriculi, aut inteſtinorum intemperiem conſequitur, quæ duo mala autumno maxime fieri conſuevere. Coxæ autem dolores cum ex humorum malignitate, tum refrigeratione maxime fieri rationi eſt conſentaneum. At vero anginæ ex bilioſis humoribus originem ducunt ad fauces decumbentibus: quæ ab iis quæ vere fiunt eo differunt, quod illæ ſunt quodammodo pituitoſiores. Iam vero anhelatio, id eſt, animæ ducendæ difficultas, quam aſthmatis vocabulo Græci intelligunt, tum propter humorum ad interna motum, tum propter refrigerationem fieri ſolet. Propter hæc ipſa inteſtinorum coarctatio, quem εἰλεὸν Græci appellant, quia in arctum cogatur inteſtinum, fit dum alimenti excrementa deorſum deſcendere, & inteſtina pervadere prohibentur, quod magna ex parte accidit propter inteſtinorum partis alicuius inflammationem: maxime vero par eſt, ut frigido, &

inæquali, & malos humores gignente tempore offendantur ventriculus, & intestina. Nam æstate tenuatos, & mobiles factos humores autumnus excipiens in profundum corporis sua frigiditate, & inæqualitate compellit, est vero profundus intestinorũ situs. Epilepsia vero iis, qui natura sunt huic malo obnoxij, accidit propter repentinam in contrarium mutationem, nam fere meridianis temporibus calor, nocturnis, atque matutinis, & vespertinis frigus viget: nihil autem æque epilepticas accessiones generare, atque eiusmodi mutatio potest. Insania vero quam maniam apellant, propter tenuium, ac biliosorum humorum malignitatem accidit, quomodo melancholia propter atram bilem, de qua paulo ante diximus.

XXIII.

Τοῦ δὲ χειμῶνος πλευρίτιδες, περιπνευμονίαι, λήθαργοι, κόρυζαι, βράγχοι, βῆχες, πόνοι στηθέων, καὶ πλευρέων, καὶ ὀσφύος, καὶ κεφαλαλγίαι, ἴλιγγοι, ἀποπληξίαι.

Hyeme vero morbi laterales, pulmonum inflammationes, lethargi, gravedines, raucitates, tusses, dolores pectorum, late-

laterum, & lumborum, capitis dolores, vertigines, & apoplexiæ.

Hyeme pleuritides, peripneumoniæ, lethargi, gravedines raucitates, tuſſes, pectoris, laterum, & lumborum dolores, cephalalgiæ, vertigines, apoplexiæ.

Hyemales morbos ſtatim poſt autumnales exponens, non eadem, qua in ſuperioribus uſus eſt loquendi forma, hyeme ſcilicet multos etiam autumnales morbos fieri, quanquam prius, quum de æſtivis ageret, vernis eos comparans dixit, Æſtate vero horum etiam nonnulli: & quum de autumnalibus diſputaret, Autumno æſtivorum etiam multi. Nunc autem morborum hyemalium catalogum abſolute, citra alterius temporis mentionem, confecit, ſive quod de communi voluerit hoc etiam loco nos ſubaudire ex dictis morbis aliquot, ſive abſolute pronunciare, tanquam nihil autumnale tempus cum hyemali communicet. Atqui prima certe quidem hyemis pars, & ratione, & experientia communitatem cum autumno, & ſimilitudinem habere videtur. Ipſe enim dicebat, Æſtivæ quartanæ magna ex parte breves,

Autumnales longæ, præsertim quæ hyemem attigerint, nisi quis dicat, ipsum de quartanis iis, quæ extrema autumni parte generantur, mentionem facere. Verum hosce vult hyemis proprios morbos esse, pleuritides, & peripneumonias, quoniam instrumenta respirationi servientia à frigore lædantur. Cætera enim licet tam exacte obtegere, & munire adversus cœli iniurias, ut nihil, aut certe minimum sentiant aëris ambientis frigiditatem. Respirationis vero usu neque nobis interdicere possumus, neque aliunde datur respirandi facultas: sola enim aura est, quam inter respirandum ducunt, redduntque communiter omnia animantia: Ob hanc ipsam refrigerationem caput læsum, gravedines, tusses, & raucitates committit. Et quemadmodum dolores laterum propter refrigerationem fiunt, sic etiam capitis, lumborum, & omnium denique partium nervosarum. Vertigines etiam capitis læsionem consequuntur, similiter & apoplexiæ: nam hic quoque morbus fit, quum caput pituita repletum fuerit.

XXIV.

ἘΝ δὲ τῇσιν ἡλικίῃσι τοιάδε συμβαίνει· τοῖσι μὲν σμικροῖσι καὶ νεογνοῖσι παιδίοισιν ἄφθαι, ἔμετοι, βῆχες, ἀγρυπνίαι, φόβοι, ὀμφαλοῦ φλεγμοναὶ, ὤτων ὑγρότητες.

Per ætates hæc eveniunt parvis, & recens natis pueris, ſerpentina oris ulcera, aphthæ dictæ, vomitiones, tuſſes, vigiliæ, pavores, circa umbilicum inflammationes, aurium humiditates.

Secundum ætates autem hi morbi fiunt, parvis, & nuper natis puerulis oris ulcera, vomitiones, tuſſes, vigiliæ, pavores, umbilici inflammationes, aurium humiditates.

Diligentior fuit Hippocrates in explicatione ætatum, & morborum qui in ipſis fiunt, quam temporum, ſiquidem ætates in minimas etiam partes ſecuit. In Puerulis itaque recens in lucem editis aphthas fieri dicit: ſic Græci vocant exulcerationes, oris ſuperficiem occupantes, præ mollitie inſtrumentorum maxime factas, ea enim tenella adhuc, neque contactum, neque qualitatem lactis non parum ſeri continentis, ferre poſſunt, quod quidem ſerum quum ab-

ſter-

ſtergendi vim habeat, nihil mirum, ſi in mollioribus corporibus quaſdam in ſuperficie exulcerationes excitet. Vomitiones autem id ætatis ipſis accidere par eſt, propter lactis quod ſugunt nimiam copiam. Vigilias vero ipſis adeſſe, res eſt minime conſueta, quippe qui maximam temporis partem dormiant, niſi forte quia patiantur aliquid, vigilias ipſis fieri putes: Siquidem multus ſomnus ipſis eſt maxime ſecundum naturam. Pavores autem per quietem infantes pueros invadunt, eos præſertim, qui ſunt natura edaces, quando ventriculus ſentiendi quidem vi pollet exquiſita, ſed imbecillitate naturali laborat, & in eo cibus corrumpitur. Nos ſiquidem non in tantillis ſolum, ſed etiam ætate perfecta, & grandi hominibus horrificas per ſomnum imaginationes fieri obſervavimus, quum & multi, & vitioſi humores ventriculum, & ipſius os præſertim gravarent, & morderent, hæc enim ipſius particula ſenſibilis eſt maxime. Umbilici quoque non multo ante præciſi inflammatio, recens natis pueris merito accidit, non aliter quam ſi qua alia pars ulcerata foret. Sed & aurium humiditates

repo-

reponit inter morbos, non etiam palati, & narium excrementa eodem numero comprehendens, quoniam secundum naturam sit per nares, atque palatum cerebri excrementum derivare, quod iis etiam, qui ætate iam sunt perfecta usuvenit: præter naturam autem per aures derivatio. Pueris tamen infantibus per aures quoque expurgatur cerebrum, recteque Hippocrates inter proprios huius ætatis morbos aurium etiam humiditates scripsit: Est certe quidem puerulis recens natis corpus totum humidissimum, adeo ut ossium etiam natura in ipsis veluti cerea sit potius, quam lapidea, præ cæteris vero partibus cerebrum longe humidissimum, utpote quod in adultis etiam, & perfectis tale existat. Quare non citra rationem in ipsis quum multa supervacaneorum copia redundet, per omnes excernitur meatus.

X X V.

Πρὸς δὲ τὸ ὀδοντοφυεῖν προσάγουσιν οὔλων ὀδαξισμοὶ, πυρετοὶ, σπασμοὶ, διάῤῥοιαι καὶ μάλιστα ὅταν ἀνάγωσι τοὺς κυνόδοντας, καὶ τοῖσι παχυτάτοισι τῶν παιδίων, καὶ τοῖσι σκληρὰς τὰς κοιλίας ἔχουσι.

Ad dentitionem vero progressis, gingivarum stimulantes prurigines, febres, convulsiones, alvi profluvia, idque præcipue cum caninos dentes emittere cœperint, & iis qui maxime crassi sunt, & alvos duras habent.

Adventante dentitionis tempore gingivarum pruritus, febres, convulsiones, alvi profluvia maxime quum caninos edunt, & iis præsertim qui crassissimi sunt, & qui alvo sunt dura.

Gingivarum ὀδαξισμὸν, id est, pruritum fieri, quum puerulis dentes prodituri sunt, & emersuri mirum videri non debet: ὀδαξισμὸς enim pruritus quidam est cum exiguo quodam, & levi dolore. Febres vero, & convulsiones, & diarrhœæ, id est, solutiones alvi pueris ipsis iam dentientibus, id est, dentes iam edẽtibus, non etiã edituris accidunt, quemmodum ipse his verbis ostendit, Maxime quum caninos edunt. Quę sane symptomata evenire est verisimile, foratis à prodeuntibus dentibus gingivis, veluti quum paxillus carni fuerit impactus. Atque profecto plus dentes affligunt, quã infixus paxillus, hic siquidem semel firmatus in membro, quiescit, dentes vero

semper

ſemper tantum procedunt, quantum augentur. Febricitant ergo hac ætate pueri propter dolores, vigilias, & inflammationes Convelluntur etiam tum ob hæc ipſa, tum quia probe in ipſis non coquitur alimentum, & quia nervoſarum partium natura nondum ſatis valida exiſtit. Quæ omnia neceſſario diarrhœæ, & alvi dejectiones conſequuntur, quia alimentum non bene coquatur, neque diſtribuatur. Illud autem, Et iis præſertim qui craſſiſſimi ſunt, & qui alvum duram habent, ad convulſiones referri debet: His enim maxime pueris convulſiones fieri dicit, qui craſſiſſimi ſunt, & qui alvo ſunt dura. Tales enim plethorici ſunt, & excrementis abundant, & ideo convulſionibus facile corripiuntur.

XXVI.

Πρεσβυτέροισι δὲ γενομένοισι παρίσθμια, σπονδύλου τοῦ κατὰ τὸ ἰνίον εἴσω ὤσιες ἄσθματα, λιθιάσιες, ἕλμινθες στρογγύλαι, ἀσκαρίδες, ἀκροχορδόνες, σατυριασμοὶ, χοιράδες, καὶ τἄλλα φύματα, μάλιστα δὲ τὰ προειρημένα.

At ijs paulum ætate progreſſis, tonſillarum inflammationes, vertebræ quæ ad occi-

occipitium est, interiorem in partem impulsiones, crebræ anhelationes, calculi, lumbrici rotundi, alij tenues, & minuti, in recto intestino orti, ascarides dicti, verrucæ Græcis ἀκροχορδόνες dictæ, satyriasmi, strumæ, & alia tubercula, præcipue vero prædicta.

Ipsis vero grandiusculis tonsillarum inflammationes, vertebræ in occipitio introrsum luxationes, anhelationes, calculi, lumbrici rotundi, ascarides, verrucæ pensiles, satyriasmi, stranguriæ, strumæ, & alia tubercula, præcipue vero antedicta.

Primum scripsit de puerulis recens in lucē editis, deinde de dentientibus, nunc de ijs agit, qui mediam ætatē agunt inter eos qui dentire desierunt, & eos qui pubertati sunt proximi. Nam de pubertati proximis deinceps secundum hos quartum ordine locum obtinentibus mentionem facit sequenti aphorismo. Verum tertiam ætatem, qua de nunc agitur, ad duodecimum, & tertiumdecimum usque annum progredientem corripi dicit Hippocrates ijs affectibus, quorum prima paristhmia scribit, quæ locorum sunt ad isthmum, id est, fauces

per-

pertinentium inflammationes. Hoc autem loco per (a) isthmum intelligenda est pars illa, quæ os, & gulam interiacet, quę per metaphoram ab isthmo proprie dicto ita est appellata. Est autem angusta quædam terra inter duo maria pervia, quas fauces Latini, & angustias maris appellant. Hæc autem paristhmia interdum solius sunt tunicæ ventris, & gulæ, & faucium, totiusque oris communis inflammationes, interdum vero ipsi etiam subiectorum musculorum: quo tempore vertebræ etiam quæ est in occipitio antrorsum inclinatio fit, de qua statim post paristhmia inquit, Et vertebræ in occipitio antrorsum luxationes: nam vertebra hæc à musculis inflammationem patientibus tracta, ad partem inclinat colli anteriorem: sed hanc partem Hippocrates non anteriorem, sed interiorem appellavit, ut qui ad vertebram pone locatam orationem referret: Corporis enim è sua sede in profundum emotio, sive ex anterioribus, sive ex posterioribus fiat partibus, per vocem unā intror-

(a) *Isthmus, & fauces nomina methaphorica: unde paristhmia glandulæ ad lingua radicem, & earundem inflammationes.*

introrſum ſignificatur. Quę cum ita ſint, quamobrem tandem Hipp. in pueris recens natis neque de pariſthmiis, neque de vertebræ in occipitio luxatione quicquam dixit, quum & illi nihilominus habeant cerebrum humidum, & excrementis abundans, adeo ut in ſubiectas partes fluxiones dimittat? An quia tam puſilli, & tenelli prius moriantur, quam ſubiecti faucibus muſculi una cum nervis vehementem patiantur inflammationem? & alioqui partes has molles habeant, atque ideo tam vehementem nequeant ſuſtinere tenſionem, ut vertebram intro ad ſe poſſint attrahere? Quinetiam aſthma, id eſt, anhelatio, (ſic autem Græci crebram reſpirationem vocant, qualis currentibus, aut quovis alio modo ad vehementem motionem adductis accidit) in concitatis quidē vehementius fit, quia multa propter exercitationē reſpiratione animal indigeat, ubi vero exercitatio abeſt, fit ob coarctationem, & anguſtiam pulmonis cavitatū. Hęc vero anguſtia fit, fluxionibus ſuperne irruentibus repleto viſcere: atqui hæ plures in recens natis puerulis fiunt, & cito ipſos interimunt, quoniam alias
etiam

etiam habeant male: nam & ab utero in aërem ambientem insolens transitus, & alimenti diversitas, & inflammatio tum quæ primum fuit locorum ad umbilicũ, tum quę deinde propter dentium ortum est nata, hæc inquã eiusmodi omnia imbecillos reddunt, & vix ea quę dixi tolerant mala, nedum præter hæc fluxiones etiam in pulmonem decumbentes sustinere possint. Lithiasis vero, id est, calculi generatio, proprius est puerorum morbus, propter edacitatem, & ingluviem crudos humores non paucos coacervantium, ex quibus crassior pars una cum urinis ad vesicam delata, fit lapidum gignendorum materia: accedente causa altera caloris copia: nã & senes acervant humorẽ crudum non paucum, non propter voracitatẽ ut pueri, sed propter virtutis coctricis imbecillitatẽ: Verum calorẽ non habent fortẽ, qui ex crassa materia per humoris resolutionẽ in vaporẽ desiccata, lapidẽ generet. Lumbrici vero, & ascarides videntur aliis animalibus similiter gigni, quæ non ex semine, sed ex putredine ortũ habent. Sola enim putredo nõ satis est hisce generandis, sed multo etiã calore eget. Pueris ergo cibus plerun-

runque corrumpitur in ventre præſertim inferiore : verum caliditas in valde parvis, & tenellis nondum materiæ potens eſt, & ipſi dominatur, in grandiuſculis vero materiam obtinet idoneam ad eiuſmodi animalium generationem, & præter eam inſuper calorem acquiſivit. Aſcarides ergo ſunt tenues quidam lumbrici in parte maxime inferiore craſſi inteſtini geniti: cuiuſmodi plurimi manifeſto cernuntur in veterinis animalibus male cibum coquentibus, quorum depravatam coctionem fœtor indicat excrementorum. Aliud lumbricorum genus rotundorum, in ſuperioribus magis inteſtinis generatur, unde fit ut in ipſum quandoq; ventriculum aſcendant: Atque multo plures hi, quam aſcarides gignuntur in pueris. Rarior lumbrici lati generatio, qui & longiſſimus eſt, & ſępe per omnia extenditur inteſtina. Verum de hoc penitus nullam Hippocrates fecit mentionem, quoniam neque ipſi erat propoſitum de omnibus morbis agere, qui accidunt hominibus, ſed de iis tantum, qui quaq; ætate fiunt. Propterea enim ipſe enumeratis iam dictis, deinceps verrucas penſiles, quas

Græci

Græci acrochordanas appellant, & ſtrumas adiecit, morbos ex vitioſi humoris foras, & ad cutem vergentis copia natos, quorum genus totum appellat phymatis, id eſt, tuberculi nomine, ita deinceps ſcribens, verrucæ penſiles, ſtrumæ, & alia tubercula. Verum eximie phymata quædam appellantur inflammationes nonnullæ ſponte naſcentes, quæ & celerrime oriuntur, & ocyſſime in acumen, & altum attolluntur, & citiſſime etiam ad ſuppurationem perveniunt: quorum plurima in inguinibus, & axillis generatio, quoniam in his locis multi ſunt adenes, eam ſortiti naturam ut in ſe excrementa facile recipiant: quorum morbus ſtruma quoque eſt, non utique ex calida materia, & ad ſuppurationem feſtinante, ſed ex pituitoſiore, & frigidiore maxime conſtans.

XXVII.

Τοῖσι δὲ ἔτι πρεσβυτέροισι καὶ πρὸς τὴν ἥβην προσάγουσι, τουτέων τε τὰ πολλὰ, καὶ πυρετοὶ χρόνιοι μᾶλλον, καὶ ἐκ ῥινῶν αἵματος ῥύσιες.

Adhuc autem ætate provectioribus, & ad pubertatem progreſſis, ex ijs mul-

ta, & febres diuturnæ magis, & ſanguinis ex naribus profluvia.

Grandioribus autem, & ad pubertatem accedentibus ſuperiorum etiam morborum multi, & febres diuturniores potius, & ex naribus ſanguinis fluxiones.

Pueri pubeſcere incipiunt poſt annum quartumdecimum, illi ergo prope ætatem hanc accedere dici poſſunt, qui vel duodecimum, vel tertiumdecimum, vel quartumdecimum annum agunt, neque enim unus eſt omnibus certus, ſtatuſque pubertatis terminus, propter caliditatē, & frigiditatē, naturarum. Calidiores enim citius, frigidiores tardius pubeſcũt. Verũ ętate hac laborant multis ex morbis ſupra dictis propter temperationis ſimilitudinem, & pręterea longioribus febribus, quã erant ſuperiores, quanquam de iis febribus, quæ prima ea ætate abũdant, quales eſſent, nihil quicquam dixit, verũ ex eo quod nunc dicitur, aperte oſtendit acutas eſſe, immutatur enim, & alteratur citiſſime habitus puerorum propter corporis humiditatem, & (a) natura-

(a) *In pueris fortiſſima naturalis facultas cæterarum virtutum comparatione, per ſe vero imbecillior eſt.*

turalis virtutis imbecillitatem. Sanguinis vero per nares fluxiones fiunt grandioribus, quoniam talis humor ea ætate redundare incipit, non quod copiosior generetur quam antea, sed quia nunc ipsius minus consumatur, propterea quod augmentum pro corporis ratione minus hac ætate procedat, quam superiore.

XXVIII.

ΤΑ' δὲ πλεῖστα τοῖσι παιδίοισι πάθεα κρίνεται, τὰ μὲν ἐν τεσσαράκοντα ἡμέρῃσι, τὰ δὲ ἐν ἑπτὰ μησὶ, τὰ δὲ ἐν ἑπτὰ ἔτεσι, τὰ δὲ πρὸς τὴν ἥβην προσάγουσιν. ὅσα δ' ἂν διαμείνῃ τοῖσι παιδίοισι, καὶ μὴ ἀπολυθῇ περὶ τὸ ἡβάσκειν, ἢ τῇσι θήλεσι περὶ τὰς τῶν καταμηνίων ῥήξιας, χρονίζειν εἴωθεν.

At magna ex parte pueris morbi judicatione solvuntur, partim quidem intra quadraginta dies, partim vero intra septem menses, nonnulli intra annos septem, quidam etiam ad pubertatem progressis. Qui vero pueris perseverarint, neque circa pubertatem soluti fuerint, aut fœminis circa mensium eruptionem, diu perseverare consueverunt.

Pueris maximam partem morbi iudi-

cantur, alij intra dies quadraginta, nonnulli intra ſeptem menſes, quidam intra annos ſeptem, alij ipſis etiam ad pubertatem accedentibus. Qui vero permanſerint, neque pueris circa pubertatem, neque fœminis quum menſtrua erumpunt, ſoluti fuerint, inveteraſcere conſueverunt.

Si vox diuturni orationi adiecta fuiſſet, melius foret. Inde enim nonnulli nomen πάθος, quod hic uſus eſt Hippocrates, de diuturnis tantum morbis intelligere ipſum arbitrantur. Verũ his adverſantur, quæ in aliis dixit aphoriſmis, quale illud eſt, In acutis πάθεσι raro, & per initia medicationibus uti oportet. Item & illud, Victus tenuis in longis ſemper πάθεσι, & in acutis. Ex quibus fit manifeſtum, non in diuturnis tantum morbis Hippocratem, ſed etiam in acutis uſurpare conſueſſe πάθος nomẽ. Videtur tamen nunc aut diuturnis morbis id nominis accommodaſſe, aut imperfectam orationem reliquiſſe. Nos vero ipſi quod deeſt ad perfectionem ſupplentes, ita efferemus, Maximam partem pueris diuturni morbi ſolvuntur, quidam intra dies quadraginta, Alij ſpatio ſeptimeſtri, nonnulli ſeptennio, Quadrageſimus

nan-

nanque dies diuturnorum morborum primus criticus, & degenerum acutorum ultimus decretorius, quemadmodum ſupra docuimus. Qui vero hunc ſuperant terminum, ſeptenaria ratione iudicationem ſortiuntur, non iam diebus connumeratis ſeptem, ſed primum quidem menſibus, deinde annis. Et vero morbos, qui hoc tempus ſuperaverint, ad quartum decimum annum pervenire eſt manifeſtum. Nam ſecundus ſeptenarius eo tempore completur, cum eo quod in pubertate magnæ fiunt corporis mutationes, in fœminis præſertim propter menſium eruptionem. Quo fit ut qui ne hac quidem ætate morbi ſoluti fuerint, in longum uſque tempus permanere ſoleant.

XXIX.

Τοῖσι δὲ νεηνίσκοισιν αἵματος πτύσιες, φθίσιες, πυρετοὶ ὀξέες, ἐπιληψίαι, καὶ τ' ἄλλα νοσήματα, μάλιστα δὲ τὰ προειρημένα.

Adoleſcentibus autem ſanguinis ſpuitiones, tabes, febres acutæ, comitiales, alijque morbi, præcipue tamen prædicti.

Iuvenibus ſanguinis expuitiones, tabes,

 febres

febres acutæ, epilepsiæ, aliique morbi, sed præcipue nunc dicti.

Quum primas ætates ad pubertatem usque minutissime, & particulatim explicuerit, nescio quomodo nunc adolescentiam prætermiserit, inter puberes, & eos, qui floridam, iuvenilemque ætatem agunt mediam. Verum qualis ea sit, licet ex iis, quas oratione est prosequutus, coniecturam facere: quippe quæ in multis communicet cum illis ætatibus, quæ utrinque eam circunstant: sed in maribus peculiarem, eximiamque habet sanguinis per nares profusionem, de qua in iis mentionem fecit, qui propius pubertatem accedunt. Nam hoc symptoma ea ętate apparere incipit, sed maxime viget in adolescentibus, deinde remittitur in viris. Verum ætatē hanc prętergressus Hippocrates ad juvenum ętatem pervenit, ac primum sanguinis excreationes, & tabes, deinde febres acutas, & secundum has epilepsiam scripsit, postremo adhæc omnia, & alij, inquit, morbi, sed maxime nunc enumerati, recte quidem hoc adiiciens. Nam ita rem habere cernimus, sed non satis de morbis acutis dixit. Neque enim absolute

dictum

dictum oportuit acutos (nam & in pueris nihilo secius videntur fieri) sed inter acutos morbos febres maxime tertianas, & ardentes. Hæ enim omnium sunt biliosissimæ, & sæpissime juvenes invadunt, quoniam flava quoque bilis hac ætate abundat, ex qua morbi tales ijs, qui florente, & vigente sunt ætate, fiunt. Nam tabes, & sanguinis expuitiones patiuntur, non secundum ætatis naturam, sed ex accidenti ipsius quopiam : unde supra dicebat, Senes fere minus, quam juvenes ægrotare : ubi nos quoque diximus propter intemperantiam, non ob virtutis imbecillitatem, juvenibus ægritudines multas accidere. Eadem quoque ratione sanguinis screatus juvenibus accidunt, vel quia vulnus acceperint, vel contusi sint, vel saltaverint, vel vehementius, & contentius vociferati, vel refrigerati fuerint, vel humi cubitaverint, vel plenitudine nimia, aut ejusmodi occasione aliqua, in id mali inciderint. Ad sanguinis vero sputum tabes consequitur. Quare propter ejusmodi actus juvenes ægrotabunt per accidens, non primario, neque ætatis ratione. Epilepsia vero juvenibus, quamvis etiam malo

malo victu utantur, non multum accidit: ut mirari ſubeat quomodo Hippocrates hanc aſcripſerit, quum alibi non modo pueris plurimum accidere, ſed inde etiam puerilem morbum appellatum fuiſſe, & vero ætatis mutatione ſanari dixerit. Fit ergo Epilepſia in quibuſdam juvenibus, quibus antea pueris non acciderat, propter ipſorum vitioſam, & inordinatam vivendi rationem, & peccata in cibo, & potu, & alijs actibus admiſſa, exempli gratia, quum humi cubant, & ſoli ſe exponunt, & imbribus, aliaque patiuntur his ſimilia. Verum nec ſic quidem multæ hac ætate epilepſiæ, aliique his non minus quidam morbi fieri poſſunt eadem ratione. Quare melius fuerit, ſi ita ſcribatur aphoriſmus, Juvenibus quum alij prope modum omnes in alijs ætatibus dicti morbi fiunt, tum vero præcipue ardentes febres, quas cauſos appellant Græci, & tertianæ fieri ſolent.

XXX.

Ο Οἷσι δὲ ὑπὲρ τὴν ἡλικίην ταύτην ἄσθματα, πλευρίτιδες, περιπνευμονίαι, λήθαργοι, φρενίτιδες, καῦσοι, διάρροιαι, χρόνιαι, χολέραι,

λέραι, δυσεντερίαι, λειεντερίαι, αἱμοῤῥοΐδες.

His vero qui hanc ætatem ſuperarunt, crebri anhelitus, morbi laterales, pulmonum inflammationes, lethargi, phrenitides, febres ardentes, diuturna alvi profluvia, choleræ, inteſtinorum difficultates, & lævitates, ſanguinis per ora venarum, quæ in ano ſunt, profuſio, αἱμοῤῥοΐδας Græcis dicta.

Vltra hanc ætatem provectis aſthmata, pleuritides, peripneumoniæ, lethargi, phrenitides, ardentes febres, diuturna alvi profluvia, choleræ, dyſenteriæ, lienteriæ, hæmorrhoides.

Iuvenum ætas quinto ſeptenario circumſcribitur. Siquidem id innuens ipſe in prognoſtico dicebat, Expectanda in iis magis profuſio ſanguinis, qui nondum trigeſimum quintum annum attigerunt. Nam quæ iuventutem ætas proxime excipit, ad ſequentes duos ſeptenarios extenditur, in qua ætate qui ſunt, omnia quæ geruntur in vita facere adhuc aggrediuntur, non aliter quam qui floridam, & iuvenilem ætatem agunt, ſed non ſimiliter labores perferre poſſunt.

ſunt. Nam ab ardoribus ſolis, & frigoribus, & in nuda humo cubatu, quam chameuniam Græci appellant, & vigiliis, & cibi, potuſve expletione nimia, magis offenduntur, quam iuvenes. Iam vero horum quoque temperamentum quodam modo melancholicum magis eſt: ideoque per eam ætatem, ut inter anni tempora per autumnum, multi atra bile perciti vexantur. Quemadmodum enim hoc tempus frigidum exiſtens flavam bilem æſtivis caloribus peruſtam excipit, ſic vergens ætas, & inclinata iuvenilem æſtati ſimillimam ſubſequitur. Unde mirari ſubit, qui factum ſit, ut in hac ætate non meminerit melancholiæ: quanquam ego hanc quoque in quibuſdam exemplaribus aſcriptam inveni, ſive ſit quiſpiam auſus adiicere, id quod deeſſe videbatur, tanquam ab Hippocrate prætermiſſum, ſive alij depravatis, & falſis exemplaribus fidentes, ita legendum omnino putaverint. Sed & ex tabidis quoque multi, & ex iuvenibus quotquot ex ſanguinis ſputo in tabem inciderint hac ætate moriuntur, non tamen hac ætate multi ſanguinem expuunt, quoniam neque ætate tam progreſſis, ſan-

sanguinis copia adest. Asthmatis autem, id est, anhelationibus, & peripneumonia, id est, pulmonis inflammatione, & pleuritide corripiuntur hac ętate magis, quam iuvenili, ut pote qui & victu simili, & laboribus utantur, & multo imbecillius quam iuvenes corpus habeant. Denique morbos quos silentio præteriit quum de iuvenilibus ageret, nunc omnes recenset. Nam phrenitides, & ardentes febres, & choleræ, & dysenteriæ nihilominus accidunt iuvenibus, quam ætate provectis, ortus utique occasionem ex flava bile sortitæ. Diuturniores autem diarrhœæ, id est, ventris solutiones, ætate defervescente (quæ eadem matura, & constans ætas dicitur) fiunt propter imperfectam, & deficientem alimenti distributionem. Nam omnium fere ętatum defervescens paracmastice Græcis dicta, paucissima indiget corporis refectione, siquidem id quod discutitur, & dissipatur, paucissimum est: neque enim corpus similiter calidum ac prius, neque amplius in augmentum quicquam absumitur, sed neque in his facultate retrētrice valde imbecilla, sicuti in senibus effluit plus ex

corpore. Quum igitur diarrhœæ fiant vel concoctione, vel distributione offensante, vel etiam bile sua acrimonia intestinum deradente, quæ omnia in progressis ætate, & provectis adsint, non sine ratione ipsis diuturnæ fiunt alvi fluxiones. Cæterum febres lethargicę fiunt ex humore pituitoso in cerebro acervato: qui prioribus quidem ætatibus parcior potius est, quam redundantior, in senili vero ætate, plurimus habetur, sed propter ætatis frigiditatem febres non accendit. In quibus autem ætatis fervor, & vigor elanguescit, eiusmodi etiam abundat humor, necdum frigidum corpus est. Lienterias vero, id est, lævitates intestinorum, ostendimus alias à frigida fieri pituita, alias à sola intemperie, quæ ventris vim retentricem imbecillam reddiderit, alias denique ab ulcerosa quapiā committi affectione: quæ omnia abundanter adsunt ætate progressis. Ex hæmorrhoïdibus autem venis sanguis profluens huius ætatis verus est, & proprius morbus, sicut & melancholia. Fit enim id ab atra bile ad sedis venas cumulatius decumbente. Atque sic mihi omnium enumeratorum morborum

causa

causa est explicata. Qui vero certam horum probandorum scientiam comparare sibi volet, is commentationes nostras, in quibus horum demonstrationes docuimus diligenter evolvat, quæ quot, qualesque sint, & quam quæque rem profiteatur, & doceat, intelliget, de librorum nostrorum ordine libello perlecto. Hinc enim auspicatus quomodo ipsorum quisque legi debeat, intelliget.

XXXI.

Τοῖσι δὲ πρεσβύτῃσι δύσπνοιαι, κατάῤῥοι βηχώδεες, στραγγουρίαι, δυσουρίαι, ἄρθρων πόνοι, νεφρίτιδες, ἴλιγγοι, ἀποπληξίαι, καχεξίαι, ξυσμοὶ τοῦ σώματος ὅλου, ἀγρυπνίαι, κοιλίης καὶ ὀφθαλμῶν καὶ ῥινῶν ὑγρότητες, ἀμβλυωπίαι, γλαυκώσιες, βαρυηκοΐαι.

At senibus spirandi difficultates, destilationes tussim inferentes, stranguriæ, urinæ difficultates, articulorum, & renum dolores, vertigines, apoplexiæ, malus corporis habitus, totius corporis pruritus, vigiliæ, alvi, oculorum, & aurium humiditates, visus hebetudines, glaucedines, auditus graves.

Senibus ſpirandi difficultates, deſtillationes cum tuſſi, ſtranguriæ, dyſuriæ, articulorum dolores, nephritides, vertigines, apoplexiæ, malus corporis habitus, cachexia Græcis dictus, pruritus totius corporis, vigiliæ, alvi, & oculorum, & aurium humiditates, viſus obtuſior, glaucomata, auditus hebetior.

Quidam Hippocratis ſectatores τοὺς πρεσβύτας τῶν γερόντων, id eſt, ut ipſi interpretantur, ſenes a decrepitis diſtinguunt, nomen τῶν γερόντων poſtremæ ætati tribuentes, atque id perpetuum eſſe exiſtimantes: τῶν πρεσβυτῶν autem appellationem priori ætati accomodantes. Sed nunc manifeſto oſtendit ſe πρεσβύτας eos appellare, qui poſtremam ętatem agunt. In ipſis ſiquidem de ętatibus diſputationem finivit, quaſi omnes iam ętates percurriſſet. Senes ergo deſtillationibus cũ tuſſi ſæpiſſime corripiuntur, quoniam ipſis caput facillime refrigeratur, atque idcirco multa in eo gignuntur pituitoſa excrementa, quum iam cerebri ſint temperamento valde frigido. Aſthmata vero, & anhelationes, tum propter has deſtillationes ortum habent, tum etiam quia alioqui ipſa reſpirandi inſtrumen-

ta,

ta, non raro proprium frigoris habent principium. Quum vero ipſis multa, ac craſſa excrementa generentur, inſuperque virium adſit imbecillitas, ſæpe fit ut renes obſtruantur, & lapides gignant, poſtquam tenax, & craſſa ſupervacanea materia ibidem hærens, & permanens, calloſam fuerit concretionem nacta. Articulorum quoque dolores fiunt interdum affluentibus ad hæc loca excrementis, interdum vero inſtrumentis ipſis refrigeratis articulos moventibus. Vertigines vero ſpiritus cum multo vapore in ipſo cerebro contenti inordinata, & turbata motio ſæpe excitat, ſæpe etiam in ventriculo vitioſis ſupervacaneis coacervatis, vapida in cerebrum exhalatio tollitur. Sed quid de apoplexia dicere convenit? nullus enim adeo ſenili ætati familiaris eſt morbus: in ea nanque cerebrum pituitoſis repletum eſt excrementis. Sicubi vero ulcus factum fuerit in ſenibus, ægre ſanatur propter ſanguinis defectum. Et aſſidue ſe ſcabunt toto pruriente corpore, quia pruritum excitantia ſupervacanea difficilem per cutem vacuationem habent. Siquidem propter refrigerationem tum

cutem ipsis densari, & cogi, tum plura excrementa simul, & crassiora evadere rationi est consentaneum. Complures etiam (neque enim omnes) continenter vigilant, tum quia alioqui fere senectus ipsa solicita est, & anxia, tum etiam propter corporis siccitatem. Quare tunc etiam magis vigilant, quum integra sanitate fruuntur. Nanque diximus in commentariis de temperamentis, ipsas quidem corporis partes per senectutem sicciores evadere, sed excrementorum pituitosorum acervari copiam. Unde vulgo ratione quadam probabili habetur senectus frigida, & humida. Quandiu igitur eiusmodi excrementa in cerebro plura coacervata fuerint, somniculosi magis senes, quandiu belle excernentur, vigilantiores fient. Verum & pauciora gigni excrementa, & citius excerni accidit ipsis bene, & salubriter habentibus. Unde vel maxime propria affectio senilis ætatis videtur esse vigilia. Humiditates vero oculorum, & narium in ipsis fieri liquet, propter cerebri superflua excrementa: quibus in ventrem defluentibus ipse etiam sæpius humectatur. Obtusior autem visus, & hebe-

be-

betior auditus ſenſibili facultate in ſenibus imminuta, & obſcurata, fiunt. Et Glaucomata, id eſt, glaucitates ipſis accidunt ob immodicam inſtrumentorum viſui ſervientium ſiccitatem, & quia ſuffuſionis habeant ſpeciem.

FINIS LIBRI TERTII.

CLAU-

CLAUDII GALENI IN APHORISMOS HIPPOCRATIS COMMENTARIVS QVARTVS,

GVLIELMO PLANTIO Cenomano, interprete.

I.

TA'ς κυούσας φαρμακεύειν ἢν ὀργᾷ, τετράμηνα καὶ ἄχρι ἑπτὰ μηνῶν· ἧσσον δὲ ταύτας. τὰ δὲ νήπια καὶ πρεσβύτερα εὐλαβέεσθαι χρή.

Uterũ gerentibus medicamenta purgantia ſunt exhibenda, ſi humor impetu fertur ad excretionem, quarto menſe, & ad ſeptimum uſque, his tamen minus. In minoribus autem, & grandioribus fœtibus ſubtimide ſe gerere oportet.

Prægnantes purgabis, ſi materia vacuari poſtulet, quadrimeſtres, & uſque ad ſeptimum menſem, ſed has minus. Minore vero,

aut

aut grandiore conceptu, gravidis medicamentum purgans exhibere ſit religio.

Eandem cum utero fœtus cohærentiæ, & coalitus rationem habent, quam cum arboribus fructus: Hi etenim prima generatione, infirmis pediculis continentur, atque ideo facile decidunt ſi quando ventus vehementior concuſſerit, poſtea vero aucti ipſi difficulter à plantis diſſolvuntur, & divelluntur, quemadmodum rurſus, ubi ad perfectam maturitatem pervenerint, ſponte ſua, & ſine ulla vi externa decidunt. Eodem ſane modo conceptus quoque, primo à ſeminis ſubmiſſione tempore ſi vel ſaltare aliquando, vel loco lubrico veſtigium fallente cadere, vel quoquo modo aliter aut animo, aut corpore vehementius moveri mulierem contigerit, facile ab utero abrumpuntur: quemadmodum & quum perfecti iam fuerint, & adulti. Tempore vero intermedio firmiorem coalitum habent, & avulſioni minus obnoxium. Quare mulier tum in utero ferens poteſt vehementiores motus ſuſtinere ſine fœtus offenſione. Quæ omnia animadvertens, & probe tenens Hippocrates recte ait, Prægnantes purgabis,

gabis, ſi materia ſuo motu invitet quadrimeſtres, & uſque ad ſeptimum menſem: quod prægnationis tempus eſt medium, quum ſcilicet fœtus utero firmiter adhæreſcit, & continetur. Sed ne hoc quidem tempore omnes quæ purgatione indigeant vacuari permittit, ſed ſi materia ὀργᾷ, id eſt, ἐπείγηται καὶ ὁρμᾷ, ſuo motu invitet, & ſolicitet ad ſui vacuationem: tracta enim appellatio eſt ab animalibus ad coitum concitatis: nam quum humores redundantes moventur, & quaqua per corpus feruntur, nondum corporis parte aliqua firmati, tunc ad eorum expulſionem natura incitatur, atque aliquo qui veluti manum porrigat, & illum humorum motum ad alvum dirigat, atque deducat, indiget. Nam qui parte quapiam firmati fuerint, & impacti humores movere non oportet. In eam ſiquidem ſententiam illud dictum eſt, Qui inflammatas partes per morborum initia aggrediuntur purgatione ſolvere, ii præter quam quod de parte contenta, & inflammatione laborante nihil educunt, (neq; enim crudus adhuc morbus permittit) ſanas etiam partes, & morbo reſiſtentes colliquafaciunt.

ciunt. Quod autem Hippocrates verbum φαρμακεύειν, quod medicari interpretantur nonnulli, pro medicamento purgante uti uſurpare conſueverit in confeſſo eſt apud omnes, qui vel minimam habent eius dictionis notitiam. Nam ut alia eius ſcripta omittas ſolis aphoriſmis contentus, aliud profecto nihil per eam vocem in ipſis ſignificari poſſe fatearis eſt neceſſe, ut paulo poſt fiet manifeſtum.

II.

ἘΝ τῇσι φαρμακείῃσι τοιαῦτα ἄγειν ἐκ τοῦ σώματος, ὁκοῖα καὶ αὐτόματα ἰόντα χρήσιμα. τὰ δ' ἐναντίως ἰόντα, παύειν.

In medicamentorum purgantium uſu, qualia etiam ſponte prodeuntia utilia ſunt, talia è corpore educere convenit, quæ vero contrario modo prodeunt, cohibere.

Purgantium medicamentorum uſu talia è corpore educenda, qualia quæ ſponte etiam prodeuntia, iuvant. Quæ vero exeuntia incommodant, ſiſtenda.

Ultro ex corpore vacuari ea dicimus, quę citra omnem medici operam excernun-

muntur, natura noſtrum corpus moderante, & regente ea per ſe interdum expurgante, interdum etiam alicunde irritata, vel quia à vaſis capi nequeant. Quum, itaque natura, quod ſuperfluum eſt, evacuat, iuvatur animal: quum vero aliud excernitur ratione ſymptomatis, neque inde utilitas ulla conſequitur, talis vacuatio pravæ etiam affectionis eſt ſignum. Recte igitur Hippocrates conſulit imitandam eſſe naturam. Quod aſſequemur, ſi ſingulis morbis tales humores vacuare tentabimus, quales vidimus in ſpontinis profuiſſe vacuationibus. Supra itaque ipſe de omni humorum vacuatione generalius locutus eſt in hunc modum, Sic & vaſorũ depletio ſi quidem talis fiat, qualem fieri oportet, confert, & leviter ferunt: nunc vero de ſola purgatione eundem habuit ſermonem, quoniam de ea hoc maxime libri loco diſputationem inſtituerat. Atque præſtiterit fortaſſe de omnibus vacuationibus, quas medici circa ægrotantium corpora occupati moliuntur, altius diſputationem repetere. Fiunt ergo vacuationes interdum medicamentis, tum vomitoriis, tum deiectoriis totum corpus

pus purgantibus. Nonnunquam vero medicamentum ex parte quapiam vacuandi vim habet, qualia quæ per palatum, & nares capitis educunt excrementa. Sunt etiam de genere expurgantium ſuperflua, quæ per tuſſim, thoracem, & pulmonem expurgant, & quæ per urinas eliciunt totius ſanguinis ſeroſum excrementum. Clyſter quoque fuerit de hoc genere, & quicquid denique totum corpus æquabiliter non vacuat, quo modo tum phlebotomia vacuare creditur, tum generaliter omnis ſanguinis ablatio quovis modo facta. Eiuſmodi quoque eſt vacuatio, tum quæ per uterum, & hæmorrhoïdas fit, tum etiam quæ per exercitia, & frictiones, & motum omnem, & quæ tempore fit, & balneis calidis, præſertim ſi vel nitroſæ, vel ſulfureæ, vel bituminoſæ fuerint, & denique ex accidenti inedia æquabiliter vacuat. Hæc ſiquidem omnia videntur totum æquabiliter corpus vacuare: quanquam ſi quis exactius veritatem exquirat, non æqualiter vacuare comperiet: Verum quum in his parvus ſit alterius ad alterum exceſſus, ſecundum eorum, quę vacuantur qualitatem, & quantitatem, ideo æqualis

lis vacuatio videri queat. At vero cathartica appellata pharmaca evacuationis diversam speciem constituunt, de quibus, ut dixi, ipsi nunc disserendi est propositum: non tamē maius quicquam docet, quam quod de omnibus vacuationibus ipse iam dixit. Unus enim est omnibus scopus propositus, humor redundans, cuius quidē humoris internoscendi peritia, petenda est tum ex cuiusque colore præter naturam toto corpore apparente, tum etiam ex symptomatis, & morbis, anni etiam tempore, regione, ætate, aëris conditione præsenti, & ægrotantis natura, & vitæ genere, & studio, & victus modo. Ut si exempli gratia flavus toto corpore color appareat, ut in his fit, qui regio morbo laborant, & per sedem bilis non excernatur, si pustulæ quædam biliosæ per totum corpus eruperint, & particulatim, si ventriculi morsus, & cibi fastidium, & inappetentia adsint, si sitis, & oris amaritudo, aut si aliqua parte corporis erysipelas, aut tertiana febris hominem habeat, aut ardens ex bile seviente febris, quem καῦσον πικρόχολον Græci dicunt. Nam in his omnibus abundat flava bilis, atque cir-

idcirco eam educere conabimur iis medicamentis, quæ ab effectu cholagoga, id eſt, bilem ducentia appellata ſunt. Atque illud eſt quod ab Hippocrate dicebatur, Si qualia oportet purgentur, confert, & facile ferunt. Nam illud qualia oportet, humorum ſua qualitate ægrotum infeſtantium abundantiam ſignificat: propterea, quia ſcilicet peccans humor vacuatur, tales ait conferre vacuationes. Sed quoniam omnes ſolertes, & artificioſæ coniecturæ in agendo fallunt interdum (ſimilitudines enim, ut ipſemet ait, non ſolum vulgo medicorum, ſed præſtantibus etiam medicis errorem creant) alterum nos indicium docet, & notam à bonis non ſeparatam vacuationibus, euphoriam ſcilicet, id eſt, inferendo facilitatem, & levationem ægrotantis: ut vel huius fiducia recte nos vacuationem moliri fiamus certiores. Quod autem de flava bile, veluti exempli gratia dixi, de atra quoque intelligere potes: nam & in hac totius corporis color nigrior, & puſtulæ atræ bilis colore erumpunt. Morbi etiam propter eius abundantiam facti manifeſto humoris indicant copiam, ut Elephas, & cancer.

Quinetiam quartana periodus, id est, quarto quoque die morborum repetitio fit propter melancholicum humorem. Et lien magnus, & nigrescentes varices affectus sunt eiusdem humoris soboles, & propagatio: quemadmodum & melancholia appellata, furor denique omnis, & insania iracunda, temeraria, immanis, & fera. Hippocrates vero ex menstruis quoque redundantem in mulieribus humorem coniectabat, cuius rei notas, & signa scripsit primo libro de morbis muliebribus. Ex his igitur atram bilem redundare internosces, atque his adductus indicationibus, ita demum poteris ad eius accedere vacuationē. Posterius autem ipsa durante vacuatione secunda sumetur indicatio ex ægrotātis euphoria, id est, ferendi facilitate, & levatione. Quæ de atra bile, & flava dicta sunt, ea mihi de pituita quoque intellige, œdematosos tumores, eruptiones item, quas Græci ἐξανθήματα appellant, & totius corporis colorem secundum humoris formam, adhæc febres quotidianas, & mentis pigritiam, & torporem, ad somnum propensionem, capitis gravitatem, & acidos ructus, oxyregmias

Græcis

Græcis dictos, siquando in ventre talis continebitur materia. Nam hæc omnia suadent dandum pharmacum quod purget pituitam, ob id phlegmagogon appellatum. Iam vero purgatione facta, euphoria, & facilitas ferendæ vacuationis tuam de internoscendo humore redundante coniecturam confirmabit, qua confisus an talem aggressus es vacuationem: quam quidem coniecturam, & fiduciam vacuationis non solum ętas, & natura ægrotantis adiuvabunt, sed & anni tempus, & præsens cœli status, & regio, & victus antecedens simul cum aliis vitæ institutis, artibus, & studiis ad eam rem conferent aliquid. Etenim iam didicisti ex istis omnibus alia pituitam, alia flavam bilem, atram alia augere, & amplificare. Atque ex his omnibus uti diximus, exhibendi medicamenti sumuntur indicationes, quod peccantis humoris expurgandi vim habeat. Media vero vacuatione altera existit indicatio, quæ vel coniecturæ veritati astipuletur, vel errorem coarguat. Siquidem ægrotantis euphoria, id est, ferendæ purgationis facilitas recte nos peccantem coniecisse, & internovisse humorem te-

ſtabitur, dyſphoria vero, id eſt, in ferendo difficultas, perperam iudicaſſe coarguet. Nam ſi infeſtantes humores vacuentur, facile ferent ægrotantes, ſi vero aliud quiddam, & non quod moleſtum eſt, vacuetur, neceſſarium eſt omnino graviter, moleſteque ferre. Quod igitur, ut modo dicebã, libri initio complexus aphoriſmo uno oſtendit his verbis, Sic & vaſorum depletio, ſiquidem talis fiat, qualem fieri oportet, confert, & facile ferunt: id nunc de purgationibus agens in duas ſecuit orationis partes, quarum priore quęnam ſint commodę vacuationes, poſteriore quod tales vacuationes firma approbatio, & nota comitetur, ęgrotantis ſcilicet euphoria docuit. Porro vacuationum bene, ac fœliciter ſponte naturæ factarum exempla protulit ipſe multa libris Epidemiωn, pauca vero hoc aphoriſmorum libro, qualia ſunt, Aqua inter cutem laboranti per venas in ventrem aqua fluente, morbi ſolutio: & Si ophthalmia vexet, alvi profluvio corripi, bonũ, & Quibus bilioſę ſunt deiectiones, ſurditate ſuperveniẽte ceſſant: Et contra, quibus ſurditas adeſt, bilioſis deiectionibus intervenientibus, ceſſat.

III.

III.

ΗΝ μὲν οἷα δεῖ καθαίρεσθαι, καθαίρωνται, ξυμφέρει τε καὶ εὐφόρως φέρουσι· τὰ δὲ ἐναντία, δυσχερῶς.

Si quæ purgari decet, purgentur, confert, & leviter ferunt, contra vero, graviter.

Si qualia oportet purgentur, confert, & facile ferunt: contra vero ſi fiat, graviter.

Supra à nobis hic aphoriſmus declaratus eſt in pręcedentis aphoriſmi expoſitione : ſcriptus etiam antea alia libri parte iiſdem verbis. Quare nonnulli eum ex hoc loco ſuſtulerunt.

IV.

ΦΑρμακεύειν μὲν θέρεος μᾶλλον τὰς ἄνω· χειμῶνος δὲ τὰς κάτω.

Æſtate quidem ſuperiores ventres potius medicamentis repurgato, hyeme vero inferiores,

Æſtate ſuperiorem potius, hyeme inferiorem purgare convenit.

Subaudire oportet ventrem. Recte autem æſtate purgat ſuperne: nam per id temporis humor exuperans bilis eſt fla-

va, & univerſa omnino animalis natura propter aëris ambientis calorem ſurſum magis movetur. Supervacaneum vero quodque, & redundans quo vergit, ducere per loca commoda oportet. Adiecit autem præſentis aphoriſmi dictioni adverbium potius, neque abſolute dixit, Æſtate ſuperiorem, hyeme inferiorem ventrem purgare oportere. Nam ut non ſæpius, ac certe quandoque (licet raro) viſus in quodam eſt per æſtatem abundare melancholicus humor, ſicuti hyeme aliquando bilis flava.

V.

Ὑπὸ κύνα καὶ πρὸ κυνὸς, ἐργώδεες αἱ φαρμακεῖαι.

Sub canis ortum, & ante canis ortum, moleſtæ ſunt per medicamenta purgationes.

Sub canicula, & ante caniculam difficiles ſunt purgationes.

Nam & noſtra tum natura ardoribus deflagrans æſtivis purgantium medicamentorum acrimoniam, & vehementiam non facile feret, unde complures purgati hoc tempore in febres incidunt; & na-

& natura propter æſtum imbecilla, purgatione magis ſolvetur, & debilitabitur. [a] Quin ipſa etiam purgatio ægre procedet, aëris ſcilicet ambientis calore foras, contra quam medicamentũ agat, humores retrahente. Ut enim calidę balineæ purgationibus adverſari ſolent, ita calor æſtivus iiſdem reluctatur, præſertim ſi ſeipſo extiterit vehementior.

VI.

Τοὺς ἰσχνοὺς καὶ εὐημέας ἄνω φαρμακεύειν, ὑποστελλομένους χειμῶνα.

Graciles, & facili vomitione utentes, medicamento per ſuperiora purgare oportet, reformidantes hyemem.

Graciles, & ad vomendum faciles per ſuperna purgare, niſi hyems adſit.

Etiam hic addenda particula potius, ut paulo ante monuimus. Magna enim ex parte qui graciles, bilioſi: quibus ſi ad vomendum facilitas acceſſerit, ſuperne ſunt purgandi, niſi reclamet hyems. Nam ſupra dixit, Æſtate ſuperiorem potius, hyeme inferiorem ventrem purgandum eſſe.

(a) *Hinc colligi poſſe videtur, à medica potione ſomnum non eſſe prohibendum.*

VII.

TOὺς δὲ δυσημέας, καὶ μέσως εὐσάρκους κάτω, ὑποστελλομένους θέρος.

At difficile vomitione utentes, & modice carnoſos, per inferiora, æſtatem reformidantes.

Ægre vomentes, & modice carnoſos, quos euſarcos appellant Græci, inferne purgato, devitans æſtatem.

Si quidem & vomat facile, & gracilis ſit, ſuperne purgandus eſt, præterquam quum hyems adeſt, id eſt, æſtate, autumno, & vere. Si vero difficulter vomat, & mediocriter carnoſus ſit, per inferna purgari debet, ſi quidem eo vergat materia, ſolam vitando æſtatem: aliud vero nullum anni tempus reformidandum.

VIII.

TOὺς δὲ φθινώδεας, ὑποστελλομένους τὰς ἄνω φαρμακείας.

Tabeſcentes vero, reformidantes per ſuperiora purgationes.

Obnoxios phthiſi ſupra ne purgato.

Nunquam, inquit, obnoxios phthiſi ſupra purgaveris, veritus nimirum inſtru-

ſtrumentorum reſpirationi ſervientium imbecillitatem. Per obnoxios phthiſi intelligere par eſt, vel eos qui phthiſi, id eſt, tabe morbo ſunt correpti, vel qui ad phthiſim ſunt idonei, aptique natura. De quibus ipſe primo Epidemiωn in hunc modum ſcribit, Maximeque moriebantur, quorum natura ad tabem propenſa erat: his vero anguſtum, ſtrictumque pectus adeſt, & qui in eo continetur pulmo.

IX.

Τοὺς δὲ μελαγχολικοὺς ἁδροτέρως τὰς κάτω, τῷ αὐτῷ λογισμῷ τἀναντία προστιθείς.

Atra bile abundantes largius per inferiora, ſimili ratione adhibita contraria purgandi via.

Melancholicos infra vehementius purgabis, eadem ratione contrariam iniens vacuandi viam.

Ventres inferiores melancholicorum ἁδροτέρως, id eſt, σφοδρῶς fortiter, (a) vehementerque purgare oportet. Quia autem hic humor propter inſitam gravi-

(a) *Quia omnis craſſus, & frigidus humor ad motum ineptior, & tardior.*

tatem tendit deorſum, merito eum per inferna vacuari iubet, ſicut flavam bilem per ſuperna, levem ipſam, & ſponte ſua continenter per ſumma fluitantem. Habent itaque humor uterque id commune, ut quo vergunt duci debeant per loca convenientia: verum unius proprium eſt, ut per ſuperna vacuetur, quoniam eo vergat: alterius vero per inferna, quandoquidem & eo inclinet. Quum igitur ſuperne facta vacuatio, contrario ſit ei quæ inferne fit, utriuſque profecto una fuerit communis ratio. Quare recte dixit Hippocrates, Eadem ratione contrariam iniens vacuandi humoris viam.

X.

ΦΑρμακεύειν ἐν τοῖσι λίην ὀξέσιν, ἢν ὀργᾷ, αὐθημερόν· χρονίζειν γὰρ ἐν τοῖσι τοιούτοισι κακόν.

In valde acutis ſi ſuopte impetu ad excretionem humor feratur, medicamento purgante eodem die utendum: ſiquidem in his cunctari malum.

Purgandum in valde acutis, ſi ad ſui excretionem invitet materia, eo ipſo die: differre enim in talibus malum.

Hoc

Hoc loco repetam quod ſupra etiam mihi dictum eſt, Hippocratem verbum ὀργᾷν ab animalibus ad veneris uſum impulſis, & concitatis tranſtuliſſe ad humores, quum ea naturali quadam cupiditate moventur ad ſeminis excretionem. Siquidem oſtendimus in libro de ſemine, fœminam quoque in coitu ſemen emittere. Quando igitur vel toto corpore ſimilis huic animantium concitatæ ad ſeminis emiſſionem libidini, fuerit naturæ impetus ad excretionem redundantium humorum, vel ſi non toto corpore, at certe partibus principalibus: eiuſmodi naturæ quæ moleſta ſunt expellere geſtientis motum conſuevit Hippocrates verbo ὀργᾷν ſignificare. Itaque cenſet protinus medicamento vacuandum eſſe priuſquam vel corporis virtus collabatur, imminuaturque, vel febrilis augeatur calor, vel vagi, & errantes per corpus humores in partẽ quampiam principem decumbant. Quod autem valde acutos morbos nunc dixerit, quos prius peracutos appellavit, cuivis eſt manifeſtum: Quinetiam horum iudicationis primam ſeptimanam eſſe terminum mihi ſupra dictum eſt.

XI.

ὉΚόσοισι στρόφοι καὶ περὶ τὸν ὀμφαλὸν πόνοι, καὶ ὀσφύος ἄλγημα μὴ λυόμενον, μήτε ὑπὸ φαρμακείης, μήτ' ἄλλως, εἰς ὕδρωπα ξηρὸν ἱδρύεται.

Quibus inteſtina contorquentur, circa umbilicum labores, & lumborum dolor adeſt, qui neque medicamento purgante, neque alia ratione ſolvitur, in ſiccum hydropem confirmatur.

Quibus tormina adſunt, & circa umbilicum cruciatus, & lumborum dolor, qui neque medicamento, neque aliter ſolvatur, in ſiccum hydropa firmatur.

Tormina fiunt tum propter morſum vehementem, tum propter ſpiritum flatuoſum, qui exitum non habet, ſed inteſtinorum flexuoſis illis orbibus, & gyris interceptus hæret. Quod vero dolores, & cruciatus ad tales affectiones conſequantur, nemini dubium. Verum ubi circa umbilicum, & lumbos firmati, fixique, neque medicamentis poſtea neque aliis remediis ſolvi poſſunt, tum earum partium habitualis quædam, ut ita loquar, intemperies eſt, quæ fere perſeverans eum hydropa faciat, quem Hippo-

crates

crates ſiccum appellat, quem ſubſequuti medici Tympaniam nominarunt, quoniam hypogaſtrium percuſſum talem ſonitum reddat, qualem tympana edunt. Nam & in his per circumtenſam pellem contentus aër verberatur, quemadmodum in hoc morbi genere per mediam cutim qui in profundo eſt, flatus percutitur. Quod autẽ à tumoris ſimilitudine quam cum aqua inter cutem habet id morbi genus hydropem quoque appellaverit eſt manifeſtum: non tamen humidum dixit, quemadmodum Aſcitem ab aſci, id eſt, utris ſimilitudine appellatum, in quo materia collecta non eſt aër flatuoſus, ſed aquoſus humor. A maiore autem frigiditate aquoſus hydrops generari videtur, quem Aſcitem appellant, quoniam in peritonæo veluti in aſco, id eſt, utre quodam, humor contineatur: à minore vero Tympanias: neque enim mutari in aërem flatuoſum humiditas ſine aliquo calore poteſt.

XII.

Ὁκόσοισι κοιλίαι λειεντεριώδεες, χειμῶνος φαρμακεύειν ἄνω, κακόν.

Quibus alvi, inteſtinorum lævitate infeſtan-

festantur, eos hyberno tempore per superiora medicamento purgare, malum.

Quibus propter lævitatem ventres cibi sunt incontinentes, hyeme supra purgare malum.

Quum celeriter cibaria talia deiiciuntur, qualia sunt devorata, eum affectum Lienteriam Græci, lævitatem intestinorum Latini nominant. Fit autem propter retentricis facultatis infirmitatem: atque omnium ad ventrem pertinentium instrumentorum, hoc est, ipsius ventriculi, in quem vorando cibos ingerimus, & intestinorum cibos ab hoc acceptos transmittentium dyscrasias comitatur, & intemperies. Fit etiam interdum Lienteria, intestinorum superficiem occupante exulceratione quapiam, illis non dissimili quæ in ore fiunt, quas aphthas appellant. Porro habituales, ut ita dicam, intemperies aliquando fiunt (sic eas vocant quæ ipso corporum habitu læso perficiuntur) propter frigidam pituitam, qualis maxime est acida. Exulcerationum vero superficiem tenentium causa existit humor acris, & tenuis. Hic ergo quanquam

quam per ſuperna purgari poſtulet, quoniam eiuſmodi humores per ſumma potius fluitare, quam peſſum ire ſoleant, non tamen hyeme hoc faciendum eſt, quemadmodum ſupra eſt dictum. Alter vero pituitoſus ille humor, quum infarctus, inductuſque inteſtinis fuerit, nunquam eſt per ſuperna purgandus: Sola enim ea evomi comparata ſunt natura, quæ habentur in ventriculo. Eorum vero quæ continentur in inteſtinis nihil poſſis per vomitum vacuare.

XIII.

Πρὸς τοὺς ἐλλεβόρους τοῖσι μὴ ῥηϊδίως ἄνω καθαιρομένοισι, πρὸ τῆς πόσιος προϋγραίνειν τὰ σώματα πλείονι τροφῇ καὶ ἀναπαύσει.

Qui veratro ſumpto non facile per ſuperiora purgantur, iis ante potionem corpora copioſiore cibo, & quiete præhumectato.

Qui ad veratrum non facile ſupra purgantur, eorum corpora ante potionem copioſiore alimento, & quiete prahumectanda.

Prius feciſſe oportet periculum naturæ eius qui elleborum ſumpturus eſt, quo

quo modo se habeat ad supernas purgationes, hoc est, levioribus, & moderatioribus quibusdam medicamentis vomitoriis ante periclitari, & tentare quo modo vomitiones ferat. Si itaque non facile purgari videatur, non oportet eiusmodi hominem ad elleborum adigere ante legitimam præparationem: id autem fiet, si is, qui elleborum sumturus est, continenter vomendo assuescat ad prompte vomendum. Verum hoc ipsum tanquam parvum, & omnibus notum prætermisit Hippocrates. Melius autem fiat eiusmodi præparatio, per corporum præcedentem humectationem. Præhumectantur autem alimento copiosiore, & quiete. Nam quietem corpora humectare clarum est: Quo modo enim exercitia exiccare solent, sic & quies (quæ aliud nihil est, quam otium, & ab exercitatione vacatio) corporum servat humiditatem. Cibus vero non qui plenior absolute natura humectat, sed qui nullam fortem habet qualitatem, hoc est neque acerbam, neque acrem, neque salsam, neque amaram. Quin fortasse ne alimentum quidem absolute dicendum est eiusmodi, sed quasi medicamento-

sum

ſum alimentum : quippe quod abſolute eſt alimentum , ſolum ex omnibus ſecundum ſuam ipſius naturam , non ex accidenti poteſt ſolidas animalis partes humectare : quod ipſum non per ſe, ſed per accidens præſtat quies. Quia enim acceptam ab alimento partium humiditatem non exiccat , idcirco humectare dicitur. Aqua vero neque ep ota, neque extrinſecus adveniens, poteſt de ſua natura ſolidas animantis partes humectare. Cæterum qui perfectiorem horum intelligentiam aſſequi volet , is noſtros de facultatibus naturalibus commentarios , & de maraſmo librum diligenter legat.

XIV.

Ἐπὴν πίνῃς ἐλλέβορον, πρὸς μὲν τὰς κινήσιας τῶν σωμάτων μᾶλλον ἄγειν, πρὸς δὲ τοὺς ὕπνους καὶ μὴ κινήσιας ἧσσον. δηλοῖ δὲ καὶ ἡ ναυτιλίη ὅτι κίνησις τὰ σώματα ταράσσει.

Ubi quis veratrum potione ſumpſerit corporum quidē motiones magis quam ſomnum , & quietem inducito. Nam vel navigatio turbari motione corpora indicat.

Poto elleboro, corpus movendum potius, quam

quam somno tradendam, aut quieti. Nam vel navigatio indicat motione turbari corpora.

Ipſemet cauſam attulit, quamobrem eorum corpora moveri præcipiat, qui ſumpſerunt elleborum. Quies ſiquidem eodem ſtatu ſervat corpus, mutat, & alterat motio: quod vel indicare poteſt navigatio, quæ motus ſpecies eſt, adeo turbans corpora, ut ad vomitum adigat. Quum igitur talis motio vel ſola poſſit ad vomitum corpus præparare, ſit veriſimile ipſam vomitorio cuipiam parvo medicamento iunctam, longe maiorem habituram efficaciam, Quidam pro navigatione nauſeam legunt, ut ſit talis oratio, Nam vel nauſea, quæ corporis vehementes motiones ſequitur, ſatis poteſt oſtendere motionem corpora turbare: Hinc liquido conſtat hunc aphoriſmum eandem cum ſuperiore vim habere.

XV.

Ἐπὴν βούλῃ μᾶλλον ἄγειν τὸν ἐλλέβορον, κίνει τὸ σῶμα. ἐπὴν δὲ παῦσαι, ὕπνον ποίει καὶ μὴ κίνει.

Ubi veratrum magis ducere voles, cor-

corpus moveto, ubi vero ſiſtere, ſomnum concilato, neque moveto.

Quum elleborum citare voles, move corpus, quum vero ſiſtere, ſomnum concilia, nec move.

Superior aphoriſmus quomodo oporteat hominem, qui elleborum hauſit, ad purgationem comparare nos docuit, præſens vero, quomodo ſiſtenda ſit purgatio tradidit. Conſentaneum porro rationi eſt ea purgationem ſiſtere, quæ vomitum cientibus ſint contraria. Quod itaque citat motio, quies ſiſtit, multoque magis ſomnus, per quem (a) actiones animales feriantur, & quieſcunt, tum quæ per ſenſuum fiunt inſtrumenta, tum quæ per muſculos, in motibus voluntariis.

XVI.

Ἐλλέβορος ἐπικίνδυνος τοῖσι τὰς σάρκας ὑγιέας ἔχουσι· σπασμὸν γὰρ ἐμποιέει.

Veratrum iis, qui ſano ſunt corpore periculoſum, convulſionem enim inducit.

Elle-

(a) *Per ſomnum ſenſus omnes functionum habent vacationem.*

Elleborus periculosus sanas carnes habentibus: convulsionem enim ingenerat.

Quod supra de omnibus purgationibus dixerat, hoc nunc de ea sola repetit, quæ elleboro fit, itaque possunt aphorismi invicem jungi hoc pacto, Qui corpore sunt sano, ægre, & moleste ferunt purgationes. Sic namque elleborus iis, qui carnes sanas habent, periculosus, convulsionem enim accersit. Siquidem habet præ cæteris id eximium elleborus, ut propter actionis vehementiam spasmum accersat.

XVII.

Ἀπυρέτῳ ἐόντι, ἀποσιτίη, καὶ καρδιωγμὸς, καὶ σκοτόδινος, καὶ στόμα ἐκπικρούμενον, ἄνω φαρμακείης δεῖσθαι σημαίνει.

Si cui sine febre cibi fastidium, oris ventriculi morsus, tenebricosa vertigo contigerit, & os amarulentum fuerit, hæc necessariam esse per superiora purgationem indicant.

Non febricitanti cibi fastidium, cordis dolor, vertigo tenebricosa, & oris amaritudo purgatione per superna opus esse significant.

Apoſitia, nomen quo uſus eſt Hippocrates, idem quod anorexia, id eſt, cibi faſtidium ſignificat. καρδιωγμὸς (quam vocem nos popularẽ loquendi conſuetudinem ſequuti, cordis dolorem reddidimus) morſus eſt cordis, id eſt, oris ventriculi: nam hoc quoque veteres cor appellabant. Scotodinos, id eſt, vertigo fit, quum ſimul quæ cernuntur, circumagi videntur, & derepẽte ſenſus, qui viſu fit, evaneſcit, putantibus qui id mali patiuntur ſibi offuſas eſſe tenebras. Hoc autem accidit ore ventriculi morſo, & vellicato ab humorum pravitate: Nam propter nervorum magnitudinem ex cerebro in ipſum deſcendentium, animæ functiones læduntur, hac male affecta particula. Atque ſymptomata eiuſmodi communia ſunt omnium humorum mordendi vim habentium: Oris vero amaritudo, ſolius pallidæ, & flavæ bilis appellatæ ſymptoma exiſtit. Quare recte Hippocrates ait, enumeratis ſymptomatis ſignificari purgationem per ſuperna: quod eius dictum explicare ſi placeat, ſic ſonabit, Enumerata ſymptomata ſignificant medico hominem ſuperne, id eſt, vomitu purgandum eſſe.

XVIII.

XVIII.

ΤΑ' ὑπὲρ τῶν φρενῶν ὀδυνήματα, ὁκόσα καθάρσιος δέονται, ἄνω φαρμακείης δεῖσθαι σημαίνει. ὁκόσα δὲ κάτω, κάτω.

Dolores ſupra ſeptum tranſverſum purgatione indigentes, medicamentum, quod per ſuperiora purget, neceſſarium eſſe indicant. At qui ſepto tranſverſo ſunt inferiores, per inferiora.

Supra ſeptum tranſverſum dolores, quicunque egent purgatione, per ſuperna purgandum eſſe ſignificant: qui vero infra ſunt, per inferna.

Quod ſuperiore aphoriſmo de uno dolore docuit oris ventriculi, hoc nunc ad omnes extendit dolores: ex quibus quicunque ſupra ſeptum tranſverſum conſiſtunt, purgatione ſcilicet egentes, ſuperne purgandum eſſe ſignificant: quicunque vero infra ſubſiſtunt, per inferna quoque purgationem poſtulare eſt manifeſtum. Addidit autem orationi, quicunque purgatione egent, ne quis Hippocratem omnes abſolute dolores per purgationem ſanare putet: neque enim in præſentia hoc dixit, ſed pro hu-

mo

morum noxiorum momento, & inclinatione vacuationem esse faciendam: neque supra septum consistentes dolores per deiectoria medicamenta, neque infra sitos per vomitoria vacuare oportere.

XIX.

Ὁκόσοι ἐν τῇσι φαρμακοποσίῃσι μὴ διψῶσι καθαιρόμενοι, οὐ παύονται πρὶν ἢ διψήσωσιν.

Qui sumpta potione medica dum purgantur, non sitiunt, ii purgandi finem non faciunt, donec sitiverint.

Qui potione medica dum purgantur non sitiunt, ipsorum purgandi finis non fit, donec sitiverint.

Quidam dum purgantur statim sitiunt, alij postea. Quod fit tum propter ipsius ventriculi affectionem, tum ob propinatum medicamentum, tum etiam propter humoris vacuandi naturam. Ac propter ventriculum quidem fit, dum præ caliditate, vel siccitate, vel utraque simul prompte sitim concipit, sive hoc natura adsit ei, qui hausit medicamentum, sive eo duntaxat tempore. Medicamenti vero ratione fieri potest, si acre, &

cali-

calidum, & mordax fuerit. Humor quoque vacuandus esse potest in causa, si bilis amara fuerit. Atque hisce quidem de causis sitiunt, contrariis vero plurimo tempore sine siti permanent, quando scilicet & qui purgatur frigidiore fuerit, vel humidiore ventriculo, idque vel ab initio, vel purgationis tempore, aut quum medicamentũ ipsum omni mordacitate vacat: & tertio quum vacuandus humor vel pituitosus, vel aquosus exiterit. Verum nonnulla in his etiam, quum liberalius fuerint vacuati, sitis sequi solet. Potest enim vel quæ restat à vacuatione siccitas sitim efficere. Ad hæc purgantis etiam medicamenti vis aliquam, licet non manifestam, neque sensibilem, latentem tamen habentis acrimoniam, & caliditatem, potest sitim accendere.

XX.

Ἀπυρέτῳ ἐοῦσιν ἢν ξυνῇ στρόφος, καὶ γουνάτων βάρος, καὶ ὀσφύος ἄλγημα, κάτω φαρμακείης δεῖσθαι σημαίνει.

Si dolor intestina torquens, & genuum gravitas, & lumborum dolor citra febrem adfuerint, medicamento

quod

quod per inferiora purgat opus esse significant.

Si citra febrem tormina adsint, & genuum gravitas, & dolor lumborum, inferna purgatione opus esse significant.

Quemadmodum paulo ante signa tradidit eorum, qui superne purgandi essent, ita hoc loco docet signa quibus eos cognoscas, qui per inferna purgari postulant. Atque utrorumque purgandi communis est ratio, à differentibus ostensa symptomatis: Nam pro momento, & nutu humorum noxiorum, vacuandi viam inire oportet.

XXI.

Ὑποχωρήματα, μέλανα, ὁκοῖον αἷμα μέλαν, ἀπ᾽ αὐτομάτου ἰόντα, καὶ ξὺν πυρετῷ, καὶ ἄνευ πυρετοῦ, κάκιστα. καὶ ὁκόσῳ ἂν τὰ χρώματα ὑποχωρημάτων πλείω πονηρότερα ᾖ, μᾶλλον κάκιον· ξὺν φαρμάκῳ δὲ, ἄμεινον· καὶ ὁκόσῳ ἂν χρώματα πλείω ᾖ, οὐ πονηρόν.

Nigræ deiectiones, qualis sanguis niger, sponte procedentes, & cum febre, & citra febrem, pessimę, eoque peiores quo plures earum colores deteriores fuerint.

A medicamento autem melius, quoque plures colores fuerint non pravi.

Excrementa alvi nigra, ſanguini atro ſimilia, ſponte euntia, ſive cum febre, ſive citra febrem, peſſima: & quanto ipſorum colores peiores fuerint plures, eo deteriora. A medicamento autem talia exigi, melius eſt, idque quanto ipſorum plures fuerint colores.

De iis excrementis ipſi nunc eſt ſermo quę à veteribus medicis nigra vocantur, bilis vero atra exquiſite non ſunt. Nam nec acrimoniam, nec exedendi, & exulcerandi vim, nec acerbitatem habent, multoque minus in terram iacta, & effuſa eam fermentant, ſed ſunt, ut ſimilitudine rem apertius declarem, velut ſanguinis ſordes, & limus quidam, qualis in vinis craſſis, quũ defecantur, & ab ebullitione reſident ſubſidere ſolet, quam fæcem appellant: quæ ſi diutius retineatur in corpore, nec per aliquem ſenſibilem, aut ocultum meatum effluendis è corpore excrementis comparatum, excernatur, ſed mutetur, atque putreſcat, atra exacte bilis generatur. Verum antequam hæc generetur, lien impurum, & cœnoſum illum humorem, qui veluti ſan-

ſanguinis fęx eſt, attrahit, eoque ſanguinem, & iecur expurgat, quemadmodum in commentariis de facultatibus naturalibus eſt demonſtratum: Quo quidem ſucco melancholico ad ſui nutritionem lien abutitur. Deinde quicquid eius vi nec ſubigi, nec molliri potuit, id tanquam ad nutriendum ineptum in ventrem propellit, una cum aliis purgamentis excernendum. Si quando igitur lien male iecur expurgaverit, atque ideo ſanguis in hepate contentus multum huius ſqualidæ, & cœnoſæ materiæ habuerit, in eam debilitatem viſcus deveniet, ut ſupervacanea in ſeipſo continere nequeat. Quo facto nigra illa appellata excremēta deiicientur, de quibus nunc ipſi ſermo habetur. Porro addidit in aphoriſmi contextu Hipp. ſanguini atro ſimilia, quibus verbis tale quiddam ſignificare voluit. Qualis apparet ſanguis ille, qui mora in inteſtinis, dum per ea fertur, denigrari ſolet, talia ſunt nigra reddita excrementa. Nam extremæ foret dementiæ exiſtimare ſanguini ſecundum naturam habenti nigra iſta reiectanea eſſe ſimilia. Quamplurima eiuſmodi excrementa peſtilenti morbo illo longo

vidimus, quæ non magis in iis, qui perniciose, quam qui salutariter ægrotarent, apparebant: non tamen morborum initio, vel incremento conspiciebantur: Tunc enim quæ vacuabantur, tum flava, tum fulva colore erant colliquefacta ramenta. Quæ vero posterius apparebant, veluti sanguinis fex nigra, vel ipso sanguine retorrido, & perusto, vel extraneam aliquam putredinem nacto habuerant originem, non aliter ac in ventriculi fit cruditatibus, quum in vitiosos scilicet humores cibariorum corruptela desinit, ac terminatur. Quare morborum quidem initio, nunquam in bonum apparere solent talia excreta, utpote gravem afflictationem, & vexationem visceris indicantia: vigorem vero sæpe sequuntur, natura tum supervacanea expurgante. Verum ista hoc aphorismo non distinxit Hippocrates, quamvis alibi universaliter dixerit, Signa crisima, id est, quæ in melius decernunt, non protinus apparere: Et particulatim sequenti aphorismo, Morbis quibusvis incipientibus, si bilis atra superne, inferneve subierit, perniciosum. Nunquid igitur satis mentem suam aperire visus est,

quum

quum euntia dixit (temporis enim longinquitatem indicat id nominis) ut vel per totum morbum , vel per longum ipſius tempus talia excrementa exierint? Si enim unum aliquod tempus oſtendere voluiſſet, omnino vel ſupervenientia, vel deiecta , non ſponte euntia dixiſſet. Cæterum ſumpto medicamento melanagogo , id eſt , quod vacuandi nigra vim habeat, ſi talia deiiciantur nihil mirum videri debet: Sic ſane excrementorum quoq; plures colores , ſi ſponte vacuentur , multarum in corpore affectionum ſunt ſigna : à medicamento vero plures humorum ſpecies vacuandi vim habente, ſi exigantur, abſurdi nihil, alienive ſignificant.

XXII.

Νοσημάτων ὁκόσων ἀρχομένων, ἢν χολὴ μέλαινα ἢ ἄνω, ἢ κάτω ἐπέλθῃ, θανάσιμον.

Per quorumvis morborum initia, bilem atram ſupra , vel infra prodire , lethale.

Morbis quibuſvis incipientibus , ſi atra bilis ſupra, infrave exierit, pernicioſum.

Præcedente aphoriſmo melancholicum

cum ſuccum ab atra bile diſtinximus, de qua Hippocratis nunc ſermo habetur. Et cauſam quidem, quamobrem morborum initio, ſi comparuerint humores eiuſmodi, ſint pernicioſi, poſterius vero ſi ſe prodiderint, criſimi ſint, & decretorij, abunde eo aphoriſmo explicuimus. Verum quando de iis quæ ad artem ſunt imprimis neceſſaria, ſæpius diſputatio ſuſcepta habet, operæpretium, ideo hoc etiam loco eadem repetere non gravabimur. Quum morbus aliquis incipit ſi quid excernatur, id tunc naturæ ratione, & lege non excernitur, ſed ſunt omnia earum quæ præter naturam ſunt in corpore affectionum ſymptomata. Quandiu enim à cauſis morbum facientibus gravatur natura, & humorum adeſt cruditas, tunc ut aliquid recte vacuetur fieri omnino non poteſt. Siquidem ut bona criſis fiat, coctionem præceſſiſſe oportet, & ſecretionem ſequutam fuiſſe, tandemque vacuationem. Hæc enim ipſe nos docuit primo Epidemiωn his verbis, Coctiones criſis celeritatem, ſalutis ſecuritatem ſignificant: Cruda vero, & incocta, & in malos abſceſſus converſa, vel iudicatio-

nis

nis fustrationem, vel dolores, vel diuturnitatem, vel mortem, vel eorundem malorum reditum denunciant. Quoties igitur post morbi coctionem humor aliquis vitiosus excernitur, tunc corpus à natura expurgatur. Et proinde atra etiam bilis, & quivis alius eiusmodi humor, siquidem coctionis signa apparuerint in morbi progressu, bonam vacuationem significant: alias si excernantur sine coctionis signis, exitiosum est symptoma. Quare quum in morbi principio semper sint cruditatis signa, omnino ut tum mala non sit eiusmodi humorum vacuatio, fieri non potest.

XXIII.

Ὁκόσοισιν ἐκ νοσημάτων ὀξέων, ἢ ἐκ πολυχρονίων, ἢ ἐκ τρωμάτων, ἢ ἄλλως πως λεπτυνομένοις χολὴ μέλαινα, ἢ ὁκοῖον αἷμα μέλαν ὑπέλθῃ, τῇ ὑστεραίῃ ἀποθνήσκουσι.

Quibus per morbos acutos, aut diuturnos, aut vulnera, aut alium quemvis modum extenuatis, bilis atra, aut veluti sanguis niger subierit, ij postridie moriuntur.

Quibus per morbos acutos, aut diutur-

nos, aut vulnera, aut alium modum extenuatis atra bilis, aut velut ſanguis niger ſubierit, poſtridie moriuntur.

Huius aphoriſmi poteſtate talis eſt oratio, Sive atra bilis (de qua præcedente egit aphoriſmo) ſive nigra quædam atro ſanguini ſimilia (de quibus in eo aphoriſmo qui præcedentem anteceſſit) extreme attenuatis ſupervenerint, poſtridie moriuntur. Natura enim in talibus adeo imbecilla eſt, ut neque coquere, neque ſecernere, neque excernere, quę tam prava ſunt, poſſit. Propter morbi igitur magnitudinem quum contineri, & regi nequeant, effunduntur, & eodem die mortis difficultatem, & ſævitiam non in poſterum adferunt, ut in aliis fit morbis propter virium imbecillitatem. Oſtendit porro hoc aphoriſmo aperte, quod ſupra, quum diceret, Excrementa alvi nigra, vel qualis ſanguis, ſubaudiendum eſſe voluit: ut talis ſit orationis plenitudo, Excrementa alvi nigra, vel qualis ſanguis ater: Oſtendit etiam nos recte bilem atram ab excrementis illis nigris diſtinxiſſe. Hæc enim ſanguini denigrato ſimilia deiiciuntur, ſed differunt quod fuſa ſint, non ut ille

con-

concreta. Atra vero bilis differt, quod & ipſa ſit ſine concretione fuſa, & ſplendentem nigrorem habeat, prætereaque ſit ut acetum mordax, & terram excutiat, fermentetque, quorum nihil nigris adeſt.

XXIV.

Δυσεντερίη, ἢν ἀπὸ χολῆς μελαίνης ἄρξηται, θανάσιμον.

Inteſtinorum difficultas, ſi ab atra bile ortum duxerit, lethalis.

Dyſenteria, ſi ab atra bile incipiat, exitioſa.

A bile pallida quibuſdam, ab alijs flava appellata fere dyſenteria incipit, primum deraſis propter humoris acrimoniam inteſtinis, deinde etiam exeſis, adeo ut exulcerentur, fiatque dyſenteria. Hanc itaque dyſenteriam ſæpe ſanavimus. Cæterum quæ ab atra bile facta fuerit, incurabilis plane eſt, nihil ab exulcerato cancro differens. Si igitur in corporis ſuperficie conſiſtens ejuſmodi cancer vix curetur, aut etiam omnino curationem non recipiat, licet impoſitū ſibi remedium ſemper habere queat, eum profecto qui occupavit inteſtina,

non ſolum quia medicamentum continenter adhæreſcens habere non poteſt, ſed quod alimenti præterea excrementorum contactu perpetuo irritetur, inſanabilem prorſus remanſurum rationi eſt conſentaneum.

XXV.

Αἷμα ἄνω μὲν ὁκοῖον ἂν ᾖ, κακόν. κάτω δὲ, ἀγαθὸν μέλαν ὑποχωρέον.

Sanguis, ſupra quidem qualiſcunque fuerit emiſſus, malus: infra autem, ſi niger dejiciatur, bonus.

Sanguinem ſuperne quidem efferri, qualiſcunque ſit, malum: inferne vero niger ſi dejiciatur, bonum.

Superioribus aphoriſmis de iis quæ per os, & ſedem excernuntur verba fecit Hippocrates. Quare propoſito etiam aphoriſmo, quum ſuperne ſanguinem efferri dicit, ea ſola intelligenda, quę per os fit excretio, ea quæ per nares fit minime comprehenſa. Illam itaque ait ſemper malã eſſe, qualiſcunq; ſit ſanguis qui excernitur, hoc eſt, ſive ſpumoſus, ſive ruber, ſive flavus, ſive niger, ſive aquoſus, craſſuſve extiterit. Inferne enim ſubire

melius

melius eſſe dicit, ſed ne illac quidem copioſe erumpentem, ut in hæmorrhagia fieri ſolet, ſed paulatim fluentem, ita ut tranſitus mora denigretur. Et vero ipſum omnino ſanguinem confluere in aliquod inteſtinum, malum eſſe arbitrari oportet, ſed melius eſt quum ſenſim, quam quum hæmorrhagiæ inſtar abundanter, & cumulate effunditur. Quare & illud quod dixit, bonum, non tanquam proprie dictum accipere oportet, ſed ut idem quod melius ſignificet, quaſi ita diceret, Inferne vero nigra deiici melius. Nam ſi verum fatearis, multo malis hac, quam quoquo modo per os tibi ſanguinem efferri. Atque iſta ſic diſtinguere poſſis, ad tollendam antiqui Senis verborum repugnantiam, qui quidem nunc ſi nigra deiiciantur, bonum eſſe pronunciat, quod paulo ante peſſimum eſſe dixerat. Poſſumus in eum quoque ſenſum nigra accipere, quo ipſe in Epidemiis quum de hæmorrhoïdibus ageret, uſurpavit, eatenus ſcilicet probandam nigrorum deiectionem eſſe, quatenus melancholicos affectus ſanat. Nam revera maximo, & iam factæ melancholiæ remedio, & futuræ impedimento eſt hæ-

morrhois. Quæ ſi ita acceperimus, eiuſmodi eſſe poterit oratio, Sanguinem ſuperne efferri, qualiſcunqe ſit malum, inferne vero per hæmorrhoïdes profluere bonum, quum nigra vacuantur, id eſt, quum hominis natura multum humoris huiuſmodi accumulat: Alioqui temere non eſt vacuationi per hæmorrhoïdas aſſuefacienda: quippe quæ utrunque periculoſum exceſſum habeat, & quum ultra modum ſanguis excernitur, & quum ex toto ſiſtitur.

XXVI.

ΗΝ ὑπὸ δυσεντερίης ἐχομένῳ οἷον σάρκες ὑποχωρήσωσι, θανάσιμον.

Inteſtinorum difficultate vexato, ſi veluti carnuculæ deijciantur, lethale.

Si dyſenteria laboranti, veluti carunculæ deijciantur, mortiferum.

Dyſenteriæ initio opima quædam, & adipoſa excernuntur corpora, poſtea, niſi ipſa prius deſierit, ipſorum inteſtinorum ramenta quædam, deraſa ſcilicet interiore ſuperficie ipſorum membranoſa, ac denſa exiſtente non ſecus ac epidermis eſt, quæ cutem corporis extimam obte-

obtegit. Poſtremo de ipſa etiam inteſtinorum ſubſtantia aliquid deraditur. Quo demum tempore, non adhuc fieri dyſenteriam, ſed iam factam, abſolutamque, & conſummatā eſſe dicimus. Quādo igitur per dyſenteriam inteſtinorum partes adeo magnæ excernuntur, ut ipſæ carnis appellationem mereantur, tum pernicioſum inquit morbum eſſe, quum neque caro regigni, neque cicatrix obduci tam magna exulceratione poſſit.

XXVII.

Ὁκόσοισιν ἐν τοῖσι πυρετοῖσιν αἱμορραγέει πλῆθος ὁκοθενοῦν, ἐν τῇσιν ἀναλήψεσι, τουτέοισιν αἱ κοιλίαι καθυγραίνονται.

Quibus per febres ſanguinis copia undecunque profluxerit, ijs cum reficiuntur, alvi humidiores evadunt.

Quibus per febres ſanguinis undecunque eruperit copia, convaleſcentibus ventres humectantur.

Calore nativo propter hæmorrhagiam debilitato, neque probe concoqui cibi, neque in ſanguinem mutari, imo vero nec diſtribui poſſunt. Quibus omnibus ventres ipſis humidiores fieri par eſt,

est , quoad vires natura cum tempore reparaverit, ac receperit.

XXVIII.

ΟΚόσοισι χολώδεα τὰ διαχωρήματα, κωφώσιος ἐπιγινομένης παύεται· καὶ ὁκόσοισι κώφωσις, χολωδέων ἐπιγινομένων παύεται.

Quibus biliosæ ſunt dejectiones , hæ oborta ſurditate ceſſant, & quibus adeſt ſurditas , his exortis bilioſis dejectionibus finitur.

Quibus deiectiones ſunt bilioſæ, ſuperveniente ſurditate ceſſant : & contra quibus ſurditas adeſt, bilioſorum deiectione finitur.

Non de inveterata , & firmata in habitum, ob idque ſolutu difficili ſurditate ipſi nunc ſermo eſt, ſed de ea quæ repente in febribus, aut aliter facta eſt , aſcendente in cerebrum bile. Ipſa ſiquidem quum meatus auditorios obſedit, ſurditatem efficit, rurſumque inde à natura deturbata , dum per alvum deiicitur, eandem ſolvit.

XXIX.

ΟΚόσοισιν ἐν τοῖσι πυρετοῖσιν ἑκταίοισιν ἐοῦσι ῥίγεα γίνεται, δύσκριτα.

In

In febribus si rigores contingant sexto die, difficilem habent iudicationem.

Febricitantibus si sexto die rigores fiant, iudicationem habent difficilem.

Febribus ac præsertim ardentibus rigores supervenientes bona, perfectaque crisi decernere solent, si & die decretorio, & cum signis coctionis acciderint: non bona, neque perfecta, si vel diei, vel coctionis signa fuerint imperfecta. Quod itaque concocta esse oporteat, quæ recte sint decernenda docuit primo Epidemiωn in ea dictione, quam paulo ante protulimus, cuius est initium, Coctiones criseωs celeritatem, salutis certitudinem significant. Quod autem non in omnes dies crisis incidat, & in prognostico, & in hoc ipso aphorismorum (a) libro declaravi, & præterea primo Epidemiωn. Congesta autem, & collata nobis sunt hæc omnia cum apta, & conveniente expositione, quæ quidem ab eo de diebus decretoriis scripta sunt, in tractatū de diebus crisimis, quæ vero de signis coctionis, in librum de crisibus. In quibus commentationibus de crisi etiam, quæ sexto die fit, disseruimus, cuius ipse

(a) *Galeno unus tantum aphorismorum liber.*

ipſe nunc meminit. Ait enim rigores qui hoc die fiant, dyſcritos eſſe, id eſt, vel malam iudicationem adferre, ac ſi cacocritos dixiſſet, vel certe parum firmam, incertamque, ita ut facile revertantur febres, vel in longum tempus protrahantur, quaſi dyſlytos, id eſt, ſolutu difficiles dixiſſet. Quinetiam interdum cum gravibus ſymptomatis ſexto die criſis fit: de quibus omnibus, quicquid ad perfectam, abſolutamque ipſorum cognitionem attinet, ſcripſimus in commemoratis tractationibus. Hæc vero ita fieri, ipſa etiam experientia compertum, teſtatumque eſt: quorum longum foret in præſentia cauſas exponere. Nam de diebus decernentibus, tertio de diebus decretoriis libro, diximus. De rigore autem ſeorſum proprio huic dicato libro.

XXX.

Ὁκόσοισι παροξυσμοὶ γίνονται, ἣν ἂν ὥρην ἀφῇ ὁ πυρετὸς, ἐς τὴν αὔριον τὴν αὐτὴν ὥρην ἢν λάβῃ, δύσκριτα.

Quibus acceſſiones fiunt, quanamcunque hora febris dimiſerit, ſi poſtero die eadem qua antea hora prehenderit, iudicatio difficilis eſſe ſolet.

Qui-

Quibus accessiones fiunt, quacunque hora febris dimiserit, eadem si postero die repetat, iudicatu difficilis esse solet.

Ponamus primo die aliquem ægrotare cœpisse hora tertia, & desiisse alia quavis hora: deinde secundo die eadem tertia hora cœpisse, rursumque cessasse alia quacunque: item tertio rursum die tertia similiter hora cœpisse, ac rursum quavis hora desiisse: & quarto item die cœpisse eadem tertia hora, atq; ita deinceps tertiam horam, in qua initium habet accessio, eandem semper servari, alias vero horas in quibus desinit, non servari: necesse est eum qui ita ægrotet morbo impediri diuturniore, quam si principij accessionis horam incertam, inordinatamque habere contigisset. Atque hoc nos ab Hippocrate experientia comprobante, & attestante dictum esse arbitramur. Sunt tamen, qui quod ab Hippocrate dicitur, esse velint eiusmodi, Si quę primo die ægrotum accessio invasit hora, exempli gratia, tertia, & (si ita sors tulit) duodecima desiit, eadem secundo rursum die duodecima incipiat, morbum aiunt iudicatu fore difficilem: quum interim nullam sui dicti ratio-

nem

nem adferre, nullam attestante experientia probationem monstrare possint. Iam vero (a) illud iudicatu difficilis, quod δύσκριτον appellant Græci in alio significatu intelligere non possumus, quam pro solutu difficilis, id est, δύσλυτος, quasi Hipp. diceret, sive quotidie, sive tertio, quartove quoq; die accessio eadem hora repetat, morbus hic erit dyslytos, id est, solutu difficilis, sive multas, sive paucas horas duret accessio. Quod dictum Hippocratis experientia, ut dixi, comprobatur. Eius vero causam talem esse putandum est. Quum accessionum causa minime fixa, firmatave fuerit, eandem periodum, & statam horam non servat: quum vero firmata, & constans extiterit, eandem servat, atque idcirco quæ firmata, stabilitaq; est causa, eadem solutu difficilis, quæ vero talis non est, solutu facilis existit, (b) nam quæ firmata sunt, & impacta, robusto quodam ut dimoveantur quasi vecte opus habent, qui & longo tempore, & cum fortibus, & pluribus auxiliis adhibeatur.

XXXI.

(a) *Dyscriton pro dyslyto* (b) *Tenax, & impacta materia non facile excutitur.*

XXXI.

TOῖσι κοπιώδεσιν ἐν τοῖσι πυρετοῖσιν, ἐς ἄρθρα καὶ παρὰ τὰς γνάθους μάλιστα αἱ ἀποστάσιες γίνονται.

Quibus per febres laſſitudinis ſenſus ineſt, iis ad articulos, potiſſimumque circa maxillas abſceſſus oriuntur.

Qui per febres laſſitudinem ſentiunt, ijs in articulos, & iuxta maxillas potiſſimum abſceſſus fiunt.

Quaſdam laſſitudines ob multos motus fieri ſupra diximus, quæ ſimpliciter, & proprie laſſitudines nominantur. Nō-nulli vero neque multis, neque vehementibus uſi motionibus laſſitudines ſentire conſueverunt: Tales itaque laſſitudines, non laſſitudines abſolute, ſed cum adiectione laſſitudines ſpontaneas appellare ſolent: quarum utriuſq; communis eſt locus affectus, totum ſcilicet in corpore genus muſculoſum: earum vero fatigationum quę motiones plures ſequuntur propria, & peculiaris eſt excitata in articulis caliditas: Quare per has in articulos abſceſſus ſi decumbant, mirum videri non debet, ut pote qui iuxta ac muſculi laboraverint, atque incaluerint.

rint, atque incaluerint præter modum. Spontaneis autẽ laſſitudinibus, quemadmodum & aliis omnibus fere morbis, qui abſceſſu iudicantur, ut fluxiones decumbant in articulos, una fit ratione ſola, nempe quia ſpatia ſupervacaneis recipiendis idonea, faciliaque habeant. Rariores igitur in cęteris morbis abſceſſus fiunt: in iis vero qui laſſitudinis coniunctum ſenſum habent plures, præſertim ſi fuerit ſpontanea laſſitudo, & morbi à plenitudine profecti. Erit igitur aphoriſmi paucis, & ſummatim comprehenſa eiuſmodi ſententia, Quoquo modo in febribus facta ſit laſſitudo, in articulos, & maxime circa maxillas fiunt abſceſſus: hoc vero ideo uſuvenit, quia à calore febrili ſublata in caput eſt humorum copia, quam inde poſtea ruentem maxillarum adenes ſuſcipiunt, quo modo fit, quum in alas, & inguina à ſuperioribus partibus aliquid pervenerit.

XXXII.

Ὁκόσοισι δὲ ἀνισταμένοισιν ἐκ τῶν νούσων ἤν τι πονέσῃ, ἐνταῦθα αἱ ἀποστάσιες γίνονται.

Iis vero qui ex morbis convaleſcunt, ſi pars

ſi pars aliqua loboraverit, illic abſceſſus fiunt.

Quibus ex morbo convaleſcentibus pars aliqua laborat, eo abſceſſus fiunt.

Siquidem labor, & vehementem motum, & dolorem, & læſionem ſignificat quemadmodum ſupra demonſtravimus, conſtat ſane laborare quoque verbum, tum motione uſum eſſe vehementiore, tum dolorem aliquem, aut noxam contraxiſſe ſignificare. Propterea in nonnullis etiam qui ſe ex morbo recipiunt, quum humores morbum facientes non ſatis recte purgati fuerint, ſed quædam eorum reliquiæ ſupervacaneæ reſtiterint, ſi vel laborantem, vel dolentem partem quampiam habeant, in eam apoſtemata decumbere videntur, idque defatigatione cauſæ, dolore ſigni rationem obtinente. Nam per vehementiores motus tum vires imbecilliores fiunt, tum caliditas maior accenditur: dolor autem fluxione iam decumbente perficitur. Hic igitur abſceſſus, ut dixi, qui fit, ſignum eſt: imbecillitas vero, & calor ad locum affectum viam ſupervacaneis præeunt. Utroque igitur, ut demonſtravimus modo exaudire poſſumus verbum

bum laborare : universæ tamen eorum ſententiæ, de quibus præſens inſtituta eſt ab Hippocrate oratio, alterum ſignificatum magis convenire videtur. Siquidem prius de febribus cum laſſitudine copulatis locutus eſt, rurſumque deinceps inquit, Sed ſi qua pars prius laboraverit. Primo enim aphoriſmo, cuius initium, Qui per febres laſſitudinem ſentiunt, de iis laſſitudinibus quæ fiunt in morbis, in eo vero qui nunc propoſitus eſt, de iis quæ convaleſcentibus accidunt, in ſequente de iis quæ morbum antecedunt diſputare videtur.

XIXXIII,

Ἀτὰρ ἢν καὶ προπεπονηκός τι ᾖ πρὸ τοῦ νοσέειν, ἐνταῦθα στηρίζει ἡ νοῦσος.

Sed & ſi pars quæpiam ante morbum laboraverit, in eam ſe morbus obfirmat.

Sed ſi qua ante morbum pars laboraverit, ibi morbi ſedes.

Sive placet cum duobus ſuperioribus aphoriſmis præſentem connectere, ad unius aphoriſmi perfectionis explendos numeros, ſive ſeorſum unumquemque ſcribere, nihil retulerit. Nam & quid ipſi

inter

inter se commune habeant, & quid singulare, & proprium, explicuimus superiore aphorismo. Quod etiam nunc paucis repetere non abs re fuerit. Quum in morbo lassitudinis sensus est, ægro abscessus aliquis in articulos, ac præsertim circa maxillas expectandus. Similiter si se ex morbo recolligenti, aut etiam antequam ægrotaret, pars aliqua corporis laboraverit, in eam abscessus timendus: nam fere in tales partes humorum (a) decubitus fieri solet, in iis videlicet morbis, in quibus spes est futuri abscessus, neque prius per excretionem solvendus morbus videtur: nam de talium morborum dignotione tum in superioribus nonnulla diximus, tum quicquid de his dici debuit declaravimus in commentariis de crisibus.

XXXIV.

ἪΝ ὑπὸ πυρετοῦ ἐχομένῳ, οἰδήματος μὴ ἐόντος ἐν τῇ φάρυγγι, πνὶξ ἐξαίφνης ἐπιγίγνηται, θανάσιμον.

Si febre vexato, nullo exsistente in faucibus tumore, repentina accidat strangulatio, lethale.

Si

(a) *Pars semel affecta, fere semper manet imbecillior, & quasi vicinarum partium sentina fit.*

Si febre detento ſuffocatio derepente ſupervenerit, nullo in faucibus apparente tumore, eſt mortiferum.

Poſſumus ſimpliciter intelligere huius aphoriſmi initium in quo ait, Si febre detento, quaſi ita diceret, Si homini febricitanti in faucibus nullo exiſtente tumore: poſſumus etiam cum maiore quapiam emphaſi exaudire, quomodo in Epidemiis ſcribere ſolet, quum dicit, Febris eum habebat, non abſolute eum qui quovis modo febricitat demonſtrans, ſed eum cui magna adeſt febris, his verbis deſignans. Contingit nanque etiam ſine magna febre ſtrangulatione derepente ſuperveniente interire hominem: ſed inevitabilior, & celerior mors eſt, ita ut ne inopinato quidem ullus unquam ſervatus ſit, quum vehemens febris detinet ægrotantem. Indiget enim eiuſmodi febris (ut in commentariis de dyſpnœa demonſtravimus) copioſa inſpiratione: fit vero non modo non copioſa, ſed etiam prorſus exigua in iis, quibus ſuffocationis imminet periculum. Neque enim aliud eſt ſuffocatio, præter internecionem ob reſpirationis defectum factam: qui quidem reſpira-

tionis

tionis defectus fit propter angustiam, & coarctationem alicuius spiritalium instrumentorum : neque enim talis angustia sine instrumentis respirationi servientibus fieri potest. Desit etiam respiratio vel propter virtutis thoracem moventis imbecillitatem, vel propter vitalis principij vehementem refrigerationem. Ob angustiam vero fit omnino strangulatio , angustia autem fit vel repleta regione ea quæ inter thoracem est, atque pulmonem media, vel pulmonis cavernis, & fistulis , vel inflammatione quapiam totum viscus habente, vel arteriam asperam, vel eam partem , quæ est velut eius caput, quam laryngem, & bronchon Græci, guttur Latini nominant. Sed & in illa capacitate gutturi præiacente(quę Græce pharynx , latine fauces dicitur) suffocatio quandoque fieri consuevit. Sic enim Homerus internum oris locum, ubi gulæ, & gutturis summa conveniunt, appellat.

Vinumq; eructat faucibus imis,
Humanosque artus.

illam scilicet regionem , quæ gulæ, & gutturi præposita est, fauces nominans,

(a) *Odyssea decimo.*

quem hoc loco imitatus Hippocrates hanc eandem particulam ita appellaſſé videtur: ait enim, Tumore in faucibus non apparente. Nam ore multum hiante partem eam licet exacte cernere: id quod in gutture fieri nequit. Erit igitur tota iſtiuſmodi oratio, Si febre detento ſuffocatio repente ſuperveniat citra tumorem in faucibns conſpicuum, lethale eſt. Nam veteres promiſcue tumorẽ quemvis τότε οἴδημα καὶ τὸν ὄγκον appellabant: neque tamen nos latet triplicem eſſe tumorum differentiam. Vel enim ſunt cum dolore, quas recentiores appellant phlegmonas, id eſt, inflammationes, vel ſine dolore duri, quos ſcirrhos vocant, vel citra dolorem molles, quos iidem recentiores Græci œdemata proprie appellant: propterea que ab appellandi veterum uſu in tantum receſſerunt, quatenus non iam omnes præter naturam augmentationes complectuntur œdematis vocabulo. Quum igitur ſine tumore fauces apparuerint, & derepente ſupervenerit ſuffocatio, ſolius gutturis eſt eiuſmodi affectio. Sane ſuffocantur, ut dixi, propter alios etiam morbos paulo ante commemoratos: ſed repentina ſuffocatio

focatio ſoli adeſt gutturi. Peripneumonia enim derepente non ſuffocat ægrotantes, ſed poſtquam ab initio paulatim incrementum capeſſens ad proprium vigorem, ſummumque incrementum pervenerit, in eo tale ſymptoma adfert. Si quod etiam tuberculum, aut abſceſſus in pulmone fiat, hic quoque diuturnus morbus eſſe ſolet: quemadmodum etiam inter pulmonem, & thoracem pure repletum ſpatium, hominem ſæpe ſuffocat, rupto ſcilicet apoſtemate, & intra ipſum pure effuſo, quod certe & ipſum longo tempore conflatum eſt. Aſperæ vero arteriæ inflammatio difficultatem quidem ſpirandi aliquam efficere poteſt, ſuffocationem vero non poteſt: tum propter eius capacitatis magnitudinem, tum ob tunicæ tenuitatem. Siquidem corpore adeo tenui inflammationem magnum ſpatium replere eſt impoſſibile. Reliquum igitur guttur eſt, quod ſubitam poſſit ſuffocationē efficere, quandoquidem quantum ipſum patet in longum coarctatur pulmonis meatus, & interiores ipſius muſculi una cum ambiente tunica inflammationem patientes, ſpiritus viam poſſunt intercipere,

quam affectionem ex medicis nonnulli non per s. synanchen, sed per c. cynanchen nominant, quibus placet faucium inflammationem per s. synanchen, id est, anginam appellare. Alij vero parasynanchen, & paracynanchen vocant, illam, quando musculorum faucibus adiacentium phlegmone fuerit, hanc, quũ extra guttur inflammatio extiterit ita appellantes. Ex his igitur quæ dicta sunt, rationi est consentaneum, talem affectionem gutturi dolorem aliquem inferre, cuius doloris Hippocrates manifesto meminisse videtur in Prorrhetico hisce verbis, Fauces dolentes, graciles, id est, nullo manifesto tumore, cum inquietudine suffocantes cito perniciem adferunt: nunc vero dolentes fauces non appellavit, sive quia ex iis quæ ante dixerat posset subaudiri, sive quia etiam absque dolore putaverit memoratam præcedente oratione suffocationem aliquando fieri posse. Quod si omnino esse potest sine dolore suffocatio, eiusmodi causas consequetur. Fieri potest ut humiditatis præsertim pituitosæ copia, interiorem gutturis tunicam madefaciente, in eo tumor anodynus excitetur: potest

test etiam aperientibus ipſum muſculis reſolutis meatus anguſtior reddi. Poteſt utriſque etiam ſimul iunctis idem fieri, nec impoſſibile præ ſiccitate nimia muſculis internis gutturis admodum tenſis, meatum coarctari, qui quidem muſculi quales ſint, & quomodo dum tenduntur guttur claudant, demonſtravimus in tractatu eo qui nobis de voce ſcriptus eſt.

XXXV.

Ἢν ὑπὸ πυρετοῦ ἐχομένῳ ὁ τράχηλος ἐξαίφνης ἐπιστραφῇ, καὶ μόγις καταπίνειν δύνηται, οἰδήματος μὴ ἐόντος, θανάσιμον

In febre vexato, collum repente perverſum, ac vix deglutire poſſe, nullo exiſtente tumore, lethale.

Si febre detento repente collum intorqueatur, ac vix devorare queat, nullo exiſtente tumore, mortiferum.

Non hic locum deſignavit, quum dixit, Nullo exiſtente tumore, quemadmodum in præcedẽte aphoriſmo, quum faucium meminit his verbis, Nullo in faucibus exiſtente tumore. Nos vero ex duobus alterum dicturi ſumus, vel de

communi ſubaudiendum eſſe in faucibus, vel certe in omnibus locis ad collum pertinentibus. Quum enim horum nullo, neque ore multum aperto in faucibus, neque extrinſecus tumore apparente, æger deglutire non poteſt, ſymptoma id perniciosum eſt ob inflammationem aliquando muſculorum gulæ ſubſtratorum, interdum vero gulę ipſius natum. Eſt enim partibus iſtis per nervos, & ligamenta communio quædam, & ſocietas cum dorſali medulla, & meningibus ipſam ambientibus, ac præterea hiſce extrinſecus adiacentibus vertebrarum oſſibus. Quum itaque ad partes inflammatas ligamenta, & nervi tenduntur, vertebras quoque vel intro, vel ad latus trahi eſt neceſſe. Nam ſi in altero tantum nervorum exortu tenſionem fieri contigerit ad latus: ſi utroque, intro fiet vertebrarum diſtortio. Verum nos pluribus de iſtis agemus, quum de articulis librum interpretabimur, ubi ſpinæ diſtortiones fieri tradit crudis tuberculis intra ipſam natis. (a) Eo itaque libro cyphoſim etiam, id eſt, gibbum, ſeu

(a) *Vide cap. 5. lib. 4. de locis affectis, & tertium Gal. commentarium in lib. de Articulis.*

ſeu extuberationem ſpinę fieri eſt auctor vertebrarum ad interna tenſionibus, non ſolum lordoſim, id eſt, excavationem, & ſcolioſim, id eſt, ſpinæ in obliquum tortionem. Secundo vero Epidemiωn libro de ea, qua de nunc agitur, angina mentionẽ faciens, inquit, Erant anginæ tales affectiones, cervicis vertebræ intro vergebant, & forinſecus manifeſta videbatur in cervice cavitas, in qua dum tangeretur laborans, dolorem ſentiebat: quibus verbis unicam ſignificavit vertebrarum perverſionẽ, eam ſcilicet, quæ introrſum fit. Præſenti autem aphoriſmo generalius orationem extulit hoc modo, Si collum intorqueatur: nam intorqueri verbum omnem præter naturam à recto vertebrarum tramite, & porrectione declinationem ſignificat. Porro Epidemiωn ſecundo orationi adiecit, Qua parte dum tãgeretur ægrotus dolebat, quum hoc loco nihil de dolore dicat: quamquam dolorem una cum cervicis inflammatione adeſſe eſt neceſſarium, niſi hic etiam præ ſiccitate nimia tractionem partium factam, & tenſionem, & depravationem ſolum demonſtret, proptereaque dicat ſymptoma eſſe

mortiferum, quum alterum ex inflammatione ortum, omnino mortale non sit, quale illud prius erat, cui suffocatio, & devorandi difficultas erat coniuncta. Verum si propter exuperantem siccitatē cervicis depravatio accidat, & degluti-endi labor, lethale erit tale symptoma, maxime quum vehemens febris afflixerit: ut verba illa, Si febre detento, in hunc etiam sensū exaudienda veniant: Sed ob hanc eandem febrem par est immodicā membris conciliari siccitatem. Atque ita vehemens illa febris duplicem habitura est ad mortem rationem, tum quia ut signum cervicis depravationem illam, & in devorando difficultatem propter siccitatem accidisse indicabit, tum etiam quia & ipsa aliquid conferet, tanquam una quæpiam ex causis ad mortem perducentibus.

XXXVI.

Ἱδρῶτες πυρεταίνουσιν ἢν ἄρξωνται, ἀγαθοὶ τριταῖοι, καὶ πεμπταῖοι, καὶ ἑβδομαῖοι, καὶ ἐναταῖοι, καὶ ἑνδεκαταῖοι, καὶ τεσσαρεσκαιδεκαταῖοι, καὶ ἑπτακαιδεκαταῖοι, καὶ μιῇ καὶ εἰκοστῇ, καὶ ἑβδόμῃ καὶ εἰκοστῇ, καὶ τριακοστῇ πρώτῃ, καὶ τριακοστῇ τετάρτῃ. οὗτοι γὰρ οἱ ἱδρῶτες νούσους κρίνουσιν. οἱ δὲ μὴ οὕτως γινόμενοι,

νόμβμοι, πόνον σημαίνουσι, καὶ μῆκος νούσου, καὶ ὑποστροπιασμούς.

Sudores febricitantibus boni, qui cœperint tertio die, quinto, ſeptimo, nono, undecimo, decimoquarto, decimoſeptimo, viceſimoprimo, viceſimoſeptimo, triceſimoprimo, & triceſimoquarto, ij enim ſudores morbos iudicant. Qui vero tales non ſunt, laborem, & morbi longitudinem, eiuſdemque reverſionem ſignificant.

Sudores febricitantibus boni, qui manare cœperint die tertio, quinto, ſeptimo, nono, undecimo, decimoquarto, decimoſeptimo, viceſimoprimo, viceſimoſeptimo, triceſimoprimo, & triceſimoquarto: ij enim ſudores morbos iudicant: Qui ſecus evenerint, laborem, & morbi longitudinem, aut eiuſdem reditum ſignificant.

Non tantum ſudores, ſed alvi non contemnendæ deiectiones, & urinæ multæ, & iuxta aurem, aut in aliquem alium articulum abſceſſus dictis diebus commode apparere ſolent. Oratio enim univerſaliter ſi efferatur, talis fuerit, Signa decretoria, & ſymptomata diebus criticis incipiant: quæ oratio ſatis eſſe

poterat. Verum Hippocrates non de omnibus crisimis, id est, de omnibus decernendi vim habentibus, sed de sudoribus tantum egit, nobisque dies criticos qui sunt intra quadragesimum redegit in memoriam. Morbi enim terminum hunc superantes non admodum consuevere per sudores iudicari, ut nec omnino per excretiones, sed vel per concoctionem, vel per abscessus. Iam vero non quemvis dierum numerum ad decernendum idoneum esse experientia ipsa manifesto testatur: unde admirari subit eos qui nullam in his differentiam statuunt. Nam & ex iis quæ rei evidentia constant eorum dierum differentiam discere, & effecti causam per otium investigare præstaret, quod nos in tractatu de diebus criticis egimus. Nam differentias in duobus prioribus commentariis ad artem necessarias explicavimus, & in tertio eorum causas pro viribus exquisivimus. Porro autem non parva est de diebus in aphorismo scriptis dissensio, aliis aliter pro libidine sua scribentibus: nos vero Hippocratis præscripta secuti, & in Prognostico, & Epidemiis, & hoc ipso aphorismorum libro eorum

enume-

enumerationem fecimus. Dictiones vero Hippocrates in quibus de hisce diebus scripsit habes in commentatione de diebus criticis, & de crisibus omnes à nobis collectas. Nunc vero à tertio incepit, qui quarto antevertit per brevioris temporis morbos: post quem quintum scripsit uno die posteriorem quarto. Sic enim in omnibus fere exemplaribus scriptum invenitur, nusquam in aphorismo quarto die ascripto, quamvis hic primus criticus esse videatur: attamen ipsum nunc prætermisit vel Hippocrates ipse, vel is qui primus librum scripsit. Quod si Hippocrates omnino eum præterierit, mihi propterea id fecisse videtur, quia morbi plurimi peracuti, qui cum sudore iudicantur, tertio, & quinto die potius, quam quarto iudicium subeant: rariores enim sunt, qui die quarto decernant. Quod quum diu, multumque vel ob eam causam quęsivissem, quia hoc aphorismo fuisset ab Hippocrate prætermissus dies quartus, ita tandem habere longa experientia comperi. Hoc autem ideo accidere videtur, quia morbi peracuti tum primam statim accessionem vehementissimam habeant,

tum eam quæ die tertio fit primæ ad proportionem reſpondentem. Per vehementiores autem acceſſiones criſes fieri, & morbos qui diebus imparibus commoventur citius criſi terminari, qui vero paribus, longius trahi, id quoque nos experientia didicimus. Atq; ideo ſi initio ſtatim morbus aliquis concitetur vehementius, in dies impares potius, ſi vero trahi debeat, in pares vehementiores acceſſiones incidunt. Atque hæc habui quæ de quarto die dicerem. Ad finem autem aphoriſmi nonnulli triceſimumprimum diem, alij triceſimumquartum ſcribunt, quos criticorum dierum numero contineri certo ſcimus, ac fortaſſe plus poteſt triceſimuſquartus. Quadrageſimi vero non meminit, quia forte hunc diuturnorum morborum principium putabat, qui non libenter ſudoribus iudicantur: nam & ipſum triceſimumprimum, & triceſimumquartum, & ante ipſos viceſimumſeptimum raro per ſudores iudicare comperias.

XXXVII.

Οἱ ψυχροὶ ἱδρῶτες ξὺν μὲν ὀξεῖ πυρετῷ γιγνόμενοι, θάνατον· ξὺν πρηϋτέρῳ δὲ, μῆκος νούσου σημαίνουσι.

Sudo-

Sudores frigidi in febre quidem acuta oborti, mortem; in mitiori autem morbi prolixitatem ſignificant.

Frigidi ſudores cum febre quidem acuta mortem, cum mitiore vero morbi longitudinem ſignificant.

Rem ita habere ſæpe docet experientia: eius vero inquirenda eſt cauſa. Nam explicatu difficillimum eſſe videtur, quomodo febre calidiſſima hominem habente, ſudor frigidus fiat. Quod itaque in aliis corporis partibus vehementem ineſſe caliditatem, ex aliis ſudores frigidos vacuari oporteat, eſt manifeſtum. Calfacti enim fuiſſent, ſi ex partibus calidiſſimis manaſſent. Vacuantur autem ex eadem cute ſudores, quæ frigida eſſe poteſt, quum urantur interim ea quæ ipſi ſunt ſubiecta: Nam humoribus quibuſdam putreſcentibus febres acutas fieri oſtendimus: hi vero ſæpe toto corpore, ſæpe etiam in ſolis vaſis putreſcunt. Si quando igitur hæc duo contigerint, ut & humores in vaſis putreſcant, & natura ſolidas partes moderans, & regens (quæ ſecundum Hippocratem eſt nativus calor) vel prorſus extinguatur,

tur, vel propius extinctionem accedat, quæ tum ex his vacuantur frigida apparent, atque interim vehementissimam esse caliditatem ex putredine ortam, nihil prohibet. Ac propterea frigidus ille sudor exitiale est signum, indicans scilicet in animalis corpore humorum superare copiam usque eo frigidorum, ut neque ab insito, neque à febrili calore excalfieri potuerit. Verum si febris fuerit remissior, poterit homo servari, concocta scilicet longiore tempore humorum multitudine, atque evicta à natura. Nam acuta febris, & causa est, & signum perniciosissimum: ac causa quidem, quando suapte natura potest resolvere corpora: signum vero, quia humorum multitudinem ostendit, quæ frigidissima est, quum ne à febrili quidẽ calore muetur. Quæ vero acuta non est, sed moderatior febris materiæ copiam per diuturnitatem temporis coquendam naturę permittit: quippe quę hominem frangere, aut tollere de medio non pręoccupat. Nec vero signũ adeo exitiosum est, ac febris vehemens: fieri enim potest, ut remissiore febre, etiamsi modice frigida sit humoris copia, inexcalfacta maneat.

XXXVIII.

XXXVIII.

KΑὶ ὅκου ἔνι τοῦ σώματος ἱδρὼς, ἐνταῦθα φράζει τὴν νοῦσον.

Et ubi in corpore ſudor ineſt, ibi morbum eſſe enunciat.

Qua corporis parte ſudor, ibi morbus.

Si ad totum animalis corpus morbus pertineret, ex toto etiam æquabiliter fieret vacuatio. Fiunt ergo ſudores, vel natura ſupervacanea evacuante, (quo tempore ipſi commode, & utiliter decernunt) vel etiam quia in corpore contineri non poſſint morbi ratione fiunt. Utrolibet autem fiant modo, partibus affectis contentam humiditatem vacuant.

XXXIX.

KΑὶ ὅκου ἔνι τοῦ σώματος θερμὸν ἢ ψυχρὸν, ἐνταῦθα ἡ νοῦσος.

Et qua corporis parte calor ineſt, aut frigus, ibi morbus eſt.

Et qua parte corporis ineſt calor, aut frigus, ibi morbus.

Quacunque corporis parte inſignis fuerit calor, aut frigus, ibi morbum deliteſcere eſt neceſſe: ſiquidem ipſa longiu

gius receſſit à naturali eucraſia, id eſt, proba temperatione, quæ nihil aliud eſt, quam ſanitas.

XL.

Καὶ ὅκου ἐν ὅλῳ τῷ σώματι μεταβολαὶ, καὶ ἢν τὸ σῶμα καταψύχηται, ἢ αὖθις θερμαίνηται, ἢ χρῶμα ἕτερον ἐξ ἑτέρου γίνηται, μῆκος νούσου σημαίνει.

Et ubi toto corpore mutationes contingunt, ut ſi corpus refrigeretur, rurſumque calefiat, vel color alius ex alio oriatur, morbi longitudinem ſignificat.

Et quando toto corpore mutationes accidunt, ut ſi corpus refrigeretur, & viciſſim calefiat, vel color alius ex alio oriatur, longitudinem morbi ſignificant.

Variæ, & diſcrepantes affectiones, ſemper diuturniores fiunt, quam quæ ſunt uniuſmodi & formæ: quia ſcilicet natura parvo tempore multas affectiones ſubigere, & concoquere nequit.

XLI.

Ἱδρὼς πολὺς ἐξ ὕπνου ἄνευ φανερῆς αἰτίης γινόμενος, τὸ σῶμα σημαίνει ὅτι πλείονι τροφῇ χρέεται. ἢν δὲ τροφὴν μὴ λαμβάνοντι τοῦτο γίγνηται, σημαίνει ὅτι κενώσιος δέεται.

Sudor

Sudor copioſus de ſumno citra manifeſtam cauſam obortus, corpus copiſiore uti cibo ſignificat. Quod ſi cibum non aſſumenti iſtud contingat, quod evacuatione opus ſit, indicat.

Sudor multus per ſomnum factus, copioſiore cibo corpus uti ſignificat: Quod ſi parcius epulanti hoc accidat, vacuatione indigere ſciendum eſt.

Nonnulli aphoriſmum ſcribunt in hunc modum, Sudor multus per ſomnum factus, ſine cauſa manifeſta. Quidam vero ſic, Sine cauſa altera. Verum iſta, & eiuſmodi alia locis innumeris ab Hippocrate prætermiſſa, intelliguntur facile etiamſi non aſcribantur, quia ea nos ſubaudimus, quamvis non dicantur: quippe qui ſemel ab eo didicerimus, propter externam cauſam, non corporis affectum ſecuta ſymptomata, nullam certam adferre præſagitionem: quod documentum memoria ſemper teneri velim. Quod autem præſenti aphoriſmo docemur, id maxime conſiſtit in adiectione vocis, multus. Nam ſi copioſus ſudor non emittatur, poterit & propter virium imbecillitatem, & corporis raritatem accidere: multus vero ſi manat, is

vel

vel propter cibariorum quę modo ſumpta ſint immodicam copiam, vel propter eorum quæ antea ſunt aſſumpta nimietatem accidat neceſſe eſt. Quod ſi propter recens ſumptorum ciborum abundantiam fiat, ne in poſterum plures ingurgitent, prohibendum: ſi vero propter priſtinam eduliorum multitudinem acciderit, vacuandum eſt.

XLII.

Ἱδρὼς πολὺς, ψυχρὸς ἢ θερμὸς αἰεὶ ῥέων, ὁ ψυχρὸς μείζω, ὁ δὲ θερμὸς ἐλάσσω νοῦσον σημαίνει.

Sudor copioſus, calidus, aut frigidus ſemper fluens, frigidus maiorem, calidus minorem morbum ſignificat.

Sudor multus frigidus, calidusve ſemper fluens, frigidus graviorem, calidus minorem morbum ſignificat.

De ſudoribus, qui diebus criticis erumpunt dictum eſt ſupra. De iis vero qui toto morbi tempore citra criſim ullam apparent, in hoc agit aphoriſmo: in quo deteriores ſudores frigidos, his vero minus malos calidos eſſe dicit. Oſtēdunt certe quidem utrique copiam, ſed alteri frigidam, qui ſunt peiores, alteri calidam, qui illis minus ſunt pernicioſi.

XLIII

XLIII.

ΑἹ πυρετοὶ ὁκόσοι μὴ διαλείποντες διὰ τρίτης ἰσχυρότεροι γίνονται, μᾶλλον ἐπικίνδυνοι· ὅτῳ δ᾽ ἂν τρόπῳ διαλείπωσι, σημαίνει ὅτι ἀκίνδυνοι.

Febres quæ tertio quoque die vehementius affligunt, neque intermittunt, periculoſiores. Quocunque autem modo intermiſerint, extra periculum eſſe ſignificant.

Febres quæ tertio quoque die vehementius affligentes, non intermittunt, periculoſiores: quoquo modo autem intermiſerint, periculum abeſſe ſignificant.

Quod Hippocrates verbum intermittere de acceſſionibus in apyrexiam, id eſt, integritatem, & febris vacationem deſinentibus efferat, aperte ipſemet indicat pręſenti aphoriſmo, quum febrium tertio quoque die vehementius affligentium acceſſiones quoquo modo intermittentes, omni periculo vacare pronunciat. Ex ipſis enim ſolæ eæ periculo vacant, etiam ſi vehementiſſimam, & valde longam habeant acceſſionem, quę in apyrexiam deſinunt. Si enim acceſſio

brevis

brevis fuerit, ut in tertianis fit exquiſitis, minore utique quàm duodecim horarum tempore circumſcripta: non ſolum periculo vacat eiuſmodi febris, ſed cito etiam iudicatur. Si vero longior fuerit, ut horarum exempli gratia octodecim, eſt & hæc ſine periculo, ſed tanto eſt diuturnior, quanto eius acceſſio maior, quam pro tertiana exacta, & legitima. Porro non abſque ratione eſt, quod ad integritatem, & quietem febre vacantem pervenientes, periculo vacare dicit, ut pote quæ neque propter inflammationem aliquam fiant, neque ob malignam humorum putredinem: nam ſive ex inflammatione, ſive ex maligna putredine ortum habeant, ad integritatem non perveniunt. Quoquo igitur modo intermiſerint febres, periculum abeſſe ſignificatur, id eſt, ſive vehemens acceſſio fuerit, ſive longa.

XLIV.

Ὁκόσοισι πυρετοὶ μακροὶ, τουτέοισι φύματα ἐς τὰ ἄρθρα, ἢ πόνοι ἐγγίνονται.

Quibus adſunt febres longæ, iis tubercula, vel ad articulos dolores innaſcuntur.

Quos

Quos febres longæ exercent, iis tubercula in articulis, vel labores fiunt.

Non est (a) hoc perpetuum, ut nec talium aliud quicquam, sed fere ita usu venire videtur. Eius rei autem causa est manifesta. Nam vel propter copiam, vel crassitiem, vel frigiditatem humorum febres efficientium quam plurimum morbi producuntur, ipsis nimirum ad concoctionẽ longum tempus postulantibus. Verisimile igitur est propter hos excitari tubercula, & in articulos supervacanea decumbere. Sive autem per labores dolorem, sive læsionem intellexerimus, uterque intellectus habet rationem aliquam. Siquidem & dolor, & noxa tales humorum irruptiones τὰ ἀποσκήμματα Græcis appellatas comitari solent.

LVX.

Ὁκόσοισι φύματα ἐς τὰ ἄρθρα, ἢ πόνοι ἐκ πυρετῶν μακρῶν γίνονται, οὗτοι σιτίοισι πλείοσι χρέονται.

Quibus tubercula, aut ad articulos dolores post febres longas oriuntur, ii copiosioribus cibis utuntur.

Quibus

(a) *Nam & per* σύμπεψιν, ἢ δι' οὔρων ἔκκρισιν *finiri possunt.*

Quibus tubercula in articulis, vel labores post febres fiunt, ij cibarijs pluribus utuntur.

De his qui se recipiunt ex morbo agit. Hos enim si se repleverint plethorica excrementa vel maxime propter virium imbecillitatẽ colligere par esse videtur.

XLVI.

ΗΝ ῥῖγος ἐμπίπτῃ πυρετοῦ μὴ διαλείποντος, ἤδη ἀσθενεῖ ἐόντι, θανάσιμον.

Si febre non intermittente rigor frequenter incidat ægro iam debili, lethale est.

Si rigor febre non intermittente ægrum iam debilem invadat, mortiferum est.

Non idem est, quum si supervenerit, & quum si invadat dicitur: nam illud unicum rigoris impetum, hoc plures significat. Si itaque semel rigor invaserit, nondum liquet perniciosane, an salutaris sit sequutura crisis: potest enim vel propter virium imbecillitatem exitiosum esse symptoma, potest etiam dubia, & fallax iudicatio esse, quæ tamen tandem bene cedat. Sæpius vero si irruerit rigor non intermittente febre, quum id

id alioqui minime bonum eſt, tum in virium imbecillitate pernicioſum. Nam ſi qua etiam vacuatio rigorem ſequatur, quæ nullam febris intermiſſionem adferat, utriuſque ratione hominem frangi, reſolvique par eſt, & quia virtus imbecilla rigoris vehementem quaſſum ferre non poteſt, & quia vacuatione reſolvitur. Solus vero rigor ſi fiat nulla vacuatione ſubſequente, ne ſic quidem bonum fuerit ſymptoma. Nam & ut mala cauſa vires hominis tentabit, & ut malum ſignum extremam indicabit virtutis imbecillitatem: quippe quæ per rigores vacuare humores moleſtos ſit ſolita, nunc vero id præſtare non ſuſtineat.

XLVII.

Αἱ ἀποχρέμψιες αἱ ἐν τοῖσι πυρετοῖσι μὴ διαλείπουσι πελιδναὶ, καὶ αἱματώδεες, καὶ δυσώδεες, καὶ χολώδεες, πᾶσαι κακαί· ἀποχωρέουσαι δὲ καλῶς, ἀγαθαί· καὶ κατὰ τὰς διαχωρήσιας, καὶ κατὰ τὰ οὖρα. ἢν δὲ μή τι τῶν συμφερόντων ἐκκρίνηται διὰ τῶν τόπων τούτων, κακόν.

In febribus non intermittentibus excreationes lividę, ſanguineæ, graveolentes, & bilioſæ, omnes malæ, bene autem ſi pro-

si prodeant, bonæ, tum per alvi excretiones, tum per urinas. At si quid eorum quæ non iuvant per hæc loca excernatur, malum.

Excreationes in febribus non intermittentibus lividæ, cruentæ, fœtidæ, biliosæ omnes malæ: commode tamen si prodeant, bonæ. Sed eadem quoque est eorum quæ per alvum, & urinas excernuntur ratio. Si quid vero quod non iuvet per hæc loca excernatur, malum.

Forte conveniebat doctrinæ aphoristicæ dici compendiosius; Omnes malas excretiones, si commode prodeant, ad bonum pervenire exitum: ita tamen locutus non est Hippocrates. Sed quum tria excretionum genera, tum quod per os, tum quod per deiectiones, tum etiam quod per urinas fit nobis in memoriam revocasset, id quidem quod per os fit particularius est prosecutus. Non enim simpliciter dixit, malas excretiones commode exeuntes bonas esse, sed speciatim earum meminit his verbis, Lividæ, cruentæ, fœtidæ, & biliosæ. Porro una quædam est communis in his omnibus ratio: malas scilicet vacuationes, affectionum pravarum signa existere. Ac

re. Ac sæpe quidem eiusmodi excretiones fiunt eo modo, quo ex putridis ulceribus profluens excrementum tenuius, sanies Latinis, ἰχὼρ Græcis appellatum, quod affectam partem nihil iuvat: nonnunquam vero ut pus ex rupto abscessu erumpens, quod belle partem patientem expurgat. Quod vero bene, & commode excernatur, indicia maxima sunt coctio, & euphoria, id est, mali per vacuationem materiæ noxiæ levatio: quibus cum annumeratur morbi species, & anni tempus, & regio, & ægrotantis tum ætas, tum natura. Quod autem est ad finem aphorismi, bifariam scriptum invenitur. In quibusdam exemplaribus eo modo quo supra scribitur, Si vero eorum quæ non conferunt aliquid excernatur: In aliis vero sine negatione hoc modo, Si vero eorum quæ conferunt aliquid excernatur. Si itaque priorem lectionem sequamur, talis erit orationis sententia, Si quid eorum quæ excerni nihil prodest vacuari videatur, malum. Posteriorem vero si retineamus, eius erit talis sensus, Si quod animali utile est, & familiare excernatur, non est bonũ. Prior igitur præferenda est lectio.

XLVIII.

ΈΝ τοῖσι μὴ διαλείπουσι πυρετοῖσιν, ἢν τὰ μὲν ἔξω ψυχρὰ ᾖ, τὰ δὲ ἔνδον καίηται, καὶ δίψαν ἔχῃ, θανάσιμον.

In febribus non intermittentibus, ſi partes externæ ſint frigidæ, internæ vero urantur, & ſiti vexentur, lethale eſt.

In febribus non intermittentibus ſi partes externæ algent, internæ uruntur, & ſitiunt, lethale eſt.

Videndum eſt nunquid poſſint in febre interpolata fieri talia ſymptomata: ipſe enim neque vidi, neque rationem quomodo fiant inire poſſum. Solis ſiquidem exitialibus febribus ardentibus adeſſe videntur, aut ſi aliter libet appellare, multum admodum malignis febribus, ut lipyriis. Nulla vero febris alia profundum corpus perurit, cute inalgeſcente. Neque enim Cauſus, id eſt, ardens febris, modo maligna non ſit, neque tertiana: quæ febrium omnium ſunt calidiſſimæ. Itaque videtur non diſtinctionis gratia illud aphoriſmo adiectum fuiſſe, In febribus non intermittentibus, ſed ſimilem locutionem fuiſſe illi, Vertebræ quæ in ſpina habentur, non quod alia

alia corporis parte ſint vertebræ, ſed quaſi ita diceretur, Vertebræ quibus hoc adeſt, ut in ſpina habeantur: quo certe modo in præſentia exaudiendam eſſe Hippocratis orationem ducimus, Si altæ partes exuruntur, cute perfrigerata, perniciosum: id quod fit in nonnullis febrium non intermittentium. Porro huius rei talis eſt cauſa, Quum vehemens aliqua inflammatio, aut eryſipelatis initium eſt in aliqua profunda corporis parte, univerſus ex toto corpore ſanguis ad locum laborantem trahitur: quæ cauſa eſt ut profunda ardeant, frigeat cutis, quemadmodum acceſſionum febrilium initiis fieri ſolet.

XLIX.

ἘΝ μὴ διαλείποντι πυρετῷ, ἢν χεῖλος, ἢ ὀφρὺς, ἢ ὀφθαλμὸς, ἢ ῥὶς διαστραφῇ, ἢν μὴ βλέπῃ, ἢν μὴ ἀκούῃ, ἤδη ἀσθενέος ἐόντος τοῦ σώματος, ὅ,τι ἂν τουτέων γένηται, ἐγγὺς ὁ θάνατος.

In febre non intermittente, ſi labrum, aut ſupercilium, aut oculus, aut naſus pervertatur, ſi non videat, ſi non audeat imbecillo iam corpore, quicquid ex his evenerit, in propinquo mors eſt.

In febre non intermittente ſi labrum, aut ſupercilium, aut oculus, aut naſus pervertitur, ſi non videt, ſi non audit, imbecillo iam corpore quicquid horum acciderit, in propinquo mors.

Quum nervi tenduntur, atque ad proprium principium contrahuntur, partium ad quas pertinent contortiones fiunt. Porro ipſorum tenſio, & inflammationes, & ſcirrhos, & ſiccitates, & immoderatas refrigerationes ſequitur. Hæc autem eo ſunt graviora, quo propius nervorum originem fuerint conſtituta. Quare ſi cum febre continua æger debilis fuerit, non abſque ratione proximam mortem eſſe putandum eſt: multoque magis quum non audit, aut non videt propter virtutis ſenſificæ imbecillitatem.

L.

Ὅκου ἂν ἐν τῷ πυρετῷ μὴ διαλείποντι δύσπνοια γίνηται καὶ παραφροσύνη, θανάσιμον.

Quando in febre non intermittente difficultas ſpirandi, & delirium contigerit, lethale.

Vbi in febre non intermittente difficultas

tas ſpirandi, & delirium acciderit, lethale.

Ob eandem cauſam utraque fit & dyſpnœa, & deliratio, affecto ſcilicet cerebro: tuncque apparet ſpiritus, ut ipſe in prognoſtico tradit & magnus, & ex multo intervallo hauſtus, hoc eſt, & magnus, & rarus. Poteſt etiam propter aliquem partium reſpirationi ſervientium affectum fieri difficultas ſpirandi. Nam & pleuritides, & peripneumoniæ, & reliqua thoracis, atque pulmonis mala ſpirandi difficultatem efficiunt. Quæ omnia periculoſa ſunt, adiuncta præſertim febre continua: nam ſemper cum eiuſmodi febre fieri conſuevere. Quare hoc etiam loco, verba illa, In febre non intermittente, eadem ratione dicta eſſe videntur, qua etiam in præcendente aphoriſmo.

LI.

ἘΝ τοῖσι πυρετοῖσιν ἀποστήματα μὴ λυόμενα πρὸς τὰς πρώτας κρίσιας, μῆκος νόσου σημαίνει.

In febribus quæ abſcedunt, ſi primis iudicationibus non ſolvantur, morbi longitudinem ſignificant.

In febribus abſceſſus qui primis indicationi-

 tioni-

tionibus non ſolvuntur, longitudinem morbi ſignificant.

Clara eſt oratio, nec forte auctoritatem Hippocratis deſiderat. Satis enim ex eo ipſo quod primis diebus criticis non ſolvantur, conſtat huiuſmodi mala fore diuturna.

LII.

Ὁκόσοισιν ἐν τοῖσι πυρετοῖσιν, ἢ ἐν τῇσιν ἄλλῃσιν ἀρρωστίῃσι κατὰ προαίρεσιν ὀφθαλμοὶ δακρύουσιν, οὐδὲν ἄτοπον. ὁκόσοισι δὲ μὴ κατὰ προαίρεσιν, ἀτοπώτερον.

Quibus in febribus, aut aliis morbis oculi ex voluntate illachrymant, nihil abſurdi accidit. At quibus pręter voluntatem, abſurdius.

Quibus in febribus, aut alijs morbis voluntarie illachrymant oculi, abſurdum non eſt. Quibus vero prater voluntatem, abſurdius.

In prognoſtico quoque dixerat lachrymari bonū ſignum non eſſe, quando ſcilicet oculus nullo peculiari, & proprio affectu laborat, ut ophthalmia, ut palbebrarum ſcrabritia, aut ſimili. Certa enim virtutis retentricis debilitas indi-

indicatur, quum nullo ejuſmodi oculorum affectu ægri lachrymantur. Porro non recte ſcriptum eſt abſurdius comparative: rectius enim fuiſſet abſurdum abſolute dicere, quæ menda primi potius bibliographi, quam Hippocratis eſſe videtur.

LIII.

Ὁκόσοισι δὲ ἐπὶ τῶν ὀδόντων ἐν τοῖσι πυρετοῖσι περίγλισχρα γίνεται, ἰσχυρότεροι γίνονται οἱ πυρετοί.

Quibus per febres ad dentes glutinoſus humor obnaſcitur, ijs vehementiores fiunt febres.

Quibus per febres circa dentes lentor quidam obnaſcitur, ijs vehementiores ſunt febres.

Neque enim ejuſmodi περίγλισχρα, id eſt, lentor, & ſordes dentibus obhæreſcentes fieri poſſunt ſine multo calore humiditatem pituitoſiorem exiccante.

LIV.

Ὁκόσοισιν ἐπὶ πολὺ βῆχες ξηραὶ, βραχέα ἐρεθίζουσαι, ἐν πυρετοῖσι καυσώδεσιν, οὐ πάνυ τι διψώδεές εἰσιν.

Quibus tuſſes ſiccæ leviter irritantes

in febribus ardentibus diu perſeverant, ij non multum ſiti vexantur.

Quibus ſiccæ tuſſes paulum irritantes in febribus ardentibus perſeverant, ij non admodum ſiticuloſi ſolent eſſe.

Siccas tuſſes appellat, in quibus nihil expuitur, ob intemperiem interdum inſtrumentorum ſpiritalium: aliquando vero propter faucium aſperitatem, aut humore aliquo tenui, & pauco deſtillante factas. Quicquid horum fuerit, irrigantur quodammodo loca, ad arteriam aſperam attinentia, atque propterea minus ſiti vexantur: Nam ſi ſola ſit inæqualitas, eo motu qui tuſſiendo fit ex vicinis locis aliqua trahitur humiditas: Sic etiam ſi vel ſola fuerit dyſcraſia.

LV.

ΟἹ ἐπὶ βουβῶσι πυρετοὶ πάντες κακοὶ, πλὴν τῶν ἐφημέρων.

Ex glandularum inflammationibus febres omnes malæ, præter diarias.

Ex bubone febres omnes malæ, præter ephemeras.

Febres ephemeras, ſeu diarias appellat, quæcunque ſecundum ſuam naturam

ram diem unum durant: De quarum genere ſunt febres illæ, quæ bubones, id eſt, in collo, alis, inguine, & ſecundum aures glandularum tumores ſequuntur, ex cauſis evidentibus ortos. Alios vero bubones, qui ſine cauſa manifeſta ortum habuerunt, veriſimile ſit una cum viſcerum inflammationibus acceſſiones ſuas habere: atque ideo febres quoque quæ cum talibus bubonibus fiunt, malas eſſe neceſſe eſt.

LVI.

Πυρέσσοντι ἱδρὼς ἐπιγινόμενος, μὴ ἐκλείποντος τοῦ πυρετοῦ, κακόν. μηκύνει γὰρ ἡ νοῦσος, καὶ ὑγρασίην πλείω σημαίνει.

Febricitanti ſi ſudor contingat non deficiente febre, malum, Prorogatur enim morbus, multamque ſignificat humiditatem.

Febricitanti ſudor ſuperveniens, febre ægrotum non deficiente, malum. Prorogatur enim morbus, & plus humiditatis ineſſe ſignificat.

Hunc aphoriſmum cum paulo ante poſito coniungi oportuit, in quo dicebat, Sudor multus frigidus, aut calidus aſſidue fluens: Ipſe vero nunc & quo

pacto eiuſmodi ſudorem dixerit malum eſſe, & quam ob cauſam indicavit: Malus itaque exiſtit, quia cum eo quod morbum non ſolvit, tum etiam ipſum prorogari ſignificat. Cuius quidem longitudinis temporis cauſam multę humiditati acceptam refert: ad cuius humiditatis copiæ diſſipationem, & coctionem quum temporis multum natura requirat, morbum profecto ipſum longum fore eſt neceſſe.

LVII.

Ὑπὸ σπασμοῦ ἢ τετάνου ἐνοχλουμένῳ πυρετὸς ἐπιγενόμενος, λύει τὸ νόσημα.

Si cui convulſione, aut diſtentione nervorum detento, febris ſucceſſerit, morbum ſolvit.

Spaſmo, aut tetano febris ſi acceſſerit, morbum ſolvit.

Eſt ſane & (a) tetanus (quem nervorum diſtentionem appellant) ſpaſmus, id eſt, convulſio: Sed in tetano partes convelli, & retrahi non videntur, quia æqualiter retrorſum, prorſumq; tendantur: ac propterea eximium, & proprium nomen

(a) *Spaſmum Celſus diſtentionem nervorum, & tetanum eorundem rigorem appellat.*

nomen eſt ſortitus. Quo fit ut tres illæ cervicis rigidæ affectiones opiſthotonus, emproſthotonus, & (a) tetanus omnes ſint convulſiones, ſeu ſpaſmi. Fiunt vero ſecundum Hippocratem ſpaſmi omnes ex repletione, aut vacuatione partium nervoſarum. Quicunque igitur ſpaſmi ardentibus febribus superveniunt, eos propter ſiccitatem fieri rationi eſt conſentaneum: qui vero ab initio proprio invadunt, habent ex repletione ortum. Hiſce igitur ſpaſmis accedentes febres partim ſuperfluam digerunt humiditatem, partem frigiditatem concoquunt: quæ duæ ſunt medicis remediorum indicationes, ad quas, tanquam ſcopos, totam curandi ſpaſmi ex plenitudine orti rationem dirigere ſolent. Merito igitur à febribus ſpaſmi ſunt pernicioſi, qui vero ante febres, non exitioſi.

LVIII.

Ὑπὸ καύσου ἐχομένῳ ἐπιγινομένου ῥίγεος, λύσις γίνεται.

(a) *Poteſt etiam tetanus ad totum corpus pertinere, ut in Catalepſi fit, per quam totum corpus riget, eodem ſtatu permanens, quo deprehendit morbus.*

Febre ardente detento, ſi rigor ſucceſſerit, ſolutio contingit.

Si febre ardente laboranti, rigor ſuperveniat, ſolutio fit.

Oſtendimus enim in libro de rigore etiam ob flavam bilem, quæ per membra ſentientia ocyus feratur, fieri rigorem: quam ob rem ſcilicet & alvi fiat ſolutio, & ſudores, ac vomitus bilioſi ſuperveniant. Bile igitur ardentis febris cauſa expurgata, febris fit ſolutio. Nam ardentem febrem fieri novimus, quum æſtivo tempore venulæ exiccatæ acres, & bilioſos ad ſe ichoras attraxerint.

LIX.

Τριταῖος ἀκριβὴς κρίνεται ἐν ἑπτὰ περιόδοισι τὸ μακρότατον.

Tertiana exquiſita ſeptem circuitibus, ut longiſſime, iudicatur.

Tertiana exquiſita ſeptenis ad ſummum circuitibus iudicatur.

Tertiana febris quod ad humorem morbificum attinet ab ardente, quæ Cauſus Græce dicitur, non differt: ſed eo multum inter ſe differunt, quod ardens in venis una cum ſanguine flavam bilem

bilem redundantem, & ferventem habeat: in tertiana vero eadem bilis toto feratur, ac moveatur corpore. Eſt igitur legitima, & exacta tertiana quæ ſynceram ſuam naturam ubique ſervat: cuiuſmodi eſt, quæ flavam bilem, ut diximus redundantem, & concitatam habet: & præterea tempus adeſt æſtivum, & regio tempori ſimiliter calida, & ſicca, & hominis tum ætas, tum temperatio ſimilis. Protinus ergo in tali tertiana cum rigore fiet acceſſio, & eius ſolutio cum ſudore, aut bile per vomitum, aut alvum vacuanda, aut hiſce omnibus ſimul factis. Eſt etiam eiuſmodi tertianæ multo minus acceſſionis, quam remiſſionis tempus. Nam quum duobus diebus, & totidem noctibus totus eius circuitus perficiatur, exquiſitam tertianam ultra horas duodecim acceſſionem proferre nunquam reperies. Talis itaque Hippocrati intra ſeptem circuitus vel cum tardiſſime iudicatur. Nam quod in continuis unus dies poteſt, hoc in intermittentibus acceſſio. Siquidem ſecundum acceſſionum ſupputationem intermittentium fiunt iudicationes. Quod ipſe innuebat in prognoſtico, quum de

quar-

quartana agens, ita loquebatur, Servat etiam quartanarum constitutio talem ordinem. Sed & ipsi quoque observavimus tum in quartanis ipsis, tum in tertianis fieri iudicationem secundum periodorum, non dierum numerum. Siquidem in hac ipsa tertiana, quæ ab initio inita supputatione septima est accessio, in decimumtertium incidit diem, & sæpe in ipso morbus iudicatur, non expectato quartodecimo. Quemadmodum igitur in morbis continuis, acutorum quidem morborum terminus erat quartusdecimus, peracutorum vero septimus: sic in intermittentibus, quæ longissimum tempus durat tertiana terminum habeat circuitum septimum. Et rursum ut in peracutis quinto, quarto, & tertio die morbus iudicari poterat: sic in tertiana quoque iisdem circuitibus fieri solutio potest, natura minime septimam periodum expectante. Porro Hippocrates tertianam aliquando cum additione exactam appellat, aliquando vero simplici appellatione contentus, tertianam absolute dicit: quæ nunc etiam Græcorum est consuetudo omnes eiusmodi res infinite nominandi.

LX.

LX.

ὉΚόσοισιν ἂν ἐν τοῖσι πυρετοῖσι τὰ ὦτα καφωθῇ, αἷμα ἐκ ῥινῶν ῥυὲν, ἢ κοιλίη ἐκταραχθεῖσα, λύει τὸ νόσημα.

Quibus per febres aures obſurduerunt, ſanguis ex naribus profluens, aut alvus exturbata, morbum ſolvit.

Quibus per febres aures obſurduerint, iјs ſanguis è naribus profluens, aut perturbata alvus, ſolvit morbum.

Ipſe etiam antea ſurditatem fieri dixit, retentis excrementis bilioſis, & in caput ſublatis: & contra, alvo perturbata eiuſdem fieri ſolutionem. Quod hoc etiam loco repetit, præterea de profluvio ſanguinis è naribus mentione facta. Nam hoc etiam ſurditatem ſolvit, eam ſcilicet, quæ per febres fit, abſque ulla peculiari, & eximia inſtrumenti auditus affectione. Nec mirum videri debet, ſi vacuatis, aut tranſlatis nocuis humoribus ceſſent morbi.

LXI.

Πυρέσσοντι ἢν μὴ ἐν περισσῇσιν ἡμέρῃσιν ἀφῇ ὁ πυρετὸς, ὑποστροπιάζειν εἴωθεν.

Febri-

Febricitantem, niſi diebus imparibus febris dimiſerit, reverti ſolet.

Febricitantem niſi diebus imparibus febris reliquerit, ſolet reverti.

Utrum hunc aphoriſmum Hippocrates ſcripſerit, an in eorum numerum referri debeat, qui falſo ſunt aſcripti, neſcio. Nam & in Prognoſtico eas dierum criticorum augmentationes, & compoſitiones, quæ per quaternariũ fiunt, docuit, & in hoc ipſo Aphoriſmorum libro, atque in Epidemiis non ſolum decimoquarto multos iudicari vidiſſe ſe dicit, ſed viceſimo etiam, quadrageſimo, ſexageſimo, & octogeſimo: Sed & viceſimuſquartus, & triceſimuſquartus, & ab initio ſtatim quartus ſecundum ipſum iudicant. Quomodo igitur nunc, niſi imparibus diebus febris deſierit, incertam fore ait, & minime fidam iudicationem? Præſtat igitur pro impari die ſcribere criſimo, id eſt, iudicatorio, ut nonnullis viſum eſt: quanquam multa exemplaria multitudinis numero imparibus diebus habent ſcriptum.

LXII.

Ὁκόσοισιν ἐν τοῖσι πυρετοῖσιν ἴκτεροι ἐπιγίνονται πρὸ τῶν ἑπτὰ ἡμερῶν, κακόν.

Quibus

Quibus per febres morbus regius ante diem ſeptimum obortus fuerit, malũ.

Quibus per febres morbus regius ſupervenerit ante diem ſeptimum, malum.

Icterus (quem regium, & arquatum morbum vocant) ſic aliquando criticῶs, id eſt, iudicatorie, natura in totum corpus, & maxime cutem flavam bilem deponente: aliquando etiam ſymptoma eſt iecoris male affecti. Atque eius affectiones malæ, propter quas morbus regius ſupervenire ſolet, ſunt tres, ſcirrhus, inflammatio, obſtructio. Verum ſcirrhus morbus eſt diuturnus : inflammatio vero, & obſtructio etiam repente fieri poſſunt : atque ideo icterus qui ante ſeptimum diem acciderit, ex harum alterutra ortum habet. Nam citius critico more bilis in (a) corpus ſummum regeri, & effundi non poteſt. Ante ſeptimum igitur diem icterum malum eſſe, verum eſt: non tamen propterea poſt ſeptimum omni vacare periculo, eſt ſimiliter verum : neque iſtud nunc agitur. Poſſunt enim inflammatio, & obſtructio diutius permanere. Verum ante ſeptimum bilem

(a) *Eius cauſa eſſe videtur, quia icterus non ex quavis, ſed craſſiore bile fiat.*

lem modo critico in ſummum corpus effundi, eſt impoſſibile. Porro in quibuſdam exemplaribus adiectum eſt ad finem aphoriſmi, Niſi humores per alvum cedant: iis nimirum qui iſta adiiciunt, per alvum quoque bilem expurgari volentibus.

LXIII.

Ὁκόσοισιν ἐν τοῖσι πυρετοῖσι καθ' ἡμέρην ῥίγεα γίνεται, καθ' ἡμέρην οἱ πυρετοὶ λύονται.

Quibus in febribus quotidie rigores, quotidie febres ſolvuntur.

Qibus in febribus certo die (a) *rigores repetunt, eodem febres ſolvuntur.*

Quum bilis per totum corporis habitum motione rigores accidant, atque ideo ſingulis ipſa acceſſionibus expurgetur, & vacuetur, non abſque ratione ad integritatem, quam apyrexiam appellant Græci, pervenit eiuſmodi febrium intermiſſio. Hoc igitur ipſum eſt, quod nunc dicitur, eodem die febres ſolvuntur, ac ſi dixiſſet ægrotantes apyretos,

(a) *Rigoris nomine horror, & frigus comprehendi debent: à quibus febrium typi ſumuntur.*

ros, id eſt, ſine febre eo die degere. Quemadmodum autem ſi quotidie rigores fiant, quotidie etiam febres ceſſent: ſic etiam ſi tertio, quartove quoque die: quod utique & in tertianis, & quartanis circuitibus fieri apparet, in quibus febres ſolvuntur, & rurſum redeunt. Remanet nanque quædam in corpore præter naturam affectio, à qua in orbem febres aliæ, & morbi generantur, & tanquam ex fonte quodam, aut foco ſcaturiunt, & redaccenduntur.

LXIV.

Ὁκόσοισιν ἐν τοῖσι πυρετοῖσι τῇ ἑβδόμῃ, ἢ τῇ ἐννάτῃ, ἢ τῇ ἑνδεκάτῃ, ἢ τεσσαρεσκαιδεκάτῃ ἴκτεροι ἐπιγίνονται, ἀγαθὸν, ἢν μὴ τὸ δεξιὸν ὑποχόνδριον σκληρὸν ᾖ. ἢν δὲ μὴ, οὐκ ἀγαθόν.

Quibus per febres die ſeptimo, aut nono, aut undecimo, aut decimoquarto, morbus regius obortus fuerit, bonum, niſi præcordia dextra dura fuerint, alioqui minime bonum.

Quibus per febres morbus regius ſeptimo, aut nono, aut undecimo, aut quartodecimo ſupervenerit, bonum, niſi dextrum hypochondrium durum ſit: alioqui minime bonum.

Apho-

Aphorismus qui ante hunc proxime scriptus est, non sine ordinis turbatione interpositus esse videtur. Satius enim erat præsentem aphorismum cum illo copulari, in quo dicebat, Si febri ante diem septimum morbus regius accesserit, malum : ut tota esset eiusmodi oratio, Ante septimum diem morbum regium fieri, malum est prorsus: post septimum vero bonum, nisi sit dextrum hypochondrium durum, id est, nisi quis malus affectus ex iis quos paulo supra retulimus, visceri, seu iecori acciderit. Nam quum sanguis in eo repurgetur, & bilis ex ipsius venis in meatus à Græcis quod bilem excipiant cholodochos appellatos, quasi bilis ductus dicas, derivetur, sive obstructio in his locis aliqua fuerit per quę traducitur, sive inflammatio, vel scirrhus, omnino sanguinem non repurgari, sed una cum ipso bilem quoquo versum per corpus, ad summam usque cutem deferri, atque inde morbum regium fieri est necesse.

LXV.

ἘΝ τοῖσι πυρετοῖσι περὶ τὴν κοιλίην καῦμα ἰσχυρὸν καὶ καρδιαγμὸς, κακόν.

In

In febribus circa ventriculum æſtus vehemeus, & oris ventriculi morſus, malo eſt.

In febribus circa ventriculum vehemens æſtus, & cordis morſus, malum.

Quod veteres non ſolum viſcus illud quod ex ſe ſecundum naturam pulſat, ſed etiam os ventriculi cor appellaverint, confeſſa res eſt, & manifeſta: ſicuti etiam quod cardialgiam, quaſi cordis dolorem dicas, huius partis dolores appellent. Complures nanque ex iis qui aphoriſmos interpretandos ſuſceperunt verbum καρδιώσσειν idem quod καρδιαλγεῖν, id eſt, ex cordis dolore laborare, ſignificare autumant: nonnulli vero cordis ipſius viſceris ſcilicet cardiogmon hic ſignificari dicunt, motionem quandam palpitationi ſimilem cardiogmum interpretati. Vehemens itaque ventriculi æſtus à flava bile generatur in ipſius tunicis fervente: pro cuius fervoris, & incendii modo os quoque ventriculi morderi ita affectis rationi eſt conſentaneum: atque ideo malum eſt ſymptoma. Si quis vero per cardiogmum crebram illam, & celerem cordis motionem, maxime quum palpitationi fuerit ſimilis,

lis, intellexerit, extremum iam hoc malum est, inflammatum significans, & incensum vitæ principium.

LXVI.

ἘΝ τοῖσι πυρετοῖσι τοῖσιν ὀξέσιν οἱ σπασμοὶ καὶ οἱ περὶ τὰ σπλάγχνα πόνοι ἰσχυροὶ, κακόν.

In febribus acutis convulsiones, & circa viscera dolores vehementes, malũ.

In acutis febribus convulsiones, & circa viscera vehementes dolores, malum.

Febres vehementes ignis instar nervos exiccant, ac ideo eosdem tendunt, & convellunt, atque ita demum perniciosas adferunt convulsiones. Nonnunquam vero viscera quoque ipsa per talem affectum dolent, propter inflammationis, & siccitatis vehementiam, atque idcirco ipsum malum esse dicit. Sed multo peior erit, si vehementes dolores accesserint. Porro non ignoramus etiam propter inflammationem, aut erysipelas, aut fortem obstructionem, aut abscessum in visceribus dolores fieri: sed nunc ipsi de his sermonem haberi non est verisimile. Evidentissimum siquidem in ipsis

ipſis ineſt periculum, neque neceſſario adiunctam habet convulſionem. Ad hæc Hippocrates illud In febribus ſolet dicere, proin morbis febrilibus, quando videlicet febres ipſæ ſunt morbus, non partis alicuius quopiam enumeratorum affectuum laborantis ſymptoma.

LXVII.

Ἐ'Ν τοῖσι πυρετοῖσιν οἱ ἐκ τῶν ὕπνων φόβοι ἢ σπασμοὶ, κακόν.

In febribus per ſomnos pavores, aut convulſiones, malo ſunt.

In febribus per ſomnum pavores, aut convulſiones, malum portendunt.

Etiam ſupra dixerat, ſomnum qui lædat ægrotantem, eſſe mortiferum: qui vero non lædat, non eſſe pernicioſum, ubi exemplum etiam ſui dicti adiiciens, ita locutus eſt, Ubi delirium ſomnus ſedat, bonum, tanquam ſomnus poſſit eſſe aliquis, qui delirationem non ſedet, ſed concitet interdum, & generet. Verum hoc loco alia profert exempla noxæ ex ſomno contractæ, pavores ſcilicet, & convulſiones. Nonnulli tamen non pavores, ſed labores ſcribunt. Sed & ipſi ſæpe vidimus in morbis pernicioſis, &

pavo-

pavores, & labores, & convulsiones ex somno conciliatas fuisse. Quod accidere videtur, quum in cerebrum humor noxius ascenderit, per id temporis intro magis, quam foras mota natura. Quinetiam quemadmodum à cibo in somnum collapsis caput repletur, sic plethoricis affectibus somni caput replentes aggravant cerebrum, & obruunt. Si itaque ea plenitudo magis ad atræ bilis naturam accedat, pavores invadent: alioqui si talis non sit, labores fient, & convulsiones. Et vero somni etiam ipsi, quantum in ea est materia quæ in profundum, & viscera ipsa per quietem confluit, semper læderent, nisi coctionis ratione maiorem adferrent utilitatem, quam sit damnum illud, quod motum ad interiora consequitur. Nec solum in cerebro ipso accervati pravi humores, talia invehunt symptomata, sed in ipso etiam ore ventriculi. Unde magis etiam per somnum exhalationes fiunt, ipsis incoctis manentibus. Nam coctiones somnos adferunt utiles.

LXVIII.

ἘΝ τοῖσι πυρετοῖσι τὸ πνεῦμα προσκόπτον, κακόν· σπασμὸν γὰρ σημαίνει.

In febribus ſpiritus offenſans malo eſt, convulſionem nanque indicat.

In febribus ſpiritus offendens, malo eſt: convulſionem enim ſignificat.

Spiritum exaudiendum eſt nunc ab ipſo dici, qualem in prognoſtico intellexit, dum inter reſpirandum animam ducimus, ac reddimus: qui ubi offendit, id eſt, media reſpiratione ſiſtitur, & interrumpitur, convulſionem ſignificat: hoc enim fit muſculis thoracem moventibus, & nervis iam quodam modo tentatis convulſione: qua aucta affectione, & plures partes occupante, aperta tum convulſio hominem corripiet. Quum vero geminus ſit inter reſpirandum motus, unus quo ſpiritum intro haurimus, inſpiratio dicitur, alter quo eundem exhalamus, contrariam appellationem ſortitus, expiratio nuncupatur. Interciditur autem, & interpellatur ſpiritus nobis inſpirantibus quandoque, ut cum ipſe dixit, Gemina intro revocatio, quaſi ſuperſpiratio: interdum expirantibus, ut quum dixit, Et ſpiritus offendens in via quum foras effertur. In his locis alterius partis reſpirationis tantum meminit: at propoſito aphoriſ-

mo de tota ipſa univerſim pronuncians, inquit, Spiritus offendens, ſive intro, foraſve, ſive utroque feratur, per febres malus eſt.

LXIX.

Ὁκόσοισιν οὖρα παχέα, θρομβώδεα, ὀλίγα, οὐκ ἀπυρέτοισι, πλῆθος ἐπελθὸν ἐκ τουτέων λεπτὸν, ὠφελέει. μάλιστα δὲ τὰ τοιαῦτα ἔρχεται, οἷσιν ἐξ ἀρχῆς, ἢ διὰ ταχέων ὑπόστασιν ἴσχει.

Quibus non ſine febre urinæ ſunt craſſæ, grumoſæ, & paucæ, ſi ab iis copioſæ, & tenues prodeant, iuvant. Præcipue vero tales redduntur quibus ab initio, vel non multo poſt, ſedimentum ineſt.

Quibus non ſine febre urinæ ſunt craſſæ, grumoſæ, & paucæ, ſi ab his tenues, & copioſæ meiantur, proſunt. Maxime vero tales redduntur, in quibus ſtatim ab initio, vel non ita multo poſt, ſedimentum apparuerit,

Non ſimpliciter craſſas urinas appellavit, ſed grumoſas addidit, ex duobus alterum indicans, vel craſſitudinis quantitatem, vel ſedimenti inæqualitatem, ac diſparationem: ut ſecundum quandam etiam circunſcriptionem multæ ipſarum concre-

concretiones, quaſi grumi appareant. Itaque nonnulli, ut Numiſianus, & Dionyſius non grumoſas, ſed cœnoſas ſcribunt: qui ſi per eam vocem ſimul fœtorem quendam indicari velint, quiddam amplius, quam alij interpretes explicant: Si vero craſſitudinis copiam ſignificari contendant, nihil quod non alij, hoc ipſo docent: Verum ſi quis totam Hippocratis orationem ſpectet, non de graveolentibus urinis, ſed de ſolis paucis, ac craſſis ſermo inſtitutus eſſe videbitur, ut ex antitheſi fiet manifeſtum: Ab his enim, inquit, ſi tenues, & copioſæ meiantur, iuvant: ut ſi vel hoc ſolum ſcribatur, Quibus urinæ craſſæ, & paucæ, nihil orationi deſit. Fiunt itaque quibuſdã etiam ſine febribus tales urinæ, natura per renes totius corporis ſupervacanea expurgante: fiunt etiam cum febribus. Quo tempore ſuſpicetur forte quiſpiam eiuſmodi in contrarium factam urinarum mutationem bonam non eſſe, quandoquidem maximam partem in febribus urinæ ab initio tenues in craſſiores evadant, morbo ad ſolutionem tendente. Atqui propterea mihi aphoriſmus ab eo ſcriptus eſſe maxime

xime videtur, ut quod raro usuvenit, doceret: nonnunquam enim vel morbi initio, vel non multo post urinæ crassæ redditæ propter materiæ gravitatem habent sedimentum: In his itaque urinis sedimentum apparens non est bonum signum: sicuti contra optimum spectatur in iis, quæ ab initio tenues existentes, postea totius morbi coctionis ratione sedimentum sumunt. Porro non est absque ratione, quod crassæ urinæ multitudine sint paucæ, utpote quæ renes ægre permeent. Postquam igitur tum maior eiusmodi cacochymiæ pars vacuata fuerit, tum concocta reliqua, tunc multo prioribus tenuiores excernentur. Nam eas sic appellare erit rectius, non tenues absolute, quemadmodum dixit Hippocrates. Nam quæ secundum naturam habent, non absolute tenues existunt, neque crassæ: sed cum inter utrumque excessum mediæ sint, & symmetræ, aquosis quidem crassiores sunt, atque dicuntur: grumosis vero tenuiores. Multæ vero merito excernentur, quia prius fuerunt retentę: quo tempore scilicet præ crassitie ægre percolabantur.

LXX.

LXX.

Ὁκόσοισι δὲ ἐν πυρετοῖσι τὰ οὖρα ἀνατεταραγμένα, οἷον ὑποζυγίων, τουτέοισι κεφαλαλγίαι ἢ πάρεισιν, ἢ παρέσονται.

Quibus per febres urinæ ſunt returbidæ, quales veterini generis, iis capitis dolor vel adeſt, vel aderit,

Quibus per febres urinæ turbatæ, quales iumentorum, ijs dolor capitis vel adest, vel aderit.

Huncaphoriſmum nonnulli cum ſuperiore connectunt, tanquam eius ſit pars, ita ſcribentes, Quibus vero urinæ turbatæ ſunt, his cephalalgiæ, &c. Ac volunt quidem per vocem turbatæ ſignificari contrarias urinas iis, quæ ſupra ſunt tenues appellatæ: alij vero eas ipſas turbatas. Atqui tenues urinas cephalalgicas eſſe, id eſt, doloris capitis indices, à veritate eſt alienum. Siquidem videntur dolores capitis præcedere interdum, nonnunquā vero una cum turbatis urinis adeſſe. Cæterum qualeſnam hæ ſint manifeſto oſtendit, quum dixit, Quales iumentorum. Fiunt vero tales urinæ craſſam, ac denſam materiam agitante, & verſante calore, atque in ea ſubigen-

da occupato. Nam hæ maxime materiæ ab externo etiam calore flatuosum spiritum concipere, & edere videntur, sicuti bitumen, pix, & resina. Ex his itaque urinis quædam diutissime turbatæ manent, nonnullæ sedimentum crassum statim habent, & tardam morbi solutionem significant. Tertium vero turbidarum urinarum genus non residentium, siquidem vires constent, longum fore morbum, si earum imbecillitas adsit ægri mortem denuntiat. Atque hæc quidem nobis obiter, quia utilia, sint dicta. Quæ vero ad aphorismi explicationem dicenda restant, sunt eiusmodi, Una cum turbatis urinis dolores capitis necessario adsunt, vel aderunt, ut inquit Hippocrates, quia una cum calore flatuosus spiritus in caput facile tollitur, non tamen si cui doluit, aut dolet caput, ei continuo tales urinæ futuræ sunt. Siquidem cephalalgia fit etiam propter calorem solum, interdum vero propter flavam bilem quæ in capite, aut ventriculo contineatur, vel ob humorum caput aggravantium copiam, vel locali quapiam obstructione, vel spiritu flatuoso ea ipsa in parte generationem sortito:

tito:

tito: ex quibus nulla talem urinam necessario adfert.

LXXI.

Ὁκόσοισιν ἑβδομαῖα κρίνεται, τουτέοισιν ἐπινέφελον ἴσχει τὸ οὖρον τῇ τετάρτῃ ἐρυθρὸν, καὶ τ' ἄλλα κατὰ λόγον.

Quibus ſeptimo die iudicatio contingit, iis urina rubram die quarto nubeculam habet, aliaque pro ratione.

Quibus die ſeptimo futura criſis eſt, ijs urina rubram die quarto nubeculam habet, cæteraque pro ratione.

Ut in multis aliis ſeipſos rudes, & ignaros artis Hippocraticæ oſtenderunt complures ex his qui hunc aphoriſmorum librum exponendum ſuſceperunt, ſic & in hoc aphoriſmo. Exiſtimant enim per verba illa ad aphoriſmi finem addita, Cæteraque pro ratione ſignificari ea, quæ de ſomno, & vigilia, de reſpiratione, & decubitu, & ſurrectione, & ſi quid aliud eiuſmodi in prognoſtico ſcripſit: ut ſi hæc omnia recte fieri videantur, futuram die ſeptimo iudicationem ſperemus. In qua re præcipua præſagitionis capita ignorare videntur. Vigilant enim fere ſemper, & af-

flictantur, & febricitant vehementius ægroti quanto propius crisim venerint, & ex ipsis complures iudicationi proximi spirandi difficultate laborant. Minime vero præsens ex urinis signum, etiam citra isthæc commemorata symptomata ad certiorem futuræ iudicationis spem, & coniecturam signis apparentibus in urinis deficitur: sed sunt multa alia, quæ frequentius in urina, quam istud spectantur: quæ ignorare mihi prorsus videntur ij, qui Hippocratis scripta, priusquam ipsius artem universam perdidicerint, audent exponere. Nam quū sit quartus dies index, quemadmodum ipsemet supra docuit, & qualis sit futurus septimus præmonstret, quodcunque in ipso primum apparet effatu dignum coctionis signum, futuram septimo die crisim significat. Itaque non solum rubra aliqua nubes in urina apparens, prius non visa iudicationem præsignificat: sed alba etiam multo magis, quam rubra, atque his adhuc multo magis enæorema (latine crassamentum quoddam suspensum, & velut conglobata nubecula media urina pensilis dici potest) æquale, & constans, sibique ipsi cohæ-

cohærens crisim fore prænuntiat. Quod si celeriter admodum morbus moveatur, etiam coloris, & corporis urinæ (consistentiam vocant) mutatio, idonea sunt futuræ iudicationis signa. Quæ itaque tenuis est urina, si mediocriter crassa evadat, & quæ alba si pallida fiat, in tali morbo iudicationem prænuntiat. Unius igitur signi Hippocrates nominatim meminit, rubræ scilicet nubeculæ: sed simul cum eo alia quoque nos eadem ratone æstimare, & recordari vult, quæ iudicationes futuras ostendunt. Cuiusmodi sunt ea, quæ diebus indicibus ab eo appellatis, & prænuntiis superveniunt, vel in urinis, vel alvi excrementis, vel sputis spectanda. Nam quæ talia sunt omnia iudicationes quidem præsignificant, sed non semper bonas. Solis enim coctionis signis diebus prænuntiis apparentibus bonæ iudicationes præsignificantur. Atque talis est aphorismi sententia. Rubræ autem nubeculæ mentionem fecit, quia perrarum signum est. Albæ enim frequentissime apparent, & coctionis evidentius signũ præ se ferunt. Rubræ vero raro fiunt: & nisi hoc loco ipsas dixisset Hippocrates

diebus indicibus conſpicuas futuram nuntiare iudicationem, nemo fortaſſis ab his talem vim expectaturus erat. Siquidem rubrum colorem ſalutarem quidem eſſe, ſed diuturnum morbum ſignificare dicit. Nam in prognoſtico ita ad verbum ſcribit, Si vero & ſubrubra urina, & ſedimentum ſubrubrum, & læve fuerit, diuturniorem quidem, quam prior, ſed ſalutarem admodum morbum ſignificat. Utrum autem quarto die talis nubecula conſpecta, futuram ſeptimo iudicationem ſignificet, in alio vero quopiam indice ſi appareat, non ſignificet, diligenter eſt conſiderandum: quod ipſum in ipſis artis operibus obſervari debet. Nam quod ad rationes attinet, ſunt in utramque partem, & magis in alteram, nempe in quartum diem indicationem non incidere, niſi morbus celeriter admodum moveatur. Nam ſi quod quarto die deſignatum eſt, tantundem temporis, id eſt, dies tres inſuper accipiat, poteſt futuram criſim oſtendere: undecimo vero ſi appareat, non tribus ſolum diebus, ſed pluribus indigere ſæpe viſum eſt. Nam eiuſmodi dierum indigentiam aliquid admetiri, & velut

auctarij

auctarij vice ſolutionibus morborum addere (a) tam verum eſt, quam quod veriſſimum. Ego certe quidem raro eiuſmodi ſignum aliis diebus, quam quarto ſpectavi. Cui itaque ſeptimo apparuiſſet, is quartodecimo fuit iudicatus, & cui quartodecimo, is viceſimo criſim ſubiit. Apparuit & cuidam alteri undecimo, qui decimoſeptimo iudicatus eſt, & alij cuipiam eodem rurſus undecimo apparuit, qui viceſimo fuit iudicatus.

LXXII.

Ὁκόσοισιν οὖρα διαφανέα λευκὰ, πονηρά. μάλιστα δ᾽ ἐν τοῖσι φρενιτικοῖσιν ἐπιφαίνεται.

Quibus urinæ pellucidæ, albæ, malæ, præcipue vero in phreniticis apparet.

Quibus pellucidæ, & albæ ſunt urinæ, malæ, præſertim ſi in phreniticis appareant.

Eiuſmodi urinæ extremæ cruditatis ſunt ſigna, quare & morbos diuturnos ſignificant, & vero etiam ex ipſis quædam deiectis prius per morbum, & proſtratis viribus, ſunt pernicioſæ, ut in phrenitide: nullum ſiquidem vidi, in

(a) *Tardior indicatio tardiorem morbum, & ad eius ſolutionem plurium dierum intervallo opus eſſe ſignificat.*

quo talis apparuiſſet urina phreniticum ſervatum. Melius enim eſſet, ſi quemadmodum totus bilioſus morbus eſt, ita urinæ quoq; apparerent bilioſæ: Aquoſæ vero urinæ (eiuſmodi enim ſunt pellucentes albæ) maximam oſtendunt cruditatem, & præterea totius bilis flavæ motum ſurſum in caput factum eſſe denunciant. Quibuſdam enim urinæ ſunt perſpicuæ, non etiam albæ, compage quidem tenues, colore vero bilioſę. Quę vero lympidæ ſimul, & albæ exiſtunt, aquoſæ ſunt omnino. Si igitur ſimpliciter ſcribatur, maxime vero in phreniticis malæ, manifeſta eſt aphoriſmi ſententia. Si vero, ut in aliis habetur exemplaribus, ad finem orationis adiiciatur verbũ apparent, ſenſus erit talis, Aquoſæ urinæ malæ ſunt, maxime vero tales apparent in iis phreniticis, qui pernicioſe laborant: neque enim in omnibus, quemadmodum interpretes nonnulli intellexerunt, ignari prorſus eorum quæ in ægrotis apparent. In quibuſdam exemplaribus ita ſcriptus invenitur aphoriſmi finis, Præcipue vero in phreniticis tales ſpectantur: qui intellectus idem eſt, qui ſecundæ lectionis nobis ſupra dictæ.

LXXIII.

LXXIII.

ΟΚόσοισιν ὑποχόνδρια μετέωρα διαβορβορύζοντα, ὀσφύος ἀλγήματος ἐπιγινομένου, αἱ κοιλίαι τουτέοισι καθυγραίνονται, ἢν μὴ φῦσαι καταῤῥαγέωσιν, ἢ οὔρου πλῆθος ἐπέλθῃ. ἐν πυρετοῖσι δὲ ταῦτα.

Quibus ſublata pręcordia murmurãt, lumborum ſuccedente dolore, ijs alvi humectantur, niſi flatus deorſum erumpant, aut urinæ copia prodeat. Atque hæc in febribus contingunt.

Quibus elata hypochondria murmurant, lumborum ſuperveniente dolore, alvus humectatur, niſi inferne flatus erumpant, aut urinæ multitudo prodeat. Atque hæc in febribus.

Quum multis de cauſis hypochondria tollantur, hoc eſt, in maiorem tumorem adducantur, ex his una ſpiritus eſt flatuoſus, de qua nunc differit bifariam fieri ſolita: aliquando propter affectum aliquem inveteratum, & ſolutu difficilem, partium ad ventrem attinentium: aliquando vero ob recentem aliquam occaſionem. Quas quidem affectiones Hippocrates nunc diſtinguit. Nam prior fit ſine murmure. Tenſa enim,

enim, atque inflata utris instar reddit hypochondria. Altera fit cum borborygmo, seu murmure: hic appellatur strepitus à spiritu editus, quum scilicet neque multus existit, & cum aliqua mediocri humiditate deorsum movetur. Atque etiam usuvenit tali borborygmo pessumeunte, ut una cum ipso in eam ventris regionem, quæ est ad lumbos hypochondriorum tumor descendat, unde partibus inibi sitis ab eodem distentis dolorem excitari contingit: atque ita demum fieri, ut quandoque humore ad distributionem suopte impetu incitato, solus spiritus flatuosus, quandoque etiam una cum humore per alvum emittatur. Quinetiam distributus ille humor fere per urinas excernitur. Dictis ergo signis convenienter ait alvum deiici, nisi seorsim humorem quidem distribui, seorsim vero spiritum in intestinis detentum per sedem excerni contingat. Sed & uterque interdum tum spiritus, tum humor ad distributionem festinantes, in vesicam facile permeant. Quod autem ad finem aphorismi scribitur, Atque hæc in febribus, tale aliquid mihi significare videtur, A febribus male ha-

le habere, & vexari antiqui dicebant eos qui ſine certa inflammatione, aut abſceſſu, aut dolore, aut eryſipelate, aut ut generatim, & univerſe dicam, abſque aliquo membro eximie prę aliis affecto, ægrotabant. Quod ſi vel propter lateris, aut pulmonis, aut alterius cuiuſdam partis inflammationem febricitarent, non iam febricitantes ipſos appellabant, neque febribus vexari dicebant: ſed pleuriticos, aut peripneumonicos, aut hepaticos, aut ſplenicos, aliisve ſimilibus nominibus nuncupabant. Nunc itaque mihi videtur Hippocratem ex duobus alterum velle ſignificare, vel quod ea quæ præſenti aphoriſmo ſunt comprehenſa, in his febribus fiant, in quibus nullum privatum membrum eſt affectum: vel quod illis etiam morbis, qui ob male affectam quampiam partem fiunt, accidant, non tamen ipſis alvus ſolvatur, aut flatus, urinæve prodeant. Neque enim alioquo naturali motu partium flatuoſum ſpiritum depellentium, murmur in illis fieri contingit, ſed tanquam ſymptoma ſolum eſt affectus partem quampiam male habentis.

LXXIV.

LXXIV.

ΟΚόσοισιν ἐλπὶς ἐς τὰ ἄρθρα ἀφίστασθαι, ῥύεται τῆς ἀποστάσιος οὖρον πολὺ, καὶ παχὺ, καὶ λευκὸν γινόμενον, οἷον ἐν τοῖσι κοπώδεσι πυρετοῖσι τεταρταίοισιν ἄρχεται ἐνίοισι γίνεσθαι. ἢν δὲ καὶ ἐκ τῶν ῥινῶν αἱμορραγήσῃ, καὶ πάνυ ταχὺ λύεται.

Quibus ſperatur aliquid ad articulos abſceſſurum, urina copioſa, & craſſa, & alba reddita, abſceſſu liberat, qualis in febribus cum laſſitudinis ſenſu quarto die quibuſdam ferri incipit. Quod ſi ex naribus etiam ſanguis effluxerit, tum brevi admodum ſolutio fit.

Vbi ſpes eſt in articulos abſceſſum iri, abſceſſu liberat urina multa, craſſa, & alba reddita: qualis in febribus laborioſis quarto die quibuſdam exire incipit. Quod ſi ex naribus etiam ſanguis profluxerit, brevi admodum ſolutio fit.

Diximus etiam ſupra abſceſſus in articulis fieri, tum in iis quibus antea defatigati ſunt, & debilitati articuli, tum quibus quoquo modo per morbum laſſitudinis in ipſis ſenſus eſt, tum etiam in quibus propter craſſorum humorum copiam morbus inveteraſcit. Si igitur natura

natura valide per urinam corpus expurget, abſceſſu ægrum liberabit, eo ſcilicet humore, qui alioqui in articulos prolapſurus erat, per veſicam evacuato. Porro ſatis habuit Hippocrates febrium laborioſarum, veluti exempli gratia, meminiſſe, quę die indicatore initium motionis ad urinas ſumunt. Hiſce enim laborioſis febribus hoc adeſt, ut cito in ipſis fiant abſceſſus, non expectato (quod aliæ febres faciunt) tempore longiore. Iiſdem ipſis ſecundum aures etiam abſceſſus fieri conſuevere: quemadmodum aliis chronicis, & diuturnis febribus in partes potius inferiores, humorum redundantia decumbit. Quibus igitur maior calor in altum materiam ſuſtulerit, ipſis vel profluit è naribus ſanguis, vel parotides, id eſt, ſecundum aures abſceſſus fiunt. Quod autem febris eiuſmodi ſolutio ocyus fiat, quam quæ per urinas, vel citra rationem eſt manifeſtum. Quare ſtatim poſt eam addidit Hippocrates, Celeriter admodum fit ſolutio: quum altera quæ per urinas fit vacuatio, plures ad ſolutionem dies requirat. Quod autem quarto die dicitur, exempli vice eſt poſitum: Id autem ad alios etiam

dies

dies omnes indices, & criticos transferre licet.

LXXV.

ΗΝ αἷμα ἢ πῦον οὐρέῃ, τῶν νεφρῶν, ἢ τῆς κύστιος ἕλκωσιν σημαίνει.

Si ſanguis, aut pus cum urina redditur, renum, aut veſicæ exulcratio ſignificatur.

Si quis ſanguinem, aut pus meiat, renum, aut veſicæ exulceratio ſignificatur.

Sive in renibus, ſive veſica ſit ulcus, ſiquidem ſimul cum vaſis alicuius maiuſculi ruptione, maximeque eroſione inciderit, ſanguinis ſubſequitur excretio: ſi vero iſta abfuerint, ſolum pus excerni ſolet. Sed fieri etiam poteſt ut in aliquo meatuum urinariorum quos οὐρητῆρας appellant Græci, facto ulcere tum pus excernatur, tum ſanguis. Hi vero quia renes, & veſicam interiacent, una cum illis intelligendi veniunt: qui utique ſæpe in iis exulcerantur, qui in renibus calculum habent, quum ab acuto, aut aſpero admodum, & ſcabro ipſos obſtruente lapide excoriantur. In pudendo autem ſi ulcera conſiſtant, etiam ſine urina pus, & ſanguis excernitur. At vero in

in aliquo etiam ſuperiorum locorum, quandoque abſceſſu rupto, una cum urinis pus exire cernitur. Unde interpretes nonnulli alteram lectionem magis probarunt, quæ cum copulandi particula &, legitur in hunc modum, Si quis ſanguinem, & pus meiat, renum, aut veſicæ exulceratio ſignificatur: quia ſi horum alterum pus ſcilicet ſolum meiatur, non modo renum, aut veſicæ exulceratorum, ſed ſuperiorum etiam partium alicuius ſignum eſſe poſſit. Qui ſane aliquid fortaſſis dicunt: fortaſſis etiam verbum meiat aliud quiddam ſignificat, quam minxerit, atque in ſe diſtinctionem continet. Neque enim eone pacto dicas, Si quis ſanguinem, aut pus meiat, an illo, Si quis ſanguinem, aut pus minxerit, parum intereſt. Uno enim, aut duobus, aut tribus diebus potuit pus meiere, rupto ſcilicet abſceſſu, & effuſo in mictionis inſtrumenta: multis autem diebus, aut etiam menſibus poſtquam hoc factum fuerit, renum, aut veſicæ exulceratio indicatur. Utrius autem horũ potius ipſa ſit, tum dolor non iiſdem locis factus, tum ea quæ cum urinis excernuntur, diſcriminant: de quibus deinceps

ceps loquetur. Eadem eſt de ureteris quoque ratio.

LXXVI.

ὉΚόσοισιν ἐν τῷ οὔρῳ παχεῖ ἐόντι σαρκία μικρὰ, ἢ ὥσπερ τρίχες ξυνεξέρχονται, τουτέοισιν ἀπὸ τῶν νεφρῶν ἐκκρίνεται.

Quibus cum urina craſſa exiguæ carunculæ, aut veluti capilli ſimul feruntur, iis à renibus excernuntur.

Quibus cum urina craſſa exiguæ carunculæ, aut veluti pili exeunt, à renibus excernitur.

Exiguæ quidem carunculæ renum ſubſtantiæ notæ ſunt, & indicia: illud vero veluti pili, renum ſubſtantiæ indicio eſſe nullo modo poteſt: neque enim fieri poteſt, ut in talem ſubſtantiæ formam ren diſſolvatur, & qui hoc aſſeverant, renum ignorant naturam. Sed neque retexta veſica, aut exeſa talia meiuntur, ut quibuſdam viſum eſt: Siquidem ſunt huius particulæ lamellis ſimiliores, quo modo ipſemet Hippocrates eas paulo poſt ſquamulas appellat. Verum rei veritas ita ſe habet, quemadmodum nobis ſorte quadam ſæpius videre contigit: & alii etiam nonnulli medici experientiſſimi

mi ſæpe ſe tales urinas vidiſſe dicunt: quam quidem affectionem medici recentiores τριχίασιν vocant, quaſi pili mictionem dicas, quod villis præſertim albis, ea quæ per urinam feruntur, ſimilia appareant. Sed nuper etiam quidam corpora eiuſmodi tam longa meiebat, ut incredibili longitudine viſerentur. Siquidem ex ipſis nonnulla dimidium æquabant cubitum. Is toto fere anno prætergreſſo frequentiſſime fabam freſam, & caſeum tenerum, & ſiccum comederat. Et alii denique omnes, quibus talia meiere contigit, pachychymis, & craſſis cibariis veſcebantur. Hic igitur craſſus humor in renibus ad aliquem uſq; modum ſiccatus, & torrefactus, pili ſimile nanciſcitur concretionem. Quinetiam ipſa curandi ratio, inveniendæ cauſæ viam demonſtrat. Nam qui ita ægrotarent omnes medicamentorum tenuantium, & incidentium uſu, ſimul cum reliqua victus ratione humectante perſanati ſunt. Quod ſi renum, aut veſicæ tanta fuiſſet exulceratio, ut ipſorum diſſolveretur ſubſtantia, non modo nihil talibus medicamentis adiuti, ſed etiam magnopere offenſi, & irritati fuiſſent.

Quare in his Hippocrates, ut in aliis ſumma eſt admiratione proſequendus, qui ea invenerit quæ medicis compluribus fuerunt ad hunc uſque diem ignorata. Sed ipſius etiam accurata, & exacta loquendi ratio habet admirationem, abs renibus talia excerni dicentis. Neque enim quemadmodum in ſuperiore aphoriſmo renum incuſat exulcerationem, ſed ſimpliciter à renibus excerni affirmat: non ſecus, quam ſi quopiam cum urina reddito lapide, ex renibus ipſum delatum eſſe dixerimus, non quod eorum ſit ſubſtantiæ particula, ſed quia in ipſis ſuam ſit concretionem ſortitus. Exiguæ itaque carunculæ ulceratorum omnino renum ſubſtantiæ partes exiſtunt: quæ vero ſunt pilis aſſimilia, in renibus quidem concreſcunt, ut & lapides, cæterum eorum ſubſtantiæ partes non ſunt. Perperam in omnibus exemplaribus hic aphoriſmus ſcribitur ſine deſiungendi particula aut, hoc modo, Carunculæ parvæ veluti pili: nequaquam enim exiguæ carunculæ pilis ſunt ſimiles. Verum inter adiectivum exiguę, & veluti particulā media collocanda eſt diſiunctio aut, quia duarum rerum non

unius

unius hoc aphoriſmo Hippocrates faciat mentionem, quarum una eſt, carunculæ exiguæ: altera, veluti pili. Atque in iis quidem quæ pilis ſunt ſimillima, ſemper craſſa ſpectatur urina, utpote pituitoſam ſubſtantiam quam venæ cumularunt, per renes expurgante natura: in carunculis autem non eſt neceſſarium. Quanquam ipſe nunquam ſpectavi talem renum affectionem: ſed veluti carunculæ quidem mihi ſæpius in iis febribus viſæ ſunt, in quibus etiam ὀροβοειδεῖς ὑποστάσεις appellatæ Græcis, id eſt, erui ſpecie ſedimenta ſpectantur in urina, ex craſſo ſanguine in renibus, aut in iecore aſſato, & torrefacto: perfectas autem, & exactas carunculas nunquam cum tenui urina exire vidi. Potuit itaque, mea quidem ſententia, craſſa urina ab ipſo dici, quæ ſecundum naturam eſt, & ſymmetra: hæc enim tenui quodam modo opponitur. Neque nos latet proprie quidem ſuperlationum, & extremorum oppoſitiones ita dici: per abuſionẽ autem medio etiam, & ſymmetro interdum tribuuntur extremorum nomina: nobis id quod ſymmetrum eſt, ad ſumme quidem craſſum, tenue: ad ſumme

me vero tenue ; craſſum appellantibus. Quam interpretationem ſi recipiamus, eiuſmodi erit oratio , Quibus in urina non tenui una excernuntur quæ ſupra ſunt commemorata , renum eſt pathema: tenuis vero ſi reddatur urina, totum patitur genus venoſum. Eandem etiam ſequenti aphoriſmo ſententiam indicare videtur.

LXXVII.

Ὁκόσοισιν ἐν τῷ οὔρῳ παχεῖ ἐόντι, πιτυρώδεα συνεξουρέεται, τουτέοισιν ἡ κύστις ψωριᾷ.

Quibus cum urina craſſa furfuri ſimilia quædam ſimul exeunt, iis veſica pſora laborat.

Quibus cum urina craſſa furfuroſa quadam una exeunt, his veſica ſcabie laborat.

Siquidem tenuis fuerit urina , non ſe habent venæ ſecundum naturam: Si vero non tenuis, ſed mediocriter conſtans, & compacta fuerit , (in eo enim ſignificato craſſam in pręſentia accipere oportet) tum ea quæ ſimul cum tali urina excernuntur, in renibus , aut veſica affectionem eſſe indicabunt. Quum enim ex venis deducatur urina , & à renibus pro-

prolectetur, in his vero percoletur, indeque per canales urinarios in veſicam tranſmittatur, atq; in ea ut receptaculo aſſervetur, quicquid in ipſa pręter naturam apparuerit, aut venas, aut renes, aut veſicā male habere ſignificabit: quomodo nunc furfuroſa iſta affectā ſcabie veſicam portendunt, duntaxat quando in venis non eſt vitium. Nam ex ipſis etiam aliquando furfuracea eiuſmodi deferuntur, ipſarum alias affecta tunica, quo modo veſicæ quoque tunicam affici accidit: alias etiam ſanguine, qui in ipſis continetur, caloris fervore, & vehementia peruſto, & fricto. Ad quam nimirum rem aptior in ipſis contentus quivis humor craſſus, multoque magis is, qui veluti fæx eſt ſanguinis, quem conſueto more appellamus ſuccum melancholicum. Quem, admodū enim cutis ſuperficies (quam ἐπιδερμίδα vocant Gręci, nos ſummam, extimamq; cuticulam dicere poſſumus) tenue quiddā (cuiuſmodi eſt quæ ſerpentum ſenectus appellatur) per ſcabiem, lepram, & lichenas abiicit, ac deperdit: ſic quum pars quæpiam interna ſimili aliquo, quo cutis vitio laborat, mali quoque ſymptoma fit ſimile. Quæ

quum ita ſint, tum venæ ipſæ, tum veſica ſcabie laborantes furfuroſas cuticulas una cum urinis emittent: quæ unde prodeant diſtingues ex tenuitate, & craſſitudine urinæ, quemadmodum diximus ſupra. Nam tenuis urina venas affectas eſſe, non tenuis veſicam laborare oſtendet.

LXXVIII.

Ὁκόσοι ἀπὸ ταὐτομάτου αἷμα οὐρέουσι, τουτέοισιν ἀπὸ τῶν νεφρῶν φλεβίου ῥῆξιν σημαίνει.

Qui ſponte ſanguinem cum urina effundunt, ijs in renibus venulam ruptam eſſe ſignificat.

Qui inopinanter ſanguinem meiunt, ijs à renibus venulam ruptam eſſe ſignificatur.

Illud inopinanter poteſt idem, quod ſine cauſa externa ſignificare, poteſt etiam idem fere quod derepente, nullo apprægreſſo ſymptomate ex iis, qualia apparent in veſica ulcerata. Neque enim in ipſa propter ſanguinis affluentis copiam vena rumpi poteſt, quemadmodum in renibus ſolet accidere, quia per eius venas ſanguis non percolatur, ſed ſolum ſuppeditatur, quantum ad ipſam alendam

dam ſatis eſſe poteſt. Huc adde quod neque venæ per veſicam ſparſæ nudæ ſunt, aut minus bene firmatæ, & conſtabilitæ, quemadmodum quæ in renum ventres inſeruntur, quarum anaſtomoſes, id eſt, oſculorum apertiones, & ruptiones, propter humorum, qui in ipſis continentur craſſitiem, & multidinem fieri accidit. Verum ruptionem veri, ſyncerique ſanguinis ſequitur vacuatio: anaſtomoſis vero quæ non confertim ſanguinem profundat, præſertim ſi copioſus non eſt, ſed paulatim tenuiorem percolet, totam ſubcruentam urinam, id eſt, leviter ſanguine tinctam reddit. Porro fit, ut dixi, veſicæ etiam venis eroſione laborantibus, ſanguinis vacuatio, quam ulceris in ea conſiſtentis ſigna præcedunt, id eſt, tum partis dolor, tum pus, tum ipſius ſæpe corporis veſicæ veluti minuta quædam ramenta. Hac igitur ratione præſtat vocem inopinanter pro repente, quã pro ſine evidente cauſa accipere. Nam ex renibus ſæpe quidem ſine externa etiam cauſa, propter nimiã copiam vaſe rupto, aliquando vero etiam contentius ſaltantibus, aut ex alto lapſis, aut percuſſis meiitur ſanguis.

 LXXIX.

LXXIX.

Ὁκόσοισιν ἐν τῷ οὔρῳ ψαμμώδεα ὑφίσταται, τουτέοισιν ἡ κύστις λιθιᾷ.

Quibus in urina arenoſæ ſunt ſubſidentiæ, iis veſica calculo laborat.

Quibus in urina ſubſident ſabuloſa, iis veſica calculo laborat.

Non neceſſario veſica calculo laborat, reſidentibus in urina ſabuloſis, ſed renes etiam poſſunt laborare. Quare manifeſto mancus, ac imperfectus eſt aphoriſmus, ſive Hippocrates ipſe partem totius orationis dimidiam neglexerit, ſive primus bibliographus per imprudentiam omiſerit. Nam ſeu in renibus, ſeu in veſica lapides fiant, una cum urinis arenoſa prodeunt.

LXXX.

Ἢν αἷμα οὐρέῃ καὶ θρόμβους, καὶ στραγγουρίην ἔχῃ, καὶ ὀδύνη ἐμπίπτῃ ἐς τὸ ὑπογάστριον καὶ ἐς τὸ περίναιον, τὰ περὶ τὴν κύστιν πονεῖ.

Si quis ſanguinem, & grumos cum urina fundat, & ſtranguriam habeat, dolorque in imum ventrem, & interfœmineum incidat, quæ ad veſicam attinent, laborant.

Si quis ſanguinem, aut grumos meiat, aut urinam guttatim emittat, dolore ad hypogaſtrium, & pectinem, & perinæum pertinente, ad veſicam loca laborant.

Duobus modis finis aphoriſmi ſcriptus invenitur. In quibuſdam exemplaribus laborant, in aliis ęgrotant, legitur, nullo, aut certe parvo diſcrimine. Neutra tamen lectio errore vacat, ſi quis illud, ad veſicam loca, pro veſica ipſa ab Hippocrate dictum eſſe interpretetur. Siquidem commemorata ſymptomata omnium mictionis inſtrumentorum veſicæ, renum, & ductuum à renibus ad veſicam pertinentium ſunt communia. Quare illud ad veſicam loca ſic exaudire erit melius, ut non ſola veſica, ſed ipſi etiam annexæ partes intelligantur. Quam interpretationem ut probemus, ſequens etiam facit aphoriſmus, in quo non quæ ad veſicam attinent ægrotare dicit, ſed veſicæ ipſius exulcerationem incuſat, quaſi non idem dicturus ſit is, qui veſicam ipſam ſolam abſolute pati aliquid, & qui ad veſicam loca affecta eſſe pronunciat.

 LXXXI.

LXXXI.

ΗΝ αἷμα καὶ πῦον οὐρέῃ, καὶ λεπίδας, καὶ ὀσμὴ βαρείη ᾖ, τῆς κύστιος ἕλκωσιν σημαίνει.

Si quis ſanguinem, & pus, & ſquamulas cum urina fundat, graviſque odor adſit, veſicæ exulcerationem ſignificat.

Si quis ſanguinem, aut pus, aut ſquamulas meiat, & gravis odor adſit, veſicæ exulceratio ſignificatur.

Sanguinem certe quidem, & pus meiere ulceratorum inſtrumentorum omnium mictioni ſervientium ſigna ſunt communia: graveolentia autem, hoc eſt, inſuavis, & ingratus quidam odor, multoque magis ſquamulæ propria ſunt affectæ veſicæ ſigna. In plurimis itaque exemplaribus ſic legitur, Si ſanguinem, & pus meiat: in quibuſdam, Si ſanguinem, aut pus meiat, quæ lectio ſecunda indicat coniunctionem aut eſſe diſiunctivam, ut commemoratorum utrumvis acciderit, exulcerationis ſignū exiſtat: altera vero lectio utrumque vel ſimul una, vel viciſſim adeſſe vult.

LXXXII.

LXXXII.

Ὁκόσοισιν ἐν τῇ οὐρήθρῃ φῦμα φύεται, τουτέοισι, διαπυήσαντος καὶ ἐκραγέντος, λύσις.

Quibus in urinæ fiſtula tuberculum innaſcitur, eo in pus verſo, & rupto, ſolutio contingit.

Quibus in meatu urinario naſcitur tuberculum, ſuppurato eo, & rupto, ſolutio.

Propter brachylogiam nihil hoc aphoriſmo magni momenti tradi ſuſpicabitur forte aliquis. Nemini enim dubium eſt, quin ſi in eo ductu urinario, qui ad extremum uſque penem porrectus eſt, (hunc enim meatum οὐρήθραν Græci appellant, nos urinarium canalem, & urinæ viam dicere poſſumus) oriantur tubercula, quæ poſtea rumpantur, mali protinus fiat ſolutio. Verum ſi diligentius animum adverterimus, rei cuiuſdam maioris fit indicatio. Fieri certe quidem poteſt ut propter eiuſmodi tuberculum aliqua fiat urinæ ſuppreſſio, ad cuius ruptionẽ eiuſdem proculdubio ſequatur ſanatio. Sed ſuboritur ex dictis ſequens illa quæſtio, utrum hoc loco ortum tuberculum velit Hippocrates rumpi ſolum, an ſæpiſſime quidem ut

rumpatur accidere, digeri tamen posse, an potius hoc unum solutionum proposuerit exemplum, ruptionem scilcet? quod ultimum verius esse videtur.

LXXXIII.

Οὔρησις νύκτωρ πολλὴ γινομένη, σμικρὴν τὴν ὑποχώρησιν σημαίνει.

Vrina copiose de nocte reddita, paucam alvi deiectionem significat.

Mictus noctu plurimus, parvam deiectionem significat.

Quod distributo, & in venas exhausto eo humore, qui in ventre continetur, alvi necessario minuatur deiectio, omnibus est manifestum: sed simul & illud eadem ratione apparet, quod illo eodem humore una cum aliis cibariis intestina pervadente, alvus quidem reddatur humidior, atq; idcirco plura deiiciat, minor vero excernatur urina. Qua ex ratione fluentis, & siccæ alvi remedia intelligere possumus. Nam in quibus iusto est alvus humidior, iis potus minus dabimus, atq; ipsius ad vesicam motum ciebimus: contra vero quibus siccior est, potus plus exhibebimus, & eius distributionẽ quoad fieri potest, prohibebimus.

QVARTI LIBRI FINIS.

CLAU-

CLAUDII GALENI IN APHORISMOS HIPPOCRATIS COMMENTARIVS QVINTVS,

GVLIELMO PLANTIO Cenomano, interprete.

I.

Σπασμὸς ἐξ ἐλλεβόρου, θανάσιμον.

Convulſio ex veratro, lethalis.

Convulſio ab elleboro, lethalis.

Qui elleborumpotarunt, album ſcilicet (hunc enim ſimpliciter elleborum, non ſicut nigrum cum adiectione nominare ſolent) iis ſi dum purgantur ſuperveniat convulſio, perniciosum inquit eſſe ſymptoma. Fit enim non initio purgationis, quo tempore ſuffocationis imminet periculum, ſed quando nauſea vehementius affliñantur, & vellicatus dolore diſrumpuntur, ac lacerantur: nervis propter ipſam maxime in vomendo contentionem, & niſum laborantibus

 per

per eam ſympatiam, & conſenſum, quem habent cum ore ventriculi. In quo etiam alioqui, quum vehementius morderetur, convulſiones fieri vidimus, ſicuti adoleſcenti accidit, qui æruginē vomuit. Præſtat enim vomitum illum æruginem, quam æruginoſum appellare. Erat enim (qualis vera, exactaque ærugo appellata) viridiſſimus. Huic totum inter vomendum eſt corpus convulſum, & ſimul ut vacuata eſt ęrugo, protinus febris ipſius, & convulſio ceſſarunt. Materia autem vomitu reiecta talis erat, veluti ſi quis optimam æruginem eo modo aqua ſolvat, ut ex utraq; conflatum corpus, ſapæ referat craſſitudinem. Poteſt igitur, ut dixi per conſenſum cum ore ventriculi convulſio fieri bibito elleboro albo: quæ moderatiſſima habenda eſt convulſio. Poteſt & propter ipſam vacuationem, dum extra modum purgantur, accidere: ſicut cholericis, quum aliorum muſculorum, tum maxime eorum qui in ſuris ſunt poſiti contractiones ſæpe accidunt. Sed illud quoque fieri poteſt, ut propter efficaciam pharmaci ex nervis humores vehementius ad ſe attrahentis, superveniat ex hoc labore, & vexatione convulſio.

ſio. Quinetiam ellebori interdum vi ad diſtributionem vehementius concitata, contingit nervorum ſubſtantiâ violentius exiccari. Nam ipſemet ex repletione, & inanitione convulſionem fieri tradidit, corporum ſcilcet nervoſorum, à quibus motus perficiuntur voluntarij. Ea autem ſunt nervi, ligamenta, muſculi, tendones. Quemadmodum enim in rebus etiam externis lora, & chordas, ubi præter modũ exiccantur, aut multo imbuuntur humore tendi videmus: ita in animalium quoq; corporibus par eſt non raro fieri convulſionem. Porro liquet ex repletione convulſionẽ curabilem eſſe per vacuationem: quæ vero ex (a) inanitione fit, & ſiccitate nervorum vix unquam admittit curationem: fit etiam per conſenſum convulſio, quam ab Hippocrate prætermiſſam fuiſſe putandum eſt. Nã eam, quæ primario fit convulſionem declaravit, quum ſpaſmum ex repletione, & inanitione oriri dixit. Quinetiam vellicationis ſtomachi ratione, in eo ſingultum fieri non ignoramus,

(a) *Si eſt conſummata ſiccitas, inſanabilis erit convulſio: Si non eſt confirmata, curabitur ratione victus humectante, & auctiere tum cibo, tum ſomno, & ſimilibus.*

mus, adeo ut nervos etiam similiter affici putes. Quod convulsionis genus in iis qui veratro purgantur fieri interdum videbitur: quod Hippocrates silentio præteriit, nisi credo propter inanitionem accidere dicat aliquis, quia mordaces humores siccandi vim habeant. Atque tot quidem modis homines convelluntur hausto elleboro. Curationem vero recipit tum qui propter morsum, tum qui propter contentionem in vomendo convellitur: propter siccitatem autem præsertim si consummata est, qui convulsus fuerit, is curationem respuit. Merito igitur Hipp. totũ hoc convulsionis genus perniciosum esse dicit, quoniam ipsius quidẽ nonnullæ differentiæ ægre curantur, una autem insanabilis existit.

II.

Ἐπὶ τρώματι σπασμὸς ἐπιγινόμενος, θανάσιμον.

Convulsio quæ in vulnus incidit, lethalis.

(a) *Convulsio à vulnere perniciosa.*

Quem-

(a) *Sive in parte principe, aut nervosa, & exquisite sentiente solvatur continuitas, quod vulnus appellatur, sive in nervo, quæ nervi punctio dicitur. si magna sequatur inflammatio, timenda est convulsio.*

Quemadmodum in eo aphoriſmo qui hunc præceſſit, thanaſimon, id eſt, pernicioſam dicebat convulſionem, pro eo quod eſt periculoſam, & ſæpe morte terminandam: ſic etiam nunc à vulnere convulſionem exitioſam eſſe dicit, non tanquam ex neceſſitate, ac ſemper, ſed crebro admodum mortem adferentem. Sic etiam ſuperioribus multis aphoriſmis thanaſimon nomine uti viſus eſt. Siquidem vulneribus ſuperveniunt convulſiones, inflammationis ipſa ſequentis ratione, poſtquam ſcilicet partes nervoſas tentaverit. Ac primum quidem convelli videntur, quæ ex directo partibus reſpondent inflammatione laborantibus. Deinde ubi ipſum etiam principium prehenderit inflammatio, in totum corpus extenditur convulſio.

III.

Αἵματος πολλοῦ ῥυέντος, σπασμὸς ἢ λυγμὸς ἐπιγινόμενος, κακόν.

Ex copioſo ſanguinis fluxu convulſio, aut ſingultus contingens, malum denunciat.

A copioſo ſanguinis fluxu ſingultus, aut convulſio mala.

Non

Non aliud ſuperiore aphoriſmo thanaſimi nomine, aliud præſenti per cacon, id eſt, malum ſignificari exiſtimandum eſt. Siquidem ita ſolet Hippocrates ea ſymptomata appellare, quibus mors ſæpe ſupervenit. Si quid vero magis, minuſve differre hæc nomina inter ſe videantur, maius per vocem thanaſimon periculum, quàm per cacon ſignificabitur: Siquidem quæ copioſę ſanguinis vacuationi accedit convulſio, ex altero genere eſt cauſarum ipſam efficientium, ut ſupra dictum eſt.

IV.

Ἐπὶ ὑπερκαθάρσει σπασμὸς ἢ λυγμὸς ἐπιγινόμενος, κακόν.

Ex profuſa purgatione convulſio, aut ſingultus ſuccedens, malum.

A purgatione immodica (quam hypercatharſim vocant) convulſio, aut ſingultus, malus.

Quod quibuſdam poto elleboro accidere dicebamus, hoc nunc de omnibus, qui quovis modo purgantur, pronunciat. Iiſdem enim de cauſis convelluntur ij, qui præter modum purgantur, quibus qui ſumpſerunt elleborum, atque

atque inde ipſis non parvum impendet periculum. Siquidem peior multo eſt à vacuatione, quam per repletionem facta convulſio. Quod autem etiam ſingultus ſit ſtomachi convulſio, ſecundum Hippocratis ſententiam, minime nos latet.

V.

ἩΝ μεθύων ἐξαίφνης ἄφωνός τις γένηται, σπασθεὶς ἀποθνήσκει, ἢν μὴ πυρετὸς ἐπιλάβῃ, ἢ ἐς τὴν ὥρην ἐλθὼν καθ' ἣν αἱ κραιπάλαι λύονται, φθέγξηται.

Si ebrium quempiam vox deficiat derepente, convulſus moritur, niſi eum febris prehendat, aut qua hora crapula ſolvi ſolet, ad vocem redeat.

Si ebrius quiſpiam derepente obmuteſcat, convulſus moritur, niſi febre corripiatur, aut qua hora crapula ſolvitur, vocem recuperet.

Ob nervorum repletionem talis fit convulſio: Solet autem nervos facile replere vinum, utpote calidum temperamento. Talis ſiquidem natura prompte penetrat omnia, præſertim ſi non ita craſſis partibus conſtet. Subſtantiæ itaque copia vinum nervis convulſionem conciliat: ſua vero qualitate nervos ex-

calfa-

calfaciendo, & deſiccando, rurſus eam affectionẽ ſanat, quam effecerat. Quod ſi quando id præſtare nequeat, mortem ſequi eſt neceſſarium. Verum qua facultate vinum dicimus convulſionem ſanare, eadem febris quoque ſanat. Hoc autem maxime loco obſervanda eſt Hippocratis conſuetudo, qui τοὺς ὁπωσοῦν καρηβαρουμένους, id eſt, eos, quibus quoquomodo gravatum, & attonitum caput eſt, mutos vocitet: Verum proprie carus nominatur, totius corporis repentina ſenſus, motuſque privatio. Hanc itaque affectionem conſueto more Hippocrates de uno ſymptomatum nominat, aphonia ſcilicet, quæ utique fit nervorum læſo principio. Neque enim aliter omnino poteſt corpus convelli, quã hoc prius patiatur vel primario, vel per conſenſum, altera prius affecta particula. Porro liquet capitis noxam ex vino contractã, à Græcis omnibus κραιπάλην, à Latinis crapulam appellari. Sic nanque nonnulli nominis etymologiam notaverunt παρὰ τὸ κάρηνον πάλλεσθαι, quaſi caput percelli, ac labefactari dicas. Horam autem pro tempore dixit, quo crapulæ ſolvuntur, quod non omnibus

eadem

eadem menſura præciſum eſt, aut circunſcriptum. Quidam enim poſtridie crapula liberantur, alij ſequenti nocte, nonnullis in tertium uſque diem durat, pro vini epoti viribus, & copia, & potoris natura. Sicuti enim neque cibi concoquendi unum eſt omnibus hominibus certum, ac ſtatum tempus, ſic neque vini exhalandi. Aut igitur oportet Medicum ægri naturam compertam, notamq; habere, aut extremum obſervare exhalandæ crapulæ terminum: in quo ſi neque febricitare, neque loqui anteverterit, proculdubio convulſus morietur.

VI.

Ὁκόσοι ὑπὸ τετάνου ἁλίσκονται, ἐν τέσσαρσιν ἡμέρῃσιν ἀπόλλυνται. ἢν δὲ ταύτας διαφύγωσιν, ὑγιέες γίνονται.

Qui nervorum diſtentione corripiuntur, intra quatuor dies pereunt, quos ſi effugerint ſaneſcunt.

Qui tetano corripiuntur, intra quatuor dies intereunt: ſi vero hos ſuperaverint, incolumes evadunt.

Tetanus morbus eſt peracutus, utpote ex emproſthotono, & opiſthotono,

id eſt, in partem anteriorem, & poſteriorem cervicis tenſione compoſitus. Quo fit merito, ut brevior eius ſit iudicatio, diuturniorem tenſionis laborem non ferente natura. Primo igitur ſtatim dierum criticorum circuitu, criſis eſt morbo.

VII.

TA' ἐπιληπτικὰ ὁκόσοισι πρὸ τῆς ἥβης γίνεται, μετάστασιν ἴσχει· ὁκόσοισι δὲ πέντε καὶ εἴκοσιν ἐτέων γίνεται, τουτέοισι τὰ πολλὰ ξυναποθνήσκει.

Comitiales quibus ante pubertatis annos contingunt, depoſitionem accipiunt. At quibus quintum & vigeſimum annum agentibus fiunt, eos fere ad mortem uſque comitantur.

Epilepſia ante pubertatem amotionem recipit, poſt viceſimum vero quintum annum fere comitatur ad mortem uſque.

Proprie morbi metaſtaſis appellatur, quum ex parte una in alteram malum migrat: per abuſionem vero ipſius etiam ſolutio ita nominatur, ac mihi quidem certe Hippocratem in præſentia ſecundo hoc ſignificatu dictionem hanc uſurpare videtur: neque enim ſolum in alias

alias partes translatis humoribus, comitialem morbum facientibus, solvitur affectus, sed omnino etiam percuratis. Sunt enim hi crassi, frigidi, & pituitosi. Curantur autem tum ætatis in siccius mutatione, tum exercitatione, tum victu exiccante, accedente ad hæc idoneorum medicamentorum usu. Verum nunc Hippocrates solius meminit ætatis mutationis: à qua edocti victus etiam formam, simulque accomodata medicamenta facile inveniemus. Quod igitur alia aphorismorum parte dixit, Epilepsia laborantes adolescentes, magnam ætatis maxime, & regionis, & vitæ, & temporum mutationem liberare: hoc nunc in ipsis morbis declaravit: quippe qui epilepsiam si ante pubertatem cœperit, in ipsa ætatis mutatione finiri: si vero ultra vicesimumquintum annum processerit, comitari ad mortem usque hoc aphorismo tradat: unde liquet Hippocratem post secundam septimanam sumpto initio pubertatis tempus usque ad vicesimumquintum annum extendi putare. At vero non omnibus est ab ætate pubere sanatio eiusmodi affectus, nisi se in aliis quoque bene gesserint: neque

qui-

quibus hac ætate ortum habuit epilepsia in reliquam ætatem est permansura, si victus ratione bono utantur. Imo vero quod ab ætate sanationem non recipiat, sed quantum in ipsa est consenescat aperte indicavit. Est tamen quod obscure sit dictum, quamvis manifestum iis videatur qui negligentius illud exaudiunt, Quibus vero vicesimoquinto anno Epilepsia fit, consenescit. Neq; enim eos solum, quibus vigesimumquintum annum agentibus orta sit Epilepsia ad mortem comitatur: sed multo magis eos quibus ultra hanc ætatem longius progressis advenerit. Si igitur dictioni Hippocraticæ addiderimus quod deesse videtur, veritati undequaque eam consentaneam efficiemus, hoc pacto, Comitiales affectus, qui ante pubertatem ortum habent, pubertatis tempore solvuntur: qui vero ultra sunt pubertatem longius progressi, commoriuntur. Est vero pubertatis tempus à decimoquarto anno ad vigesimumquintum. Habetur & alia lectio huiusmodi, Quibus vero fit vicesimoquinto anno Epilepsia, fere commoritur, adverbio fere idem quod magna ex parte significante.

VIII.

VIII.

Ὁκόσοι πλευριτικοὶ γενόμενοι οὐκ ἀνακαθαίρονται ἐν τεσσαρεσκαίδεκα ἡμέρῃσι, τουτέοισιν ἐς ἐμπύημα μεθίσταται.

Qui morbo laterali laborant, niſi intra dies quatuordecim repurgentur, iis in ſuppurationem deponitur.

Qui pleuritide laborant, niſi intra (a) *dies quatuordecim ſuperne repurgentur, ijs in empyema mali tranſlatio fit.*

Per ſputa, vacuationem humorum pleuritim committentium, ſolet Hippocrates per ſuperiora factam repurgationem, & purgationem abſolute dicere, ſicuti etiam expuere verbum pro purgari, tum in libro de victus ratione in morbis acutis, tum in prognoſtico uſurpavit. Nunc vero ipſius purgationis tempus determinat, & circumſcribit, in quo ſi non fiat, in empyema pleuritim tranſire dicit: vel quamlibet in pus mutationem ita vocitans, (ut in prognoſtico ſæpe appellat) vel factam inter thoracem, & pulmonem puris effuſionem. Utrunque enim accidit, quum pleuritici per

(a) *Horum dierum ineunda eſt ſupputatio ex quo æger expuere cœpit.*

ci per ſputa non repurgantur. Verum quod ſecundo loco diximus, ipſemet in ſequentibus empyematis ruptionem appellat.

IX.

Φθίσις γίνεται μάλιστα ἡλικίῃσι τῇσιν ἀπὸ ὀκτωκαίδεκα ἐτέων μέχρι πέντε καὶ τριήκοντα.

Tabes præcipue contingit ætatibus, quæ ſunt ab anno decimooctavo ad trigeſimumquintum.

Tabes ijs maxime ætatibus fit, quæ à decimooctavo ſunt ad triceſimumquintum.

Quum ſuperioribus aphoriſmis morbos per ſingulas ætates narraret, Iuvenibus autem, inquit, ſanguinis expuitiones, tabes. Nunc vero etiam annorum appoſuit numerum, quæ tamen cauſa non fuit, quamobrem eadem denuo ſciberet, quæ ſupra, ſed propter ſermonis conſecutionem, & thoracis, & pulmonis (de quibus inſtitutus erat ſermo) affectionum communionem factum eſt. Cæterum cur iuvenes his maxime morbis corripiantur: (a) ſupra diximus. Nunc itaque reſtat, ut quas ætates intelligat expli-

(a) *Aph. 29. commen. 3.*

explicemus, quandoquidem tabem ipſe dixerit iis maxime ætatibus fieri, quæ ab anno decimooctavo ſunt, ad triceſimumquintum uſque. Quod enim ætatibus multitudinis numero dixit, quandam habet ſignificationem, quod non unam exiſtimet Hippocrates inter commemoratos annos ętatem eſſe mediam. Neque enim diligentius rem ſpectantibus una eſt, ſed quæ ab anno decimooctavo eſt ad viſceſimumquintum, adoleſcentium eſt ætas: inde vero quæ ad triceſimumquintum intercedit, iuvenibus eſt attributa.

X.

Ὁκόσοισι κυνάγχην διαφεύγουσιν ἐς τὸν πνεύμονα τρέπεται, ἐν ἑπτὰ ἡμέρῃσιν ἀποθνήσκουσιν. ἢν δὲ ταύτας διαφύγωσιν, ἔμπυοι γίνονται.

Qui anginam effugiunt, iis in pulmonem vertitur, & intra dies ſeptem intereunt, quos ſi evaſerint, ſuppurati fiunt.

Quibus ex angina in pulmonem mali fit converſio, iÿ intra dies ſeptem vitam cum morte commutant: Si vero hos effugerint, purulenti evadunt.

De ea humorum ttanſlatione nunc ipſi

ipsi sermo est, quæ ab angina fit in pulmonem: quam quidem ante septimum plerunque diem interimere dicit, suffocato scilicet ægroto. Quod si septenos dies possit superare, per fluxionis in pus mutationem eundem empyum fieri, id est, intra thoracē ipsi pus colligi tradit. (a) Porro an in pulmonem angina migraverit, ex pulsu cognosces. Nam durus, inordinatus, & inæqualis in membrum principale traslatam esse materiam significat: mollis autem, ordinatus, & æqualis cum facili, & æquabili respiratione, alio derivatam indicat materiā.

XI.

Τοῖσιν ὑπὸ τῶν φθισίων ἐνοχλουμένοισιν, ἢν τὸ πτύσμα ὅπερ ἂν ἀποβήσσωσι βαρὺ ὄζῃ ἐπὶ τοὺς ἄνθρακας ἐπιχεόμενον, καὶ αἱ τρίχες ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ῥέωσι, θανάσιμον.

In tabe vexatis, si sputum quod tussi reiiciunt, carbonibus infusum gravem odorem emittat, & capilli è capite defluant, lethale est.

Qui tabe vexantur, si sputum quod extussiunt, carbonibus iniectum olet graviter, & capilli defluunt, perniciosum signum.

Tabem

(a) *Hæc sunt ex veteri translatione.*

Tabem nunc appellat affectionem pulmonis ulcerosam, in qua quod expuitur carbonibus infundendum, & ex odore examinandum diligenter, & probandum esse censet. Quemadmodum autem supra in vesicæ ulceribus gravem odorem percipi dixit, ita nunc phthisicorum quoque sputum graviter olere affirmat. Quod si ita affectis capilli etiam defluant, tum demum ipsos perniciose ægrotare: quia scilicet ultimi alimenti defectus, atque etiam aliquando humorum corruptela ostendatur.

XII.

Ὁκόσοισιν ἂν φθισιῶσιν αἱ τρίχες ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ῥέωσιν, οὗτοι διαῤῥοίης ἐπιγινομένης ἀποθνήσκουσιν.

In tabidis si capilli è capite defluant, ij succedente alvi profluvio moriuntur.

Quibus per tabem capilli defluunt, iis fluxione alvi superveniente in propinquo mors.

De tabidis iam morti vicinis ipsi nunc habetur sermo, quos male quidem habere capillorum indicabat defluvium: alvi vero superveniente profluvio, mortem quamprimum affore expectandum:

quum eiusmodi ſymptoma, & mala cauſa, & malum ſignum exiſtat. Quum enim propter virium imbecillitatem fiat, ipſas rurſum magis, magiſque debilitat.

XIII.

Ὁκόσοι αἷμα ἀφρῶδες ἀναπτύουσι, τουτέοισιν ἐκ τοῦ πνεύμονος ἡ τοιαύτη ἀναγωγὴ γίνεται.

Qui ſpumantem ſanguinem ſputo reijciunt, ijs ex pulmone educitur.

Qui ſpumantem ſanguinem extuſſiunt, ijs ex pulmone educitur.

Et multa habent exemplaria, & huius libri interpretes non pauci, ſciunt in hęc verba ſcriptum aphoriſmum, Qui ſanguinem ſpumoſum vomunt, iis è pulmone reiectatur. Quinetiam nonnulli aphoriſmum explicantes, per id verbi copiam indicari volunt: ac propterea à proprio ſignificatu tranſlatum eſſe. Verum iſti reclamante evidentia, id ſe dicere, palamq; mentiri non ſentiunt. Sæpe enim ſpumoſi ſanguinis expuitio viſa eſt fieri ſine copia. Si itaque Hippocrates ſcripſit, ipſum verbo abuſum fuiſſe dicemus. Neque enim copia, ex pulmone reiectio-

iectionem, neque paucitas, ex alio quopiam loco eductionem significat. Si vero expuunt, aut extussiunt scribatur, tunc & proprio usus fuerit vocabulo Hipp. & sanguis eiusmodi carniformem pulmonis substantiã (quod ipsius est proprium corpus, ulcerationẽ suscepisse indicaverit: adeo ut vere dici possit, sanguinẽ spumosum solius pulmonis exulcerationẽ indicare: non etiam exulcerato pulmone, necessario spumantem excreari sanguinem, vere dici queat. Sępe enim lapsis quibusdã ex alto, aut calcibus cæsis, aut in palæstra percussis, sanguinis coloratissimi plurimum tussiendo expui, sine ullo dolore vidimus, quem ex rupto pulmonis vase quopiam prodiisse est versimile.

XIV.

Ὑπὸ φθίσιος ἐχομένῳ διάῤῥοια ἐπιγινομένη, θανατῶδες.

Tabe detento succedens alvi profluvium, lethale.

Si tabe detento profluvium alvi superveniat, pirniciosum.

Paulo supra dixerat, Tabidis quum pus graviter olet, & capilli defluunt, alvi fluxione interveniente, brevi mortem

adfuturam. Hic autem ſimpliciter dixit, accedens tabi alvi profluvium exitioſum eſſe, nulla de pure, & capillis facta mentione, quaſi hoc per ſe ad mortis ſignificationem ſatis eſſe poſſit, non tamen ita propinquam, & tam cito adfuturam perniciem indicet, atque quum habet capillorum adiunctum defluvium.

XV.

ΟʼΚόσοι ἐκ πλευρίτιδος ἔμπυοι γίνονται, ἢν ἀνακαθαρθῶσιν ἐν τεσσαράκοντα ἡμέρῃσιν ἀφ' ἧς ἂν ἡ ῥῆξις γένηται, παύονται· ἢν δὲ μὴ, εἰς φθίσιν μεθίστανται.

Qui ex morbo laterali ſuppurati fiunt, ſi intra dies quadraginta, ex quo ruptio facta eſt, repurgentur, liberantur, alioqui in tabem tranſeunt.

Qui ex pleuritide empyi fiunt, ſi à ruptione empyematis intra dies quadraginta repurgentur, liberantur. Alioqui tranſeunt in tabem.

Ruptionis addito nomine, de iis ſe verba facere aperte oſtendit, quibus lateris inflammatione in empyema converſa, deinde rupta, in medio ſpatio inter pectus, & pulmonem pus colligitur. His enim omnibus, niſi ad ſummum intra qua-

quadraginta dies puris ſcreatu expurgandi vacuatio fiat, pulmonem exedi eſt neceſſe, pure temporis longinquitate putreſcente. Pleuritidi itaque Hippocrates quartumdecimum diem, purgationis ſtatuit terminum: Empyis vero quadrageſimum. Verum nos de horum, & aliorum criticorum dierum diſcrimine copioſiſſime in ea commentatione ſumus loquuti, quæ de diebus decretoriis nobis eſt ſcripta: quam tractationem ſi quis perlegerit, facile ea omnia aſſequetur, quæ Hippocrati de diebus decretoriis ſunt dicta.

XVI.

ΤΟ' θερμὸν βλάπτει ταῦτα τοῖσι πλεονάκις χρεομένοισι· σαρκῶν ἐκθήλυνσιν, νεύρων ἀκρατέαν, γνώμης νάρκωσιν, αἱμοῤῥαγίας, λειποθυμίας· ταῦτα οἷσι θάνατος.

Calidum eo frequentius utentibus has adfert noxias, carnium effœminationem, nervorum impotentiam, mentis ſtuporem, ſanguinis profluvia, animi defectiones, ad quæ mors ſequitur.

Calidum frequentiore uſu hæc invehit incommoda, carnis effœminationem, nervorum incontinentiam, animi torporem, pro-

 fuſio-

fusiones sanguinis, animi deliquia : ad quæ quidem mors.

De calidi, & frigidi usu immodico, & moderato multa in eo libro dixit qui de usu humidorum inscribitur: & in hac libri parte omnia fere exposuit capita, & imprimis illud, nempe calidum, si quis eo utatur immoderatius, has affectiones parere, carnis effœminationem, hoc est, infirmitatem, atoniam Græce dictam. Est enim metaphorice dictum, quoniam in universum sit fœmina mare imbecillior: Cui consentaneum est quod de nervorum incontinentia subiungit : hi enim redduntur infirmi, eorum scilicet substantia à calore soluta. Mentis etiam torpor, & ignavia, eiusdem est atonia, & imbecillitas, cerebri scilicet perinde, ac nervorum dissoluta substantia. Eodem modo immoderatus calidi usus hæmorrhagias, id est, sanguinis eruptiones accersit iis corporum naturis, quæ ad sanguinis profluviũ aptæ sunt, & dispositæ. Sequuntur autem eiusmodi sanguinis profusiones lipothymiæ, id est, defectus animi, quos, ut alia etiam prius enumerata mors consequitur : sed illa quidem tempore longiore, in aliis magis, in aliis mi-

minus pro naturarũ diverſitate, ſanguinis vero profuſiones, & animi defectus eveſtigio. Exemplaria non uno modo ſcriptum habent aphoriſmi finem, ſed omnes lectiones quem diximus intellectum demonſtrant. Harum una eſt, His mors ſuccedit, altera, Ad quæ mors, tertia, Hæc quibus mors, quarta, Hæc ad mortem ferunt.

XVII.

ΤΟ' δὲ ψυχρὸν σπασμοὺς, τετάνους, μελασμοὺς, καὶ ῥίγεα πυρετώδεα.

Frigidum vero convulſiones: nervorum diſtentiones, denigrationes, & rigores febriles.

Frigidum vero convulſiones, tetanos, nigrores, & rigores febriles adfert.

Immoderatius ſcilicet frigidum convulſiones, tetanos, & nervorum perfrigerationem efficit. Ut enim ipſorum non eſt immodico valore ſolvenda ſubſtantia, ſic neque prȩter modum refrigeranda, & in unum cogenda, ac conſtringenda. Sed & nigrores, perfrigeratione, & rigores febres accerſentes cutis denſatione, & pororum coarctatione efficit frigidum. Rectius itaque fuiſſet di-

ctum, Rigores qui & convulſiones, & nigrores, & febres faciunt. Verum de ſymptomatum cauſis copioſius privato opere diximus.

XVIII.

ΤΟ' ψυχρὸν πολέμιον ὀστέοισιν, ὀδοῦσι, νεύροις, ἐγκεφάλῳ, νωτιαίῳ μυελῷ. τὸ δὲ θερμὸν ὠφέλιμον.

Frigidum oſſibus adverſum, dentibus, nervis, cerebro, dorſali medullæ: calidum vero utile.

Frigidum inimicum oſſibus, dentibus, nervis, cerebro, dorſali medullæ: calidum vero amicum.

Partes natura frigidiores (cuiuſmodi in animalibus ſunt omnes plane exangues) citius, magiſque immoderato frigidi uſu offenduntur: quibus ipſis ratione optima calidum familiarius, & convenientius.

XIX.

Ο'Κόσα κατέψυκται, ἐκθερμαίνειν δεῖ, πλὴν ὁκόσα αἱμοῤῥαγέει, ἢ μέλλει.

Perfrigerata excalefacere oportet, præter ea, quæ ſanguinem effundunt, aut brevi effundent.

Quæ perfrigerata ſunt, excalfacere oportet,

tet, præter ea, quæ ſanguinem profundunt, aut brevi ſunt profuſura.

Præſens exceptio minime illud evertit. Contrariorum contraria eſſe remedia: de quo theoremate copioſe diximus in ea commentatione, quæ de arte curandi inſcribitur. Ubi oſtendimus aliud quoddam eſſe theorema huic prævertendum, quod iubet curanda prius eſſe ea, quæ magis urgent, id eſt, præſentius periculum adferunt: cuiuſmodi nunc hæmorrhagia minatur. Huic itaque prius obſiſtendum: tum demum pars affecta ad propriam temperationem reducenda.

XX.

Ἕλκεσι τὸ μὲν ψυχρὸν δακνῶδες, δέρμα περισκληρύνει, ὀδύνην ἀνεκπύητον ποιέει, μελασμοὺς, ῥίγεα πυρετώδεα, σπασμοὺς, καὶ τετάνους.

Frigidum ulcera mordet, cutem obdurat, dolorem inſuppurabilem facit, denigrationes, rigores febriles, convulſiones, nervorum diſtentiones.

Frigidum ulceribus mordax, cutem obdurat, dolorem inſuppurabilem facit, nigrorem inducit, rigores febriles, convulſiones, & tetanos creat.

Proprie quidem appellanti calidum mordax eſt: ſenſus autem ſimilitudine, frigida etiam aqua mordax appellatur, non ſimpliciter cuti, ſed ulceratæ occurſans. Nam quod morſus ſenſum eſt relicturum, rei mordendæ ſubſtantiã pervadere debet, quod in cute habenti ſecundum naturam frigida aqua facere non poteſt, quoniam cutis denſior eſt, quam ut eam penetrare poſſit frigidæ ſubſtantia. In partibus vero ulceratis, utpote rarioribus pertranſire poteſt, per earum ſubſtantiam in profundum uſque ſubiens. Verum nos de mordacium natura in lib. de ſimp. medicamentorum facultate abunde diximus. Ulceratis igitur frigidum mordax, integris autem minime, ſed cutem indurat eius denſata ſubſtantia. Dolorem etiam reddit inſuppurabilem, quia nativum calorem ulcera ad ſuppurationem perducentem, refrigerat, eaque perſpirabili cute digeri prohibet, quæ dolorẽ faciunt. Quæ ſequuntur prius ipſi ſunt expoſita, nigrores, rigores febriles, convulſiones, & tetani.

XXI.

Ἔστι δὲ ὅκου ἐπὶ τετάνου ἄνευ ἕλκεος νέῳ εὐσάρκῳ, θέρεος μέσου, ψυχροῦ πολλοῦ κατάχυ-

τάχυσις ἐπανάκλησιν θέρμης ποιέεται. θέρ-
μη δὲ ταῦτα ῥύεται.

Quandoque tamen in nervorum distentione absque ulcere, in iuvene quadrati corporis, æstate media, frigidæ copiosa perfusio caloris revocationem efficit: calor autem hæc sanat.

Est tamen ubi in tetano sine ulcere, iuvene eusarco, æstate media frigidæ larga profusio calorem revocat: calor vero hunc solvit.

Posteaquam à calido, & frigido incommoda retulit, deinceps rara quædam eorum commoda explicat, ac primum quidem frigidum ait in tetano (liquet autem in alia etiam quavis convulsione idē usuvenire) media æstate, ægro eusarco, id est, modice carnoso, & quadrato, ac invene frigidæ perfusionem per caloris epanaclesim, id est, foras revocationem eum affectum curare. Unde fit manifestum non propria virtute frigidam id morbi sanare, sed ex accidenti, quia scilicet in iuvenibus eusarcis calorem foras evocet. In alia siquidem ætate nihil profuerit talis frigidæ profusio, quia neque caloris efficit revocationem: quando ne hac quidem ætate, alio quo-

piam anni tempore, præter quam æstate media facere poteſt. Nam occurſus frigidę aut vincit nativum calorem, aut cogit: ac vincit quidem, ſi eſt debilis, cogit vero ſi fortis, ipſius perſpirationem prohibens, & effluvium retinens. Porro coniunctas cum ulcere convulſiones excipit, quippe quæ frigidæ perfuſione nunquam ſanari poſſunt, ne ſi iuvenis quidem æger, & calidus natura, & æſtivum anni tempus, & regio calida ſit, quia frigidum, ut ipſemet ſupra dixit, ulceribus mordax, dolorem inſuppurabilem facit. Iis igitur qui cum ulceribus convelluntur ob nervoſorum corporum inflammationem, adverſiſſima erit frigida, utpote quæ neque ulcus mitiget, neque nervoſorum corporum ſolvat inflammationem.

XXII.

Τὸ θερμὸν ἐκπυητικὸν, οὐκ ἐπὶ παντὶ ἕλκει, μέγιστον σημεῖον ἐς ἀσφαλείην· δέρμα μαλάσσει, ἰσχναίνει, ἀνώδυνον, ῥιγέων, σπασμῶν, τετάνων παρηγορικόν. τὴν δὲ ἐν τῇ κεφαλῇ καρηβαρίην λύει. πλεῖστον δὲ διαφέρει ὀστέων κατάγμασι, μάλιστα δὲ τοῖσιν ἐψιλωμένοισι. τουτέων δὲ μάλιστα τοῖσιν ἐν κεφαλῇ ἕλκεα ἔχουσι· καὶ ὁκόσα ὑπὸ ψύξιος

θνήσκει

θνήσκει ἢ ἑλκοῦται. καὶ ἕρπησιν ἐσθιομένοισιν, ἕδρῃ, αἰδοίῳ, ὑστέρῃ, κύστει, τουτέοισι τὸ θερμὸν φίλον καὶ κρῖνον. τὸ δὲ ψυχρὸν πολέμιον καὶ κτεῖνον.

Calidum ſuppurationem movens, non in omni ulcere maximum ſecuritatis iudiciū exhibet, cutem emollit, extenuat, dolorem tollit, rigores, convulſiones, nervorum diſtentiones mitigat, capitis gravitatem ſolvit, oſſium vero fracturis plurimum confert, ſed pręcipue his, quę carne nudata ſunt, iiſque maxime qui in capite ulcera habent. His etiam quæ à frigore emoriuntur, aut exulcerantur, & herpetibus exedentibus, ſedi, pudendo, utero, veſicæ, iis omnibus calidum gratum, & iudicationem faciens, frigidum vero inimicum, & interimens.

Calidum in quo ulcere pus movet, maximum ſecuritatis præſtat indicium, cutem emollit, extenuat, dolorem lenit, rigores, convulſiones tetanos mitigat: capitis gravitatē ſolvit: Oſſibus fractis plurimum prodeſt, maxime ſi nudata ſint, multoque magis ſi in capite. His etiam prodeſt quæ moriuntur, aut ulcerantur à frigore. Herpetibus deniq; exedentibus, ſedi, pudendo, utero, veſicæ, his omni-

omnibus calidum amicum, & decretorium, frigidum inimicum, & interimens.

Quemadmodum frigidum convulſiones, & tetanos ſua natura pariens, aliquando tamē, licet raro, tetanum ipſum ſanat: ſic & calidum quantum in ſe eſt ad pus movendum efficax, interdum ſuppurationem prohibet. Siquidem in ulceribus putridis, & omnibus denique quæ fluxione laborant, (rheumatica appelant Græci) tantum abeſt ut pus generet, ut his etiam magnopere incommodet: ut iſta duo conveniant eodem, & quod lædit, & quod ad ſuppurationem non perducit ulcera: ſicuti contra quod adiuvat, & quod maturat ulcera. Maximum enim ulceri ad ſecuritatem ſignum eſt tum pus ipſum, tum puris conficiendi vim habens medicamentum. Nihil enim poteſt mali accidere ulceri pus generanti. Siquidem vulnera convulſionem adferentia ſunt prorſus inſuppurabilia. Similiter etiam ulcera putrida, & quæ corroſas circumſtantes partes habent, & quæ ægre cicatrice obducuntur, dyſepulota Græcis dicta, inſuppurabilia ſunt omnia. Item ex malignis ulceribus quę per excellentiam quandam propriis nomi-

nominibus ſunt inſignita, qualia cancroſa, Chironia, Telephia, & phagedænica, id eſt, carnem depaſcentia, eiuſmodi ſunt omnia etiam anecpyeta, id eſt, inſuppurabilia. Maximum igitur ulceri ad ſecuritatem ſignum eſt pus. Cuius rei ex calidi uſu coniecturam capere potes. Nam in quibus non convenit, ea à calido inſuppurabilia permanere cernes. Deinceps calidi effecta quæ frequenter apparent, enumerat. Etenim cutem induratam emollit, incraſſatam extenuat, eſt anodynum, id eſt, lenit dolorem, & convulſionis, ac tetani paregoricum, nec ut frigidum, dolorem inſuppurabilem facit, quia ſit alienum à noſtra natura, quæ utique calor eſt nativus, quem adauget ubi moderate adhibetur. Calidum itaque externum ea præſtat omnia quæ diximus, nonnulla concoquens, & in melius alterans, alia vero diſcuſſis, ac vacuatis iis, quæ dolorem faciunt perſanans: quod ſi perfecte non ſanet, at dolorem certe mitigat. In capitis vero affectibus hæc eadem facit, & appellatas Græcis καρηβαρίας, id eſt, capitis gravitates ſanat, concoquens ſcilicet, ac digerens quæ gravia ſunt, & moleſta. Quin-

etiam

etiam ossium fracturis est utilissimum, & maxime nudatis, id est, carne exutis, multoque magis iis, quæ accidunt in capite. Nam talibus frigidum infestissimum, utpote quod non ossibus solum, sed ipsi quoque cerebro sit inimicum. Est etiam partibus nimia perfrigeratione emorientibus remedio calidū. Pariter quæ refrigeratione exulcerantur, ut hyeme calcanei, & digiti, cæteræque partes extremæ sanantur à calido: Herpetes etiam exedentes, quamvis ab humore bilioso, & calido fiant: sed propter exulcerationem ipsis est frigidum contrarium, ut quod ulceribus sit mordax. Similiter omnibus sedis affectibus familiare calidum, adversissimum frigidum, tum quia nervosa sedes est, (frigidum vero nervis inimicum) tum quod per communicationem frigiditas ex sede in ventrem facile ascendit: similiterque caliditas. Sic etiam utero, genitali, & vesicæ calidum amicum, & salutare: inimicum vero, & perniciosum frigidum. Hæ enim partes nervosæ sunt, & superioribus partibus de sua facile impertiunt refrigeratione. Quod autem de omnibus communiter hoc aphorismo

mo comprenhenſis dixerit, His calidum amicum, & ſalutare: frigidum vero inimicum, & exitioſum, etiam me tacente eſt manifeſtum.

XXIII.

ἘΝ τουτέοισι δὲ δεῖ τῷ ψυχρῷ χρέεσθαι, ὁκόθεν αἱμοῤῥαγέει ἢ μέλλει, μὴ ἐπ' αὐτὰ, ἀλλὰ περὶ αὐτὰ ὁκόθεν ἐπιῤῥεῖ καὶ ὁκόσαι φλεγμοναὶ ἢ ἐπιφλογίσματα ἐς τὸ ἐρυθρὸν καὶ ὕφαιμον ῥέποντα νεαρῷ αἵματι, ἐπὶ ταῦτα· ἐπεὶ τάγε παλαιὰ μελαίνει· καὶ ἐρυσίπελας τὸ μὴ ἑλκούμενον ὠφελεῖ. ἐπεὶ τόγε ἑλκούμενον βλάπτει.

At frigido in his utendum unde ſanguis profluit, aut paulo poſt fluxurus eſt, non ſupra ipſas partes, ſed circa eas unde profluit adhibito. Et ſi quæ inflammationes, aut incendioſa quædam ad rubrum, & ſubcruentum ex recenti ſanguine vergunt, ad ea admoto. Inveterata nanque denigrat. Eryſipelas etiam non ulceratum juvat, ſiquidem exulceratum lædit.

Frigido vero in his utendum, unde fluit, aut fluxurus ſanguis eſt, non quidem eodem loci, ſed ad ea loca unde influit admoto: & ſi quæ partium inflammationes, aut deflagrationes

tiones ad rubrum, ſanguineumve colorem tendunt recenti efflorеſcente ſanguine, iiſdem ipſis adhibito. Nam inveteratas nigrefacit. Eryſipelas etiam non ulceratum iuvat. Siquidem exulceratum lædit.

Quæ à frigido commoda, & incommoda corporibus importantur, hoc aphoriſmo refert. Ac primum quidem ipſum ad partes ſanguinem fundentes, aut fuſuras utilitatem habere dicit, non ipſis partibus ſanguinem profundentibus, (ulceribus enim frigidum mordax) ſed circumſtantibus, eiſque maxime unde aliquid ulceribus influit admotum. Quinetiam ad omnem inflammationem, & ad ea quæ ἐπιφλογίσματα appellavit, id eſt, propter humorum inflammantium calorem, velut à flamma toſtas partes, & uſtas frigidum prodeſſe tradit. Nam & hæ frigido gaudent. Horum autem omnium colorem ſpectanti ea rubra apparent, & florida, recenti ſcilicet, non vetuſto ſanguine ſuffuſa. Nam ubi diu detentus in parte inveteravit, floridum illum colorem non habet. Quo fit ut ſi eiuſmodi ſanguini frigidum admoveatur, livorem, ac nigrorem contrahant partes affectæ. Eodem plane modo eryſipelas

ſipelas etiam non ulceratum à frigido iuvatur, ſicuti exulcerato mordax, & dolorificum eſſe ſolet. Qua quidem ratione nocet, quum dolentes partes in ſe ſemper fluxiones moveant.

XXIV.

TA' ψυχρὰ, οἷον χιὼν, κρύσταλλος, τῷ στήθει πολέμια. βηχέων κινητικὰ, αἱμοῤῥοϊκὰ, καταῤῥοικά.

Frigida veluti nix, & glacies pectori ſunt adverſa, tuſſes movent, ſanguinis eruptiones, & deſtillationes efficiunt.

Frigida veluti nix, & glacies pectori inimica, tuſſes movent, venarum ruptiones, & deſtillationes efficiunt.

Hactenus de calida aqua, & frigida diſputavit, nunc de nive, & glacie diſſerit, ab his tanto maiora invehi incommoda oſtendens, quanto hæ ſunt aqua frigidiores. Nam omnibus pectoris partibus ſunt inimiciſſimæ, quumque tuſſes moveant, & vaſorum ruptiones faciant, hæmorrhagiæ ſæpe cauſæ exiſtunt, atque deſtillationibus è capite pectus, & pulmonem offendunt. Has enim efficiunt nix, & glacies, cęteraque cerebrum refrigerantia.

XXV.

XXV.

TA' δὲ ἐν ἄρθροισιν οἰδήματα καὶ ἀλγήματα ἄτερ ἕλκεος, καὶ ποδαγρικὰ, καὶ σπάσματα, τουτέων τὰ πλεῖστα τὸ ψυχρὸν πολλὸν καταχεόμενον ῥηΐζει τε καὶ ἰσχναίνει, καὶ ὀδύνην λύει. νάρκη γὰρ μετρίη ὀδύνης λυτική.

Articulorum tumores, & dolores absque ulcere, & podagricas affectiones, & convulsa, hęc magna ex parte frigida large effusa levat, & minuit, doloremque solvit. Moderatus nanque torpor dolorem solvendi facultatem habet.

Articulorum tumores, & dolores absque ulcere, atque etiam podagricos, & convulsiones magna ex parte frigida large effusa levat, & extenuat, solvitque dolorem. Nam modicus torpor doloris solvendi vim habet.

Horum quidem quam plurima frigidam iuvare ostendit: sed quænam ea sint dicere omisit, quia ex supra dictis non sit invenire difficile. Nam inflammationes, & epiphlogismata, id est, deflagrationes in rubrum, & floridum colorem tendentes recenti sanguine sanari dicit à frigida, utpote quæ humorem influentem reprimat, & corpora eatenus vacuet.

Quare dolorem etiam in talibus ſolvit, & eius cauſam excindit. Quinetiam partium refrigeratio vehementior moderatum torporem adfert, qui & ipſe dolorem hebeti ſenſu reddito ſolvit.

XXVI.

Ὕδωρ τὸ ταχέως θερμαινόμενον, καὶ ταχέως ψυχόμενον, κουφότατον.

Aqua quæ cito caleſcit, & cito refrigeratur, leviſſima.

Aqua quæ cito caleſit, & cito refrigeratur, leviſſima.

Non eſt dicendum aquam eiuſmodi, pondere eſſe leviſſimam. Sic enim magnum, & difficile nihil doceret, & præterea per quendam circuitum inveniendum foret, quod alioqui erat ab initio invenire facile. Nam ſi ſtatera, & pondere de aquę levitate iudicare velit, ad manum eſt rerum ponderandarum trutina, ad quam revocatam aquam expendere, & examinare poterit. Verum in præſentia leviorem aquam eſſe dixit, quæ ventri, & hypochondrio gravis non eſt, ſed cito permeat: ſicut contrariam gravem dicimus, quæ non cito pervadit. Liquet autem non ſolam hanc eſſe salubrita-

britatis aquæ probandæ regulam, ſed quum alia bonitatis aquæ ſigna obvia ſint, & omnibus nota, hoc vero artis nonnihil habeat, ideo factum eſſe, ut ad ſcribendum veniret Hippocrates. Sed quænam alia ſunt? Primum quidem ſi neque turbida, neque cœnoſa eſt, deinde neque odore, neque guſtatu aliquam alienam præ ſe fert qualitatem: Ad poſtremum ſi quod nunc dixit Hippocrates cito refrigeratur, & calefit: nam talem facile alterari eſt manifeſtum. Ut autem cibi virtus eſt, & commendatio ſi facile alteretur, & immutetur, ita & aquæ. Siquidem facillime mutari volumus, quicquid ab inſtrumentis coquinariis probe coqui debeat. Porro qui ſola bibentium affectione de optima aqua iudicant, ij certiſſimo quidem utuntur indicio, verum ſi hoc ſint ſolo contenti, faciunt perperam. Prius enim de aqua ex dictis ſignis iudicandum eſt, quam ad talem veniatur experientiam.

XXVII.

Ὁκόσοισι δὲ πιεῖν ὀρέξιες νύκτωρ, τοῖσι πάνυ διψῶσιν, ἢν ἐπικοιμηθῶσιν, ἀγαθόν.

Quibus bibendi de nocte appetentia eſt,

eſt, ijs admodum ſitientibus ſi obdormierint, bono eſt.

Quibus noctu bibendi eſt aviditas, ijs admodū ſitientibus obdormiſcere, bono eſt.

Dandus ſit potus, necne, iis qui noctu magnopere ſitiunt, non declaravit, ſed ſolum ſi obdormierint, conferre oſtendit. Coquetur enim, & deſcendet per ſomnum ſitis cauſa quæcunque ea ſit tandem. Non tamen illud eſt in obſcuro, valde ſitientibus potum dandum eſſe, ſive hauſtu meracioris vini, ſive potus indigentia ſitis nata ſit. Nam & inopiæ medendum eſſe copia, & ex vino calorem aqua reſtinguendum eſſe, medica ſunt theoremata. Si tamen parum ſitiant, non omnino ipſis præbendus potus eſt, ſed conſiderandum utrum defectu humidi tale quid patiuntur, an liberaliore vini potione. Nam hi ſi dormiverint utilitatem ex ſomno capere poſſunt.

XXVIII.

Γυναικείων ἀγωγὸν ἡ ἐν ἀρώμασι πυρίη. πολλαχοῦ δὲ καὶ εἰς ἄλλα χρησίμη ἂν ἦν, εἰ μὴ καρηβαρίας ἐνεποίει.

Odoramentorum ſuffitus muliebria educit, & ad alia plerumque utilis eſſet, niſi capitis gravitatem inferret.

Suffitus

Suffitus aromatum muliebria educit. Ad alia vero multa utilis esset, nisi capitis ingeneraret gravitatem.

Muliebria appellavit ea ſcilicet, quæ mulieribus per uterum menſtruis purgationibus, & à partu vacuantur. Hoc autem loco fit manifeſtum, eas quidem mulieres, quæ propter uteri vel inflammationem, vel perverſionem, vel eiuſmodi aliquid male purgantur, non aliter ſanari poſſe, quam ea affectione percurata, cuius ſymptoma eſt menſium ſuppreſſio: eas vero quæ ſine eiuſmodi aliquo affectu parcius purgantur, iiſipſis quæ nunc ab ipſo docentur odorum ſuffimentis curandas eſſe. In his enim vel ſanguinis craſſitudo, vel vaſorum ad uterum pertinentium obſtructio, vel eorundem conniventia, & occluſio, vel totius ſubſtantiæ uteri denſatio eorum retentionis cauſa exiſtit. Quicquid vero horum in cauſa fuerit, aromatum ſuffitio affectionem curat: quippe quæ ſua vi vaſorum extrema conniventia recludere, & humorum craſſitiem extenuare, & obſtructiones incidendo liberare poſſit. Sæpe vero inquit, ad alia etiam utilis eſſet, niſi caput feriret, id eſt, τὰς καρηβα-

ρείας

ἐίας ingeneraret. Nam continenter per uterum in omnibus frigidis, atque humidis affectibus totū corpus ſuffiri poterat, niſi à ſuffitione cephalalgiā quum alias, tum in febribus maxime timeremus. Nam aromata fere omnia capitis commovere dolorem tum experientia ipſa oſtendit, tum ratio docet. Nam quæ valde excalfaciunt, ea omnia caput tentant, calore nimirum naturaliter ſurſum tendente. Atqui omnium aromatum quum abunde calet natura, tum vero maxime Caſſiæ aromaticæ, Coſti, Cinamomi, & Amomi.

XXIX.

TΑ'ς κυούσας φαρμακεύειν ἢν ὀργᾷ, τετράμηνα, καὶ ἄχρι ἑπτὰ μηνῶν ἧσσον δὲ ταύτας. τὰ δὲ νήπια καὶ πρεσβύτερα εὐλαβέεσθαι χρή.

Uterum gerentibus purgantia medicamenta exhibenda ſunt ſi humor impetu feratur ad excretionem, quarto menſe, & ad ad ſeptimum uſque, ſed his minus. In maioribus autem, & grandioribus fœtibus ſubtimide ſe gerere oportet.

Prægnantes purgabis, ſi materia ad ſui

excretionem invitet, quadrimestres, & usque ad septimum mensem, sed has minus. Minore vero, aut grandiore fœtu gravidis medicamentũ purgans propinare sit religio.

Præsens aphorismus etiam antea scriptus est, ubi de purgatione habebatur sermo, sed nunc quoque inter muliebria mala in quamplurimis exemplaribus habetur: quem nonnulli ne bis scriptus inveniatur, inde eximunt. Nova autem explicatione altera non indiget, præter eam quam supra scripsimus.

XXX.

Γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ ὑπό τινος τῶν ὀξέων νοσημάτων ληφθῆναι, θανάσιμον.

Mulieri uterum gerenti vena secta abortionem facit, idque potissimum, si fœtus grandior fuerit.

Mulier in utero ferens secta vena abortit, idque magis, quo fuerit fœtus grandior.

Non modo sectione venę, sed longiore etiam inedia fœtus in utero necatur alimenti defectu: quod paulo post aliis etiam aphorismis ostensuri sumus. Merito itaque grandior conceptus, secta prægnanti vena citius corrumpitur, quia videlicet alimento eget copiosiore.

XXXI.

XXXI.

Γυνὴ ἐν γαστρὶ ἔχουσα φλεβοτομηθεῖσα ἐκτιτρώσκει, καὶ μᾶλλον εἰ μεῖζον εἴη τὸ ἔμβρυον.

Mulierem utero gerentem, morbo quopiam acuto corripi, lethale.

Mulierem gravidam, morbo quopiam acuto corripi, perniciosum.

Merito ſane. Sive enim acutus cum febre morbus ſit, neceſſe eſt febrem continuam eſſe. Talis enim eſt morbus acutus: unde geminum impendet fœtui periculum, unum à febre ipſa eum perimente, alterum quod ex longo intervallo cibaria dantes, eundem alimenti indigentia, & fame enecamus. Quod ſi ut hunc ſervemus, cibaria benigne, & crebro exhibuerimus, intempeſtivo cibo aucta febre continua prægnantem tollemus de medio. Sive abſque febre alius quiſpiam morbus acutus fuerit, qualis epilepſia, apoplexia, convulſio, tetanus, morbi tum magnitudini, tum vehementiæ par gravida eſſe nullo modo poterit.

XXXII.

Γυναικὶ αἷμα ἐμεούσῃ, τῶν καταμηνίων ῥαγέντων, λύσις γίνεται.

Mulieri ſanguinem vomitione reiicienti, menſtruis erumpentibus ſolutio contingit.

Mulieri ſanguinem evomenti, menſtruis erumpentibus, ſolutio fit.

Merito ſane, fit enim ſanguinis ſurſum ruentis revulſio ſimul, & vacuatio. Quod quam utiliter fiat ipſa nos docet experientia, à qua inducti naturam in iis, quæ recte gerit, imitabimur, atque mulieres ſic affectas vacuabimus, ſecta in poplite, aut malleolis vena.

XXXIII.

Γυναικὶ τῶν καταμηνίων ἐκλειπόντων, αἷμα ἐκ τῶν ῥινῶν ῥυῆναι, ἀγαθόν.

Mulieri menſtruis deficientibus ſanguis ex naribus profluens, bono eſt.

Mulieri menſtruis præter naturam deficientibus, ſanguis è naribus profluens, bono eſt.

Quod ſanguis is qui mulieribus unoquoque menſe probe, ac commode vacuatur, quum propter aliquam affectionem

nem retinetur mulieri moleſtiam, & noxam neceſſario exhibeat, quodque per alium locum ſi vacuetur, totum corpus ea moleſtia, & lęſione liberet, omnibus eſt manifeſtum. Quum vero multa ſint loca per quę vacuari poſſit, aliis quidem omnibus ſua quædam maior, minorve adeſt læſio, ſola autem per nares vacuatio eſt abſque moleſtia, quam utique nunc laudat Hippocrates: Non tamen ſi qua alia inveniatur vacans moleſtia, propterea aphoriſmus fuerit falſus. Neque enim ubi menſes defecere, ſolam per nares vacuationem bonam eſſe dixit, ſed eam ſimpliciter commendavit, non quod ea ſola ſit addito. Quod ſi quiſpiam vacuationem eam, quæ per ſedem fit ita affectis mulieribus utilem eſſe dixerit, id minime pugnat cum aphoriſmo. Siquidem Hippocrates aliquando uno quopiam, velut exempli gratia propoſito, de aliis ſimilibus omnibus pronunciare videtur.

XXXIV.

Γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ ἢν ἡ κοιλίη πολλὰ ῥυῇ, κίνδυνος ἐκτρῶσαι.

Mulieri utero gerenti, ſi alvus multum profluat, abortionis periculum eſt.

Mulieri uterum gerenti, si alvus multum fluat, periculum est ne abortiat.

Vacuationis ratione nunc quoque Hippocrates abortionis periculum imminere dicit, gravidæ alvo immoderatius fusa, quemadmodum paulo supra in missione etiam sanguinis fieri ostendebamus.

XXXV.

Γυναικὶ ὑπὸ ὑστερικῶν ἐνοχλουμένῃ, ἢ δυστοκούσῃ, πταρμὸς ἐπιγενόμενος, ἀγαθόν.

Mulieri uteri strangulatu vexatæ, aut difficultate partus laboranti, sternutatio succedens, bono est.

Mulieri (a) *hystericæ, aut difficulter parienti sternutamentum superveniens, bonum.*

Unum aphorismus nomen habet obscurum, hystericum. Nonnulli enim id pro omnibus affectibus uteri (quem ὑστέραν appellant Græci) accipiunt: Alij vero pro iis tantum affectionibus uteri exaudiunt, quas sequitur quæ hysterica, id est, ab utero suffocatio vocatur: quanquam revera strangulatio non est, sed, quæ Græcis ἄπνοια, id est, respirationis abla-

(a) *Hysterica, id est, strangulationibus uteri obnoxia. 6. de locis aff. ca. 5.*

ablatio dicitur. Alij ſecundas eo nomine intelligunt, ſiquidem has etiam Græci appellant (a) ὕστερα. Verum hi aperte errant, longeque opinione falluntur, etſi quam maxime in eo verum dicere videantur quod ſecundæ utero retentæ ſternutatione deturbantur. Nam alius de his Hippocrati ſcriptus eſt aphoriſmus: Et ſi appellationem ipſam ſpectes, non idem ſonant hyſtera, & hyſterica, ſed plurimũ inter ſe differunt. Falſum porro eſt de omnibus uteri affectibus efferri orationem: Neque enim exulcerationes uteri, aut inflammationes, aut eryſipelata, aut etiam abſceſſus, ſternutatio iuvat. At vero illud eſt veritati conſentaneum, ab utero reſpirationis privationi, id eſt, aponœæ hyſtericę interveniẽte ſternutamento, meliuſcule habere mulieres, & laboris levamentum ſentire, non ſolum quia bonum ſit ſignum ſternutatio, ſpõte naturæ ita affectis mulieribus ſuperveniens, ſed etiam quia ut cauſa huic affectui remedio exiſtat. Signum itaque bonum eſt, quia indicat languidam antea, & torpentem naturam nunc expergefieri, exuſcitarique, & recreari, & pro-

(a) ἡ ὑστέρα *uterus*: τὰ ὕστερα τὸ χορίον, *ſecundæ*.

priarum motionum reminiſci: quandoquidem ipſa quædam excrementa reiicit, & à ſe depellere conatur. Ita enim ſternutamentum fieri oſtendimus libro de ſymptomatum cauſis. Cauſa vero boni, & commodi exiſtit, quia vehementiore quaſſu, & iactatione partim naturam excitat, partim quæ corporis partibus tenaciter impacta ſunt, excutit. Sic enim ſingultum quoque ſanare ſolet.

XXXVI.

Γυναικὶ τὰ καταμήνια ἄχροα, καὶ μὴ κατὰ τὰ αὐτὰ αἰεὶ γινόμενα, καθάρσιος δεῖσθαι σημαίνει.

Mulieri menſes decolores, neq; ſemper eadem periodo procedentes, purgationem indicant eſſe neceſſariam.

Mulieri menſes decolores, nec eodem ſemper modo, & tempore prodeuntes, purgationem indicant eſſe neceſſariam.

In multis exemplaribus dictionem ita habere, reperire licet, Mulieri menſtrua tarda, nec bene reſpondentia. Poſſunt itaque menſtrua tarda, id eſt, conſuetum, ſtatumque circuitum excedentia, & morantia purgatione egere humoris pituitoſi: ob quem etiam male colorata

fiunt,

fiunt ; non tamen ſola hac neceſſario: Nam & extenuante aliquando victu tales affectiones ſæpe curavimus, quo de ſcriptum à nobis habetis librum : una autem cum hoc victu, coniungi poteſt etiam aromatum ſuffitus : & ſuppoſititij peſſi eandem cum eo vim habentes, & potiones medicæ, quæ humorum craſſitiem incidant, & tenuent, qualis eſt diacalaminthes, qua nos peculiariter uti ſolemus, & quæ ſæpe commorantes menſtruas purgationes movit. Etenim indicatio, & ſcopus earum provocationis eſt, vaſorum ad uterum pervenientium ora, tum recludere, tum extenuare ſanguinem. Et vero purgatio etiam totius corporis ut dixi, quum craſſi vacuandi ſunt humores, tales affectiones ſanat. Quod ſi decolores ſcribatur, multo magis purgatio ita affectas mulieres ſanaverit. Neque enim propter humorem pituitoſum ſolum, ſed etiam propter melancholicum, & bilioſum decolores fiunt menſes. Quo autem modo dignoſcere oporteat humorem redundantem, ipſemet primo de morbis muliebribus docuit: nunc vero ipſum per purgationem vacuandem eſſe tradit. Il-

lud etiam, Nec eodem modo, & tempore prodeuntes huic lectioni magis consonat, ut tota ſit eiuſmodi oratio, Si mēſes decolores fiant, nec ſimiliter prodeant, atque antea manare conſueverunt, purgatione mulier indiget. Uſu enim venit cacochymis mulieribus, ut non modo decolores in ipſis menſes appareant, ſed etiam ſtatum periodi tempus non ſervent: humoribus qui quidē craſſiores ſunt, & ad fluendum ineptiores, morantibus, & tardantibus: qui vero his ſunt contrarij, id eſt, humidiores, ac tenuiores, conſuetum, ſtatumque terminum antevertentibus.

XXXVII.

Γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ ἢν οἱ μασθοὶ ἐξαίφνης ἰσχνοὶ γένωνται, ἐκτιτρώσκει.

Mulieri utero gerenti ſi mammæ derepente gracileſcant, abortionis periculum eſt.

Si mulieri uterum ferenti, mammæ ſubito extenuentur, abortus ſequitur.

Hic etiam aphoriſmus eſt de eorum numero, quos indicare diximus fœtum alimenti penuria laborare. Communes enim quædam venæ ſunt mammis cum utero:

utero: quibus deſtitutis ſanguine, mammæ emacreſcunt, & alimenti inopia interdum fœtus enecatur, nonnunquam etam ad exitum incitatur eam ob cauſam, quam ipſe libro de natura infantis his verbis explicat, Alimentum, & augmentum quod à matre deſcendit, non amplius infanti ſufficit ubi novem exactis menſibus fœtus grandior factus eſt. Trahit enim quod dulciſſimum eſt in ſanguine ad ſeſe, ſimulque lactis parte aliqua fruitur. Quæ ubi rariora, & pauciora ipſi fuerint, & infans vegetus, & robuſtus fuerit, præſenti non contentus alimento calcitrat, & ſe convolutans crebra manuum, pedumque impulſione diſruptis membranis initium partionis matri adfert.

XXXVIII.

Γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ ἢν ὁ ἕτερος μαστὸς ἰσχνὸς γένηται δίδυμα ἐχούσῃ, θάτερον ἐκτιτρώσκει· καὶ ἢν μὲν ὁ δεξιὸς ἰσχνὸς γένηται, τὸ ἄρσεν· ἢν δὲ ὁ ἀριστερὸς, τὸ θῆλυ.

Mulieri utero gemellos gerenti, ſi altera mamma gracilis evadat, alterum abortu edit, & ſiquidem dextra mamma gracileſcat, marem: ſi vero ſiniſtra fœminam.

Mulieri geminos ferenti, ſi altera mamma extenuetur, alterum abortu edit: Et ſiquidem dextra mamma extenuata eſt, marem: ſi vero ſiniſtra, fœminam abortione excludit.

Quod ſuperiore aphoriſmo de ambabus mammis dicebatur, id nunc de altera pronunciat, atque propter eam cauſam, quam ſupra retulimus, venarum communitatem, fœtus è directo mammæ attenuatæ, & imminutæ ſitus aboritur. Quod autem dum gemelli mas ſcilicet, & fœmina utero geſtantur, ſi dextra mamma emacreſcat, ſolus mas: ſi ſiniſtra, ſola fœmina corrumpatur, ex illa ipſius opinione pendet, qua mares dextra uteri parte, fœminas ſiniſtra potius geſtari putat.

XXXIX.

ΗΝ γυνὴ μὴ κύουσα, μηδὲ τετοκυῖα γάλα ἔχῃ, ταύτῃ τὰ καταμήνια ἐκλέλοιπε.

Si mulier quæ neque gravida eſt, neq; peperit, lac habet, ei menſtrua defecerunt.

Si qua nec prægnans, nec puerpera eſt, lac habet, ei menſtrua defecerunt.

Et

Et longa eſt opus oratione, & lectorem qui eam ſit aſſecuturus, diligenter verſatum eſſe oportet, in commentariis quæ de naturalibus facultatibus ſcripſimus. De his tamen in præſentia tantum dicturi ſumus, quod ſumma brevitate repetitum ad præſentis aphoriſmi explicationem ſatis eſſe poſſit. Hoc omnium eſt animantis partium commune (quæ quidem vel aliis partibus utiles humores, vel ad generis propagationem, vel conceptus nutritionem accommodos gignendi vim habeant) ut talis humor ſit alimenti partis ipſum generantis reliquum. Non enim quia partis natura noverit, in quam rem animali uſui ſit futurus eiuſmodi ſuperans humor, ipſius propterea generationem molitur. Alioqui tali eſſet intellectu prædita, qualem in iis arbitramur ineſſe oportere qui civitatum tenent gubernacula. Sed eam animantium opifex providentiam habet, & cogitationem: pars vero ipſa naturalibus, uti demonſtravimus, regitur, & gubernatur viribus, cum aliis quibuſdam, tum alteratrice, qua ſibi aſſimilat alimentum. Quantum itaque alimenti ab ipſa immutati, & alterati alendo corpori

pori fuerit perfecte assimilatum, ipsi apponitur parti, eamque alit: atque hoc est quod ipse dicebat, Alimentum est & quod alit, & quod est quasi alimentum, & quod futurum est. Alimenti vero residuum, & veluti opimæ quædã reliquiæ, humor quidam est naturæ partis similis: qualis in ossium quidem cavernulis, & inanitatibus est reliquus, in iocinore vero sanguis. De hoc genere spumosa est in pulmonis carne contenta humiditas, & in artuum commissuris viscidus, & glutinosus humor, in testibus, & parastatis (sic Græci vocant vasa semen eiaculantia, quæ ab utroque teste reflexa in pudendum pariter perveniunt) sperma appellatum, & in lingua cui salivæ nomen est. In mammis etiam sunt glandulæ, id quod affluit sibi assimilandi vim sortitæ: quæ quum exangues sint, & albæ, familiarem, & proprium humorem talem efficiunt: quale lac est: atq; quanto alimenti plus affluit, tanto lactis est copia maior, quod circiter octavum, & nonum à gravidatione mensem usuvenire solet: quo tempore communes mammarum, & uteri venę sanguine turgent, quemadmodum in gravidatorum

animalium anatome manifesto conspicitur. Cuiusmodi res aliquando etiam, licet raro, citra uteri gestationẽ accidit, quum propter remoratos menses venæ ad similem pervenerint repletionem: cuius nunc affectionis meminit Hippocrates.

XL.

Γυναιξὶν ὁκόσῃσιν ἐς τοὺς τιτθοὺς αἷμα συστρέφεται, μανίην σημαίνει.

Mulieribus quibus ad mammas sanguis in tumorem colligitur, furor significatur.

Quibus in mammas sanguis colligitur, furorem significat.

Quod sanguis in mammas delatus, deinde à glandulis quæ inibi sunt mutatus, fiat lac, superiore diximus aphorismo. Nunc vero, si in mammas coactus, ibidem immutabilis permaneat, furorem denunciari ait Hippocrates: Equidem nondum hoc accidere vidi. Quare si quando usuveniat, ex iis fuerit quæ raro eveniunt: Hippocrates vero quasi id viderit, scribit. Quod si verum est, talẽ ipsius causam esse existimare oportet. Glandularum quum omnium, tum earum

rum maxime quæ ſunt in mãmis, exanguis natura eſt, & proinde frigida (omne enim exangue frigidum) & propterea etiam ſanguinis eo delati alterationem in frigidius faciunt. Quanto enim hæ glandulæ ſunt iocinoris carne frigidiores, tanto lac eſt ſanguine frigidius. Si quando igitur mulieri copioſus ſimul, & fervidus ſanguis ex toto corpore ſurſum, & præcipue in caput feratur, ea in furorem agetur, quoniam caput eiuſmodi ſanguis occupat: quæ vero ipſius pars in mammas cogitur in contrarium fieri, ſolitam alterationem nanciſci non poterit, ut lac evadat, propter ipſius tum fervorem, tum abundantiam.

XLI.

Γυναῖκα ἢν θέλῃς εἰδέναι εἰ κύει, ἐπὴν καθεύδειν μέλλῃ, μελίκρητον διδόναι πιεῖν, κἢν μὲν στρόφον ἔχῃ περὶ τὴν γαστέρα, κύει· ἢν δὲ μὴ, οὐ κύει.

Si noſſe velis num mulier conceperit, ei dormituræ aquam mulſam propinato, & ſi ventris tormina eam corripuerint, concepit, ſin minus, non concepit.

Si ſcire velis an mulier conceperit, dormituræ aquam mulſam potui dato: & ſi ventris

ventris tormina patiatur, concepit: ſin minus, non concepit.

Tormina fiunt tum propter morſum, tum etiam propter ſpiritum flatuoſum, qui facilem exitum non habet, cuiuſmodi nunc à flatuoſo ſpiritu torſionem prægnantibus fieri putandum eſt, propter inteſtinorum ab utero coarctationem. Dat autem aquam mulſam mulieri dormituræ, crudam ſcilicet, quoniam ea flatulenta ad diiudicationem opus habet: quippe qui & quieſcere, & cibariis refertam mulierem eſſe velit. Siquidem utrunque ad torminum confert generationem.

XLII.

Γυνὴ ἔγκυος, εἰ μὲν ἄῤῥεν κύει, εὔχρους ἐστίν. ἢν δὲ θῆλυ, δύσχρους.

Mulier prægans, ſi marem geſtat, coloratior eſt, ſi fœminam, minus colorata.

Mulier gravida, ſi marem gerit, coloratior eſt, ſi fœminam, decolor.

De prægnante maremne, an fœminã geſtet, ex coloris bonitate, & pravitate diiudicandum eſſe dicit, eiuſdem ſcilicet ad ſeipſam, non ad alteram reſpectu habito. Nam quę fœminam utero gerit, ſeipſa

ipſa minus probe colorata apparet, quia mare ſit fœmina frigidior. Nec vero talis conceptus fuiſſet niſi & viri ſemen, & mulieris uterus quo concepit tempore fuiſſent frigidiora. Quare quod hoc aphoriſmo dicitur de numero eſt eorum quæ ſæpius ita fieri ſolent. Fieri ſiquidem poteſt, ut tam bene in omnibus ſe gerat mulier poſt gravidationis tempus, ut bene colorata evadat. Porro conſtat alia præterea eſſe maris concepti ſigna, quales ſunt frequentes, & validi ipſius motus: quæ tamen ne ipſa quidem ſunt perpetua concepti maſculi indicia. Fit enim interdum, licet raro, ut fœmina dum utero geſtatur, mare ſit robuſtior, ac multas, & validas motiones edat, contraque mas ſit fœmina infirmior, & paucioribus, & obſcurioribus agitetur motionibus.

XLIII.

ΗΝ γυναικὶ κυούσῃ ἐρυσίπελας ἐν τῇ ὑστέρῃ γένηται, θανατῶδες.

Mulieri prægnanti eryſipelas in utero, lethale.

Si prægnanti fiat in utero eryſipelas, pernicioſum eſt.

Utrum

Utrum in gravidæ mulieris utero natum eryſipelas ſolum pernicioſum, an etiam proprie dictam phlegmonem exitioſam eſſe putat? Nam quod facto in utero eryſipelate, fœtus neceſſario pereat nemini eſt dubium. Siquidem acutę etiam febres ſine eryſipelate ipſum interimunt. An vero utero inflammationem patiente, poſſit aliquando fœtus vitam tolerare, digna quæſtione res eſt.

XLIV.

Ὁκόσαι παρὰ φύσιν λεπταὶ ἐοῦσαι ἐν γαστρὶ ἴσχουσιν, ἐκτιτρώσκουσι πρὶν ἢ παχυνθῆναι.

Quæ præter naturam tenues utero gerunt, abortiunt, donec pleniores evadant.

Quæ præter naturam tenues uterum gerunt, abortiunt, donec habitiores evaſerint.

Huius libri interpretes trifariã aphoriſmi ſenſum accipiunt. Quidam enim arbitrantur ipſas omnino abortire: alij vero, ſi non craſſeſcant, & reficiantur, ſed alimenta non ſentiant, & attenuatæ permaneant: nonnulli ſi quo refocillantur tempore conceperint, tum demum maxime abortum pati putant, id quod cæ-

teris prius dictis videtur minus esse verisimile. Ita tamē Numesianus exposuit, de iis dictum aphorismum esse affirmans, quæ præter naturam sunt attenuatæ, quasque prius refici, deinde gravidari oporteat : sed quum priusquam probe sint refocillatæ concipere occupent, eas ait non posse refici, quin sanguis ad fœtus nutricationem suppeditandus, ad gravidæ ipsius nutritionem rapiatur. Quo fiat bona ratione ut fœtus sufficienti destitutus alimento enecetur. Sed & illud, Præter naturam tenues, quidam similiter, ac Numesianus interpretantur, nempe ut prægnantem præter sui ipsius naturam attenuatam esse significet : alij supra modum, & magnopere significare dicunt, nobis indicare volente Hippocrate non quæ mediocriter attenuatæ sint id ex necessitate pati, sed quæ magnopere emaciatæ fuerint. Utraque autem expositio sua quadam nititur ratione.

XLV.

Ὁκόσαι δὲ μετρίως τὸ σῶμα ἔχουσαι ἐκτιτρώσκουσι δίμηνα καὶ τρίμηνα ἄτερ προφάσιος φανερῆς, ταύτῃσιν αἱ κοτυληδόνες μύξης μεσταί εἰσι, καὶ οὐ δύνανται κρατεῖν

ὑπὸ τοῦ βάρεος τὸ ἔμβρυον, ἀλλ᾽ ἀπορρήγνυνται.

Quæ mediocri corporis habitu prædite, fœtus bimeſtres, aut trimeſtres abſque occaſione manifeſta abortione excludunt, iis uteri acetabula (Græci κοτυληδόνας vocant) mucoris plena ſunt, neque præ pondere fœtum continere poſſunt, ſed abrumpuntur.

Quæ vero mediocriter corpulentæ, abortum faciunt ſecundo menſe, aut tertio ſine occaſione manifeſta, ijs cotyledones lentoris ſunt plenæ, nec præ pondere fœtum continere poſſunt, ſed abruptis decidit.

Sine evidente cauſa ait, id eſt, ſine febre vehemente, vel alvi fluxione, vel profluvio ſanguinis, vel eryſipelate orto in utero, vel gravida ipſa vehementius ſaltante, vel vociferata, vel contriſtata, vel ira exardeſcente, vel timore perculſa, vel victu uſa parciore, vel denique aliud eiuſmodi admittente, aut patiente gravidata muliere: veriſimile enim eſt cuiuſdam lentæ, & mucoſæ pituitæ plena eſſe ora vaſorum ad uterum pervenientium, ex quibus ſecundæ pendent: quæ ſane ora cotyledonas appellavit, non ut

quo-

quorundam est sententia, ipsis adnatas carnes glandulosas: Nam & ipsemet Hippocrates primo de muliebribus malis ait, Si cotyledones pituita refertę fuerint, pauciora fluunt menstrua: & Praxagoras de naturalibus primo, cotyledones, inquit, sunt ora venarum, & arteriarum in uterum ferentium.

XLVI.

Ὁκόσαι παρὰ φύσιν παχεῖαι ἐοῦσαι μὴ ξυλλαμβάνουσιν ἐν τῇ γαστρὶ, ταύτῃσι τὸ ἐπίπλοον τὸ στόμα τῶν ὑστερέων ἀποπιέζει, καὶ πρὶν ἢ λεπτυνθῆναι, οὐ κύουσιν.

Quæ præter naturam crassę non concipiunt, iis omentum os uteri comprimit, neque prius quam extenuentur, prægnantes efficiuntur.

Quæ præter naturam crassæ non concipiunt, ijs uteri os ab omento comprimitur. Itaque gravidari, donec extenuentur, nequeunt.

Illud etiam præter naturam hoc loco bifariam accipiunt, arbitrantibus quibusdam idem quod præter modum significare, aliis vero præter ipsius mulieris gravidæ naturam. Sed verior est prior acceptio. Nam ab epiploi, id est, omenti pin-

pinguitudine premitur, & coarctatur os uteri mulieribus ſupra modum craſſis. Porro intelligit os uteri internum , ubi uterus deſinit , & ipſius cervix incipit, quod proprie os uteri appellatur. Nam alterum cervicis extremum , quod mulieris pudendo committitur , non uteri, ſed ipſius cervicis os merito appellaveris.

XLVII.

ἩΝ ὑστέρη ἐν τῷ ἰσχίῳ ἐγκειμένη διαπυήσῃ, ἀνάγκη ἔμμοτον γίνεσθαι.

Si uterus qua parte ad coxam incumbit ſuppuratus fuerit , eum per linimenta medicamento convenienti illita curari eſt neceſſe.

Si qua parte uterus coxæ adiacet ſuppuraverit, emmotis medicamentis curetur neceſſe eſt.

In coxam uteri partem inclinatã, quia per concerpta, & medicamentis convenientibus oblita linimenta curationem requirit, ob id eam ἔμμοτον appellavit, quaſi dicas cõcerptis linteolis curandã. Nã quod uterus ſi ſuppuraverit, (ſuppuratione præſertim extrorſum vergente, id quod nunc indicare videtur) tali neceſſa-

ceſſario curatione egeat, nemini eſt in obſcuro.

XLVIII.

Ἔμβρυα, τὰ μὲν ἄρσενα ἐν τοῖσι δεξιοῖσι, τὰ δὲ θήλεα ἐν τοῖσιν ἀριστεροῖσι μᾶλλον.

Mares uteri dextra parte, fœminæ ſiniſtra magis geſtantur.

Mares dextra uteri parte, fœminæ ſiniſtra magis geſtantur.

Quod propter temperamentum ſtatim ab initio calidius maſculus fœtus generetur, demonſtravimus in commentariis de ſemine. Sępe etiam propter locum, id eſt, partem uteri dextram (hæc autem protinus ob hepatis viciniam calidior exiſtit) conciliatur fœtui temperatio calidior: Ad eiuſdem caliditatem confert aliquid muliebre quoque ſemen, ex propriis teſticulis per utraque cornua profuſum, partim in dextrum uteri ſinum, partim in ſiniſtrum, cuius ſeminis ſiniſtri diſſimilem eſſe conditionem, nos quoque demonſtravimus. Siquidem tum ſeroſius, tum frigidius exiſtit ſemen ſiniſtro teſticulo contentum. Quo bona ratione fit ut partus, læva uteri parte collocatus, ab initio ſtatim frigi-

frigidior evadat. Porro de omnibus abunde diximus quinto Anatomicorum Hippocratis libro.

XLIX.

Ἐς ὑστερέων ἐκπτώσιας πταρμικὸν ἐπιθεὶς, ἐπιλαμβάνειν τοὺς μυκτῆρας καὶ τὸ στόμα.

Ut ſecundæ excidant, ſternutatorio naribus appoſito, eas, & os cõprimito.

Ad ſecundas deturbandas ſternutatorio immiſſo, nares, & os manu obtura.

Non circunflexa ultima ſyllaba ὑστερῶν legendum, ita enim uterus ſignificaretur, ſed gravata ὑστέρων. Neque enim αὐτὰς τὰς ὑστέρας, id eſt, uterum ipſum, ſed τὰ καλύμματα χωρίσαι τῆς ὑστέρας, id eſt, ſecundas deturbari vult per ſternutatoria medicamenta contentione adhibita.

L.

Γυναικὶ τὰ καταμήνια ἢν βούλῃ ἐπισχεῖν, σικύην ὡς μεγίστην πρὸς τοὺς τιτθοὺς πρόσβαλλε.

Mulieri ſi voles menſtrua ſiſtere, cucurbitulam quam maximam ad mammas appone.

Mulieri ſi placet menſtrua ſiſtere, cucurbitulam quam maximam ad mammas appone.

Quemadmodum mensium parcius, aut omnino non fluentium curationem supra docuit, ita nunc quoque ipsorum præter modum prodeuntium sistendi rationem tradit: amplam iubens cucurbitulam mammis esse admovendam. Verum melius fuerit non in ipsis mammis, sed infra ipsas firmare cucurbitulam, qua maxime parte venæ ex partibus inferioribus ad ipsas pertinent. Qua ratione moti nonnulli sic legunt, Cucurbitulam grandem sub mammis defige. Porro quam maximam vult esse cucurbitulam, ut fortius ab utero sursum revellat, per communes id machinatus venas.

LI.

Ὁκόσαι ἐν γαστρὶ ἔχουσι, τουτέων τὸ στόμα τῶν ὑστερέων συμμέμυκεν.

Quæ utero gerunt, iis uteri os connivet.

Quæ ventrẽ ferunt, ijs uteri os connivet.

Maximum prægnantis mulieris hoc est indicium, si digito immisso obstetrix os uteri potuit attingere. Nam ubi primum uterus intra se semen concepit, universam capacitatem suam contrahit, & os

& os claudit. Videtur tamen propter inflammationem etiam, & ſcirrhum arctari os uteri, id vero ipſius duritie diſtingues.

LII.

HN γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ γάλα πολὺ ἐκ τῶν μαζῶν ῥυῇ, ἀσθενὲς τὸ ἔμβρυον σημαίνει· ἢν δὲ στερεοὶ οἱ μασθοὶ ἔωσιν, ὑγιεινότερον τὸ ἔμβρυον σημαίνει.

Mulieri uterum gerenti, ſi lac copioſum è mammis effluat, fœtum imbecillum indicat: Quod ſi ſolidæ mammæ fuerint, valentiorem fœtum ſignificant.

Mulieri partum gerenti, ſi lac è mammis copioſe fluat, fœtum imbecillum ſignificat: Si vero firmæ, ſolidaque mammæ fuerint, valentiorem conceptum indicant.

Eo demum tempore lac è mammis manat (quibus certe quidem fluere apparet) quo tempore naturaliter prægnántibus generatur. Neque enim protinus primis menſibus generatur. Quod autem fluat omnino, nec intra mammas retineatur, in cauſa eſt eius copia cumulatior: id vero fit oppletis nimium venis iis mammarum, quæ habent cum utero communitatem. Sed multo magis re-

pletur, quum fœtus pauxillum ſanguinis conſumit: quod ipſum propter eius imbecillitatem accidere putandum. Quæ quum ita ſint, conſtat mammas neque tam macilentas, flaccidaſque, quã quum non erat prægnans mulier, apparere oportere (hoc enim ſignum penuriam ſanguinis indicat, proptereaque fœtum fame contabeſcere) neque adeo plenas, turgidaſque, ut lac effluat, ſed in tantum attolli debere, ut firmæ, ſolidæque tangentibus appareant. Media enim hæc eſt inter duras, appreſſoque digito reſiſtentes propter nimiam repletionem, & molles, fluidas, laxaſque ob ſanguinis inopiam conſtitutio. Merito itaque Hippocrates ſignum hoc celebrat, utpote quod neque fœtum imbecillum eſſe, neque alimentum ipſi deficere indicet.

LIII.

Ὁκόσαι διαφθείρειν μέλλουσι τὰ ἔμβρυα, ταύτῃσιν οἱ τιτθοὶ ἰσχνοὶ γίνονται. ἢν δὲ πάλιν σκληροὶ γένωνται, ὀδύνη ἔσται ἢ ἐν τοῖσι τιτθοῖσιν, ἢ ἐν τοῖσιν ἰσχίοισιν, ἢ ἐν τοῖσιν ὀφθαλμοῖσιν, ἢ ἐν τοῖσι γούνασι, καὶ οὐ διαφθείρουσιν.

Quæ fœtus corrupturę ſunt, iis mammæ extenuantur. Quod ſi contra duræ

evadant

evadant, dolor erit vel in mammis, vel in coxis, vel in oculis, vel in genibus, neque fœtum corrumpunt.

Quæ fœtum ſunt perdituræ, ijs mammæ extenuantur. Contra vero duræ ſi fiant, dolor aut mammas, aut coxas, aut oculos, aut genua fatigabit, nec abortiunt.

Dixerat ſupra, Mulieri uterum gerenti, ſi mammæ repente extenuentur, abortit. Dixerat item, Mulieri geminos ferenti, ſi altera extenuetur mamma, alterius abortus ſequitur. Nunc vero conſecutionis mutato ordine non à ſignis, ſed à mulieribus ipſis fœtum corrupturis incœpit, mammarum extenuationem in ipſis præcedere affirmans. Neque enim idem eſt omnino, quum ad mammarum extenuationem fœtus conſequi corruptionem dicitur, & quum ſi futura eſt fœtus pernicies, mammarum prægredi attenuationem pronunciatur. Nam qui ad mammarum gracilitatem dicit fœtus conſequi corruptionem, id ſolum pronunciat, futuræ corruptionis ſignum eſſe: qui vero iis quæ partum ſunt eliſuræ, mammas dicit gracileſcere, non ſolum hoc corruptionem fœtus præcedere, ſed etiam aliter conceptum non perimi in-

dicare videtur. Itaque eius rei veritas diligenter investiganda est, & perscrutanda, observandumque in iis quæ prægnationis tempore apparent in mulieribus, an nunquam aliter quam cum mammarum extenuatione præcedente sint fœtum corrupturæ: exempli gratia, an saltantibus ipsis, aut multum vociferatis, aut ira exardescentibus, aut repentino aliquo timore perculsis mammarum aliquando non præcedente extenuatione fœtum interimi accidat. An etiam propter febris magnitudinem, aut erysipelas in utero ortum, aut cotyledonibus lentore refertis, aut ob eiusmodi aliud fœtus sequatur internecio, absque mammarum extenuatione. Hippocrates certe hanc semper præcedere existimare videtur: & mihi observanti, sæpe in supradictis internecionis fœtus causis, mammarum visa est præcedere extenuatio. An non igitur, quando citra aliquam eiusmodi causam mãmarum fit extenuatio, sanguinis in venis uteri, mammarumque communibus penuriam in causa esse dicendum? propterea enim atrophia, id est, alimenti defectu enecari fœtum dicebat. In aliis vero causis,

causis, ob quas vel aliquid passus conceptus moritur, vel abrumpitur ab utero, quum membranæ ipsum obvolventes, & retinentes perfringuntur, & divelluntur, natura scilicet vasorum in uterum desinentium oscula, & vincula, quibus cum secundis cohærent, dissolvente, & dolores excitante, an non inquam sanguinis propterea ad partes genitales motum fieri putandum est? Nam hæc communis quædam ratio est, ut ubi natura aliquid violenter excernit, eo sanguinis, & spiritus motus fiat: quibus veluti instrumentis quibusdam usa per vim propellit ea, quæ molestiam exhibent. Hac siquidem ratione & dolentibus partibus superveniunt inflammationes, doloris causam excernere, & propulsare enitente, & properante natura, quę ut id præstet, sanguine, ac spiritu dolentem locum replet. Atque hæc mihi in priorem aphorismi partem sint dicta. Altera vero pars quæ sequitur, & in qua mammarum contrariæ affectionis meminit, hæc est, Contra vero, ait, mammæ si duræ fiant. Quum vero duo in eiusmodi locutionibus significet particula contra, unum quo antedictæ coniungi-

tur affectioni, alterum quod alia dictione è contrario ſolent efferre, verius mihi & Hippocratis ſententiæ congruentius ſecundum ſignificatum eſſe videtur: ut quod toto dicitur aphoriſmo ſit eiuſmodi, Ex tenuatæ mammæ fœtuum omnino præcedunt corruptionem, nec niſi prius extenuatis mammis, hi corrumpi poſſunt: duræ vero mammæ corruptionem quidem non portendunt, ſed partium enumeratarum dolor aliquis duritiem earum conſequitur: ut quemadmodum mammæ graciliores ſanguinis indicant penuriam, ita duræ demonſtrent copiam, ab illis nimirum differentes, quas paulo ante firmas, ſolidaſq; appellavit: à quibus rurſum mammis duris quum id quod redundat natura deponat in partes alias, hæ quidem dolore cruciantur, fœtus vero noxæ, & iniuriæ expers permanet. Porro hoc loco oritur quæſtio, quam ob cauſam in corpus uteri redundantem materiam nunquam natura reiicit, & inflammationem committit: quod ſi fiat, cur inflammato utero partus non corrumpetur? an diverſū eſt quod ab Hippocrate dicitur? Neque enim ut ad mammarum tenuitatem

tem ſemper, ſic & ad earundem duritiem nunquam fœtuum corruptionem conſequi putandum eſt ab Hippocrate fuiſſe dictum, ſed non ſemper. Nam ſi quod redundat in alium locum, quam uterum propellat natura (quod doloris ſenſu cognoſcemus) fœtus non erit corruptio: Rurſumque ſi ita accipiamus, tota eiuſmodi erit oratio, Gravidis fœtum corrupturis ſemper mammarum præcedit extenuatio, durities vero, ac plenitudo non ſemper. In his enim id quod redundat in aliam fere quandam partem natura protrudit. Quod ſi in uterum illam redundantiam propulerit, etiam tum graciles omnino mammæ fient. Nam ſecundum Hippocratis, ut apparet ſententiam etiamſi alia quavis occaſione, & non propter alimenti egeſtatem fiat abortus, mammarum omnino prægreſſura eſt gracilitas, ob explicatam à nobis cauſam. Quare ſi vel propter cotyledonum humiditatem conceptus prolabatur, etiam tum ipſum natura ad exitum contrudente, & propellente motus fiet ſanguinis ad uterum, & eo modo graciliores quam erant antea mammæ evadent.

LIV.

Ὁκόσῃσι τὸ στόμα τῶν ὑστερέων σκληρόν ἐστι, ταύτῃσιν ἀνάγκη τὸ στόμα τῶν ὑστερέων ξυμμύειν.

Quibus os uteri durum eſt, iis connivere os uteri neceſſe eſt.

Quibus os uteri durum eſt, ijs arctetur eſt neceſſe.

Etiam ſupra diximus præcluſionem oris uteri commune ſignum eſſe, & tumoris cuiuſdam in ipſo præter naturam conſiſtentis, & prægnationis in muliere, idq; diſtinguendum eſſe eius mollitie, & duritie. Gravidis enim molliculum eſt, & ſecundum naturam: iis vero quibus uteri tumor pręter naturam ſive cum inflammatione, ſive cum ſcirrho adeſt, durum. Melius itaque hic aphoriſmus ſtatim poſt eum ſcriberetur, in quo dicebatur, Quæ uterum gerunt, iis uteri os connivet.

LV.

Ὁκόσαι ἐν γαστρὶ ἔχουσαι ὑπὸ πυρετῶν λαμβάνονται, καὶ ἰσχυρῶς ἰσχναίνονται ἄνευ προφάσιος φανερῆς, τίκτουσι χαλεπῶς καὶ ἐπικινδύνως, ἢ ἐκτιτρώσκουσαι κινδυνεύουσιν.

Quæ-

Quæcunque utero gerentes febribus detinentur, & vehementer extenuantur citra manifestam causam, eæ difficulter, & cum periculo pariunt, aut in abortionis periculum incidunt.

Quæ gestantes uterum febribus corripiuntur, aut vehementer sine evidente causa extenuantur, eæ difficulter, & cum periculo pariunt, aut abortientes periclitantur.

Gravidis quibusdam mulieribus in quibus priusquam conciperent, vitiosi humores fuerunt acervati usuvenit, ut febribus aliquando tam vehementibus corripiantur, ut omnino abortiant: nonnunquam vero moderatioribus detineantur, sed quum exacte perpurgatæ non sint, aliquid cacochymiæ in corpore relictum est, unde febres redaccensæ exarserunt. Neque enim medici propterea quod prægnans esset mulier, potens aliquod remedium adhibere, neque exquisitam victus rationem imperare ipsis sustinuerunt. Quæ causa est ut & febris subinde revertatur, & temporis magnã partem affligat graviter. Quo fit merito, ut alias fœtus resistere nequeat, sed propter febres, & humorum vitium elidatur: alias perferat quidem usque ad par-

tus tempus, ſed quum & ipſe infirmus, & morboſus exiſtat, nimirum qui longo tempore miſere afflictus, vexatuſque ſit, & matrem imbecillam habeat, non ſine periculo paritur. Siquidem ad eutociam, id eſt, partus facilitatem duorum corporum & gravidæ ipſius, & infantuli robore opus eſt.

LVI.

ἘΠὶ ῥόῳ γυναικείῳ σπασμὸς καὶ λειποθυμίη ἢν ἐπιγένηται, κακόν.

In fluore muliebri ſi convulſio accedat, & animi defectio, malo eſt.

Si muliebri profluvio convulſio, aut animi defectus ſuperveniat, malo eſt.

Non ſtatim ut talis eluvies promanare cœpit, iſthæc accidere putandum eſt, ut nec aliud quicquam eorum quæ ſequenti oratione quibuſdam aliis intervenire dicentur, ſed quum vel vehementia fuerint, vel diu duraverint. Itaque lipothymia cuiuſvis immodicæ vacuationis eſt ſymptoma: convulſio vero etſi communis non ſit omnium vacuationum, plurimas tamen ſequitur, multoque magis ſi affecta pars eſt nervoſa.

LVII.

LVII.

Καταμηνίων γινομένων πλειόνων νοῦσοι ξυμβαίνουσι· καὶ μὴ γινομένων, ἀπὸ τῆς ὑστέρης ξυμβαίνουσι νοῦσοι.

Menſibus copioſioribus profluentibus morbi contingunt, & non prodeuntibus ab utero morbi eveniunt.

Menſtruis abundantibus morbi eveniunt, & ſubſidentibus accidunt ab utero morbi.

Multos exceſſu, & abundantia morbos fieri, defectu, & paucitate nullum nonnullis medicorum viſum eſt. Verum Hipp. non mulieres ſolum propter defectum etiam, ſed viros quoq; ægrotare interdum arbitratur: ſiquidem defectum modo ſiccitas ſequitur, modo frigiditas, modo utraque. Eas autem intemperies quæ tā magnæ ſunt, & inſignes, ut actionem lædant, de morborum eſſe genere demonſtravimus. Verum hactenus neq; falſum, neq; obſcurum eſt Hipp. dictum. Quod autem menſtruis pluribus ſimpliciter morbos fieri dixit, neque addidit ab utero: ſuppreſſis vero, aut paucioribus iſtud adiecit quærere nō fuerit indignum, utrum ad utraq; ſupradicta communiter retulerit, an deficientium menſtruorum

ſtruorum ſit proprium. Hoc autem niſi cauſas omnes quibus vel plura, quam par eſt, vel pauciora fluunt menſtrua tenuerimus, certo perveſtigare non poſſumus. Poteſt itaque & vaſorum ad uterum pertinentium oſculis nimium patentibus, & tenuiore, aut calidiore ſanguine, & toto corpore propter aliquam cachexiam, id eſt, pravam corporis habitudinem ſanguine gravato (etſi nondum is convenientē naturæ ſymmetriam ſuperet) atque propterea ipſum in uteri venas protrudente, (ut rheumaticis affectibus alias in aliam, aliamque partem ſolet mittere,) poteſt inquam immodica fieri menſium vacuatio. Eadem rurſum menſtrua pauciora fiunt, vel propter venarum in uterum menſtruam purgationem deferentium conniventiam, contractionemque oſculorum, vel earum obſtructionem, vel ſanguinis craſſitiem, & frigiditatem, vel ipſorum uteri vaſorum robur affluentem ſanguinem non admittentium. Quicquid autem horum fuerit, temporis ſpatio uterum ipſum eiuſmodi aliquo affectu laborare, qui vel ad phlegmonem, vel eryſipelas, vel ſcirrhum, vel cancrum referatur, tandemque

demque per consensum corpus totum affici est necesse. Immodicis vero mensium vacuationibus nullus talis utero conciliatur affectus, quo sympathiæ ratione, id est, per consensum una quoque totum corpus ægrotet. Quare versimilius fit de sola menstruorum retentione Hippocratem illud extulisse, ab utero morbos accidere.

LVIII.

Ἐπὶ ἀρχῷ φλεγμαίνοντι, καὶ ἐπὶ ὑστέρῃ φλεγμαινούσῃ, καὶ ἐπὶ νεφροῖσιν ἐμπύοισι στραγγουρίη ἐπιγίνεται. ἐπὶ δὲ ἥπατι φλεγμαίνοντι λύγξ ἐπιγίνεται.

Ad recti intestini, & uteri inflammationem, renesque purulentos stranguria succedit. At iecore inflammatione laborante, succedit singultus.

Ad recti intestini, & uteri inflammationem, purulentosque renes, accedit stranguria: iecore vero inflammatione laborante intervenit singultus.

Ubi quis urinæ parum continenter reddit, is affectus Græcis stranguria dicitur, id est, guttatim profusa urina: quod accidit quandoque ob virtutis retentricis vesicæ imbecillitatem, interdum vero pro-

ro propter ipſius urinæ acrimoniam. Atque imbecillitas quidē fit tum intemperie, tum tumore aliquo præter naturam: acrimonia vero accidit vel propter renum affectionem, & vitium, vel quia tale prolectatur in ipſos ex venis percolatum ſeroſum excrementum. Bona itaque ratione Hippocrates ſtranguriam ait recto inteſtino, & utero inflammatione affectis, & purulentis renibus accidere: in recto quidem inteſtino, & utero per conſenſum patiente veſica, in renibus autem purulentis per veſicam pure ſe expurgante. Hoc enim ſua acrimonia mordens veſicam ſtimulat ad excretionem. Porro in uteri, & recti inteſtini inflammatione viciniæ ratione veſicam affici eſt neceſſe, utpote quæ & intemperantiæ, & inflammationis ſit particeps, affligaturque præterea, & præmatur à tumoribus præter naturam partes eas occupantibus. Iam vero ſupra diximus non ſimpliciter affectionem alteram alteri ſupervenire ſolere, ſed ubi iuſtam primigenia acquiſiverit magnitudinem. Sic itaque & iocinore inflammationem patiente ſingultus accidit, propter nervorum communi-
tatem

tatem, non quidem ſemper, ſed ubi in maximam iecur pervenerit inflammationem.

LIX.

Γυνὴ ἢν μὴ λαμβάνῃ ἐν γαστρὶ, βούλῃ δὲ εἰδέναι εἰ λήψεται, περικαλύψας ἱματίοισι θυμία κάτω· κἢν μὲν πορεύεσθαί σοι δοκέῃ ἡ ὀδμὴ διὰ τοῦ σώματος ἐς τὰς ῥῖνας καὶ ἐς τὸ στόμα, γίνωσκε ὅτι αὐτὴ οὐ δι' ἑωυτὴν ἄγονός ἐστιν.

Si mulier non concipiat, ſcire autem expetit num conceptura ſit, veſtibus undique obvolutæ per inferna ſuffitum apponito, & ſi odor quidem ad nares, & os uſque per corpus tibi pervadere videatur, ipſam non ex ſeſe infœcundam eſſe ſcito.

Si mulier non concipit, & ſcire placet an ſit conceptura, veſte undiq; præligatam, & obvolutam ſubter ſuffito: ac ſi odor corpus pervadere videatur ad nares, & os uſque, non ſua culpa ſterilem eſſe ſcito.

Verbum ſuffire materiam quæ ſuapte natura ſuffiri poteſt, indicat, ut thus, myrrham, Styracem, cæteraque temperamento calida, & valde odorata. Vult enim in totum corpus ipſorum vim ſuſtolli,

ſtolli, ut quum ad os, & nares pervenerit, à muliere manifeſto ſentiatur. In iis itaque ſolis mulieribus totum corpus non permeabit incenſi odoris qualitas, quibus durum, denſumque adeſt uteri corpus: tale vero ad conceptionem ineptum eſt, ut paulo poſt dicturus eſt, Quæ frigidos, & denſos locos habent, non concipiunt. Porro id quod in fine aphoriſmi ſcribitur, Non ſua culpa ſterilem eſſe ſcito, aphoriſmi uſum demonſtrat: Sæpe enim ut ſacerdotalis quædam, aut regalis propagatio, & ſoboles ſuperſit ſtudioſe faciunt civitates ut ab iis ſeu viris, ſeu mulieribus ſuſceptos liberos habeant, ad quos ſolos eius progeniei ſpes eſt redacta: deinde ubi mulieres non concipiunt, utrius cauſa id accidat quæritur, ut facto divortio ex aliis ſuſcipiantur liberi. Atque hanc Plato in Theæteto doctarum pronubarum artem eſſe innuere videtur. Tota autem ea de re diſputatio abſolvetur non ita multo poſt, ubi omnes ad id attinentes aphoriſmos explicabimus.

LX.

LX.

HN γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ αἱ καθάρσιες πορεύωνται, ἀδύνατον τὸ ἔμβρυον ὑγιαίνειν.

Si mulieri utero gerenti purgationes eant, fœtus ut bene valeat fieri non poteſt.

Si prægnanti purgationes menſtruæ curſum ſuum teneant, bene valere fœtum eſt impoſſibile.

Purgationis nomen multitudinis numero elatum, & quod ſequitur verbum πορεύεσθαι, id eſt, curſum tenere, non paucum indicant ſanguinem eſſe qui excernitur, neque ſemel erumpere, ſed ſæpe, & multum. Nam ſæpe ſine ulla fœtus læſione paucus ſanguis ſemel, atque iterum prægnantibus excerni conſpicitur: quum vero nihil à iuſta menſura purgationis menſtruæ differt, deincepſque ſervat legitimum circuitionis menſtruæ terminum, ut fœtus validus ſit, & robuſtus fieri non poteſt. Siquidem fortis, & robuſtus fœtus eo ſanguine ad ſui alimentum abutitur, qui ex toto corpore derivatur ad uterum. Porro excretio quæ gravidis accidit, ex venis iis quæ utrin-

utrinque in uteri cervicem inſeruntur fieri videtur. Nam ab interius in capacitatem uteri pertinentibus ſecundæ dependent. Quare nihil per eas in muliebrem ſinum excerni poteſt.

LXI.

ΗΝ γυναικὶ καθάρσιες μὴ πορεύωνται, μήτε φρίκης, μήτε πυρετοῦ ἐπιγινομένου, ἄσαι δὲ αὐτῇ προσπίπτωσιν, λογίζου ταύτην ἐν γαστρὶ ἔχειν.

Si mulieri purgationes non prodeant, neque,horrore, neq; febre ſuccedente, ciborum vero faſtidia ei accidant, gravidam eſſe exiſtimato.

Si mulieri purgationes non prodeant, neque febre, neque rigore ſuperveniente, cibique faſtidum accidat, prægnantem eſſe putato.

De iis quibus antea legitime purgatis, derepente poſtea retenta ſunt menſtrúa ſine cauſa manifeſta, ſcriptus eſt Hippocrati aphoriſmus: in quo ea nos docet, quæ ipſa experientia quam plurimæ norunt mulieres. Nam ſi retentis menſibus languentes ipſæ cibi faſtidio laborent, tum ſe concepiſſe arbitrantur. Accidit autem cibi faſtidium eadem qua

pica

pica ratione, male ſcilicet ore ventriculi gravidis mulieribus affecto. Poteſt etiam propter totius corporis cacochymiam, & humorum vitium eiuſmodi aliquid mulieribus accidere: verum id cum horrore, & febre quadam patiuntur, atque eatenus diſtinguntur à prægnantibus.

LXII.

ὉΚόσαι ψυχρὰς καὶ πυκνὰς τὰς μήτρας ἔχουσιν, οὐ κυΐσκουσι· καὶ ὁκόσαι καθύγρους ἔχουσι τὰς μήτρας, οὐ κυΐσκουσιν· ἀποσβέννυται γὰρ αὐταῖς ὁ γόνος· καὶ ὁκόσαι ξηρὰς μᾶλλον καὶ περικαεῖς· ἐνδείῃ γὰρ τῆς τροφῆς φθείρεσθαι τὸ σπέρμα· ὁκόσαι δὲ ἐξ ἀμφοτέρων τὴν κρᾶσιν ἔχουσι σύμμετρον, αἱ τοιαῦται ἐπίτεκνοι γίνονται.

Quæ frigidos, & denſos habent uteros, non concipiunt, neque quæ præhumidos habent, ſiquidem in ipſis genitura extinguitur. Et quæ plus æquo ſiccas, & adurentes, alimenti nanque inopia ſemen corrumpitur. At quæ ex utriſque moderatam nactæ ſunt temperiem, eæ fœcundæ evadunt.

Quæ frigidos, & denſos locos habent utero non concipiunt. Et quæ præhumidos habent

bent, gravidari nequeunt: extinguitur enim in ipsis genitura. Et, quæ sicciores, & æstuosos: nam alimenti defectu semen corrumpitur. Quæ vero ex utraque oppositione moderatam nactæ sunt locorum temperationem, eæ fœcunditate valent.

Si in suum quemque aphorismum, & debitum ordinem redigere mihi liceat, paulo supra explicatum aphorismum huc transferre non dubitem in huius locum: ut absoluta de mulierum purgationibus disputatione, de ipsis deinceps locis muliebribus instituatur oratio, quæ quot modis steriles evadant mulieres doceat. Primus itaque inter eos ordine fuerit aphorismus ille ubi dicebat, Si mulier non concipit, scire autem velis an sit conceptura, vestimentis undique obvolutam subter suffire oportet. Secundus autem nunc propositus, cuius summa est, Probe quidem temperatos muliebres locos ad conceptionem aptos, accommodatosque esse: Intemperatos autem, si quidem mediocriter id patiantur, ægre, ac difficulter concipere: si vero sine modo, steriles mulieres efficere. Quibus verbis virorũ quoque una venit infœcunditatis causa intelligenda, ve-

rum id multos latet. Sed qui diligenter dictis Hippocratis adverterit animum, is it primum quidem, quam ob causam ex viris etiam nonnulli sint prorsus infœcundi, intelliget, deinde temperatos quidem tam viros, quam mulieres semper gignere, etiamsi cum intemperatis coeant: Intemperatos vero, cum iis solis qui contrario sunt temperamento copulatos generare discet. Prius tamen de mulierum sterilitate dicendum, quarum uteri statim ab initio intemperata est constitutio, una quapiam ex primis qualitatibus exuperante, vel duabus: quemadmodum in commentariis de temperamentis explicavimus, ubi intemperantias omnes octo numero esse demonstravimus, simplices quidem quatuor, quarum nunc meminit Hippocrates, totidem vero compositas alias simplicibus hisce invicem implicatis. Quum itaque frigiditas immoderata tantum præpollet, ut densior uterus evadat, tum & angusta admodum, strictaque sunt vasorum ad ipsum pervenientium ora, & steriles mulieres redduntur, utpote neque secundis cohærere, & agglutinari ad vasorum ora potentibus,

neque

neque si id quandoque fiat, probe unquam conceptu nutrito. Vel enim nullo prorsus modo talibus mulieribus fluunt purgationes, vel admodum exiguæ, & hæ ipsæ vitiosæ, solo tenuiore, & aquosiore sanguine per arcta vasorum oscula elabente: quæ & ipsa facile obstruuntur, tum ob nativam angustiam, tum quia magna ex parte tali natura præditæ humorẽ cumulant pituitosum: Fere siquidem utero est totum corpus simile. Quinetiam maris quoque semen talibus locellis exceptum refrigerari accidit, nisi sit natura calidius. Primum igitur frigidæ uteri temperationis meminit his verbis, Quæ frigidos, & densos locos habent: non mehercule in ipsis volens implicare cum frigiditate densitatem, non secus atque si siccitatem, aut humiditatem addidisset. Neutra enim harum perpetuo comitatur frigiditatem, atque propterea ipsi modo una, modo altera miscetur: Densitas vero muliebribus locis valde frigidis adest necessario, ob quam neque concipere possunt propter explicatam à nobis causam. Quo fit ut totam aphorismi sententiam ita accipiendam putemus, Quæ frigidos locos habent,

habent, gravidæ fieri nõ possunt ob substantiæ ipsorum densitatem. Quamobrẽ vero densitas conceptioni adversetur, dicere neglexit , tanquam eius rei essemus causam facile intellecturi. Et quæ immodice ait humidos locos habent, prægnantes non fiunt.Extinguitur enim in ipsis genitura , non secus atque in palustri solo cerealia semina. Et quæcunque siccos,& æstuosos,ardentesque uteros habent , alimenti inopia non concipiunt. Nam siccis locellis eiusmodi aliquid accidere solet,quale quum arenæ, aut argillosæ , & petrosæ humo semina mandantur:calidis vero immoderate,& ardentibus similiter evenit , atque si valde calenti terræ (qualis per caniculæ ardores esse solet) semina committerentur. Atque hactenus quatuor qualitatum Hippocrates meminit,cuiusque seorsim vi exposita , ut si quando inter se misceantur , earum sit permistio manifesta.Deinceps inquit,Quæ vero ex ambabus moderatam nactæ sunt locorum temperationem , eæ fœcundæ existunt. Sed quibus ambabus?non profecto qualitatibus (sunt enim quatuor) sed ipsarum oppositionibus. Ut enim nobis de-

monſtratum eſt in libris de temperamentis, una quidem eſt eucraſia, id eſt, proba temperatio ex moderata calidi, & frigidi miſtura: altera vero humido, & ſicco moderate inter ſe miſtis. Atq; uterus aliquis una quidem oppoſitione temperatus, altera vero intemperatus eſſe poteſt: ſed ne concipiatur poteſt etiam altera intemperies efficere: ut vero fœcundetur mulier, utraque opus eſt proba qualitatū temperatione. Quemadmodum itaq; Hippocratis tota fuit de muliebribus affectibus ſuperior diſputatio, ſic etiam præſens de uteri temperationibus habetur oratio: nihil tamen quicquam ipſi de viris additum eſt, vel quia promptum, facileque eſſet ex iis quæ dixit, eaſdem ad ſemen intemperantias transferre, vel quum in poſterum ſermonem diſtuliſſet, poſtea eſt dicere oblitus. Quidam tamen ſequentem pro maribus aphoriſmum aſcripſerunt, cuius initium eſt, Similiter etiam in maribus: quem utique probatiſſimi quique aphoriſmorum interpretes ab Hippocratis & ſententia, & elocutionis ratione affirmant abeſſe longiſſime. Et vero iuſta analogiam, & proportionem eorum quę

ſcripſit de mulieribus, licet nobis ad viros tranſeuntibus dicere vel propter temperamenti frigiditatem non exacte ipſis ſemen concoqui: atque propterea, ſiquidem mediocris ipſi intemperies adeſt, uterum calidiorem poſtulare, ſi vero immoderata ſit, infœcundum plane reddi; vel rurſum propter humiditatem non percoqui: atque etiam propterea ſi moderata adeſt intemperies, calidiore id, & ſicciore utero indigere, ſi vero immodica, fœcundum minime exiſtere. Eodem quoque modo excedente etiam calore ſemen veluti torreri, exuccumque reddi: præ ſiccitate vero, ſimul atque exciderit extendi non poſſe: qua maxime re ad mulieris gravidationem eſt opus. Siquidem libro de ſemine oſtendimus niſi per plurimam fundi uteri partem ſemen extendatur, non concipere mulierem. His nobis veluti elementis comparatis, deinceps dicamus id quod paulo ſupra in hunc dicendi locum diſtulimus in Theæteto à Platone propoſitum. Inquit enim hoc præcipuum eſſe munus obſtetricum, apta ad liberorum procreationem corpora conciliare inter ſe, & copulare (quæ res nunc hoc aphoriſmo

est tradita) simulque posse internoscere qui sint infœcundi viri, & quæ mulieres steriles. Nam immodicæ dyscrasiæ, id est, intemperantiæ horum sunt causa, modicæ vero si sint, & contrariis iungantur, tunc gravidæ fient mulieres, si vero cum similibus copulentur, non concipient. Neque enim fieri potest ut semen frigidius in frigidiore utero fœcundetur, neque siccius in sicciore, & de aliis qualitatibus utrobique similiter: sed frigidius quidem semen tanto calidiore utero indiget, quanto ipsum longius abest ab optima temperatione. Quacunque autem immodica intemperie uterus laboret, certa sterilitatis cognoscendæ ratio est aromatum suffitio, quam paulo supra exposuit. Nam frigiditas propter uteri densitatem ad os, & nares sursum aromatum vaporationem efferri non sinit. Eodem modo nec siccitas. Humiditas vero sicuti Hippocrati dicta est extinguere genituram, ita aromatum quoque qualitatem obtundet. Reliqua est vehemens caliditas, quæ si odorum vim alterabit, & corrumpet, atque propterea ipsam servata synceritate non permittet subvehi ad os, & nares, satis tum in his

etiam

etiam calidioribus naturis esse poterit ad sterilitatis cognitionem aromatum suffitio: Si vero hæc præstare nequeat, ex aliis tunc nobis indiciis erit eiusmodi spectanda natura, hoc ipsum imprimis tenentibus, raram admodum in mulieribus talem temperationem esse, siquidem natura est fœmina mare frigidior. Quare vel ob id in mulieribus sterilitatis ex aromatum suffitu probandæ ratio erit multo utilissima, quia vel omnis immodica intemperies ipsi subiiciatur, vel rarissime ipsam unica effugiat, in iis scilicet mulieribus quæ tenues, nigræ, & hirtæ apparent, ut ex his signis immodica ipsarum intemperies percipi queat, sine aromatum suffitu.

LXIII.

ΠΑραπλησίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἀῤῥένων ἢ γὰρ δι' ἀραιότητα τοῦ σώματος τὸ πνεῦμα ἔξω φέρεται, πρὸς τὸ μὴ παραπέμπειν τὸ σπέρμα· ἢ διὰ τὴν πυκνότητα τὸ ὑγρὸν οὐ διαχωρέει ἔξω· ἢ διὰ τὴν ψυχρότητα οὐκ ἐκπυρελᾶται, ὥστε ἀθροίζεσθαι πρὸς τὸν τόπον τοῦτον, ἢ διὰ τὴν θερμασίην τὸ αὐτὸ τοῦτο γίνεται.

Eadem vero ratio est in maribus, aut enim propter corporis raritatem spiritus

foras diſcipatur, ita ut ne ſemẽ tranſmittat: aut propter denſitatem humor foras non excernitur: aut ob frigiditatem non accenditur, ut ad eum locum cogatur: aut ob caliditatem hoc idem contingit.

Par eſt de maribus ratio. Aut enim propter corporis raritatẽ ſpiritus foras diſſipatur, ita ut genitura eiaculari nequeat: aut propter denſitatem humor foras non proſilit: aut propter frigiditatem non incenditur, ut eo loci coacervari poſſit: aut propter caliditatem hoc idem ipſum uſuvenit.

Qui hunc addidit aphoriſmum, ne ſuam quidem ipſius orationem intelligit. Nam eundem ſibi de viris ſermonem, quem de mulieribus Hippocrates habuit fore pollicitus, hoc non pręſtitit. Quum enim ille de quatuor intemperiebus fecerit mentionem, hunc quoque quatuor in maribus, ut nos ſuperiore aphoriſmo fecimus, intemperies proſequi oportuit: Verum non ſic fecit, ſed imprimis corporis ſtatim incuſavit raritatem, quæ in mulieribus eſt prætermiſſa: Deinde ne oratio quidem ipſa per ſe diligenter examinata, vera comperitur. Raro ſiquidem, & laxo corpore viri complu-

complures reperiuntur, qui ſemen emittant fœcundiſſimum : neque id mirum videri debet. Nam corporis raritas calidiores, & humidiores temperationes comitatur, quæ utique plurimo ſemine, & fœcundiſſimo abundant omnium maxime. Nam & materiam unde ſemen generatur, & vim à qua coquitur, habent copioſam. Porro autem ſpermaticorum vaſorum contentione expreſſam genituram, non ſpiritus violentia protruſam foras eiaculamur : Spiritalis enim ſubſtantia cum ſeminis humiditate permiſcetur, quæ & ipſa ut erumpat vaſis exprimentibus indiget ſimiliter, atq; ſpermatica humiditas, quæ tanto exuberat ſiccitatem, quanto celerius emicat, & diutius, & longius fertur. Iſta ignorabat is qui aphoriſmum aſcripſit: & præterea quum humorem propter denſitatem negat foras pervadere, ſiquidem diverſum à ſemine humorem dicit, levis, & nugatoria eſt eius oratio: ſi vero propter corporis totius ſpiſſitudinem ſemen dicit foras non prodire, quæ ſit inſtrumentorum ſeminalium conformatio prorſus ignorare videtur. Præſtitiſſet enim ipſorum anguſtiam cauſari. Quin-

etiam id quod deinceps dicitur quadamtenus verum exiſtens, ſequentem habet clauſulam ab omni ſenſu abhorrentem. Nam quod propter temperamenti frigiditatem ſemen non incendatur, ac propterea infœcundum exiſtat veritati eſt conſentaneum: quod autem eo loci colligi nequeat, ex abundanti additum eſt, cum eo quod neque loci cuiuſquam ipſi ſupra facta eſt mentio, ſed nobis intelligendum reliquit: tametſi vox demonſtrativa eo, ad aliquid, quod ſupra dictum eſſe oportuit, habet relationem. Sed hæc quidem parva ſunt: quod vero ad finem aphoriſmi dicitur, errorem habet maximum, quum propter caliditatem idem evenire dicit. Manifeſto enim ea oratio ad ſuperius dictum eſt referenda: dictum vero ſupra fuit ob frigiditatem ſemen non inflammari, ut eo loci coacervetur. Quibus verbis fit, ut propter calorem etiam non incendi ſemen, neque in vaſa cogi ſeminalia intelligere debeamus, quæ res evidenter eſt abſurda. Nam torreri, aut aſſari, aut eiuſmodi aliquid affirmare pati ſemen à calore habet rationem, at non incaleſcere abſurdum eſt omnino.

LXIV.

LXIV.

ΓΑλα διδόναι κεφαλαλγέουσι, κακόν. κακὸν δὲ καὶ πυρεταίνουσι, καὶ οἷσιν ὑποχόνδρια μετέωρα διαβορβορίζοντα, καὶ τοῖσι διψώδεσι. κακὸν δὲ καὶ οἷσι χολώδεες αἱ διαχωρήσιες, καὶ ἐν τοῖσιν ὀξέσι πυρετοῖσιν ἐοῦσι, καὶ οἷσιν αἵματος πολλοῦ διαχώρησις γέγονεν. ἁρμόζει δὲ τοῖσι φθινώδεσι μὴ λίην πολλῷ πυρέσσουσι διδόναι γάλα, καὶ ἐν πυρετοῖσι μακροῖσι καὶ βληχροῖσι, μηδενὸς τῶν προειρημένων σημείων παρεόντος, παρὰ λόγον δὲ ἐκτετηκόσι.

Lac exhibere capite dolentibus, malum. Malum item & febricitantibus, & quibus pręcordia ſublata murmurãt, & ſiticuloſis. Malum quoque & quibus bilioſę ſunt deiectiones, quique febre acuta laborant, & quibus copioſa ſanguinis deiectio facta eſt. At tabidis lac dare convenit, non valde admodum febricitantibus, & in febribus longis, & languidis, dum nullum ex ſupra commemoratis ſignis adfuerit, & præter rationem extenuatis.

Lac præbere capite dolentibus, febriculoſis, & quibus hypochondria elata, aut murmurantia, & ſiticuloſis, malum: Malum

 item

item quibus biliosæ deiectiones, febres acutæ, & copiosa sanguinis vacuatio facta est. Convenit vero tabidis non admodum valde febricitantibus, & febribus longis, & languidis dum nullum ex supradictis signis adsit, & præter rationem extenuatis.

Quod lac cito alteretur, & bifariam subeat mutationem, multo adhibitum calori protinus in nidorem abiens, pauco statim acescens, tibi scire licet, si partim ut emulctum est supra ignem decoxeris, partim vero seorsum per se reposueris. Nam decocto fit in nidorem depravatio, reposito acor omnino, vel citius, vel tardius contrahitur. Similiter in hominibus bene valentibus nisi probe coquatur, quibusdam acescit, aliis aduritur, & nidorem contrahit. Nam ventriculo frigidiore omnino acescit tardius, citiusve, calidiore nidorulentum evadit. Lac tamē si bene concoquatur, alit multum, succumque (a) corpori præbet laudabilem. Cæterum inter coquendum sanis etiam hypochondria attollit, & caput ferit. Hæc igitur lactis effecta, & mala in sanis etiam spectare licet. Verum

(a) καλῶς πεφθὲν γάλα τρόφιμόν τ' ἐστι καὶ εὔχυμον.

rum ea Hippocrates quæ ægrotis hausto lacte accidunt, recenset, quotidiano utentium usu, & experientia omnibus manifesta: & alioqui possunt ante experientiam cognosci. Ubi enim iis, qui integra valetudine fruuntur lac capitis movere dolorem, & hypochondria inflare videmus, quibus profecto iam dolitat caput, aut sublata sunt hypochondria adversissimum esse cogitatione colligere facile possumus. Porro recte elata dixit hypochondria, quanquam poterat inflata, & flatuosa dicere. Neque enim sola lac hypochondria lædere solet, sed & alia omnia viscera, quoquo modo propter eiusmodi aliquam affectionem, cuiusmodi est inflammatio, vel erysipelas, vel scirrhus, vel œdema in tumorem sublata: multoq; magis si abscessus sit in hypochondrio nondum ruptus. Atque hæc omnia Hippocrates uno verbo ostendit, dum inquit, hypochondria elata. Nocuum etiam lac esse dicit murmurantibus hypochondriis, quæ ab inflatis, & distentis sunt diversa, flatuosa tamẽ ipsa existunt, & ventosa. Maior itaq; læsio hypochondriis contentis, minor murmurantibus

accidit à lactis esu: verum tamen ne his quidem lac utile: acescit enim in ipsis. Lactis tamen serum sale, & melle conditum multis, quibus hypochondria murmurarent quum exhibuissemus, profuit, citata ipsis alvo. Pariter siticulosis malum lac esse dicit: in nidorem enim ipsis convertitur, & aduritur, sive ipsi natura sitiant, sive per aliquod tempus evaserint siticulosi. Et quibus deiiciuntur, aut vomuntur biliosa nidorulentum fieri lac dixerim: Siquidem ab omnibus causis calidis lac in nidorem celerrime verti omnino iã didicimus. Merito igitur iis quoque qui acute febricitant, lac noxium. Atque mihi quidem rectius ita habere dictio videtur, Malum etiam lac quibus biliosæ deiectiones, & quibus febres sunt acutæ. Neque enim utriusque simul iunctis solum, sed seorsim etiam lac incommodat. His igitur affectibus lac est nocentissimum: iis vero qui deinceps ita ab Hipp. enumerantur utile, Convenit vero tabidis non admodum valde febricitantibus. Nam primum facit tabidorum mentionem. Sic enim Hippocratem eos appellare accipere debemus, qui phthoë laborant, id

est,

eſt, nata in pulmone vomica contabeſcunt. Nam de cæteris extenuatis, & exhauſtis deinceps dicet in ea dictione, cuius initium eſt, Et febribus languidis. Porro omnibus communiter qui lacte egent, boni ſucci cibus quem euchymum Græci appellant, & qui cito diſtribuatur, eſt neceſſarius. Neque tibi mirum videri debet, ſi lac ventoſum aliquid habens euchymum eſſe, & bonum ſuccum præſtare dicamus: Nam in univerſum euchyma ea eſſe dicimus, quæ poſt coctionẽ in bonum mutantur ſuccum, videlicet ſanguinem. Hic enim familiaris nobis, & amicabilis ſuccus eſt. Quãobrem vero quũ dixiſſet, Convenit autem tabidis, adiecit, non admodum valde febricitantibus, dignum mihi videtur conſideratione non parva: nam ſufficiebat ſine valde dixiſſe non admodum. Utrum ſolis valde febrientibus lac non exhibet, ſolis iis qui non admodum valde febricitant potui dans? an potius ab aliquo falſo interpoſita eſt, & aſcripta particula valde, ut & alia pleraque? Per otium ergo iſta exquirere poteris, à nobis vero hoc in pręſentia habeto, lac valde febricitantibus dandum non eſſe.

Porro

Porro miror quî in iis quibus lac dari vult, illud adſcripſit, dum nullum ex ſupradictis ſignis adſit: id enim à doctrinæ aphoriſticæ brachylogia alienum eſt. Siquidem ex iis, quæ prius dixerat, intelligebatur, etiam ſi dictum non fuiſſet, dandum ſcilicet tabidis, & præter rationem extenuatis lac eſſe, niſi caput doleat, aut hypochondrium tumeat, aut biliosa deiiciantur, aut cæterorum denique aliud eiuſmodi ipſis adſit. An non ſimpliciter, nec ſemper ſervare brevitatem Hippocrates videtur, ſed ubi magnum aliquid, à quo ſi negligentius audiatur, periculum impendeat docet, tum bis, terve eadem repetere non gravatur?

LXV.

Ὁκόσοισιν οἰδήματα ἐφ' ἕλκεσι φαίνεται, οὐ μάλα σπῶνται, οὐδὲ μαίνονται· τουτέων δὲ ἀφανισθέντων ἐξαίφνης, τοῖσι μὲν ὄπισθεν, σπασμοὶ, τέτανοι· τοῖσι δὲ ἔμπροσθεν, μανίαι, ἢ ὀδύναι πλευροῦ ὀξεῖαι, ἢ ἐμπυήσεις, ἢ δυσεντερίη, ἢν ἐρυθρὰ ᾖ τὰ οἰδήματα.

Quibus cum vlceribus tumores conſpiciuntur, ii fere neque convelluntur, neque in furorem aguntur. At iis dere-

derepente evanescentibus, quibus quidem id à tergo incidit, convulsiones, & nervorum distentiones fiunt. Quibus vero à fronte, furores, aut lateris dolores acuti, aut puris collectio, aut intestinorum difficultas, si rubri tumores fuerint.

Quibus sunt cum ulceribus tumores conspicui, ij non admodum convelluntur, aut insaniunt. Quibus vero repente evanuerint, siquidem postica parte factum sit, convulsiones, & tetani accidunt: si vero à fronte, insania, lateris dolor acutus, empyema, & dysenteria si rubicundi fuerint tumores.

Tumores omnes præter naturam œdemata Hippocrates appellat, phlegmonis etiam eo nomine comprehensis: quanquam hoc ipsum phlegmones nomen apud veteres omnes de phlogosi potius, id est, inflammatione dicebatur, etiam si sine tumore consisteret: Est igitur quod nunc dicitur, tale, In quibus tumores superveniunt ulceribus, ij non admodum convelluntur, aut insaniunt. Porro hæc eadem indicat oratio nonnullos etiam propter tumores vulneribus accidentes convelli, & furere, sed id

raro

raro accidere : tum ſcilicet ubi in parte nervoſa inſignem magnitudinem , aut aliquam malignitatem acquiſiverunt. Contra vero ſi tumores derepente obliteſcant, convulſiones , & tetanos ſequi affirmat , duntaxat ſi in partibus poſterioribus, hoc eſt, in dorſo fuerint ulcera: Si vero partibus anterioribus conſtiterint, tum alia, quæ deinceps enumerat, conſequi dicit. Poſteriores nanque partes nervoſæ ſunt, anteriores venoſæ , & arterioſæ. Quum itaque ab ulceratis partibus humor, qui tumorem faciebat in partem aliquam principem remeaverit , in poſterioribus quidem partibus, utpote nervoſis , convulſiones fient , & tetani. (nam hi ſunt nervorum affectus) In partibus vero anterioribus mania , ſiquidem in caput humor feratur : lateris dolor, ſi in thoracem vertatur: hinc vero ſæpe purulenti evadunt ibi collecto humore minime diſcuſſo, aut digeſto. Dyſenteriam autem fore inquit, ſi rubentibus tumoribus materiæ repente fiat in ventrem tranſlatio. Cæterum dyſenteriam eiuſmodi cruentam appellare ſolemus , quæ utique definitur , ſanguinis per inteſtina citra exulcerationem vacuatio.

cuatio.

cuatio. Quod itaque, si vel in dorso, vel partibus anterioribus ipsi ex adverso sitis, tumores aliquando contingat derepente evanescere, ægri in tales incidant affectus est manifestum: non tamen nobis Hippocrates ipse declaravit de hisne partibus loquatur solis, an de omnibus simpliciter agat, ita ut artus quoque ipsi hac oratione comprehendantur. In tibijs certe non sunt parte anteriore musculi, qui in tendones validos, & latos desinant: in femore vero parte genu anteriore maximum videmus tendonem: quo affecto convulsionem per consensum secutum iri est probabilius, quam aliqua ex musculis parte femoris posteriore positis. Sunt enim omnes carnosi. Itaque non videretur verum id quod universaliter pronunciatur, nempe partibus tantum posterioribus accidere convulsiones. Et quidem persæpe id non in cruribus solis, sed etiam manibus accidere videtur, fortasse quia hæ partes omnes directo respondent dorsali medullæ, ab eaque tum artuum, tum dorsalium musculorum nervi oriuntur.

LXVI.

LXVI.

Η'Ν τραυμάτων ἰσχυρῶν ἐόντων καὶ πονηρῶν, οἰδήματα μὴ φαίνεται, μέγα κακόν.

Si magnis, & pravis exiſtentibus vulneribus tumor non conſpiciatur, ingens malum.

Si magnis vulneribus, & pravis tumor non appareat, ingens malum.

Poteſt & cum ultima aphoriſmi dictione adiectivum ingens coniungi, poteſt & cum priore parte aphoriſmi, hunc in modum habente oratione, Si vulneribus pravis exiſtentibus tumor non appareat, eſt ingens malum: vel ſic, Vulneribus malis exiſtentibus, ſi tumor magnus non appareat, malum. Poteſt etiam de utraque communiter ſimul dici, ac ſi ita dixiſſet, Si pravis vulneribus exiſtentibus tumor ingens non appareat, malum eſt ingens. Sed quæ ex tribus meo quidem judicio præferri debeat lectio, habet hunc in modum, Si vulneribus pravis exiſtentibus, tumor non appareat, malum eſt magnum. Porro monui ſupra œdematis nomen generaliter Hippocrati de omnibus dici tumo-

tumoribus prętcr naturam. Prava autem vulnera dici putandum eſt, quæ in capite, aut fine muſculorum quum omnium, tum maxime nervoſorum ſunt accepta. Nam principio, & origine muſculorum nervi inſeruntur in ipſos, ex fine vero tendones enaſcuntur. Quemadmodum igitur paulo ante omnes derepente evaneſcentes tumores damnabat, ita nunc ſi malis vulneribus nullo modo superveniant tumores, non probat. Nam ſuſpicio eſt in ipſis humores vulneribus affluentes ad partes principes eſſe tranſlatos. Atque hoc maxime in iis vulneribus fieri videtur, quibus dolor adeſt, propter quem aliquid omnino influit in partem, cæterum ab imperitis medicis reprimitur, & inhibetur medicamentis valde refrigerantibus, aut aſtringentibus. Nam quæ dolore vacant, neque fluxionem concitant. Maxime vero omnium partes nervoſæ vulneratæ dolent, quæ calfacientibus, & ſiccantibus medicamentis curari volunt.

LXVII.

TA' χαῦνα, χρηστά· τὰ δὲ ἄνωμα, κακά.

Molles boni, ac crudi mali.

In-

Incontenta bona, contenta vero, & cruda, mala.

Hæc oratio appendix eſt præcedentis. Docet autem Hippocrates œdemata quæ ſunt incontenta bona eſſe, & laudabilia omnia, contraria vero, mala. Proprie autem incontento, & cedenti opponitur durum, reſiſtens, & refractarium: hoc vero Hippocrates crudum appellavit. Neque enim unquam renitens, & durus tumor fieri poteſt, partis natura probe affluentes humores coquente.

LXVIII.

TA' ὄπισθεν τῆς κεφαλῆς ὀδυνωμένῳ, ἡ ἐν μετώπῳ ὀρθὴ φλὲψ τμηθεῖσα, ὠφελέει.

Ei qui parte capitis poſteriore dolet, recta in fronte inciſa vena, prodeſt.

E parte capitis poſteriore laboranti, in frontē recta excurrens vena inciſa, prodeſt.

Non vacuare ſolū Hippocrates quum uſus poſtulat, ſed etiam cum revulſione vacuationem inſtituit. Fit porro revulſio in contrarium: ac ſecundum longitudinem quidem ſurſum, ac deorſum, ſecundum latitudinem vero dextrorſum, & ſiniſtrorſum, & ſecundum profunditatem

ante,& pone. Nunc itaque parte capitis posteriore dolente cum revulsione vacuatio fiet ex fronte: sicuti & quum anterior pars laborat, ex occipite. Ita enim sæpe diuturnę oculorum fluxiones sanatæ sunt, ex partibus occipitis misso sanguine,& admotis curcubitulis.

LXIX.

Ῥίγεα ἄρχεται γυναιξὶ μὲν ἐξ ὀσφύος μᾶλλον, καὶ διὰ νώτου ἐς κεφαλήν. ἀνδράσι δὲ μᾶλλον ὄπισθεν ἢ ἔμπροσθεν τοῦ σώματος. οἷον ἀπό τε πηχέων καὶ μηρῶν. ἀτὰρ καὶ τὸ δέρμα ἀραιόν. δηλοῖ δὲ τοῦτο ἡ θρίξ.

Rigores mulieribus quidem initium ducunt ex lumbis magis, & per dorsum ad caput perveniunt. Quinetiam viris parte corporis posteriore magis, quam anteriore, veluti ex cubitis, & femoribus. Quod & indicat cutis raritas, quam etiam pilus ostendit.

Rigores incipiunt mulieribus ex lumbis magis, & per dorsum perveniunt in caput: sed & viris parte corporis posteriore magis, quam anteriore, veluti ex femoribus, & cubitis. Indicio est cutis raritas, quam ipsam pilus ostendit.

Rigo-

Rigor omnis incipit cum ſenſibili quodam frigore. Dorſi autem partes utpote nervoſę, non ſolum facilius refrigerantur, ſed promptius etiam frigus ſentiunt. Quo fit ut merito inde rigores capiant initium, & magis in mulieribus fiāt, quia fœmina frigidior natura eſt, & imbecillior. Hinc porro incipiens rigor excurrit in caput, nervorū principium, celerrime per ſpinalem medullam facta conſenſione, id eſt, affectionis communicatione: quandoquidem & ipſa non ſecus, ac cerebrum frigida eſt natura, & propter ſubſtantiæ mollitudinem ſimiliter obnoxia. At vero ex partibus anterioribus rigores non incipiunt, quia calidiore ſunt, quam poſteriores, temperamento. Cuius rei indicium ſtatuit cutis raritatem, & huius rurſus ipſius pilorum multitudinem. De quorum generatione abunde egimus in libris de temperamentis.

LXX.

OI' ὑπὸ τεταρταίων ἁλισκόμενοι, ὑπὸ σπασμοῦ οὐ πάνυ τι ἁλίσκονται. ἢν δὲ ἁλίσκωνται πρότερον, εἶτα ἐπιγένηται τεταρταῖος, παύονται.

Qui quartanis corripiuntur, fere convulſio-

vulſione non tentantur. Quod ſi prius corripiantur, deinde quartana ſuccedat, liberantur.

Qui quartana corripiuntur, non admodum convulſionibus tentantur: (a) *Si vero prius tentati fuerint, ſuperveniente quartana, liberantur.*

Quæ propter vacuationem fit convulſio, acutiſſima eſt, & perniciofiſſima: quæ vero ob nervoſarum partium repletionem accidit (qualis eſt epileptica) neque acutiſſima eſt, neque perinde periculoſa. De qua convulſionis ſpecie Hippocrates in prȩſentia meminit, illa enim verba, Tentantur, & Tentari, temporis productionẽ indicant. Hanc ergo convulſionem fieri quartana non ſolum prohibet, ſed etiam ſi fieri occupaverit, ſolvit. Fit porro talis convulſio lentis, & pituitoſis humoribus partes nervoſas infarcientibus, & obſtruentibus. Quibus liberandis quum duplex ſit comparata ratio, excretio, & coctio, utranque habet quartana: excretionẽ quidem vi rigoris (eiuſmodi enim concuſſio, & convulſio ſola poteſt craſſum humorem excernere)

(a) *Vide 6, Epid. ad finem.*

coctio

coctionem vero caloris ratione rigorem excipientis.

LXXI.

Ὁκόσοισι δέρματα περιτείνεται καρφαλέα καὶ σκληρὰ, ἄνευ ἱδρῶτος τελευτῶσιν. ὁκόσοισι δὲ χαλαρὰ καὶ ἀραιὰ, σὺν ἱδρῶτι τελευτῶσιν.

Quibus cutis obtenditur arida, & dura, ij ſine ſudore moriuntur: at quibus laxa, & rara, cum ſudore vitam finiunt.

Quibus arida, & dura cutis obtenditur, ſine ſudore moriuntur: quibus vero laxa, & rara, cum ſudore vita defunguntur.

Morituris (a) ſiquidem ſqualida, dura, ſicca, & obtenſa cutis eſt, ſine ſudore vitam finiunt: Si contra, rara, mollis, & laxa, cum ſudore fato concedunt. Prioribus ſiquidem vel omnino exhauſta eſt humiditas, vel ex cute: in aliis vero ineſt etiam in cute.

LXXII.

Οἱ ἰκτερώδεες οὐ πάνυ πνευματώδεές εἰσιν.

Qui morbo regio laborant, non multum flatulenti ſunt.

(a) *Philotheus* τελευτᾷν *accipit* ἀντὶ τοῦ κρίνεσθαι ἤτοι πρὸς βίον, ἢ πρὸς θάνατον· εἰ μὲν, τις εὐφορεία ἕποιτο αὐτοῖς, πρὸς ὑγιίαν εἰ δὲ δυσφορεία πρὸς θάνατον.

Auri-

Auriginosi, non admodum ventosi.

Ventosos ab ipso nunc dici putandum est, qui in ventre colligunt copiam spiritus flatuosi, qui vel per ructus, vel flatus inferne erumpentes excernitur, vel remanet, & continentes partes distendit. Fit autem alias propter atoniam quandam, id est, virtutis remissionem, & imbecillitatem partium ipsarum ad ventrē attinentium, alias propter phlegmaticum humorem, & frigidum. Qui itaque sunt ob pituitosum, & frigidum humorem flatuosi, auriginosis sunt contrarii, utpote biliosis. Quæ quum ita sint, fit ut ictero obnoxij nunquā ventosi fiant, duntaxat secundum abundantis humoris naturam: Nam propter partium imbecillitatem possunt aliquando flatus gignere. Propterea enim dictioni adiecit, non admodum, ita perpetuitatem negationis interrumpens, simulque quod dicit fere fiere ostendens. Perraro enim auriginosos invenias, qui partium habeant ad ventrem attinentium imbecillitatem.

FINIS LIBRI QVINTI.

CLAUDII GALENI
IN
APHORISMOS
HIPPOCRATIS
COMMENTARIVS
SEXTVS,

GVLIELMO PLANTIO
Cenomano, interprete.

I.

ἘΝ τῇσι χρονίῃσι λειεντερίῃσιν ὀξυρεγμίη ἐπιγινομένη, μὴ γινομένη πρότερον, σημεῖον ἀγαθόν.

In diuturnis inteſtinorum lævitatibus, ſi ructus acidus, qui antea non extitit, ſuccedat, bonum eſt ſignum.

In diuturna lævitate inteſtinorum, ſi ructus acidus ſuperveniat, qui prius non extiterit, bonum eſt ſignum.

Lienteria (quaſi lævitatem inteſtinorũ dicas) celer eſt per ventrem, & inteſtina eſculentorum, potulentorumque tranſitus, quo talia deiiciuntur, qualia fuere devorata. Quod ſi brevius definire placet, potes dicere coctionis privationem eſſe, nul-

nulla neque secundum consistentiã, neq; secundũ colorem, aut odorem, aut ullam aliam omnino qualitatem in ventriculo ciborũ mutatione facta. Ita porro morbus hic appellatus est, existimãtibus qui primum ipsi talem appellationẽ imposuerunt, propter internæ τῶν ἐντέρων, id est, intestinorum superficiei lævitatẽ fieri, ob quam non amplius ipsa retineant in se cõtenta cibaria, sed ocissime prçterlabi sinant: quasi vero sua, quum secundum naturam habebant, asperitate retinerent. Ego vero quum in aliis multis laudandos eos censeam, qui rebus primum posuerunt nomina, minime tamen in lienteriæ appellatione probare possum, quippe qui ingestos cibos circumplicare, & amplecti, & constringendo retinere tempore legitimo, posteaque deorsum propellere, proprium ventriculi munus esse ignoraverint: & rursum quemadmodum in vesica fit stranguria, quum ipsa scilicet urinæ impatiens non expectat, donec coacervetur, sed statim ut mordacem sibi, aut gravem summovet, & reiicit, eodem quoque modo citam per ventrem cibi, potusque permeationem fieri non intellexerint. Hæ enim

ſunt omnium excretionum communes cauſæ: quas ſi illi ſciviſſent, qui primi huic morbo lienteriæ nomen indiderunt, talem de lævitate inteſtinorum opinionem repudiaſſent, & eius loco, totius ventriculi, & inteſtinorum imbecillitatem ſtatuiſſent cauſam, ob quam partes hæ cibis aſſumptis gravatæ, à ſe quam citiſſime ipſos depellunt, exiguntque. Poteſt etiam quandoque quorundam humorum mordacitate, & acrimonia in ſuperficie exulceratis inteſtinis, accidere hæc affectio, etiamſi vires ipſorum non magnopere laborent. Tum enim fuerit neceſſarium, ut permeantibus cibis partes exulceratæ dolorem ſentiant, atque ideo propellant, atque à ſeipſis ociſſime amittant: quod per ſingulas partes dum fit, tanta ſequitur tranſitus velocitas, ut cibi nullum coctionis rudimentum, inchoationemve accipiant. Verum tali lienteriæ morſus cuiuſdam inerit ſenſus, in ea vero, quæ propter ventriculi, & inteſtinorum imbecillitatem accidit, citra ullum doloris ſenſum fient deiectiones. Cæterum non parvum hoc eſt harum lienteriarum diſcrimen. Nam quæ propter humorum acri-

acrimoniam totius ventriculi, & intestinorum abrasa fit superficie, siquidem humorum malignitas cessaverit, astringente tum cibo, tum potu curatur citissime: si vero longiore tempore perseveret, in dysenteriam, id est, intestinorum difficultatem transit, ac mutatur: quæ vero propter virtutis retentricis imbecillitatem fit intestinorum lævitas, ab intemperie omnino conciliatur: quæ vel ipsorum corporum confirmata est qualitas, & quidam contractus iam habitus solutu difficilis, vel propter humorem aliquem fit qui in ventre, & intestinis continetur, de quorum humorum numero est pituita, ob quam ægrotantibus acidi ructus eveniunt, quas ὀξυρεγμίας appellant Græci, qui etiam citra pituitæ consortium ventriculo frigidiore fieri possunt. Et certe cum quibusdam lienteriis, quæ ex frigiditate ortum habent, una invadunt ructus acidi, sed temporis progressu cessant. Nam per initia exiguo quodam tempore cibi in ventriculo retinentur, procedente autem, atque aucto morbo, ne hoc quidem accidit. Ubi igitur in ventriculo brevis est cibi mora, tum quędam veluti fit coctionis inchoatio,

tio, & propterea eiusdem infelicitas, & frustratio accidit, apotychia Græce dicta. Nos autem à frigida causa profectas coctionis frustrationes, ructus acidos gignere didicimus. Ubi autem nullum cibi accipiunt coctionis initium, tum nec ulla ipsorum ab initio fit secundum qualitatem mutatio, & proinde nec ructus acidus, nisi pituita præsertim acida in ventriculo abundet. Propterea non simpliciter Hippoc. in lævitate intestinorum acidum ructum dixit signum esse bonum, sed in diuturna addidit. Nam cum incipiente, ut dictum est, sæpe una accedit ructus acidus. Deinde qui prius inquit, non extiterit. Quę enim à pituita ventriculum refrigerante, fit intestinorum lævitas, una secum semper habet coniunctam oxyregmiam, tanquã symptoma quoddam. Cum ea igitur intestinorum lævitate, quæ neque etiamnum incipit, neq; à pituita fit, coniuncta non est oxyregmia, quæ si aliquando tandem interveniat, tantisper cibum in ventriculo retineri, donec mutationis principium accipiat, simulque suorum operum naturam reminisci significabit. Atque mihi hactenus abunde ut arbitror,

exple-

expletum eſt expoſitoris munus. Eorum vero quæ diximus capita ſi quis ſcienter, certoque diſcere velit, in commentatione de naturalibus facultatibus non paucas demonſtrationes de ventriculi virtutibus, & in libro de ſymptomatum cauſis omnium quæ celeriter excernuntur explicatas cauſas habet. Quoniam vero Eraſiſtratus ſecundo de ventriculo ſuperiorum medicorum auctoritatem ementitus eſt, & de lienteria notionem turbavit, confuditque, non abs re fore viſum eſt pauca ſuperioribus addere, ac primum ipſius Eraſiſtrati verba tranſcribere, quæ habent hunc in modum, De lienteria appellata dicendum eſſe videtur. Superiores enim medici inteſtinorum affectum in tres partes diviſerunt, lienteriam, dyſenteriam, & teneſmum, quæ aſſidue laceſſens, eſt egerendi cupiditas inanis. Atque ex his nonnulli in ipſis excretis differentias morbi ſpectantes dicunt, Si ex ventre ſanguinolenta, & mucoſa prodeant, is affectus dyſenteria appellatur: Si vero quæ excernuntur, cruda, & coctionis expertia fuerint, & ſanguinolentis, & mucoſis permiſta, lienteria vocatur. Quum vero linoſa

permista sanguinolentis, & mucosis subeunt, tenesmus dicitur. Hæc Erasistratus, quam secutus opinionem nescio, ut crudis excrementis mucosa, & sanguinolenta adderet. Hoc enim nullus fecit, neque eorum qui eadem tempestate fuerunt clarissimi, & præstantissimi medici, ut Philotimus, Herophilus, Eudemus: neque eorum qui eam ætatem sunt secuti, usque ad recentiores istos, qui Archigenis temporibus extiterunt. Sed nec quod ipse dicit, medicorum superiorum, hoc est, eorum qui ante Erasistrati seculum fuerunt ullus affirmavit. Diocles siquidem in libro de causæ morborum curatione in hanc sententiam scribit, Tertium morbi genus fere dysenteriam excipit, vocatur autem lienteria, quam humida, & spumans, crudaque, & multa deiectio sequitur statim postquã comestum est, & bibitum. Praxagoras vero secundo de signis comitantibus inquit, Intestinorum lævitate laborantibus, quia lubrica sunt intestina, imprimisque ieiunum, cito cibaria deiici est necesse. Præterea Praxagoras deinceps scribit, Cibaria quæ cito permeant, omnino cruda esse oportere, quod peculia-

culia-

culiare, maximeque huius affectionis est proprium, in celeri transitu statuens, quod vero coctionis expertes, & crudi cibi permaneant, hoc unum habens in numero eorum, quæ necessario consequuntur. Neque enim quia omnino crudi permanent, ideo cito deiiciuntur, sed quia confestim excernuntur, nullã propterea coctionem nanciscuntur. Quæ causa est, quamobrem tum nos, tum alij medici complures lienteriam definiamus, citam esse ciborum pervasionem, nullam prorsus coctionem habentium. Sic de ipsa veteres quoque medici sentire videntur. Nam & libro de morbis, sive is liber Hippocratis sit, sive Polybi eius discipuli, hæc de lævore intestinorum scripta inveniuntur, Cibaria deiiciuntur incorrupta, humida, nullum dolorem facientia, corpus vero extenuatur: nimirum hisce viris fuit consuetudo iam olim recepta appellandi incorrupta, quæ nos cruda, & coctionis expertia vocamus. In libro quoque de victu salubri inscripto, qui & ipse Hippocrati ascribitur (licet nõ desint qui adulterinum censeant, nonnullis ad Aristonem, aliis ad Philistionem, quibusdam ad Pherecy-

dem referentibus) ſcribuntur hęc verba. Hæc nonnulli patiuntur, cibus eis deiicitur humidus, non coctus, non propter morbum, verbi gratia lienteriam, neque aliquem ipſis adfert dolorem. Atque hi quidem viri omnes ſunt Eraſiſtrato antiquiores, ſexcentique alij ut dixi, tum qui Eraſiſtrati ætate floruerunt, tum qui poſt eum fuerunt, in eandem omnes ſententiam de lęvitate inteſtinorum ſcripſerunt. Quare quid Eraſiſtrato in mentem venerit, neſcio, ut de maioribus mentiretur, dum in lævitate inteſtinorum ſanguinolenta, & mucoſa cibis non coctis permiſceri veterum ſententiam eſſe dicit.

II.

Οἷσι ῥῖνες ὑγρότεραι φύσει, καὶ ἡ γονὴ ὑγροτέρη, ὑγιαίνουσι νοσηρότερον. οἷσι δὲ τἀναντία, ὑγιεινότερον.

Quibus nares natura ſunt humidiores, & genitura humidior, ij morboſiore ſunt valetudine, at quibus contraria ſunt, ſalubriore.

Quibus nares humidiores natura, & genitura humidior, ij minus proſpera valetudine fruuntur: quibus vero hiſce contraria adſunt, ſalubrius degunt,

Siccio-

Siccioribus natura temperationibus, nullũ omnino è cerebro per nares manifeſtum, aut ſenſibile excrementum effluit, ſicuti neque per cutem ſudor : ſed quæ medicis ἄδηλος διαπνοὴ dicitur, id eſt, cutis perſpiratio ſenſum fugiens attenuata excrementa vaporis inſtar vacuat. Humidioribus vero naturis ſenſibilia fiunt excremẽta, cerebri præſertim, quia frigidius natura eſt. Quibus ipſis naturis genituram quoque, hoc eſt, genitale ſemen, frigidiorem eſſe affirmat, quemadmodum ſiccioribus aquoſa humiditate exhauſta tum craſſius, tum ſiccius ſemen adeſſe ſolet. Qui igitur humidiore ſunt ſive ſolo cerebro, ſive toto etiam corpore, inculpabilem illam, & inoffenſam vitæ ſalubritatem habere nequeunt, ſed frequentibus catarrhis, levi quapiam occaſione ortis, infeſtantur. Quod ſi per palatum ipſis deorſum redundans feratur humor, male partes ſubiectæ afficiantur, & graviter offendantur eſt neceſſe, fauces verbi gratia, guttur, aſpera arteria, pulmo, ſtomachus, & venter. Unde & tuſſes ipſis, & dyſpnœas, id eſt, ſpirandi difficultates, anginas, cruditates, diarrhœas, id eſt, alvi profu-

profuſiones, interdum etiam dyſenterias, quum ſcilicet deſtillans humor fuerit quodam modo ſalſior, accidere eſt neceſſe. Porro de his ipſis egit in libro de aëre, aquis, & regionibus, & in libro de morbis, & affectibus.

III.

ἘΝ τῇσι μακρῇσι δυσεντερίῃσιν, αἱ ἀποσιτίαι κακὸν, καὶ σὺν πυρετῷ κάκιον.

In longis inteſtinorum difficultatibus cibi faſtida malum denuntiant, & cum febre peius.

In longis inteſtinorum difficultatibus cibi faſtidium malum, & cum febre peius.

Difficultates inteſtinorum, id eſt, dyſenteriæ, exulcerationes ſunt inteſtinorum ab humoribus acribus factæ. Nam initio abraditur eorum ſuperficies extima: deinde temporis ſpatio profundiora, & putria omnino habent ulcera: quo maxime tempore ventriculi per conſenſum affecti labefactatur coctio: qua noxa latius ſerpente, & ſemper magis, magiſque ſurſum evecta, ſimul ut ventriculi os una eſt affectum, apoſioti fiunt, id eſt, anorecti, quaſi faſtidioſos cibi, & inappetentes dicas. Nam per initia etiam

iam interdum cibum averſantur, propter defluentes ab hepate ichores, id eſt, putres, & tenues humores à quibus inteſtina abradi dicebamus, præſertim ſi hi picrocholi, id eſt, calidi, & bilioſi fuerint. Nam ipſorum pars ſupernatans ad os ventriculi effertur. Longis vero inteſtinorum difficultatibus poſtquam hoc ſymptoma ſupervenerit, quandam iam per conſenſum mortificationem ventriculo advenifſe indicat, qua aboleri prorſus neceſſe eſt appetentiam, opus ad vitam neceſſarium. Quod ſi una cum appetentiæ deiectione febris inſuper inteſtinorum difficultati acceſſerit, ex duabus altera, vel aliqua ulcerum putredo, vel magna inflammatio adeſt: atque ita, ut dictum eſt, toto per conſenſum ventre affecto, pernicioſe ſe habent ægroti.

IV.

TA' περιμάδηρα ἕλκεα, κακοήθεα.

Ulcera undiquaque glabra, maligna.

Circunglabra ulcera, maligna.

Quum pilos à circumiectis ulceri partibus defluere, vel cutem ſquamulas è ſumma parte ammittere videris, ſcire

potes

potes iis qui ita habeant, pravos humores in partem adfluere, qui vehementer ulcus rodunt. Neque enim certe pilorum radices corrumpere possunt, & ulceratum locum non prohibere cicatrice obduci.

V.

ΤΩ͂ν ὀδυνέων τῶν ἐν πλευρῇσι, καὶ ἐν στήθεσι, καὶ ἐν τοῖσιν ἄλλοισιν, ἢν μέγα διαφέρωσι, καταμαθητέον.

Dolores & in lateribus, & in pectore, & in cæteris partibus, num multum differant, perdiscendum.

Doloribus lateris, & pectoris, cæterarumque partium an ægri multum differant, discendum est.

Animadvertere oportet non modo locum dolentem, qualis sit, sed magnitudo etiam doloris in eo quanta sit exquirēda. Quæ res tum ad loci affecti dignotionem, tum ad præsagitionem eorum, quæ ægroto sunt eventura, tum præterea ad curationis inventionem multo est utilissima. Siquidem in latere quum magnus urget dolor, primum is esse non potest, quin membrana costas succingens patiatur: secundo non vacat pericu-

periculo : deinde maiore etiam indiget curatione. Nam ſi ad claviculam dolor aſcendat, ſectione venæ utendum erit, ſi ad hypochondria declinet , purgationi locus erit , quemadmodum in libro de victus ratione in morbis acutis ipſemet docuit. Si vero mediocris fuerit dolor, nec pungens , (qualis in membrana erat ſuccingente) nec ad claviculam, aut hypochondrium pertineat , tum ipſe affectis coſtarum carnoſis partibus fieri poteſt , atque ideo neque periculoſus fuerit, neque magno auxilio indiguerit. Sic etiam in ſingulis aliis partibus doloris ſpectanda eſt magnitudo, veluti in renibus, ſi forte carnoſa eorum pars inflammationem ſuſtineat , dolor gravis erit, quemadmodum ipſe in Epidemiis tradidit , ita eum dolorem appellans , qui veluti ponderis cuiuſdam affecto loco impoſiti ſenſum infert : aliæ vero renum partes ſi afficiantur , acutus dolor cruciabit , alias partes dico, tunicam renes obtegentem, cavitatem internam, & in hanc penetrantes , & traiectas tum arterias , tum venas , & præterea meatuum urinariorum , (οὐρητῆρας appellant) exortus. Sic etiam in iocinore res habet:

Nam

Nam parte eius carnoſa inflammata, gravis dolor ſentitur: tunica vero ambiente, aut vaſis inflammationem patientibus, acutus vexat. Atque ipſius doloris acuti indicationem nobis adfert maior, minorve efficientis cauſæ qualitas. Bilioſus ſiquidem, & acris humor dolorẽ intendit, ut & ſpiritus flatuoſus exitum non habens: remittit pituitoſus. Nec vero ſolum qualitatis cuiuſpiam magnitudo nobis aliquam dat doloris ſignificationem, ſed etiam quantitatis. Intenditur enim cuiuſvis cauſæ efficientis actio, eius aucta ſubſtantia. Si itaque Hippocrates quia cuiuſque doloris magnitudinem conſiderandam eſſe vellet, aphoriſmum ſcripſit, ſatis multis ipſius uſum expoſuiſſe videri poſſimus. Si vero non magnitudinem ſolum dolorum ſpectandam eſſe, ſed generalius quiddam, & velut univerſalius indicans, omnes aliquo certe numero habendas dolorum differentias, animadvertere, & conſiderare oportere dicit, multo utique maiorem ex ipſo utilitatem ſumus percepturi. Erit enim oratio huiuſcemodi, Non ſimpliciter partium dolorem conſiderare, neque eandem eſſe in omnibus affe-

affectionem arbitrari oportet: ut si, exempli gratia, ante quidem Dioni, postea vero Theoni latus doluerit, eodem propterea modo utrumque habere exstimandum est, sed permultumne inter se differant, an quodammodo sint similes, cognoscendum. Id vero fit ex duobus manifestum, doloris tum specie, tum vehementia. Ex specie, si pungens, si distendens, aut torporem concilians, aut cum oneris phantasia gravis, aut aliquo veluti lancinante, aut erodente, aut pertundente, si continuus, aut cum intermissione, si æquabilis, aut inæquabilis fuerit. Secundum vehementiam etiam, qui vehementior, remissiorve sit spectare oportet, quæ paulo supra secundum magnitudinem in doloribus dicebatur differentia. Solent enim medici per verbi abusionem quicquid vehementius est appellare maius, etsi non quantum, sed quale existat. Parvam enim, aut magnam, aut mediocrem febrem appellitandi nullum faciunt finem, quæ suam tamen habet in calore essentiam. Quare mirum videri non debet, si dolorem etiam vehementiorem, maiorem vocitent, multoque minus dignum admiratione, si quæ

si quæ speciebus separata sunt, ea inter se multum differre dicantur: ut si dolorem qui ponderis cuiusdam speciem, & phantasiam refert, ab eo qui lancinare, & pertundere partem, aut aliud quidpiam ex iis, quæ supra dicta sunt facere videtur, diversum esse dixeris.

VI.

ΤΑ' νεφριτικὰ καὶ ὁκόσα κατὰ τὴν κύστιν ἀλγήματα, ἐργωδῶς ὑγιάζεται τοῖσι πρεσβύτῃσι.

Renum, & vesicæ vitia in senibus ægre curantur.

Renum, & vesicæ vitia in senibus difficulter curantur.

Renum, & vesicæ affectus in senibus vix sanantur, id est, multo negotio, & longo tempore. Nam earum partium actio irrequieta, & munus nunquam otiosum, quiete autem opus est, si quid sanari debeat. Adhæc excrementum per eas vacuandum, acre est, quod irritandi sive ulceris, sive inflammationis, sive alterius cuiuspiam affectionis in ipsis consistentis vim habet. Multo vero difficilius sanantur in senibus vesicæ affectus, quoniam alii etiam morbi omnes, præcipue-

cipueque longi in ipſis vix medelam admittunt. Tales enim ſenes ad mortem uſque comitari ſupra dixit.

VII.

TA' ἀλγήματα τὰ κατὰ τὴν κοιλίην γινόμενα, τὰ μὲν μετέωρα, κουφότερα. τὰ δὲ μὴ μετέωρα, ἰσχυρότερα.

Dolores qui ad ventrem fiunt, ſublimes quidem, leviores: non ſublimes vero, vehementiores.

Dolores ventris ſublimes, leviores : non ſublimes, fortiores.

Sublimes nunc accipere oportet non ſecundum corporis longitudinem , ſed profunditatem. Eos autem diſcriminat in ventris regione peritonæum , ita ut qui in partibus hoc elatioribus fiunt, ſublimes vocentur , qui vero in partibus huic ſubiacentibus , hoc eſt, inteſtinis ipſis , atque ventriculo , & alto corpore conſiſtunt , non ſublimes dicantur. (a) Porro liquet tales dolores merito Hippocratem fortiores appellaſſe.

VIII.

(a) *Nam internæ partes ſunt principes, & fere publicum obeunt munus, externæ privatæ, & ignobiles.*

VIII.

TOῖσιν ὑδρωπικοῖσι τὰ γινόμενα ἕλκεα ἐν τῷ σώματι, οὐ ῥηϊδίως ὑγιάζεται.

Aqua inter cutem laborantibus, orta in corpore ulcera, non facile ſanantur.

Aqua inter cutem laborantibus, exorta in corpore ulcera, non facile ſanantur.

Ipſemet libro de ulceribus, non prius ulcus ad cicatricē perduci docuit, quam ſit exacte exiccatum. (a) Hoc autem in Hydropicis ob nimiam humiditatis copiam facile fieri non poteſt.

IX.

TA' πλατέα ἐξανθήματα οὐ πάνυ τι κνησμώδεα.

Puſtulæ latæ raro pruriginoſæ.

Latæ puſtulæ non admodum pruriginoſæ.

Quemadmodum tubercula omnia duplici differentia conſtant : quædam enim faſtigiantur in acutum, & ſublimia exiſtunt, quædam funduntur latius, & ampliorem locum occupant, non tamen in altum tolluntur : ſic puſtulæ nonnullæ ſu-

(a) *Hydropicis ineſt humiditas inſtrumentalis, & ſiccitas ſimilaris nimia. Vtraque autem unitatem tardat.*

læ ſublimes acuminantur, aliæ humiles late ſparguntur. Elatiora autem, & acutiora tubercula, ut & puſtulæ, ab humore fiunt calidiore, humiliora autem à (a) frigidiore. Quo fit ut duplicem ob cauſam latæ puſtulæ non admodum pruriant. Cutis enim perſpiratu vaporant in latitudinem extenſæ, & efficientem humorem obtinent minus acrem.

X.

Κεφαλὴν πονέοντι καὶ περιωδυνέοντι, πύον, ἢ ὕδωρ, ἢ αἷμα ῥυὲν κατὰ τὰς ῥῖνας, ἢ κατὰ τὸ στόμα, ἢ κατὰ ὦτα, λύει τὸ νούσημα.

Capite dolenti, ac vehementer laboranti, pus, aut aqua, aut ſanguis, per nares, vel os, vel aures effluens, morbum tollit.

Capite dolenti, & vehementer laboranti, pus, vel aqua, vel ſanguis per nares, aut os, aut aures effluens, morbum ſolvit.

Sic de aliis etiam multis demonſtravimus pronunciare Hippocratem: quibus niſi diligenter animum advertas, videatur quod ab ipſo dicitur ſolum, & unicum eſſe affectionis propoſitæ remedium,

(a) *Pituita alioqui frigida, putrefactione, & ſalſugine calida, & acriu evadit, unde pruritum etiam movet.*

dium, aliud vero eſſe nullum. Verum ipſe non hoc ſolum eſſe dicit: ſed ſimpliciter quod pus, vel aqua per aures, aut nares effluens, morbum ſolvit. Quod ſi ordine inverſo dixiſſet, quemadmodum ego nunc feci, dictio reprehenſione vacaſſet. (a) Quum enim vel propter inflammationem, vel crudorum humorum copiam in capite collectam fieri dolorem contigerit, tunc inflammatione ſuppurata, aut excreto humore, morbi fiet ſolutio: Si vero vel propter ſpiritum flatuoſum, vel ſanguinis plenitudinem, vel mordacem bilem, vel denique ab intemperie dolor contractus fuerit, per alia ſanabitur remedia.

XI.

ΤΟῖσι μελαγχολικοῖσι καὶ τοῖσι νεφριτικοῖσιν αἱμοῤῥοΐδες ἐπιγινόμεναι, ἀγαθόν.

Melancholicis affectibus, & renum vitijs ſuccedentes hæmorrhoïdes (hoc eſt ſanguinis profluvium per ora venarum in ano ſanguinem fundere ſolita) bono ſunt.

Melan-

(a) *Particularia tantum ponit hic doloris capitis remedia. Communis enim materia purgatione, & ſectione venæ vacuatur, quæ univerſalia ſunt remedia: continens vero, & coniuncta topicis auxilijs.*

Melancholicis, & nephriticis hæmorrhoïdes supervenientes, bono sunt.

Non vacuationis ratione solum, sed ipsa etiam humoris vacuandi qualitate eiusmodi affectus hęmorrhoïdes sanant. Hæ enim crassum sanguinem profundere solent, humoris melancholici plenum, talem in sanguine vim obtinentis, qualem in vinis fæx habet. Quare nihil mirum & melancholiam, & nephritim per hæmorrhoïdas curari, utpote quæ sanguinis veluti fæcem vacuare soleant.

XII.

Αἱμοῤῥοΐδας ἰηθέντι χρονίας, ἢν μὴ μία φυλαχθῇ, κίνδυνος ὕδερον ἐπιγενέσθαι, ἢ φθίσιν.

Diuturnum sanguinis profluvium per ora venarum quæ in ano sunt (hæmorrhoïdas dicunt) curanti, nisi una servetur, periculum est ne aqua inter cutem, aut tabes succedat.

Diuturnas curanti hæmorrhoïdas, nisi una quæpiam servetur, periculum aquæ inter cutem, vel tabis impendet.

Hæmorrhoïdas citari est impossibile, quin propter sanguinis multitudinem, & crassitudinem venarum ora quędã parean-

riantur, iocinore in ipſas fæculentum, & melancholicum ſanguinem reiiciente. Si quis igitur hanc ipſi viam præcluſerit, tum ſcirrhoſum ipſum effecerit, tum multitudine, & craſſitie gravato calorem in ipſo extinxerit. Simile enim quiddam fit, quale flammæ externæ accidere videmus, quum multa temere ligna congeſta ignem ſuffocant, & extingunt: Si itaque nativo calore generatur ſanguis, ipſo extincto non amplius generandum fore conſtat. At vero aqua inter cutem, ſanguinis fit generatione fruſtrata. Et ſi quandoque iecur plenitudinem in pulmonis venas queat protrudere, vaſe inibi rupto, tabidi evadunt. Ratione igitur optima unam eſſe ſervandam hæmorrhoïdem conſulit, ut per hanc ſcilicet fæculenta iocinoris cacochymia vacuari poſſit, in iis præſertim, quibus longo tempore per tales venas excerni conſuevit.

XIII.

Ὑπὸ λυγμοῦ ἐχομένῳ πταρμοὶ ἐπιγινόμενοι, λύουσι τὸν λυγμόν.

Singultu detento, ſi ſternutamenta accedant, ſingultum tollunt.

Singul-

Singultu fatigante, ſternutatio ſuperveniens liberat.

Quemadmodum ipſe convulſionem à plenitudine, & vacuatione fieri dicebat, ita ſingultum quoque accidere putat. Quum igitur à plenitudine fit (fere autem ita fit) violento opus eſt motu, ut veluti vecte quopiam emotæ humiditates ipſum efficientes, perſpiratu diſcutiantur, & vacuentur. Hoc autem ſternutatio efficit. Eos vero ſingultus qui propter inanitionem raro fiunt, ſternutamentum non ſanat. Quod autem ob plenitudinē ſingultus frequenter fiant, argumento ſunt pueri, quum ſe ſupra modum repleverint crebro ſingultientes. Porro frigus, & perfrigeratio quia nervoſa corpora omnia ægre perſpirabilia reddit, ut hæc repleantur eſt in cauſa, atque ideo ſingultus, ſeu palpitatio quædam ipſis accidit.

XIV.

Υπὸ ὕδρωπος ἐχομένῳ, τοῦ κατὰ τὰς φλέβας ἐς τὴν κοιλίην ὕδατος ῥυέντος, λύσις.

Aqua inter cutem detento, ubi aqua ex venis in ventrem confluxerit, morbus ſolvitur.

Hydrope detento, ſi aqua è venis in ventrem confluxerit, ſolvitur morbus.

Hoc etiam unum eſt exemplum earum vacuationum, quæ ſponte, & utiliter fiunt. Spontaneas autem dicimus non quę ſine cauſa, ſed ſine opera noſtra fiunt. Si enim exhibito medicamento hydragogo, id eſt, aquas ducente, talis facta fuerit vacuatio, non iam ſpontinam appellaturi ſumus.

XV.

Ὑπὸ διαῤῥοίης ἐχομένῳ μακρῆς, ἀπὸ ταυτομάτου ἔμετος ἐπιγινόμενος, λύει τὴν διάῤῥοιαν.

Longo alvi profluvio detento, ſpontanea accedens vomitio, alvi profluvium ſolvit.

Longo alvi profluvio laboranti, ſponte vomitus ſuperveniens, morbum ſolvit.

Et hoc etiam exemplum eſt eorum, quæ recte à natura geruntur, quod utique medicum imitari oportet. Eius autem utilitas, revulſionis ratione æſtimatur.

XVI.

Ὑπὸ πλευρίτιδος ἢ ὑπὸ περιπνευμονίης ἐχομένῳ διάῤῥοια ἐπιγινομένη, κακόν.

Mor-

Morbo laterali, aut pulmonum inflammatione conflictato, succedens alvi profluvium, malum.

Pleuritide, aut peripneumonia detento, diarrhœa interveniens, malum.

Ad partes affectas non temere, & simpliciter aliæ compati solent, sed quum forti affectu detinentur. Hac itaque ratione iecore graviter patiente, singultus quidem accidit compatiente stomacho: tussis autem, & spirandi difficultas, per consensum affectis instrumentis respirationi destinatis. Sic etiam rursus instrumentis respirationi serviētibus magnopere, &graviter affectis hepar compatitur: & hoc ipsum manifesto ostendit Hipp. quū non simpliciter dixit in pleuritide, aut peripneumonia citatā alvum, & solutam, malum esse signum, sed adiecit detento, quasi habito, & talibus morbis vexato diceret diarrhœam supervenientem signum esse malum, quoniam iis, qui ita se habent, profluvium alvi accidere solet, iecore non amplius ad se attrahere alimentum, neque probe in sanguinem convertere valente, & ventriculo etiam interdum ipsum corrumpente. Moderatę tamen pleuritidi, & peripneu-

moniæ ſuperveniens alvi ſolutio, poteſt aliquando prodeſſe vacuationis ergo, multoque magis poſtquam coctionis ſigna apparuerint in morbis, neque timor adeſt, ſed morbus periculo vacat. Communiter autem in his, & aliis omnibus quę ſimiliter efferuntur, exceptionis huius meminiſſe oportet, dum modo nulla alia extemporali, & manifeſta occaſione acciderit eiuſmodi ſymptoma, veluti ſi nunc diarrhœa ex cibo, aut potu aliquo ſit orta: ſed morbi ratione intervenerit. Nam quæ alia ex cauſa, & non vi morbi eveniunt, ipſius ingenium, & morem ſignificare non poſſunt: ſiquidem ſignum in aliquo cum re ſignificata coniunctum eſſe oportet.

XVII.

Ὀφθαλμιῶντα ὑπὸ διαῤῥοίης ληφθῆναι, ἀγαθόν.

Lippitudine laborantem, alvi profluvio corripi, bonum.

Ophthalmia laborantem, alvi profluvio corripi, bonum.

Hoc non tanquã bonum ophthalmia laborantibus ſignum, ſed ut cauſa ab eo dicitur, quia ſcilicet humorum redundantia

dantia ſimul vacuetur, & ad inferiora revellatur. Quod unum ipſi quoq; exemplum eſt eorum quæ ſponte, & utiliter vacuantur, & quę medicum imitari convenit. Nimirum ita omnes faciunt, alvum quum opthalmia laboratur, clyſteris, & purgationibus ſubducentes.

XVIII.

ΚΥ'στιν διακοπέντι, ἢ ἐγκέφαλον, ἢ καρδίην, ἢ φρένας, ἢ τῶν ἐντέρων τι τῶν λεπτῶν, ἢ κοιλίην, ἢ ἧπαρ, θανατῶδες.

Cui veſica perſecta fuerit, aut cerebrum, aut cor, aut ſeptum tranſverſum, aut tenue quoddam inteſtinum, aut ventriculus, aut jecur, lethale eſt.

Pertuſa, perſectave veſica, cerebro, corde, ſepto tranſverſo, tenui quopiam inteſtino, ventriculo, iecore, lethale eſt.

Nomen lethale, tum in aliis ſcriptis, tum hoc ipſo libro ſæpe de iis qui ex neceſſitate, & ſæpe de iis qui fere morerentur, uſurpaſſe videtur. Quare incertum nunc eſt, utrum ſecuturam omnino mortem altius hiſce partibus diviſis velit innuere, an in quibuſdam hominem quidem ſervari, ſed raro contingat. Quod itaque cordis vulnus mortem ne-

cessario adferat, unum est ex iis, quæ in confesso sunt apud omnes: non tamen in aliis confessum est, & manifestum, quod vulnus omne inevitabilem adferat mortem, sed duntaxat illud, quod magnum est, & profundum: cuiusmodi significari verisimile est per participium pertusa: ut tota vesicæ tunica usque ad capacitatem internam divisa, persectaque, atque aliorum unumquodque similiter divisum intelligatur. In vesica ergo confessa, manifestaque res est, tale scilicet vulnus non uniri, aut coalescere, ut nec in parte etiã septi transversi nervosa, & intestinis tenuibus. De ventriculo vero dubitatur: Nam quosdam qui in eo vulnerati fuissent aiunt aliquando, sed raro fuisse persanatos. At vero non vulnus solum profundum in iecoris fibris acceptum, sed fibram etiam abscissam sanatam fuisse dicunt, Sed & ipsi in libro de vulneribus exitiosis inscripto, ex his nonnulla curare eius libri auctorem aggredi legimus. Quod vero eorum diacope, id est, profundior scissura inglutinata maneat, in corde quidem, & septo transverso fit ob perpetuum eorum motum: in vesica vero, quia nervosa, tenuis,

& ex-

& exanguis ipſa exiſtit. Nam ipſius collū, quia carnoſum eſt, quotidie ſanari videmus in lithotomiis, id eſt, per inciſionem extrahendis è veſica calculis. Hepar vero ſi ſaucietur, vulnerationes habet hæmorrhagicas, id eſt, copioſum profundentes ſanguinem: atque idcirco prius moriuntur, qui ita ſunt vulnerati, quam vulnera conglutinari queant: ita dixi, ut perſectam venam eſſe intelligatur. Quare nec qui profunda iecoris vulnera curaſſe ſe, nec qui fibras, id eſt, lobos abſtuliſſe dicunt, videntur veritati conſentanea dicere. Vulneratum vero cerebrum ſanari ſæpe vidimus, ſemelque Smyrnæ Ioniæ vivente adhuc Pelope præceptore, vulnere axiologo, id eſt, maiuſculo exiſtente. Verum id ex iis eſt, quæ rariſſime eveniunt: Illud vero verum, & indubitatum, magnas vulnerationes, quales Hippocrates diacopas appellare videtur, adferre mortem, quæ tamen aliquatenus in ipſius ventriculos penetrant ſauciationes, omnium conſenſu ſunt mortiferæ. Tenuium vero inteſtinorum quum omnium, tum ventriculi multo magis natura non parum carnoſæ habet ſubſtantiæ, atque ideo

summa parte vulnerata sæpe glutinantur: tota vero ad cavitatem usque internam divisa, rarissime. Hoc autem mea quidem sententia non propter eorum substantiam, sed quia medicamentum ipsis ut externis partibus imponere non possumus, accidere videtur. Quapropter per assumpta, vulneratum ventriculum auctor libri de vulneribus exitialibus inscripti, sive Hippocratis is fuerit, sive alius quispiam, curare aggreditur.

XIX.

Ἐπὴν διακοπῇ ὀστέον, ἢ χόνδρος, ἢ νεῦρον, ἢ γνάθου τὸ λεπτὸν, ἢ ἀκροποσθίη, οὔτε αὔξεται, οὔτε ξυμφύεται.

Os cum persectum fuerit, aut cartilago, aut nervus, aut genæ tenuis particula, aut præputium, neque augetur, neque coalescit.

Persectum os, aut cartilago, aut nervus, aut genæ tenuis particula, aut præputium, neque augetur, ne coalescit.

Per augeri verbum, talem aliquam generari substantiam intelligit, qualis est partis divisæ, sicuti in cavis ulceribus caro succrescere apparet: Per coalescere autem, corporis divisi labra inter se conglu-

conglutinari. Iam vero quod neque cartilago, neque os regenerentur confessa rés est: an vero glutinentur nonnulli dubitant. Inquiunt enim videri manifesto ossa fracta glutinari. Hi vero opinione longe falluntur, idque doceri possunt in iis animantibus, in quibus rupta ossa poro fuerunt firmata. Hæc enim si quis viva, aut mortua dissecta contempletur, manifesto partes ossium separatas, poro (a) quodam, veluti vinculo circumiecto constrictas esse comperiet, quas si abraserit fracturæ profundum apparebit non glutinatum. Sic igitur de his quæ retulimus ambigunt, quidam augeri affirmantes, non tamẽ coalescere, nonnulli vero etiam coalescere, sed raro. Quæ itaq; exedendo ulcerata sunt, augeri postulant, nec ullum vidi qui ita affectus esset, cui non regenita sit caro. Glutinari autem desiderant ea, quæ divisa sunt, & non persecta. Hæc enim inter se differunt, quia persecta divisionem habent usque ad extremum pervadentem: quæ quidem nunc Hippocrates uniri negat, non ob id tantum quia nervosa sunt, & tenuia, sed quia cum eo, quod tali sunt

(a) *Porus in osse, ut cicatrix in cute.*

natura prædita, vulneris labra à se invicem distant non parum.

XX.

Ἢν ἐς τὴν κοιλίην αἷμα ἐκχυθῇ παρὰ φύσιν, ἀνάγκη ἐκπυηθῆναι.

Si sanguis in ventrem præter naturam effusus fuerit, ut in pus vertatur necesse est.

Si in ventrem sanguis præter naturam effusus fuerit, is suppuretur est necesse.

Quidam sine articulo ἐς κοιλίην scribunt, omnem volentes significari cavitatem, quibus suffragatur ab Hippocrate præter naturam additum, per quam adiectionem tale quid ostendere videtur, Si quando sanguis è proprio conceptaculo in aliã quamvis cavitatem exciderit, ut sanguis permaneat fieri omnino nequit. Ita enim in phlegmonis, & contusionibus quas ἐκχυμώσεις appellant Græci, fieri videtur, in illis quidem minutatim disperso sanguine in eas musculorum cavitates, quas sola ratione contemplari possumus: in contusionibus vero sanguine in ea spatia effuso, quæ vasa circunstant. Porro suppurari verbum non recte dictum est, utpote unicam in

san-

ſanguine mutationem ſignificans. Quare ipſius latius extenſo ſignificatu, ad omnem ſanguinis corruptelam nonnulli transferunt, atque ita nunc accipiendum eſſe dicunt. Sic enim fieri videtur, ſiquidem qui ex loco naturali emanavit ſanguis non permanebit, ſed alias ſuppurabitur, alias liveſcet, alias in grumos concreſcet, maxime quum in magnam exciderit capacitatem præter naturam.

XXI.

Τοῖσι μαινομένοισι, κιρσῶν ἢ αἱμοῤῥοΐδων ἐπιγινομένων, τῆς μανίης λύσις.

Inſanientibus ſi varices, aut ſanguinis profluvium per ora venarum, quæ in ano ſunt (hæmorrhoïdes dicuntur) acceſſerint, inſaniæ ſolutio.

Inſanis ſi varices, vel hæmorrhoïdes ſupervenerint, inſaniæ ſolutio.

Hoc loco inſaniam, proprie melancholiam, non à bile furorem appellat. Eſt autem varix venarum, quæ in cruribus, & femoribus habentur, dilatatio à craſſo, & melancholico humore facta. Natura enim humores inſaniam committentes, maxime ſi melancholici fuerint, & craſſi ad partes ignobiles protru-

dente, dictarum ſequitur affectionum generatio, & inſaniæ ſolutio.

XXII.

Ὁκόσα ῥήγματα ἐκ τοῦ νώτου ἐς τοὺς ἀγκῶνας καταβαίνει, φλεβοτομίη λύει.

Rupta, quæ ex dorſo ad cubiti articulos deſcendunt, venæ ſectio ſolvit.

Ruptiones, quæ ex dorſo ad cubitum deſcendunt, venæ ſectio ſolvit.

Melius quidam ſcribunt, Dolores qui: Nam ruptionē ipſam deſcendere unum ex iis eſt, quæ fieri omnino nequeunt, ſiquidem divulſa, & rupta muſculi parte carnoſa fit ruptio: quippe interdum in ipſum ruptionis locum ſanguis manifeſto colligi videtur, cui ipſi comparata eſt digerendo curatio. Reliqui vero dorſi dolores locum mutantes, ex defluente humore fiunt, aliquando ſolo, magna vero ex parte craſſum, & flatuoſum ſpiritum coniunctum habente: quem humorē excipere, & vacuare oportet, ſecta in cubito vena, quum eo fluere videbitur. Eſt enim eius præceptum, pro momento, & nutu humorum vacuationes faciendas eſſe: quod indicant hæc verba, ducendum quo vergunt per loca opor-

tuna.

tuna. Quod ſi de ruptis ipſi ſermo eſt habitus, dolores per conſenſum, & ſympathiam factos, exaudiendum eſt dici ab ipſo in cubitos deſcendere, non ipſam carnoſæ partis diviſionem. Et certe talibus utilis eſſe poteſt venæ ſectio, communi vacuationis ratione.

XXIII.

ἬΝ φόβος καὶ δυσθυμίη πολὺν χρόνον διατελέῃ, μελαγχολικὸν τὸ τοιοῦτον.

Metus, & triſtitia ſi diu perſeverent, melancholiæ iſtud indicium eſt.

Si metus, atque mœſtitia longo tempore perſeverent, melancholicum eſt ſignum.

Si quis non manifeſta de cauſa metuat, aut mœſtus ſit, atræ bilis ſunt manifeſta ſymptomata, maxime ſi longum tempus perſeveraverint. Propter cauſam tamen manifeſtam orta ſi ſint, & deinde perſiſtant diu, inſaniam ſignificare ſcias velim. Nam multi iam mania corripi viſi ſunt, quæ ab excandeſcentia, aut ira, aut mœſtitia principium ſumpſerat: ipſo ſcilicet corpore per id temporis habili, & idoneo ad tales ſuſcipiendas affectiones exiſtente.

XXIV.

XXIV.

Ἐντέρων ἢν διακοπῇ τῶν λεπτῶν τι, οὐ ξυμφύεται.

Ex tenuioribus inteſtinis ſi quod perſectum fuerit, minime coaleſcit.

Si quod gracile inteſtinum perſectum ſit, non coaleſcit.

Idem paulo ante dixerat eo aphoriſmo cuius initium, Veſica pertuſa, cerebro. Non itaque video quamobrem nunc fruſtra repetatur, quod & in aliis quibuſdam aphoriſmis factum eſſe certo ſcimus, quos expungere foret melius.

XXV.

Ἐρυσίπελας ἔξωθεν μὲν εἴσω τρέπεσθαι, οὐκ ἀγαθόν. ἔσωθεν δὲ ἔξω, ἀγαθόν.

Eryſipelas foras effuſum intro verti, minime bonum: at ab interioribus foras, bonum.

Eryſipelas foris intro converti, malum: intus vero foras exiſtere, bonum.

Non Eryſipelas ſolum, ſed & alium quemcunque affectum ex profundis, & principibus partibus ad cutem traduci, & bonum ſignum, & bonam cauſam eſſe exſtimandum eſt: Contrà vero ad internas

ternas, & profundas corporis partes remigrare, malum. Sed & alia multa hoc libro Hippocrates ſimiliter efferre viſus eſt, quædam veluti (a) univerſalium ſententiarum, & præceptionum exempla, à quibus evidentiorem rei eventus experientiam habere poſſimus: Eiuſmodi enim eſſe debent exempla.

XXVI.

Ὁκόσοισιν ἂν ἐν τοῖσι καύσοισι τρόμοι γίνονται, παρακοπὴ λύει.

Quibus in febribus ardentibus tremores contingunt, delirium ſolvit.

Quibus in febribus ardentibus tremores fiunt, delirio (b) ſolvuntur.

Sive Hippocrates ipſe tales aphoriſmos ſcripſit, qui ſint veluti quædam generaliorum, & univerſaliorum documentorum exempla, ſive alij addiderunt, id exquirendum aliis relinquentes, in ipſis illud tantum obſervabimus, quod etiam antea dictum eſt, & nunc in febre ardente repetetur. Nam huius febris cauſæ effectrices in venoſo genere conſiſten-

(a) *Fere Hippocrates dogma generale uno, aut altero oſtendit exemplo.*

(b) *In febribus ardentibus tremorem delirium fere excipit, tandemque mors.*

ſiſtentes, ubi in nervos tranſlatæ fuerint, primario tremores faciunt, per conſenſum vero affecto nervorum principio, etiam diliria invehunt. Quemadmodum igitur in febre ardente tranſlatio fit, ſic & in omni alia febre fieri poteſt. Et denique ex arteriis, & venis in nervos, & contra ex nervis in arterias, & venas noxiorum humorum tranſlatio fieri poteſt. Porro non exacte locutus eſt, quum febrem ardentem dixit à delirio ſolvi. Ea enim Hipp. conſtructionem, conſtitutionemve eorũ quibus ſupervenerint, ſolvere dicuntur, quæ hominem perfecte perſanant, non quæ aliã affectionem generant, priore nihilominus periculoſam.

XXVII.

Ὁκόσοι ἔμπυοι ἢ ὑδρωπικοὶ καίονται ἢ τέμνονται, ἐκρυέντος τοῦ πύου ἢ τοῦ ὕδατος ἀθρόου, πάντως ἀπόλλυνται.

Qui pus thorace colligunt, aut aqua inter cutem laborant, ſi uruntur, aut ſecantur, aut pus, aut aqua confertim effluxerit, omnino intereunt.

Quicunque empyi, aut hydropici uruntur, aut ſecantur, ſi pus, aut aqua univerſim effluxerit, omnino moriuntur.

Empyos

Empyos eos maxime appellare consuevit, qui thoracis, & pulmonis intermedio ſpatio collectum pus habent, quos quo modo oporteat urere, tradidit in magno de morbis libro cuius initium, Pulmonis arteriæ: quem quidem librum de empyis inſcribunt nonnulli. Uſtione itaque egent, qui tantam habent puris copiam, ut eius nulla ſit ſpes per ſputa expurgandæ, atque ipſos magna ſpirandi urget difficultas propter loci anguſtiam, quæ & ipſa eos urere cogit. In hydropicis autem αἱ παρακεντήσεις appellatæ uſitatiores ſunt medicis, quã uſtiones. Verum in præſentia Hippocrates quod uſtionis, & paracenteſeωs cõmune eſt, nempe univerſam, & confertam vacuationem vitandam eſſe conſulit: ita enim, ut ipſe dicit, evenire apparet. Eraſiſtrato etiam ſcriptum eſt de hydropicis tum ſubtilius, tum copioſius: atqui is experientia compertum, & comprobatum habere ſe dicit, univerſim factam vacuationem febres, ac mortem adferre. Sed & in aliis partibus, ut in thorace, quum magnus tumor aliquis ſuppuravit, periculoſam videmus eſſe vacuationem confertim factam, nimirum

rum

rum ipſis protinus animo defectis, & viribus proſtratis: quæ virium debilitatio poſtea non facile ſarciri, aut refocillari queat. In talibus itaque ob magnam corporum ſeparationem à ſe invicem, & puris acrimoniam, vaſa quædam arterioſa recludi videntur, quæ prius operculi vice pus habebant: quo derepente, & confertim vacuato, multus ſpiritus una cum eo excernitur, unde detrimentum ægrotantibus, & virium debilitatio. Aqua vero inter cutem laborantes non ob id tantum damnum faciunt, ſed & ſcirrhus viſceris, utpote non amplius ſuſtentatus ab aquoſa ſubſtantia, deorſum tum diaphragma, tum viſcera thorace contenta, retrahit.

XXVIII.

Εὐνοῦχοι οὐ ποδαγριῶσιν, οὐδὲ φαλακροὶ γίνονται.

Eunuchi neque podagra laborant, neque calveſcunt.

Eunuchi (a) *podagra non laborant, nec calvi fiunt.*

Teſti-

(a) *Podagræ, & Arthritidis univerſales cauſæ duæ, una articulorum imbecillitas, vel naturalis ex pravo, & enervi parentum ſemine, vel acquiſititia ob crapulam, aut venerem immodicam: altera, excrementoſum corpus.*

Testiculorum exectio eunuchos effœminat: ut ergo fœminis calvitium non accidit, sic nec eunuchis propter temperationis frigiditatem. Cæterũ eunuchos podagra non tentari Hippocratis quidem temporibus verum erat, nunc vero propter nimium tum otium, tum vitæ intemperantiam non item habetur verum: res autem tota ita habet. Qui podagra est laboraturus, necesse est pedes habeat imbecilliores, sicuti cerebrũ infirmius, qui epilepticus est futurus: neutrum tamen his affectibus omnino corripi est necessarium, si nihil peccaverint in vita. Quod autem partis imbecillitas satis esse nequeat ad morbi generationẽ, ex eo tempore potest aperte discere, quod accessionis intercedit. Eo enim toto intermedio tempore omnino nihil interpellantur à morbo, quamvis ipsis semper adsit naturalis imbecillitas. Quod in podagricis etiam est manifestum, in quibus humore quopiam supervacaneo in pedes defluente, affectum hunc generari constat. Si ergo hic humor nunquam adfluat, neque unquam talis futurus est morbus. Non affluet autem si corpus semper excrementis vacet,

cet, ſi moderato exercitio utatur, probeque cibum concoquat. Unde deſidia ipſos, & luxuria, & heluatio lædit: lædunt etiam multa, & potentia vina potata, maximeque ſi quis ante præſumptum cibum ipſis utatur. Hæc enim ut coitus etiam facile nervoſum replent genus: Hippocratis certe quidem temporibus pauci omnino laborabant podagra propter vitæ temperantiam, & moderationem ſummam, noſtra vero ætate in tantum auctis deliciis, & luxu, & voluptatibus, ut nihil ſupra addi poſſe videatur, infinita eſt podagra laborantium multitudo: nonnullis nunquam ſe exercitantibus, ſed male coquentibus, ſeque inebriantibus, nulloque præſumpto cibo fortia vina potantibus, & venere immoderata utentibus: aliis vero etſi non in omnibus, in uno tamen, aut altero ex iis quæ retulimus delinquentibus. Et vero ſæpe, quum peccatum magnum eſt, in uno eorum quæ diximus deliquiſſe ſatis eſſe poteſt. Ob has igitur cauſas eunuchi etiam podagræ doloribus cruciantur, etiamſi quam maxime ſibi à venere temperent. Tanta enim eorum eſt deſidia, tam inexplebilis edacitas,

tas, tanta crapula, ut etiam ſine coitu, podagra corripi poſſint. Hæc eadem de articulari morbo dicta eſſe putandum. Arthritici ſiquidem fere omnes prius fiunt podagrici. Accedit ad has cauſas quamobrem plerique nunc podagra infeſtantur, quod parentes, & avos multi podagricos habuere, in quibus ſcilicet ſemen erat vitiatum: atque ideo poſteris maiorem conciliavit partium imbecillitatem.

XXIX.

Γυνὴ οὐ ποδαγρᾷ, ἢν μὴ τὰ καταμήνια αὐτέῃ ἐκλίπῃ.

Mulier podagra non laborat, niſi cum menſtrua defecerint.

Mulier podagra non laborat, niſi ipſi (a) *menſtrua defecerint.*

Vacuationum menſtruarum ratione mulieres non fiunt podagricæ. Oſtendimus enim in ſuperiore commento, ſine humorum redundantia ex ſola partium eupathia, & patiendi proclivitate podagram non fieri. Cæterum hoc quoque erat olim verum, antequam menſtrua omni-

(a) *Magnum mulieri adverſus morbos omnes præſidium, menſtruorum excretio legitima.*

omnino defeciſſent mulieres podagra non tentari, propter peccatorum, quæ ſuperiore ætate mulieres admittebant parvitatem: nunc vero ob eorum magnitudinem nonnullæ podagra affligantur, antequam eas defecerint menſtrua, quamplurimis ipſarum parcius fluentibus, paucis vero etiam intra modum.

XXX.

ΠΑῖς οὐ ποδαγρᾷ πρὸ τῆς ἀφροδισιασμοῦ.

Puer podagra non tentatur ante venereorum uſum.

Puer podagra non laborat ante (a) veneris uſum.

Quod maximam vim ad podagræ generationem veneris uſus habeat, manifeſta res, etiam in pueris, quod paulo ſupra in eunuchis quoque dicebat: Eunuchos quidem certe podagra cruciari vidimus, pueros non vidimus. Sed ſi quis tali affectu correptus eſt, una cum genuum, & articulorum qui in manibus habentur, magno tumore id mali paſſus eſt,

(a) *Quum in pueris, & eunuchis omnes podagræ cauſæ convenire poſſint præter coitum, videtur Hippocrates maximam generationis podagræ partem veneri referre acceptam.*

eſt, arthritidi cuipiam derepente ortæ non diſſimiliter, propter plethoram multis cruditatibus acervatam.

XXXI.

Ὀδύνας ὀφθαλμῶν ἀκρητοποσίη, ἢ λουτρὸν, ἢ πυρίη, ἢ φλεβοτομίη, ἢ φαρμακείη λύει.

Oculorum dolores meri potio, aut balneum, aut fomentum, aut venæ ſectio, aut medicamentum purgans exhĩbitum ſolvit.

Oculorum dolores meri potto, aut balneum, aut fomentum, aut phlebotomia, aut purgatio ſolvit.

Horum unumquodque Hippocrates experientia magis, quam ratione aliqua cognoviſſe videtur: nihil enim mirum, ſi quis oculorum dolore affectus, quum feſtinaſſet ad balneum, dolore fuerit liberatus: vel ſi interdicto vini uſu, quum nullam inde ſentiret utilitatem, ad vini potionem ſe contulerit, ipſe alioqui vino, & crapulæ deditus, poſteaq; habuerit melius. Quemadmodum igitur pleraque alia quæ ſic vidiſſet medicis citra ullam diſtinctionem, & determinationẽ ſcripſit: ita hæc quoque mihi tradidiſſe videtur,

videtur, quum neque rationalium medicorum more quas oculorum affectiones, quodque enumeratorum ſolvat explicet, neque Empiricorum modo ſymptomatum concurſus(συνδρομάς vocant Græci) perſequatur. Cæterum ex aphoriſmis hoc modo ſcriptis utilitatem capiemus, ſi affectus in quibus meraca potio, aut balneum, atque deinceps enumeratorum quodque conveniat exquiſiverimus: quod ipſe aliquando feci. Nam quoſdam omnino eſſe oculorum dolores, quorum nonnulli meraci vini potione, alij balneo iuvarentur fiſus Hippocratis auctoritate mihi facile perſuadebam (neque enim iſtud ſcripſiſſet, niſi ipſe vidiſſet) quum tamen à nemine præceptorum, tale aliquod remedium dolentibus adhiberi ſpectaſſem. Quum itaque affectiones omnes quæſiviſſem, propter quas non in oculis modo, ſed in aliis etiam partibus dolores excitari ſit neceſſarium, ratus poſtea inveniſſe me, inde ipſarum notas, & indicia conſiderabam: quibus confiſus, tum demum dolentibus auxilia adferre non dubitavi. Atq; imprimis iuvenem quendam lavi, cui medicus, qui eius curationem

nem susceperat, non absque ratione secundo ab initio morbi die venam secuit, deincepsque curavit medicamentis quæ experientia convenire didicerat, sola inflammatione oculos obsidente. Cruciabatur autem per quosdam circuitus, & paroxysmos vehementissime, quibus ipse acres humores confertim affluere in oculos sentire se dicebat, quibus postea excretis doloris sedabatur vehementia, non tamen dolore omnino vacabat: & hoc ipsi quinto quoque die toto accidebat semper magis, magisq; invalescens. Quum igitur dolorem diutius ferre non posset, me, & quendam ex ocularijs medicis, qui tum Romæ erant, celeberrimum accersiri iussit. Huic itaque videbatur utendum esse collyrio quopiam emplastico, & anodyno: cuiusmodi sunt quæ ex cerussa lota, amylo, & papavere comparantur. Nam sic maxime posse reprimi per emplastica id quod influebat, simulque sensum stupefieri per narcotica sperabat. Ego vero ab initio suspecta habui talia medicamenta. Neque enim vehementes fluxiones reprimunt, sed ne excernantur prohibent. Atq;ideo si quidem acres ipsi extiterint, corneam exul-

cerari accidit : si vero multi, distendi, & irritari vehementer quasi rumpatur evenit. Quibus fit, nisi medicamentum sit vehementer narcoticum, id est, magnopere stupefaciat, ut dolores intolerabiles excitentur : si vero adeo stupefaciat, ut oculi vel maximam inflammationem non sentiant, tum visoriam vim labefactari, ita ut postquam inflammatio cessarit, vel exiliter admodū, vel nihil omnino cernant : tum etiam affectionem quandam prædurā in oculorum tunicis relinqui est necesse. Qui igitur ista nossem, & affluentem humorem animadverterem non paucum, valdeq; acrem, & calidum, primum fomento utendum censui tentandi, atque experiundi causa, ut qui certius ita, qualisnam foret affectio, intelecturus essem. Solet enim fomentum in his aliquantisper dolorem lenire, & mitigare, sed alteram fluxionem evocat. Qua enim ratione valet contentum oculis humorem digerere, eadem alterum potest ex vicinis partibus attrahere. Sed simul ut aquam calentem, & spongiam adferri iussi, ipsemet ægrotus idem remedium in præsens quidem dolorem minuere, sed paulo post eundem ampli-

ficare

ficare ſæpius iam toto die expertum ſe eſſe dixit. Quæ quum audiviſſem, ocularium illum medicum dimiſi, pollicitus me apud ægrum permanſurum, atque eum ſine ullo frigido medicamento dolore liberaturum. Protinus itaque ſolo balneo uſus, ſic hominem dolore levavi, ut totam noctem dormierit, nec eorum qui iuſta dormiebant quenquam interpellaverit. Ab huius curatione in poſterum in quibus acres humores in oculos influere, necdum tamen plethoricum corpus eſſe ſignis quibuſdam, & coniecturis deprehendi, balnei uſu omnes dolore liberavi. Sed & alterum quendam iuvenem, qui ruri procul urbe plures iam dies ophthalmia laboraverat, poſteaque perſiſtente dolore in urbem venerat conſpicatus ſqualentibus oculis, & ſupra modum tumentibus in ipſis venis, & ſanguine refertis, iuſſi ubi laviſſet vino uti meraciore, atque ita dare ſe ſomno. Itaque ſomno gravi oppreſſus eſt, atque mane omnis expers doloris ſurrexit, mihique confidentiam attulit, in quibus ſanguis craſſus oculorum venulas diſtenderet nulla toto corpore affectione plethorica, utendi vini potione,

quod quidem & attenuare, & vacuare, & motus vehementia obstructiones liberare possit. Atque hæc sunt oculorum doloris remedia agnostica. Ad securitatem autem, & certitudinem adhibetur fomentum, aliquam omnino utilitatem adferens, vel ut signum ad dignotioné, vel tanquam causa valetudinis oculorum effectrix. Quum enim nihil omnino influit amplius in oculos, adhibitum fomentum, in ipsis contentum humorem superfluum digerit, atque ita ipsis sanitatem restituit: ubi vero adhuc influit, ad primam admotionem ipso solo calfactu, doloris levationem aliquam brevem adfert, sed paulo post dolorem amplificat, atque tum demum fit diagnosticum signum, unde affectu intellecto ad aliquam totius corporis vacuationem pervenimus: nam si plethoricum corpus fuerit, per phlebotomiam, si cacochymum, per purgationem peccantis humoris vacuationem moliemur. Neque enim difficilis res est cacochymiā distinguere à sanguinis plenitudine.

XXXII.

Τραυλοὶ ὑπὸ διαῤῥοίης μάλιστα ἁλίσκονται μακρῆς.

Balbi longo alvi profluvio maxime corripiuntur.

Balbi longo alvi profluvio maxime corripiuntur.

Quemadmodum (a) ψελλίζεσθαι linguę est vitium, non vocis, sic etiã τραυλίζειν, quum scilicet lingua eas voces articulate proferre non potest, quæ per t, & r scribuntur, qualis hæc ipsa est traulosis, & aliæ similes, trepidat, tremit, tragula, trochus, triticum, & id genus aliæ. Hæ siquidem omnes dilatata, & ad primores dentes affirmata egent lingua. In quibus igitur ipsa imbecillior est, & infirmior, male affirmatur, & sonum quẽ t, & r edunt, articulate efferre nequit, sed in sonum quem t, & l reddunt, degenerat. Potest etiam id vitij accidere, quia lingua sit quodam modo brevior quam conveniat, quod fit admodum raro. Sed & quia molliore, & humidiore sit temperamento, accidit balbuties: quam ob

(a) *Traulus qui certam quandam literam proferre nõ potest. Psellus qui literam, aut syllabam pronunciando præterit Ischophonus, cui lingua titubat, & inter loquendum hæret, nec syllabam syllabæ præpropere connectere potest. Quæ tria linguæ impedimenta videtur intelligere Hippocrates traulosews nomine.*

causam pueri balbutiunt haud dissimili in ipsis eventu, atque ambulando fit. Nam ex his nonnulli nullo pacto incedunt, alij vero incessu sunt parum firmo, tibiis præ mollitudine titubantibus, & vacillantibus. Quinetiam viris nonnullis, quum disputando defessi fuerint, balbutire contingit, ut & iis qui longo tempore tibias inflarunt, & quibus ex morbo fractæ sunt vires, & accisæ: nonnullis etiam lingua vehementer exiccata, & arida. Verum tanta siccitas nemini, qui quidem secundum naturam habeat, adesse potest. Atque ideo solius humiditatis immodicæ symptoma est in naturâ balbis illud linguę vitium, ipsius musculis utpote infirmis stabiliri non valentibus. Hoc autem ipsi vel propter propriā, vel nervorum quos à cerebro accipit imbecillitatem accidere potest. Unde fit ut ebrij quoque interdum balbutiant, tum quia ipsis cerebrum multa humiditate permadescit, tum quia ipsius prægravatur copia. Sic igitur usuveniet natura balbis, ut vel cerebrum humidum habeant, vel linguam, vel utrumque. Atque cerebro quidem talem temperationem sortito, humidorum excrementorum copiam

copiam ex eo defluere par eſt, atque ea ſuſcipere ventriculum, indeque longis alvi profluviis hominem corripi eſt veriſimile. Ipſa vero lingua præhumida natura, ventriculum quoque talem eſſe rationi eſt conſentaneum, utpote qui tunicam alteram habeat cum lingua communem, quæ propter humiditatem imbecillitate laborat. Ventriculi vero familiaris affectio diuturna diarrhœa.

XXXIII.

OI ὀξυρεγμιώδεες οὐ πάνυ τι πλευριτικοὶ γίνονται.

Qui acidum eructant, non admodum morbo laterali tentantur.

Qui acidum ructant, non admodum pleuritici fiunt,

Oxyregmiωdeis, id eſt, acidum ructum habentes, raro pleuritide corripi tradit. Nam illud, Non admodum id quod raro, non quod nullo modo uſuvenit ſignificat, ut quidam libri interpretes arbitrati ſunt. Nos vero quum de pleuritide ageremus, eam quæ cum pallidis, & flavis ſputis eſſet, ex bilioſis humoribus ortum habere: & quæ cum ſpumoſis, ex pituitoſis: quemadmodum &

quæ cum nigrioribus, ex melancholicis, & quæ cum rubris, ex ſanguine fieri oſtendimus. Eſt enim inflãmatio membranæ coſtas ſuccingentis, pleuriticorum affectus. Quum vero inflammatio omnis ex redundante fiat humore quopiam, pro eius natura tum ſputi ſpecies pleuriticis ſupervenit, tum ſalutis, aut mortis expectatio. Non ſimiliter autem membranæ, & pulmo ſuſcipiẽdis humoribus ſunt nati, denſa ſiquidẽ eſt membranarum natura, pulmo vero omnem in partem rarus, & laxus. Quare & facile omnes humores ſuſcipit, membrana vero ſuccingens bilioſos potius admittit. Ob hanc igitur cauſam qui natura abũdant pituita, raro pleuritide laborant, præſertim ſi ſalſitudinem aliquam, & acrimoniam acquiſiverit. Talis enim pituita mordens inteſtina ad deiectionẽ ſtimulat, tumque non ſolam pituitam vacuari, ſed una cum ea alia etiam multa excrementa deiici contingit. Sed ipſe in libro etiam de aquis, locis, & aëre minime pleuritidi, aliiſque morbis obnoxios eſſe dicebat eos, qui alvum natura humidam haberent.

XXXIV.

XXXIV.

ΟΚόσοι φαλακροὶ, τουτέοισι κιρσοὶ μεγάλοι οὐ γίνονται. ὁκόσοισι δ' ἂν φαλακροῖσιν ἐοῦσι κιρσοὶ ἐπιγένωνται, πάλιν οὗτοι γίνονται δασέες.

Qui calvi ſunt, iis varices magni non fiunt : at quibus calvis exiſtentibus varices ſuccedunt, iis rurſum capillitium gignitur.

Qui calvi ſunt, ijs varices magni non fiunt: quibus vero calvis exiſtentibus varices ſuperveniunt, ij rurſus capillati fiunt.

Quum inter ſcripta prudentis cuiuſpiam viri oratio invenitur evidenter falſa, merito lectores hærere, & addubitare accidit, ac primum quidem ſibi ipſis diffidere, tanquam ea non aſſequantur, quæ etiam ſint manifeſta : deinde vero ſuſpicari nunquid eorum quæ ſunt propoſita falſum ſit. Quis enim ignorat calvitium affectionem eſſe inſanabilem? Sed neque verum, magnos varices calvis nunquam ſupervenire, ſicuti neque varicibus ortis calvitium ceſſare: niſi forte, ut nonnulli aiunt, appellatam medicis madaroſin, id eſt, capillorum defluvium, calvitium nominet. Hæc enim quum à

vitiosis humoribus ortum habeat, ut & ophiasis, & alopecia dicta, iisdem ipsis pravis humoribus in crura translatis varices facere, & capillos recuperare, & recipere potest. Nam si prius à vitiosis humoribus capillorum corruptis radicibus, eorum fiebat iactura, merito nunc iisdem alio migrantibus, ad naturalem statum capilli revertentur.

XXXV.

Τοῖσιν ὑδρωπικοῖσι βὴξ ἐπιγινομένη, κακόν.

Aqua inter cutem laborantibus tussis accedens, malo est.

Hydropicis (a) *tussis si superveniat, malum.*

Morbis alios morbos, & symptomata supervenire veteribus medicis moris fuit dicere, quæ ipsius morbi augescentis ratione accidere solent. Talis enim est Praxagoræ liber de supervenientibus. Sic etiam nunc de tussi dixit Hippocrates. Neque enim quum alia occasione fit hydropico tussis, signum est exitiosum, sed quum morbi ratione. Ubi enim in tali

(a) *Tussis morbi magnitudinem significat, ut urina etiam vehementer tincta.*

tali affectione aquosa humiditas in tantum creverit, ut iam asperas arterias occupet, deinde tussis superveniat, periculum ne haud ita multo post homo suffocetur, imminet.

XXXVI.

Δυσουρίην φλεβοτομίη λύει· τάμνειν δὲ τὰς εἴσω.

Urinæ difficultatem venæ sectio solvit: secandæ autem sunt interiores.

Difficultatem urinæ phlebotomia solvit: secare vero interiores.

Sed neque sana est hæc dictio, nisi particulam etiam assumpserit, ut aphorismus talis fit, Difficultatem urinæ etiam phlebotomia solvit. Nam revera sectio etiam venæ solvit dysuriam, eam videlicet, quę propter inflammationem, & plenitudinem facta est. Illud vero, secandas esse interiores, si de manuum venis dicatur, verum non est, neque Hippocrati confessum. Siquidem in omnibus suis scriptis, partibus iis quæ supra iecur sunt affectis, ex manibus sanguinem mittere, inferiorum vero partium morbis, poplitis, & malleoli venas pertundere iubet. De quibus si quis ipsum illud dixisse ar-

 bitre-

bitretur, secare autem interiores, parvi id est momenti. Ab una enim, eademque vena utraque, tam interior, quam exterior nascitur in poplite trifariam divisa, quia unica etiam vena ad hoc membrũ pervenit, non sicuti in manum, duæ. Melius itaque fuerit hunc etiam aphorismum inter ascititios habere.

XXXVII.

Ὑπὸ κυνάγχης ἐχομένῳ οἴδημα γενέσθαι ἐν τῷ τραχήλῳ, ἀγαθόν. ἔξω γὰρ τρέπεται τὸ νόσημα.

In angina detento, si tumor in cervice oriatur, bonum: foras enim morbus vertitur.

Angina correpto, si tumor appareat in collo, bonum: foras enim morbus existit.

Vera est oratio, & causa manifesta. Siquidem ex profundis, & principalibus partibus morbos ad cutem transferri utile est.

XXXVIII.

Ὁκόσοισι κρυπτοὶ καρκῖνοι γίνονται, μὴ θεραπεύειν βέλτιον. θεραπευόμενοι γὰρ ἀπόλλυνται ταχέως· μὴ θεραπευόμενοι δὲ πλείω χρόνον διατελοῦσι.

Quibus

Quibus cancri occulti oriuntur, eos non curare præſtat. Curati nanque cito pereunt, non curati vero diutius perdurant.

Quibus occulti cancri adſunt, non curare melius. Curati enim citius intereunt, non curati vero longius vitam trahunt.

Occultos cancros dixit vel qui ſunt ſine ulceratione, vel latentes, hoc eſt, non apparentes: quod rurſus idem ſignificat, ac ſi dicatur, qui in alto ſunt corpore. Sed & curatio duplex eſt, una, nihil non agere ut particula laborans ad ſanitatem perducatur: altera vero, eam præmeditari, & providere curationem, quæ affectui congruat, id eſt, ipſum demulceat, & mitiget, præſertim ſi coniunctam habeat exulcerationem. Tunc enim ſi non aliud, at certe ſaniem abluere humido quopiam eſt neceſſe, non quocunque, ſed quod per experientiam, aut indicationem nec putrefacere, nec irritare partem affectam compertum habeatur. Ab hac igitur curatione abhorrere, aut abſtinere non convenit: neque qui ſine ulceratione ſunt cancri ea egent. Alteram vero, quæ ſecando, & urendo fit (quæ ſola ſunt, cancro facto comparata

reme-

remedia) ne in cancris occultis adhibeamus, consulit. Quod enim qui in profundo latent, eiusmodi curationi non cedant, docet etiam experientia. Quotquot enim cancros eiusmodi curare sunt aggressi, magis irritasse, brevique homines necasse scio. Nam & qui cancrum in palato ortum, & qui in sede, & sinu muliebri secuerunt, aut usserunt, ulcera ad cicatricem perducere non potuerunt, sed homines affligente curatione ad mortem usque excarnificarunt: qui citra curationem longiore tempore vitam cum minore molestia exegissent. Ad eiusmodi igitur cancrorum sanationem nullo modo aggredi oportet. Ex iis vero qui summa parte corporis consistunt, eos solum curare tentandum est, quos una cum ipsis, ut sic loquar, radicibus excindere, & extirpare penitus licet. Nihil enim vetat veluti radices quasdam venas eas appellare, quæ plenæ melancholico sanguine usque ad partes vicinas pertinent. Multi enim nō infimi, nec contemnendi medici ne hosce quidem chirurgia curari sinunt, sed eos tantum qui exulcerati, tum laborantes vexant adeo, ut ipsi ultro manum admoveri desiderent,

ſiderent, tum in iis ſunt partibus, quas una cum radicibus excindere, & urere poſſumus. Quidam vero neque hos extirpari permittunt, ſed omnino abſtinendum in omni cancro remediis agoniſticis, id eſt, profligantibus, conſulunt. Hippocrates certe quidem quod cancros in alto corpore deliteſcentes non ſemper agnoſtice curandos eſſe ſuaſerit, ex ipſa affectionis natura coniectare licet: an vero eos etiam qui ſumma corporis parte ſine ulceratione conſiſtunt, quantum ex aphoriſmi dictione coniici poteſt eſt incertum: quem quidem aphoriſmum Artemidorus, & Dioſcorides ſcripſerunt uſque ad ea verba. Non curare melius.

XXXIX.

Σπασμὸς γίνεται ἢ ὑπὸ πληρώσιος, ἢ κενώσιος. οὕτω δὲ καὶ λυγμός.

Convulſio ex repletione, aut vacuatione oritur, ita vero etiam ſingultus.

Convulſio à repletione fit, vel vacuatione, ita vero & ſingultus.

Convulſio, (ut & ipſum nomen indicat) vulſis fit ad propria capita muſculis, vel ut apertius dicam revulſis: qualis ipſis

ipſis etiam ſecundum naturam motus eſt:ſed hic ſine animalis ciente, & impellente virtute non fit : convulſio autem motus eſt involuntarius:in quo ad ſimilē nervoſæ partis affectionē deveniunt, quam etiam in rebus externis fieri videmus. Nam in ſpaſmo à repletione idem fit quod aëris ambientis ſtatu ſupra modum humido fidibus accidit. Nam humore nimio imbutæ ſæpe rumpuntur. Sic etiam fit ſicciore cœli conditione: Nam in ſeipſa coguntur , & convelluntur omnia corpora nervoſa violentius exiccata, veluti quæ ad ignem diu excalfacta ſunt lora , & quæ ſimiliter ſol æſtivus exiccavit. Convulſio igitur merito à contrariis fit cauſis. Singultus vero tantiſper concedatur ſtomachi convulſio dici , dum aliud erit orationis propoſitum. Quum vero in hoc ſolum incumbemus ut affectionis huius ſubſtantiam intelligamus , præſtiterit fortaſſe non convulſionem appellare , ſed quandam motionem, quæ fit in eodem cum vomitu genere , ſed eo fortior , & vehementior : Nam quum quid in ſe contentum ſtomachus expellere appetit , ad duo ſymptomata incitatur , unum quidem

vehe-

vehementius in ſingultibus , alterum moderatius in vomitionibus. Siquidem per vomitus ea tantum , quæ ventriculi capicitate continentur , propellere , & ſummovere: per ſingultus vero etiam ea, quæ in ipſius ore penitius inſederunt, exigere conatur. Stomachum nunc mihi intellige non ſolum ipſum quem proprie appellant, ſed etiam ventriculi os. Nam in hoc contenta dum appetit ventriculus expellere , ſingultus fieri ſolet. Iam vero quod difficulter , & ægre excernendorum, & veluti altius imbibitorum in ore ventriculi ſit, quæ per ſingultum fit excretio , ex iis licet diſcere, quæ quotidie omnibus fere uſuveniunt magis, minuſve. Sive enim ſolum quid acre veluti piper devoraverint, ſive cum melle, aut alio quopiam , poſteaque vinum ſuperbiberint calida temperatum, protinus ſingultiunt: potionis quidem calore piperi viam in profundum præeunte, ſua vero acrimonia pipere ventriculum moleſtia afficiente : unde ipſe violentiore motu id quod moleſtum eſt exigere , & expurgare conatur : (a) Nam in libro de ſympto-

(a) *Fit etiã ſingultus nimia copia, corruptione cibi, & perfrigeratione oris ventriculi, ut in pueris ſæpe fit.*

ſymptomatum cauſis, & tuſſim, & ſternutationem, & rigorem de talium motionum numero eſſe demonſtravimus.

XL.

ΟΚόσοισι περὶ τὸ ὑποχόνδριον πόνοι γίνονται ἄτερ φλεγμονῆς, τουτέοισι πυρετὸς ἐπιγενόμενος λύει τὸν πόνον.

Quibus ad præcordia dolores citra inflammationem oriuntur, iis febris ſuccedens dolorem ſolvit.

Quibus ad hypochondrium dolor eſt ſine inflammatione, ijs febris ſuperveniens dolorem ſolvit.

Sequitur & morſum dolor: ſed conſuevere morſus nomine non doloris talia ſymptomata appellari. Fit etiam dolor propter quandam phlegmonode affectionem. Sic autem appellata eſt, quia eryſipelata etiam dolor comitatur: Quũ igitur neque ob talem aliquam affectionem hypochondrium dolor habuerit, & morſus ſenſus abfuerit, ſupereſt ut dolor vel propter obſtructionem, vel ſpiritum flatuoſum, vel inæqualem aliquam intemperiem fiat: quæ omnia febrilis calor ſuapte natura ſanare poteſt: illa quidem incidens, extenuans, & diſſol-

vens,

vens, hanc vero ad temperationis æqualitatem revocans.

XLI.

ὉΚόσοισι διάπυόν τι ἐὸν ἐν τῷ σώματι μὴ διασημαίνει, τουτέοισι διὰ παχύτητα τοῦ πύου, ἢ τοῦ τόπου οὐκ ἀποσημαίνει.

Quibus ſuppuratum aliquod in corpore exiſtit, neque de ſe ſignificationem edit, iis ob puris, aut loci craſſitudinem ſui indicium non exhibet.

Quibus in corpore pus nullam ſui dat ſignificationem, ob craſſitudinem ſui, aut loci non ſe prodit.

Bifariam ſcribitur aphoriſmi dictio, & bifariam ipſam interpretantur, & utraque tam dictio, quam interpretatio habet rationem. Nam & propter puris, & loci craſſitiem ſæpe occultatur puris loco quopiam contenti, notitia. Merito igitur ſcripſerunt nonnulli, His ob loci denſitatem, indicationem non edit. Alij vero, His propter puris craſſitudinem non innoteſcit.

XLII.

ἘΝ τοῖσιν ἰκτερικοῖσι τὸ ἧπαρ σκληρὸν γενέσθαι, πονηρόν.

Morbo

Morbo regio laborantibus jecur durum fieri, malum.

Regio morbo laborantibus iecur durum fieri, malum.

Indicat enim durities, phlegmone tum, (a) aut ſcirrho obſeſſum viſcus eſſe. Etenim ſine hac poteſt etiam propter eiuſdem obſtructionem icterus accidere: poteſt & critico modo natura redundantem in venis humorem ad cutem protrudente.

XLIII.

Ὁκόσοι σπληνώδεες ὑπὸ δυσεντερίης ἁλίσκονται, τουτέοισιν ἐπιγινομένης μακρῆς τῆς δυσεντερίης, ὕδρωψ ἐπιγίνεται, ἢ λειεντερίη, καὶ ἀπόλλυνται.

Lienoſi qui difficultate inteſtinorum corripiuntur, iis poſt longam ſuccedentem inteſtinorum difficultatem, aqua inter cutem, aut lævitas inteſtinorum accidit, & moriuntur.

Qui lienoſi difficultate inteſtinorum corripiuntur, ijs ſupervenientem longam dyſenteriam, aqua inter cutem, aut inteſtinorum lævitas excipit, & moriuntur.

Huic

(a) *Phlegmone ad tactum renititur, ſcirrhus manifeſte durus eſt.*

Huic præfigi oportuit aphorifmum illum in quo ait, Lienofis difficultas inteftinorum fuperveniens, bonum. Verum is in fequentibus poft alios quatuor intermedios fcribitur, fed ipfius hoc loco nobis eft facienda mentio. Nam qui lienofi funt, hoc eft, quibus longo tempore lien obduruit, his interveniens inteftinorum lævitas, affectionem folvit, duntaxat quantum ratione tranflationis,& vacuationis humorum crafforum, & melancholicorum in liene infarctorum effectum fit. Sed quoniam fæpe eiufmodi vacuationes fupra modum protractæ ægrotantes affligunt, decenter Hippocrates quem exitum immoderata dyfenteria talibus fuperveniens affectionibus habere foleat, declaravit. Male affectis enim,& labefactatis inteftinis pravorum humorum tranfitu, tum vires ipforum laborant, tum perit caloris nativi fymmetria: propterea & aqua inter cutem, & lævitas inteftinorum superveniunt: inteftinorum quidem lævitas folo inteftinorum vitio, aqua vero inter cutem propter iecoris, & lienis, & totius generis venofi confenfum.

XLIV.

XLIV.

Ὁκόσοισιν ἐκ στραγγουρίης εἰλεὸς ἐπιγίνεται, ἐν ἑπτὰ ἡμέρῃσιν ἀπόλλυνται, ἢν μὴ πυρετοῦ ἐπιγινομένου ἅλις τὸ οὖρον ῥυῇ.

Quibus ex ſtranguria volvulus ſuccedit, intra diem ſeptimum moriuntur, niſi febre accedente copioſa urina effluat.

Quibus à ſtranguria ileus ſupervenerit, intra ſeptem dies moriuntur, niſi febre ſuperveniente copioſa urina fluxerit.

In ileo nihil inferne deiicitur, ne ſi acriore quidem utaris clyſtere: ſtercoris vero vomitus intervenit iis, qui exitialiter laborant. Quod igitur intercluſo inferiore tranſitu, in tenuibus inteſtinis, & non craſſis hic morbus fiat, omnibus fere confeſſum eſt. Quinetiam propter inflammationem, & obſtructionem vel ſicci ſtercoris, vel craſſorum, & viſcidorum humorum fieri dixerunt nonnulli. Mihi vero videtur etiam inflammatio, vel ſcirrhus, vel abſceſſus tantam poſſe facere coarctationem, ut nihil inferne pervadat. Quod autem humores craſſi, & lenti in cauſa eſſe poſſit, non admodum mihi probabile videtur: verum hoc etiam ſi placet ponito, & ſi quid aliud præte-

præterea dixerint. Illud vero quod aphoriſmorum interpretibus fere omnibus viſum eſt, nullam prorſus mihi veri ſimilitudinem habere videtur. Aiunt enim veſicæ inflammatione, anguſtiam viæ in quibuſdam inteſtinis ex compreſſione factam, affectum ileum afferre. Ego vero complures per totam meam vitam vidiſſe videor, alios quidem periclitari tantum, quoſdam vero mori etiã ex ſuppreſſione urinæ, omnibus tunc luculenter ſecundum propriam circunſcriptionem maxima apparente veſica, adeo ut extreme diſtenderetur, & ob eam, ut par eſt, tenſionem doleret: quorum tamen nullus ileoſus factus eſt. Qui igitur credas ob veſicæ inflammationem compreſſo, & coarctato inteſtino fieri aliquando ileum, potius quam uteri tumore prægnationis tempore? Atqui uſque ad hypochondria eius tumor pertinet, atque magis premere tenuia inteſtina, & coarctare poteſt: veſica vero in tumorem ſublata, ſolum poteſt rectum premere inteſtinum. Abſurdius etiam nonnulli dicunt, nempe ſuperveniente febre iuvari ileum. Febris enim ea propter aliquam merito veſicæ inflammationem

fiat,

fiat, quæ quanto maior fuerit, & vehementior, tanto illam quoque magis augeri par est, utpote quæ sit inflāmationis symptoma. Ileus autem, ut ipsi aiunt, ex inflammatione ortum habuit, & unicā solutionis spem habet inflammationis remissionem, & cessationem, qua cum febrem quoque una mitigari est necessarium. Signum igitur bonum erit solutionis cruciatuum quos ileus adfert, febris vel mitigata, vel soluta: non etiam bonum signum, aut causa bona, ipsa vel superveniens, vel aucta. Eos enim solos morbos à febribus iuvari novimus, qui refrigeratione constant, alias sola, alias cum crudis humoribus, & pituitosis, aut spiritu flatuoso. Quomodo igitur accipienda sint, quæ hoc aphorismo Hippocrati sunt dicta, ignorare nos præstat fateri ingenue: neque enim ratio veritatem eorum demonstrat, neque docet experientia: aliud tertium non habemus ad rei probationem. An talis nunquam ægrotus Hippocrati visus est, aut alteri cuipiam? neque enim an germanus sit hic aphorismus dicere possum. Quare multitudinem crudorum, & crassorum humorum una cum vehementi refrige-

ratio-

ratione ſuppoſitare ſatius eſt dictorum ſymptomatum cauſam eſſe: ita enim ſola & febris fuerit affectioni remedio, & retentæ urinæ vacuatio. Sic enim conſuevit craſſa, & multa, & conferta vacuari, quum craſſi illi, & crudi humores fuerint concocti.

XLV.

Ἕλκεα ὁκόσα ἐνιαύσια γίνεται, ἢ μακρότερον χρόνον ἴσχουσιν, ἀνάγκη ὀστέον ἀφίστασθαι, καὶ τὰς οὐλὰς κοίλας γίνεσθαι.

Ulcera annua quæcunqut fuerint, aut longius tempus habuerint, os abſcedere eſt neceſſe, & cicatrices cavas fieri.

Si ulcera annua, aut etiam diuturniora fiant, os abſcedere eſt neceſſe, & cicatrices cavas fieri.

Ulcera quæ veteraſcunt, vel cicatrice ipſis nullo modo obducta, vel ſi obducta ſit, rurſus reſoluta, ea (modo nihil in curatione peccent medici) vel propter affluentiam vitioſorum humorum, vel propter affectionem in ipſa parte temporis diuturnitate ex humorum affluentia contractam, vel ob aliquod oſſis vitium eo loco corrupti, ægre ſanabilia evadere eſt neceſſe. Cætera vero ulcera

ſemper maiora, ac deteriora fiunt: atque univerſum eorum genus phagedænas, quaſi exedentia dicas ulcera, veteres appellabant. Quidam vero poſtea diſtinguere aggreſſi ſunt, propria cuique appellatione indita, Chironia nonnulla, Thelephia alia, quædam phagedænas nuncupantes, aliaſque nimis curioſas appellationes proſequentes. Nobis vero ſatis fuerit, ex iis, quæ circunſtantis loci partem aliquam occupant, alia herpetas nominaſſe, quum in ſuperficie, aut cute etiam ipſa conſiſtunt: alia vero phagedænas, quæ carnem etiam ſubiectam corrumpunt: Quod enim putridum, & depaſcens à nonnullis ulcus dicitur, non eſt propria quædam ulceris differentia, ſed affectus ex ulcere, & putredine complicatus. Quin abſque etiam ulcere putredinem ipſam per ſe multis corporis partibus conſiſtere novimus. Quoddam etiam vocatur carbunculus, ulcus cruſtoſum cum magna partium vicinarum inflammatione. Hæc igitur propriam ſortita ſunt appellationem Carbunculus, Phagedæna, Herpes. Quæ vero ulcera ſine dictis ſymptomatis ipſa per ſe fiunt, ſolebant veteres ulcera tantum appel-

appellare : de quibus Hippocrati nunc est ſermo, in quo quæ eiuſmodi ſunt ulcera in longius tempus excurrere docet. Sed ipſa etiam rationi experientia ſuffragari videtur. Multa enim ſæpe eiuſmodi ulcera ad cicatricem perducta, non ita multo poſt rurſus inflammari, & cicatrice ſoluta rumpi ſunt viſa, id autẽ fit talem aliquam ob cauſam, quum adhibitis medicamentis caro oſſi affecto ſuperpoſita ſiccata duxit cicatricem, ſanitas eveſtigio reſtituta eſſe videtur : ſed rurſus ex oſſe altius vitiato ichore quopiam paulatim affluente, iterum oboritur inflammatio, & puris ſubſequitur generatio, à quo cicatrix eroditur, & caro exulceratur. Quænã igitur eſt talium ulcerum curatio? non profecto alia, præter eam, quam libro de ulceribus tradidit, & nos tertio Therapeuticæ methodi explicavimus. Exiccari enim poſtulant omnia ulcera, præcipue vero ea in quibus os affectum eſt. Finis vero ſiccandi eſſe debet, ſi pars eius (a) affecta abſceſſerit: unde merito in tantum cavas cicatrices fieri accidit, quantam abſceſſus profunditatem habuerit.

(a) *Os quatenus corruptum eſt, eximi debet.*

XLVI.

Ὁ'Κόσοι ὑβοὶ ἐξ ἄσθματος ἢ βηχὸς γίνονται πρὸ τῆς ἥβης, ἀπόλλυνται.

Qui gibboſi ex anhelatione, & tuſſi fiunt, ante pubertatem moriuntur.

Qui gibbi ex aſthmate, aut tuſſi ante pubertatem fiunt, ſtatim moriuntur.

Ὑβὺς, & κυφὺς appellare ſolet Hippocrates quos nunc omnes κυρτὺς, id eſt, gibboſos vocant. Nam revera ipſis ſpina à tergo extuberat: κυρτὸν enim oppoſite dicitut κοῖλον, quaſi dicas convexo cavum: At ὑβῷ, & κυφῷ τὸ λορδὸν, quaſi extuberanti excavatum. Cæterum hæc nomina de ſola ſpina, illa vero de omnibus Græci efferunt. Quomodo autem cyphoſis fiat, ipſe explicuit libro de articulis, quemadmodum etiam quomodo lordoſis, & ſcolioſis, & ſeiſis fiant. Hæc enim propria ſunt, & præcipua ſpinæ vitia: quæ quidem ſi quis intelligere velit, ea, quę eo libro ſcribuntur, diligẽter legat. Nunc vero quantum ad præſentis aphoriſmi explicationem attinet, dicturi ſumus. A tergo ſpina extuberat, & gibbera fit aliquando, propter ictum, aut caſum: fit etiam propter tubercula

quæ-

quædam dura, quæ parte interna conſiſtunt: à quibus ſi quando una vertebra prorſum trahatur, ea parte ſpinæ lordoſis, id eſt, excavatio fieri ſolet, quemadmodum etiam ſi plures deinceps ſeſe conſequentes introrſum obtorqueantur. Quòd ſi tractæ vertebræ non fuerint inter ſe continuæ, tum cyphoſis, id eſt, extuberatio fit: tantum partibus pone cedentibus, & extuberantibus, quantum tractæ vertebræ introrſum flexæ fuerint, & adductæ. Hoc enim in omnibus flexibus, & lentis, quum modice extrema inflectuntur, cernere licet, veluti calamis, viminibus, virgis, & aliis eiuſmodi. Atque de his quidem copioſius in expoſitione libri de articulis diximus. Nunc vero ante pubertatem ὑβωθέντας, id eſt, eos quibus introrſum flexa ſpina pone extuberat ex aſthmate, & tuſſi cito interire dicit. Neque enim in his pectus vult, ut ipſe ait, una cum aliis augeri, atque ideo magna anguſtia premuntur inſtrumenta reſpirationi ſervientia. Omnium porro qui ſponte gibbi facti ſunt, hoc eſt, quibus ſine ictu, vel caſu ex alto ſpina depravata eſt, commune exiſtit quod tales propter dura tubercula, vel

coctu difficilia evaſerint. Sed quum magna ſit inter tubercula pro tumore, & duritie, & loco, in quo conſiſtunt, differentia, quæ quidem ſimul dura ſunt, & magna protinus anhelatores, & ſuſpirioſos homines efficiunt: quæ vero de ſua humiditate aliquid in aſperas dimittunt arterias, tuſſiculoſos faciunt. Cæterum quæ de ſua humiditate aliquid trāſmittunt, exacte dura non ſunt, atq; ideo ut ſuppurent, tandemque hominem ſuffocent, eſt neceſſe: quæ vero nihil tranſmittunt, ortum ex craſſis humoribus habent, atq; ob id dura ſunt, & cruda, longoque tempore citra ſuppurationem manentia, hominem vivere ſinunt. Contra vero quæ cum tuſſi ortum habuerunt, ad ſuppurationem properant, atq; ideo ſunt pernicioſa. Similiter & quæ cum difficili reſpiratione fiunt, iis, qui adhuc creſcunt, mortifera exiſtunt. Vel enim hæc magna eſſe oportet, vel in pectoris loco iniuriæ valde opportuno. Quum igitur una cum corde pulmo in talibus augeatur, & ſpatium continens minuatur (coſtis utpote non creſcentibus, ſed propter gibbum arctatis totum pectus ſtrictius, & anguſtius efficientibus)

bus) tantam brevi ſpiritus difficultatem fieri eſt neceſſe, ut homo ſuffocetur, & pereat. Nam ſi gibboſitate nondum ſuperveniente, propter ſolos præter naturam tumores ſpirandi difficultate laborabant, quid fore putandum tuberculis temporis ſpatio auctis, pectore vero ſtrictiore reddito? Porro autem quum multæ ſint ſpirandi difficultates, conſtat Hippocratem ſolam eam aſthma appellare ſolere, in qua frequentiorem, & crebriorem reſpirationem fieri contingit. Siquidem ita homines etiam nunc in curſibus, & vehementioribus exercitationibus τὸ ἀσθμαίνειν, id eſt, anhelare dicunt. Qui vero poſt Hippocatis ætatem fuere, affectum etiam quendam diuturnum alij ſimpliciter aſthma, nonnulli orthopnœam appellarunt, quum continenter citra febrem ægroti ſpiritum ægre ducunt.

XLVII.

Ὁκόσοισι φλεβοτομίη, ἢ φαρμακείη ξυμφέρει, τουτέους προσήκον τοῦ ἦρος φλεβοτομεῖν, ἢ φαρμακεύειν.

Quibus venæ ſectio, & medicamentum purgans confert, iis venam vere ſecare,

 care,

care, aut medicamentum purgans exhibere convenit.

Quibus venæ sectio, aut purgatio prodest, his vere secanda vena, aut purgatio imperanda.

De iis, qui integra adhuc valetudine, postea sunt ægrotaturi nisi vacuentur, Hippocrati nunc sermonem haberi liquet. Horum enim vere ineunte anticipanda est vacuatio vel per phlebotomiā, si plethoricis morbis corripiantur, vel per purgationem, si morbis sint ab humorum corruptione pendentibus obnoxij. Ita enim à morbis multos conservamus, & incolumes tuemur, qui multos iam annos antea quotannis ægrotabant. Quin podagram quoque, & arthritim adhuc incipientem, necdum in articulis callo, quem pωrum Græci dicunt genito, per talem vacuationem multos iam annos fieri prohibuimus. Eodem modo sanguinis excreationem, epilepsiam, melancholiam, apoplexiam, & alios huiusmodi diuturnos morbos è multis hominibus dicta vacuatione sustulimus. Phlebotomia igitur commune est ad plethoricos morbos auxilium: Purgatio vero, siquidem generatim ex-

audiatur, unum quoddam eſt contra morbos remedium, non tamen ſi ſpeciatim accipiatur. Siquidem nonnullis pituitoſorum humorum, quibuſdam bilioſorum, aliis melancholicorum, & quibuſdam ſeroſi excrementi vacuatio conducit pro morborum, quibus tentari conſueverunt, natura: Exempli gratia, quidam quotannis niſi purgetur laborat melancholia, & mira viſu res eſt, quomodo iam ipſe etiam incipientis morbi primam prę ſentiſcat generationem, meque protinus accerſi iubeat: quo melancholicis humoribus expurgato, eveſtigio ceſſat melancholia, atque huic quidem expurgatione hæc duo commoda eveniunt: unum quod expurgentur ſupervacanea, alterum quia excretorum acrimonia recluſa paululum hæmorrhoïs, mali ſanguinis aliquid ipſa etiam profundat. Nam quum ſolennis ipſi, & conſueta ſit eiuſmodi excretio hæmorrhoïca, eius poſtea ſuppreſſione redundat melancholia. Ipſum itaque non vere ſolum, ſed autumno etiam purgare ſoleo, quia ſi per hæc tempora propriæ aliquando purgationis anticipationem neglexerit, nonnulla ſentiat ſuperioris

morbi ſymptomata. Sic mulierem etiam quandam, quæ cancroſum in mamma tumorem habebat, quotannis vere ineunte vacuans ſanavi, ſubinde forti pharmaco melanagogo uſus: quam quidem purgationem ſi quando prætermiſerat, dolor ipſi profundus ſentiebatur, atque ita illico accerſitum me purgare ſe iubebat. Elephantiam quoque in altero incipientem, primum phlebotomia, & purgatione curavi, atque huic quotannis purgatio unica ſatis erat, quæ ſi quando negligeretur, protinus morbus indicationem ſui edebat, hominemque invadebat. Huiuſcemodi igitur morbi humorum melancholicorum egent purgatione, ut epileptici, & aſthmatici, & apoplectici pituitoſorum: arthritici vero qui cum magno ſunt calore, bilioſorum: qui cum frigidis tumoribus, pituitoſorum purgatione gaudent. Quidam etiam alius æſtivo tempore ſemper tertiana corripi ſolitus, iam annos multos febrem non eſt expertus, bile pallida per nos ſub veris finem præpurgata. Tum enim tales vacuari multo præſtat: quemadmodum epilepticos, apoplecticos, arthriticos, & melancholicos, & quotquot deni-

denique propter humorum crassitiem ægrotant, vacuari ineunte vere melius est: de quibus omnibus privatim scripsimus in tractatu de iis qui verna vacuatione egent, qui quidem tractatus pars est totius commentationis quæ de tuenda sanitate inscribitur.

XLVIII.

Τοῖσι σπληνώδεσι δυσεντερίη ἐπιγινομένη, ἀγαθόν.

Lienosis accedens intestinorum difficultas, bono est.

Lienosis difficultas intestinorum superveniens, bonum.

Hunc aphorismum paulo ante explanavi, quum de eo verba facerem qui hunc in modum scribebatur, Qui lienosi intestinorum difficultate corripiuntur, his longam supervenientem dysenteriam, aqua inter cutem, aut lævitas intestinorum excipit, & moriuntur. Quare nunc prolato in medium aphorismo interpretatione nova opus non est.

XLIX.

Ὁκόσοι ποδαγρικὰ νοσήματα γίνεται, ταῦτα ἀποφλεγμήναντα ἐν τεσσαράκοντα ἡμέρῃσιν ἀποκαθίσταται.

Podagrici morbi, intra diem quadragesimum deposita inflammatione, subsistunt.

Qui podagrici morbi fiunt, sedata inflammatione intra dies quadraginta desinunt.

Podagricorum inflammationes fluxione fiunt in pedum articulos decumbente: quam quidem fluxionem primum articulationum suscipiunt spatia, deinde quæ in orbem circunstant omnia ad cutem usque. Quum vero articulationes repleri dicimus, liquet vincula in orbem ipsis circumposita necessario tendi. Nervos tamen, & tendones inflammari podagricis non est versimile, sed dolere solum, quia simul cum articulationibus tendantur, quod ex eo fit manifestum, quia podagricus convelli nunquam visus est, id quod frequentissime in nervorum, & tendonum inflammationibus accidere solet. Alioqui curandi indicatio ipsis communis est cum omnibus inflammatione laborantibus. Nam & digeri oportet, quod in pedes defluxit, breviore quidem tempore si tenuiore fuerit substantia: longiore vero si crassa, vel lenta: multoque longius tempus

pus requiret, ſi ſimul viſcidum, & craſſum fuerit, ultra dies tamen quadraginta non prorogabitur inflammationis curatio, ſiquidem & medicus rite omnia gerat, adminiſtretque, & ipſi æger in omnibus pareat. Nam quæ carnoſas partes occupat inflammatio, morborum acutorum ſubiicitur termino, qui quartuſdecimus dies eſt, quandoquidem mollior eſt, & rarior carnis ſubſtantia, quam vinculorum, & nervorũ natura. Quamobrem tardius etiam vinculorum, tendonum, & nervorum quum vulnerantur natura inflammari incipit, & longiore ad inflammationis vigorem tempore pervenit, tardiuſque curatur: qua enim ratione vix in ſe aliquid humoris alieni admittunt, quia denſæ nimirum ſunt, & duræ partes eiuſmodi, eadem hac ipſa ægre quoque dimittunt. Quapropter Hippocrates podagricis inflammationibus terminum integræ ſolutionis non quartumdecimum diem, ſed quadrageſimum ſtatuit, quia tum contentam articulationibus humiditatem per media ligamenta articulos ambientia, & firmantia vaporis in ſpeciem vacuari oportet, tum etiam intra ipſa ligamenta admiſ-

admiſſam. Meminit porro etiam in prognoſtico diei quadrageſimi, utpote in quo morbi iudicantur, qui necdum ſunt exacte diuturni, acutorum tamen ſuperarunt terminum. Nos etiam in commentatione de diebus decretoriis fuſiſſime de his omnibus diſputavimus.

L.

Ὁκόσοισιν ἂν ὁ ἐγκέφαλος διακοπῇ, τούτέοισιν ἀνάγκη πυρετὸν καὶ χολῆς ἔμετον ἐπιγίνεσθαι.

Quibus perſectum fuerit cerebrum, iis febrem, & bilis vomitionem ſuccedere neceſſe eſt.

Quibus diviſum eſt cerebrum, his febrem, & bilioſum vomitum ſupervenire eſt neceſſe.

Merito febricitant cerebro vulnerato, ea ſcilicet ratione, qua membro quolibet principe inflammato febrē ſequi eſt neceſſe. Bilis vero vomitus fit ventriculo propter ſocietatem, quam cum cerebro habet per conſenſum affecto, ipſiuſque ore maxime, in quod ex cerebro coniugatio quędam nervorum maiuſculorum inſeritur. Sed alias etiam propter magnos dolores, & vehementem mœrorem

rem excrementum biliosum consuevit in ventriculum confluere, multoq; magis si ipse imbecillitate laboret. Ad ea enim, quæ infirma sunt, partium vicinarum feruntur excrementa, præsertim si tenui substantia constant, qualis est humor biliosus, unaque cum eo quicquid est serosi excrementi, quod per vomitiones bili sæpe permiscetur: raroque admodum bilem sinceram sine excremento seroso evomi cernere est. Quinetiam in bene valentibus, biliosiore præsertim natura præditis, ubi diutius cibo abstinuerunt, tales ventriculus humores recipit, quod ipsius vellicatio, & vomitus ostendunt. Nec vero cerebro solum vulnerato bilem vomunt, sed dura etiam membrana ipsi circumposita, quæ multis partibus cum cerebro cohærens, quā citissime sua ipsi mala impertit. Quia vero Erasistrati sectatores meningas nervorum principia statuunt, solam vulneratam crassiorem meninga, talia propter suam ipsius naturam, inquient adferre symptomata. Quod si quando in cerebrum vulnus penetraverit, ita etiam quoniam utraque membrana illud prius exceperit, enumeratarum affectionum

gene-

generationem ſequi contendent. Dixi autem ſectatores Eraſiſtrati iſthęc dicturos eſſe, & non ipſum Eraſiſtratum: quoniam iam ſenex (quo tempore ipſi de diviſionibus libros ſcriptos eſſe aiunt) cerebrum pronunciavit nervorũ eſſe principium. Dictum etiam eſt de his fuſius in commentarijs de Hippocratis anatome.

LI.

Ὁκόσοισιν ὑγιαίνουσιν ὀδύναι γίνονται ἐξαίφνης ἐν τῇ κεφαλῇ, καὶ παραχρῆμα ἄφωνοι γίνονται καὶ ῥέγχουσιν, ἀπόλλυνται ἐν ἑπτὰ ἡμέρῃσιν, ἢν μὴ πυρετὸς ἐπιλάβῃ.

Quibus bene valentibus capitis dolores derepente contingunt, ſtatimque voce deficiunt, & ſtertunt, intra dies ſeptem pereunt: niſi febris eos prehenderit.

Qui valentes, capitis repente doloribus corripiuntur, & protinus muti fiunt, & ſtertunt, intra ſeptem dies intereunt, niſi febris intervenerit.

Mutos Hippocrates appellare ſolet, non quibus ſola ſit vox oblæſa, ſed per excellentiam quandam una cum huius noxa, omnes voluntarias actiones nobis intelligendas relinquit: quibus utique læſis ſenſus aliquando non perit: ipſe ſiquidem

quidem dicebat, Talibus interdum mutis accidere ſentientibus eſſe, ſæpe etiam ſenſu, & motu privari: qui affectus apoplexia dicitur, quæ duplex eſt, debilis una, altera fortis: atque ideo ipſemet dicebat, Solvere apoplexiam fortem eſt impoſſibile, debilem vero non facile. Nunc itaque fortis apoplexiæ notam appoſuiſſe videtur, ſtertere ſcilicet: quod etiam profundo, graviq; ſomno oppreſſis accidit, ſecundum affectionis ſimilitudinem. Quamquam enim non eodem modo fiunt ſomnus, & apoplexia, habēt tamen aliquid commune, ad quod conſequitur ſtertor: id autem eſt imbecilla nervorum actio. Atque de his abunde egimus in commentatione ea, quæ de locis affectis inſcribitur. Nunc vero, quod ſit ad aphoriſmi explanationem neceſſarium, dicam. Quibus valentibus capitis derepente dolor oboritur, eius rei cauſam maxime ad ſpiritum flatuoſum referre oportet, ſed iam quoque ad materię confertim affluentis multitudinem, quam nunc in cerebrum delatam fuiſſe ſymptomata indicant, quæ dolorem ſunt ſubſequuta: quibus etiam ipſis pituitoſam quandam materiam eſſe con-

commonſtratur: atque ideo febris ſuperveniens, eam ſolvit affectionem, utpote quæ tum ſpiritum illum flatuoſum, tum humores pituitoſos excalfaciat, attenuet, & reſolvat, id autem fit tribus nonnunquam diebus, aut quatuor, interdum etiam pluribus, non tamen ultra ſeptimum pocedit diem, quia pars quæ laborat principalis eſt: eiuſmodi vero partes diuturnos ſimul, & vehementes morbos non ferunt, ut ſæpe nobis oſtenſum eſt.

LII.

Σκοπεῖν δὲ χρὴ καὶ τὰς ὑποφάσιας τῶν ὀφθαλμῶν ἐν τοῖσιν ὕπνοισιν. ἢν γάρ τι ὑποφαίνηται ξυμβαλλομένων τῶν βλεφάρων τοῦ λευκοῦ, μὴ ἐκ διαῤῥοίης ἐόντι, ἢ ἐκ φαρμακοποσίης, φλαῦρον τὸ σημεῖον, καὶ θανατῶδες σφόδρα.

Spectare vero oportet quæ etiam ex oculis per ſomnum ſubapparẽt. Etenim ſi quid ex albo non commiſſis palpebris ſubappareat, neque id ex alvi profluvio, aut medecamenti potione contingat, pravum ſignum eſt, & lethale admodum.

Sed in ſomnis etiam, an de oculis aliquid ſubappareat, ſpectare oportet. Nam ſi quid non exacte commiſſis palpebris de albo appareat,

reat, modo non ex alvi profluvio, aut medicamenti potione accidat, malum signum est, & valde perniciosum.

Aut ob palpebrarum siccitatem, aut propter virtutis ipsas moventis imbecillitatem, albi aliquid subapparet in oculis, exacte claudi non valentibus. Ob hanc enim causam alvi etiam profluviis, & medicamentorum potionibus de oculorum albo aliquid conspicitur, quũ dormiunt. Nam totum corpus exiccatur talibus vacuationibus, & imbecillæ vires redduntur: Siccitatis autem plus palpebris acquiritur, quia ipsæ sunt siccæ natura. Quemadmodum enim exiccata coria ægre extenduntur, eodem quoque modo corporis partes ita affectæ. Quinetiam quod viribus laborantibus, & fatigatis non solum oculos, sed os etiam exacte claudere nequeant (unde hiante ore dormiunt) liquet unicuique naturam rei diligentius considerare volenti.

LIII.

Αἱ παραφροσύναι, αἱ μὲν μετὰ γέλωτος γινόμεναι, ἀσφαλέστεραι· αἱ δὲ μετὰ σπουδῆς, ἐπισφαλέστεραι.

Deliria quæ cum risu fiunt, tutiora: at quæ

at quæ ſtudio adhibito, periculoſiora.

Deliratio quæ cum riſu fit, tutior: quæ vero ſtudio adhibito, periculoſior.

Nulla deliratio tuta eſt, minus periculoſa, quæ cum riſu fit. Etenim audax illa, ut ipſe appellat, & temeraria mentis alienatio, omnium eſt periculoſiſſima: inter has media eſt quæ cum ſtudio fit. Porro omnes fiunt cerebro affecto, ſive primario, & per ſe, ſive ſecundario, & per ſymphatiam: differunt autem inter ſe cauſis ipſis efficientibus. Nam quę à ſola caliditate ſine pravo humore committuntur, ſimiles quodammodo ſunt deſipientiis iis, quę temulentiam ſequuntur. Quæ vero ob flavam bilem fiunt, cum ſtudio perficiuntur: quæ bilis flava ſi multum exuratur, ut iam ad atræ naturam magis accedat, furioſæ admodum, & immanes fiunt delirationes. Nam quæ in aliis ſcriptis noſtris de atra bile explicata ſunt, & definita, in memoriam redigere oportet, ut quod quædam ex flava bile peruſta fiat, quæ omnium eſt teterrima: alia vero ex ſanguinis, ut ita dixerim cœno, & fæce: quæ quidem craſſiore, quam altera conſtet ſubſtantia, ſed multum à qualitatis malignitate

lignitate recedat. Diximus præterea bilem, quæ veluti fæx est sanguinis, si exacte, & proprie loquamur, nondum nos atram bilem, sed succum appellare melancholicum: per verbi tamen abusionem interdum atram etiam vocare, quandoquidem nisi prius vacuetur, atra sit non ita multo post evasura.

LIV.

ἘΝ τοῖσιν ὀξέσι πάθεσι τοῖσι μετὰ πυρετοῦ, αἱ κλαυθμώδεες ἀναπνοαὶ, κακαί.

In morbis acutis cum febre, gemebundæ spirationes, malæ.

In morbis acutis cum febre, quasi gementium suspiria, mala.

Sæpe pueri dum plorant, interrupto spiritu respirare videntur, subsistente scilicet inter respirandum pectore, rursumque quod ad integram respirationem deest, adiiciente: quod ipsemet in Epidemiis his fere verbis dixit, Gemina intro spiritus revocatio, quasi super inspirantibus. Hoc autem fit nonnunquam fatigatis viribus, nonnunquam ob duritatem instrumentorum, nonnunquam vero ambabus causis simul convenientibus: est & quum propter aliquam musculo-

culorum pectoris affectionem convulſoriam fit. Nam & imbecilla virtus, dum ſemel pectus tantum dilatare nō poteſt, quantum animali eſt neceſſarium , medio ſubſiſtit opere , & aliquantiſper quieſcit: deinde rurſum ſe excitat. Et durum organum, quum prompte non obſequatur dilatanti facultati, ab ipſa violentius concuſſum dilatatur. Sed quid affectionem convulſoriam talem efficere reſpirationem dicere attinet ? Nam ſi vel frigus pectoris muſculos , aut etiam nervos ſubierit, durities quædā inſtrumentis conciliari poterit, & motio convulſoria, quam & febris ſuapte natura ſanare, & calida auxilia poſſunt. Cōiuncta vero ſi febris ſit, non iam muſculorum pectoris, aut nervorum perfrigerationem cauſari poſſumus , ſed vel duritiam contractam , vel virium imbecillitatem , vel (a) affectionem convulſoriam. Quicquid vero horum fuerit in cauſa, bonum non eſt in morbo acuto accidere. Si igitur de ſola nobis explicata inſtrumentorum ſpiritalium motione illam quaſi gementium

(a) *Affectio convulſioni ſimilis ſiccitatem inſtrumentorum ſequitur, quæ febribus acutis interdum ſupervenit.*

tium reſpirationem extulit Hippocrates, ad finem iam perducta eſt expoſitio: ſi vero cum tali aliquo ſono, qualis flentibus editur, dictam reſpirationem fieri velit, præter dictas cauſas quandam etiam cum dolore coniunctam indicabit affectionem, per quam quaſi flerent, aut gemerent, aut miſtum quendam ex ambobus ſonum funderent, in eum reſpirant modum.

LV.

TA' ποδαγρικὰ τοῦ ἦρος καὶ τοῦ φθινοπώρου κινέεται ὡς ἐπὶ τὸ πολύ.

Podagræ vitia vere, & autumno fere moventur.

Dolores podagrici vere, & autumno fere moventur.

Podagrici morbi, ut & alij omnes articulares vere augentur, atque propterea ipſe ſupra in morborum vernalium enumeratione, meminit articularium, in quibus ſcilicet podagrici continentur. Concitantur tamen interdum etiam autumno iis, quibus æſtate per operam, id eſt, fructuum abundantiam, cacochymia aliqua collecta eſt in corpore. Nos enim in commentariis de naturalibus facul-

facultatibus, ut alias quasdam singularum corporis partium virtutes, sic etiam expultricem eorum quæ molesta sunt esse demonstravimus. Sunt autem molesta, quædam multitudine gravantia, alia vero aliena qualitate affligentia. Secundum hæc igitur utraque iis, qui per hyemem pravo victu sunt usi, recurrunt morbi chronici verno tempore fusis humoribus, deinde ad loca infirma protrusis à partibus fortioribus: secundum alterum vero tantum tempestate autumnali.

LVI.

Τοῖσι μελαγχολικοῖσι νουσήμασιν ἐς τάδε
ἐπικίνδυνοι αἱ ἀποσκήψιες, ἢ ἀποπλη-
ξίην τοῦ σώματος, ἢ σπασμὸν, ἢ μανίην, ἢ
τύφλωσιν σημαίνουσι.

Morborum melancholicorum periculosi decubitus, aut corporis syderationem, aut convulsionem, aut furorem, aut cæcitatem denunciant.

Morbis melancholicis per hæc tempora suspecti humorum decubitus, vel apoplexiam corporis, vel convulsionem, vel maniam, vel cæcitatem denunciant.

Fiunt etiam propter pituitosum humorem

morem apoplexiæ, convulſiones, & cæcitates: fiunt propter melancholicum quoque, quoniam commune utriſque pathos eſt, id eſt, paſſio: non tamen manię communis eſt paſſio: nunquam enim ob pituitoſum humorem affectio hæc conflatur, utpote, quæ ad ſui generationem humore ſtimulante, & mordente opus habeat. Talis autem ſemper quidem eſt flava bilis, non ſemper vero humor melancholicus, ſed ubi ſupra modum vel combuſtus, vel putrefactus malignam acquiſiverit acrimoniam.

LVII.

Ἀπόπληκτοι δὲ μάλιστα γίνονται ἡλικίῃ τῇ ἀπὸ τεσσαράκοντα ἐτέων ἄχρις ἑξήκοντα.

At corporis ſyderationes contingunt ea ætate maxime, quæ eſt à quadrageſimo ad ſexageſimum.

Apoplexiæ autem fiunt maxime à quadrageſimo anno ad ſexageſimum.

Non omnis apoplexia, ſed ſola modo dicta, quæ ex ſola atra bile ortum habet, eos corripit, qui dictam ætatem agunt, quia per eam maxime abundat humor atræ bilis, quemadmodum etiam per autumnum. Et ut ſimpliciter dicam, Senes

plures apoplexia percelluntur. Si igitur verus eſt aphoriſmus, cum ſuperiore coniungi debet, quaſi ita dictum eſſet, Morbis melancholicis per hæc tempora humorum ſuſpecti decubitus apoplexiam minantur, quæ fere homines invadit à quadrageſimo anno uſque ad ſexageſimum.

LVIII.

Ἢν ἐπίπλοον ἐκπέσῃ, ἀνάγκη ἀποσαπῆναι.

Ubi omentum exciderit, computreſcit neceſſe eſt.

Si omentum exciderit, neceſſario computreſcit.

Propter ſermonis brevitatem falſus aphoriſmus videri queat iis, qui non recte ipſum exaudiunt. Quod enim dicitur eſt huiuſmodi, Si omentum exciderit, id eſt, nudatum fuerit, & extra peritonæum prominuerit, fieri non poteſt, ut in proprium locum repoſitum, ſanum, & ſalvum permaneat: quemadmodum ſi aliud quidpiam, exempli gratia, inteſtinum, aut viſceris lobus foras promineat. Hæc enim niſi longo tempore perfrigerentur, priſtinam temperationem recipiunt, vulnere quod in epigaſtrio eſt acceptum

ceptum ad cicatricem perducto. Omentum vero ſi vel minimo tempore nudetur, repoſitum putreſcit : quam ob cauſam medici partem ipſius nudatam præcidunt. Atq; hanc quidem habet aphoriſmus ſententiam , licet non ita explicate , & diſtincte propoſitam. Iam vero ſi quiſpiam aliquando vidiſſe ſe ad tempus aliquod prolapſum omentum dicat , quod poſtea repoſitum non computruerit, enunciationis quidem Hippocratis perpetuitatem ita ſuſtulerit, at certe illud ſervaverit , nempe fere ita uſuvenire , ut prolapſum foras omentum putreat : quod commune eſt huic aphoriſmo cum aliis ab Hippocrate ſcriptis: qui ſi dictionis ſpectes formam , enunciationis univerſitatē præ ſe ferunt, quamvis non ſemper res ipſę ſimiliter, ſed aliquando aliter etiā, licet raro, eveniant.

LIX.

Ὁκόσοισιν ὑπὸ ἰσχιάδος ἐνοχλουμένοισι χρονίης ἐξίσταται τὸ ἰσχίον, καὶ πάλιν ἐμπίπτει, τουτέοισι μύξαι ἐπιγίνονται.

Quibus coxendicis dolore conflictatis , coxendicis articulus ſuo loco excidit, ac rurſus recipitur , iis mucores innaſcuntur.

Quibus longo coxendicum dolore conflictatis, femoris ſummam coxa excidit, rurſumque recidit, ijs mucoſa ibidem pituita colligitur.

Sæpe in articulis pituitoſus humor coacervatur, quem mucum appellat, à quo imbuta, & permadeſcentia articulationis vincula, laxiora redduntur, atque ideo facile articulus cavitate ſua excidit, & rurſus haud difficulter recidit: quam utique rem iſchiadicis ita affectis accidere, nobis nunc eſt auctor Hippocrates. Verum iſchium quum ait excidere, articulum, qui in iſchio eſt, intelligere oportet, quo etiam modo libro de articulis dicebat. Humeri autem articulum uno modo elabi ſcio, quod perinde eſt, ac ſi articulum, qui in humero habetur, dixiſſet.

LX.

Ὁκόσοισιν ὑπὸ ἰσχιάδος ἐνοχλουμένοισι χρονίης, τὸ ἰσχίον ἐξίσταται, τουτέοισι τήκεται τὸ σκέλος, καὶ χωλοῦνται, ἢν μὴ καυθῶσιν.

Quibus diuturno coxendicis conflictatis, femoris caput ſuo loco excidit, iis crus tabeſcit, & claudicant, niſi urantur.

Quibus diuturno dolore iſchiadico vexatis, femoris caput coxa excidit, ijs femur conta-

tabeſcit, & claudicant, niſi urantur.

Hunc aphoriſmum à ſuperiore ſeiungere non decet, ſed ſimul in unum coniunctos, ita accipere. Vult enim dicere, quibus iſchiadicis, propter mucoſæ pituitæ copiam, articulus excidit, rurſumque recidit, temporis ſpatio neceſſe eſſe femur contabeſcere, niſi antevertentes urendo, mucum illum exiccemus: quod libro de articulis in brachio continenter excidente faciendum eſſe conſulebat. Nam eadem utrobique vis eſt orationis, quippe qui ſuper coxam ad urendum eſſe conſulat, ut libro de articulis docebat, tum ut mucoſa illa, & lenta humiditas abſumatur, tum ut cutis laxitas in quam articulus elabebatur, per aduſtionem firmata, & contenta ipſum arctet, & locomoveri prohibeat. Alioqui ſi ob lentoris abundantiam diutius extra coxam femoris caput maneat, id profecto femoris iam fuerit claudicatio, quam neceſſario eiuſdem ſequetur atrhophia, & tabes: quomodo aliis etiam omnibus accidere ſolet, quæ motu, qui ipſis erat ſecundum naturam, ſunt privata.

FINIS LIBRI SEXTI.

CLAUDII GALENI IN APHORISMOS HIPPOCRATIS COMMENTARIVS SEPTIMVS,

GVLIELMO PLANTIO Cenomano, interprete.

OMNES (a) *fere qui ante nos aphoriſmorum ſcripſerunt enarrationes, initio quidem longius, quam utilitatis ferat ratio, commentationem protrahunt, in progreſſu vero fatiſcentes paucis abſolvũt: ita ut per initia tantũ, quæ utilia ſunt, proſequantur, deinde parcius, & frigidius id faciant: ad poſtremum expoſitionem adeo contrahant, & concidant, ut ex aphoriſmis ne adulterinos quidem, & palam falſos internoſcant: ſed quemadmodum qui diſputationis labore feſſi, ad omnia libenter annuunt: ita iſti quo-*

(a) Taxat eos, qui enarrandis aphoriſmis, nullam orationis æquabilitatem retinent.

quoque ſine ullo delectu omnes admittunt aphoriſmos, quoſcunque ſcriptos invenerint, atque ipſorum interpretationem perquam breviter perſtringunt, ſuperioris loquacitatis, & verboſioris explicationis obliti. Nos vero, quum alias ipſorum ineptias vitare conati ſumus, tum interpretandi æquabilitatem quandam in omnibus retinere ſtuduimus: ita tamen ut quæ vera ſunt, & ad artem imprimis neceſſaria, ſumma tum attentione animadvertamus, tum diligentia examinemus: dictionem vero ita temperemus, ut neque in ſummam contrahatur (a) *brevitatem (non enim ejuſmodi brevitas conciſa commentario, ſed libro convenit) neque rurſum in tantam orationis longitudinem, quantam illi expoſitionis initio adhibent, proferatur: ſed quod in omni ſcripti genere laudatur, & unicuique tractatui proportione congruit, id nos à principio ad finem uſque ut ſervaremus, ſedulo dedimus operam.*

I.

ἘΝ τοῖσιν ὀξέσι νουσήμασι ψύξις ἀκρωτηρίων, κακόν.

In acutis morbis extremorum refrigeratio, mala.

(a) *Modus in commentando optimus.*

In morbis acutis, frigus partium extremarum, malum.

In morbis longis, præſertim ſi ſunt ſine febre, & per hyemem, & ætatem ſenilem, partes corporis extremas, veluti nares, auriculas, pedes, & ſummas manus, frigere abſurdum videri non debet: In acutis vero non mediocre eſt malum, ſed valde pernicioſum ſymptoma, utpote, quod magnis ſuperveniat viſcerum inflammationibus. Acutos autem morbos ipſemet vocari inquit, quorum maximam partem febres ſunt continuæ, in quibus ſiquidem ſine magna inflammatione fuerint, non modo non refrigerari extrema, verumetiam peruri accidit: ſed quum inflammationis calor eſt adeo vehemens, ut ad ſe cucurbitulæ inſtar ſanguinem ex toto attrahat corpore, iis qui ita affecti ſunt, viſcera exuruntur, extremæ autẽ partes propter ſanguinis intro ad viſcera ſeſe recipientis abſentiam perfrigerantur, atque ex ipſis complures ne ſtragula quidem ferunt, propter ardorem, & æſtum inflammationis viſcera obſidentis.

II.

ἘΠὶ ὀξέῳ νοσέοντι σὰρξ πελιδνὴ, κακόν.

Caro

Caro livida ex oſſe ægrotante, malum denuntiat.

Propter os ægrotans caro livida, malum.

Non enim ob mediocrem oſſium labefactationem, ſed fortem corruptionẽ talis coloris ſpecies circunſtantibus carnibus contrahitur, quia in ipſis ſcilicet nativus calor extinguitur.

III.

Ἐπὶ ἐμέτῳ λύγξ καὶ ὀφθαλμοὶ ἐρυθροὶ, κακόν.

Ex vomitione ſingultus, & oculi rubentes, malo ſunt.

A vomitu ſingultus, & oculorum rubor, malum.

Qualis affectio muſculis eſt convulſio, talis eſt ſtomacho ſingultus: is humoribus ſupervenit infeſtantibus totum nonnunquam ventriculum, ſæpius vero ipſius os, & ſtomachum: quos vomitione poſtquam exegerit, ſtatim ſingultu liberatur: alioqui ſi ne ipſis quidem vomitu eiectis ſingultus ceſſaverit, ex duobus alterum, vel nervorum principium cerebrum, vel ventriculum non parvam pati inflammationem denun-

 ciat.

ciat. Oculorum vero rubor utriusque inflammationem sequitur, sed cerebri magis.

IV.

Ἐπὶ ἱδρῶτι φρίκη, οὐ χρηστόν.

Ex sudore horror, minime bonus.

A sudore horror, non bonum.

Quod decretoria si non decernant, partim perniciosa, partim dyscrita habeantur, Hippocratis est assertio, quia natura in eiusmodi affectionibus vi morbi evicta succumbat.

V.

Ἐπὶ μανίῃ δυσεντερίη, ἢ ὕδρωψ, ἢ ἔκστασις, ἀγαθόν.

Ex furore intestinorum difficultas, aut hydrops, aut vehemens mentis emotio (ἔκστασις dicitur) bono est.

Ab insania, quam maniam Græci vocant, difficultas intestinorum, aut hydrops, aut ecstasis, bonum.

Dysenteriam quidem, & hydropa translationis materię ratione, maniæ remedio esse, ratione non caret, à capite deorsum noxiis translatis humoribus: mentis vero emotionem, quam ἔκστασιν Græci

Græci dicunt, ipſius minime ſolutionẽ, ſed augmentationem potius eſſe dixeris. Verum tamen, ſiquidem vero Hipp. vehementem inſaniam ecſtaſim ſæpe appellavit, quendam inſania moderata, qua prius detinebatur, ita levatum fuiſſe meminimus, rationeq; collegimus propter vehementem cauſarum maniam efficientium motionem, eiuſdem fuiſſe ſolutionem ſubſequutam: quemadmodum in morbis acutis vehementiſſima ſymptomata, bonas interdum criſes efficere ſolent.

VI.

Ἐπὶ νούσῳ πολυχρονίῃ ἀποσιτίη καὶ ἄκρητοι ὑποχωρήσιες, κακόν.

In morbo diuturno ciborum faſtidium, & ſinceræ deiectiones, malum denuntiant.

In morbo diuturno cibi faſtidium, & ſinceræ deiectiones, malum.

Ipſum per ſe faſtidium cibi malum eſt ſignum in morbis diuturnis. Siquidem iis, qui ex talibus morbis ſunt evaſuri contrarius affectus, vehementior ſcilicet ciborum appetentia ſolet accidere. Quare cibi faſtidium in talibus haudquaquã

est bonum signum, multoque minus, quum deiectiones etiam malæ existunt. Sinceras autem eas deiectiones appellavit, quæ nulla sunt aquosa humiditate permistæ, solo humore qui vacuatur (sive is picrocholus sit, sive melancholicus, sive porraceus, sive bilis æruginosa dicta) intestina pervadente. Nam eiusmodi deiectiones exustam esse, & consumptam omnem humiditatem nativam à febrili calore indicant.

VII.

Ἐκ πολυποσίης ῥῖγος καὶ παραφροσύνη, κακόν.

Ex multo potu rigor, & delirium, malũ.

A multa potatione rigor, & delirium, malum.

Quod polyposia, id est, multus potus non aquæ, sed vini multam potionem significet, nemo dubitat. Delirant autem propter vinolentiam multi sanguine, & spiritu calido repleto capite: quam ipsam ob causam, calidiores etiam redduntur, præcipue quidem capite, sed iam toto etiam corpore. Ex ipsis tamen rari sunt, qui cum delirio rigeant, in quibus non incenditur nativus calor, sed nimia vini

copia

copia extinguitur, non aliter quam ignẽ lignorum multitudine coniecta obrui, & lucernæ flammulam oleo affatim, & repente infuſo opprimi cernimus.

VIII.

Ἐπὶ φύματος εἴσω ῥήξιας ἔκλυσις, ἔμετος, καὶ λειποψυχίη γίνεται.

Ex rupto intro tuberculo exolutio, vomitio, & animi defectio contingit.

A tuberculi introrſum eruptione exolutio, vomitio, & animi defectio fit.

Tuberculum vocavit, quod alibi ſolet empyema appellare, per cuius intro eruptionem, eiuſdem in ventriculum effuſionem intelligit: hanc enim ſequitur vomitio. Nam quæ in thoracem, & pulmonem empyematis eruptiones fiunt, non vomitionem, ſed tuſſim neceſſario movent, & ſæpe ſuffocant: quemadmodum etiam quæ in inteſtina fiunt tuberculorum eruptiones, puris deiectionem efficiunt. Omnium porro eruptionum communis eſt virium debilitatio, & animi defectio, propter ſpiritus vitalis una cum ipſis factam excretionem, quemadmodum alibi demonſtravimus.

IX.

IX.

Ἐπὶ αἵματος ῥύσει παραφροσύνη ἢ καὶ σπασμὸς, κακόν.

Ex ſanguinis profluvio deliratio, aut etiam convulſio, malo eſt.

A ſanguinis profluvio deſipientia, aut etiam convulſio, malum.

Non parum nobis hic aphoriſmus ad faciendam fidem confert, deſipientiam aliquando ob defectum fieri, haud diſſimili ratione, atque artuum tremores fiunt. Hi enim propter virtutis motricis imbecillitatem motiones habent infirmas, cerebrum vero depravatas: atque ideo nunquam vehemens eſt hoc deſipientiæ genus, ſed moderatum, & ut ita dicam, delirium. Ipſe ſiquidem levem mentis (a) titubationem, delirationem appellare ſolet. Si quando igitur tali deſipentiæ convulſio acceſſerit, omnino deſperata res eſt. Unde quædam exemplaria per &, coniunctionem ſcripta leguntur, quædam vero contra diſiunctivam particulam habent: quo etiam modo deſipientia poſt ſanguinis fluxum, ſymptoma eſt minime bonum, etiam ſi ſola ſit. Multoque maius malum eſt convulſio,

(a) παρακοπὴ *mentis vacillatio.*

vulſio, vel ſi citra deſipientiam ſola acciderit. Multo vero maximum malum eſt utriuſque conventus, quandoquidem ſola etiam propter immoderatam vacuationem facta convulſio ſymptoma eſt pernicioſiſſimum. Nam deſipientiæ minus malum ſymptoma.

X.

Ἐπὶ εἰλεῷ ἔμετος, ἢ λὺγξ, ἢ σπασμὸς, ἢ παραφροσύνη, κακόν.

Ex morbo tenuioris inteſtini (ileum dicunt) vomitio, aut ſingultus, aut convulſio, aut delirium, malum.

Ab (a) *ileo vomitus, & ſingultus, & deſipientia, & convulſio, malum.*

In ileo nihil ſubit deorſum, atque id huius affectionis proprium eſt inſeparabile. Vomitus vero non ſemper adeſt, ſed quum pernicioſe ægrotant: quod ſi diutius nauſea conflictentur, & morſu lacerentur, ſtercus ipſis ſurſum remeat, & ſingultiunt. Quidam vero etiam deſipiunt, & convelluntur, nervorum principio propter ſtomachi vitium per conſen-

(a) *εἰλεὸς fit cruditatibus retentis, & corruptis, & obſtructo excrementorum exitu: fit & veneno hauſto: fit inteſtinis in ſcrotum deſcendentibus: fit ſæpius ut Galeno placet, inflammatis inteſtinis.*

ſenſum affecto. Mihi porro eiuſmodi ſymptomata fieri videntur, quia inteſtina, in quibus affectio cõſiſtit, à ſeſe ſtercus, (poſtquam temporis longinquitate eſt moleſtum) depellere appetunt, ſed propter factam in partibus inferioribus viæ arctationem, tranſmittere illac non poſſunt: unde retroacto naturæ impetu, violenter moveri coguntur, & gravem illam, moleſtamq; materiam exprimendo regere ad loca ſuperiora.

XI.

Ἐπὶ πλευρίτιδι περιπνευμονίη, κακόν.

Ex morbo laterali pulmonis inflammatio, malo eſt.

A Pleuritide peripneumonia, malum.

In pluribus exemplaribus ad aphoriſmi finem adiectum eſt malum, in quibuſdam vero ſimpliciter ita ſcribitur, A pleuritide peripneumonia: volentibus qui ſic legunt, non quidem bonumne ſit, an malum pleuritidi ſupervenire peripneumoniam, nunc docere Hippocratem ſed ſimpliciter hoc unum tantum, nempe pleuritim in peripneumoniam tranſire, & mutari ſolere, aut pleuritidi ſupervenire peripneumoniam. Degeneratio namque eiuſmodi fit, quum prio-

re

re (a) cessante morbo, alter succedit: interventus vero, quum priore permanente, alter accedit. Verum hoc loco Hippocrates videtur de supervenientibus agere, quibus statim ab initio malis esse accidit, adeo ut si etiam hoc nominis malum non addatur, sit tamen vel subaudiendum (quomodo multa de communi suppleri dicuntur) vel potestate significari putandum. Omnis enim eiusmodi supervenientium ortus, non parvos, nec faciles, sed magnos, & malignos morbos sequitur: veluti (ne à propositis hoc aphorismo affectibus recedamus) quum is humor qui pleuritim committit, costis contineri nequit, eius pars aliqua ad pulmonem etiam pervenit, unde eiusdem sequitur inflammatio: quum peripneumoniam tamen pleuritis non admodum sequi soleat, quoniam facili quidem, & miti peripneumonia, totus expurgatur humor nocuus tussi reiectus: exitiali vero, & perniciosa, æger prius suffocatur, quam costæ una afficiantur.

XII.

(a) *Degeneratio morbi, & accessio ad morbum, qui differunt.*

XII.

Ἐπὶ περιπνευμονίῃ φρενῖτις, κακόν.

Ex pulmonis inflammatione phrenitis, malum denuntiant.

A peripneumonia phrenitis, malum.

Quum à calido humore fit peripneumonia, ea multis vaporibus in caput sublatis, replet cerebrum, & phrenitim efficit. Quod ad finem aphorismi additum est malum, non in hoc solum, sed in sequentibus etiam aphorismis commune est cum superiore aphorismo, atq; ipsius idem est iudicium.

XIII.

Ἐπὶ καύμασιν ἰσχυροῖσι σπασμὸς, ἢ τέτανος, κακόν.

Ex vehementibus ardoribus convulsio, aut nervorum distentio, malo est.

Propter ardores vehementes convulsio, aut tetanus, malum.

Interpretum pars maxima, hanc aphorismi lectionem retinet: Marinus autem, propter vulnera scribit. Etenim sequentem aphorismum sibi astipulari dicit. Verum certe quidem est, propter magna etiam vulnera inflammationes fieri, &

con-

convulſiones : ſed quum omnes fere enarratores, tum vero maxime vetuſtiſſimi quique hanc agnoſcant dictionem, Propter ardores vehementes, nos quoque eandem laudare, & exponere præſtat. Itaque ex ipſis nonnulli ardoris vocem pro febribus exaudiunt : nonnnulli aëris ambientis fervorem ita dici autumant, alij pro cauteriis, & eſcharis accipi volunt, atque omnes verum dicunt. Hiſce enim omnibus non utique boni cuiuſdam gratia ſuperveniunt tetani, & convulſiones per nervorum ſiccitatem: quod tetani, & convulſionis genus peſſimum ſimul, & difficillimum eſſe demonſtrabamus.

XIV.

Ἐπὶ πληγῇ ἐς τὴν κεφαλὴν ἔκπληξις, ἢ παραφροσύνη, κακόν.

Ex ictu in capite accepto, ſtupor, aut deſipientia, malo eſt.

Propter plagam in capite acceptam, ſtupor, aut deſipentia, malum.

Deſipentia cognoſcitur, diſſentanea, & rationis nihil habentia loquentibus, & agentibus : ſtupor vero eſt, quum neque loquuntur, neq; agunt quidquam, ſed

ſed apertis oculis immoti manent, iis qui metu, & pavore perculſi, & attoniti ſunt ſimiles. Quod vero hæc omnia cerebro patiente fiant manifeſtum eſt: in eo enim eſſe animi principatum demonſtravimus. Sive igitur in fine aphoriſmi aſcriptum ſit malum, conſtat recte dictum eſſe: intro enim in ipſum cerebrum penetrare ictum indicat: ſive non aſcribatur, nihilominus de communi ipſum ſubaudire poſſumus, ut paulo ante dicebamus. Quin quia eiuſmodi ſymptomata cerebri læſionem commonſtrant, inde etiam offenſæ magnitudinem colligere poſſumus.

XV.

Ἐπὶ αἵματος πτύσει πύου πτύσις, κακόν.

Ex ſanguinis ſputo, puris ſputum, malum.

A ſanguinis ſputo, puris expuitio, malum.

Quod omnis ipſi hæc enumeratio ſit eorum, quæ proprie ſupervenientia vocantur (de quibus Praxagoras non parvum librum integrum conſcripſit) vel ex ipſo aphoriſmo conſtare puto. Neque enim quivis ſanguinis ſputus ſequentem habet puris excretionem, ſed qui

mali-

malignus eſt duntaxat, cuiuſmodi ex pulmone fere editur.

XVI.

Ἐπὶ πύου πτύσει φθίσις καὶ ῥύσις. ἐπὴν δὲ τὸ πτύελον ἴσχηται, ἀποθνήσκουσιν.

Ex puris ſputo tabes, & fluxus: ubi vero ſputum ſiſtitur, moriuntur.

A puris ſputo phthiſis, & fluxio: quum vero ſputum retentum fuerit, moriuntur.

Quam peculiariter Græci, maximeque Athenienſes phtoën appellant, eam nunc Hippocrates phthiſim nominavit, quum propter inſanabilia pulmonis ulcera, totius corporis attenuatio fit, & macies cum debili febre coniuncta. Iam vero fluxionis nomen vel de capillorum defluvio, vel de humida alvi deiectione extulit. Utrumque enim tabidis ad extrema redactis, & deploratis fieri ſolet, illud quidem propter ſiccitatem, hæc vero ob virtutis imbecillitatem. Cæterum illud quod ad finem aphoriſmi ſcribitur, Poſtquam autem retentum fuerit ſputũ, moriuntur: mortis modum oſtendit phthoë pereuntium. Tandiu enim extenuati vivunt, quandiu extuſſire, & & per ſputa pulmonem expurgare poſſunt.

ſunt. Ubi vero intus ipſa remanent, reſpirationis obſtruuntur viæ, & ægri ſuffocantur.

XVII.

Ἐπὶ φλεγμονῇ τοῦ ἥπατος λύγξ, κακόν.

Ex jecoris inflammatione ſingultus, malo eſt.

Propter iecoris inflammationem ſingultus, malum.

Iam ſupra etiam dixi, his omnibus conſequenter ſcriptis aphoriſmis, de iis ſymptomatis agere Hippocratem quæ morbis ipſis auctis, & ingraveſcentibus ſuperveniunt. Quo ſane modo nunc ſingultus quoque ob iecoris inflammationem fieri dicitur, non quidem ſemper, neque quovis modo affecti, ſed quum fervente inflammatione in magnitudinẽ attollitur, per quem fervorem in ſympathiam, & mali conſenſum venit ſtomachus, communium nonnunquam nervorum ratione, qui (ut ipſe ſecundo Epidemian docuit) ſunt perexigui, & perminuti: unde tunc ſolum iecoris fit cum ſtomacho affectionis communicatio, poſtquam inflammatio maxima evaſerit, & peſſima, Quinetiam quia per eiuſmodi

modi viſceris inflammationes, bilis admodum calida, & copioſa generatur, & confluit in principium inteſtinorum, inde ipſa in ventriculum evadente, & innatante, ut ſtomachus vellicetur, & ſingultiat accidit. Quidam vero inflammationis magnitudinem, quia ventriculum premat, ſingultum facere arbitrantur, ſpiritu, quemadmodum inquiunt, exitum non habente.

XVIII.

ἘΠὶ ἀγρυπνίῃ σπασμὸς ἢ παραφροσύνη, κακόν.

Ex vigilia convulſio, vel delirium, malū.

Propter vigiliam convulſio, aut deſipientia, malum.

Quidam hoc etiam loco dictionem malum addunt. Nos vero in ſuperioribus monuimus, etiam ſi non ſubiungatur, poteſtate tamen contineri. Iam cur immodicas vigilias ſequatur convulſio, aut deſipientia manifeſtum eſt ſuperiora recordanti. Siquidem Hippocrates ipſe ut à repletione, ita à vacuatione quoque convulſionem fieri eſt auctor. Maximam autem vacuandi, & exiccandi vim habet vigilia, atque propterea à ſiccitate convulſio-

vulſionem adfert, & deſipientiam tum ipſa ſiccitatis nimiæ ratione, tum præterea, quia per longas vigilias bilioſior ſanguis fiat: In quibuſdam tamen exemplaribus, iiſque accuratiſſime ſcriptis ſine deſipientia ſcribitur, hoc pacto. A vigilia convulſio: hoc loco ut arbitror peſſima ſupervenientia oratione perſequente Hippocrate.

XIX.

Ἐπὶ ὀστέου ψιλώσει ἐρυσίπελας.

Ex oſſis nudatione eryſipelas.

Ab oſſis nudatione eryſipelas.

Hoc maxime aphoriſmo ſubaudiendum eſt malum: neque enim hoc dicit, ſemper, aut plerumque oſſibus nudatis eryſipelas ſupervenire (nam contrarium potius verũ eſt, ita ſcilicet affectis oſſibus raro ſupervenire eryſipelas) ſed pravum eſſe ſymptoma, cum exuto oſſe circunſtans caro eryſipelate occupata apparet.

XX.

Ἐπὶ ἐρυσιπέλατι σηπεδὼν, ἢ ἐκπύησις, κακόν.

Ex eryſipelate putredo, aut ſuppuratio, malum.

Ab eryſipelate putredo, aut ſuppuratio, malum.

Ex

Ex hac etiam oratione malignis eryſipelatis iſta ſupervenire conſtat.

XXI.

Ἐπὶ ἰσχυρῷ σφυγμῷ ἐν τοῖσιν ἕλκεσιν αἱμοῤῥαγίη, κακόν.

Ex vehemẽti, & conſpicuo in ulceribus arteriarum percuſſu, ſanguinis eruptio.

A forti in ulceribus pulſu hæmorrhagia, malum.

In ulcerum inflammatione pulſus fit carne arteriis incubante, ipſarum motum non ferente, ſed dolente, quum ipſę inter dilatandum vehementius impelluntur, & feriunt. Eſt enim eiuſmodi pulſatio moleſtus quidam ſenſus, & dolor arteriarum motione factus, quas ab initio quum particulæ, ſecundum naturam habebant, non ſentiebamus, tum propter earum viciniam dolore vacantem, tum propter latius, & amplius ſpatium, in quo moventur. Nam ipſis partibus inflammatione laborantibus, & loci coarctatio, & ab affectione dolor gravem ægrotis, moleſtumque ſenſum invehunt micantibus arteriis: quarum motum non ſolum medici, ſed omnes homines pulſum appellant. Porro hic arteriarum

motus per tales affectiones augeri videtur. Ostendimus enim in commentariis de naturalibus facultatibus, quandam in ipsis etiam inesse alienorum expultricem, quæ & sudores promovet criticos, & sanguinis eruptiones, & alvi deiectiones, cæteraque eiuscemodi. Hac itaque virtute vehementius interdum agens natura magnum simul, & violentum arteriarum motum efficit, eorum, quæ molesta sunt depellendi studio, atque ita hæmorrhagias invehit.

XXII.

Ἐπὶ ὀδύνῃ πολυχρονίῃ τῶν περὶ τὴν κοιλίην ἐκπύησις.

Ex diuturno partium, quæ ad ventrem attinent dolore, suppuratio.

A diuturno partium ad ventrem attinentium dolore, suppuratio.

Sive enim perfrigeratio, sive omnino inæqualis aliqua intemperies circa ventrem fuerit, sive flatuosus spiritus, sive acrimonia quæpiam mordax, ut in longum protrahantur tempus, fieri non potest: dummodo rite, & convenienter ad ægrotantis curationem omnia gerantur: hoc enim in omnibus eiusmodi orationi-

tionibus ſubaudiri debet. Reſtat igitur ut adhuc propter inflammationem dolor maneat, quæ nimirum inflammatio ſuppurabit temporis ſpatio, niſi hominem mors præripiat. Nam hoc quoque in omnibus talibus orationibus ſupplere oportet.

XXIII.

E'Πὶ ἀκρήτῳ ὑποχωρήσει δυσεντερίη, κακόν.

Ex ſincera alvi egeſtione inteſtinorum difficultas.

A ſincera deiectione dyſenteria.

Sinceras deiectiones Hippocrates appellare ſolet nulla humiditate aquoſa admiſtas, ſolum eum habentes purum, & ſimplicem humorem, qui per inferna deiicitur, ſive is ſit bilis flava, ſive atra. Minime itaque mirum eſt, ſi per tales deiectiones erodatur inteſtinorum pars aliqua.

XXIV.

E'Πὶ ὀστέου διακοπῇ παραφροσύνη, ἢν κενεὸν λάβῃ.

Ex oſſe perſecto delirium, ſi ad vacuum uſque penetravit.

Ab oſſis vulnere deſipientia, ſi in vacuum uſque penetraverit,

Desipientia fit capitis osse non simpliciter, nec leviter pertuso, sed ad interiorem usque superficiem, quam vacuus excipit locus cerebrum continens. Iam enim membranis, & cerebro propinqua est affectio, & finitima. At vero Marinus nescio quomodo illud per se legendum esse putat, Ab osse perfracto mentis alienatio: deinde sequentis aphorismi seorsim facit principium, Si vacuum attigerit, ipsi subiungens, à medicamenti potione convulsio, perniciosum: ut totus aphorismus sit huiusmodi, A medicamenti haustu convulsio, exitiosum. Hanc enim (inquit) lectionem rationi esse consentaneam: siquidem à vacuatione convulsionem semper damnet Hippocrates. Atque hoc recte quidem Marinus dixit, nempe immoderata vacuatione factam convulsionem esse perniciosam. Quin & ita à potione pharmaci facta convulsio fuerit exitialis. Verum ipse interim non animadvertit se aphorismum præcedentem efficere falsum. Nam propter ossis divisionem delirium fieri, est manifesto falsum. Neque enim alio quopiam osse, neque cranio perfecto, deliratio prius sequitur, quam

ad me-

ad meningas, id eſt, cerebrum obtegentes membranas pervenerit affectio.

XXV.

Ἐκ φαρμακοποσίης σπασμὸς, θανατῶδες.

Ex medicamenti purgantis potione convulſio lethalis.

A medicamento poto convulſio mortifera.

Pharmacopoſias, & pharmacias peculiaris Hippocrati mos appellandi ſolas eas potiones, quæ purgantibus conſtant medicamentis. Quod autem immodicis horum purgationibus interveniens convulſio ſit pernicioſa ignorare non potes, ſi quæ nobis iam ſæpius ſunt dicta fueris recordatus.

XXVI.

Ἐπὶ ὀδύνῃ ἰσχυρῇ τῶν περὶ τὴν κοιλίην ἀκρωτηρίων ψύξις, κακόν.

Ex vehementi partium quæ ad ventrem attinent dolore, extremorum refrigeratio mala.

Propter vehementem dolorem partium ad ventrem attinentium, extremarum perfrigeratio malum.

Summarum corporis partium refrigeratio

geratio fit, quemadmodum etiam ſupra diximus tum propter inflammationis viſcerum magnitudinẽ, tum ob lipopſychiam, id eſt, animi defectum, tum quia calor nativus extinguatur, vel multitudine, præſertim ſi frigida fuerit, ſuffocetur. Fit etiam propter vehementem dolorem altas, & medias corporis partes habentem, ob quem natura in ſeipſam contrahitur, atque intro ſe recipit, quã eveſtigio ſanguis ſequitur nõ ſolum extremas corporis partes deſerens, veluti pedes, manus, & caput, ſed etiam cutim univerſam. Particularem igitur quandã hoc aphoriſmo Hippocrates cauſam attulit, frigoris partium ſummarum, quod in aliis quoque multis ipſum feciſſe oſtendimus. Nec mirum videri debet ſi is, qui primus multa invenit, non ſimul omnium, ſed cuiuſque ſigillatim inventionem explicet.

XXVII.

Γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ τεινεσμὸς ἐπιγενόμενος, ἐκτρῶσαι ποιέει.

Mulieri utero gerenti ſi crebra, & inanis deſidendi voluntas (teneſmum dicunt) acceſſerit, abortum facit.

Si prægnanti teneſmus ſupervenerit, abortus eſt cauſa.

Teneſmus fit in recto inteſtino appellato, eandem & cauſam, & affectionem obtinens, quam per dyſenterias ſuſcipit unũ aliquod ex inteſtinis ſuperioribus. Hunc affectum aiunt ἀπὸ τῆς τάσεως, id eſt, contentione, & eo niſu appellationẽ eſſe ſortitum, qui in eo fit, quum vehementi cupiditate egerendi laceſſiti crebro exurgere coguntur. Tali igitur contentione, & ſollicitatione moleſta cum totum corpus, tum maxime uterus laborat, utpote, recti inteſtini cognatus, & affinis. Nihil autẽ mirum, ſi frequentius exurgendo, deſidendoque, & vehementius connitendo abortus fiat, quando propter alias etiam vehementes ſive motiones, ſive dolores gravidæ ſoleant abortire.

XXVIII.

Ὅ, τι ἂν ὀστέον, ἢ χόνδρος, ἢ νεῦρον ἀποκοπῇ ἐν τῷ σώματι, οὔτε αὔξεται, οὔτε ξυμφύεται.

Os quodcunque, vel cartilago, vel nervus in corpore præciſus fuerit, neque augetur, neque coaleſcit.

Sive os, ſive cartilago, ſive nervus ſectus fuerit in corpore, neque augetur, neque coaleſcit.

Supra ſcriptus iam eſt hic aphoriſmus his verbis, Poſtquam os perſectum fuerit, aut cartilago, aut nervus, aut genæ tenuis particula, aut præputium, neque augetur, neque glutinatur, atque ipſum antea ſexto commentario declaravimus.

XXIX.

ἩΝ ὑπὸ λευκοῦ φλέγματος ἐχομένῳ διάῤῥοια ἐπιγένηται ἰσχυρὴ, λύει τὴν νοῦσον.

Alba pituita vexato, ſi vehemens alvi profluvium ſuccedat, morbum ſolvit.

Si leucophlegmatia detento, fortis diarrhœa ſupervenerit, morbum ſolvit.

Conſuevere alij quoque medici quandam aquæ intercutis ſpeciem appellare leucophlegmatiam, tanquam quæ vel livida quadam pituita, vel ſecundum ſuam certe ipſius rationem alba ſemper manente, ſed propter alios quoſdam humores admiſtos, verum, exactumque colorem mutante conſtet. Poteſt etiam quemadmodum libro de articulis ſcripſit, Vertebræ autem quæ in ſpina habentur:

bentur : non qui diſtinctionis cauſa tanquam alibi ſint, quam in ſpina vertebræ iſta addat , ſed ſimplici adiectione utatur : ita hoc quoque loco ſine rei diſtinctione adiectionem nominis albi feciſſe. Iam vero à forti , vel diuturna diarrhœa (utroque enim modo ſcribitur) albæ pituitæ ſolvi redundantiam, commune eſt cum aliis etiam multis , quæ ſimiliter ab Hippocrate ſunt dicta.

XXX.

Ὁκόσοισιν ἀφρώδεα τὰ διαχωρήματα ἐν τῇσι διαρροίῃσι, τουτέοισιν ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ταῦτα καταῤῥέει.

Quibus per alvi profluvia ſpumoſa ſunt alvi excrementa, ijs ea ex capite defluunt.

Quibus per diarrhœas , ſpumoſa ſunt alvi excrementa, ijs à capite ſit defluxio.

Hoc indiſtincte eſt dictum, fieri ſiquidem poteſt aliquando ſpumoſum ſtercus à flatuoſo humore ex capite in ventrem defluente. Fiat etiam interdum vaſis, quæ in ventrem pertinent , talem humorem profundentibus. Ortum etiam habere quandoque poteſt in ipſo ventre, unicam fere dixerim cauſam habens

continentem, quoquo modo fiat, & excernatur, antecedentes vero plures. Est autem eiusmodi spumosæ pituitæ continens causa spiritus flatuosus, qui dum humori commiscetur, vehementi utitur, & inæquali motione, adeo ut ipse comminuatur, attenueturque, & pituitam confringat, & in multas, & parvas partes comminuat. Eiusmodi vero motus ipsi causa est, tum propria natura, tum nonnunquam etiam caloris copia. Sic enim in iis quæ ex aqua coquuntur, præsertim si lenta, & viscida fuerint natura, & in mari impetuosius ventis agitato, & turbato spuma apparere solet. Porro qui pituitæ viam, & transitum in ventrem per pulmonem fieri arbitrantur, atque ideo ipsam apparere spumosam, quid de iis qui ex capite in pulmonem rheumatismo aperte laborant, dicturi sint, non video. Par est enim in ipsis excrementa alvi esse spumosa: verum hi neque deiiciunt, neque extussiunt spumosa, tametsi fluxione, quæ ex capite fit, sæpe sint manifesto oppletæ pulmonis asperæ arteriæ: quæ quidem fluxio postquam concocta est expuitur puri similis, sed minime spumosa evadit. Quin ne sanguinem

quidem semper spumosum expuunt ex pulmone. Siquidem apparet quum de ipsa visceris propria substantia aliquid una effertur, sanguis fieri spumosus: Spumosum tamen interdum etiam pleuritici expuunt, atque his ipsis multo rarius peripneumonici, caliditate, ut mihi quidem videtur intemperata, atque ignea in partibus affectis collecta. Porro si quod è capite defluit in asperas pulmonis arterias, deorsum ad sedem, ut volunt nonnulli, permeat, primum in ventriculos cordis ipsum devenire, deinde ex duabus alteram viam pergere, vel per venam cavam ad iecoris gibba, indeque ad sima deferri, atque ita per portas in flexuosas intestinorum circunductiones pervenire: vel primum in magnam arteriam, deinde in eam, quæ mesenterium perreptat, delabi fuerit necesse. Sed qui quæso ubi permistum sanguine sit, unaque cum eo tot venas pervaserit, spumosum adhuc maneat?

XXXI.

Ὁκόσοισι πυρέσσουσιν ἐν τοῖσι οὔροισι κριμνώδεες αἱ ὑποστάσιες γίνονται, μακρὴν τὴν ἀῤῥωστίην σημαίνουσιν.

Quibus per febres ſedimenta hordei toſti non exacte moliti craſſioribus fruſtulis ſimilia in urinis contingunt, longam fore ægritudinem denuntiant.

Quibus per febres in urinis ſedimenta craſſiorem farinam referunt, longam invaletudinem fore ſignificant.

Hæc quoque oratio adhibita diſtinctione vera fit, idque comprobante experientia. Nam tales urinas pernicioſas eſſe in prognoſtico eſt dictum: atque complures prius moriuntur, quam longius protrahatur morbus: qui vero ex ipſis ſervati ſunt omnes diuturno morbo laborarunt, nimirum affectione, in qua talis urina redditur, multam coctionem flagitante. Verum de omnibus urinis fuſius diximus in libro de criſibus. Ex epidemiis vero (abunde enim mihi fuerit de duobus ægris tantummodo feciſſe mentionem primo quidem libro de Sileno poſt tres aëris tempeſtates ſecundo loco ſcripto: de quo inter ea, quæ de ipſo refert Hippocrates, ſic inquit, Minxit confertim, urina ubi reſederat craſſiuſcula, ſedimentum inſtar farinæ craſſioris, & album, extrema rurſum frigida, undecimo mortuus eſt. Tertio vero libro

ro libro de ægroto eo, qui ordine tertius eſt, de quo hiſtoriæ ſtatim initio ita ſcripſit, In horto Dealcis decumbebat: deinde paulo ulterius, urinæ tenues, variæ, parva in modum farinæ craſſioris enæoremata habentes, quadrageſimo iudicatus eſt) ex his inquam exemplis liquet eos, qui farinacea meiunt, ſiquidem ſervandi ſunt, longo conflictari morbo: ſi vero exitialiter ægrotent, poſſe etiam ſtatim perimi.

XXXII.

Ὁκόσοισι δὲ χολώδεες αἱ ὑποστάσιες, ἄνωθεν δὲ λεπταί, ὀξεῖαν ἀρρωστίαν σημαίνει.

At quibus bilioſa ſedimenta, ſupra vero tenuia fuerint, acutum morbum ſignificant.

Quibus in urinis bilioſa ſedimenta, ſed ſupra tenuia apparuerint, acutum morbum ſignificant.

Bilis acutos morbos ſemper facit. Sic enim veteres medicos picrocholum humorem appellare ſolitos eſſe ſæpe diximus, quemadmodum melancholicum ſemper cum adiectione dicere ſolere, non ſimpliciter bilem proferentes (quod faciunt quum flavam intelligunt) ſed

atram bilem nuncupantes. Illud vero quod additum eſt, ſupra tenuia, hoc eſt, aquoſa (Sic enim Hippocrates tenuis appellatione uti ſolet) non recte dictum videri poſſit. Nam aquoſa urina cruda eſt, & diuturnum morbum ſignificat. Ego quidem certe nunquam ſpectavi urinam, cuius quod ſubſidet eſſet bilioſum, & quod ſupernatat, aquoſum. Non citra rationem igitur interpretes nonnulli non locum, ſed tempus hoc aphoriſmo per adverbium ſupra ſignificari arbitrantur, quaſi dictum eſſet, Si urinarum ſedimenta ab initio tenuia, poſtea bilioſa fiant, acutum morbum ſignificant.

XXXIII.

Ὁκόσοισι δὲ διεστηκότα τὰ οὖρα γίνεται, τουτέοισι ταραχὴ ἰσχυρὴ ἐν τῷ σώματί ἐστιν.

Quibus diſparatæ ſunt urinæ, iis vehemens eſt in corpore turbatio.

Quibus diverſæ ſunt urinæ, iis vehemens fit in corpore turbatio.

Si τὰ διεστηκότα οὖρα proprie accipiantur pro diſparatis, & diſtantibus urinis, quiddam, quod fieri omnino nequeat, ſignificabitur. Semper ſiquidem urina ſibi ipſi cohærens eſt, & continua, nullum inter-

medium

medium ſpatium habens vacuum. Si vero compagis urinæ, quam ſyſtaſim dicunt Græci, inæqualitatem ita dici concesſerimus, merito vehementem dixit ſignificari turbationem. Nam dominante, & vincente natura æquabiliter omnia ſunt unita: diverſis vero cauſis morbificis naturæ repugnantibus, quæ ſubigitur, & coquitur alteram in urina ſpeciem præ ſe fert, quæ vero repugnat, & obſtinatius adverſatur, alterum ſui edit indicium. Et quo plures eiuſmodi cauſæ fuerint, magis variam repręſentant in urinis inæqualitatem, cuius vehemens humorum in corpore tempeſtas, & ſeditio ſit cauſa.

XXXIV.

Ὁκόσοισιν ἐν τοῖσιν οὔροισιν ἐφίστανται πομφόλυγες, νεφριτικὰ σημαίνουσι καὶ μακρὴν τὴν ἀρρωστίην ἔσεσθαι.

Quibus in urinarum ſummo bullæ conſiſtunt, renum morbum, eumque longum fore ſignificant.

Quibus in urinis bullæ innatant, nephritim, & longam fore invaletudinem ſignificant.

Excitan-

Excitantur(a) bullæ quum humor ſpiritui flatuoſo circumtenditur, id quod magis ſolet accidere ſi lentoris aliquid humor habeat: tunc etiam bullæ ipſæ manent diutius, & ægrius ſolvuntur. Eſt igitur frigidæ invaletudinis renum ſignum, ſi quando una cum urinis excernatur ſpiritus flatuoſus. Hæc enim ſpiritum flatuoſum colligit, atque idcirco Hippocrates invaletudinem ait fore longam. Frigidum enim omne ægre tum ſolvitur, tum coquitur, ob idque in longum trahitur tempus. Sunt qui ab urinæ acrimonia recluſa arteriarum ad renes pertinentium ora ſpiritus aliquid emittere dicant, qui cum urinis illapſus, bullas facit.

XXXV.

Ὁκόσοισι δὲ λιπαρὴ ἡ ἐπίστασις καὶ ἀθρόη, τουτέοισι νεφριτικὰ καὶ ὀξέα σημαίνει.

At quibus ſumma urina pinguis eſt, & conferta, ijs renum morbum, eumque acutum ſignificat.

Quibus in urina adipalis ſuperficies eſt, & con-

(a) *Poteſt urina motu bullans, & ſpumans fieri: per ſe vero neque flatus, neque bulla, neque ſpuma citra frigiditatem noſtri corporis fieri poteſt.*

& conferta, ijs nephriticum, & acutum morbum adesse significat.

Sive alvi excrementum, sive urina pinguis est, ex adipis fit colliquatione, quod non magis in renibus, quam toto accidit corpore: unde nec id proprium affectorum renum est signum, sed commune omnis adipis à calore igneo colliquefacti. Aut igitur ita intelligendus est Hippocrates, ut qui in iis, quos è renibus laborare constat, non morbi genus, sed acumen, & celeritatem distinguat hoc loco, & prædicat: aut ut interpretes nonnulli fecerunt pro nephriticum, scribendum phreniticum: quanquam nec hoc solius phrenitidis, nec febris absolute, aut ardentis, sed omnis colliquefacientis est signum. Porro nomen conferta orationi additum, potest tum brevitatem temporis significare, tum etiam potest loci nihilominus. Quod enim in se coactum est, & continens, id confertum, universumque dicimus, distracto, atque disperso, contrarium. Atque hactenus ista à nostris etiam præceptoribus sunt explicata. Iam vero quod mihi videtur, dicam: Conferta vox orationi præsenti addita, mihi de temporis brevitate dici vide-

videtur, atque ideo adipis renum indicare liquationem. In aliis ſiquidem corporis partibus liquati adipes, paulatim, non univerſum exeunt cum urina. Primum enim colliquefactum pingue illud in proximas ſibi venas tranſportatur, deinde in continuas, indeque rurſum in alias, atque alias traducitur, donec tandem in renes perveniat. Renum vero colliquefacti adipis in urinas traductio, celerrima eſt, nec paulatim, ſed confertim, univerſimque fit, atque ideo renum affectionem indicat. Cui rei experientiam quoque ipſam aſtipulari comperies, ſi id diligenter artis operibus obſervaveris. Cæterum quum gemina habeatur lectio (in quibuſdam enim exemplaribus ἐπίστασις, id eſt, ſuperficies, ſeu ſumma urinæ pars: in aliis ὑπόστασις, id eſt, ſedimentum ſcribitur) priorem veriorem eſſe dicimus. Supernatat enim ſemper quod pingue eſt, non ſubſidet. Adhæc præcedentis aphoriſmi dictioni talis lectio magis conſonat. In illa enim dixit Hippocrates, Quibus in urinis bullæ innatant affectũ nephriticum, & longam invaletudinem fore ſignificant. Eſt igitur innatare, ſeu extare

extare verbum iis, quæ deinceps dicuntur cohærens, & consequens, hoc pacto, Quibus vero summa urina confertim pinguis est, his renum affectum, & morbum acutum adesse significat.

XXXVI.

ΟΚόσοισι δὲ νεφριτικοῖσιν ἐοῦσι τὰ προειρημένα συμβαίνει σημεῖα, πόνοι τε περὶ τοὺς μύας τοὺς ῥαχιαίους γίνονται, ἢν μὲν περὶ τοὺς ἔξω τόπους γίνωνται, ἀπόστημα προσδέχου ἐσόμενον ἔξω. ἢν δὲ μᾶλλον οἱ πόνοι πρὸς τοὺς εἴσω τόπους γίνωνται, καὶ τὸ ἀπόστημα προσδέχου ἐσόμενον μᾶλλον εἴσω.

Quibus vero renum vitio affectis prę-dicta signa contingunt, doloresque circa spinę musculos fiunt, siquidem ad loca exteriora ferantur, abscessum extra fore expecta. Quod si dolores ad loca interna magis vergant, abscessum quoque interius potius futurum sperandum.

Si quibus vero è renibus laborantibus, præter supradicta signa, dolores etiam circa spinæ musculos fiant, siquidem ad loca exteriora sentiantur, extrinsecus abscessum quoque fore expecta: si vero ad interiora magis vergant, abscessum etiam intrinsecus futurum potius sperandum est.

Supe-

Superioribus aphorismis affectorum renum signa, & indicia tradidit, in præsenti vero de iis agit, quos longo tempore nephriticos fuisse constat: in quibus futurum prædicit abscessum si ad supra commemorata signa labor accesserit, id est, dolor in iis spinæ musculis, quos rachiæos, & rhachitas appellant Græci medici, quasi dorsales dicas. Horum duplex est genus: quidam exteriores sunt, qui pone sub cute collocantur, totam utrinque spinam complectentes: alteri vero interiores non in totam spinam porrecti, sed ad eas solas partes quę in lumbis sunt, pertinentes. In utrovis autem horum fuerit dolor firmatus, ibi abscessum quoque futurum spes est. Utrum vero renibus ipsis suppurantibus id fiat, an solis musculis, an utrisque, non explicavit Hippocrates. Cæterum hæc omnia fieri posse ostendit experientia. Nam & musculi soli nonnunquam hoc patiuntur vel interiores, qui iidem sunt anteriores, vel posteriores qui & exteriores habentur: & sine musculis renes affici possunt, alias introrsum, alias extrorsum inclinante in ipsis abscessu.

XXXVII.

XXXVII.

Ὁκόσοι αἷμα ἐμέουσιν, ἢν μὲν ἄνευ πυρετοῦ, σωτήριον· εἰ δὲ ξὺν πυρετῷ, κακόν. θεραπεύειν δὲ τοῖσι ψυκτικοῖσι καὶ τοῖσι στυπτικοῖσι.

Qui ſanguinem vomitione refundunt, ſiquidem citra febrem contingat, ſalutare, cum febre vero, malum. Curandum vero refrigerandi, & adſtringendi vim habentibus.

Qui ſanguinem vomunt, ſi ſine febre accidat, ſalutare eſt: ſi vero cum febre, malum. Curatio vero refrigerandi, & adſtringendi vim habentibus perficitur.

Vomitur ex ſtomacho, & ventre: extuſſiuntur, quæ efferuntur ex arteria aſpera, & pulmone. Nonnulli tamen huius libri enarratores verbum vomere, etiam de iis volunt, qui ex arteria aſpera, & pulmone reiiciunt ſanguinem. Atqui ſalutarem eſſe hunc affectum, hoc eſt, ſi non febricitat is, qui ſanguinem extuſſit, curari poſſe, eſt à veritate alienum. Si enim vel quam maxime ſine febre ex pulmone ſanguis reiectetur, ne tamen curari poſſit ſummum impendet periculũ. Quinetiam ſi ſanguinis reiectio fiat diuturna, omnino febres

febres ſequentur. Ob hanc igitur cauſam præſtat vomere verbum ita accipere, tanquam proprie ſit ab Hippocrate uſurpatum, inſuperque quid à febre periculi habeat, & ex febris vacatione non habeat conſiderare, atque explicare multo eſt rectius. Nam febre vacantibus liquet nullam eo loco inflammationem adeſſe, unde effertur ſanguis: Quo fit ut vel vaſis alicuius ore recluſo fiat ſanguinis vomitus, vel ſine inflammatione ulcerationem habeat coniunctam. Facile autem quæ ſunt citra inflammationem ulcera curantur aſtringentium uſu: quæ vero inflammationem, ſimulque febres etiam habent coniunctas, non ſolum (a) curationem reſpuunt, ſed ne eadem quidem magnitudine poſſunt permanere. Nã maiora ſemper fiunt, & maligniora.

XXXVIII.

Κατάῤῥοι ἐς τὴν ἄνω κοιλίην ἐκπυοῦνται ἐν ἡμέρῃσιν εἴκοσιν.

Deſtillationes in ſuperiorem ventrem, intra vigeſimum diem in pus vertuntur.

Deſtillationes in ventrem ſuperiorem, ad ſuppu-

(a) *Quia curationis ſunt ſcopi contrarij: nam ulcus aſtringentibus glutinari vult, & febris materia ratione aperientia, & extenuantia poſtulat.*

ſuppurationẽ perveniunt, intra dies viginti.

Superiorem ventrem nunc appellat cavitatem à thorace circunſcriptam, quã pulmo occupat, atq; propterea in hunc à capite per arteriam aſperam defertur deſtillatio: quæ magna ex parte ſuppurat intra dies viginti, non ut multi ſcribunt intra dies viginti & unum. Semper enim Hippocrates diem viceſimum facit indicatorium, non viceſimumprimum, quemadmodum demonſtravimus in libro de diebus decretoriis.

XXXIX.

ἬΝ οὐρέῃ αἷμα καὶ θρόμβους, καὶ στραγγουρίην ἔχῃ, καὶ ὀδύνη ἐμπίπτῃ ἐς τὸ περίναιον καὶ τὸ ὑπογάστριον καὶ τὸν κτένα, τὰ καὶ περὶ τὴν κύστιν νοσέειν σημαίνει.

Si quis ſanguinem, & grumos meiat, & ſtranguria laboret, dolorque ad interfœmineum, imum ventrem, & pectinem pertingat, partes ad veſicam pertinentes male affici ſignificat.

Si quis ſanguinem, & grumos meiat, & ſtranguria laboret, dolore ad hypogaſtrium, & pectinem, & perinæum pertinente, ad veſicam loca laborant.

• In omnibus fere exemplaribus hic aphoriſmus invenitur: quem expungere

par

par est propter eum, qui prius nobis est declaratus in quarto horum commentariorum, his verbis constans, Si quis sanguinem, & grumos meiat, & guttatim urinam reddat, & dolor pertineat ad imum ventrem, & pectinem, ad vesicam loca male sunt affecta. Porro præsentis aphorismi finis geminam habet lectionem, unam quomodo supra scriptus est, alteram in hunc modum, Vesicam ęgrotare significatur.

XL.

ΗΝ ἡ γλῶσσα ἐξαίφνης ἀκρατὴς γένηται, ἢ ἀπόπληκτόν τι τοῦ σώματος, μελαγχολικὸν τὸ τοιοῦτο γίνεται.

Si lingua derepente incontinens, aut aliqua corporis pars syderata evadat, id atram bilem indicat.

Si derepente lingua incontinens fiat, aut aliqua corporis pars attonita stupeat, signum est melancholicum.

Linguam incontinentem appellat infirmam, incertam, & titubantem, adeo ut inexplanatam vocem edat: aut immotam, & omnino solutam. Partem vero corporis perculsam, & attonitam vocat resolutam. Quamobrem vero ista, si de-

repen-

repente accidant, dicat esse melancholica, fateor me nescire. Nam melancholiæ, de qua certe recepto more inter omnes Gręcos convenit, recte sunt ab ipso talia ostensa indicia, Si timor, & mœstitia longo tempore hominem habeant, melancholicum est symptoma. Alioqui melancholicas affectiones esse dicimus cancros, elephantas, & præterea lepras, & psoras, & alphos nigros. Verum neque ex talibus affectionibus aliquam, neque ab omnibus appellatam melancholiam videtur præcedere linguæ incontinentia, ut nec partis cuiusquam perculsio, & stupor. Superest igitur ut quemadmodum in quartana febre succum melancholicum ipsius circuitus causam esse dicimus, sic etiam dictarum affectionum, linguæ scilicet incontinentiæ, & partis paralyseωs eundem auctorem esse dicamus. Atque fieri certe quidem potest, ut propter humoris crassitiē tales consequantur affectus, quales ex crassa, & lenta pituita ortum habent. Neutrum igitur humorem absolute melancholicum, aut pituitosum esse dicemus, sed pituitosum, & melancholicum simul. Adiectum est autem orationi de-

repente adverbium, propter noxas, quæ paulatim contrahuntur, tum ob ſcirrhoſam inflammationem, tum intemperiem ſolutu difficilem.

XLI.

ἫΝ ὑπερκαθαιρομένων τῶν πρεσβυτέρων λὺγξ ἐπιγένηται, οὐκ ἀγαθόν.

Si ſenioribus ultra modum purgatis ſingultus accidat, non bonum.

Si ſenibus ſupra modum purgatis ſingultus accidat, non bonum.

Duabus de cauſis eſt non bonum, tum quia immodicæ purgationi ſuperveniens ſingultus omnibus malus eſt: tum quia ſenibus mala omnia graviora eſſe ſolent, & ſuſpectiora propter ætatis imbecillitatem.

XLII.

ἫΝ πυρετὸς μὴ ἀπὸ χολῆς ἔχῃ, ὕδατος πολλοῦ καὶ θερμοῦ καταχεομένου κατὰ τῆς κεφαλῆς, λύσις τοῦ πυρετοῦ γίνεται.

Si febris non ex bile orta prehenderit, aqua calida, & copioſa capiti affuſa, fit febris ſolutio.

Si febris ſit non ex bile orta, multa aqua calida capiti ſuperfuſa, febrem ſolvit.

Hinc fit manifeſtum non omnes fe-

bres

bres fieri ex bile. Indidem etiam liquet, cæteras febres omnes exceptis iis, quæ ex bile ortum habent, tepida multa aqua ſupra caput effuſa, ſolvi: qua ratione primo etiam Epidemiωn de Melitone ſcripſit, Calida caput perfuderat. Febres enim ab æſtu, & frigore excitatæ, talibus lavationibus levantur, nec minus quæ ex fatigatione, & quę ex meatuum exilium ſtipatione, ſive propter obſtructionem, ſive conniventiam, ſive corporis ipſius denſationem coarctati ſint, & conſtricti. Tranſpirare ſiquidē per ipſas, & digeri, diſſipariq; oportet febrilem calorem. Nō tamen ubi inflammatio aliqua, aut ſine inflammatione humoris putredo igneū accendit calorem, balneæ ſunt utiles, niſi vacuatis prius, aut concoctis humoribus noxiis. Verum tales ægrotationes, pleuritides, & peripneumonias, & hepatitides, & ſplenitides appellabāt veteres, febrem ipſam pro ſymptomate, non pro morbo ipſo habentes: In quibus vero ſine partis inflammatione, qui in venis continentur humores putreſcentes febrem accendunt, in his ſolis hominem febre conflictari, ipſumque febrem habere dicebant. In his ipſis etiam febrium

ſcripſerunt differentias, Epialã, & Lipyriam, & Helode, & Typhode, & Peſtilentem, & Cauſum appellantes: Hepaticam vero febrem, aut ſplenicam, aut peripneumonicam, aut pleuriticam nemo dixit. Quare nunc Hippocrati ſermo habetur de febribus ipſis citra partium inflammationem. Porro in plurimis exemplaribus non aqua, ſed ſudor ſcribitur: ea lectione eiuſmodi aliquam ſententiam indicante, Si febris non ex bile hominem habeat, copioſus ſudor è capite defluens, febrem ſolvit: non utique ex ſolo capite ſudorem manare dicente Hippocrate, ſed ex ea parte, quæ prima oculis ſubiicitur, de reliquo corpore idem eſſe intelligendum ſignificante: quam lectionem ſi retineamus, fiet ut qui propter bilem febricitant, nihil talibus iuventur ſudoribus. Atqui ſæpius quum aliæ multæ febres, tum in quibus plurima eſt flava bilis, tertiana, & ardens ſudoribus manifeſtis ſolvuntur. Priori igitur præferenda eſt lectio, utpote, quæ veram earum febrium generatim curationem doceat, quæ fatigatione, aut uſtione à ſole, aut perfrigeratione, aut denique ſtipatione cutis fiunt. Illud ve-

ro,

ro, Non ex bile, utramque bilem ſignificare poteſt : non tamen propter has ſolas, ſed pituitam etiam putreſcentem excitari febrem oſtendimus. Atque quantum in hac ſola eſt, non videbitur aphoriſmus verus, niſi quis putrefactione pituitam in bilioſum humorem tranſire, & degenerare velit.

XLIII.

Γυνὴ ἀμφιδέξιος οὐ γίνεται.

Mulier ambidextra non fit.

Mulier non fit amphidexia.

Euripides gladium appellavit amphidexium ancipitem, & utrinque ſcindentem : Et Homerus Aſteropæum peridexium, quod ambabus manibus ſimiliter uteretur , quaſi amphoterodexium dixiſſet. Eodem modo Ariſtophanes in Tagenitis , hominem amphariſterum nuncupavit, qui utramque manum ſiniſtram, & inexercitatam habet. Et Hipponax amphidexium dixit eo verſiculo,

Ἀμφιδέξιος γάρ εἰμι , καὶ οὐχ ἁμαρτάνω.

Viri itaque, qui ambabus manibus, ut dextris uterentur, ſæpenumero ſunt viſi:

mulier vero nulla adhuc visa est amphidexia, ob naturæ imbecillitatem. Nam si propter nervorum, & lacertorum robur perrari quidam viri ambabus utuntur manibus, par certe fuerit mulierem non uti, cui abunde est, si sola dextra utatur modice. Siquidem Amazonidas ipse dixit, mammam sibi dextram adurere, ut copiosiore alimento ad propinquã manum perveniente, maior ipsi firmitas accedat, tanquam natura infirmæ, & debili. Sunt tamen qui amphidexiam mulierem dictam esse contendant, quę dextra uteri parte sit genita. Atque istis longe absurdius nonnulli dicunt, de iis scilicet, qui Hermaphroditi appellantur, aphorismum Hippocrati esse traditum: in quo doceat, mari quidem pudendum adnasci muliebre, mulieri vero virile minime.

XLIV.

Ὁκόσοι ἔμπυοι καίονται, ἢ τέμνονται, ἢν μὲν τὸ πύον καθαρὸν ῥυῇ καὶ λευκόν, περιγίνονται. ἢν δὲ ὕφαιμον καὶ βορβορῶδες, καὶ δυσῶδες, ἀπόλλυνται.

Suppurati cum uruntur, aut secantur, si pus purum, & album effluat, evadunt: quod

quod si subcruentum, & cœnosum, & graveolens fuerit, pereunt.

Si empyis quum uruntur, aut secantur purum, & album pus effluat, evadunt: si vero subcruentum, fæculentumque, & fœtidum, pereunt.

Empyemata appellare solet, non quæ intra thoracem tantum, sed etiam quavis alia corporis parte in pus mutata sunt tubercula. Præ cæteris vero empyos fere solos eos vocat, quibus est inter pectus, & pulmonem pus collectum: quos urere consuesse veteres licet ex iis discere, quæ Plato comicus in Cinesia his verbis dixit, Postea Evagoræ filius ex pleuritide sceletus, aridus, & exuccus, pure vacans, arundinacea gerens crura, tabis prænuntius, plurimas ab Euryphonte inustas escharas habens in corpore. Quod vero album pus bonum sit, fæculentum vero, & fœtidum malum, nemo est qui ignoret.

XLV.

ΟΚόσοι τὸ ἧπαρ διάπυον καίονται, ἢν μὲν τὸ πύον καθαρὸν ῥυῇ καὶ λευκὸν, περιγίνονται. ἐν χιτῶνι γὰρ τὸ πύον τουτέοισιν ἐστίν. ἢν δὲ οἷον ἀμόργη ῥυῇ, ἀπόλλυνται.

Qui ex purulento jecore aduruntur, ij, ubi pus purum fluxerit, & album, superſunt, quod pus in tunica ipſis concluſum ſit. Sin vero qualis amurca fluat, pereunt.

Quibus purulentum iecur aduritur, ſi purum pus effluat, & album, ſalvi fiunt: in tunica enim ipſis pus continetur: Si vero qualis amurca profluat, intereunt.

Ipſemet cauſam attulit, quamobrem ex iis, qui ita affecti ſunt, quidam intereant, alij evadant. Nam quibus eſt in tunica pus, illæſa iecoris ſubſtantia, omnes ſervantur, quibus vero in carnem uſque iecoris corruptio penetrat, ij bona ratione moriuntur. Quod autẽ ἀμόργην, id eſt, amurcam olei fæcem nominent Græci, quodque ipſi ſimilem par ſit eſſe iecoris crudam putredinem, omnibus eſt manifeſtum.

XLVI.

Ὀδύνας ὀφθαλμῶν, ἀκρητοποσίη, ἢ λοῦσαι πολλῷ θερμῷ, φλεβοτομίη.

Oculorum dolores exhibita meri potione, & copioſæ aquæ calentis balneo, venæ ſectione curato.

Dolores

Dolores oculorum post meraci vini potum, & aquæ calentis balneum, venæ sectione curato.

Hic aphorismus mihi videtur ex ascriptitiis unus esse, quippe qui non consentiat cum eo, qui supra scriptus est, hoc pacto, Dolores oculorū vel meraca potio, vel balneum, vel fomentum, vel venæ sectio, vel purgatio solvit, quem quidem sexto nos explanavimus commentario, ostensis iis affectibus in quibus horum sigillatim remediorū usum, adhibere oporteat. Propositus vero aphorismus ad unam affectionem, tria iubet adhibenda esse remedia. Verum si quis nos docere possit affectionem, cui tria hæc remedia sint opus, ei profecto gratiam habituri sumus. Quandiu autē aphorismum ut germanum, & legitimum recipient, & explicabunt, nec quænam ea sit affectio docebunt, non facile eorum expositionibus fidem adhibebimus. Quæ vero dicunt ij qui omnino aliquid, licet parum probabile conantur dicere, sunt huiusmodi, In quibus crassus sanguis redundat, atque idcirco vacuatione eget, in his melius esse putant sanguinem prius fundere, deinde phle-

botomia uti: fuſum vero, & tenuatum iri, ſi meracum bibant, & balneis utantur. Sed qui verſati ſunt, & exercitati in artis operibus, norunt probe eos, qui talia dicant, periculum nunquam feciſſe eorum, quę dicunt. Neque enim plethorica affectio vinum, aut balneum fert abſque maximo incommodo: Sed ſunt iſthæc ſanguinis craſſi auxilia, parte aliqua impacti, & cuneati ſine totius corporis plenitudine. Sic enim Aſclepiades vino utitur, poſt totius corporis vacuationem, adverſus materiæ craſſæ obſtinationem, venulis oculorum hærentis. Quod ſi totius corporis adſit plenitudo, prius inter bibendum, & lavandum oculorum rumpantur tunicæ, quam earum expediatur obſtructio. Quare ſi citra plenitudinem dolor fiat, propter obſtructionem, & cuneationem craſſi ſanguinis, recte quidem laverint illi, & vinum dederint, non etiam venam ſecuerint: Si vero adſit plenitudo, tum recte phlebotomen uſurpabunt, male vero lavationibus, & vino utentur.

XLVII.

Ὑδρωπιῶντι ἢν βὴξ ἔχῃ, ἀνέλπιστός ἐστιν.

Atquæ

Aqua inter cutem laborantem ſi tuſſis detineat, deſperatus eſt.

Si hydropicum tuſſis habeat, deſperatus eſt.

Hoc prius altero aphoriſmo dictum fuit, Aqua inter cutem laborantibus ſi tuſſis ſuperveniat, malum.

XLVIII.

Στραγγουρίην καὶ δυσουρίην θώρηξις καὶ φλεβοτομίη λύει. τέμνειν δὲ τὰς εἴσω φλέβας.

Urinæ ſtillicidium (ſtranguriam vocant) & meiendi difficultatem, vini meri potio, & venæ ſectio ſolvit. At ſecandæ ſunt interiores.

Stranguriam, & dyſuriam thorexis, & venæ ſectio ſolvit: Incidendæ autem ſunt interiores.

Quod ſtranguria τὴν κατὰ στάγμα τοῦ οὔρων ἀπόκρισιν, id eſt, guttatim urinam redditam ſignificet, vel nomen ipſum poteſt oſtendere. Dyſuria vero dici poteſt, tum quæ cum dolore fit mictio, tum quæ cum difficultate aliqua, adeo ut ægre veſica agat, munuſque ſuum obeat. Porro ſtranguriam alias urinæ ipſius acrimonia, & mordacitas efficit, alias facultatis

retentricis vesicæ imbecillitas, quæ quum ob omnem intemperiem, tum maxime frigidam accidere potest. Dysuriam vero siquidem coniunctum dolorem habeat, phlegmone, & abscessus, & ulceratio, & inæqualis intemperies, & spiritus flatuosus faciunt: si vera difficilis quædam vesicæ motio adsit, tum vel virtutis imbecillitas, vel tumor præter naturam est in causa. Inter has omnes vesicæ affectiones frigidam thorexis solvit, id est, vel vini simpliciter potio, vel vini meraci: eamque præterea inflammationem, quæ propter obstructionem sanguinis crassioris, citra plenitudinem sit facta. Nam eam quæ cum plenitudine est, sed & aliam quæ sine defectu sit, & cum virium robore, sanat venæ sectio. Porro de venis interioribus secandis diximus superiore libro, in quo mihi explicatus est aphorismus ille, Dysuriam phlebotomia solvit: incidenda autem est vena interior.

XLIX.

Ὑπὸ κυνάγχης ἐχομένῳ, οἴδημα καὶ ἐρύθημα ἐν τῷ στήθει ἐπιγινόμενον, ἀγαθόν· ἔξω γὰρ τρέπεται τὸ νόσημα.

In angina detento, ſi tumor, & rubor in pectore contingat, bonum: foras ſiquidem morbus vertitur.

Ab angina detento tumor, & rubor in pectore ſuperveniens, bonum: foras enim morbus vergit.

Hic aphoriſmus antea ſcriptus eſt, his verbis, Angina oppreſſo tumorem in broncho fieri bonum: quem quidem explicavi quarto horum commentariorum. Quare male hoc loco aſcriptus eſſe videtur, volente quopiam illud adiungere, foras enim exiſtit morbus.

L.

ΟΚόσοισιν ἂν σφακελισθῇ ὁ ἐγκέφαλος, ἐν τρισὶν ἡμέρῃσιν ἀπόλλυνται. ἢν δὲ ταύτας διαφύγωσιν, ὑγιέες γίνονται.

Quibus cerebrum ſyderatione tentatum eſt, intra tres dies intereunt. Quod ſi hos effugerint, ſani evadunt.

Quibus cerebrum ſyderatum eſt, intra tres dies intereunt: ſi vero hos ſuperaverint, ſani fiunt.

Oſſa quidem (a) σφακελίζειν, id eſt, ſyde-

(a) *Intelligere videtur vehementem capitis quaſſum, aut ictum, cuius occaſione cerebri ſit orta magna inflammatio: nam* σφακελίζεσθαι, *etiam* ἀποπλήττεσθαι *ſignificat.*

ſyderari ſæpe dixit libro de fracturis, & articulis pro corrumpi, & omnino vitiari, id verbi uſurpans. Hoc autem loco cerebri corruptionem, eo verbo intelligere non poſſumus, propter orationem illam adiunctam, Si vero hos ſuperaverint, incolumitatem recipiunt. Si enim ſphacelus eſt totius ſubſtantię corruptio, partis cuiuſque ſphacelo tentatę, curationem certe nullam admittet cerebrum ita affectum. Niſi forte verbo abutantur, ad ſignificandum huius affectionis principium, necdum ipſam completam omnino, & conſummatam. (a) Eiuſmodi enim nonnulla carnoſis etiam partibus per gangrænas accidunt, quum affectus ſcilicet, ob inflammationis magnitudinem, parti laboranti ſtupiditatem ſenſus quandam, & nigritiam, aut omnino mortiferum quendam colorem conciliat. Tamen eum etiam gangræna laborare dicimus, qui nunc primum eo affectu tentari incipit. Quemadmodum igitur iam completam, eoque progreſſam gangrænam, ut pars emoriatur ſanare non licet, dum vero adhuc generatur

(a) *Gangræna proprie in carne eſt, qui ſphacelus in oſſe.*

tur licet sic etiam sphacelum. Quanquam carnosarum etiam partium mortem, quæ inflammationis sequitur magnitudinem, & quam medici gangrænam proprie nominant, etiam sphacelum Græci appellabant. Siquidem ita mihi Herodotus, Cambysis femur syderari dixisse videtur: quo solo modo cerebrum etiam quispiam dicat syderari. Porro quamobrem cerebri syderatio citam mortem adferat, omnibus est manifestum, tum quia affectus est gravissimus, tum pars principalis. Quod si ægrotum mors intra tres primos dies de medio tollere non occupet, sed ad quartum diem perveniat, spes est morbum remissum iri, & vires fore firmas, adeo ut morbo sint omnino superiores.

LI.

Πταρμὸς γίνεται ἐκ τῆς κεφαλῆς, διαθερμαινομένου τοῦ ἐγκεφάλου, ἢ διυγραινομένου τοῦ ἐν τῇ κεφαλῇ κενοῦ. ὑπερχεῖται γὰρ ὁ ἀὴρ ὁ ἐνεὼν ἔξω· ψοφεῖ δὲ ὅτι διὰ στενοῦ ἡ διέξοδος αὐτῷ ἐστίν.

Sternutatio ex capite fit concalefacto cerebro, aut perhumectata capitis inanitate

tate, Aër enim intus contentus, extra effunditur. Strepitum autem edit, quod ei per angustum sit transitus.

Sternutamentum cietur ex capite cerebro excalfacto, aut perhumectato spatio in capite inani. Aër enim intus contentus foras erumpit: Strepit autem, quia per angustum ipsi est exitus.

Eiusmodi orationes duo significant, unum, quod universaliter de omni re proposita dicitur, veluti hoc loco, de sternutationibus: alterum, quod de re singulari quapiam effertur, ut hic de sternutationibus ex capite factis. Prior itaque oratio erit talis, Omnis sternutatio initium motus habet ex capite, excalfacto cerebro, vel perhumectato spatio in capite vacuo. Altera vero, Sternutamentum ex capite prodiens, fit cerebro excalfacto, aut perhumectata cerebri vacuitate: quæ oratio verior existit: Neque enim omnis sternutatio fit excalfacto cerebro, aut perhumectato spatio in capite vacuo. Pennis enim quidam sibi nares vellicantes, aut fodicantes sternutant: & cum tussi aliquis spiritus inferne elatus, ad naris meatus sternutationis fit causa. Nam putare solum eum

aërem,

aërem, qui ex capite excernitur esse qui sonitum edat, est manifesto falsum. Evidenter enim inferne ex pulmone aër efferri apparet sese universim, & repente contrahente pectore. Sed & quod sternutationem inspiratio præcedat, natura scilicet aëris copiam conflante ad sternutamenti generationẽ, cum iis, quæ dicta sunt, consentit. Ea itaq; sternutatio, quæ generationis principium habet appetitionem naturæ flatuosum ex capite spiritum excernere gestientis, sola eo modo fit, quem hoc aphorismo docere aggreditur Hippocrates, ac ne hoc quidem modo fortasse perpetuo. Nam quod ait Perhumectato, supervacaneũ est ad generationem sternutamenti. Ut enim humor aliquis in capite redundet, non propterea sternutamentum excitat, nisi ventosus fiat, quod manifesto in multis cernitur, qui copiosam licet per nares humiditatem excernant, persępe tamen necessario non sternutant. Soli enim ij sternutant ex iis, qui ita sunt affecti, quibus mordax est à capite defluens humiditas, non aliter quam si mordax, & vellicans aliquid naribus indas. Quemadmodum enim tussis quoddam naturale sym-

ſymptoma eſt, ad expurgandas pulmonis aſperas arterias, ſic ſternutamentum narium meatus manifeſto expurgare videtur. Porro duobus locis, veluti ſpiraculis quibuſdam, quum perforatæ ſint nares, uno quidem lato ad os, altero vero per exiles meatus ad cerebrum pertinente, quod quidem ad os pervenit foramen à flatu inferne ſublato expeditur, qui vero in cerebrum ferunt meatus ab eo, qui inde defertur ſpiritu expurgantur. Quod ſi diligenter obſervaveris ſternutamenta, quæ ex cerebro motionis habent initium, capitis proculdubio gravitatem allevare comperies. Fiunt enim rarefactis humoribus capite contentis, & naturæ impetu excretis. Rarefiunt autem ipſi concalefacti à calore nativo ſeſe exuſcitante, cuius propter imbecillitatem, prius coacervata fuerat ſupervacanea humiditas. Quum itaq; ait perhumectato cerebi inani ſpatio, pręcipue quidem intelligenda venit ventriculorum cerebri inanitas, ſed etiam ſpatium illud vacuum, quod cerebrum extrinſecus ambit. Inde enim facile ſpiritus per cerebrũ in ventres permeare, deindę nares ipſas ſubire poteſt. Quia vera confertim

fertim erumpit, ſonum elidi ipſemet Hippocrates eſt auctor. Eſt autem omnis ſternutationis communis ſtrepitus, ex alterutro ſive pulmone efferatur, ſive capite deferatur.

LII.

Ὁκόσοισιν ἧπαρ περιοδυνᾶται, τουτέοισι πυρετὸς ἐπιγενόμενος λύει τὴν ὀδύνην.

Quibus jecur vehementer dolet, iis ſuccedens febris dolorem ſolvit.

Quibus iecur vehementer dolet, ÿs febris ſuperveniens ſolvit dolorem.

Vox ſuperveniens indicat antea, quo tempore vehementer cruciabantur non febricitaſſe. Si itaque iecur vehementer doleat, id fit, vel propter fortem inflammationem, vel ob ſpiritum flatuoſum: ſed ipſis non aderat inflammatio, alioqui febricitaſſent omnino: par eſt igitur flatuoſum ſpiritum cauſam doloris fuiſſe in ipſis. Dolet certe quidem iecur etiam propter obſtructionem, ſed modice, & cum ponderis potius, quam vehementis doloris ſenſu quodam. At vehemens dolor fit propter flatuoſum ſpiritum, aut inflammationem, quæ vel eſt maxima, vel ſuppurat.

LIII.

LIII.

ΟΚόσοισι συμφέρει αἷμα ἀφαιρέεσθαι ἀπὸ τῶν φλεβῶν, τουτέους χρὴ ἦρος φλεβοτομέεσθαι.

Quibus ſanguinem ex venis detrahere convenit, iis vere vena ſecanda eſt.

Quibus ſanguinem è venis detrahere conducit, ijs vere ſecanda eſt vena.

Hic aphoriſmus pars eius eſt, qui ſupra dictus fuit hunc in modum, Quibus phlebotomia, aut purgatio conducit, iis vere eſt pertundenda vena, aut purgatio adhibenda. Unde in quibuſdam exemplaribus omnino non aſcribitur. Quod ipſum ſciunt libri interpretes nonnulli, biſque aphoriſmum ſcribunt, alij ne recordantur quidem prorſus ſupra fuiſſe ſcriptum. Satis autem quoſdam mirari nequeo, qui non ſolum eoſdem aphoriſmos bis ſcribunt, ſed etiam in eiſdem commẽtariis addunt explicationes nulla data ſignificatione, aut mentione facta, iam antea ſcriptos eſſe integros quoſdam, alios parte altera defectos, cuiuſmodi præſens eſt. Quid igitur ſibi voluerint ij, qui tales ad calcem libri apho-

pho-

phorismos addiderunt, aut Hippocrati ipsi venerit in mentem, ut de iisdem bis faceret mentionem, & eosdem bis exponerent interpretes nonnulli, coniecturam quidem ipse facere non possum: neque enim mihi fit versimile, auctorem ipsum tam obliviosum fuisse, in tantis rebus, præsertim cum talis fuerit, qualem in omnibus Hippocratem fuisse novimus: neque rursum tantam eorum, qui addiderint vel oblivionem, vel quandam aliam vafritiam cogitatione comprehendere possumus, propter quam bis de eisdem scribere vellent. Sed multo etiam magis enarratores eos mireris, qui quum eosdem aphorismos bis exponant, ne hoc quidem ipsum meminerunt, quod secundo id facerent. Omnium vero maxime admiratione digni, qui diversis locis, & hic prope libri finem, & in superioribus in eosdem aphorismos diversas, & pugnantes scripserunt expositiones.

LIV.

Ὁκόσοισι μεταξὺ τῶν φρενῶν καὶ τῆς γαστρὸς φλέγμα ἀποκλείεται, καὶ ὀδύνην παρέχει, οὐκ ἔχον διέξοδον εἰς οὐδετέρην τῶν κοιλιῶν, τουτέοισι

τέοισι κατὰ τὰς φλέβας ἐς τὴν κύστιν τραπέντος τοῦ φλέγματος, λύσις γίνεται τῆς νόσου.

Quibus inter ſeptum tranſverſum, & ventriculum pituita concluditur, & dolorem exhibet, neque in alterutrum ventrem viam habet, iis per venas in veſicam pituita verſa, morbi fit ſolutio.

Quibus inter ventriculum, & ſeptum tranſverſum pituita concluditur, & dolorem adfert, in alterutrum ventrem viam non habens, ijs per venas in veſicam verſa pituita, morbi fit ſolutio.

Merito mihi hoc loco Marinus hærere videtur, fieri non poſſe ratus, ut inter ventriculum, & ſeptum tranſverſum conſiſtat pituita. Ipſam enim defluxuram deorſum ad pubis uſque oſſa: ſed ne traduci quidem, & remeare poſſe in venas, quomodo in hydropicis tenuis illa, & aquoſa humiditas in venas reſumpta, & reſorpta excernitur per urinas. Itaque orationem illam inter ſeptum tranſverſum, & ventriculum accipiendam eſſe pro inter proprium ſepti tranſverſi corpus, quod carnoſum eſt, & ſum-

summam peritonæi partem, seu verticē. Verum Marine, etiamsi ut vis, intellexerimus, similiter difficilis, & irremeabilis manebit illa in venas pituitæ resumptio. Neque enim inde potest per venas in renes pervenire: quod fieri ex ea capacitate potest, quæ sub peritonæo est posita. Huc adde impropriam prorsus esse abusionem illam appellationis ventriculi. Nihil enim peritonæum ventriculo simile obtinet, quamobrem nominis habere debeat communionem. Præstat igitur ita accipere, quemadmodum intellexerunt omnes, illuc scilicet ab Hippocrate spatium dici, quod infra septum transversum est, atque intra eam peritonæi partem continetur, quæ epigastrio respondet: simulque expendere an quod ab eo dicitur fieri possit. In quo nos scire oportet, arbitrari Hippocratem naturam semper, si sit robusta, materiæ viam moliri, & invenire, etiamsi quam maxime crassa sit, & per exiles transitura meatus: quando per ossa etiam abscessus fieri dicat. Sed & ipsi in purulentis, quos Empyos Græci vocant, inter thoracem, & pulmonem colle-

ctum

ctum humorem extussiri videmus, ut sanguinem etiam per mediam cutem integram elabi, interdum in iis ossibus quæ rupta poro firmantur, occallescunt. Neque igitur nunc pituitam, de qua Hippocrati sermo est arbitrari oportet ad urinas traduci omnino non posse: sed hoc etiam aliquando à natura multo ante pituitam eiusmodi, ut in empyis pus paulatim (a) extenuante fieri putandum est.

L V.

Ὀκόσοισι ἂν τὸ ἧπαρ ὕδατος πληθὲν εἰς τὸ ἐπίπλουν ῥαγῇ, τουτέοισιν ἡ κοιλίη ὕδατος ἐμπιπλᾶται, καὶ ἀποθνήσκουσιν.

Quibus jecur aqua plenum in omentum eruperit, iis venter aqua impletur, & moriuntur.

Quibus iecur aqua refertum eruperit in omentum, his venter aqua expletur, atque moriuntur.

Maxime obnoxium jecur est generan-

(a) *Materia ex venis in omnem locum commeare, & in easdem tenuata remeare potest.*

randis in ea tunica , quæ extrinſecus ipſum ambit veſiculis aqua plenis, quas hydatidas appellant Græci. Siquidem in jugulatis animalibus apparet interdum talibus veſicis refertum. Si quando igitur acciderit ut tales hydatides rumpantur , in eam peritonæi regionem aqua effundetur , quæ eſt ſecundum epigaſtrium : in quo ſpatio etiam per hydropas aqua colligitur. Nam intra omentum , quod Græce epiploon dicitur , aqua erumpere non poteſt , quin ipſum aliquatenus exedatur. Solidum enim eſt , ſibique undique conſtans , & denſum , ut nihil in ſe ex parte alia interlabi , aut interrepere ſinat , præterquam ex ventriculo, colo, & liene, illiſque partibus unde ipſum enaſcitur. Aut igitur exedi vult peritonæum parte ejus dextra , qua jecori propinquat , vel illud, In omentum eruperit , pro in omenti locum interpretari convenit. Ventrem autem aqua repleri non de eo in quem cibaria recipiuntur eſt dictum, ſed de eo tumore omni , qui infra thoracem prominet : quo ſignificatu progaſtores nonnulli , id eſt, ventrioſi , & ventrem ferre gravidæ dicuntur. An ve-

ro quibus eo loci aqua coacervatur, moriantur, considerandum est. Nam aut semper, aut fere ita fieri intelligere oportet. Ex hydropicis enim aliqui servantur, etiam ipsis tali spatio aqua referto. Quemadmodum itaque in his curatio potest perfici medicamentis hydragogis, aquas purgantibus, & exigentibus, tum etiam ureticis, id est, urinas provocantibus, & epithematis humoris ejusmodi per halitum, & vaporem eliciendi, & digerendi vim habentibus: ita in illis etiam accipere posse videtur, in quibus jecoris ruptis aquosis illis vesiculis, in spatium sub peritonæo, & omento aqua concedit.

LVI.

Ἀλύκη, χάσμη, φρίκη, οἶνος ἴσος ἴσῳ πινόμενος, λύει τὴν νοῦσον.

Anxietudinem, oscitationem, horrorem, vinum æquali aqua temperatum epotum, solvit.

Anxietudo, oscitatio, horror vinum pari aqua portione epotum, solvit.

Merito isthæc loquendi forma quibusdam visa est solœcophanes, id est, soloe-

ſolœciſmi ſuſpicione non carere: ideoque caſu accuſandi ſcribunt, Anxietudinem, oſcitationem, horrorem vinum æqua portione aquæ permiſtum, ſolvit. Utram autem in præſentia ſequaris lectionem nihil refert ad aphoriſmi explicationem. Imprimis enim illud ſcire oportet ἀλύκην appellaſſe Hippocratem (quaſi tædium ſui, & diſplicentiam dicas) quam multi Græcorum ἄλυν nominant. Deinde quænam ſit ſymptomatis hujus effectrix affectio ſciri velim: Ἀλύειν itaque ſecunda valetudine eos dicunt, qui præſentium offenſione, & tædio errabunda ſemper ſunt mente, & incerta, atque ad alias ſubinde, aliaſque tranſeunt tum res, tum actiones: adverſa vero valetudine ſimiliter etiam ἀλύειν eos dicunt, qui non ferentes decubitum, lecto non acquieſcunt, ſed formas mutant, quia præſens ſemper gravis ſit, & moleſta. Hoc autem ijs maxime evenire habemus compertum, quibus in ore ventriculi (quod per nominis abuſionem ſtomachum aliquando appellant) propria quædam humoris moleſti qualitas continetur, neque multi, neque innatantis in ventriculi

capacitate, ſed altius in ipſius tunicis imbibiti. Quinetiam oſcitationem, & pendiculationem fieri demonſtravimus, contenta in muſculis (per quos voluntarij quoque motus peraguntur) vel humiditate ventoſa, vel ſpiritu vaporoſo. Horror quoque fit, pravis humoribus per cutem ſparſis, & diſcurrentibus. Conſtat autem loqui nos de horrore eo, qui è corpore morboſo motionis accipit initium, non ab aliqua cauſa externa proficiſcitur. Singula igitur enumerata curat vini meracioris potus, cujus temperationis modum ipſe indicavit his verbis, Vinum æquum æqua permiſtum aqua bibitum. Vult enim aqua vinum temperari æqua portione, ut tantum materiæ moleſtæ propellatur, vacueturque, quantum violentæ vini delationi eſt ceſſurum, reliquum vero temperetur epicraſi. Calfacit enim vinum, ut experimur, totum corpus, & celeriter in omnes fertur partes, cum eo quod mitiores humores reddit.

LVII.

Ο'Κόσοισιν ἐν τῇ οὐρήθρῃ φῦμα γίνεται, τουτέοισι διαπυήσαντος καὶ ἐκραγέντος, λύεται ὁ πόνος.

Quibus in urinaria fiſtula tuberculum innaſcitur, eo in pus verſo, & rupto, dolor ſolvitur.

Quibus in meatu urinario generatur tuberculum, ubi ſuppuraverit, & eruperit, doloris fit ſolutio.

Hunc etiam antea ſcripſit aphoriſmum , noſque explicavimus in ea dictione, quæ ſic habebat, Quibus in urinæ ductu tuberculum ortum eſt, ſuppurato eo, & effuſo , ſolutio fit.

LVIII.

Ο'Κόσοισι δ' ἂν ὁ ἐγκέφαλος σεισθῇ ὑπό τινος προφάσιος, ἀνάγκη ἀφώνους γενέσθαι παραχρῆμα.

Quibus ex occaſione aliqua cerebrum concuſſum fuerit , eos protinus voce deficere neceſſe eſt.

Quibus occaſione aliqua cerebrum fuerit vehementer concuſſum , mutos protinus fieri eſt neceſſe.

Nonnulla exemplaria invenias , in

quibus multitudinis numero mutos per accuſativum ſcribitur aphoriſmus: alia vero in quibus mutum per ſingularem accuſativum, loquendi forma ſolœcophani. Verum id ne hoc quidem loco quicquam ad rem facit: quum ſciamus conſueſſe Hippocratem de uno ſæpe ſymptomate, exempli gratia, aphonia, id eſt, vocis ademptione appellare, & ſignificare eos, qui cujuſvis etiam alterius motus voluntarij, aut ſenſus faciunt jacturam, nec aliter atque apoplectici, & attoniti ſine ullo ſenſu omnino, & motu proſtrati jacent. Hoc autem propter alias etiam cauſas fieri poteſt. In præſentia vero Hippocrates quaſſus tantum, & illiſus cerebri meminit, cujus occaſione talem fore inquit corporis totius affectionem. Ita porro afflictari cerebro accidit repentino aliquo è ſublimi caſu. Ejuſmodi enim caſus vertebrarum etiam ſpinæ σεῖζιν, id eſt, adflictationem, & violationem adferre ſolent: quod accidit quum ipſarum facta fuerit harmoniæ commotio, & depravatio, & contenta ipſarum cavo dorſalis medulla laborarit: quæ vehementius concuſſa nervis à ſe exortis, ruptionis

nis

nis creat periculum: quæ res cerebro maxime accidit, eoque magis, quanto in ejus ambitu vacuum ſpatium eſt amplius, & multo magis in ſenibus, quemadmodum diximus in libris anatomicis. In ſe enim virtus animalis retracta in cerebrum, cogitur per tales affectiones commotione vehementiore offenſa, proptereaque quietem agit, & feriatur. Porro ex nervis obortis quidam valde tenduntur, quidam aliqua ex parte divelluntur. Quibus fit ut donec animalis facultas ſeſe receperit, mutum, & immobile iaceat totum animans ita affectum. Quod ſi abrumpi occupaverint, aut cerebrum parte ſui quapiam avulſum, abſtractumque fuerit: non jam ad ſe redeunt, ſibique ipſis reſtituuntur.

LIX.

Τοῖσι σώμασι τοῖσιν ὑγρὰς τὰς σάρκας ἔχουσι δεῖ λιμὸν ἐμποιέειν. λιμὸς γὰρ ξηραίνει τὰ σώματα.

Corporibus humida carne præditis famem inducere convenit, fames ſiquidem corpora exſiccat.

Corporibus humida carne præditis, per-

 ferenda

ferenda fames eſt. Nam fames ſiccat corpora.

Conſtat affectibus humidis remedio eſſe auxilia ſiccandi vi pollentia: Siquidem contrariorum contraria ſunt remedia. Conſtat etiam famem ſiccare per accidens: Nam ſi ex corpore aliquid continenter effluat, diſſipeturque non minus, quam antea, nec quod vacuatur amplius alimento ſuppleatur, inſtauretur, & ſarciatur, ut ſiccius ipſum evadat eſt neceſſe. Certum enim eſt, ex ſingulis animantis partibus, quicquid eſt humidius abire prius, & evaneſcere. Siquidem effluvium ipſum fit, quia tenuetur corpus, & ſolvatur in vaporem duabus ex cauſis, externa una, aëre ambiente, interna altera, calore nativo. Nimirum illud inde eſt, quod animantium terræ cavernis deliteſcentium nihil omnino, aut certe exiguum effluat ex corpore, quia ſcilicet nec externo calore amplius, nec interno incaleſcunt. Unde ex ipſis nonnulla alimento non egent, alia perpauco omnino ſunt contenta.

Poſt ſupra ſcriptos aphoriſmos, alij duo deinceps ſcripti inveniuntur in omnibus

nibus propemodum exemplaribus, & quorum libri enarratores fere omnes faciunt mentionem: quidam etiam interpretantur, ſed pugnantibus, & diverſis hic atque ſupra explicationibus uſi, nec hoc ipſum monentes lectorem antea fuiſſe ſcriptos. Nos vero ipſorum explicationem ſcripſimus quarto commentario, lectione nonnihil differente. Unus enim hoc loco ſcriptus, ſupervacaneam habet hanc adjectionem, Nec devorare poteſt niſi ægre: alter vero adverbium ægre ordine inverſo poſitum habet: ut prior legatur hoc modo, Si febre correpto nullo in faucibus tumore, derepente ſuffocationis immineat periculum, nec poſſit deglutire niſi ægre, eſt mortiferum: Secundus vero, Si febri detento cervix intorqueatur, & vix devorare queat nullo in cervice tumore conſpicuo, perniciosum. Superiores vero, quos quarto horum commentariorum expoſuiſſe me dixi, in hunc habebant modum, Si febri detento nullo exiſtente in faucibus tumore, ſuffocationis derepente metus oboriatur, pernicioſum: Deinde qui hunc ſequitur, Si febre laboranti cervix intor-

queatur, & vix devorare queat non apparente in faucibus tumore, exitiosum est signum. Jam itaque expendamus id, quod in priore aphorismo ex abundanti additum fuisse dicebatur: Nam accidere ipse vidi graviter omnino, & perniciose laborantibus ægrotis, ut vel nullo plane modo possent deglutire, vel ægre, nullo in faucibus tumore conspicuo. Hoc enim aperte discernere licet ore quam maxime potest fieri hiante, & aperto, & lingua ad inferiorem mandibulam appulsa, & firmata. In tali statu quod ægre, difficulterque devorent causam suspicari possumus, communem illam esse stomachi, & gutturis tunicam, ab internis subortam partibus. Hanc enim cibariorum per os descensu ipsam quidem deorsum à ventriculó attrahi, totum vero guttur sursum trahere demonstravimus. Inflammatione igitur cum tumore interno guttur obsidente, fit ut alias nullo prorsus modo, alias ægre obsequatur attrahenti ventriculo, & deorsum revellenti, eamque ob causam vel nullo pacto, vel ægre, difficulterque deglutiant.

LX.

LX.

ΟὔΚουν ἐν ὅλῳ τῷ σώματι μεταβολαὶ, καὶ τὸ σῶμα καταψύχηται, καὶ πάλιν θερμαίνηται, ἢ χρῶμα ἕτερον ἐξ ἑτέρου μεταβάλλῃ, μῆκος νόσου σημαίνει.

Ubi toto corpore mutationes, & corpus universum perfrigeratur, rursusque incalescit, nec subinde calorem commutat, morbi longitudo denuntiatur.

Vbi toto corpore mutatio, & corpus refrigeratur, vicissimque calefit, aut colorem alium ex alio mutat, morbi significatur longitudo.

Hunc quoque aphorismum quarto commentario exposuimus, eadem propemodum lectione cum præsenti. Sic enim scriptus est, Et ubi toto corpore mutationes, veluti si corpus frigeat, rursumque caleat, & color alter ex altero oriatur, longitudinis morbi est argumentum.

LXI.

Ἱδρὼς πολὺς, θερμὸς ἢ ψυχρὸς, ῥέων αἰεὶ, σημαίνει ἔχειν πλησμονὴν ὑγροῦ. ἀπάγειν οὖν χρὴ τῷ μὲν ἰσχυρῷ, ἄνωθεν· τῷ δὲ ἀσθενεῖ, κάτωθεν.

Sudor multus, calidus, aut frigidus

ſemper fluens, humoris copiam ineſſe ſignificat. Hæc igitur robuſto quidem ſuperne, debili vero inferne deducenda.

Sudor multus, calidus, aut frigidus ſemper fluens, humiditatem in robuſto quidem ſuperne, in imbecillo vero inferne vacuandum eſſe demonſtrat.

Supra alium aphoriſmum explicuimus quarto commentario, qui in hunc ſcribebatur modum, Sudor multus, calidus, frigiduſve, frigidus majorem, calidus minorem morbum ſignificat: ubi talium ſudorum cauſam eſſe dicebamus humiditatis copiam, ægrotantis corpore contentam: quam eandem ob cauſam propoſitus aphoriſmus, humiditatem ſuperfluam educendam eſſe jubet, in fortibus, & robuſtis ſuperne, id eſt, per vomitiones, in imbecillis vero inferne, id eſt, per alvi ſubductionem. Quod itaque redundantem in corpore humorem ſemper vacuare oporteat, manifeſtiſſima res eſt: an vero robuſtis ſemper per ſuperna, infirmis per inferna ſolum abundans humor vacuandus veniat, non parum mihi dubitationis habere videtur. Præſtat enim fortaſſe non eatenus diſtinguere auxiliorum uſum,

ſed quo modo nobis in therapeutica commentatione de omnibus ejuſmodi explicatum eſt, & definitum. Quibus fit, ut hunc quoque Aphoriſmum ex falſo aſcriptis, & adjectitijs eſſe credam: Poſt ſupra poſitos aphoriſmos conſequenter alij tres reperiuntur, in plurimis exemplaribus, qui ab interpretibus etiam ſcribuntur, paulo alia, diverſaque lectione, quam quæ quarto habetur commentario. Sic autem eos ſcribunt.

LXII.

Οἱ πυρετοὶ οἱ μὴ διαλείποντες, ἢν ἰσχυρότεροι διὰ τρίτης γένωνται, ἐπικίνδυνοι· ὅτῳ δ' ἂν τρόπῳ διαλείπωσι, σημαίνει ὅτι ἀκίνδυνοι.

Febres non intermittentes ſi tertio die vehementiores evadant, periculo obnoxiæ. Quoquo autem modo intermiſerint, periculum abeſſe indicat.

Febres, quæ non intermittentes tertio quoque die vehementiores fiunt, periculoſæ: Quoquo modo autem intermiſerint, periculo vacare ſignificatur.

LXIII.

Ὁκόσοισι πυρετοὶ μακροὶ, τουτέοισιν ἢ φύματα, ἢ ἐς τὰ ἄρθρα πόνοι ἐγγίνονται.

Quos

Quos febres longæ exercent, ijs tubercula, vel in articulis dolores innaſcuntur.

Quibus febres longæ, his tubercula in articulis, aut labores fiunt.

LXIV.

ΟΚόσοισι φύματα μακρὰ, ἢ ἐς τὰ ἄρθρα πόνοι ἐκ πυρετοῦ γίνονται, οὗτοι σιτίοισι πλείοσι χρέονται.

Quibus longa tubercula, aut in articulis dolores ex febre fiunt, ij copioſioribus cibis utuntur.

Quibus longa tubercula, aut in articulis labores à febre fiunt, hi copioſiore cibo utuntur.

Conſtat hos quoque perperam interpoſitos fuiſſe, nihil, aut parum à ſuperioribus differentes, quos quarto explanavi commentario.

LXV.

ΗΝ τις τῷ πυρέσσοντι τροφὴν διδῷ, τῷ μὲν ὑγιαίνοντι ἰσχὺς, τῷ δὲ κάμνοντι νοῦσος.

Si febricitanti quis cibum exhibuerit, ſano quidem robur, & ægrotanti morbus.

Si quis febricitanti cibum præbeat, quem sano exhibet, valenti robur, ægrotanti morbus fit.

Etiam sic præsens scribitur aphorismus, Si quis febrienti cibum det, valenti quidem roboris, ægrotanti vero morbi fit augmentatio. Verum utraque lectio à naturali elocutione recessit longius ad pravam affectationem, quam κακόζηλον vocant Græci. Neque enim quid sibi voluerint ij, qui libri finem tam varijs, & alienis rebus ornarunt non video: Quædam enim eadem prorsus dictione scribunt, qua supra ab Hippocrate sunt scripta, quædam parum immutant, alia male interserunt, ut hunc ipsum aphorismorum à ratione dicendi Hippocratis longe alienum. Ille enim supra dicebat, Impura corpora quo plus alueris, magis læseris, &, Si quis à morbo cibum adhibens vires non recolligat, corpus alimento copiosiore uti significat: si vero modice epulanti, idem accidat, vacuatione indigere sciendum est. Et alia denique in eam sententiam, nonnulla secundum naturam ipsi sunt enunciata. Præsentis vero aphorismi auctor affectate dixit de cibo,

bo, quod bene valenti robur ſit, ægrotanti morbus. Voluit enim dicere cibum in ſanis roboris effectorem eſſe, in ægris noxæ: aut ſcilicet in valentibus vires augere, in ægrotis morbum. Verum ipſe monſtroſa uſus eſt elocutione, qui cibum ipſum ſanis robur, ægrotantibus morbum eſſe affirmaverit: quum nec robur ſit, ſed roboris auctor, nec morbus, ſed morbi faciendi, aut ut rectius dicam, augendi vim habeat.

LXVI.

Τὰ διὰ τῆς κύστιος διαχωρέοντα ὁρᾷν δεῖ, εἰ οἷα τοῖς ὑγιαίνουσιν ὑποχωρέεται. τὰ ἥκιστα οὖν ὅμοια τουτέοισι, ταῦτα νοσωδέστερα. τὰ δὲ ὅμοια τοῖσιν ὑγιαίνουσιν, ἥκιστα νοσερά.

Quæ per veſicam excernuntur ſpectare oportet, an qualia ſanis ſubeunt. Nam quæ his minime ſunt ſimilia, ea morboſiora. Quæ vero ſanis ſimilia, minime morboſa.

Quæ per veſicam permeant, ſpectare oportet, an talia ſint, qualia ſecunda valetudine ſubeunt. Nam quæ his minime ſunt ſimilia, inſalubriora: quæ vero valentibus ſimiliora, minime inſalubria.

Quæcunque toto corpore apparent ſanis

ſanis ſimilia, ea ab Hippocrate tum in prognoſtico, tum alijs ſcriptis dicta ſunt, bonum quoddam ſignificare: diſſimilia vero contrarium portendere. Quam rem conatur nunc dicere is, qui hunc compoſuit aphoriſmum: Neque enim Hippocratis eſſe arbitror capta ex dictione conjectura, utpote quæ nec formam eandem retineat, quam ejus habet dictio, nec dictis ipſius exacte reſpondeat. Illud enim quum diceret, His minime ſimilia, inſalubria: quis inſalubria dicentem ferat pro inſaluberrima, aut ſumme inſalubria? Adverbium enim minime cum ſignificationis intentione, & ſuperlatione dicitur, & cum magna præter naturam mutatione. Atqui quæ ſunt præter naturam, ſingula quantum à naturali ſtatu receſſerunt, tanto ſunt deteriora. Quare naturalibus minime ſimilia ijs, quæ ſecundum naturam habent ſunt maxime contraria, atque propterea inſaluberrima.

LXVII.

Καὶ οἷσι τὰ ὑποχωρήματα, ἢν ἐάσῃς στῆναι, καὶ μὴ κινήσῃς, ὑφίσταται οἷον ξύσματα· καὶ ἢν ὀλίγα ᾖ, ὀλίγη ἡ νοῦσος γίνεται. ἢν

ἢν πολ-

δὲ πολλὰ, πολλή· τουτέοισι ξυμφέρει ὑποκα-
θῆραι τὴν κοιλίην. ἢν δὲ μὴ καθαρὴν ποιή-
σας διδῷς τὰ ῥοφήματα, ὁκόσῳ ἂν πλείω
διδῷς, μᾶλλον βλάψεις.

Et quibus dejectiones, si residere permiseris, neque moveris, veluti strigmenta subsident, & si paucæ sunt, parvus est morbus, sin vero multæ, magnus, iis alvum infra purgari conducit. Quod si minime purgata alvo sorbitiones exhibueris, quo plures dederis, eo magis nocebis.

Et quibus hypochoremata si residere permiseris, nec moveris, subsident veluti strigmenta, quæ si pauca sint parvus morbus est, si vero multa, magnus, his alvum inferne purgari conducit. Alioqui si non repurgata alvo sorbitiones exhibueris, quanto plures dederis, tanto magis offenderis.

Quæ per alvum subeunt solet ipse hypochoremata, & diachoremata dicere. Atque idcirco quidam nunc concesserunt de ijs, quæ per alvum vacuantur haberi sermonem. Verum illud quod additum est, Si residere siveris, nec moveris, repugnat. Hoc enim humi-
dorum

dorum est proprium: atque ideo alij quidam his adducti, de urinis Hippocratem hoc loco agere fatentur. Atque hi rursum inter se dissentiunt: quidam enim insistunt, seu innatant, alij subsident scribunt: Sed neutrum ab urinis verbum est alienum. Siquidem ex ijs quæ subsident, & iis quæ innatant in urinis, solemus tum præsentium aliquid cognoscere, tum futurorum præsagire. At in alvi excrementis innatare est convenientius. Neque enim ut in urinis, sic in alvi excrementis facilis, & obvia subsidentium cognitio. Nam in urinis vas etiam ipsum, ex vitro factum, subsidentium naturam nobis luculenter ostendit, & si alio vase urina recipiatur, potes superstante effusa, solum ipsum in fundo relinquere sedimentum. In alvi vero excrementis neutrum fieri posse videtur: Illud rursum quod deinceps sequitur, Veluti strigmenta, iis quidem quæ per alvum pervadunt convenit: iis vero quæ cum urinis abeunt, quoquo modo, sive superiore urinæ parte, sive inferiore spectentur, non congruit. Strigmentosa enim quandoque per alvum permeant: atque

atque ita consueto more non solum Hippocrati, sed alijs etiam medicis nominantur, non tamen in urinis. Talis igitur nominum, & verborum usurpatio impropria, ascriptitium aphorismũ esse indicat: atque eo multo magis, quod his alvum subpurgari conducere dixit. Neque enim simpliciter, aut temere, cui per alvum strigmentosa subeunt, ipsum purgari conducit, quemadmodum nec sic affectos, si cibum sumpserint aliqua necessario est noxa sequutura. Biliosis enim subeuntibus per ventrem strigmentosa excerni videmus, propter quæ nec qui sorbitiones sumpserint omnes offenduntur, nec præpurgare alvum est necesse, siquidem vacuatum jam sit, quicquid bilis inerat: sed multo minus etiam si cum urinis veluti ramenta exeant, purgare conveniet. Huc adde quod difficile sit discernere qualem formam esse velit eorum, quæ veluti ramenta abeunt cum urina. Verum qui hosce aphorismos interseruerunt, ob eam mihi causam tales composuisse videntur, ut confusior, & obscurior ita reddita oratio, tanquam ænigma, non parvã inquisitionem postularet,

ſtularet, & diſceptationem: in qua ſeipſos conſtituentes interpretes eorum, quæ his aphoriſmis dicuntur apud pueros gloriam aucupantur. Nam quod obſcure dicta, & ſcripta omnia loquacitatis, & inanis, frigidæque verborum profluentiæ argumentum Sophiſtis præbeant, ex hoc aphoriſmo fiet manifeſtum. Siquidem qui ipſum interpretantur nonnulli, negant ſic affectis prohibere Hippocratem ſorbitiones dandas eſſe, ſed ne plures dentur, vetuiſſe aiunt, quum diceret, Et quo plures dederis, eo magis offenderis: quaſi vero cæteri etiam, qui ſorbitionibus egeant, earum nimietate lædendi non ſint, aut conſequens non ſit eum, qui dixerit, Quo plures dederis, magis læſeris, paucioribus etiam putare minorem fore noxam. Propter vitioſam tamen, & improbandam elocutionem promptum eſt, & facile Sophiſtis ſolutiones, & effugia invenire, præſertim quum & addere aliquid, & adimere, & mutare liceat, id quod ſolent facere quum obſcuritatem habet oratio. Veluti hoc ſtatim aphoriſmo nonnulli conjunctione & addita, quod alij ſequentis aphoriſmi prin-

principium ſtatuunt , hujus finem faciunt, ut hoc modo habeat oratio. Si vero non purgata alvo dederis, magis læſeris , & quibus cruda dejiciuntur: quaſi hos quoque magis offenſurus ſis, quo plures dederis ſorbitiones: Deinde altero facto orationis principio ſic ſcribunt, Ubi atra bilis ineſt, ſi plus adſit, major morbus, ſi minus, minor morbus. Major tamen enarrantium pars aliter interpretantur, & ſcribunt, ut ſubſcripta habet dictio.

LXVIII.

Ὁκόσα ἂν κάτω ὠμὰ διαχωρέῃ, ἀπὸ χολῆς μελαίνης ἐστὶν, ἢν πλείω, πλείων, ἢν ἐλάσσω, ἐλάσσων ἡ νοῦσος.

Quæ cruda deorſum ſecedunt , ab atra bile ſunt, ſi plura , maior; ſi pauciora, minor eſt morbus.

Quibus cruda deorſum ſubeunt, ab atra ſunt bile: ſi plura copioſiore, ſi pauciora minore.

Diximus ſupra eſſe qui aliter etiam ſcribant. Ubi enim obſcuritas adeſt, licet prout cuique viſum fuerit ſcribere, nulla adverſus eos, qui lectionem mutant lege lata: nec propter obſcuritatem

ſolum,

ſolum, ſed etiam quia falſa ſit oratio, propterea addere aliquid alterius inventis, aut adimere, aut ſcriptionem mutare coguntur: quemadmodum hoc etiam aphoriſmo fecerunt: cuius dictionem primi interpretes ut Herophilus, Bacchius, Heraclides, & Zeuxis empirici in hanc fere ſcribunt ſententiam. Quibus cruda ſubeunt, bilis atræ adeſt, ſi plura plus, ſi pauciora, minus. Verum quia hæc oratio rei cuiuſdam particularis interpres eſt, ut de univerſali tamen enunciatur, propterea dubitationem attulit. Alioqui ſi ipſius ſpectes dictionem, nullam habet difficultatem, eo qui primus eam ſcripſit pronunciante, Quibus cruda ſubeunt, atræ bilis copia ineſt, inſtrumentis ſcilicet coquentibus, per quam refrigerata deterius coquunt, & apepſiæ, id eſt, infortunatæ, ſeu depravatæ coctionis ſpeciem efficiunt à cruditate ortam: flava bile alteram, & contrariam faciente, per quam male cocta nidorulenta evadunt. Non deſunt qui hunc quoque aphoriſmum de urinis dici arbitrentur.

LXIX.

LXIX.

Αἱ ἀποχρέμψιες αἱ ἐν τοῖσι πυρετοῖσι τοῖσι μὴ διαλείπουσιν αἱ πελιδναὶ, καὶ αἱματώδεες, καὶ χολώδεες, καὶ δυσώδεες πᾶσαι κακαί. ἀποχωρέουσαι δὲ καλῶς, ἀγαθαί. καὶ κατὰ κοιλίην, καὶ κύστιν, καὶ ὅκου ἄν τι ἀποχωρέον στῇ μὴ κεκαθαρμένον, κακόν.

In febribus non intermittentibus excreationes lividæ, cruentæ, bilioſæ, & graveolentes omnes malæ. Cum vero probe ſecedunt, bonæ. Per alvum etiam, & veſicam, & ubicunque quod ſecedit ſubſtiterit minime purgatum, malum.

Excreationes in febribus non intermittentibus lividæ, cruentæ, bilioſæ, fœtidæ omnes malæ. Commode tamen ſi prodeant, bonæ. Per alvum etiam, & veſicam, & quacunque corporis prodeat aliquid, ſi non purgatum reſtiterit, malum.

Hic quoque aphoriſmus ſupra ſcriptus eſt, hoc pacto, Excreationes in febribus non intermittentibus lividæ, cruentæ omnes malæ: belle tamen ſi prodeant, bonæ: ut & quæ per alvi dejectionem, & urinas. Si quid vero per hæc loca excernatur quod non conferat,

rat, malum. Atque ipſum quarto commentario declaravimus.

LXX.

TA' σώματα χρὴ ὅκε τις βέλεται καθαίρεσθαι, εὔροα ποιέειν. κὴν μὲν ἄνω βέληται εὔροα ποιέειν, στῆσαι τὴν κοιλίην. ἢν δὲ κάτω, ὑγρῆναι.

Corpora cum quis repurgare volet, fluxilia reddere oportet. Quod ſi ſupra fluxilia reddere voles, alvus ſiſtenda: ſi vero infra, humectanda.

Corpora quum quis repurgare volet, fluxilia faciat oportet. Et ſiquidem ſupra velit, alvus ſiſtenda: ſi vero infra, laxanda.

Huius quoque orationis prima pars ſupra eſt ſcripta ſine appendice hac, Et ſiquidem ſupra velit fluxilia facere, &c. quam quum aliquis hoc loco addere vellet, iterum aphoriſmum ſcripſit cum interpretatione propria, ut de ipſius veritate conſtaret. Quod autem altera ſit quædã interpretatio hac multo verior, utpote quã nos longa experientia probavimus, quarto commẽtario oſtendimus.

LXXI.

Y'Πνος, ἀγρυπνίη, ἀμφότερα μᾶλλον τε μετρίε γινόμενα, νέσος.

Somnus, vigilia, utraque ſi modum exceſſerint, morbus.

Somnus, & vigilia, modum ſi exceſſerint, morbus.

Et hic aphoriſmus in quibuſdam exemplaribus eſt interiectus, ſupradicto per omnia ſimilis, niſi in fine: hic enim morbus, illic multo rectius ſcribitur malum.

LXXII.

ἘΝ τοῖσι μὴ διαλείπουσι πυρετοῖσιν, ἢν τὰ μὲν ἔξω ψυχρὰ ᾖ, τὰ δὲ ἔσω καίηται, καὶ δίψαν ἔχῃ, θανάσιμον.

In febribus non intermittentibus, ſi externa frigeant, interna vero urantur, & febris detineat, lethale.

In febribus non intermittentibus; ſi externa frigeant, interna urantur, & febris adſit, eſt mortiferum.

Etiam hic aphoriſmus temere ſcriptus eſt, melius ſupra dictus, ſine adiectione illa, Et febris adſit. Nunc vero ex abundanti additum eſt, Et febris adſit. Quum enim ipſius aphoriſmi ſtatim initio ante dixerit, In febribus non intermittentibus, vanum, & ſupervacaneum eſt ad finem addere, Et febris adſit.

LXXIII.

E'N μὴ διαλείποντι πυρετῷ, ἢν χεῖλος, ἢ ῥὶς, ἢ ὀφθαλμὸς, ἢ ὀφρὺς διαστραφῇ, ἢν μὴ βλέπῃ, ἢν μὴ ἀκούῃ, ἤδη ἀσθενὴς ἐὼν, ὅ,τι ἂν τουτέων γένηται, θανάσιμον.

In febre non intermittente, si labrum, aut nasus, aut oculus, aut supercilium pervertatur, si neque videat, neque audiat, & iam debilis sit, horum quicquid acciderit, lethale.

In febre non intermittente si labrum, aut nasus, aut oculus, aut supercilium pervertatur, si non videat, si non audiat, quicquid horum ægro debili acciderit, in propinquo mors.

Supra etiam hic aphorismus positus est, his verbis, In febre non intermittente si labrum, aut nasus, aut oculus, aut supercilium pervertatur, si non videat, nec audiat, iam debili ægroto, quicquid horum acciderit, mors est propinqua.

LXXIV.

E'πὶ λευκῷ φλέγματι ὕδρωψ ἐπιγίνεται.

Albæ pituitæ aqua inter cutem succedit.

Albæ pituitæ aqua intercus supervenit.

Quod dicitur est tale, Quibus plurima in vasis, totoque corporis habitu acervata est alba pituita, his Leucophlegmatias hydrops supervenit.

LXXV.

Ἐπὶ διαῤῥοίῃ δυσεντερίη.

Ex alvi profluvio intestinorum difficultas.

A diarrhœa dysenteria.

De communi subaudiendum est supervenit verbum, paulatim scilicet, primum derasis intestinis, deinde ipsorum etiam profundioribus partibus, atque ita demum ulceratis. Longe vero melius supra scribebatur in hunc modum, A deiectione sincera dysenteria: quem aphorismum enarravimus sexto commentario.

LXXVI.

Ἐπὶ δυσεντερίῃ λειεντερίη ἐπιγίνεται.

Intestinorum difficultati lævitas intestinorum succedit.

Dysenteriæ supervenit lienteria.

Hic etiam aphorismus pars est aphorismi

rissimi supra scripti hoc modo, Qui lienosi dysenteria corripiuntur, his supervenientem longam dysenteriam, aqua intercus excipit, aut lienteria, & moriuntur. Hunc autem sexto declaravimus commentario.

LXXVII.

Ἐπὶ σφακελισμῷ ἀπόστασις ὀστέου.

Ex syderatione os abscedit.

A sphacelismo ossis abscessus.

Etiam hic supplendum de communi verbum supervenit. Utrum vero ossis corruptionem sphacelismum proprie appellatam eiusdem abscessus sequatur, an circunstantis carnis gangrænam non aperuit. Utrumq; tamen vere dici potest.

LXXVIII.

Ἐπὶ αἵματος ἐμέτῳ φθόη, καὶ τοῦ πύου κάθαρσις ἄνω.

Ex sanguinis vomitione tabes, & puris per superiora purgatio.

A sanguinis vomitione tabes, & puris superne purgatio.

A phthoë fluxio è capite, à fluxu diarrhœa, a diarrhœa supernæ purgationis retentio, à retentione mors: in complu-

ribus exemplaribus, & apud plurimos interpretes ſcriptum eſt, A ſanguinis vomitu, corruptio. In nonnullis tamen codicibus legitur, A ſanguinis vomitu phthoë, id eſt, tabes. Quare videntur hæc quoque male collecta, & congeſta eſſe, atque ex Hippocratis quum multis ſententiis perperam compoſita, tum maxime ex illis aphoriſmis, A ſanguinis ſputo puris excreatio, & fluxio: poſtquam autem ſputum retentum fuerit, moriuntur.

LXXIX.

Ὁκοῖα καὶ ἐν τοῖσι κατὰ τὴν κύστιν, καὶ τοῖσι κατὰ τὴν κοιλίην ὑποχωρήμασι, καὶ ἐν τοῖσι κατὰ τὰς σάρκας, καὶ ἤν πη ἄλλῃ τῆς φύσιος ἐκβαίνῃ τὸ σῶμα· ἢν ὀλίγον, ὀλίγη ἡ νοῦσος γίνεται· ἢν δὲ πολὺ, πολλή. ἢν δὲ πάνυ πολὺ, θανάσιμον τὸ τοιοῦτον.

Qualia etiam quæ per veſicam, & alvum, & carnes excernuntur, & ſicubi alias corpus à natura receſſerit, inſpicere oportet. Si parum, parvus eſt morbus, ſi multum, magnus, ſi admodum multum, lethale iſtud eſt.

Qualia quæ per urinas, & alvum ſubeunt, & quæ per carnes abeunt, & ſi qua alia corpus à natura recedat, ſpectare oportet.

Nam

Nam si parum, parvus morbus est, si multum, magnus, si valde multum, iam tale fuerit perniciosum.

Postremus hic aphorismus in plurimis exemplaribus scriptus invenitur: in quibusdam tamen alij etiam ascribuntur, eadem forte consarcinati, qua ij, quos recensuimus ex veris, & germanis Hippocratis aphorismis, adeo ut nonnulli dictione ipsa, alij præter pauxillum quiddam, alij cum brevi additione iis sint similes, qui ab Hippocrate sunt scripti: Unde ne nos quidem præterea addere voluimus: Neque enim qui nunc propositus est quicquã amplius habet, quam quod sæpenumero demonstratum est ab Hipp. Et alioquin ratio ipsa elocutionis in eo est manifesta. Sed illud, Qualia quæ per urinas, & alvum subeunt redditione caret. Summa tamẽ, ut dixi, vera est. Nam si parum à naturali statu recedatur, quacunque tandem id parte fiat, parvum morbum: si multum, magnum morbum esse putandum est: quod si valde magnus à naturali recessus fiat, pernicisiosum eiusmodi morbũ esse.

FINIS LIBRI SEPTIMI.

GVL. PLANTII ANNOTATIONES In Obſcuriores aliquot HIPPOCRATIS APHORISMOS.

Aphor. v. Lib. I. In tenui victu peccant ægroti.

NON *hoc loco Hippocrates pleniorem victum tenui præfert in ægrotantibus, ac ne in ſanis quidem: ſed admonet medicum, ut in tenui victu, talem morbo poſtulante etiam atque etiam videat ne quid à ſeipſo, aut ab ægroto, aut à miniſtris, rebuſque externis committatur erratum. Si quod enim admiſſum fuerit, illud longe gravius fore, quam ſi in pleniore victu accidiſſet: Talem eſſe Hippocratis mentem & ex ſequentibus, & ex ſecundo de morbis acutis licet intelligere. Tametſi Manardus aliter hunc locum, cum eius libri locis aliquot in ſpeciem pugnantibus conciliare ſtudeat: nec deſint qui hunc aphoriſmum Hippocrati traditum eſſe dicant de eo victu, qui morbis longis debetur.*

Aphor.

Aphor. XII. Lib. I. Morbi vero ipſi, & anni tempora &c.

AN ἀνταπόδοσις dictio in omnibus exemplaribus græcis reperitur, quam per commutationes reddidimus, aut ſi placet viciſſitudines, aut redditiones. Quam lectionem non novit Galenus, ſed legiſſe conſtat ἐπιδόσιες. *aut* ἀντεπιδόσιες, *id eſt, acceſſionum inter ſe accretiones: quæ lectio apertius mihi videtur Hippocratis mentem oſtendere. Ad utranque enim victus rationem univerſalem ſcilicet, & ſingularem conſtituendam, quantum anticipent, tardentve, & plus, minusve durent, vehementius, aut remiſſius affligant, ſequentes acceſſiones ſcire medicum oportet. Tametſi idē quoq; præcedens ſignificare poſſit: neq; enim de anticipatione aut ratione, aut vehementia acceſſionis iudicare poſſis, niſi altera acceſſione expectata, quæ nihil aliud eſt, quam præcedentis commutatio, ſeu viciſſitudo. Adde etiam quod in multis febribus medici, antequam quicquam ſtatuant, ſecundam expectare acceſſionem cogantur. Nos itaque utramq; temperavimus lectionem, & in litera Hippocratis reddidimus. Periodorum proportionis inter ſe obſervatio, & in Galeni commento Commutationes vertimus.*

Aphor. XII Lib. I. Quæ matura, coctaque sunt, medicari.

Πέπονα vocat materiam noxiam ad moderationem redactam, & à benigna separatam, atque per vias convenientes ad exeundum præparatam. Duobus itaque modis crudum dicetur, & quod à moderatione abest: unde pituitosi humores frigidi, crassi, & lenti: & biliosi tenues, calidi, & acres crudi dicuntur: & quod nondum est ad expulsionem per viam commodam præparatum: Nam alio inquit aphorismo, Corpora si quis repurgare velit, ea fluxilia reddat est necesse. Et Galenus ipse de tuenda valetudine eos dicit qui crassos, & lentos humores habent congestos, medicandos non esse: quod purgatio in talibus tormina adferat, & animi deliquia, cum eo quod propter humorum crassitiem, & frigiditatem nihil, aut certe parum educatur ex corpore. Eadem de causa nec movere, nec lavare eos oportet, qui in primis venis crudorum habent copiã. Siquidem motus in totum corpus agit, & à medicamento purgante excalfacti, & exagitati humores, in omnem corporis partem feruntur: ob eandem causam sanguinem his non mittit, in quibus suspicio sit cruditatis in primis venis. Biliosi vero humores nun-

quam

quam incrassari debent, nisi cum eos sistere volumus, sed attenuari: & si acriores fuerint, eorum obtundenda & frenanda acrimonia. Nam Gal. ipse etiam in materia calida, & biliosa prius quam purgante medicamento utatur, dat quæ attenuent, & desiccēt etiā, quod mireris, cum calore manifesto, qualia sunt Thimū, Origanum, Pulegium: postea expeditis ad excretionem viјs, & fæcibus per Eccoprotica deturbatis, si sponte non subeant, medicamentū purgans exhibet pro peccantis humoris natura. Advertendum tamen est ubi materia ὀργᾷ, id est, sua instabilitate, aut qualitate molesta, ad sui excretionem stimulat, aut ne à parte ignobili in nobilem, & principem decumbat metus est, aut est venenosa, tunc citra moram aggrediundum esse ad humoris huiuscemodi vacuationem.

Aphor. III. Lib. II. Somnus, & vigilia modum si excesserint, malum.

K Ακὸν *ad finem additum, & ad* σημεῖον, *& ad* αἴτιον *referri debet. Siquidem somnus immoderatior malus, ut signum, quia & materiæ copiam, & virtutis infirmitatem significat, ut causa quia materiæ copiā auget, ne ea digeratur prohibens. Sic vigilia*

mala ut signum, quia cerebri siccitatem indicat: ut causa, quia eam auget, digerendo.

Aphor. v. Lib. II. Spontaneæ lassitudines morbos denuntiant.

TANTA *est materiæ, vel quantitate, vel qualitate, vel utraque peccantis copia cum virtutis imbecillitate, ut & viscera ipsa aggravet, & in partes inter musculos, & articulos ipsos redundet. Philotheus tensoriam lassitudinem ortum habere dicit ex flatuosis spiritibus, ut ulcerosam ex acri, & mordaci materia, & tertiam (quam ipse* ὀστοκοπώδη *appellat, quod per eam ossa ipsa contundi, frangique videantur,) ex crassa, & terrena. Lassitudo quæ legitimæ exercitationis terminus est, citra fatigationem, sola quiete recreatur. Laboriosæ autem lassitudines apotherapiam per unctiones, frictiones, & balnea desiderant, ut dictum est tertio de tuenda valetudine. Spontaneæ vero prophylacticam fere postulant.*

Aphor. XIV. Lib II. In fluxionibus alvi, excrementorum &c.

MALA *etiam excrementorum fit mutatio cum perliquida fiunt, albicantia, pallida, spumantia, nigra, exigua, glutinosa, liventia, perrubra, pinguia, & valde olida.*

Aphor.

Aphor. xv. Lib. II. Ubi fauces dolent, aut &c.

PER τὰς ἐκζέσεις *stercus intelligit, & urinam, quæ si biliosiora visa fuerint, obortis in corpore tuberculis, aut faucibus dolentibus, argumento sunt magnæ in corpore talis humoris copiæ. Alioqui si nihil tale appareat, sed qualia in sanis visa fuerint, significatur naturam pauca quædam ad cutim propellere eo modo, quo per crisim fieri solet.*

Aphor. xxi. Lib. II. Famen thorexis solvit.

FAMES *quædam est animalis, totius scilicet ventriculi, ac potissimum oris ipsius appetentia, tum temporis maxime excitata, quum exinanita ventriculi capacitate eius in sese concidunt latera, aut interiores eius recessus, & quasi rugæ proprio consumpto humore aruerunt: tum enim ventriculus se, suamque capacitatem replere, & succi utilioris quippiam, & convenientis in suos sinus recondere desiderat: aut sursum ex liene per vas inde ad superiorem ventriculi partem pertinens, reiecto succo melancholico exugi, & quasi constringi se sentit os ventriculi: quam rem ars imitata, in cibi fastidio ad irritandam, sollicitandamque gulam simile*

mile quiddam, & proportione respondens illi succo melancholico excogitavit, quale acetum, omphacium, arantiorum, granatorumq; succus, & similia appetentiæ irritamenta. Atque hæ secundum naturam habent animales cibi appetentiæ. Nam si ventriculi sinus illi interiores frigidis, & melancholicis, & acidis infarcti fuerint humoribus, & ipsius os præsertim iisdem imbutũ, tum depravata quædã, & vitiosa fit appetentia, quam famem insatiabilem Galenus appellat, & medici nonnulli caninam vocant, quæ prius non sedetur, quam humoribus illis repurgatus fuerit ventriculus, aut iidem cocti, & mitigati fuerint cibariis ventriculi calorem citra adstrictionem ullam foventibus, & augentibus, quale vinum est, quod Galenus propinandum esse iubet. Nam λιμοῦ *nomine Hippocrati talem appetentiæ depravationem appellatam esse putat. Altera fames est naturalis quædam appetitio omnium corporis partiũ, cum inanitæ videlicet naturali quodam desiderio refici appetunt: quam quidem nutritione sola, id est, sanguine per corpus partis cuiusque effuso, dum in eius substantiam convertitur, satiari constat inter omnes medicos, & philosophos. Animalem vero non modo sanguis,*

sed

ſed & quicquid qualitatis cuiuſdam ſuavitate præditum eſt, compeſcit. Quæ cum ita ſint, ſolam illam depravationem animalis famis λιμȣ̃ nomine, hoc aphoriſmo intelligendam eſſe multis contendit Galenus, quæ eius dicta, quanquam ſunt veriſſima, ſimplicior tamen videretur aphoriſmi expoſitio, ſi tam animalem, quam naturalem ab Hippocrate intellectam eſſe diceremus: ut exemplum quoddam ſit hic aphoriſmus eius, quem ſupra poſuit his verbis, Facilius eſt refici potu, quam cibo: idemque utrobique, ſed hic particularius, illic univerſalius dicatur, Nam ſi Galeno etiam auctore vinum τάχιστα καὶ ἀθροώτατα alit, ipſum profecto præſertim generoſius, famem quamcumque promptiſſime ſedabit. Nec obſtat quod Galenus hoc loco dicit, vinum ijs, qui propter longam inediam, aut largum ſanguinis fluorem, aut aliam quamvis vacuationem eſuriunt, ſi ante alia edulia bibatur, nocentiſſimum eſſe, utpote quod ventriculi os, & totum genus nervoſum lædat, convulſioneſque accerſat, & deliria. Nam in ijs demum hæc eius dicta locum habent, in quibus natura ſenſile admodum, & infirmum eſt os ventriculi, aut longo morbo debilitatum, & acciſum totum genus nervoſum, & vinum

quod

quod bibitur ex ijs est, quæ potentissima, & vetera habentur, & non semel atq; iterum, sed sæpius tale vinum ante alia cibaria præsumitur. Alioqui vinum substantia crassiusculum, & colore rubrum ijs etiam, qui viribus defecti sunt, aut longa dysenteria debilitati, parce potum profuisse experientia notum est. Huc adde quod depravatam illam appetentiam, quam quidam caninam vocant, præstiterit medicamentis ventriculo expurgando comparatis, sedare, quam tali victus ratione, qualem in suis commentarijs Galenus præscribit. Hæc & huiusmodi alia faciunt, ut aphorismum de quavis fame intelligendum esse arbitremur.

Aphor. XXXII. Lib. II. Qui adversa valetudine abunde &c.

QUAMQVAM *analepticus est Galeno uterque aphorismus, præcedens videlicet, & præsens, posterior tamen de ægrotantibus quoque dici posse videtur, ut in febre quotidiana correptis, & alijs à cruditate, & cacochymia febribus usuvenit. Nam si quis initio copiosiore cibo utatur cum pravis humoribus oppletus sit, adeo crescent ciborum additione, ut ventriculi os obtundentes appetentiam tollant, atque in deterius æger abeat,*

abeat, quam ſi per initia à cibo abſtinuiſſet. In hoc ſiquidem ad ſuperiorem cacochymiã nihil adiungitur, nec ab ea coquenda cibo intempeſtivo avocatur natura. Hinc tamen excipiendi ſunt, qui ex inedia, & ſanguinis incipiente corruptione laborant.

Aphor. XXXIII. Lib. II. In quovis morbo valere rationem &c.

QUAM *huius aphoriſmi litera ſententiam primore inſpectione præ ſe ferre videtur, eam ſecutus Galenus ad facultatẽ tam animalem, quam vitalem, & naturalem aphoriſmum retulit: quaſi Hippocrates diceret, in quo morbo tres illæ facultates integritatẽ ſuam, & robur ſervant, bene tum de ægri ſalute ſperare, ubi infirmæ, invalidæque fuerint, male de ægro ſentire oportere. Verum ſi quis eam propius inſpectam examinet, & quam cum aphoriſmo, qui proxime præceſſit, conſenſionem habeat, conſideret, is fortaſſe aliud quiddam comperiet ſibi voluiſſe Hippocratem. Primum enim cum morbi proprium ſit partium actionem lædere, qua læſa earum robur ſervari nequeat, per febres omnes, atq; ab intemperie calida, & frigida factos morbos integre perſiſtere non poterunt naturalis, vitaliſque facultas,*

ſed

ſed ne animalis quidem interdum illæſa permaneat, præſertim ſi intemperies ſit magna. Quo fiet ut organicis ſolum morbis, veluti calculo utroque, & arthritide locum habeat aphoriſmi pars ultima. In his enim facultates illæ duæ firmæ, ac robuſtæ poſſunt permanere. Huc adde fallax & naturalis, & vitalis facultatis roboris indicium ſumi ἐκ τοῦ πρὸς τὰς σιτίων προσφορὰς ἑτοιμότητος, ſed illius longo certius ex urinis, & ſtercore firmitatis, aut imbecillitatis ſignũ, huius ex pulſu minime fallax indicium peti poſſe. Nam phrenitici avide quicquid appoſitum eſt, comedunt, ac bibunt, cæterique quibus non immodice refrigeratus eſt ſtomachus, ad ciborum ſumptionem ſunt prompti. Eodem facit quod ſuperiore aphoriſmo, ſive is de ægrotantibus, ſive de convaleſcentibus ſolum, ſive de utriſque intelligi debeat, illam ad cibum ſumendum promptitudinem morbi initio minime probabat, ſed abſtinentiam potius, & inediam, quia ægri facilius ita morbo defungerentur: Senſus igitur quem ex Hippocratis litera elicuimus, talis eſt, In quovis morbo valere rationem, recteque ad ea, quæ ſumuntur habere, bonum, quaſi diceret, Si præterquam quod initio cibum ſumunt, etiam non diſcernant,

nec

nec de eius bonitate iudicent (eo enim significatu interdum vox διάνοια accipitur Græcis auctoribus) ſed helluantis modo ingerant, nihil quod apponatur reſpuentes, tum id mentis male ſanæ certum erit indicium. Hæc nobis viſa eſt congruere ſententia, non quod Galeni interpretationem reijciendam putemus, ea enim eruditionis eſt pleniſſima, ſed ut lectori utrã velit eligendi, noſtramne, ut loco magis cõſentaneam, an illius, ut doctiorẽ, ſed minus loco præſenti convenientẽ daretur poteſtas: nos & alterã poſſumus adferre explicationẽ, In omni morbo τὸ ἐῤῥῶσθαι τὴν διάνοιαν, *id eſt, vim animalem ſanam, validamq; eſſe, omnibuſque ſuis munijs recte fungi: &* τὸ εὖ ἔχειν πρὸς τὰς προσφοράς, *id eſt, naturalẽ virtutẽ cibo ſumpto recreari, & meliuſcule habere, non autem ſtatim revomere, aut inferne deijcere, ut in ijs fit, quibus propter humorum acrimoniam, & morſum venter, aut inteſtina ulcerata, aut aliter quovis modo male affecta, cibi contactum non ferunt: non ſtatim incaleſcere, & incendi, ut fit in febribus hecticis: non denique gravius habere, hæc, inquam, ſi abſint, illa vero adſint in morbis, bonum. Hæc ſimplicior eſt explicatio, nec multum à Galeni interpretatione eſt aliena.*

Aphor.

Aphor. xxxviii. Lib. II. Paulo peior, ſed ſuavior cibus, & potus, &c.

E T S I *hoc aphoriſmo aliquid Hippocrates ęgrotantibus ad voluptatem indulgere videtur, id tamen in ſpeciem, non etiam reipſa facit. Nam quę libentius, & maiore cum voluptate eſitamus, ea etiam, ſi paulo deteriorem naturam habeant, facilius coquimus. Quantopere autem ęgrotantium interſit ſumptum cibum bene concoqui, neminem ignorare puto: ne forte quiſpiam ut plus, quam par eſt ęgrotis obſequatur, ex hoc aphoriſmo anſam arripiat quidvis ęgrotantium cupiditati indulgendi, etiam cum magno ipſorum detrimento, & noxa in poſterū non facile ſarcienda, ut ab ipſis videlicet maiorem mercedē accipiat. Nam ut pulchre quarto in ſextum* Epidemion *commentario docet* Galenus, *In ijs ſervire ęgrorum cupiditati, ipſiſque morem gerere licet, quę vel ſunt profutura (quod hic pręcipit Hippocrates) vel non multum incommodatura, vel à quibus apportatum damnum poſtea facile ſarciri queat, idque ſolum facere oportere* τῆς τῶν καμνόντων εὐπειθείας ἕνεκα, *id eſt, ut in cęteris confidentius ſe nobis permittant, & obſequantur ęgri, in ijs maxime, quę ad*

eorum

eorum ſanitatem magnopere facere videbuntur. Nam quantum ad omnem curationem referat, ægrotum habere morigerum, & obſecundantem, qui & medicum ſuſpiciat, & ei de ſalute ſua fidat, norunt iJ, qui aliquando non ſolum morbum, ſed ægrum quoque repugnantem, & refractarium ſunt nacti. Ne igitur æger ſi quæ vehementius concupiſcit, plane denegentur, medicum propterea oderit, & averſetur, aut præſcribentem non audiat, ex iJs quæ vehementer appetit, aliquid dandum, ſiquidem id valde non ſit nociturum: cum ea tamen præfatione ut noxam, quantacumque ea ſit futura, intelligant ægrotantis propinqui, & familiares. Se enim ideo ipſi dare, moremque gerere, ut eandem cum ipſo in reliquis morigerationem paciſcatur, & repoſcat. Nonnullos enim inquit Galenus, quia accepiſſent, in cæteris paruiſſe memini. Sic frigidam idem ait in illis morbis conceſſi, in quibus poſt diem unum ipſius eſſet uſus tempeſtivus: in eo ſolum gratificatus laboranti, quod peroportunum frigidæ potandæ tempus non expectaret. Sic in balinei, vini, & cæterorum id genus uſu feci. Si vero aut omnino, aut poſt unum diem horum nulli ſit locus, minime tum ægrotanti gratificari conveniet.

Aphor.

Aphor. XLIX. Lib. II. Quotidianis laboribus assueti, &c.

ANIMADVERTENDVM *Hippocratem voces* πόνος *&* πονεῖν *diversis locis alia, atque alia significatione usurpare, quæ, ne multiplici acceptione dubitationem lectoribus pariant, paucis hic earum homonymiam distinguere placuit.* πόνος ἡ βλάβη *læsio, ut* ἐν ᾧ νοσήματι ὕπνος πόνον ποιέει, θανάσιμον. πόνος *item* ὁ κάματος ὁ κόπος *lassitudo, quale est* ἐν πάσῃ κινήσει τοῦ σώματος ὁκόταν ἄρχηται πονέειν. *Item* πόνος ἡ ὀδύνη, ὡς δύο πόνων ἅμα γινομένων μὴ κατὰ τὸν αὐτὸν τόπον ὁ σφοδρότερος ἀμαυροῖ τὸν ἕτερον. *&* ἀντὶ τοῦ γυμνασίου, *ut* οἱ εἰθισμένοι τοὺς συνήθεας πόνους φέρειν. *Quo aphorismo Hippocrates, ut sequente etiam, consuetudinem, quum alias semper, tum in ratione victus instituenda maxime, & corporis imperanda excercitatione imprimis spectandam esse docet, utpote quæ tanquam altera, & adventitia natura tantum propemodum, ac natura ipsa possit.*

Aphor. XII. Lib. III. Contra vero si australis hyems, & pluviosa, & tepens fuerit, &c.

QUOD *vox* εὐδῖος, *accentu in penultima circunflexo, significet tepens, & clemens,*

mens, & madore blandus, & gratus, quasi εὐδίων, tum vocis ipsius etymon, tum dictio ἀλέα, quam suis in hunc aphorismum commentarijs usurpavit Galenus, statim postquam χειμῶνος εὐδίου meminisset, & ratio deniq; ipsa satis demonstrare possunt. Primum enim vox ἀλέα Græcis idem est, quod μέτριος θέρμη, tepor, calor madore blandus, & clemens: cuiusmodi aëris clementia propter imbres, qui Martio fere, Aprili, & Maio fiunt, accidere interdum solet. Deinde quia imbres, quos Notus advehit, non omnes moderate calent, sed frigent interdum, non abs re Hippocrates post ἔπομβρος (qua dictione sola notatur humiditas) subiunxit εὔδιος, quia sola humiditas summas tantum corporis partes humefacit, non laxat, nec emollit, nisi calorem moderatum coniunctum habeat: tum enim non solum corporis superficiem, sed interiores quoque partes laxat, emollit, & humectat: qualiter affici corpora per hyemem εὔδιον Galenus est auctor. Hæc breviter adnotare visum est, propter quosdam qui alios cavillandi, & nominatim etiam magni nominis viros taxandi occasionem captant, ex re qualibet, & leviuscula. Quicquid enim isti comminiscantur, & congerant ad rem parum faciens,

nun-

nunquam tamen convincere , aut probare poterunt hoc loco Hippocrati primum, deinde Galeno eius interpreti dictionem αὔδιος *usurpatam non esse.*

Aphor. xxix. Lib. III. Juvenibus sanguinis expuitiones, tabes, &c.

TΩν νεωτέρων *nomine intelligendos esse* τά τε μειράκια καὶ τοὺς νέους, *id est, adolescentes, & iuvenes tum rei veritas utrique ætati communis, tum Galenus ipse aphorismo* IX. *lib.* V. *& Celsus cap.* V. *lib.* II. *qui aphorismum hunc convertens adolescentiæ, & iuventutis meminit , satis indicare possunt. Quin Hippocrates ipse voce usus hypocoristica* τοῖσι δὲ νεωτέροισιν *satis ostendit id nominis se ætati utrique accommodare: vel dicendum,* τῶν νεωτέρων *nomine adolescentes potius intelligendos esse, quandoquidem* αἵματος πτύσιες καὶ φθίσιες καὶ ἐπιληψίαι *adolescentiæ sint morbi potius , quam iuventutis. Quare rectius mihi facere videntur qui hoc loco* τοῖσι δὲ νεωτέροισιν *adolescentibus convertunt, quod & ipsi eramus facturi , nisi commentarium quoque Galeni habuissemus convertendum , qui ut intelligatur interpretationem quam secuti sumus requirit, non quam rei veritas postulare videatur.*

Aphor.

Aphor. LXXIX. Lib. IV. Quibus in urina subsident sabulosa, &c.

ARENVLÆ *cum urina excretæ sæpe in vesica, sæpissime in renibus, interdum in iecore etiam, & venis vitium esse significant. Has sic distingues, Quæ propter sanguinis in iecore adustionem cum urina exeunt, subtiliores esse solent, raroque subsident, sed ad matulæ hærent latera. Hæ per ardentes febres sæpe meiuntur, interdum etiam per sanitatem, in quibus iecoris calor est ferventior. In pueris, & adolescentibus fere ex vesica redduntur arenosa, colore subcinericio, & punctilis dolor vesicam stimulat, & urina intercipitur. Siquidem solet ea ætas peculiariter vesicæ calculo laborare. In adultis vero præsertim si natura sint alvo adstricta, & opimo corporis habitu, & in senibus excernuntur sabulosa, ex renibus color rufo, & dolor gravis in renes incumbit, & pro consuetudine profluit fere urina nisi uterq; ren lapidẽ habeat: qui si magnus est, directũ crus fere torpet, & ubi magna sub sole corporis fatigatio, aut iactatio præcessit, sanguis meijtur. Omnium ut & lapidum ex ijs concrescentium, eadem tum materia est humorum crassitudo, tum causa efficiens calor*

præter naturam. Et qui calculo laboraturi ſunt, ijs primũ urinæ ſunt aquoſæ, quia obſtructis renibus à craſſa materia, veluti per tenue aliquod cribrum effluunt: poſtea arenoſæ, quæ quandiu perſeverant, non generatur lapis. Siquidem is aliud nihil eſt, quam arenoſorum corpuſculorum eodem congeſtorum, & invicem conglutinatorum multitudo: quæ ſi diſſolvantur tum acervatim, & confertim prodeunt arenæ.

Aphor. XVI. Lib. V. Calidum freqentiore uſu hæc invehit incommoda &c.

TAMETSI *præſens aphoriſmus Hippocrati ſcriptus eſſe videatur maxime de nimio, & frequentiore balinearum uſu, quibus plurimum veteres delectatos eſſe, & quotidie adijſſe tum eorum declarant ſcripta, tum in hunc uſque diem ductuum, & canalium reſtantia veſtigia oſtendunt, per quos in privatas, & publicas ædes derivabatur tepens aqua ad balneorum uſum: mihi tamen generalius accipi poſſe videtur: neque enim ſola aqua calida enumerata affert mala, ſed cætera etiam calidiora tam ſumpta intro, quam admota, aut corpori occurſantia: nam vinum frequentiore uſu* τὴν νεύρων ἀκράτειαν *&* τῆς γνώμης νάρκωσιν *conciliat:*

quod

quod hominũ vino nimium deditorum tremulæ manus, & lippientes, tumenteſq; oculi indicant. Partium enim tenuitate altius ſubiens nervoſa ea graviter offendit, & vaporibus, & fumis in caput ſublatis, ipſum nervorum principium frigefacit, & humectat. Quod alia etiam calidiora faciunt. Conſtat quoque fotum corporis nimium, & veſtes pelliceas nativum calorem languidiorem reddere, & minuere: unde actiones quoque animales labefactari accidit.

Aphor. xxx. Lib. V. Mulier in utero ferens, ſecta vena abortit, &c.

NON *prohibetur hoc aphoriſmo prægnanti venam omnino non ſecandam, affectu phlebotomiam poſtulante, ut angina, pleuritide, ſed temere id fieri non oportere, minusque ſanguinis detrahendum eſſe, quam ſi uterum mulier non geſtaret: Quin nonnullæ ob ſanguinis copiam non concipiunt, aut ſi concipiant, abortiunt: in quibus ſecta vena conceptionem adiuvat, & abortum prohibet, modo virtus, corporis habitus, victus præcedens ratio, & cœli ſtatus hoc ipſum permittant.*

Aphor. LXIV. Lib. V. Lac Præbere capite dolentibus, febriculosis &c.

LAC *facile vaporat, & in peccantem vertitur humorem, si calorem ingentem nanciscatur, unde omnibus è capite causarijs, comitialibus, vertiginosis, nervorum vitio laborantibus: omni febri humorali, splenicis, & hepaticis nocentissimum. Renes præterea, & dentes offendit, calculum gignit, eius denique usus parum tutus, paucissimosque reperias qui non male ab eo afficiantur. Probe vero coctum multum nutrit, & succum laudabilem præbet corpori, verum dum coquitur hypochondria attollit, & caput tentat. Serum tamen lactis sale, & melle conditum exhibuit Galenus murmurantibus hypochondrijs, & profuit ita citata alvo. Tabidis vero citra magnam febrem, & præter modum extenuatis, lac præsertim asininum, aut caprinum recens emulctum, & cum saccharo rosato præbitum, convenit.*

Aphor. LIX. Lib. VI. Quibus longo coxendicum dolore, &c.

DICTIONIS *Hippocraticæ proprietas, & ratio ipsa suspicionem mihi afferunt, aliter interpretandi aphorismi, primum* ἡ μύξα *proprie est* τῆς κεφαλῆς περίττωμα, *id est,*

id eſt, lentus ille, & frigidus humor, quo per nares cerebrum expurgatur, quique pueris maxime, & ijs, qui humidiore ſunt cerebro aſſidue promanat: improprie tamen pro quouis phlegmatico humore accipi poſſe non inficiamur. Deinde ἐπιγίνονται verbum quo pro ſupervenire, ſequi, & intervenire utitur, non iam collectam coxæ acetabulo lentam pituitam, ſed colligendam ſignificat. Qui igitur humor, qui nondum coacervatus eſt (quanquam per morbi longitudinem coacervari potuit) quod femoris caput coxa excidat, in cauſa eſſe potuit? Iam vero ſi longa iſchiade laborantibus iſchion excidat, neceſſe eſt multo ante aliquem in articulum humorem affluxiſſe, qui dolorem faceret, & ut femoris caput excidat lentum pſum eſſe oportet: ſiquidem emollita ſunt, & laxata vincula, quæ articulum firmabant. Quomodo igitur ſuperveniet quem ante fuiſſe oportet? quinetiam illud καὶ πάλιν ἐμπίπτει certe ſupervacaneum erit: aut ſi hic neceſſarium exiſtat, in ſequenti quoq; aphoriſmo neceſſario addendum erit. Quæ cum ita habeant, noſtra coniectura eſt, in hanc ſententiam explicandum eſſe aphoriſmum, Quibus iſchiade diuturna laborantibus, iſchion excidit, & rurſum acetabulo recipi-

 tur,

tur, his humor qui è capite, & ſpinali medulla deſcendebat, & vincula laxabat, per nares expurgatur. Ita enim natura per materiæ averſionem morbos ex rheumatiſmo pendentes ſæpe per ſe ſanat. Nam facile ubi nihil omnino influit amplius, partis calor quod reſtat concoquit, & diſcutit. Quam explicationem ſi recipiamus illud ἐπάλιν ἐμπίπτει *(quo verbo Hippocrates tertio de articulis pro ſponte naturæ reſtitui, & ſuo loco recipi uſurpat) locum hic habebit, alioqui ſupervacaneum, vel potius cum rei evidentia pugnans. Quandiu enim laxa, & incontenta manebant vincula, articulus firmari, & reſtitui in integrum non potuit. Quin totus etiam aphoriſmus erit ſupervacaneus. Nam ſequenti continebitur. Vnde Galenus ipſe in commento ex ambobus unum faciendum eſſe iubebat. Ad poſtremum ex noſtra interpretatione modus alter curandæ iſchiadis docebitur per naturæ imitationem: quum ſi alteram explicationem admittas, nullam, aut certe parvam, eamque ſequenti aphoriſmo comprehenſam utilitatem habet oratio.*

FINIS.

INDEX
EORUM QUÆ CONTINENTUR IN HOC OPERE.

A

B.

C

Dolen-

Exulce-

L.

M.

N.

O.

P.

tem

Signa

Vires

FINIS.

ERRATA sic corrige.

PAG. 55. lin. 6. lege *perniciosissimum*. p. 156. l. 5. l. *prænuntiationis*. p. 161. l. ult. l. *retentricis*. p. 165. l. 11. l. *abstemijs*. p. 171. l. 2. l. *prophylactica*. p. 178. l. 12. l. *initium*. p. 204. l. 19. l. *medicamenta*. p. 207. l. 14. l. *quæ mala*. p. 241. l. 14. l. *caliginem*. p. 248. l. 19. l. *moderatior*. p. 251. l. 18. l. *difficultates*. p. 271. l. 23. l. *calidiores*. p. 281. l. 13. l. *dubium*. p. 303. l. 6. l. *serpentia*. p. 367. l. 1. l. *frustrationem*. p. 373. l. 16. l. *caruncula*. p. 411. l. 24. l. *audiat*. p. 443. l. 12. l. *ratione*. p. 452. l. 6. l. *exulceratio*. p. 459. l. 20. l. *Quemadmodum*. p. 489. l. 20. l. *calore*. p. 511. l. 16. l. *addita*. p. 517. l. 4. l. *etiam*. p. 553. l. 3. dele *it*. p. 590. l. 10. l. *fastidia*. p. 591 l. ult. l. *amittere*. p. 643. l. 4. l. *capacitate*. p. 670. l. 11. l. *sympathiam*. p. 777. l. ult. l. *perniciosum*. p. 792. l. ult. l. *significet*. Et hæc quidem raptim expungere potuerimus, si vero alia irripserint, (quæ admodum pauca erunt) ea vestræ curæ relinquimus: fatentes, errare humanum esse, erratum agnoscere candoris, errantem corrigere humanitatis: Vale, & quod tuo commodo fecimus, æqui, bonique consule.

FINIS.

